TUKARAM

संत-ग्रंथ-प्रदीपावली : १

श्री तु का रा म - गा था
श ब्दा र्थ सं द र्भ को श

पान ७० ग्रंथशब्द + 4299 क्रमांकाचा अभंग

संपादक

डॉ० मुकुंद श्रीनिवास कानडे

श्री० रामचंद्र शंकर नगरकर 020-24490077

एकनाथी भागवत, नामदेव गाथा, ज्ञानदेव गाथा, रामदास

लोककल्याण हो- सो. ,७७ शनिवार, पुणे

आह्मां घरीं धन शब्दांचींच रत्नें। शब्दांचींच शस्त्रें यत्नें करूं ।। १
शब्दचि आमुच्या जीवाचें जीवन। शब्द वांटूं धन जनलोकां ।। २
तुका म्हणे पाहा शब्दचि हा देव। शब्देंचि गौरव पूजा करूं ।। ३

—श्रीतुकाराम

शांताराम ...कर 23 सप्टें ०८

शरद साठे कडून भेट

रामदासी प्रेरणा प्रसारक समुदाय श्रीसमर्थ-विहार एरंडवन, पुणे ४

मूल्य २५० रुपये

आवृत्ती पहिली
रामनवमी, शके १९२१
(२५ मार्च १९९९)

संगणकीय अक्षरजुळणी
पूर्णाक्षरम्, पुणे ३०

मुद्रक
मा० वि० दात्ये
गणेश प्रिंटर्स
६९३, बुधवार पेठ, पुणे २

प्रकाशक
अनंत भालचंद्र चितळे
रामदासी प्रेरणा प्रसारक समुदाय
४०/१५ अ, एरंडवन, पुणे ४

वितरण-व्यवस्था
श्रीसमर्थ ग्रंथ भवन
५५०, नारायण पेठ
माती गणपती चौक, पुणे ३०

॥ श्रीविठ्ठल ॥

संतसाहित्याचे रसाळ भाष्यकार
ह० भ० प० ल० रा० पांगारकर
यांना सादर समर्पण

ज्यास साधतां येईल त्यासच त्या अभंगाचा विवक्षित अर्थ व प्रान्तहीन वर्म कळेल. वेदोपनिषदांतील प्रमेय, कर्म, उपासना, भक्ति आणि जीवब्रह्मैक्यज्ञान यांचा अविष्कार व त्यांची अभिव्यक्ति ही श्रीतुकाराम महाराजांच्या 'मुखावाटें अमृतवचनें होऊन आली' हा मराठी भाषेंतील एक अलौकिक ठेवा आहे. वेदान्त-सिद्धान्ताचें ज्ञान असलें तरीहि अभंगांमध्यें ते सिद्धान्त कसें सूत्रित केले आहेत, सिद्धान्तांची ओवण अभंगांमधून कशी आहे, हें संप्रदायपूर्वक अध्ययनाविना सहजीं कळेलच, असें नाहीं. अभंगाची भाषा ही सोपी असली तरीहि ते अभंग गव्हर-गुप्त व सखोल अर्थानें भरलेलें असल्यामुळें प्रातिभ-अनुभूतिसंपन्नता सांगणारे आहेत. त्याकरितां परंपराप्राप्त ज्ञानद्वारा–विचारसरणीद्वारा अभंगाचा गूढार्थ स्पष्ट होतो. अभंगाचा गूढार्थ, तात्पर्यार्थ, विवक्षितार्थ, किंवा प्रक्रियात्मक–प्रमेयात्मक अर्थ कळला नाहीं, तरी त्यांचा प्रथमोपस्थित, शक्तिवृत्तीनें होणारा अर्थ समजणें प्रथम गरजेचे आहे. पद-पदार्थ-संबंध ज्ञानास 'शक्तिग्रह' असें म्हणतात. या शक्तिग्रहास, किंवा शब्द-शब्दार्थ-संगति ग्रहास प्रधान आठ कारणें आहेत, तीं अशीं–

शक्तिग्रहं व्याकरणोपमान, कोशाप्तवाक्यात् व्यवहारतश्च ।
वाक्यस्यशेषाद्विवृतेर्वदन्ति, सांनिध्यतः सिद्धपदस्य वृद्धाः ॥ १ ॥

१ व्याकरण, २ उपमान, ३ कोश, ४ आप्तवाक्य, ५ वृद्ध व्यवहार, ६ वाक्यशेष, ७ विवरण आणि ८ सिद्ध पदांचे सांनिध्य, या आठ कारणद्वारा कोणत्याहि पदांचा-शब्दांचा संगतिग्रह किंवा शक्तिग्रह होतो. शब्द-शक्तिसच 'शब्द-वृत्ति' म्हणजे शब्दाचा आपल्या अर्थाशीं असलेला संबंध, असें म्हणतात. शब्दांत शक्तिवृत्ति, लक्षणावृत्ति, गौणीवृत्ति, व्यंजनावृत्ति अशा अनेक वृत्ति आहेत. त्या पदपदार्थाच्या शक्तिग्रहाच्या शब्द-शब्दार्थ संगतिग्रहाच्या आठ कारणांमध्ये 'कोश–शब्द-कोश' हें एक महनीय कारण आहे. अर्थात 'पद-पदार्थ ज्ञानम् वाक्यार्थ ज्ञानं प्रतिकारणम्' पद-पदार्थाचें ज्ञान वाक्यार्थज्ञानास कारण असतें. म्हणून अभंगांच्या प्रथमोपस्थित अर्थाचें, सरलार्थाचें व तात्पर्यविषयीभूत अर्थाचें ज्ञान अचूक व परिपूर्ण रूपांत होण्याच्या दृष्टीनें 'शब्दार्थ-कोशा'ची अत्यंत आवश्यकता आहे. ती आवश्यकता या प्रस्तुत शब्दार्थ कोशानें भागविण्याचें मोलाचें कार्य केलें आहे. म्हणून मा० श्री० मु० श्री० कानडे व मा० श्री० रा० शं० नगरकर यांनीं हें कार्य करून अभ्यासकांस ऋणाईत केलें आहे.

तसेंच शब्द-शक्ति अचिंत्य आहे. वेदाच्या व संतांच्या महावाक्यरूप शब्दानेंच ब्रह्मात्मैक्याकार अपरोक्ष बुद्धि होते. आपले विचार, भाव-भावना आपण इतरांस व्यक्त करून सांगतों तें शब्दद्वारांच. व्यवहार व परमार्थ याचें शब्दाचे ठायी असलेलें निर्वाहकत्त्व जाणूनच श्रीतुकाराज महाराज म्हणतात–

शब्द हा बहुसार उपकाराची राशी। किंवा–
आम्हाघरीं धन शब्दांचींच रत्नें। शब्दांचींच शस्त्रें (शास्त्रें) यत्न करूं ॥ १॥

शब्दाचि आमुच्या जीवाचें जीवन। शब्द वाटूं धन जन लोकां ॥ २॥
तुका म्हणे पाहा शब्दचि हा देव। शब्देंचि गौरव पूजा करूं ॥ ३॥

नाम-नामींत भेद नसल्यामुळें भगवन्नामरूपी शब्दच 'देव' आहे. या शब्दरूपी देवाचा शब्दद्वारांच गौरव करून त्याची उचित पूजा करूं. अभंग-संहितात्मक काव्यरूप शब्दज्ञापक असल्यामुळें प्रमाणत्वावच्छेदानें 'शब्द-प्रमाणरूप' आहे. शास्त्रोपदेश-व्यवहाराचें व व्यवहार-निर्वाहांचें साधन दार्शनिक शब्द व व्यावहारिक शब्दच आहेत. तसेंच परमार्थव्यवहाराचें व अनुभूतिप्रदानाचें साधन वैदिक शब्दच आहेत व संतांचे शब्दच आहेत. म्हणून उपदेशरूपी शब्द, वैदिक शब्द, संतांचे अनुभूति व आशयघनशब्द आणि हरिनामरूपी शब्द किंवा वैयाकरणी ज्यास 'स्फोटरूप' नित्य शब्द मानतात, ते सर्वहि शब्द अर्थात् उपर्युक्त समस्त शब्द देव आहेत व त्यांच्यायोगें होणारीं फलेंहि अनेकविध आहेत.

श्रीतुकाराम महाराजांची गाथा म्हणजे 'श्रीतुकाराम महाराजांची वाङ्मयमूर्ति' आहे त्या अभंग-गाथेंतील शब्दांचा अर्थ अभ्यासपूर्णतेनें लिहून त्या वाङ्मयमूर्तिस्वरूप श्रीतुकाराम महाराजांची गौरवपूर्ण पूजाच प्रस्तुत शब्दकोशद्वारां बांधली आहे असें म्हटल्यास अतिशयोक्ति होणार नाहीं.

तसेंच शब्दकोशाचे शेवटीं 'परिशिष्ट' म्हणून विशेषनामें, वृक्ष-वेली-वनस्पति इ०, पशु-पक्षी, एकार्थी जोडशब्द, अरबी फार्शी शब्द, म्हणी वा वाक्प्रचार, हीं वा यासम सदरें दिलीं आहेत. तीं देखील अभ्यासकास उपयुक्त व उद्‌बोधक आहेत.

लेखकांनीं परिश्रमपूर्वक, अभ्यासपूर्वक आणि परमादरपूर्वक 'श्रीसंत तुकाराम महाराज-गाथा-शब्दार्थ-कोश' तयार करून वाचकांस, अभ्यासकांस व उपासकांस उपलब्ध करून दिला आहे. त्याची उपयुक्तता जाणून सर्वांनीं हा शब्दकोश आपले संग्रहीं ठेवावा म्हणजे श्रीतुकाराम महाराजांच्या अभंगांचा अर्थ समजण्यास अत्यंत उपयोग होईल; हें खास.

लेखकांकरवीं अशीच वाङ्मयसेवा उत्तरोत्तर व्हावी, ही ईशचरणीं प्रार्थना!

किसनमहाराज साखरे

पुरस्कार

संत साहित्याचे ज्येष्ठ आणि मर्मज्ञ अभ्यासक डॉ० मु० श्री० कानडे आणि श्री० रामभाऊ नगरकर यांनी सिद्ध केलेला संत तुकाराम महाराजांच्या गाथेचा शब्दकोश मराठी कोशरचनाक्षेत्रात आणि तुकारामअभ्यासक्षेत्रात मोलाची भर टाकणारा आहे. वस्तुतः तुकोबांचे अभंग आणि मराठी कोश यांच्यात मूळचाच असा आंतरिक संबंध आहे. प्रसिद्ध मराठी कोशकारांनी मोल्सवर्थ, दाते-कर्वे अशा नामवंतांनी आपापले मराठी शब्दकोश निर्माण करताना, शब्दार्थ देताना तुकोबांच्या अभंगांचा भरपूर वापर केलेला आहे; परंतु दुर्दैवाने तुकोबांच्या गाथेचाच शब्दकोश करण्याचे कोणाला सुचले नाही. 'तुका म्हणे नाही चालत तातडी। प्राप्त काळ घडी आल्याविण' हे तुकोबांचे वचनच प्रमाण मानून ती प्राप्तकाळघडी आता कानडे-नगरकरांमुळे आलेली आहे याबद्दल समाधान मानून उभयतांचे मनःपूर्वक अभिनंदन करायला हवे. एक मोठी उणीव भरून काढली म्हणून त्यांना धन्यवादही द्यायला हवेत. यापूर्वीही उभयतांनी संतविषयक लेखांचा सूचिग्रंथ, संत ज्ञानदेवांच्या गाथेची चिकित्सक आवृत्ती असे महत्त्वाचे प्रकल्प हाती घेऊन पूर्ण केले आहेत व प्रस्तुत शब्दकोश सिद्ध करूनही ते थांबलेले नसून पुढील कामासाठी कंबर कसून तयार आहेत. त्यांच्या या निरपेक्ष व निरलस चिकाटीबद्दल सर्व अभ्यासकांना त्यांचा अभिमान तर वाटायला हवाच पण होता होईल तो त्यांचा आदर्श पुढे ठेऊन त्यांनी त्यांच्याकडून प्रेरणाही घ्यायला हवी.

तुकोबांच्या अभंगवाणीमुळे मराठीला शब्दसंपत्तीचा विपुल लाभ होऊन ती समृद्ध झालेली आहे, ही गोष्ट निर्विवाद आहे. परंतु ही संपत्ती जतन करण्याचे काम मात्र आपले आहे. आता शब्दांचे अर्थ माहीत नसतील तर तिचे जतन होणे अशक्य आहे. अर्थ समजावून न घेता वेदपठण करणाऱ्या वैदिकांवर तुकोबांचा आक्षेप आपणाला ठाऊक आहेच. शब्दसंपत्तीबरोबर अर्थसंपत्ती नसेल तर शब्दांची किंमत खुळखुळ्यांइतकीच – निरर्थक ध्वनी उत्पन्न करणारी खेळणी. तेव्हा निदान तुकोबांच्या वाट्याला तरी शब्दार्थयुग्मातील एकाची दुसऱ्यापासून फारकत पाहायची वेळ यायला नको. कानडे-नगरकरांना धन्यवाद देणे कर्तव्य ठरते ते यामुळेच.

एकतर दिवसेंदिवस प्राचीन मराठीचा अभ्यास करणारे विद्वान कमी होत चालले आहेत आणि दुसरे असे की, अगदी सध्याच्या मराठीचे स्वरूपही माध्यमांच्या रेट्यामुळे

बदलत चालले आहे. अशा वेळी मराठीला पायाभूत असलेली शब्दसंपत्ती तिच्या अर्थासकट जपण्याचे काम कानडे-नगरकरांनी केलेले आहे.

आणखीही एका मुद्याचा उल्लेख करणे आवश्यक वाटते. तुकोबांची शब्दकळा ही त्यांच्या कवितेमधील शब्दकळा आहे. भाषेचा वापर करणाऱ्या इतर सर्वांप्रमाणे कवीलाही भाषेचे नियम पाळावे लागतात. परंतु जेव्हा आणि जिथे हे नियम कवीच्या सर्जकतेच्या आड येतात, त्याच्या प्रतिभेचा अडथळा ठरतात, तेव्हा आणि तेथे तो त्यांना एक सर्जनशील मुरड घालतो. ही गोष्ट ज्या भाषानियमांबाबत खरी आहे त्यांच्यात शब्दार्थ नियमांचाही समावेश होतो. याचा परिणाम म्हणजे कवीच्या शब्दांचा अर्थ सांगणे प्रसंगी फार अवघड बनते. याबद्दल वादही संभवू शकतात. तुकोबांच्या काव्यात्मक वाक्यविन्यासाचा विचार कोशकर्त्यांनी त्यांच्या प्रस्तावनेत नमुने देत केलेला आहेच. परंतु त्याचबरोबर शब्दांचा प्रचलित अर्थ सोडून तुकोबा त्यांना नवे अर्थ कसे देतात याचीही उदाहरणे त्यांनी दिलेली आहेत. तुकोबांच्या वाङ्मयात आज आपणास अपरिचित वाटणारे शब्द आढळून येतात, त्यांचीही उदाहरणे देऊन ते त्या काळात प्रचलित व म्हणून परिचित असावेत असे कोशकारांनी म्हटले आहे. या शब्दांपैकी काही शब्द तुकोबांची नवनिर्मिती असण्याची शक्यता नाकारता येत नाही. तुकोबांसारख्या एखाद्या महाकवीच्या शब्दप्रयोगांचा कोणी अभ्यास करायचे ठरवले तर त्याला अशा कोशांचा फार चांगला उपयोग होईल.

तुकोबांच्या जन्मकालाबद्दलच्या एका मताप्रमाणे त्यांच्या जन्मास ४०० वर्षे होत आहेत. त्याचे निमित्त व औचित्य या कोशाच्या प्रकाशनाला लाभत आहे हे ठीकच झाले. पण त्याहीपेक्षा महत्त्वाची बाब की तुकोबांच्या निर्याणाला ३५० वर्षे होत आहेत, याबद्दल कोणाचेही दुमत नाही. तेव्हा या वैकुंठगमनत्रिशतकोत्तर सुवर्णसोहळा-वर्षात प्रस्तुत कोश सिद्ध करून कानडे-नगरकरांनी त्यांचा हेवा वाटावा अशी सारस्वतसेवा आणि तुकारामसेवा करण्याचे भाग्य हस्तगत केले आहे. त्यांची ही भाग्यरेषा आणखी विस्तारो आणि ठळक होवो व त्यासाठी त्यांना दीर्घायुरारोग्य लाभो अशी श्रीपांडुरंगचरणी प्रार्थना.

सदानंद मोरे
प्रमुख, संत ज्ञानदेव अध्यासन
पुणे विद्यापीठ
पुणे ४११ ००७.

संपादकांचे मनोगत

"तुका झालासे कळस" या चरणांमध्ये व्यक्त झालेली संत तुकारामांची महती सर्वमान्य झाली आहे. मुद्रणकालापूर्वी तुकारामांचे अभंग कमी अधिक प्रमाणात उतरवून घेतलेली अनेक बाडे निरनिराळ्या ठिकाणी विखुरलेली होती, असे आज प्रकाशित झालेल्या विविध संशोधनाअंती ध्यानात येते. महाराष्ट्रात मुद्रणाला प्रारंभ झाल्यानंतर प्रथमत: कै० माधव चंद्रोबा डुकले यांनी इ० स० १८६२ मध्ये शिळाप्रेसवर छापलेला तुकारामांच्या गाथ्याचा पहिला भाग प्रसिद्ध केला आणि इ० स० १८६८ पर्यंत पाच भागांत उपलब्ध अभंगांची संहिता वाचकांसमोर ठेवली.

तेव्हापासून आजपर्यंत अनेक संपादकांच्या तुकाराम गाथ्याच्या अनेक आवृत्त्या प्रकाशित झाल्या आणि होत आहेत. यामध्ये केवळ मूळ संहिता देणारी गाथा, सटीप गाथा व सार्थ गाथा असे तीन प्रकार उपलब्ध आहेत. दुसऱ्या व तिसऱ्या प्रकारातील काही गाथ्यांमध्ये संपादकांनी अवघड शब्दांचे अर्थ तळटीपांतून दिले आहेत तर काहींनी कठीण शब्दाचा अर्थ सांगणारे कोश शेवटी जोडले आहेत. यांपैकी कै० मा० कृ० देशमुख व कै० सोनोपंत दांडेकर या दोघांनी संपादित केलेल्या गाथ्याला जोडलेला शब्दकोश सर्वांमध्ये विस्तृत आहे. तरीही त्या कोशामध्ये अनेक दुर्बोध शब्द समाविष्ट करण्याचे राहून गेले आहे.

तुकाराम-गाथ्यातील सर्व शब्द एकत्रित करणारा शब्दकोश गेल्या १५० वर्षांत तयार झाला नाही. संतवाङ्मयाचे विद्यार्थी या नात्याने संत तुकारामांचे अभंग अभ्यासताना आम्हांला ही उणीव फार तीव्रतेने जाणवली व त्या दृष्टीने आपण काही प्रयत्न करून पाहावा असा विचार आमच्या मनांत आला. सन १९९८-९९ या दोन वर्षांना संत तुकारामांच्या जीवनात फार महत्त्वाचे स्थान आहे. संत तुकारामांच्या जन्मवर्षाविषयी जी विविध मते आहेत त्यामध्ये शके १५२० म्हणजे इ० स० १५९८ असे एक मत आहे. हे मत आम्ही ग्रंथनिर्मितीचे ध्येय साधण्यासाठी म्हणून स्वीकारले आणि कोशकामाला प्रारंभ केला. तुकारामांच्या जन्माला ४०० वर्षे पूर्ण होतात तोपर्यंत हे काम पूर्ण करावे असे आम्ही ठरविले. त्याचबरोबर इ० स० १९९९ हे वर्ष तुकारामांच्या निर्याणाला ३५० वर्षे पूर्ण करणारे आहे असा उभय विचार मनात धरून आम्ही हा शब्दकोश इ० स० १९९९ मध्ये अभ्यासकांच्या हाती देत आहोत.

या कोशासाठी आम्ही पूर्वीच्या आधिकारी व्यक्तींनी तयार केलेले तुकारामांचे गाथे आमच्या आधारासाठी घेतले आहेत. त्यापैकी कै० जोगमहाराज, कै० सोनोपंत दांडेकर आणि डॉ० प्र० न० जोशी यांच्या गाथ्यांचा आम्ही वारंवार उपयोग केला. त्यांच्या गाथ्यांमुळे शब्दार्थ निश्चित करण्यास फार मदत झाली. त्याबद्दल त्यांच्या संबंधीची कृतज्ञता व्यक्त करावी तेवढी थोडीच आहे.

तुकारामांच्या अभंगांतील काही शब्दांचे अर्थ सहज उलगडता येत नाहीत असे कै० जोगमहाराज, कै० सोनोपंत दांडेकर यांच्यासारख्या थोर पुरुषांनी म्हटलेले आहे. आम्ही आमच्या स्वल्पमतिनुसार गाथ्यातील प्रत्येक शब्दाचा अर्थ देण्याचा प्रयत्न केला आहे. त्यामध्ये काही त्रुटी राहून जाणे अगदी शक्य आहे. तुकाराम-गाथ्याच्या जाणकारांनी या त्रुटी आमच्या नजरेस आणाव्या अशी त्यांना विनंती आहे.

या कोशकार्याच्या प्रकाशनासाठी देहूच्या संत तुकाराम संस्थानाने ११०००/- रुपयांची उदार देणगी दिली. त्याचप्रमाणे पुणे विद्यापीठाच्या संत ज्ञानदेव अध्यायनानेही प्रकाशनासाठी १०,०००/- रुपयांचे अनुदान दिले आहे. या दोन्ही देणग्या मिळवून देण्याच्या बाबतीत आमचे मित्र व संत ज्ञानदेव अध्यासनाचे प्राध्यापक डॉ० सदानंद मोरे यांनी खूप प्रयत्न केले त्याबद्दल आम्ही त्यांचे मनःपूर्वक आभारी आहोत. तसेच आमदार रामकृष्ण मोरे यांनाही धन्यवाद देणे अगत्याचे आहे.

आमच्या संत कार्याविषयी सदैव आपुलकी बाळगून भरीव स्वरूपाची मदत करणारे ह० भ० प० किसनमहाराज साखरे यांनीही या प्रकाशनासाठी १०,०००/- रुपये मिळवून देऊन आम्हांला उपकृत केले आहे. या सर्वांनी आमच्या पुढील कामासाठी अशीच कृपादृष्टी ठेवावी अशी त्यांना नम्र विनंती आहे. वारकरी संप्रदायाचे धुरीण आदरणीय श्री० किसनमहाराज साखरे यांना विनंती केल्याबरोबर आमच्या कोशासंबंधी आपला आशीर्वादपर अभिप्राय पाठवून दिला. त्याचप्रमाणे श्री ज्ञानदेव अध्यासनाचे प्राध्यापक आमचे मित्र डॉ० सदानंद मोरे यांनी शब्दकोशाला पुरस्कार लिहून दिला. या दोघांचेही आम्ही कृतज्ञ आहोत

रामदासी प्रेरणा प्रसारक समुदायातील श्री० रमण चितळे यांनी कोशाच्या प्रकाशनासाठी येणाऱ्या सर्व अडचणी ध्यानात घेऊनही या कोशाच्या प्रकाशनाची जबाबदारी स्वीकारली याबद्दल आम्ही त्यांना मनःपूर्वक धन्यवाद देतो.

श्रीतुकारामबीज, **मु० श्री० कानडे**
शक १९२१ **रा० शं० नगरकर**

प्रकाशकीय

साधु दिसती वेगळाले। परी ते स्वरूपीं मिळाले।
अवघे मिळोन येक चि जाले। देहातीत वस्तु॥ ७-२-३१

– श्रीमद्दासबोध

श्रीज्ञानेश्वर-नामदेव-एकनाथ-तुकाराम-समर्थ हे संत म्हणजे महाराष्ट्राचे पंचप्राण होत. रामदासी मंडळींना श्रीसमर्थ हे मायबाप असले तरी ज्ञानेश्वर महाराज, नामदेव महाराज, एकनाथ महाराज आणि तुकाराम महाराज हे संतश्रेष्ठ हे आपल्या काकांसारखे वाटतात. श्रीसमर्थांबद्दल त्यांना जें भक्तिप्रेम असतें तसेंच इतरांबद्दलहि वाटतें. श्रीकल्याणांनीं जी संतमाळा केली आहे, ती या वस्तुस्थितीचें प्रातिनिधिक उदाहरण होय. ह्या हद्दीपकांनीं उजळून टाकलेला मार्ग तोच महाराष्ट्रधर्म. रामदासी कवींनीं ह्यांना कधीं वेगळें मानलें नाहीं, आत्मारामबुवा चोरेगांवकर या रामदासी कवीनें गीतेवरील आपल्या एका प्रकरणांत श्रीतुकोबारायांची प्रशस्ती मोठ्या प्रेमानें गाइली आहे. वारकरी आणि रामदासी उपासना ह्या भागवतपंथाच्या एकाच नाण्याच्या दोन बाजू होत. श्रीसमर्थांना परकें मानण्याची प्रवृत्ति अलिकडेच डोकावूं लागली आहे. रामदासी परिवारांत इतरांबद्दलच्या दुराव्याला कधींहि स्थान राहिलेलें नाहीं आणि राहाणारहि नाहीं. असा नुसता वारा म्हणजे सुद्धा महान् संततत्त्वाचा उपमर्द ठरेल. ही जाणीव असल्यामुळेंच रामदासी प्रेरणा प्रसारक समुदायाला श्रीतुकोबारायांच्या अतुल्य वाङ्मयाच्या व्यासंगाला होईल तितका हातभार लावणें हें आपलें परमकर्तव्य वाटतें. जीवन-साफल्यासाठीं संतांनीं केलेल्या उपदेशाचें "राम कैवारी करा रे," हें सार आहे. महाराष्ट्राला आपल्या जीवनाची काळजी असेल तर तो ह्या सारतत्त्वावरून आपली दृष्टि कधीहि ढळूं देणार नाहीं. ह्या अमर तत्त्वज्ञानानें मराठी आयुष्याचें उद्यान फुलत आलें आहे. ह्या तत्त्वज्ञानाच्या सम्यक् आकलनाला सहायक होणारा हा कोश पं० कानडे आणि पं० नगरकर ह्यांनीं आपल्या प्रदीर्घ आणि चिकाटीच्या प्रयत्नांनीं रचला आहे. अशा ह्या कोशाच्या प्रकाशनाची संधि मिळाल्याबद्दल रामदासी प्रेरणा प्रसारक समुदायाला धन्यता वाटते.

शब्द हें संस्कृतीचें वाहन आहे आणि जीवनाचें माध्यम आहे. शब्द हें भगवद्दर्शनाचें अमोघ साधन असल्यानेंच श्रीतुकारामांनीं शब्दाला अपरंपार महत्त्व देऊन देवपदाला नेऊन बसविलें आहे. शब्दाचा एवढा गौरव खरोखर अपूर्व होय. ह्या कोशाचा उपयोग नानाविध

दृष्टींनीं आहे. श्रीतुकोबारायांच्या अमृतवाणीचा गभीर बोध होण्यासाठीं जसा आहे तसाच साडेतीनशे वर्षांपूर्वींच्या मराठीचें दर्शन घडविण्यासाठींहि आहे. भाषाशास्त्राला अन् शब्दशास्त्राला आहे तसा भाषिक इतिहासालाहि आहे. मराठी भाषेच्या आजच्या पडत्या काळांत तिच्या पुनरुत्थानाला बळ प्राप्त होण्यासाठीं ह्या कोशाचा उपयोग होण्यासारखा आहे. मराठी मन संतवाणीला वेदवाणी आणि संजीवनी मानतें. भौतिकतेनें आणि आधुनिकतेनें आज जीवनांत निर्माण केलेल्या आव्हानांचा निरास करण्याचें शक्तिमत्त्व केवळ संतवाणीच्या कृपाश्रयानेंच लाभणारें आहे. म्हणून जीवनाच्या खऱ्या ध्येयावर प्रकाश पाडणाऱ्या संतग्रंथप्रदीपावलीचा संकल्प सोडला आहे. मराठीच्या लेकरांचें ह्या कोशाकडे लक्ष जावो, अशी श्रीचरणीं प्रार्थना आहे.

श्रीरामनवमी,
शिवशक ३२५

श्रीरामदासी प्रेरणा प्रसारक समुदायाकरितां
अनंत भालचंद्र चितळे

प्रस्तावना



या शब्दकोशाची आवश्यकता

संत तुकाराम हे मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाच्या इतिहासातील एक अत्यंत प्रभावी संतकवी आहेत. आजवर त्यांच्या गाथ्याच्या ज्या अनेक आवृत्त्या निघाल्या व पुन्हा पुन्हा निघत आहेत, त्यावरून त्यांच्या अभंगवाणीच्या लोकप्रियतेचीही कल्पना येते. 'अभंगवाणी प्रसिद्ध तुकयाची' या वचनाचा आजही प्रत्यय येतो. 'ज्ञानचंद्रोदय' मासिकात संत तुकारामांच्या अभंगांचे प्रकाशन इ० स० १८४४ पासून प्रथम सुरू झाले. हे प्रकाशन स्फुट स्वरूपाचे होते. नंतर ठिकठिकाणच्या हस्तलिखित वह्यांमधून मिळणारे अभंग एकत्रित करून ते एकत्रित छापण्याची कल्पना प्रथमतः कै० माधव चंद्रोबा यांच्या मनात आली आणि त्यांनी प्रकाशित केलेल्या तुकारामगाथ्याची इ० स० १८६८ मध्ये पूर्णता झाली. तेव्हापासून आजअखेर म्हणजे १९९७ अखेर गाथ्यांच्या अनेक आवृत्त्या प्रकाशित झाल्या व होत आहेत. त्यांची निश्चित संख्या सांगणेही कठीण आहे. गाथे सतत प्रकाशित होत असतानाही गाथ्याचा संपूर्ण शब्दकोश सिद्ध करण्याचा एकही प्रयत्न झाला नाही. काही संपादकांनी लहान लहान शब्दकोश गाथ्यालाच जोडलेले आहेत; परंतु समग्र शब्दकोश आजअखेर तयार झाला नाही. भाषा व विचार या दोनही दृष्टींनी तुकारामांचे अभंग हा महत्त्वाचा टप्पा असल्याने त्याचा समग्र शब्दकोश उपलब्ध असणे अत्यावश्यक आहे, असे आम्हास वाटले आणि म्हणूनच संतवाङ्मयाचे अभ्यासक या नम्र भूमिकेतून आम्ही हा शब्दकोश तयार करण्याचे ठरविले. संत तुकारामांचा पारमार्थिक क्षेत्रातील अधिकार फार मोठा आहे. त्यामुळे त्यांच्या सर्व शब्दांचा सर्वमान्य अर्थ करणे हे अवघड झाले आहे. वै० ह० भ० प० सोनोपंत दांडेकरांच्यासारखे अधिकारी भाष्यकारही 'श्रीतुकोबांचे सर्व अभंग लागणे, ही जवळजवळ अशक्य कोटीतील गोष्ट आहे. याकरता जेवढे समजले तेवढ्या शब्दांचे अर्थ दिले आहेत.' असे म्हणतात. या विचारांमुळेच आम्हाला प्रेरणा मिळाली आणि आम्ही हे काम केले.

हा कोश इ० स० १९९८ मध्ये प्रकाशित करण्यामागे आणखी एक महत्त्वाचे कारण आहे. संत तुकारामांच्या जन्मवर्षासंबंधी जी विविध मते आहेत त्यांमध्ये शके १५२० (इ० स० १५९८) हे एक मत आहे. चालू वर्षी या घटनेला ४०० वर्षे पूर्ण होतात. हा

योग साधून हा कोश इ० स० १९९८ मध्येच प्रकाशित व्हावा म्हणून शक्य तेवढ्या नेटाने आम्ही हा कोश तयार करून तो अभ्यासकांच्या स्वाधीन करीत आहोत.

शब्दकोशासाठी घेतलेली आधार-प्रत

तुकारामांच्या गाथ्याची अधिकृत अशी एकही प्रत उपलब्ध नाही. कै० वि० ल० भावे यांनी संताजी तेली यांच्या वह्यांवरून तयार केलेला 'तुकारामांचा अस्सल गाथा', ह० भ० प० गंगुकाका शिरवळकर यांच्याजवळील हस्तलिखितावरून आर्यभूषण छापखान्याने प्रकाशित केलेला गाथा आणि सोपानकाका देहूकर यांचा 'देहूकर सांप्रदायिक ओळीची गाथा' इ० गाथे हे सर्व गाथ्यांचे मूळ आहे, असे मानले जाते. इ० स० १८६९ मध्ये त्यावेळच्या मुंबई सरकारने कै० शं० पां० पंडित आणि कै० विष्णु परशुरामशास्त्री पंडित यांच्याकरवी तुकाराम गाथा प्रकाशित केला. त्यांनी हा गाथा प्रकाशित करताना तळेगाव, देहू, पंढरपूर आणि कडूस येथील वह्यांचा आधार घेतलेला होता आणि त्याला वारकरी संप्रदायातील त्यावेळचे एक धुरीण श्री० भाऊ रामचंद्र काटकर (सोलापूरकर) यांनी मान्यताही दिलेली होती.

नंतर स्वातंत्र्योत्तर काळात मुंबई शासनाच्या-वतीने इ० स० १९५० मध्ये गाथा प्रकाशित करण्यात आला. तुकाराम महाराजांच्या निर्याणाला ३०० वर्षे पुरी झाली, हे या गाथ्याच्या प्रकाशनाला निमित्त होते. हाच गाथा प्रमाण मानून डॉ० प्र० न० जोशी यांनी आपला सार्थ तुकाराम गाथा तीन खंडात (इ० स० १९६६, १९६८ व १९६९) प्रकाशित केला. संत तुकारामांचे अनेक गाथे यावेळेपर्यंत प्रकाशित झाले असले तरी आम्ही डॉ० प्र० न० जोशी यांनी संपादित केलेला गाथा हाच शब्दकोशासाठी स्वीकारला आहे.

शब्दांचे अर्थ निश्चित करण्यासाठी वरील गाथ्याबरोबरच आम्ही वै० विष्णुबुवा जोग यांचा सार्थ गाथा, ह० भ० प० देशमुख, दांडेकर यांनी आपल्या गाथ्याला जोडलेला विस्तृत शब्दकोश, तसेच ह० भ० प० वै० शंकरमहाराज खंदारकर यांनी दोन भागांत प्रकाशित केलेले 'श्रीतुकाराम महाराज गाथाभाष्य' इत्यादींचा आधार घेतला आहे.

शब्दकोश-रचनाधोरण

१) या शब्दकोशात प्रथम प्रत्येक शब्दाचे मूळरूप दिलेले आहे. नंतर कंसात त्याचे व्याकरण व पुढे अर्थ सांगितला आहे. त्यानंतर त्याचा संदर्भ दिलेला आहे. पण गाथ्यातील त्या शब्दाचे यच्चयावत संदर्भ दिलेले नाहीत. साधारणतः प्रत्येक शब्दाचे ३-४ संदर्भ दिलेले आहेत. शब्दाचे मूळरूप दिल्यानंतर त्या शब्दापासून तयार होणारे सामासिक शब्द मूळ शब्दरूपाच्या खाली अभंगांच्या क्रमानुसार दिलेले आहेत. तुकारामांच्या अभंगात वारकरी संप्रदायाच्या दृष्टीने ज्या शब्दांना विशेष स्थान आहे, अशा शब्दांचे मात्र सर्व संदर्भ नोंदले आहेत.

(उदा० वारी, वारकरी, विष्णुदास, वैष्णव इ०)

२) एकच शब्द एकाच रूपात आणि एकाच अर्थाने आला असेल तर त्याची एकच नोंद केली आहे.

३) जेथे एका शब्दाचे दोन अर्थ संभवतात असे वाटले तेथे एका अर्थानंतर स्वल्पविराम देऊन दुसरा अर्थ दिला आहे.

४) एकाच शब्दाचे संदर्भानुसार अनेक अर्थ होतात, अशी अनेक उदाहरणे आढळून आली. त्यावेळी प्रत्येक अर्थाला वेगळा क्रमांक देऊन त्या ठिकाणी तो अर्थ सांगितला आहे.

५) एकाच शब्दाचे भिन्नभिन्न प्रकाराने लेखन होणे, हा प्रकार गाथ्यात भरपूर प्रमाणात आढळतो. अशा वेळी प्रचलित रूप देऊन तेथेच सर्व संदर्भ दिले आहेत आणि इतर रूपांची कोशामध्ये आनुपूर्वीप्रमाणे नोंद करून त्यापुढे 'पाहा' अशी सूचना दिली आहे. (उदा० शिण – सिण यातील शिण शब्द प्रथम देऊन 'पाहा सिण' अशी नोंद केली आहे.)

६) आधारप्रतीत ऱ्हस्व-दीर्घांचे निश्चित बंधन अनेक शब्दांच्या बाबतीत पाळलेले नाही. उदा० भूक, भुक अशा वेळी आम्ही प्रचलित रूप घेतले आहे.

७) एकाच चरणातील सामासिक शब्द तोडून दोन चरणात विभागणे, असा प्रकार अनेकदा आढळतो. उदा० 'तुका म्हणे कुळ। दंड आमुचिये दैवते।' (अ० क्र० ४१५) यातील कुळ व दैवते हे वेगळे झालेले घटक एक करून 'कुळदैवते' असा शब्द कोशात घेतला आहे.

८) याचबरोबर सामासिक शब्दातील घटकांची उलटापालट झाल्याचेही लक्षात आले म्हणून तिथेही ते शब्द सुसंगत करून घेतले आहेत. उदा० दशा – यौवन = यौवन दशा (अ० क्र० ६५१), माळ – तुळशी = तुळसीमाळ (अ० क्र० ६८४) शब्दांची ही जोडणी करीत असताना अर्थाला बाधा येणार नाही याची काळजी घेतली आहे.

९) आधारप्रतीत 'तुकया बंधू' या नाममुद्रेने तुकारामांचे बंधू कान्होबा यांचे अभंग समाविष्ट झालेले आहेत. त्या अभंगांतील शब्दांच्या नोंदी कोशात घेतलेल्या नाहीत.

१०) गाथ्यातील हिंदी अभंगही शब्दकोशातून वगळले आहेत.

शब्दसंग्रहाचे स्वरूप

तुकारामांच्या शब्दसृष्टीचा विचार करण्यापूर्वी त्यांच्या जीवनाची बैठक थोडक्यात समजावून घेतली पाहिजे. त्यांच्या सर्व अभंगांला परमार्थाची पार्श्वभूमी आहे हे स्पष्टच आहे; परंतु तुकाराम परमार्थमार्गाकडे कोणत्या कारणाने वळले हे त्यांनी स्वतःच

याती शूद्र वंश केला वेवसाव।
आदि तो हा देव कुळपूज्य॥ (अ० क्र० १३३३)

योग साधून हा कोश इ० स० १९९८ मध्येच प्रकाशित व्हावा म्हणून शक्य तेवढ्या नेटाने आम्ही हा कोश तयार करून तो अभ्यासकांच्या स्वाधीन करीत आहोत.

शब्दकोशासाठी घेतलेली आधार-प्रत

तुकारामांच्या गाथ्याची अधिकृत अशी एकही प्रत उपलब्ध नाही. कै० वि० ल० भावे यांनी संताजी तेली यांच्या वह्यांवरून तयार केलेला 'तुकारामांचा अस्सल गाथा', ह० भ० प० गंगुकाका शिरवळकर यांच्याजवळील हस्तलिखितावरून आर्यभूषण छापखान्याने प्रकाशित केलेला गाथा आणि सोपानकाका देहूकर यांचा 'देहूकर सांप्रदायिक ओळीची गाथा' इ० गाथे हे सर्व गाथ्यांचे मूळ आहे, असे मानले जाते. इ० स० १८६९ मध्ये त्यावेळच्या मुंबई सरकारने कै० शं० पां० पंडित आणि कै० विष्णु परशुरामशास्त्री पंडित यांच्याकरवी तुकाराम गाथा प्रकाशित केला. त्यांनी हा गाथा प्रकाशित करताना तळेगाव, देहू, पंढरपूर आणि कडूस येथील वह्यांचा आधार घेतलेला होता आणि त्याला वारकरी संप्रदायातील त्यावेळचे एक धुरीण श्री० भाऊ रामचंद्र काटकर (सोलापूरकर) यांनी मान्यताही दिलेली होती.

नंतर स्वातंत्र्योत्तर काळात मुंबई शासनाच्या-वतीने इ० स० १९५० मध्ये गाथा प्रकाशित करण्यात आला. तुकाराम महाराजांच्या निर्याणाला ३०० वर्षे पुरी झाली, हे या गाथ्याच्या प्रकाशनाला निमित्त होते. हाच गाथा प्रमाण मानून डॉ० प्र० न० जोशी यांनी आपला सार्थ तुकाराम गाथा तीन खंडात (इ० स० १९६६, १९६८ व १९६९) प्रकाशित केला. संत तुकारामांचे अनेक गाथे यावेळेपर्यंत प्रकाशित झाले असले तरी आम्ही डॉ० प्र० न० जोशी यांनी संपादित केलेला गाथा हाच शब्दकोशासाठी स्वीकारला आहे.

शब्दांचे अर्थ निश्चित करण्यासाठी वरील गाथ्याबरोबरच आम्ही वै० विष्णुबुवा जोग यांचा सार्थ गाथा, ह० भ० प० देशमुख, दांडेकर यांनी आपल्या गाथ्याला जोडलेला विस्तृत शब्दकोश, तसेच ह० भ० प० वै० शंकरमहाराज खंदारकर यांनी दोन भागांत प्रकाशित केलेले 'श्रीतुकाराम महाराज गाथाभाष्य' इत्यादींचा आधार घेतला आहे.

शब्दकोश-रचनाधोरण

१) या शब्दकोशात प्रथम प्रत्येक शब्दाचे मूळरूप दिलेले आहे. नंतर कंसात त्याचे व्याकरण व पुढे अर्थ सांगितला आहे. त्यानंतर त्याचा संदर्भ दिलेला आहे. पण गाथ्यातील त्या शब्दाचे यच्चयावत संदर्भ दिलेले नाहीत. साधारणतः प्रत्येक शब्दाचे ३-४ संदर्भ दिलेले आहेत. शब्दाचे मूळरूप दिल्यानंतर त्या शब्दापासून तयार होणारे सामासिक शब्द मूळ शब्दरूपाच्या खाली अभंगांच्या क्रमानुसार दिलेले आहेत. तुकारामांच्या अभंगात वारकरी संप्रदायाच्या दृष्टीने ज्या शब्दांना विशेष स्थान आहे, अशा शब्दांचे मात्र सर्व संदर्भ नोंदले आहेत.

(उदा० वारी, वारकरी, विष्णुदास, वैष्णव इ०)

२) एकच शब्द एकाच रूपात आणि एकाच अर्थाने आला असेल तर त्याची एकच नोंद केली आहे.

३) जेथे एका शब्दाचे दोन अर्थ संभवतात असे वाटले तेथे एका अर्थानंतर स्वल्पविराम देऊन दुसरा अर्थ दिला आहे.

४) एकाच शब्दाचे संदर्भानुसार अनेक अर्थ होतात, अशी अनेक उदाहरणे आढळून आली. त्यावेळी प्रत्येक अर्थाला वेगळा क्रमांक देऊन त्या ठिकाणी तो अर्थ सांगितला आहे.

५) एकाच शब्दाचे भिन्नभिन्न प्रकाराने लेखन होणे, हा प्रकार गाथ्यात भरपूर प्रमाणात आढळतो. अशा वेळी प्रचलित रूप देऊन तेथेच सर्व संदर्भ दिले आहेत आणि इतर रूपांची कोशामध्ये आनुपूर्वीप्रमाणे नोंद करून त्यापुढे 'पाहा' अशी सूचना दिली आहे. (उदा० शिण – सिण यातील शिण शब्द प्रथम देऊन 'पाहा सिण' अशी नोंद केली आहे.)

६) आधारप्रतीत ऱ्हस्व-दीर्घाचे निश्चित बंधन अनेक शब्दांच्या बाबतीत पाळलेले नाही. उदा० भूक, भुक अशा वेळी आम्ही प्रचलित रूप घेतले आहे.

७) एकाच चरणातील सामासिक शब्द तोडून दोन चरणात विभागणे, असा प्रकार अनेकदा आढळतो. उदा० 'तुका म्हणे कुळ। दंड आमुचिये दैवते।' (अ० क्र० ४१५) यातील कुळ व दैवते हे वेगळे झालेले घटक एक करून 'कुळदैवते' असा शब्द कोशात घेतला आहे.

८) याचबरोबर सामासिक शब्दातील घटकांची उलटापालट झाल्याचेही लक्षात आले म्हणून तिथेही ते शब्द सुसंगत करून घेतले आहेत. उदा० दशा – यौवन = यौवन दशा (अ० क्र० ६५५), माळ – तुळशी = तुळसीमाळ (अ० क्र० ६८४) शब्दांची ही जोडणी करीत असताना अर्थाला बाधा येणार नाही याची काळजी घेतली आहे.

९) आधारप्रतीत 'तुकया बंधू' या नाममुद्रेने तुकारामांचे बंधू कान्होबा यांचे अभंग समाविष्ट झालेले आहेत. त्या अभंगांतील शब्दांच्या नोंदी कोशात घेतलेल्या नाहीत.

१०) गाथ्यातील हिंदी अभंगही शब्दकोशातून वगळले आहेत.

शब्दसंग्रहाचे स्वरूप

तुकारामांच्या शब्दसृष्टीचा विचार करण्यापूर्वी त्यांच्या जीवनाची बैठक थोडक्यात समजावून घेतली पाहिजे. त्यांच्या सर्व अभंगांना परमार्थाची पार्श्वभूमी आहे हे स्पष्ट आहे; परंतु तुकाराम परमार्थमार्गाकडे कोणत्या कारणाने वळले हे त्यांनी स्वतःच

याती शूद्र वंश केला वेवसाव।
आदि तो हा देव कुळपूज्य॥ (अ० क्र० १३३३)

या चरणांनी प्रारंभ होणाऱ्या अभंगामध्ये विशद केलेले आहे. प्राचीन प्रथेप्रमाणे एखाद्या गुरूपाशी अनेक वर्षे राहून त्यांनी वेद, उपनिषदे किंवा गीता यांचे मुळातून अध्ययन करणे हे त्यावेळच्या समाजरचनेमुळे संभवनीय नव्हते; परंतु त्यांच्या अभंगवाणीमध्ये पारमार्थिक विचारांची विखुरलेल्या स्वरूपात मांडणी झालेली अभ्यासकांच्या दृष्टीस पडते. त्यांनी वेदउपनिषदादि ग्रंथांचा अनेकदा उल्लेख केलेला आहे आणि गीता व भागवत या ग्रंथांचे अध्ययन करणे हे आवश्यक मानलेले आहे. हे सर्व त्यांनी कोणत्या मार्गाने मिळविले याचा शोध केला तर त्यांच्यावरील अभंगातील पुढील ओळींवरून उलगडा होतो. त्या ओळी अशा –

आरंभी कीर्तन करी एकादशी ।
नव्हते अभ्यासी चित्त आधीं ।
काही पाठ केली संतांची उत्तरे ।
विश्वासे आदरे करोनियां ॥
गाती पुढे त्यांचे धरावे धृपद ।
भावे चित्त शुद्ध करोनियां ॥ (अ० क्र० १३३३)

वरील आत्मनिवेदनावरून हे स्पष्ट होते की, तुकारामांनी पारमार्थिक विचारांची ओळख आपल्या कीर्तनभक्तिद्वारा करून घेतली होती. त्यानंतर त्यांना स्वप्नामध्ये गुरूंचा उपदेश मिळून नामस्मरणाच्या ठिकाणी त्यांचा विश्वास दृढ झाला आणि हीच त्यांच्या कवित्वाची स्फूर्ती ठरली. हे सर्व या अभंगांतूनच स्पष्ट होते. त्यांच्या अभंगांत आढळणारे पारमार्थिक विषयातले अनेक पारिभाषिक शब्द आणि मूळ संस्कृत वचनांना दिलेले मराठी रूप या दोन गोष्टी पाहिल्या म्हणजे त्यांनी स्वतःच सांगितलेल्या त्यांच्या बहुश्रुतपणाची कल्पना येते. या संदर्भात आणखी एक विचारधारा ध्यानात घेण्यासारखी आहे. मराठी संतांचा विचार करताना 'ज्ञानाचा एका आणि नामयाचा तुका' हे वचन वारंवार उद्धृत केलेले आढळते. ज्ञानेश्वरी आणि तुकारामांची गाथा यांचे एकाच वेळी बारकाईने परिशीलन केले म्हणजे ज्ञानेश्वरीचा फार मोठा प्रभाव तुकारामांच्या शब्दांवर व विचारांवर पडलेला आहे, हे सतत जाणवते आणि ज्ञानेश्वरीचे श्रवण हा तुकारामांच्या अध्ययनाचा नित्याचा भाग आहे, असे खात्रीने म्हणता येते. पुढे दिलेल्या उदाहरणांखेरीज आणखी शेकडो साम्यस्थळे दाखविता येतील. पण केवळ नमुना म्हणून पुढील शलाकादर्शन घडविले आहे.

ज्ञानेश्वरी	गाथा
१) पतिव्रता पतीते । जियापरी (३.९२)	१) प्रतिव्रते जैसा पति । (४३६५)
२) जैसा गळी मीनु आमिषे । भुलविजे गा ॥ (३.२१३)	२) आमिषाचिये आसे गळ गिळी मांसा । (६८८)
३) हो कां जयाचिया प्रीति । अमूर्त हा आला व्यक्ती ॥ (४.१२)	३) अमूर्त मूर्तिमंत होय भक्तीच्या सुखे । (१५८०)
४) आता गृहादिक आघवे । ते काही न लगे त्यजावे ॥ (५.२२)	४) न लगे हा लौकिक सांडावा वेव्हार । घ्यावे वनांतर भस्मदंड ॥ (९६)
५) देखें सोनियाचे निखळ । मेरूयेसणे ढिसाळ । आणि मातियेचे डिखळ । सरिसेंचि मानी ॥ (६.९२)	५) सोने रूपे आम्हा मृत्तिकेसमान । माणिके पाषाणखडे तैसे ॥ (५२२)
६) म्हणौनि कुळ जाति वर्ण । हे अवघेचि का अकारण ॥ (९.४५२)	६) याति कुळ येथे असे अप्रमाण । गुणाचे कारण असे अंगी ॥ (३३७)
७) चेइलिया स्वप्न तैसे गेले । (११.१८९)	७) तुका म्हणे गेले । स्वप्नीचे जागे जाले ॥ (२३१)
८) नाना गाय चरे डोंगरी । परि चित्त बांधिले वत्से घरी ॥ (११.६३५)	८) रानी हिंडो गेली गाय । घरी वत्स वाट पाहे ॥ (२६५)
९) मग याहीवरी पार्था । माझ्या भजनी आस्था । तरी तयाते मी माथां । मुकुट करी ॥ (१२.२१४)	९) भावा एकासाठी । खांदा वाहे आपुल्या ॥ (३४६)

संस्कृतप्रचुर शब्द

संतांची कीर्तने, प्रवचने ऐकून प्राप्त झालेली बहुश्रुतता आणि ज्ञानेश्वरीचा अखंड अभ्यास यामुळे तुकारामांच्या अभंगांतून दीर्घ सामासिक शब्द विपुल संख्येने आढळतात. तुकारामांची बुद्धिमत्ता प्रखर असल्याची जाणीव जशी त्यांच्या विचारांतून प्रकट झालेली आहे, तशीच ती अशा सामासिक शब्दांतूनही व्यक्त झालेली आहे. कारण सामान्य बुद्धीच्या माणसाला असे शब्द लक्षात ठेवणे आणि त्यांचा प्रसंगानुसार वापर करणे हे शक्य होणार नाही. अशी काही उदाहरणे पुढे दिली आहेत.

(१) सुखसंपत्तिराज्यचाड ६२०, (२) अणुरेणुव्याप्यभरिता ६७३,
(३) संतमहंतसिद्धिहरि-दासदाटणी २२७१, (४) धग्धगितोज्वाळ २४६८,
(५) धनमानजनविन्मुख ३२८४, (६) भाव-भक्तिवाद ४१२३,
(७) प्रचुरीस्वरासहित ४५०३, (८) काळ्याकृतांतधूधूकार ४५५०.

पुढील काही सामासिक शब्दांवरून असे वाटते की, मुळात तुकारामांनी हे शब्द स्वतंत्रपणे उच्चारले असावेत. परंतु ते लिहून घेणाऱ्याने एकत्रित लिहिले. उदा०

१) कामक्रोधलोभस्वार्थ २९४३, २) जन्मजराव्याधि ३८५७,
३) कायामनेवाचा ४०१४, ४) देशकालवस्तुभेद ४३१३,
५) शंखचक्रगदाकमळमंडित ४४१३.

नवीन शब्द-निर्मिती

तुकारामांचा व्यासंग, समाजव्यवहाराचे बारीक निरीक्षण आणि स्वतंत्र चिंतन यांमुळे त्यांच्या हातून अनेक अर्थपूर्ण असे नवीन शब्द निर्माण झालेले दिसतात. यातील काही शब्द त्यांनी पूर्वकालीन संतांच्या वाङ्मयातूनही घेतले असतील; परंतु तुकारामांनी या शब्दांचा योग्य त्या ठिकाणी वापर करून आपले अभंग परिणामकारक केले आहेत.

उदा० इच्छादानी – इच्छा पूर्ण करणारा ४०, धर्मठक – धर्माच्या नावाखाली ठकविणारा ९८, निरयदंड – नरकवासाची शिक्षा २७१, कंटकवाट – काटेरी मार्ग ३५७, मुखमंडित – सुंदर मुखाचा ६४२, अबळाभुलवणा – स्त्रियांना भुलविणारा ६५८, मतिलंड – बुद्धिभ्रष्ट ७९०, जनबुद्धि – सामान्य लोकांची समजूत ९२२, फटमर – पळपुटा, भ्याड १०७१, ग्रामपशु – कुत्रे १२६२, पिकधरणी – पिकदाणी १७२४, झोंडाई – दांडगेपणा २०२६, प्रीतिउभड – प्रेमाचा उमाळा २६५६, गर्वनिधि – अत्यंत गर्विष्ठ ४५४८, कंठाकंठ – गळामिठी ४५८०.

अपरिचित शब्द

भाषेच्या व्यवहारात नवीन नवीन शब्द समाविष्ट होत जातात आणि त्याचबरोबर काही शब्दही लुप्त होतात. तुकारामांच्या वाङ्मयात आज आपल्याला अपरिचित वाटणारे शेकडो शब्द आलेले आहेत. परंतु तुकारामांची अभंगवाणी सर्व समाजासाठी असल्याने हे शब्द त्या काळात सर्वांना परिचित असावेत. तसे नसते तर तुकारामांनी त्यांचा वापर केला नसता. असे काही शब्द पुढे दिले आहेत.

वारिके – वाहन ६, गडनी – सोबतीण, मैत्रीण २७, म्हनेरा – तगादा १२८, पावटनी – पायरी १८९, नाभाव – भाव नसण्याची स्थिती ३३८, खाणोरी - खादाड ५६८, अचिंत – निश्चिंत ९५४, उद्भट – कठीण १०५१, हेंड – पशू १३०८, चाभाड – जबडा, तोंड १७१८, भगल – ढोंग १८९२, घुसमांडणे – रगडणे, चिरडणे ३०७८, लगपाट – त्वरा ३२०९, समतुक – समतोल ३४९५, पाठेळ – ओझ्याचे जनावर ३५४६, डेंगा – मूर्ख ३६११, लाडस्य – लाड करणे ३७९०, खीरम्या – उंची वस्त्र ३९०७, देवान्न – मिष्टान्न ३९३४, परताप – प्रताप – दक्षिणा ४१२२, तोंडक – भांडण ४४१७, पाधाणी – अडाणी स्त्री ४४५१, फांजी – नगराचा कोट ४५९८.

जुन्या शब्दांना नवे अर्थ

भाषेच्या इतिहासात शब्दांचे बहिरंग जसे बदलते तसे त्याच्या अंतरंगातही बदल होत जातो, म्हणजेच त्या शब्दांच्या अर्थातही फेरबदल होत जातात. ज्ञानेश्वर-तुकारामांसारखे युगपुरुष शब्दांचे जुने अर्थ बाजूला ठेवून त्यांना नवीन अर्थ प्राप्त करून

देतात आणि त्यांच्या समाजमनावरील प्रभावामुळे नवे अर्थ व्यवहारात रूढ होतात. तुकारामांनीही अनेक शब्दांना असे नवीन अर्थ प्राप्त करून दिलेले आहेत. पुढे दिलेल्या काही उदाहरणांवरून आपल्याला आज अभिप्रेत असणारा त्या शब्दाचा अर्थ आणि तुकारामांच्या मनातील अर्थ यामध्ये कसा बदल झालेला आहे त्याची कल्पना येते.

	मूळ शब्द	तुकारामांचा अर्थ	आजचा अर्थ
१)	कूट	निंदा-नालस्ती (१९)	कोडे, समस्या
२)	भाडेकरी	ओझेकरी (६७)	भाड्याने राहणारा.
३)	मातणे	व्यापणे (३३१)	उन्मत्त होणे.
४)	सोस	आवड (६४१)	हव्यास.
५)	एकांगी	एकाकी (९५९)	केवळ एका बाजूचा विचार.
६)	सौभाग्यसंपन्न	भाग्यवान (११२७)	पती असलेली स्त्री
७)	ढसाळ	सढळ (१७४८)	पोकळ
८)	रिते	निरर्थक (२१६९)	रिकामे.
९)	आरुष	बोबडे (२५५३)	प्राचीन
१०)	हेवा	हाव, इच्छा (२५९५)	मत्सर
११)	एकविध	एकनिष्ठ (२६४०)	एकाच प्रकारचे
१२)	अंगरखा	कामचुकार (२८१४)	पायघोळ सदरा
१३)	टाचणी	तूट-तोटा (३६१६)	राबवणूक
१४)	सज्ञान	पुस्तकी पंडित (४०४९)	वयात आलेला
१५)	परदेशी	पोरका (४३८२)	अन्यदेशीय

यमकासाठी शब्दांची तोडमोड

तुकाराम विनयाने 'वेडे वाकुडे गाईन' असे आपल्या लेखनाविषयी म्हणतात; परंतु प्रत्यक्षात शब्दयोजनेसंबंधी आणि वृत्तरचनेसंबंधी ते अतिशय दक्ष होते असे आढळून येते. अभंगांची रचना करताना त्यांनी यमकाचा विचार कोठेही दुर्लक्षिला नाही. त्यांच्या अभंगांत दोन प्रकारचे यमकयोजन दिसते. एक म्हणजे अंत्य यमक,

हेचि दान देगा देवा
तुझा विसर न व्हावा (२३०६)

आणि दुसरे म्हणजे अंत्य-मध्य यमक.

वैष्णवांची कीर्ती गाइली पुराणी ।
साही अठरांजणी चहू वेदी ।। (२०१३)

यमकरचनेविषयी तुकारामांचा कटाक्ष असल्याने यमक साधण्यासाठी त्यांनी शब्दांची अनेक ठिकाणी तोडमोड केलेली आहे. अशी काही उदाहरणे पुढे दिलेली आहेत.

मूळ रचना	हवी असलेली रचना
१) गोपी लाविला चंदन (१४९३)	लाविला गोपी चंदना
२) वसुदेव देवकीची बंद फोडुनी शाळा। (१५७६)	वसुदेव देवकीची फोडुनी बंद शाळा
३) तुका म्हणे त्याचा संग नको शब्द स्पर्शअंग। (१७६७)	अंगस्पर्श
४) सहित लेकुरे राहों सुखे। (१९८४)	लेकुरेसहित राहो सुखे।
५) ओवाळूनि नामा तुझ्या वरूनि टाकिलो। (२२४६)	तुझ्या नामावरून ओवाळूनि टाकिलो।
६) प्रेम आता पाजी रस। (२८१३)	प्रेम रस आता पाजी।

शब्दघटकांची उलटापालट

काही वेळा तुकाराम सामासिक शब्दांचा जो रूढ क्रम असतो त्याची रचनेच्या सोईसाठी उलटापालट करताना दिसतात. उदा०

तुकारामकृत शब्द	योग्य शब्द
१) सहस्रसोळा (१११२)	सोळा सहस्र.
२) योगभाग्ये (१४११)	भाग्ययोगे.
३) मंडित चतुर्भुजा (१५७५)	चतुर्भुजामंडित.
४) अस्तउदयाची (२०११)	उदयास्ताची.
५) वाईटबरे (३५४०)	बरे वाईट.
६) वृत्तितमा (३७०६)	तमोवृत्ति.
७) पुण्यपाप (४१३९)	पापपुण्य.

नामधातू

भाषेत 'नाम' म्हणून समजल्या जाणाऱ्या शब्दांचा क्रियापदासारखा वापर करणे ही लकब मराठी भाषेच्या इतिहासात सर्वच काळात प्रचलित असलेली दिसते. तुकारामांनीही असे अनेक नामधातू वापरले आहेत.

नाम	नामधातू
लुब्ध	लुब्धणे (१८९)
हुशार	हुशारणे (१९०)
वमन	वमिणे (८१४)
होम	होमणे (१२१०)
ज्वर	ज्वरणे (२१६५)
हुताशन	हुताशणे (२६७०)
गोड	गोडावणे (२६८५)
चेष्टा	चेष्टविणे (२८१७)
पोट	पोटाळणे (३८०२)
डिंक	डिंकणे (४५०५)

तत्सम व तद्भव शब्दांचे प्रमाण

गाथ्यामध्ये तत्सम शब्द किती आणि तद्भव शब्द किती याविषयी काही अनुमान काढावे, याकरिता आम्ही तीन खंडांतील दहा अभंगांची या दृष्टीने पाहणी केली. त्यावरून आमच्या असे लक्षात आले की, या दहा अभंगांमध्ये एकूण तत्सम शब्द ९४ आहेत तर तद्भव शब्द २०६ आहेत. म्हणजे सामान्यतः गाथ्यातील तत्सम शब्दांचे प्रमाण शेकडा ३१ आणि तद्भव शब्दांचे प्रमाण शेकडा ६९ पडते, ही शलकापरीक्षा असली तरी एकंदर गाथ्यातील तत्सम व तद्भव शब्दांचे प्रमाण साधारणपणे याच सुमाराचे राहिले. फरक पडलाच तर फार अल्प प्रमाणात पडेल.

फारसी अरबी शब्द

मराठी भाषेत फारसी व अरबी शब्द एकंदर किती आहेत आणि ते कोणकोणते आहेत, याचा विचार डॉ० माधवराव पटवर्धन आणि डॉ० यू० म० पठाण यांनी केलेला आहे. इतिहासाचार्य राजवाडे यांनी शब्दांची उदाहरणे न देता मराठी भाषेवरील फारसीचा क्रमाक्रमाने बदलत गेलेला प्रभाव आणि त्याची कारणे याचा सविस्तर विचार आपल्या ऐतिहासिक प्रस्तावना या खंडात केलेला आहे. राजवाड्यांनी इ० स० १६२८, १६७७ आणि १७२८ या तीन वर्षांतील एकेका गद्य पत्राच्या आधारे मराठी शब्दांचे शेकडा प्रमाण कसे वाढत गेले, त्याची आकडेवारी दिलेली आहे. त्यांच्या मते अनुक्रमे शेकडा १४, ६२, ९३ अशी वाढ होत गेली आहे. संत तुकारामांचे निर्याण इ० स० १६४९ मध्ये झाले म्हणजे राजवाड्यांनी दिलेल्या १६७७ मधील पत्रांच्या जवळपास तुकारामांच्या निर्याणाचा काळ येतो. या कोशाच्या शेवटी जी परिशिष्टे दिलेली आहेत त्यांतील एका परिशिष्टात तुकारामांच्या गाथ्यात आढळलेल्या अरबी-फारशी शब्दांची एकूण संख्या १६४ अशी आहे आणि गाथ्यातील एकूण शब्दांची संख्या जवळजवळ नऊ हजार अ[illegible] अरबी-फारशी शब्दांचे प्रमाण फक्त शेकडा २ टक्के इतके अल्प [illegible] मधील पत्रामध्ये मराठी शब्दांचे शेकडा प्रमाण ६२% इतके आहे.

यमकरचनेविषयी तुकारामांचा कटाक्ष असल्याने यमक साधण्यासाठी त्यांनी शब्दांची अनेक ठिकाणी तोडमोड केलेली आहे. अशी काही उदाहरणे पुढे दिलेली आहेत.

मूळ रचना	हवी असलेली रचना
१) गोपी लाविला चंदन (१४९३)	लाविला गोपी चंदना
२) वसुदेव देवकीची बंद फोडुनी शाळा। (१५७६)	वसुदेव देवकीची फोडुनी बंद शाळा
३) तुका म्हणे त्याचा संग नको शब्द स्पर्शअंग। (१७६७)	अंगस्पर्श
४) सहित लेकुरे राहों सुखे। (१९८४)	लेकुरेसहित राहो सुखे।
५) ओवाळूनि नामा तुझ्या वरूनि टाकिलो। (२२४६)	तुझ्या नामावरून ओवाळूनि टाकिलो।
६) प्रेम आता पाजी रस। (२८१३)	प्रेम रस आता पाजी।

शब्दघटकांची उलटापालट

काही वेळा तुकाराम सामासिक शब्दांचा जो रूढ क्रम असतो त्याची रचनेच्या सोईसाठी उलटापालट करताना दिसतात. उदा०

तुकारामकृत शब्द	योग्य शब्द
१) सहस्रसोळा (१११२)	सोळा सहस्र.
२) योगभाग्ये (१४११)	भाग्ययोगे.
३) मंडित चतुर्भुजा (१५७५)	चतुर्भुजामंडित.
४) अस्तउदयाची (२०११)	उदयास्ताची.
५) वाईटबरे (३५४०)	बरे वाईट.
६) वृत्तितमा (३७०६)	तमोवृत्ति.
७) पुण्यपाप (४१३९)	पापपुण्य.

नामधातू

भाषेत 'नाम' म्हणून समजल्या जाणाऱ्या शब्दांचा क्रियापदासारखा वापर करणे ही लकब मराठी भाषेच्या इतिहासात सर्वच काळात प्रचलित असलेली दिसते. तुकारामांनीही असे अनेक नामधातू वापरले आहेत.

नाम	नामधातू
लुब्ध	लुब्धणे (१८९)
हुशार	हुशारणे (१९०)
वमन	वमिणे (८१४)
होम	होमणे (१२१०)
ज्वर	ज्वरणे (२१६५)
हुताशन	हुताशणे (२६७०)
गोड	गोडावणे (२६८५)
चेष्टा	चेष्टविणे (२८१७)
पोट	पोटाळणे (३८०२)
डिंक	डिंकणे (४५०५)

तत्सम व तद्भव शब्दांचे प्रमाण

गाथ्यामध्ये तत्सम शब्द किती आणि तद्भव शब्द किती याविषयी काही अनुमान काढावे, याकरिता आम्ही तीन खंडांतील दहा अभंगांची या दृष्टीने पाहणी केली. त्यावरून आमच्या असे लक्षात आले की, या दहा अभंगांमध्ये एकूण तत्सम शब्द ९४ आहेत तर तद्भव शब्द २०६ आहेत. म्हणजे सामान्यतः गाथ्यातील तत्सम शब्दांचे प्रमाण शेकडा ३१ आणि तद्भव शब्दांचे प्रमाण शेकडा ६९ पडते, ही शलकापरीक्षा असली तरी एकंदर गाथ्यातील तत्सम व तद्भव शब्दांचे प्रमाण साधारणपणे याच सुमाराचे राहिले. फरक पडलाच तर फार अल्प प्रमाणात पडेल.

फारसी अरबी शब्द

मराठी भाषेत फारसी व अरबी शब्द एकंदर किती आहेत आणि ते कोणकोणते आहेत, याचा विचार डॉ० माधवराव पटवर्धन आणि डॉ० यू० म० पठाण यांनी केलेला आहे. इतिहासाचार्य राजवाडे यांनी शब्दांची उदाहरणे न देता मराठी भाषेवरील फारसीचा क्रमाक्रमाने बदलत गेलेला प्रभाव आणि त्याची कारणे याचा सविस्तर विचार आपल्या ऐतिहासिक प्रस्तावना या खंडात केलेला आहे. राजवाड्यांनी इ० स० १६२८, १६७७ आणि १७२८ या तीन वर्षांतील एकेका गद्य पत्राच्या आधारे मराठी शब्दांचे शेकडा प्रमाण कसे वाढत गेले, त्याची आकडेवारी दिलेली आहे. त्यांच्या मते अनुक्रमे शेकडा १४, ६२, ९३ अशी वाढ होत गेली आहे. संत तुकारामांचे निर्याण इ० स० १६४९ मध्ये झाले म्हणजे राजवाड्यांनी दिलेल्या १६७७ मधील पत्रांच्या जवळपास तुकारामांच्या निर्याणाचा काळ येतो. या कोशाच्या शेवटी जी परिशिष्टे दिलेली आहेत त्यांतील एका परिशिष्टात तुकारामांच्या गाथ्यात आढळलेल्या अरबी-फारशी शब्दांची एकूण संख्या १६४ अशी आहे आणि गाथ्यातील एकूण शब्दांची संख्या जवळजवळ नऊ हजार आहे. म्हणजे गाथ्यातील अरबी-फारशी शब्दांचे प्रमाण फक्त शेकडा २ टक्के इतके अल्प आहे. इ० स० १६७७ मधील पत्रामध्ये मराठी शब्दांचे शेकडा प्रमाण ६२% इतके आहे. शिवकालापर्यंत फारसी

शब्दांचा प्रभाव सारखा वाढत होता त्याला पायबंद घालण्याचे काम मध्ययुगातील मराठी ग्रंथकारांनी केले असे जे विधान पुढे राजवाड्यांनी केले त्याचा प्रत्यय गाथ्यांतील फारसी अरबी शब्दांच्या अत्यल्प प्रमाणावरून दिसून येतो.

आतापर्यंत तुकारामांच्या शब्दसंग्रहाचे काही विशेष निवेदन केले. प्रारंभीच नमूद केल्याप्रमाणे तुकारामांच्या अभंगांचा सहज अर्थ लावणे अधिकारी पुरुषांनाही अवघड वाटते. त्यामुळे आम्ही केलेल्या अर्थासंबधी मतभेद होणे अगदी शक्य आहे. अन्य सार्थ गाथे, गाथ्याला जोडलेले शब्दकोश आणि महाराष्ट्र शब्दकोश या सर्वांचा या कोशनिर्मितीत मोठा वाटा असून त्यांचा भरपूर उपयोग झाला. त्याबद्दल या सर्वच संपादकांच्या विषयी आम्ही कृतज्ञता व्यक्त करतो. यातूनही काही त्रुटी राहून गेल्या असतील असे वाटते. अभ्यासकांनी त्या आमच्या नजरेला आणून दिल्या तर त्याचा चांगला उपयोग आम्हांला होईल असे वाटते.

संदर्भ

१) तुकाराम महाराजांची गाथा – संपा० मा० कृ० देशमुख व शं० वा० दांडेकर, प्रस्तावना, पृ. १.
२) संत तुकारामांचा अभ्यास – गीता आणि गाथा – ले० रा० शं० नगरकर – पैलतीर, दिवाळी वार्षिक – १९९७.
३) फार्शी-मराठी कोश – डॉ० मा० त्र्यं० पटवर्धन – इ० स० १९२५.
४) मराठी बखरीतील फारसीचे स्वरूप – डॉ० यू० म० पठाण – इ० स० १९७३.
५) ऐतिहासिक प्रस्तावना – ले० वि० का० राजवाडे – इ० स० १९२८.

शब्दसंक्षेप आणि मुद्राक्षर-प्रकार-व्यवस्था

अ. = अव्यय	भा.ना. = भाववाचक नाम	सा.श. = सामासिक शब्द
क्रि. = क्रियापद	वा.प्र. = वाक्प्रचार	सं.वि. = संख्याविशेषण
क्रि.वि. = क्रियाविशेषण	वि. = विशेषण	संबो. = संबोधन
न. = नपुंसकलिंगी नाम	वि.ना. = विशेषनाम	स्त्री. = स्त्रीलिंगी नाम
पु. = पुंल्लिंगी नाम	स.ना. = सर्वनाम	

मुद्राक्षरांचे चार प्रकार वापरले आहेत.

अतिजाड अक्षर = **मूळ शब्द**

मध्यमजाड अक्षर = मूळ वा साधित शब्दाचा अर्थ

मध्यमजाड उभट अक्षर = वाक्प्रचार

साधे पातळ अक्षर = १) गोल कंसात शब्दव्याकरणाचा संक्षेप, २) अभंगांतील शब्द, ३) वाक्प्रचारांचे अर्थ

संख्या = १) श्रीतुकारामगाथा सरकारी प्रतीतील संदर्भात्मक अभंगाचा क्रमांक, २) मूळ शब्दाचे विविध अर्थ (संख्येपुढे गोल कंस)

॥ श्रीविठ्ठल ॥

श्रीतुकाराम-गाथा–शब्दार्थसंदर्भकोश

अ

अंक– (पु.) १) आकडा २०४२;
२) मुद्रा ३३९५.

अंकित– (वि.) १) बांधलेला, गुंतलेला ६४८, १४८३; अंकिते ७०३; अंकिताचा १०३२; अंकिला ११३५, २१०२, ३४४८; अंकिले २१५२; अंकितासी १५२१; अंकिलेपणे ६४४;
२) भक्त ५२१, १२२२;
३) सेवक १०४८;
४) स्वाधीन ८८९; अंखिली – स्वाधीन २१३०.

अंकुर– (पु.) कोंभ ५४१, ३७३२.

अंकुश– (पु.) हत्तीला टोचायचे हत्यार १२८२, १५४१.

अंखणे– (क्रि.) अंकित होऊन बसणे; अंखुनिया १७३८.

अंग, आंग– (न.) १) शरीर २९; अंगी ३६; अंगा ६०, १७७९; अंगे १२३५; आंगासी ४३५४;
२) खरा ५०, ८२५;
३) धर्माच्या ठिकाणी ९३;
४) मन; अंगी ११०, १४६५;
५) भाग, अवयव; अंग २८०;
६) बाह्यांग; अंगाचेच ३३७;
७) स्वतः; अंग १२७५; अंगाच्या १२६६;
८) मार्ग; अंगे १७२६;
९) सामर्थ्य; अंगे २४६२;
(वा. प्र.) अंगा येणे – प्राप्त होणे ९३, ८२९; अंग मोडणे – हावभाव करणे, अंगविक्षेप करणे १९२; अंग घालणे – जमिनीवर लोळण घेणे १९७; अंग चोरणे – चुकारपणा करणे १९८, २८११; अंगी मिळोनी जाणे – मिसळून जाणे २२७; अंगी जडणे – अंगचटीला येणे ३८०, ९९६; अंग लपविणे – अंग चोरणे ३९४; अंगे हरपणे – स्वतःला विसरणे ३९८; अंगी भरणे – शरीरात शिरणे – ४१४; अंगा येणे – अंगात येणे ४१७; अंगी खेळणे – अंगात येणे ४२२; अंग मळणे – अंगाला फासणे ४४८; अंगी भरणे – शरीर व्यापून जाणे ५८०; अंग हलविणे – नर्तन करणे ६१०; अंगे कापणे – अंग थरथरणे, करवतीने शरीर कापणे ६२३; अंगा भोग येणे – भोग प्राप्त होणे ७१९; अंग धरणे – भावना स्थिर राहणे ७२०; अंगात आणणे – (भुते) आल्याचे दाखविणे ७७६; अंग लोटणे – अंग टाकणे ७८७; अंगे अंग मिळविणे – पोटाशी घट्ट धरणे ८३१; अंगी खेळणे – शरीरात वास्तव्य करणे ८६९; अंग देणे – मनोभावे सेवा करणे ८९१; अंगी भरणे – शरीरात मुरणे ९६४; अंगा अंगी जडणे – अंगाला भिडणे ९७१; अंगे होणे – स्वतः होणे १२०४; अंगावर येणे – स्वतःवर ओढविणे १२३१; अंगा येणे – मरण येणे १५६२; अंग राखणे – हात राखून काम करणे २०४३; अंग कापणे – शरीराला पीडा होणे ३७४३; अंगा जडणे – एकरूप होणे ४१८८; अंगात वारे घेणे – देवतेचा संचार होणे ४२७६.

अंगकांती– (स्त्री.) शरीराचे तेज ४४६१.

अंगपण– (न.) सामर्थ्य ४४२२.

अंगबळे– (न.) स्वसामर्थ्याने ३०८१.

अंगभूत– (वि.) १) स्वतःची १८५२, २२०२;
२) सामावलेले ३९५१.

अंगभिन्न– (न.) शरीरापासून दूर ६४१.

अंगलग– (वि.) जवळचे ११०१.

अंगलगा– भेटीपासून २९५३.

अंगसंग– (पु.) १) शारीरमीलन ९, १५;
२) लडिवाळपणा १०२९.

अंगक्षोभ– (पु.) शरीरदाह १३१७.

अंगण– (न.) घरापुढची मोकळी जागा; अंगण ५३२, २८३३; अंगणी ६८४, १६६८, २१५२.

अंगणा– (स्त्री.) स्त्री २४८७.

अंगराख्या– (पु.) अंग चोरून काम करणारा २८१४.

अंगारा– (पु.) भस्म २०२४, ४२७६.

अंगिकार– (पु.) स्वीकार

अंगीकारणे– (क्रि.) स्व
१७६०; अंगीकारा ५०१;

अंगुले– (न.) आंगठी १८

अंगुष्ट– (पु.) आंगठा; अंगु

अंगुळी– (स्त्री.) **करंगळी** ; अंगुळी ७८१, ३३९४; अंगोळिया १७५८.

अंगेजणे– (क्रि.) **आपलेसे करणे**; अंगेजिसी ३४६५.

अंघोळ, आंघोळ– (स्त्री.) **स्नान**; अंघोळी १४६६, ४१२८; आंघोळ ६७७; आंघोळी १२११, ३३६४.

अंजन– (न.) **डोळ्यांत घालण्याचे औषधी द्रव्य** ४२५;
(वा. प्र.) **अंजन लेणे** – डोळ्यांत अंजन घालणे ८९६.

अंजनगुण– (पु.) **अंजनाचा परिणाम; अंजनगुणे** – अंजनाच्या परिणामाने ४३१३.

अंजनी– (वि. ना.) **हनुमंताची आई**; अंजनीचिया २८३.

अंजुळ– (स्त्री.) **ओंजळ** २४३२, ३४३६.

अंड– (न.) **वृषण** ७७, ४४६१; अंडे – **ब्रह्मांड**.

अंत– (पु.) १) **शेवट** ३१, ८२९, १४७२;
२) **मरण** – अंती ३१;
३) **परिणाम** – अंती ७१;
४) **मूळ** – अंत ८७५;
५) **कसोटी** – अंत ३७२८;
(वा. प्र.) **अंत पाहणे** – सत्व पाहणे ३१, २२४१.

अंतकाळ– (पु.) **मरणकाळ**; अंतकाळी ८६, १७२७; अंतकाळीचा २२५३; अंतकाळीचे ९३९.

अंतपार– (पु.) **सीमा, मर्यादा** ३६२, १७३३, २५५३.

अंतर– (न.) १) **दोन ठिकाणांतील किंवा व्यक्तीं-मधील अंतर** ३९५;
२) **दूर** – अंतर १३०६;
३) **दुरावा** – अंतर १६५२;
४) **अंतःकरण** – अंतर १८, १२५८, २९८७; अंतरा ११२, ३८४; अंतरी ५५, ६१८, १३७५; अंतरीचे ६७, १२९८;
५) **फरक** – अंतर २४२;
६) **खंड** – अंतर – ६६१;
(वा. प्र.) **अंतरा येणे** – अंतःकरणात निवास करणे ९५३.

अंतरबाहे– (क्रि. वि.) **आत बाहेर** १११३, १८७०; अंतरबाही – (क्रि. वि.) **आत बाहेर** १२०८, २०००; अंतरबाह्यात्कारी – (क्रि. वि.) **आत बाहेर** ९१, ४५४५; अंतरवासे – (पु.) **अंतःकरणात निवास केल्याने** ९७९; अंतरव्यापी – (वि.) **अंतःकरण व्यापणारा** १६११.

अंतर(णे)– (क्रि.) १) **दूर जाणे, मुकणे**; अंतरे ९३, १२०८; अंतरसी ६२८, ८९८; अंतरती ८५९; अंतरलो १४८, ४६२, १७६६; अंतरला ५६६; अंतरली २१९; अंतरले ८८५; अंतरल्या ४३८९;
२) **संपणे** – अंतरला ३८५.

अंतरध्यान– (न.) **मनाने ध्यान करणारा** २३६६.

अंतरपाट– (पु.) **वधू–वरांमधील पडदा** २४८३.

अंतराय– (पु.) १) **अडथळा, विघ्न** १०८;
२) **अंतर** २४२.

अंतरिक्ष– (न.) **आकाश**; अंतरिक्षीं १३३९.

अंतर्याम– (न.) **अंतःकरण**; अंतर्यामी ४४८२.

अंतुरी– (स्त्री.) **पत्नी** २५००, ३९९१.

अंत्यज– (वि.) **शूद्र**; अंत्यज ११८, १२३५; अंत्यजाचा १२३४; अंत्यजादी ४२९९.

अंत्यजता– (भा. ना.) **शूद्रपणा** २१८१.

अंथरुण– (न.) **शय्या** ४२८.

अंदण, आंदण– (न.) १) **दान**; अंदणी ६४४; अंदण ३९८५; आंदण १२२; आंदणी ६१६; आंदणे ४०४४; आंदणिया ४२११;
२) **अंकित** – आंदणा १५००.

अंध, अंधळा, आंधळा– (वि.) १) **नेत्रहीन**; अंध ३७७, १३८९; अंधा १९९९; अंधु ४०४१; अंधापुढे ८१९;
२) **अंधळे** १३९५, १९९०; अंधळ्यास ८३५; अंधळ्याचे १४७९; अंधळ्याची १७८०; अंधळिया ४३०८; अंधळिया-करीं (अंधळ्याच्या हातातील) २७९५;
३) **आंधळे** १३१, ५५०; आंधळ्यासि १९१, ४१४; आंधळ्या पांगळ्यांचा ४२७; २. **ज्ञानहीन** – आंधळी ८९२.

अंधकार– (पु.) **काळोख**; अंधकार २९०, ४१४; अंधकारापुढे; अंधारात ३३६१.

अंधार– (पु.) १) **काळोख** ४२५, ७२६; अंधारा ८८०, १३९१; अंधारे;
२) **अज्ञान**; अंधाराने १३९४.

अंधारणे– (क्रि.) १) **अंधारात चाचपडणे**; अंधारली १६५३;
२) **अंधार करणे** – अंधारून २८०९.

अंबऋषी–आंबऋषी– (वि. ना.) **एक ऋषी**; अंबऋषी २२८५; अंबऋषीकारणे १५००; आंबऋषी १५५७, १७६५; आंबऋषीचे २८२०; आंबऋषीकारणे १७८४.

अंबर– (न.) **आकाश**; अंबर १८९, ३८२१; अंबरी ३३१, ४३१७.

अंबा– (वि. ना.) **एक देवता**; अंबेचा ४०३२.

अइकणे, आइकणे– (क्रि.) **ऐकणे; श्रवण करणे**; अइकावे २१; अइका ८०७; अइके २०९; अइकता ३४२; आइकाल २६; आइका ३०; आइकतो ५५१; आइकोनि ५७८; आइको ९१६; आइकत ९७५.

अकरालक्ष– (सं. वि.) **एक संख्या**; अकरा लक्ष ४४४३.

अकर्तव्य– (न.) १) **न करायच्या गोष्टी** ३११, २१९९;
२) **करण्याजोगे काही न उरणे** १३६५.

अकर्ता– (वि.) १) **काही न करणारा** ५३५;
२) **सर्व करूनही न करणारा** ६७३.

अकर्म– (न.) **वाईट कर्म** ९१५.

अकस्मात– (क्रि. वि.) **अचानक** २५५०.

अकळ– (वि.) **न कळणारा** १३९०, २४२५.

अकांत, आकांत– (पु.) १) **संकट, आपत्ती**; अकांती १७६५, ३२९६; आकांत ५५७, २७१९.
२) **आक्रोश** – आकांत २२४५.

अकाल– (पु.) **अशुभकाळ**; अकाळी ६४१, २७२७.

अकुळी– (वि.) **चांगल्या कुळातील नसलेला** १८६६.

अक्रूर– (वि. ना.) **कृष्णभक्त** ६,४९३, १७६५.

अखंड– (वि.) १) **सतत, नेहमी**; अखंड ३६, १०७६, १४७८; अखंडचि १३२६, अखंडित ६८, ५४९, १३९३;
२) **चिरंजीवी** ६९३, १०५१; अखंडकर्मा – (वि.) **सतत काम करणारा** ६७४; अखंडस्वरूपा – (वि.) ६७३; अखंडप्रीति – (स्त्री.) ४२२४;
३) **अथांग** – अखंडक्षीराब्धी – (पु.) **अथांग समुद्र** ६७२.

अखई– (वि.) **अखंड, सतत** ४४९.

अखम– (वि.) **असमर्थ**; अखमाचा ४२३.

अखिल– (वि.) **सर्व**; अखिल अंतरंगा ६७५.

अखेर– (स्त्री.) **शेवट** १२७.

अगणित– (वि.) **असंख्य** १५१२, २४७७.

अगत्य– (न.) **प्रेम** १३५४, ३९८५.

अगम्य– (वि.) **न समजणारे**; अगम्य १३६३, २४७७; अगम्यस्थिती (स्त्री.) ६७५.

अगर– (पु.) १) **शेंडा**; अगरी ११४४;
२) **खाण**; अगर १०२९.

अगरी– (वि.) **अग्र, टोक** १७५२.

अगस्ति– (वि. ना.) **एक ऋषी**; अगस्तिब्राह्मणा २७८३.

अगळ्या– (वि.) **अधिक** २२७.

अगा, आगा– (संबो.) **अगा** ६१६, ४४२३; आगा ४५, ५०१.

अगाद, अगाध– (वि.) **अमर्याद**; अगाद १५८०; अगाध १३०१.

अगी, आगी– (स्त्री.) **अग्नी, आग**; अगी १८४७, ३४९४; अगीविण १३०५; अगीपाशी २७४७; आगी २०३, २११६; आगीपासूनि २०५; आगीतूनि ५४६; आगीजोगे ५८३;
(वा. प्र.) **आगी लागणे** – नाहीसे होणे, जळणे ६२८, २२९६.

अगुण– (वि.) १) **गुणातीत** (देव) अगुणाची २२,
२) **खोडकर** – अगुणा – १६६.

अगोचर– (वि.) **न दिसणारा** ६२७, ४५२७.

अग्न, अग्नी– (पु.) **विस्तव**; अग्न ३७२, १९८०; अग्नी ५२३, १११२, १५२६; अग्नीसी ३१९; अग्नीचा ७७५; अग्नीत १०२३; अग्नीचिया ११४०; अग्नीमाजी १४९२; अग्नीस्तंभ ६२३, ८०५; अग्निज्वाळा १७५१; अग्निकर्पूराच्या २४८४; अग्निकुंडामाजी ३०९४; अग्निरूप ३०९४.

अग्रपूजा– (स्त्री.) **यज्ञप्रसंगी थोर व्यक्तीची प्रथम होणारी पूजा**; अग्रपूजेचा ४२५७.

अघटित– (वि.) **असंभाव्य**; ५६३, ३६५०.

अघोर– (वि.) **भयंकर** १२२, ११३७, ३०५५.

अघोरा– (वि.) **भयंकर** ६२३.

अघोरिया– (ना.) ३०६.

अघोरी– (वि.) ४२११.

अचळ– (पु.) **पदर** ३७८; अचळ ९६४, १४२३; अचळी १३६३; अचळपदी (न.) ४३४३.

अचिंत– (वि.) **निश्चिंत** ९५४.

अचेत– (वि.) **चैतन्यरहित**; अचेत ७०४; आचेत ४१३९.

अच्युत– (वि.ना.) **विष्णू**; अच्युत १५४५; अच्युता १३००; अच्युताच्या ३१४०.

अज– (वि.) **अनादि** ४४३१.

अजगर– (न.) **सापाची एक जात** ६०२, ४४३३.

अजापुत्र– (पु.) **बोकड** ४३५१.

अजामेळ– (वि.ना.) **कान्यकुब्ज देशातील मूळचा दुराचारी पण नामस्मरणाने उद्धरून गेलेला ब्राह्मण** २५७, १२०८, १७२७;

अजून, आझून– (क्रि. वि.) **अद्यापपर्यंत**; अजोनी ४०५३; अझुणी १७४; अझूनी २२७, ८९७; आझुन

१५१; आझुनि १५१, १६६२.

अटाहास, अट्टाहास– (पु.) आग्रह; अटाहास १३२८; अटाहासे १५६२, ३७५९; आटाहास २४०९; अट्टाहास ८८४; अट्टाहासे ९७६.

अटी– (स्री.) शर्त ३४२२.

अठरा– (सं. वि.) एक संख्या; अठरा (अठरा पुराणे) १९५, १६१२; अठराही १९१ (पुराणे); अठरांच्या ४४९ (पुराणे); अठराजणी २०१३ (पुराणे); अठरांचा ६५०; अठरापगडयाती – (स्री.) सर्व जाती ४४२७

अठोनीवठोनी– (क्रि.वि.) चापूनचोपून ३०८२.

अठोळी– (स्री.) फळातील बी; अठोळीच २४५२.

अट्टावीस, अठावीस– (सं.वि.) एक संख्या; अट्टाविस १९२७; अठावीस ४३५७.

अडका– (पु.) एक नाणे; अडका १७४५; आडिका १७५८.

अडचण– (स्री.) १) अडथळा; अडचणी ३१४; आडचणी २९१४; अडचणीचे २६४९;
२) गर्दी – अडचण २२१९.

अडबंद– (पु.) कडदोरा (करगोटा, करदोटा) २२१९.

अढळ– (वि.) न ढळणारे १०२३, २८६२; अढळपदी (न.) १०२३.

अणु, आणु, अनु– (पु.) अती लहान कण; अणु ३७, २०३६; अणोरणीया ४५१; अणुरेणु ६९७; अणुचिया ८९६; अणूरणीया ९९३, २०५४; अणुप्रमाण (न.) थोडाही ३७३४; आणु – अणुमात्र ३४१२; अनुरेण १८६७; अनूचा २३२८; अनुमात्र – थोडाही २४८६ .

अति– (क्रि.वि.) फार ३०७, ६५७.

अतिधीट– (वि.) ३०७ निर्लज्ज; अतिसुखाहूनी ६८४; अतिदुःखें १३३३; अतिशोक २८२१; अतिआदरे ३०६७; अतिदुरी ३१०७; अतिप्रीतीचा ३५५२; अतिक्रोधे ४२८२.

अतिक्रम– (पु.) अवमान २७९.

अतित– (पु.) अतिथी; अतित ७४, ३०६३; अतिताचे १२२; अतीताचि २७९, ३५७०; अतीता ५३०; अतितपूजन (न.) ३०६, १९९१; अतितभाग – (पु.) अतिथीचा वाटा २३१२.

अतित्याई– (वि.) आतताई, दुराग्रही ९८, १७५७, ४४६३; अतित्याये २१८१.

अतिवाद– (पु.) वितंडवाद ५५२; अतिवादागुणे वितंडवादाच्या परिणामामुळे २५८१.

अतिशय– (क्रि.वि.) १) फार, खूप ३१६; अतिशये ८३९, २४४८.
२) लोभ– अतिशय ६३; अतिशया ७१.

अतिशय– (पु.) अतिरेक २३२१, २४४३.

अत्यंत– (वि.) १) फार ७२५; अत्यंती – पराकोटीचा १३२३;
२) महत्त्वाचा– अत्यंत २२८६.

अत्यद्भूत– (वि.) अत्यंत अद्भूत ११२६.

अथवा– (क्रि. वि.) किंवा ६८६, १९५२.

अदळणे– (क्रि.) आपटणे; आदळूनि ९५३.

अदृष्य, अदृश्य– (वि.) न दिसणारे १४५, ४२६; अदृश्यदृष्टी– दृष्टी अन्यत्र न टाकणे ४२७.

अदृष्ट– (न.) १) नशीब; अदृष्ट १९२१, ४४०२; अदृष्टावरी ४४२२;
२) न दिसणारे; अदृष्ट ३६२४; अदृष्टा ४१६०.

अद्भुत– (वि.) १) अफाट ६९३;
२) भयानक; अद्भुत ४२५७.

अद्यापि– (क्रि.वि.) आतापर्यंत; अद्यापि १११, २८१२; अद्यापवरी ३८७, ३५६४.

अद्वय– (वि.) एकरूप; अद्वये २३७७; अद्वयचि ३७४९.

अद्वैत– (न.) जीव व शिव यांच्या एकरूपतेचा अनुभव; अद्वैत ११२, १४७१; अद्वैताची ७३७; अद्वैती १४४१, ३७५४; अद्वैतभाव (पु.) ४२६; अद्वैतअखंडभरिता (वि.) ६७५.

अधण, आधण– (न.) विस्तवावरचे उकळते पाणी; अधणी १३७, ३७१०; आधण ४०५९.

अधःपतन– (न.) अवनती २९७२.

अधःपात– (पु.) अवनती २७४७; अधःपाता २१८१.

अधम– (वि.) दुष्ट, नीच; अधम २६०, १४४२, २२४१; अधमाची २७५, ३२७०; अधमाचे ५४८, ९८८; अधमा १५२२; अधमासि ४३७८.

अधररसस्वाद– (पु.) लंपटपणा २३१२.

अधरा – (वि.) भित्रा ६२१.

अधर्म– (पु.) अनाचार, दुष्कृत्य; अधर्म ९३, १२०८, २९११; अधर्माचे ७९२; अधर्माच्या ३२१०;
(वा.प्र.) अधर्मा टेकणे – अधर्माचा आश्रय घेणे ११२९.

अधिक– (क्रि.वि.) १) पुष्कळ, ज्यास्त; अधिक १६३, १६१२; अधिकचि १४, ४०८; अधिका–अधिक (वि.) १०९२;
२) अन्यकाही; अधिकाचा २१४.

अधिकार– (पु.) १) हक्क ४०, ३१५;
२) पात्रता; अधिकार ८७४, १४५२; अधिकार –

(पु.) गौरव ४१५७.

अधिकारी– (पु.) १) पात्र, योग्य १४३, १०११;
२) अंमलदार १८९०.

अधिपती– (वि.) स्वामी १५७०.

अधिष्ठान– (न.) स्थान ७८९, १६०८.

अधीन, आधीन– (वि.) स्वाधीन अंकित; अधीन १६२०, ३३०१; आधीन १८, १२४३, २८९५.

अधीर– (वि.) १) उतावीळ २१४, ३७७२; अधीरसे ९६९; अधीरासी १४४६; अधीरता २२१९; अधीरा २३०९; अधीराची २५९२;
२) लोभ; अधीरासी ७८०.

अधील, आधील– (वि.) पहिला, पूर्वीचा; आधील ६३८; आधिल्या ८.

अधीलपण– (भा. ना.) अधीलपणे ७७५.

अधोगति– (स्री.) अवनती; अधोगती ३०७, १२३६, ४३६१.

अध्यात्मविद्या– (स्री.) परमार्थविद्या; अध्यात्म–विद्येचे ६७२.

अनंत– (वि. ना.) १) कृष्ण, विठ्ठल; अनंता ११, १२८९, १४६६; अनंतापासूनिया १२; अनंती ११४;
२) अंत नसणारा (कृष्ण, विठ्ठल.); अनंत ६६४; अनंतशैनावरी – शेषाच्या शय्येवर ५०५; अनंत – सुखाचा ६७२.

अनंत– (सं. वि.) अगणित, असंख्य; अनंत १७२, ६७३, १५८०; अनंता ७००, २११७; अनंतकळा २१८२; अनंतविकार ३७५९; अनंतजन्मीचे ३९१५; अनंतनामाची – विष्णुसहस्रनाम ३९७५; अनंत-भुजाच्या ४४३९.

अनउपकार– (पु.) कृतघ्नता १५२२.

अनधिकारी– (वि.) अपात्र ७०३.

अनन्य–(वि.) पराकोटीची, निःसीम; अनन्य ४३६, २६४०; अनन्ये ४६५; अनन्यासी २२३७; अनन्यभक्तीचे (स्री.) २४७९; अनन्यगती (स्री.) २८९०; अनन्यभावे (पु.) ३२६१; अनन्यशरण (पु.) ३९०२.

अनमान– (पु.) टाळाटाळ ३१०५.

अनमानणे– (क्रि.) न मानणे; अनमानू२८१५.

अनर्गळ– (वि.) स्वैराचारी १९७, २७५१; अनर्गळा १०२७, १७५४.

अनर्थ– (पु.) संकट; अनर्थ १३०७; अनर्थाचा ४३६०; अनर्थकारी – (वि.) हानिकारक १८९०.

अनहित– (न.) अहित १७८१, ४३१४.

अनाचार– (पु.) दुराचार ७७३, २७९२

अनाचारी– (वि.) दुराचारी २३१२.

अनाड– (वि.) अज्ञानी ११४.

अनात्मा– (पु.) आत्मा नसणे ७१७.

अनाथ– (वि.) पोरका, दीन; अनाथ ३८, १६५७; अनाथा ९९५, ११११; अनाथांचा ६२०, १७६५; अनाथांची ११३१; अनाथांच्या (पु.) २५५०; अनाथनाथ (पु.) १५७५; अनाथवत्सल (वि.) ४२३८.

अनादर– (पु.) आदर नसणे; अनादर २४३, ३७२०; अनादरे २१६९.

अनादि– (वि.) ज्याला आदि नाही असा ६७२, २७३५.

अनाप्त– (पु.) नाते नसलेला ३७७.

अनामिक– (वि.) अंत्यज; अनामिक १९५७, ३८२७; अनामिका२९७३, ३८७५.

अनायासे– (क्रि. वि.) सहज, कष्टाविना २४३७; अनयासे ३७३६.

अनारिसे– (क्रि. वि.) वेगळे, भिन्न; अनारिसे १४३, २५६९; अनारिसा ९८४; आनारिसे १०८१.

अनावड– (स्री.) नावड, न आवडणे; ३४३१.

अनावर– (वि.) १) आवरता न येण्याजोगे ८८५, १२५८, २२८६.
२) स्वैर; अनावर २६००.

अनित्य– (क्रि. वि.) १) नैमित्तिक २०;
२) अशाश्वत; अनित्य ३५४, ६२२.

अनिवार– (वि.) भरपूर, विपुल ८२१.

अनुग्रह– (पु.) कृपा ४३२७.

अनुचित– (वि.) अयोग्य ९७४, १७१९, २२३२.

अनुताप– (पु.) पश्चात्ताप २५७; अनुतापें ७३०, २५०२; अनुतापयुक्त (वि.) ४४९३.

अनुदत – (वि.) वेदोच्चारणाचा अनुदात्त हा प्रकार ४५०३.

अनुदिनी– (क्रि. वि.) प्रत्येक दिवशी ४३०५.

अनुपम्य– (वि.) अतिसुंदर २३५७, ३१७६.

अनुपान – (न.) पथ्य ६५०, ३२०७.

अनुभव– (पु.) प्रचिती, प्रत्यय २९, ३७२, १४०३; अनुभवे २००, १०४०, १३२४; अनुभवा ३०४, ९५८; अनुभवेविण १६०; अनुभवावाचून ३३५८; अनुभवाविण १३७०; अनुभवगोडी (स्री.) ९१७; अनुभवसेवन २४४२.

अनुभवणे– (क्रि.) प्रचिती घेणे; अनुभविणे ७०८; अनुभवशील २२७४; अनुभवले ३९५२; अनुभवावा

४२२६;
(वा.प्र.) **अनुभव घडणे** – अनुभव येणे १३१०.

अनुभवी– (वि.) १२४९; अनुभविये ३३८३; अनुभविया ३७२३.

अनुभाव– (पु.) **अन्यभाव**.

अनुमोदन– (न.) १) **मान्यता, दुजोरा** ११२०; अनुमोदणे ३४२१;
२) **अनुभव**; अनुमोदन – ३०८.

अनुलक्षणे– (क्रि.) **मनापासून चिंतिणे**; अनुलक्षी २६२१.

अनुवाद– (पु.) **स्मरण** १५७७, २२३८.

अनुष्ठान– (न.) **विधिपूर्वक केलेले धर्मकृत्य**; ६४८, ३११३; अनुष्ठाने २८६५;
(वा.प्र.) **अनुष्ठान वेचणे** – अनुष्ठान करणे १७४६.

अनुसंधान – (न.) १) **लक्ष** १५१५;
२) **आख्यान**; अनुसंधान २४८८.

अनुसरणे – (क्रि.) **अनुकरण करणे**; अनुसरले ३०, १०३०; अनुसरावे २४१; अनुसरता ७५३; अनुसरली ११३२; अनुसरलो १५५९; अनुसरल्या १३८०; अनुसरे ३२८३.

अनुहात– (पु.) **अखंड ध्वनी, नाद**; अनुहात १५८, १७८९; अनुहाते १९१, ४६६; अनुहाती १६३७.

अनेकत्व– (न.) **एकाहून अधिक** १३९०; अनेकत्वी ४३५३; अनेक प्रकार २०४७.

अन्न– (न.) **खाद्यपदार्थ** ३६, १२२, ६६३, ११५०; अन्नें १९८; अन्नेंविण २६७; अन्ना ८२०; अन्नपान (न.) ३१२; अन्नदानाचे (न.) ४५१; अन्नवस्त्रदाता (पु.) ११४५; अन्नअन्न (स्त्री.) गरिबी १३३३; अन्नछत्र (न.) १८०२; अन्नवस्त्रचिंता (स्त्री.) ३४३९; अन्नदाता (वि.) ३४५५; अन्नपाणी (न.) ३६८८;
(वा. प्र.) **अन्नाला दुकळणे** – अन्नाला महाग होणे ६०८; **अन्न न मिळणे** – अन्न न शिजणे २३३६.

अन्यत्र– (क्रि. वि.) **इतरत्र**; अन्यत्र ३६८२; अन्यत्रीचे १३८५; अन्यत्राचा ३०९९.

अन्यथा– (क्रि. वि.) **नाहीतर** ६९८, ८६३.

अन्याय– (पु.) **अपराध**; अन्याय १३२, ६३९, १८०२; अन्याये २२९, ८८७; अन्यायाच्या १०७४.

अन्यायी– (पु.) **अन्याय करणारा** ५२८, २२४७, ४१६६.

अन्योविन्य– (क्रि. वि.) **दुसरे, इतर**; अन्योविन्ये – **परस्परांना** ४४७७.

अन्वय– (पु.) **परस्पर संबंध** ४३३०.

अन्हवाणी– (वि.) **अनवाणी** २८१९.

अपंगिणे– (क्रि.) **सांभाळणे** २७९५.

अपकीर्ति– (स्त्री.) **मानहानी** १५०६, ३१७५.

अपत्य– (न.) **मूल** ४४२०.

अपमान– (पु.) **मानहानी**; अपमान ३०९, १३३५, २०९१; अपमानाचे १४४६.

अपरा– (वि.) **अद्वितीय** ११३०.

अपराध– (पु.) **गुन्हा**; अपराध ६१०, १०२३; अपराधाचा ४७६; अपराधाची ६३४, ७४५; अपराध्याच्या ७६४, २७६७.

अपराधी– (वि.) **गुन्हेगार** १०३०, २९६५.

अपरिमित– (वि.) **अमर्याद**; अपरिमिता ६७५.

अपरोक्ष– (वि.) **प्रत्यक्ष, समोर** ३७४९.

अपवित्र– (वि.) १) **मलिन, पवित्र नसलेले**; अपवित्र ६६०;
२) **अस्वच्छ**; अपवित्र ४४०९;
३) **असभ्य**; अपवित्र ३८७०.

अपशकुन– (पु.) **दुश्चिन्ह** २२८६.

अपसव्य– (न.) **उलट, विपरित जसे उजव्या खांद्यावरून जानवे घालणे** ८३, १७८५, ३९८२.

अपहार– (पु.) **नाश** ३४५०.

अपाय– (पु.) १) **नुकसान करणारे**; अपाय २०८;
२) **संकट**; अपायी ३२०; अपायामाजी ४०१५.

अपार– (क्रि. वि.) १) **असंख्य** ३३२, १२१९, २२७१; अपारे ५४४; अपारा ७००;
२) **सीमारहित**; अपार ६६४;
३) **विपुल**; अपार १०६३, ३०४७.

अपाहार– (पु.) **लुबाडणूक, चोरी** ३१७४.

अपूज्य– (वि.) **पूजा न होणारे** ७४.

अपेस– (न.) **अपयश** ३६६१.

अपेसी– (वि.) **अपयशी** ३६५१.

अपेक्षा– (स्त्री.) **इच्छा** ९९८.

अपोशण– (न.) **जेवताना समंत्रक प्यायलेले पाणी** २३३१.

अप्रतिष्ठा– (स्त्री.) **मानहानी** १४२७.

अप्रमाण– (वि.) **मान्य नसलेले** ३३७.

अप्रीती– (स्त्री.) **प्रेम नसलेले**; अप्रीतीचे ३७८३.

अफू– (स्त्री.) **गुंगी आणणारा एक पदार्थ** २७८७.

अवद्ध– (वि.) **अस्ताव्यस्त, वेडेवाकडे** १४४३, ३९०४.

अबला– (स्त्री.) **स्त्री** ३३८; अबळा १२५९;
(वा. प्र.) **अबळाभुलवणा** – स्त्रियांना भुलविणारा

६५८.

अबाळ– (स्त्री.) **हेळसांड** २५७०; अबाळीने २५६७.

अबीर– (पु.) **सुगंधी पदार्थ** ३०७५ (अ.).

अबोल(णे)– (क्रि.) १) **न बोलणे** १६५, ५३७, १२८९; अबोलणी ७२६;
२) **जे बोलून दाखवता येत नाही** ३३१४; अबोलण्या २९६८.

अबोलणा– (वि.) **न बोलणारा** ९००, २५३४, ३५७४.

अबोला– (पु.) **मौन** २२४, १७२८, ३५३७; अबोल्याचा ९५४.

अभंग– (वि.) १) **न तुटणारे** ११४१, ४२७१;
२) **निश्चल**; अभंग १२३५;
३) **कमी न होणारे**; अभंग २६१२.

अभंड– (वि.) **पुष्कळ** २०७३.

अभक्त– (वि.) **भक्ती न करणारा**; अभक्त १३१९, ३८१३; अभक्ता २५९; अभक्ताची ३५२; अभक्तासी ८१४; अभक्तांची ८१७.

अभय– (न.) **भीतीपासून मुक्त** ४१५, १७६४; अभयाचे ९६४; अभयें ९६६; अभयाच्या २५९८; अभयकर (पु.) ४२८, ४४५; अभयउत्तर (न.) ४८१; अभयदान (न.) ७१५, ३९००; अभयंकर (वि.) १५५७, ३७५०; अभयमात (स्त्री.) १८१७; अभयदानशूर (वि.) १८२१; अभयदानवृंदे – (पु.) **अनेक अभय दाने** २६१५.

अभागी– (वि.) **दुर्दैवी, कमनशिबी**; अभागी १६९२, ३२१५; अभाग्याचे ७५, २२८६; अभाग्या २४८; अभाग्यासी २५९; अभागीया ६२२,; २९०४; अभाग्याचा ९७५; अभाग्याची २२१८; अभाग्य १४१०.

अभावना– (स्त्री.) **भावहीनता** ८२१, २८२८.

अभाविक– (वि.) **भाव नसलेला** २६३६. ३२०४

अभावी– (वि.) **भावशून्य** ३६८७.

अभिनव– (वि.) **नाविन्यपूर्ण**; अभिनव ७१५, १३७३; अभिन्नव २७४९.

अभिमान– (पु.) **अहंकार** ९०, २९२, १२९४, ३३४५; अभिमाने ३२०, ७७९; अभिमाना ६३५; अभिमानाची १३५२; अभिमानाभितरी २८८३; अभिमानरासि ४५६३.

अभिमानी– (वि.) **पाठीराखा** ८७०.

अभिलाष, अभिलास, अभिलाष– **लोभ**; अभिलाषे ९८२, १२१५; अभिळाषे ३२३, २२१३; अभिळास ५५३, २०१९.

अभिळाषिणे– (क्रि.) **लोभ करणे**; अभिळाषिले २७०; अभिळासूनि २८५५.

अभिषेक– (पु.) **देवाचे संमत्रक स्नान व पूजा** ४३३०.

अभुका– (वि.) **भूक नसलेला**; अभुकेचे ३२३३.

अभेद– (पु.) **भेदभाव नसणे**; अभेदें ७५०; अभेदाचे १२१४; अभेदची १३७४; अभेदूनि १४४५; अभेदी ३१४४; अभेदू ४२९९.

अभ्यंग– (वि.) **तैलमर्दन करून केलेले स्नान** १७२५.

अभ्यंतर– (न.) **अंतःकरण** १०२२, २११५; अभ्यंतरी २३१.

अभ्यास,– (पु.) १) **तपश्चर्या, अध्ययन**; अभ्यास २९८,१५३२; अभ्यासावाचुनी २७; अभ्यासी १३३३; आभ्यासासी १४००;
२) **कौशल्य, नैपुण्य**; अभ्यास १२०;
३) **वारंवार स्मरण**; अभ्यास ३९०२.

अभ्यासणे– (क्रि.) **गुंतणे**; अभ्यासले २७१८.

अभ्र– (पु.) **ढग**; अभ्रे १३६३.

अमंगळ– (वि.) १) **ओंगळ, अपवित्र**; अमंगळ ३०३, ८३६, १४८१, ३१२२; अमंगळे १४६५;
२) **कलाशून्य**; अमंगळा १३१०;
३) **अभक्ष्य**; अमंगळ २१९७; अमंगळपणे २८३४; अमंगळवादी – (वि.) **अभद्र** ३२०८.

अमंगळविणे– (क्रि.) **ओंगळ करणे**; अमंगळविली – **विटाळली** ५८.

अमर– (वि.) १) **देव, अनादि** २३०३, २३९३.
२) **चिरंजीव**; अमर २३४८; अमरराणा – (पु.) **देवांचा राजा** १७६; अमरपालका (पु.) ६७३; अमरपद (न.) ४१९०.

अमरावती– (स्त्री.) **देवांचे निवासस्थान** १९५, २१०.

अमानत– (स्त्री.) **ठेव** १२९;
(वा. प्र.) **अमानत करणे** – ठेव ठेवणे१२९ .

अमित– (वि.) **अमर्याद, विपुल** ३०६, ३८२३.

अमुप, आमुप– (वि.) **अमाप, विपुल**; अमुप १५६, ३०६४; अमुपे ७७२; अमुपा ११३०; अमुपी १४७६; आमुप १९७३; आमुपचि २८०६.

अमूर्त– (वि.) **निर्गुण** १५८०; अमूर्तमूर्ति ६१२ निर्गुण, सगुण (विठ्ठल).

अमृत– (न.) १) **अमरपणा देणारे स्वर्गातील पेय**; अमृत ७२५, १०२३; अमृतासमान ३६१; अमृताच्या

३९१; अमृताचे ५३४; अमृतासी ५३४; अमृता १३००;
२) **अत्यंत मधुर**; अमृत ४०५५; अमृतवृष्टी (स्त्री.) ४२७; अमृतधारा (स्त्री.) ४४५; अमृतसागरी (पु.) ८७१; अमृतजीवनी (न.) अमृताचा प्रवाह १०९४; अमृतपान (न.) ११००; अमृतगोडी (स्त्री.) २३५३; अमृतसंजीवनी (स्त्री.) २६७०; अमृतवचने (न.) ३१५०; अमृतसिद्धि (स्त्री.) अमृतप्राप्ती ३९५०.

अमोल– (वि.) **मूल्यवान** १६१७; अमोल्य २०४७.

अमोलिक– (भा. ना.) **मूल्यवान** २२८९, ३९५४.

अयाचित– (वि.) **न मागणारा** २७२, २६४३; अयाचितवृत्ति (स्त्री.) २९९.

अयोध्या– (वि.ना.) **श्रीरामाची राजधानी**; अयोध्येच्या ६८७; अयोध्येचे ११०४; अयोध्येसी ११०५; अयोध्यापति ४४२३.

अरण्य– (न.) **जंगल, वन** ३८८५; अरण्यवासी १८८६. अरण्यात राहाणारा.

अराले– (वि.) **स्थिरवृत्तीचे** ३५०५.

अरि– (पु.) **शत्रू** ४०४१; अरिमित्रा ४५१२.

अरिष्ट– (न.) **संकट** ६१९, ४५६१; अरिष्टनिर्माण ४५९३.

अराणूक, आराणुक– (स्त्री.) १) **तृप्ती, सुटका**; अराणुक ३४५९;
२) **सुख**; आराणुक ३८०;
३) **प्रयत्न**; आराणुक ११३४.

अरुचि– (स्त्री.) **नावड, रुचिहीन**; अरुचि १२५७, २६२०; अरुचीने २२३०.

अरूप– (वि.) **निराकार**; अरूप ४२६; अरूपा १२४९, १८५८; अरूपीचे १३५६, १४०८.

अरूपता– (भा.ना.) **कुरूपता** १८२९.

अरे– (संबो.) १०७, ३०७.

अरोग्यता– (भा.ना.) **निरोगीपणा** ४३३१.

अरोथा– (स्त्री.) **उत्कटता, आर्तता** २६२८.

अर्क– (पु.) **रुईचे झाड**; अर्का ४०५५.

अर्ध्य– (पु.) **ओंजळीतून उदक अर्पण करणे** ३७७८.

अर्चन– (न.) **नवविधा भक्तीमधील एक** ६५९, २३५०.

अर्जदास्त– (स्त्री.) **विनंती** ४३५६.

अर्जुन– (वि.ना.) **तृतीय पांडव**; अर्जुनाचा ६५२; अर्जुनाचे १५००.

अर्जुन– पाहा **विमलार्जुन**.

अर्थ– (पु.) **द्रव्य**; अर्थ ३९१, १३०७; अर्थी ५५३; अर्थाचे ९७०; अर्थासाठी १२८५; अर्थचाड – (स्त्री.) **द्रव्याची आसक्ती** १२११, ३९४८; अर्थमोहो – (पु.) **अर्थाचा मोह** १७६९;
(वा. प्र.) **अर्थ नेणणे** – किंमत न कळणे ८०३.

अर्ध– (वि.) **निम्मे**; अर्ध ८८, १४९१; अर्धमर्ध ३२८९; अर्धनारी (स्त्री.) १३८८; अर्धकर्माचा (न.) २२९०; अर्धोन्मीलित (न.) ४१५९. अर्धवट उमललेले

अर्धांगी– (स्त्री.) **पत्नी** ६४२.

अर्पण– (न.) **दान**; अर्पण ५४.

अर्पिणे– (क्रि.) **अर्पण करणे**; अर्पे २६२; अर्पी ४१४४.

अर्भक– (न.) **लहान मूल**; अर्भकाचे ४०८२.

अलंकार, अळंकार– (पु.) १) **दागिना**; अळंकारे ३१७; अळंकारा ३४८, ५८१; अळंकार ७१७, २५५३; अळंकारी ९९७, १४९५;
२) **सद्गुण**; अलंकार १२३५; अळंकारयुक्ती – (स्त्री.) **प्राविण्य** ३२६४; अळंकारमंडण (न.) ४१५८.

अलभ्य– (वि.) **दुर्मिळ, दुर्लभ**; अलभ्य १४७५, १६९४; अलभ्यलाभ (पु.) २०३८. अनपेक्षित आनंद.

अलक्ष– (वि.) १) **दृष्टिपलीकडचा**; अलक्षा ७००, ४४२३; अलक्षी १५३०;
२) **लक्षात न येणारा**; अलक्ष्य ४०८६.

अलिप्त, आलिप्त– (वि.) **तटस्थ**; अलिप्त १५७०, ३६५७; आलिप्त ८०४, १०२५, २७३७.

अलोलिक– (वि.) **अलौकिक** ३०९७.

अल्प– (वि.) **थोडा**; अल्प १६०, १०४२, १६३३; अल्पचि २७८; अल्पे १३५८; अल्पमहदा – (वि.) **थोडे व फार** १३०५; अल्पसुखासाठी (न.) १८४२; अल्पमति (वि.) ४२८९; **मंदबुद्धी**.

अवकळा– (स्त्री.) **दुरवस्था**, अवकळा १०५, ९१०, ३२६५.

अवकाश– (पु.) १) **वेळ**; अवकाश ३७६, १६७६; अवकाशे १२७४; अवकाशी १५३०;
२) **संधी**; अवकाश ६४०,९७१;
३) **सर्व ठिकाणी**; आवकाशी १३३१;
(वा.प्र.) **अवकाश साधणे** – वेळ साधणे ३७६.

अवगणे– (क्रि.) **बाष्कळपणा करणे**; अवगोंच ४४८.

अवगती– (स्त्री.) **अधोगती** २३१२.

अवगावा– (पु.) **तद्रूपता** (नटाची).

अवगुण– (पु.) **दुर्गुण**; अवगुण ९९२, १७९६; अवगुणांचे ४१; अवगुणाच्या ३९७; अवगुणा ६५४.

अवगुणी– (वि.) **दुर्गुणी** ५२८, २२४७.

अवघड– (वि.) १) **दुर्गम**; अवघड ३३९, १२९०;
२) **असह्य**; अवघड ८०५, १९८६.

अवघे, आवघे– (क्रि.वि.) १) **सर्व**; अवघे ३८, १२८५; अवघ्या ८३, १२८९; अवघेचि ४०; अवघाचि ९०; अवघियांचे १२९; आवघ्या १३८०;
२) **सर्वांना पुरेल एवढे**; अवघियांपुरते ४०.

अवचट– (क्रि.वि.) **अकस्मात**; अवचटे २७०४.

अवचित– (क्रि.वि.) **अचानक**; अवचित २०३, १६०१, ४३२५; अवचितां ४२४, १७२७; अवचिती ३८०, २४८७; अवचिते १०७३.

अवतरणे– (क्रि.) १) **खाली येणे**; अवतरली ४४५;
२) **अवतार घेणे**; अवतरले २८३६.

अवतार– (पु.) **देवाने सगुण रूप घेऊन पृथ्वीवर येणे**; अवतार १७३, १०३८, १५७६; अवतारासाठी ६७४; अवतारधारी (पु.) ५०७; अवतारनामभेद (पु.) १५८०.

अवदान– (न.) **बळी** ६२१.

अवधारणे– (क्रि.) **लक्ष देणे**; अवधारी ४१५.

अवनीत– (स्त्री.) **अनीती** ४३१४.

अवयव– (पु.) **शरीराचा एक भाग**; अवयव ४६, १६३७.

अवलंबणे– (क्रि.) **स्वीकारणे**; अवलंबणे १४१०; अवलंबुनी ४१८३.

अवलिळा– (क्रि.वि.) **सहज** २३८९.

अवलोकणे– (क्रि.) **पाहाणे**; अवलोकी ३९२; अवलोकोनि ६४२; अवलोकिता १२४७; अवलोकितो ३०३७; अवलोकूं १२५६.

अवसर, अवश्वर– (पु.) **सवड, फुरसत**; अवश्वरा १५७१; अवसरू ३८६, २४८१; अवसरीं २१४०.

अवसान– (न.) १) **शेवट, अंत**; अवसान ८८२, २२३९; अवसानीं ६१०, १६६७; अवसानावरी ४७२; अवसानापासी ४७३;
२) **धैर्य**; अवसान १२५८;
३) **विसावा**; अवसान १८२०, ३०७९;
४) **खंड**; अवसान ३२९८.

अवस्था– (स्त्री.) १) **स्थिती**; अवस्था ३८४, १९५१, ३४२०; अवस्थाचि ७२०;
२) वेध; अवस्था ४५०७.

अवज्ञा– (स्त्री.) **आज्ञाभंग** १२१२, २८३५.

अविंद– (पु.) **मुसलमान**; अविंदाचे ४३५६.

अविकार– (वि.) **विकाररहित**; निर्विकार ६२७, ६६४.

अवचारी– (वि.) **विचार न करणारा** १९७, २८३५; अविचाऱ्या ४२५३.

अविद्या– (स्त्री.) **अज्ञान**; अविद्येचा ८३४; अविद्येची ६९०; अविद्यात्मक अज्ञानरूप, ४४८६.

अविनाश– (वि.) १) **नाश न पावणारे**; अविनाश ६६४, १४३१; अविनाशा ६४६; अविनाशपर ६३२;
२) **परमेश्वर**; अविनाश १२१०; अविनाशभवानी – **पार्वती** ११०७.

अविश्वासी– (वि.) **विश्वास न ठेवणारा**; अविश्वाशीयाचे २३३६.

अविहितनाश– (पु.) **अयोग्याचा नाश** ३२१०.

अवीट– (वि.) **फार चांगले**; अवीट १४, १८, १४९५; अविट १६०, १२९८; अविटाचा ५८८.

अवेळ– (स्त्री.) **अयोग्य वेळ** १८४१.

अबो– (संबो.) ३२५२.

अव्यक्त– (वि.) **निर्गुण, निराकार**; अव्यक्त १०३, २८३६; अव्यक्ता ७००.

अव्यय– (वि.) **कमी न होणारा**; अव्यया ४४२३.

अव्हेर, आव्हेर– (पु.) **दुर्लक्ष, त्याग**; अव्हेरा १८७५; अव्हेराची २४३०; आव्हेरु ५९१.

अव्हेरणे, आव्हेरणे– (क्रि.) **दुर्लक्ष करणे, त्याग करणे**; अव्हेरली १५०६; अव्हेरितो १५६३; अव्हेरिता १६४८; अव्हेरिले १९११, ३१५९; आव्हेरुनी ३८०३.

अशंकित– (क्रि. वि.) **निश्चित**; अशंकिते ९७४.

अशक्य– (वि.) **शक्य नसलेले** २३१५.

अशाश्वत– (वि.) **नाशवंत** २९१७.

अशुद्ध– (न.) **रक्त** १५३, १७५९.

अशुभ– (वि.) **अमंगल**; अशुभ ९७, २००३; अशुभाचा ३५४; अशुभाचे २४८६.

अशोक– (पु.) **एक पुष्पवृक्ष**; अशोकाच्या ३३९.

अशोभ– (पु.) **न शोभणारा**; अशोभी २५७१.

अशोभ्य– (वि.) **न शोभणारे** २७४, ९१०.

अशौच– (न.) **अशुद्ध**; अशौचाचे ७०८.

अश्रुत– (वि.) **पूर्वी न ऐकलेले** ३२४०.

अश्रू– (पु.) **डोळ्यांतील पाणी**; अश्रूचिया १६३१; अश्रुपात (पु,)३४१८.

अश्व– (पु.) **घोडा**; अश्वासी ३०६२; अश्वावरी ४३४८.

अश्वत्थ– (पु.) **पिंपळ वृक्ष** ७८९.

अश्वत्थामा– (वि.ना.) **द्रोणपुत्र** १५५८.

अष्ट– (सं.वि.) **आठ**; अष्ट ९२२, २८२७; अष्टप्रहर (क्रि.वि.) सतत १३३०; अष्टहीप्रहर (क्रि.वि.) सतत २९१४; अष्टमहासिद्धि (स्त्री.) ४१३५; अणिमा, महिमा, लाघिमा, प्राप्ती, प्राकाश्य, ईशिता, वशिता व

प्राकाम्य अष्टमासिद्धींचा (स्त्री.) १२४२.

अष्टमी– (स्त्री.) **आठवी तिथी** २८३६.

अष्टांग– (पु.) १) **योगाच्या आठ पायऱ्या**; अष्टांग १६०;

२) **सर्व शरीर**; अष्टांग ८१८; अष्टांगी ४३४१.

अष्टोत्तरशे– (सं.वि.) **एकशे आठ** ३८८७.

असंख्यात– (वि.) **अगणित** ४४१६, ४४३७.

असंग– (वि.) **विरक्त**; असंग ५३७; असंगचि ४१५२; असंगसंग – **नको त्या माणसाबरोबर संग** ६१३.

असंत– (वि.) **दुर्जन** ३८८०.

असक्त– (वि.) **आसक्त** २१८५.

असडा– (पु.) **हुंदका**; असडे ५६७.

असणे– (क्रि.) **असणे**; आहे ३; असो १५; आहो ४७; असता ५८; आहेती ११३; असेल १२०; असोनि ५३७; असोनिया १३०२; आहेसी १३६४; असे १३६४; असिजेत १५२८; असेविण २२७५.

असत, असत्य– (न.) **खोटे**; असती २७३५; असत्य ३१११४; असत्याचा ३४४६; असत्यकाटे – **असत्याच्या काट्याने** २२६८.

असमान– (न.) **आकाश**; असमानासी ४३२४.

असल– (वि.) **जातिवंत** २८५८.

असांग– (वि.) **अमर्याद**; असांग ४०९; असांगाची २२८७.

असाध्य– (वि.) **अशक्य** २९८, ९५०, २६६६.

असार– (न.) १) **सार नसलेले** २६४, ६३२;

२) **हिणकस**; असार १३२४;

३) **नाशवंत**; असार १६३५, १८२७.

असिपत्र– (न.) **तरवारीचे पाते**; असिपत्री ८०५; असिखड्गधारा – **तरवारीच्या पात्याची धार** १३७०.

असु– (पु.) **अश्रू** २४९७; असुक (न.) **दुःख** असुकाने २५९९.

असुर– (पु.) **दैत्य**; असुर ३३२, १५७५, २२५२; असुरांचा ६१८; असुरी १२४८; असुरा १५७०; असुरमर्दना – (वि.) **कृष्ण** ६३५.

असुरा– (स्त्री.) **मांग स्त्री** २९७२.

असोसी– (स्त्री.) **लोभ, हव्यास** ४४२२.

अस्त– (पु.) **मावळणे**; अस्त १३९१, ३३१३; अस्तउदय (पु.) २०११; अस्तमाना – (पु.) **अस्ताला चाललेला** ३२९०, ४५३१.

अहं– (पु.) **अहंकार** १७१; अहंब्रह्म (पु.) ७३७, १४७१; अहंभाव (पु.) **अहंकार** २३१२, १५३६; अहंभावी – (वि.) **अहंकारी** ३३५८; अहंसोहं – (न.) **'तो मी आहे'** ४३१३; अहंपणा (पु.) १५५.

अहंकार– (पु.) **मीपणा, अहंभाव**; अहंकार ५३, १२१०; अहंकारे ४१६, १६५४; अहंकारा ६०१, २४२७; अहंकारी (वि.) ४३७७.

अहंता– (स्त्री.) **अहंकार**; अहंता ९०, २८५४; अहंतेचे ३८८३.

अहर्निशी– (क्रि.वि.) **रात्रंदिवस** ८४५, ४०१६.

अहल्या– (वि.ना.) **गौतम ऋषीची पत्नी** ११०७; अहिल्या २८५३.

अहाकटा, आहाकटा– (अ.) **दुःखदर्शक उद्गार**; अहाकटा ७५; आहाकटा २३८, ४५५३.

अहाच, आहाच– (क्रि.वि) **वरवरचे, निरर्थक**; अहाच – **व्यर्थ** ६५८, १३७३; आहाच ७९, ९७०, २४४६; आहाचपणे २५०८; आहाचता ३६१५; आहाचवाहाच – **निरर्थक** २७.

अहिक्य, आहिक्य– (पु.) १) **ऐक्य**; अहिक्य ३६१९;

२) **इहलोक**; आहिक्य २२३६; अहिक्यपरत्रीं – **इहलोकी व परलोकी** १६५६.

अहिरणी– (स्त्री.) **ऐरण** ७४८.

अहो– (संबो.) ४५०, ५०१.

अळंकारणे– (क्रि.) **सजवणे**; अळंकारिली ६३६.

अळस, आळस– (पु.) **चुकारपणा, टाळाटाळी**; अळस २४३, ४५०; अळसें १००३; अळसाची २५२१, ३२२२; आळस १९५, १००८, १५८९; आळसें ३५८१; आळसकिळस (पु.) ८२२.

अळसी, आळशी– (वि.) **कामचुकार**; अळशियाचे २७१२; आळशी ७८६.

अक्षता– (स्त्री.) **मंगल प्रसंगी वापरायचे अखंड तांदूळ** १२५, १७२९.

अक्षय– (वि.) **अनंतकाळ टिकणारे, नाश न पावणारे** ६०, ३९७४; अक्षयपद (न.) ४३५९.

अक्षर– (न.) १) **शब्दमालेतील वर्ण**; अक्षरे ४३२, १८९४; अक्षरा ८७५; अक्षरांचा ९३४; अक्षराने १६३२;

२) **वेदाक्षर**, अक्षराची २५१; अक्षर ७२४;

३) **ज्ञान**; अक्षरे १५२०;

४) **शब्द**; अक्षरांची २०८२; अक्षराभिमानी (वि.) पढिकपंडित २८२७;

(वा.प्र.) **अक्षर घोकणे** – अभ्यास करणे १४८४; २. केवळ पाठांतर करणे ३५८२.

अक्षर– (वि.) **अविनाशी**; अक्षर १२१०; अक्षरासी ४२८; अक्षरी ७१७.

अक्षवाण– (न.) **औक्षण, ओवाळणे**; अक्षवाणे ११०५, २८३७.

अक्षोभ– (वि.) **स्थिर** २६२५, ४५५०.

अज्ञात– (वि.) **माहीत नसलेले**; अज्ञाते–अज्ञानी ४४२२. (प्रस्तुत संदर्भात **अज्ञानाते** असा पाठ योग्य वाटतो.)

अज्ञान– (न.) **ज्ञानाचा अभाव**; अज्ञान ६३४, १४९२; अज्ञानपणे (भा.ना.) ६१७.

अज्ञाना– (वि.) **अज्ञानी** ६३९; अज्ञानची २१४३; अज्ञानअंधारे (न.) ४१२१; अज्ञानवासना (स्त्री.) अज्ञानबुद्धी.

आ

आंगडे– (न.) **अंगरखा** २३७१, ३७६३.

आंबले– (वि.) **विटलेले** ३२०९.

आंबा– (पु.) **आम्रवृक्ष**; आंबे १४७२.

आंबिली– (स्त्री.) **नाचणीच्या पिठाचा केलेला पातळ पदार्थ** ४५१.

आइकणे– (क्रि.) **ऐकणे**; आइकोन १४१५.

आइत, आइता, आइती– (पु.) **तयार, तयारी**; आइत ४१५; आइता ५७१; आइती १८३८.

आइता, आइते– (वि.) **तयार, कष्टाशिवाय मिळालेले**; आइता १००९; आइताच ५८८; आइत्याची ३७३; आइत्या २५४३; आइते १४४, ८३७, ३४१४; आइतेंचि २१९.

आइती– (वि.) **तयारी** ४१४, १८३८.

आइन– (वि.) **मुख्य** १३४१.

आई– (स्त्री.) १) **माता**; आई ८३, ६१७, १६६९;

२) **विठाई** ८५२;

(वा.प्र.) **आई घालणे** – एक शिवी १९७.

आउठावेपद– (न.) **ब्रह्मपद**; आउठावेपदी ४३२७.

आकर्षिणे– (क्रि.) **आकृष्ट करणे, वेध लावणे**; आकर्षिवे २६९८.

आकळ– (वि.) **न कळण्याजोगे** १९६.

आकळणे– (क्रि.) १) **बांधून टाकणे**; आकळी ४१६;

२) **आपलासा करणे**; आकळिला ४२३९;

३) **समजणे**; आकळिले ४४९७.

आकार– (पु.) १) **वागणूक, आचार**; आकाराते ८४;

२) **मूर्तरूप**; आकार ४४५, १७१७; आकारा १६७५;

३) **व्याप**; आकार ५४१;

४) **देहाचा आकार**; आकार १४२१; आकारासी ४२६९.

आकारणे– (क्रि.) १) **सगुणे होणे, साकारणे**; आकारले ११५;

२) **तयार होणे**; आकारले १४१५.

आकाश– (न.) **आकाश**; आकाश ५४१, २४८१; आकाशीं १२०५, १५१२; आकाशाएवढा (वि.) ९९३.

आकुळी– (वि.) **न कळण्यासारखे** ४०२३.

आकृति– (स्त्री.) **आकार**; आकृती १३३९; आकृतीची २५९०.

आक्रंदणे– (क्रि.) **आक्रोश करणे**; आक्रंदलो ६२५; आक्रंदते ८४४.

आगटी– (स्त्री.) **विस्तव** ११४९.

आगम– (पु.) १) **तंत्रशास्त्र**; आगमीचे २७२; आगमाचे १०१८; आगमोक्त ७८२;

२) **वेद**; आगमीचे १२९६; आगम १५७०; आगमी १९७६; आगमनिगमाचे – (पु.) **वेद व शास्त्रे** १२११, २७९६.

आगर– (न.) **साठा** ४४८१.

आगळा– (क्रि. वि.) १) **वेगळा, निराळा**; आगळा ५३, ६६३, १४५५; आगळे १५०, १०७१, १४८९; आगळी ४५०; आगळीया १९२, २०४३;

२) **सरस, श्रेष्ठ**; आगळे ३३१; आगळा ३२००;

३) **अडसर–दाराचा अडसर**; आगळा ४५०९.

आगा– (संबो.) ३१४५.

आगांतुक– (वि.) **अतिथी** ६५६.

आगोज– (वि.) **भयंकर** ३५५, ४०९१.

आग्रह, आग्रो– (पु.) १) **हट्ट**; आग्रह ८२५, ३०८७; आग्रो २२८७, ३७०८;

२) **दुराग्रह**; आग्रहा ३४११.

आघवे– (क्रि.वि.) **सर्व** २५५.

आघात– (पु.) १) **घाव, प्रहार**; आघात ५०, १२२३, २००३; आघातावेगळा १४२३;

२) **संकट**; आघाताचा ५५९; आघात ८७३, १७५१;

३) **अडथळा**; आघात ६४१;

४) **कष्ट**; आघात ७३१.

आचमन– (क.) **धार्मिक कृत्याआरंभीचा एक विधी** ४३७९.

आचरण– (न.) **वागणूक, वर्तन** ३३९, १०२८, ३२०२.

आचरणे– (क्रि.) **वागणे**; आचरले ९९, २९८६; आचरता १०७४; आचरती ३१२, १४५४; आचरणे १८२५; आचरे २२६९.

आचवण– (न.) **भोजनोत्तर हात धुणे** ४९७, ५०४.

आचवणे– (क्रि.) १) **भोजनोत्तर हात धुणे**; आंचवणा ४९३, २६२६;
२) **दूर होणे**; आंचवले ४६०;
३) **सोडणे**; आंचवे २३३१;
४) **मुक्त होणे**; आंचवला २७४०.

आचार– (पु.) १) **वागणूक, वर्तन**; आचार ११, २६७.
२) **कर्मकांड**; आचार २५९; आचारभ्रष्ट (वि.) ९०४, १२०८; आचारशीळा (वि.) १७५४.

आचारी– (पु.) **आचारसंपन्न** २३१२.

आचार्य– (पु.) **गुरू**; आचारिया १३६०; आचारिये २५७१.

आचावाचा– (स्त्री.) **अर्वाच्य बडबड**; आचावाचे १३६७.

आच्छादणे–(क्रि.) १) **झाकणे**; आच्छादिला ५४१; आच्छादिली २८४७;
२) **बोलणे बंद होणे**; आच्छादले ४२१.

आच्छादन– (न.) १) **झाकणे**; आच्छादन १४८६, ३३०१;
२) **निवारा**; आच्छादन १६२४.

आजा– (पु.) **आजोबा** ४२५, १४३४.

आजि, आजी– (क्रि. वि.) १) **आज**; आजि १४९, ३७६, १५११; आजी ४६७; आजिच ४४८६; आजिच्या ३३३८, ३६८६; आजिवरी २२;
२) **आजपासून**; आजिच्याने ३८८; आजि-कालीची (क्रि. वि.) आजकालचे १३६४.

आट– (स्त्री.) **प्रयत्न** १६०२.

आटणी– (स्त्री.) **त्रास** ३८५५.

आटणे– (क्रि.) १) **समाविष्ट होणे**; आटले १२११;
२) **संपणे**; आटिले १३३३;
३) **थकणे**; आटिल्या १७६९;
४) **एकत्र करून घट्ट करणे**; आटिता १८०७;
५) **नाहीसे करणे**; आटूनियां ४३३१.

आटविणे– (क्रि.) **कष्ट करणे**; आटविले ३८२४.

आटाआटी, आटाटी– (स्त्री.) **खटाटोप**; आटा-आटी ३४७०; आटाटी ८०९.

आटी– (स्त्री.) **कष्ट**; आटी ६१, २५१, १४५९; आटे १२८०.

आठव– (पु.) **स्मरण, आठवण**; आठव ४९, ७४४, १४३९; आठवचि ७५९; आठवे १३७३; आठवा १६७७.

आठवण– (स्त्री.) **आठवण**; ८८, ४४९, २८९६.

आठवणे– (क्रि.) **आठवणे, स्मरण करणे**; आठवे ५, ९४९; आठवी ११६, १२३५; आठवली ६७८; आठवले ६८६; आठवत १९४९.

आठविणे– (क्रि.) **आठवणे**; आठविले ९१, ६१७; आठविती २६३, ६०७; आठविता ८१८, १४६७; आठवीन १४५०; आठवितो १५४२.

आठावन्न– (सं.वि.) **अठ्ठावन्न** ४२४७.

आठावीस– (सं.वि.) **अठ्ठावीस** ४२४७.

आठ्याशी– (सं.वि.) **अठ्याऐंशी** ४२४७.

आड– (ना.) १) **अडथळा**; आड ३३, ३५४, ८८५, १३७५;
२) **बाजूला**; आड ८९६;
३) **मागे**; आड १७१२;
४) **अवघड**; आड १११७; आडराने – (न.) **आडमार्ग** ३३०; आडराने – (न.) **आडमार्ग** २०१७; आडराने – (न.) **अविचार** ५२०; आडकाठी – (स्त्री.) **अडथळा** ७८६, २६७८; आडसेवा – (स्त्री.) **दुय्यम** १०८०; आडताळा – (पु.) **अडथळा** १३७९; आडकाटी – (स्त्री.) **अडथळा** १३७६; आडवाट – (स्त्री.) **चुकीचा मार्ग** १६८७, १७५५; आडनावे – (ना.) **अडनाव** २३०५; आडखळा – (पु.) **अडथळा** २४०३; आडभरी – (स्त्री.) **आडवाट** ३७१७;
(वा. प्र.) **आड पडणे** – सांदीकोपऱ्यात पडणे २५०; **आड ठाकणे** – मार्गात आडवे येणे ६३६; **आड ठाकणे** – मधे उभे राहणे २०६७; **आड येणे** – अडथळा आणणे १२०८.

आड– (पु.) **अरुंद विहीर** ३३६, ३७४९.

आडकणे– (क्रि.) **बंद होणे**; आडकले ५१५; आडकिला २४७६;
(वा.प्र.) **अडकून बसणे** – आडवून बसणे १७४५.

आडका– (पु.) **पैसा** ३९६६.

आडणे– (ना.) **संकट**; आडणी १८२१.

आडणे– (क्रि.) १) **अडथळा येणे**; आडलिया ६५४; आडो ४४९९
२) **सापडणे**; आडल्या १५७६;
३) **अडचणीत सापडणे**; अडलासी ४४३२.

आडणी– (वि.) **अडाणी** ३११६.

आडविणे– (क्रि.) **अडवणूक करणे**; आडविले १०४; आडविसी १८५७; अडुनिया, दुरून; ५११
(वा.प्र.) **आडवे येणे** – अडथळा आणणे. १८८७.

आडसणे– (न.) **सुपाने धान्य स्वच्छ करणे** १५९.

आडाखा– (पु.) **अंदाज, तर्क**; आडाखी ८५७.

आडील– (क्रि.वि.) वरील १५०७.

आढी– (स्त्री.) **फळे पिकविण्यासाठी त्यांना गवतात ठेवणे** १२९०.

आण, आन– (स्त्री.) १) **शपथ** २८१, ३५३२; आन १०८३;
२) **खात्री, निश्चय**; आण ८७;
(वा.प्र.) **आण वाहणे** – शपथ घेणे २४३५.

आणणे– (क्रि.) १) **घेऊन येणे**; आणिली ३६; आणावे ६०; आणितसे ७९; आणितां ११६; आणवीत १४४; आणिले ३८७; आणोनी ३८८;
२) **मिळविणे**; आणितां ९५;
३) **स्मरणे**; आणिता २४५; आणुनिया १३८०.

आणिक– (क्रि. वि.) १) **आणखी**; आणिक ३४, ९६; आणीक १०८, १३१८; आणिकांचे २६३; आणितां १३७७; आणिकासारिखा (वि.) ६;
२) **इतर**; आणिकें ६६; आणिकांसी १४९५; आणिकांते १७७८; आणिकियां ११४३.

आत– (न.) १) **मनात** २६७; आतून–घरातून १२८; आतळणे – (क्रि.) **स्पर्श करणे**; आतळत ३९; आतळो ८०, ६४४, ३७९६; आतळले ३७५;
२) **घासणे**; आतळता २२२१.

आता– (क्रि.वि.) **सध्या**; आता ९, ४०६;
२) **यापुढे**; आता ८०.

आतुडणे– (क्रि.) **प्राप्त होणे**; आतुडती ६४८; आतुडसी ७०५; आतुडले १४७३; आतुडेना १७८९; आतुडे २५६७.

आत्मत्व– (न.) **आत्मभाव**; आत्मत्वाचे ९५३; आत्मत्वाची ९६८; आत्मत्वी १४२९.

आत्मस्थिती– (स्त्री.) **आत्मज्ञान**; आत्मस्थिती ३६७, ३५७७; आत्मस्थितीचा १७६३; आत्मस्थितिभाव १०२२; आत्मस्थिति १०२५; आत्मनिष्ठा–अहंकार १५३६; आत्मबोध १७९५; आत्मपणे २०४०; आत्मनिष्ठ ३०४९; आत्मचर्चा ४२१७; आत्मसिद्धिकाजा ४३३१. आत्मसिद्धीचे कार्य.

आत्महत्या– (स्त्री.) **आत्मघात** ७३, ३१९३.

आत्महत्यारा– (पु.) **आत्मघात करणारा** १२९७, २५०६.

आत्मा– (पु.) **चैतन्य, परब्रह्म**; आत्मा ६४५, ७१७.

आत्माराम– (पु.) **आत्मा हाच राम**; आत्मारामी १८८९.

आत्मिक– (वि.) **आप्त** २९७३.

आत्तीतता– (स्त्री.) **आतताईपणा** ३६०४.

आथीले– (क्रि.) **असणे** २२५८; आथीच ४५१७.

आदर – (पु.) १) **कौतुक** ३७७; आदराचा ६४९; आदराचे १०४०;
२) **उत्कंठा**; आदरे ६७;
३) **सन्मान**; आदर ८५, १०७२; आदरे ६६३; आदराचा ३९३४;
४) **योग्यता**; आदरा ६३७;
५) **मोह**; आदर ८८५;
६) **स्वीकार**; आदर ९१४, ३१२१;
७) **आपुलकी**; आदर ९६५, १४२७.

आदरिणे– (क्रि.) १) **आदर करणे** १४८, ६०४;
२) स्वीकारणे; आदरिली ३३८४;

आदळणे– (क्रि.) **आघात होणे, आपटणे, प्रहार होणे**; आदळी ६३४; आदळितां ३४५३; आदळती ४३२९.

आदा– (स्त्री.) (अ.) **जमा** ७८०, ३२९९.

आदि– (क्रि.वि) १) **प्रारंभी**; आदि ३१६, ६०९; आदी ६१०;
२) **भूतकाळ**; आदि ६३४; आदिअंत – (पु.) **जन्ममृत्यू** ६१५; आदीआवसानी – (न.) **जन्मापासून मृत्यूपर्यंत** ६२१, ७३०; आदिपिता – (पु.) **विष्णू** ६४३; आदिदेवा (पु.) ६४५, ४५०८; आदिवर्तमान – (न.) **पूर्वीचे व आजचे** ७३५; आदिअंताठाव – (पु.) ४३२९; प्रारंभापासून अखेरपर्यंत आदिमध्यअंती (पु.) ३२९८.

आदित्य– (वि.ना.) **सूर्यफुलाचे झाड** ४१९५.

आदिनाथ– (वि.ना.) **शंकर**; आदिनाथे ४१५; आदिनाथा १४५५; आदिनाथ (वि.) २०१३.

आधार– (पु.) **साहाय्य**; आधार १७१, ५३८, १७६४; आधारे १८८, १३२१; आधारा ४४२३; आधारावाचून ८७६, २५९१; आधारेविण १०६५.

आधारी– (क्रि.वि.) **वरचेवर** १५८.

आधिपत्य– (न.) **अधिकार** ५८२.

आधिव्याधी– (स्त्री.) **अनेक रोग** ५८०.

आधी, आधिल– (वि.) १) **आधीचा, पूर्वीचा**; आधी २४, ८६; आधीच २९९; मूळचीच;
२) **प्रथम**; आधी ८१, १३३३, १४३६; आधिल्या ८; आधील ६३८.

आघोडी– (वि.) **धड नसलेले, जीर्ण, फाटके** २९५५.

आनंद– (पु.) **आनंद, हर्ष** ५३, ९८६, १४७५; आनंदाचा ११२, १०९४; आनंदे १४८, १३८१;

आनंदाने १७३; आनंदाचे १९५; आनंदा १३८२; आनंदू १३९३; आनंदेसहित १४८; आनंदकल्लोळी (पु.) १४९; आनंदमूरती (स्त्री.) ५०१; आनंदघन (वि.) ६१२; आनंदलहरीची (स्त्री.) ६३०; आनंदरूप (वि.) ६४४, ३०५३; आनंदाश्रु (पू.) ८१८; आनंदसोहळा (पु.) ८८४; आनंदतरंग (पु.) ३२५१; आनंदभरित (वि.) ३८२०; आनंदगजरे (पु.) ३८९९; आनंदकीर्तनी (न.) ४०००; आनंदनिर्भर (वि.) ४१३४; आनंदउल्हासी (पु.) ४३३६.

आनंदी – (वि.) **आनंदी असणारा** २७२.

आन– (क्रि.वि.) **निराळे** ५४९, ११२१, १७९७; आनसारिखे १२३४.

आनुदैवत– (न.) **अन्यदैवत** २९१.

आपंगिणे– (क्रि.) **सांभाळणे**; आपंगिले २४८९, ३८९१.

आपंगिता– (वि.) **सांभाळणारा** ४४१५.

आप– (न.) **पाणी** ३०९३.

आप– (वि.) **आपला** ६५३; आपआपणा १६९३, ३२३३; आपघर – नवऱ्याचे घर २८५६.

आपटा– (पु.) **एक वृक्ष** ४४६९.

आपण– (स.ना.) **स्वतः**; आपण ११, ५६, १३७३; आपणा १४२; आपुणासी १७१; आपणापे ७९१; आपणाबाहेरी ४५; आपणासरिसे ९८; आपणयासरी १४८; आपणासारखे.

आपदा– (स्त्री.) **संकट** २५७१;
(वा.प्र.) **आपदा काढणे** – कष्ट सोसणे. ५६६.

आपण (वि.) आपला व दुसऱ्याचा ८०, ४२७, ४२८ आपपरावे ६४८.

आपरूप– (वि.) **नवल, अपूर्व** ४१३२.

आपुरती– (वि.) **कमी, मंद** १६४९.

आपुला– (स.ना.) **स्वतःचा**; आपुला ११, १२९०; आपुलेनि २५; आपुलिया ३४, ७२९; आपुलाले ९९, ४९४; आपुलियांचे २४१; आपुलाल्या ३०८; आपापल्या १४२४; आपुले ठायी २०३७; आपल्यापुरते २४४ आपुले परावे (न.) आपले व परके ५४०.

आपेआप– (क्रि.वि.) **आपोआप** ५८०,४५०९.

आपैते– (क्रि.वि.) **आपोआप** ४१५२.

आपैसा– (क्रि.वि.) **आपोआप** ११२६.

आपोशन– (न.) **भोजनापूर्वी व भोजनानंतर प्राशन करायचे समंत्रक जल** ७९०.

आप्त– (पु.) **नातेवाईक**; आप्त ३७७, २४५५; आप्ते ६९१; आप्तवर्ग (पु.) ६९१; आप्तपण (न.) ९७३.

आफळणे– (क्रि.) **आपटणे**; आफळी ३७५३.

आबाळी– (स्त्री.) **हेळसांड, हयगय** १९४१, ३६६०.

आबाळया– (वि.) **दुबळा** ३७१०.

आभंड– (वि.) **भरपूर** ३५०६.

आभरण– (न.) **अलंकार**; आभरणे १९५; आभरणासहित ४३५६.

आभार– (पु.) १) **उपकार** २०६, १४४७;
२) **मोठे ओझे**; आभार ८२२.

आभारी– (वि.) **ओझे घेणारा** १५००.

आभास– (पु.) **भ्रम** ३५४, ७०४.

आमिष– (न.) **प्रलोभन**; आमिषाचिये ६८८; आमिषापाशी २१८५.

आयणी– (स्त्री.) **इच्छा** ३४०९.

आयास– (पु.) **प्रयत्न** २९१२.

आयुध– (न.) **हत्यार, शस्त्र**; आयुधे ५४४, ४४१३.

आयुर्भाव– (पु.) **आयुष्य** ३१८२.

आयुष्य– (न.) **जीवनकाल**; आयुष्य ४२, ७२४, ३१४२; आयुष्याची ८३, १४६७; आयुष्याचा १०१, ३१८३; आयुष्याच्या २५४; आयुष्यासी ८६७; आयुष्या १२६२; आयुष्यासवे ६२२; आयुष्यधन (न.) ३४६३; आयुष्यगणना (स्त्री.) ४०५४.

आयो– (संबो.) **आई** ४०५.

आरंधे– (न.) **शोकाकुल अवस्था**; आरंधी ४५५३.

आरंभ– (पु.) **प्रारंभ**; आरंभा ६०९; आरंभी १३३३, १६५३.

आरंभणे– (क्रि.) **सुरुवात करणे**; आरंभला ५५८; आरंभिले ४३५४.

आर– (स्त्री.) **टोचणी, पराणी** ६२२.

आरक्त– (वि.) **तांबूस** १५१७.

आरति– (स्त्री.) **देवाला आळविण्याचा विधी**; आरती ४१४, १५७१, ४५३९.

आरतिया– (वि.) **आरती करणारा**; आरतियांची २११.

आरतिया– (क्रि.वि.) **अलिकडची** २०१३.

आरतीपरती– (क्रि.वि.) **अलिकडे पलिकडे** २८३८.

आरते– (क्रि.वि.) १) **अगोदर** ५९४;
२) **वरकरणी**; आरते २६८७;
३) **टाळणे**; आरते ३६२१;
४) **भक्ती**; आरते ५०७.

आरथकरी– (वि.) **कष्टकरी** ३८२३.

आरसा– (पु.) **दर्पण**; आरसा १५८; आरिसा १८७६; आरसिया ९३०

आराणे– (क्रि.) **शांत होणे**; आराले १४४; आरालिया २१७०.

आराधन– (न.) **उपास्यदैवत** १०४८.

आराधना– (स्त्री.) **भोजन** ९२.

आरुष– (वि.) १) **ओबडधोबड, वेडावाकडा**; आरुष १३५, २१९२; आरुषा २५५३;
२) **भाबडा**; आरुष; २०६
३) **बोबडा**; आरुषा ३६४१.

आरोगणे– (क्रि.) **खाणे, भोजन करणे**; आरोगुनी २०२६.

आरोग्य– (न.) **शरीरस्वास्थ** ४१४.

आरोणी– (वि.) **उत्सुक** १३७७.

आरोणे– (क्रि.) **हाक मारणे**; आरोनिया १५९४.

आरोहण– (न.) **स्थापना** ४३२७.

आरोळी– (स्त्री.) **मोठ्याने हाक मारणे**; आरोळी ४४८१; आरोळिया ४५६६.

आर्जव– (न.) **विनंती** ४४०८.

आर्त– (स्त्री.) **इच्छा** १, ४०, १२४४; आर्तभूत – (वि.) **आतुर** ३८४, २४२६; आर्तभूता (वि.) ६६३; आर्तभूतांप्रति (वि.) १३५८.

आर्ति– (स्त्री.) **इच्छा** २५७१.

आर्ष– (वि.) **वेडेवाकडे** ३२६८.

आलगट– (वि.) **खोडकर, खट्याळ** १९७, ३९०.

आलाप– (पु.) **संगीतातील सुरावली** २४२३.

आलायबलाय– (स्त्री.) **दृष्ट**
(वा.प्र.) **आलयबलाय घेणे** – दृष्ट काढणे. १५८७.

आलिंगन– (न.) **मिठी** ५१, १०२२.

आलिंगिणे– (क्रि.) **मिठी मारणे** ३८७.

आवड, आवडी– (स्त्री.) **प्रेम, प्रीती**; आवडीने ५००; आवडी ५८५, १२०६, १३४३; आवडीची ३२; आवडीचा ३६; आवडीचे ३२७; आवडीसारखे १६७८; आवडीभोजन (स्त्री.) २६४२.

आवडणे– (क्रि.) **आवडे** २, ३९३, १४६६; आवडो ४७२; आवडती ५२२.

आवडता– (पु.) **आवडणारा** ६८.

आवंतण– (न.) **निमंत्रण**; आवंतण्याची २८७३; आवंतणे (न) ४१९०.

आवर– (पु.) **नियंत्रण** आवरु १९३२.

आवरण– (न.) १) **वेढा** ७९०;
२) **आच्छादन**; आवरण १८८८; आवरणपूजा ७९०.

आवरणे– (क्रि.) **नियंत्रण ठेवणे**; आवरुनी २७, १५८; आवरिता ११६, १६३७; आवरावे १४०; आवरी १५२; आवरा २३२; आवरे २८९; आवरिली ११३४, १२५८;
२) **वाचविणे**; आवरी ७३८;
३) **संपणे**; आवरोनि १९६०;
४) **आवडणे**; आवरते ४०५; (आवरते हा मुद्रण दोष असावा. आवडते हा पाठ संभवतो.)

आवर्त– (न.) **चक्राकार गती**; आँवर्ती ६६२, २२५५.

आवश्यक– (क्रि.वि.) **जरूरीचे** ६४०, १५३०.

आवा– (पु.) **कुंभाराची भट्टी**; आवा २८७;
(वा.प्र.) **आवा करणे** – गाडगी लुटणे ४३२.

आवा– (स्त्री.) **स्त्री** ३०८०, ४२१९.

आवांका– (पु.) **धीर** ४००७, ४५६६.

आवारा– (वि.) **नुकसान** २२२०

आविर्भाव– (पु.) **आविष्कार, प्रकटीकरण** ८२५; २) **दिखाऊ**; आविर्भाव १०६९.

आविस– (न.) **लोभ, आमिष**; आविसे १०९२; आविसा १४०६; आविसासाटी १००४.

आवो– (संबो.) **अहो** १२५३.

आव्हाहन– (न.) **प्रारंभ**; आव्हानीच २७२६.

आशंका– (स्त्री.) **संशय**; आशंकेच्या ९८५; आशंका ११३३, ३३७९; आशंकेची १३३१.

आशंकित– (वि.) **संशयित** ७३४, ४५२३; आशंकित मने (न.) ४५५९.

आशा– (स्त्री.) १) **इच्छा** ५३, ८४४;
२) **आसक्ती**; आशा १७२६; आशाबद्ध – (वि.) **लोभी** १२३, १४८२, ३५६२; आशामोहजाळे (न.) ९५०, ११२४; आशापाश १३१४, ३३७१; आशापास २७२६; आशाकामबोहरी; इच्छानाश १४८५;
(वा.प्र.) **आशेचे शून्य करणे** – आशारहित होणे १८८७.

आशीर्वाद– (पु.) **कल्याण चिंतणे**; आशीर्वाद ४७९, ३७६७; आशीर्वाद २४७०.

आश्चर्य– (न.) **विस्मय** २४३, १५७९, २२२२.

आश्चर्यता– (स्त्री.) **विस्मयता** ९७५.

आश्रम– (पु.) १) **ब्रह्मचर्यादि चार आश्रम**; आश्रमांचे ७३१; आश्रमी १२१०;
२) **गृहस्थाश्रम**; आश्रम ५४४; आश्रमी १४८४; आश्रमाचे २८६४;
३) **निवास**; आश्रमासी १४८६.

आश्वासणे– (क्रि.) **आश्वासन देणे**; आश्वासीत २३९; आश्वासिले ८५३, ३२५३; आश्वासावे ९८०, ३२५२; आश्वासीलो २५५५; आश्वासीजे ३८६४.

आषाढी– (स्त्री.) **आषाढी एकादशीची वारी** १५७५,

२११७, २३५२, ३८१७.
आस– (स्त्री.) १) **इच्छा**; आस ५, ५२६, १०७५; आसे २०८, ६३९;
२) **हाव**; आस २१;
(वा.प्र.) **आस करणे** – आशा धरणे ४९८.
आसक्त–(वि.) **लोभी** ३०४७.
आसन– (न.) १) **बैठक**; आसन २७४, २४८१; आसनी ५९२, ११२१;
२) **जागा**; आसने १४१६; आसन २१६७;
३) **योगासन**; आसनाचे २६६६; आसन समाधी – (स्त्री.) **आसनावर बसून लावलेली समाधी** १२१०.
आसरा–(स्त्री.) **जलदेवता** ४१६.
आसावणे– (क्रि.) **अधीर होणे**; आसावली २८३१; आसावले ३३०१;
२) **आशाळभूत होणे**; आसाओनि ३७०४.
आसुडणे– (क्रि.) **हिसका मारणे, ओढणे**; आसुडी ३८९; आसुडिता ३९५; आसडी ४१७; आसडे ८४०.
आसुरी–(वि.) **रानटी** ३३७.
आहा–(संबो.) **अहो** ४५०.
आहा–(स्त्री.) **ज्वाळा**; आह्या ४२३२.
आहार– (पु.) १) **भोजन**; आहार ३०६, १७७०; आहारु ४२१९; आहारासी ३२०६;
२) **घास**; आहार २१२६;
३) **ताबा, नियंत्रण**; आहारी २५४९; आहारविहार – (पु.) **भोजन व विश्रांती** ९८६; आहारनिद्रे (स्त्री.) – **आहार व निद्रा** ३१२१; आहारी पडणे – **परस्वाधीन होणे** ६४०.
आहाळणे– (क्रि.) **पीडणे, त्रासणे**; आहाळलो ३२०२.
आह्निक्य–(न.) **इहलोकातील** ११२५, १९७८.
आहेव–(वि.) **सौभाग्यवती** ३७५.
आळंदी– (वि.ना.) **ज्ञानदेवांचे समाधिस्थान** ४३३९.
आळणी–(वि.) **मीठ कमी असणे** ३१८५.
आळ–(स्त्री.) **आरोप** १२, २४४५.
आळवण–(स्त्री.) **प्रार्थना, विनंती** ९७४, ३३५६.
आळविणे– (क्रि.) १) **विनवणी करणे**; आळवाल ११; आळवी ३८५; आळविला ४२६; आळविती ४५२; आळविता ६३१; आळवावे ६४९; आळविल्या ७५२; आळवूनी ८३७; आळविते १४२७; आळवितो २२३८;
२) **हाक मारणे**; आळविती १५१८.
आळा–(पु.) **भारा बांधण्याची दोरी** १५६४.
आळा–(पु.) **वाफा** ५७९.
आळंगिणे– (क्रि.) **मिठी मारणे**; आळंगिला ३८८, ११०५; आळंगीन ९३५; आळंगिता ३०६३.
आळिंगणे– (क्रि.) **मिठी मारणे** १३२५; आळिंगूनि १२४४, १८८३.
आळी– (स्त्री.) १) **हट्ट**; आळी १९८, १३५७; आळीपायी (स्त्री.) ९६५;
(वा.प्र.) **आळी मांडणे** – हट्ट करणे ५२७;
२) **किडा**; आळी २३२७;
३) **गल्ली**; आळी ३५८५.
आळीकर–(वि.) **हट्टी** १३४८, २३१७, ३१६५.
आळे– (पु.) **झाडाभोवती पाणी साठण्यासाठी केलेला गोल खड्डा** ५७३, १७४२.
आज्ञा– (स्त्री.) १) **हुकूम** १२५, १२०८, १७७५; आज्ञेचे ९५६; आज्ञा पालणे (न.) ३२१०; आज्ञाधारक (वि.) ४४४१;
२) **इच्छा**; आज्ञा ५०५.

इ

इंगळ–(पु.) **विस्तव** ४२८; इंगसाळी ३४५३.
इंद्र– (वि.ना.) १) **देवांचा राजा** १५७६; इंद्राच्या १७५; इंद्रऐसी ३३३८;
२) **इंद्रलोक**; इंद्र १७६; इंद्रपदादिक (न.) ५८२; इंद्रपदराज्य (न.) ३०९०; इंद्रचंद्रब्रह्मादिकां (पु.) ४५१४; इंद्रयाजी – (पु.) **इंद्रासाठी यज्ञ** ४५५८.
इंद्रायणी–(स्त्री.) **एक नदी** ७८९.
इंद्रिय– (न.) **कर्मेन्द्रिय**; इंद्रिये – **पंचकर्मेंद्रिये** ८१, ५०४, १४२६; इंद्रियांचा ११२, १२८०; इंद्रियांसी ४५२, ६४८; इंद्रियां ५४९, ८६३, ११११; इंद्रियांची ७०३; इंद्रियांचे ८९३, १६६६; इंद्रियव्यापार (पु.) ४०७५.
इंधन–(न.) **जळण**; इंधन १६०; इंधनी १५३३.
इकडे–(क्रि.वि.) या बाजूला २३.
इच्छा–(स्त्री.) **कामना**; इच्छा ११५, ८२१; इच्छेचिये ४४, २१३; इच्छे ५५०, १०९४; इच्छेचे १५०९; इच्छेऐसी २२७८; इच्छाभोजनाचे (न.) ४५१; इच्छादान (न.) ५०१; इच्छाधणी (स्त्री.) २८२२; इच्छावशे (वि.) २९८७; इच्छावसे (वि.) इच्छेप्रमाणे ३६४१; इच्छाभोग (पु.) ४५११.
इच्छादानी–(वि.) **इच्छा पूर्ण करणारा** ४०.
इच्छिणे– (क्रि.) **इच्छा करणे**; इच्छू ६४, १२१२;

इच्छिती १७५, २३३८; इच्छितताती २५४; इच्छीतसे ४६८, १४९९; इच्छी ५४०, १०३९; इच्छावे ५७४; इच्छिले २७२९; इच्छितिया – (पु.) **इच्छा करणाऱ्यांना** ९९०.
इतर– (क्रि.वि.) **अन्य**; इतर १३८; इतराने ८१०; इतरी–अन्यत्र ८२६; इतरे १२९३; इतरां १३३२; इतरभावे – **अन्यभावनांचा** १३९३.
इतिहास–(पु.) **एक कथा** १३८६.
इतुले–(क्रि.वि.) **इतके, एवढे**; इतुले ६३४; इतुलेंचि ३८१०.
इत्थंभूत– (वि.) **सविस्तर, सांगोपांग**; इत्थंभूते ३४९९.
इनाम–(न.) १) **भक्ती**; इनामाची ३१४;
२) **दान** , इनाम १०४१.
इमान–(न.) **निष्ठा** ३४८६.
इल–(क्रि.वि.) **इकडे** ८७.
इशारत–(स्त्री.) **खूण, इशारत**; इशारती ९०३.
इष्ट–(वि.) **चांगले**; इष्टमित्र (पु.) ३४०६.
इह– (पु.) **भूलोक**; इह ७४९, २०८५; इहलोकींच २५४; इहलोकी ६३०, ३१५१; इहलोकां ९३८; इहपरलोक –(पु.) **इहलोक व परलोक** ४३०५.

ई

ईमान–(न.) **प्रामाणिकपणा** ३२३.
ईश्वर–(पु.) **परमेश्वर**; ईश्वराचे ७३; ईश्वरीचे ४५४.

उ

उंच–(वि.) १) **उंच** ६५; उंचपणे ६५; उंची (स्त्री.) १४२३; उंचे १८६९;
२) **श्रेष्ठ**; उंच ४५८, १०६९; उंचा २१११;
३) **भारी किंमतीची**; उंच ३०६२; उंचनीच (वि.) ७३१; उंचनिंच (वि.) १२९०; उंचासन (न.) १३२९; उंचपदी (न.) २०४७.
उंचपणा–(भा.ना.) **श्रेष्ठता** ४४२६.
उंट–(पु.) **एक प्राणी**; उंटे ३०७०.
उंदीर– (पु.) **एक प्राणी**; उंदीर २०३०; उंदराचे २३४२; उंदीरे २५८०; उंदरास ३८६६; उंदीर-कुळवाडी – (स्त्री.) **उंदरांची वस्ती** २९५४; उंदीरघुसी – (न.) **उंदीर व घुशी** २९५५.
उंबर–(न.) **एक फळ**; उंबरातील २४७७.
उंबरा–(पु.) **दरवाजाच्या चौकटीच्या तळाची बाजू** २४८२.
उकरडा– (पु.) **केर टाकण्याची जागा** २७३०; उकरड्यावरी ३८६९.
उकरणे–(क्रि.) **खणणे**; उकरी २१४५.
उकल–(स्त्री.) १) **मोजणी** ८८३;
२) **उलगडा**; उकल १०७४.
उकलणे–(क्रि.) **उलगडा करणे**; उकलली १३३६; २) **उघडणे**; उकलूनि ३४४९.
उकळी–(स्त्री.) **जिवंत झरा** ३९१६.
उखता–(वि.) १) **वट्ट** १४६४;
२) **सर्वांचा**; उखत्यांचा ३६८२; उखत्याची १३३९;
३) **मर्यादित, मोजके**; उखते २४७६.
उखर–(वि.) **नापीक** ८२१.
उखळ–(न.) **ज्यात धान्य कुटतात ते साधन**; उखळ ४२१९; उखळा ३८८; उखळे २२२७.
उघटणे–(क्रि.) **निर्माण होणे, उत्पन्न होणे**; उगटिले १५९.
उगले–(वि.) १) **अन्य कोणी उरणे** ६३३;
२) **उगाच**; उगले २१७२;
३) **आपोआप**; उगले ३०४७;
४) **निमुटपणे**; उगले ३९०, ३८०८;
५) **विनाकष्ट**; उगले १२८१.
उगवणे– (क्रि.) १) **उलगडणे**; उगवा ९३, ६९०; उगवूनि १४१, ११३७; उगवून १४२, २२८६; उगवीती १४३; उगविली ४१४; उगवी १३६९;
२) **सुटणे**; उगवो ३६२; उगवावे ६६२;
३) **चकविणे, फसविणे**; उगविती ३९४;
४) **प्रगट होणे**; उगवला ६७२;
५) **वसूल करणे**; उगवी १७४५;
६) **समजूत घालणे**; उगवू १७४७;
७) **संपणे**; उगवे २१५५; उगवोनि ३१७३.
उगळी–(स्त्री.) **वमन, ओकारी** २१४३.
उगा, उगी, उगे–(क्रि.वि.) **गप्प राहणे**; उगा १८४, ३७९; उगी २०९; उगेचि–निष्कारण ३४९१; उगीच–निष्कारण १३७०; उग्या–गप्प राहा १०४६.
उगाणा–(पु.) १) **हिशोब** ५२;
२) **समाप्ती**; उगाणा २४५.
उग्र– (वि.) **भयानक, कठोर** ६६४; उग्रतप (न.) १५४९.
उग्रसेन– (वि.ना.) **कंसपिता**; उग्रसेना १५७६, १८०३.
उघड–(क्रि.वि.) **सहज** १४४८.
उघडा–(वि.) १) **दरिद्री**; उघड्या ६३१;

२) **स्पष्ट**; उघडे ६२७;
३) **वस्त्ररहित**; उघडा १०८२;
४) **सर्वांना दिसणारा**; उघडा १११०;
५) **संसारत्यागी**; उघडियांचा १७३६;
६) **सरावलेली**; उघडी २४४६;
(वा.प्र.) **उघडे पडणे** – निराधार होणे ९८१; **उघडे करणे** – मुक्त करणे १०८९; **उघडे करणे** – लुबाडणे ३४८२.

उघडणे – (क्रि.) १) **उघडे ठेवणे**; उघडी १११; उघडे ४०८, ३२९५; उघडली ४९६;
२) **प्रवेश सुकर करणे**; उघडिले ६७२.

उघडी– (वि.) **निःसंग** १४९.

उचंबळणे– (क्रि.) **निर्माण होणे**; उचंबळती १२३७.

उचलणे– (क्रि.) १) **जमिनीपासून वर धरणे**; उचलिला २३२; उचलोनि ४७१; उचलुनि १११७;
२) **वेगाने**; उचलूं १६६९.

उचित– (वि.) १) **योग्य, इष्ट** ६९, ८९३, १३६७; उचिता १८२५; उचिते ६२१, २५६६; उचिताचे १४१५;
२) **प्रत्यक्ष**; उचित १२४४;
३) **ज्ञानी**; उचिता १२९९.

उच्चाटण– (न.) **तंत्रमार्गातील एक भाग** २७२.

उच्चार– (पु.) **उच्चार** ३८५.

उच्चारण– (न.) **उच्चार** ४३३०.

उच्चारणे– (क्रि.) **उच्चार करणे**; उच्चारी १५०, ७७३, १२३५; उच्चारितां २७०, ७२८; उच्चारिती ७८९; उच्चारावे १४४३; उच्चाराना १४८८; उच्चारा १६२५.

उच्छवास– (पु.) **श्वास**;
(वा.प्र.) **उच्छ्वास दाटणे** – श्वास कोंडणे २६०४.

उच्छिष्ट– (न.) **उष्टे अन्न** ४०, १०३९; उच्छिष्टाची २६३, २४३२; उच्छिष्टाचे ५०३, ३७३८; उच्छिष्टाचा ५२०; उच्छिष्टा ६८७; उच्छिष्टे ९७९; उच्छिष्टप्रसाद (पु.) ८३२; उच्छिष्टसेवनी (न.) २१९२.

उच्छेद– (पु.) **नाश** ३१५, २१२६.

उजगरा– (पु.) १) **जागरण** ५१५; उजगरे २१२०;
२) **जागृत**; उजगरा २३२४;
३) **प्रसिद्धी**; उजगरा ३१७८;

उजरी– (स्त्री.) **प्रकाश** १९०९, ४१३२.

उजवण– (न.) **समाधान** ३६१८.

उजवणे– (क्रि.) १) **लग्न करून देणे**; उजवू १७४५;
२) **सार्थक होणे**; उजवणे.

उजवे– (न.) **उजवी बाजू**; उजवे १२४; उजवी (स्त्री.) ४६९.

उजळ– (वि.) **चकचकीत** २४८; उजळा–प्रकाशात ३६५२.

उजळणी– (स्त्री.) १) **स्वच्छ** २०३८;
२) **पुनरावृत्ती**; उजळणी ३४६०.

उजळणे– (क्रि.) १) **प्रकाशित करणे, होणे**; उजळावया ३१८; उजळले ८४९; उजळला ९९३; उजळल्या १५९६; उजळे १७५४; उजळिता ४२४६;
२) **ओवाळणे**; उजळूनि १५८१;
३) **शुद्ध होणे**; उजळली २५०२;
४) **स्वच्छ करणे**; उजळिल्यावाचूनि २८०७.

उजुर– (पु.) **तक्रार, सबब** ६५२, १८६३.

उजू– (वि.) **सरळ** ३६६५.

उजेड– (पु.) **प्रकाश** ४१९५; उजेडा ६६२; उजेडाचा २१७१; उजेडासरसी २३८३.

उजेडणे– (क्रि.) **प्रकाश पडणे**; उजेडले ४३३.

उट– (स्त्री.) **टुमणे, धोशा**;
(वा.प्र.) **उट लावणे** – सतत मागणी करणे ७९.

उटणे– (क्रि.) **लेप देणे** ४४८१.

उटी– (स्त्री.) **लेप** ४, १०५६, २१६५; उट्या १९५.

उठणे– (क्रि.) १) **निर्माण होणे, उत्पन्न होणे**; उठे ६६; उठिले ४९४, १५९८; उठी ५३२; उठावेसे २५२२;
२) **उठून बसणे**; उठोनिया १९८;
३) **जागे होणे**; उठा ४९३;
(वा.प्र.) **उठोनि जावे** – निघून जावे ५०३.

उठविणे– (क्रि.) १) **निर्माण करणे**; उठवुनी ६७८; उठविता २९८१;
२) **जिवंत करणे**; उठविले ४३२१;
३) **उभे करणे**; उठविले ४३३५.

उठाउठी– (क्रि.वि.) १) **सतत, नेहमी** १११, १२०९;
२) **त्वरित** २७२, १६३१, ३५१०.

उठावणे– (क्रि.) **उत्साहित करणे** ३३१.

उठिते– (क्रि.वि.) **सदैव** ५७१.

उडणे– (क्रि.) १) **आकाशात झेपावणे**; उडते १५०; उडोनिया ६०७; उडोनि ९९१;
२) **मारणे**; उडे १२३९;
३) **उधळणे**; उडती १३८१;
(वा.प्र.) **वेणी उडणे** – पाठीवर वेणी हालणे १५०.

उडी– (स्त्री.) **उडी** २३६, ७०१, १६२९;
(वा.प्र.) **उडी घालणे** – उडी टाकणे २३७, १८३७; **उडी घालणे** – धावत येणे ८५०.

उणे – (क्रि.वि.) **कमी**; उणे १६३, ६५२, १३५७; उणी

२७८; उणा १७४५; उणेपण १०६६; उणेपुरे – **कमीअधिक** १८५, २६५७; उण्या अंगे – **साधनांची उणीव** १३८७;
(वा.प्र.) **उणे पडणे** – कमी पडणे १३१७.

उतरणे– (क्रि.) १) **खाली घेणे**; उतरोनी २५, ४०८; उतरेसा १४०; उतरली १४७; उतरितो १६४; उतरिजे ९३८;
२) **तरणे, तरून जाणे**; उतरले ३६९; उतरावया १४९२;
३) **पोहोचवणे**; उतरी ५१६;
४) **कमी करणे**; उतरू १४०८;
५) **तयार होणे**; उतरिले ४३३१.

उतरचढ–

उतराइ– (वि.) **उपकृत, कृतज्ञ** १७८, १६४५, ४१४६.

उताणा– (वि.) **ताठा, अहंकार** ३३६४.

उतार– (पु.) १) **वाट, मार्ग** १११, २७१३;
२) **ओहाटी**; उतार ३००.

उतारा– (पु.) **उतार** ८८१.

उताविळ– (वि.) **अधीर, उत्सुक** २१९, १२२०, २८२५, ३०४६.

उत्कंठा– (स्त्री.) **आतुरता** ३८४, २८२३.

उत्कंठित– (वि.) **आतुर** १२४४, १५९३.

उत्कर्ष– (पु.) १) **भरभराट**; उत्कर्षे २३४५;
२) **विपुल**; उत्कर्ष –३७७७.

उत्तम– (वि.) **चांगला** ७१, ६३३, १५१४; उत्तमा ८२१; उत्तमोत्तम ४५०; उतमाउतम ५९७; उत्तमाउत्तम; उत्तमलोक – (पु.) **ब्रह्मलोक** ७८२; उत्तमजोडी (स्त्री.) २०१८; उत्तमयाती – (स्त्री.) **उच्चवर्णी** २२९०; उत्तमकुळी (न.) ३९२२.

उत्तर– (न.) १) **प्रतिवचन** ३२, ४८१; उत्तरे ७७, ६१४, १३५१; उत्तरा २१९; उत्तराचे ९१५;
२) **बोलणे**; उत्तर ८२, १३८३; उत्तरी ८५, १६७७;
३) **गायन**; उत्तरे ५००;
४) **कृपा**; उत्तर १०३२;
५) **ग्रंथातील वचने**; उत्तरे १३३३;
(वा.प्र.) **उत्तर करणे** – उत्तर देणे ३७८; **उत्तर वेचणे** – उत्तर देणे ९५५.

उत्तर– (स्त्री.) **उत्तर दिशा**; उत्तरामुख – **उत्तरा-भिमुख** ७८९.

उत्तरी– (क्रि.वि.) **नंतर** २१८९.

उत्तीर्ण– (वि.) **उपकृत, उतराई** २५५२;
(वा.प्र.) **उत्तीर्ण होणे** – मुक्त होणे ३८८७.

उत्पत्ति– (स्त्री.) **निर्मिती** ८८३; उत्पत्तिसंहार–घडामोडी (स्त्री.) ५४१; उत्पत्ती, नाश व स्थिती उत्पत्तिपाळणसंहाराचे (पु.) २२६६.

उत्पादने– (क्रि.) **प्रगट करणे**; उत्पादितो ३७१८.

उत्सव– (पु.) **सोहळा**; उत्सव १५७१; उत्साव १५७६, १६३२.

उत्साह– (पु.) **उत्साह** १३८१.

उथळ– (वि.) **वरवर** २०१२; उथळाचा ३४९४.

उदंड– (वि.) **पुष्कळ** ६२१, ९२९, २०८५; उदंडच ६५३; उदंडे ६६७; उदंडचि २६०३, २८६२.

उदक– (न.) **पाणी** ४९३, २३८०; उदकी ४९६; उदके १३०१; उदकावेगळा ५८१; उदकावरी १०९७;
(वा.प्र.) **उदक चालविणे** – पाण्याला वाट करून देणे १८७८.

उदकवेढा– (पु.) **पाण्याचा वेढा**; उदकवेढ्यामध्ये – **पाण्याने वेढलेल्या जागी** ३३९.

उदत– (वि.) **वेदोच्चारणाचा उदात्त हा प्रकार** ४५०३.

उदम, उदिम– (पु.) **व्यापार**; उदमाचा ५६९; उदमासी ११२४.

उदय– (पु.) १) **उगवणे**; उदयी ३७६, ४३८५; उदयीच १३३२;
२) **ज्ञानाचा उदय**; उदय ३७६;
३) **उत्कर्ष, भरभराट**; उदय २३९५.

उदर– (न.) **पोट**; उदरी १७२, १५८०; उदराचे ६१६; उदरार्थ ४१७३.

उदार– (वि.) **दानशूर** १३३, ६६३, ११३२; उदारा १३, ४०७; उदारांचा २७८; उदाराची ९२१; उदारीव २२७४; उदारपणे ३७१४;

उदास– (वि.) १) **उदासीन** १९, ६५३, १३१४; उदासा २१८५;
२) **बेफिकीर**; उदास १४९, ७१५;
३) **निराश**; उदास ६३१; उदासता १८८८;
(वा.प्र.) **उदास करू नये** – उपेक्षा करू नये ५२९.

उदासीन– (वि.) **उदास** १८, ४५२, १००२, १४३३.

उदित– (वि.) **उदयास आलेले** ३८४, २२५९.

उदेगवाणे– (वि.) **उदासपण** ३४८८.

उदेस– (पु.) **हेतू** १३५८.

उदैजणे– (क्रि.) **उगवणे**; उदैजला ४१५९.

उदो– (पु.) **जयजयकार** २७२;
(वा.प्र.) **उदो करणे** – अवडंबर करणे, भांडवल करणे ७९१.

उद्गार– (पु.) **बोलणे**; उद्गारे ४४६;

(वा.प्र.) **उद्धार देणे** – शब्द देणे ४५९.

उद्देश– (पु.) हेतू; उद्देशाची ६६३; उद्देशो १५४२; उदेश २२२३.

उद्देशिणे– (क्रि.) हेतू बाळगणे २२२३.

उद्धत– (वि.) **उद्धट**; उद्धति ३५४२.

उद्धरणे– (क्रि.) **उद्धार करणे**; उद्धरिता ६६३; उद्धरिले ९४५, १२०८; उद्धरिला १२४९; उद्धरती १५७१; उद्धरणे – (न.) **उद्धार कार्य** ३६७१.

उद्धव– (वि.ना.) **एक कृष्ण भक्त** ६, ४९३, ४१५६.

उद्धार– (पु.) **उद्धार** ६१९, ११४३, १५७२; उद्धाराचा ८७०; उद्धारासी २५४०;

(वा.प्र.) **उद्धार पावविणे** – उद्धार करणे ६३८.

उद्भट– (वि.) **कठीण** १०५१.

उद्या– (क्रि.वि.) **उद्या**; उद्यां १२७; उद्यांचे ४४८६.

उद्योग– (पु.) **स्वीकृत काम**; उद्योगाचा २१४; उद्योगहेलकावे ४१८७.

उद्वेग– (पु.) १) **त्रासणे, नाराजी** ८८८, १२७६, ३७४५; उद्वेगाची २५१७; उद्वेगाचे ३१८२;

२) **तळमळ**; उद्वेग ९९९;

३) **इच्छा**; उद्वेग ३६२४.

उद्वेगणे– (क्रि.) **त्रासणे, दुःखी होणे**; उद्वेगले ६३९; उद्वेगला २३९५.

उधळणे– (क्रि.) **वर उडविणे**; उधळिता ५६३.

उधान– (न.) **उसळी**; उधानु ४३६२.

उधार– (वि.) **बिन रोखीचा व्यवहार** ३३१; उधारा १००९; उधाराचा २३२४; उधाराचे ४०६६.

उन– (वि.) **गरम** ३३११.

उन्मत्त– (वि.) **माजलेला** २६४.

उन्मन– (न.) **ब्रह्मरूप** १४७२, ४३३०; उन्मनति, अलौकिक १५८२; उन्मनीचा १७८९.

उन्मळणे– (क्रि.) **अर्धवट उघडणे**; उन्मळोनि १४९२; उन्मळी ४५१९.

उन्हवणी– (स्त्री.) **गरम पाणी** १७५८.

उन्हाळा– (पु.) **उन्हाळा** २३०९.

उपकरण– (न.) **पूजेचे साधन**; उपकरणे – **देवपूजेची भांडी** १२५.

उपकार– (पु.) **मदत, सहाय** १७८, ५३८, १०२५, १३३३; उपकाराची ४२६; उपकारासाठी ९४८; उपकारापुरता ९९३; उपकारस्मरण (न.) २९४६;

(वा.प्र.) **उपकाराने बांधणे** – ऋणी करणे २७६८.

उपक्रम– (पु.) **प्रारंभ**; उपक्रमे १३०३, २४४३.

उपचार– (पु.) १) **उपाय, इलाज** ६३, ५०१, २०६८; उपचारा १२९१; उपचारे १३९८;

२) **शीतलोपचार**; उपचार ३८४;

३) **मार्ग**, उपदेश; उपचार ११३७;

४) **कृत्य**; उपचाराचे १४०३;

५) **सोपस्कार**; उपचार १४५१; उपचार दुःखे (न.) १६३७; उपचार मिष्टान्ने – (न.) **मिष्टान्न-भोजन** ४५२१.

उपचारिले– (क्रि.) **माखणे**; उपचारिले ३२७०.

उपजणे– (क्रि.) १) **निर्माण होणे**; उपजली १२०; उपजोनि ३३२; उपजे ६६४; उपजला ३६८; उपजावया ६०४; उपजता ६५१; उपजविती १२५७; उपनोचि १३०४; उपजलासी ३८८९;

२) **जन्मणे**; उपजोनिया १६१; उपजता ९९८; उपजवा ४१८९.

उपटणे– (क्रि.) **उपटून काढणे**; उंपटी ३३९, २९५८.

उपडणे– (क्रि.) **उपटणे**; उपडोनी २५५; उपडूनिया ३८८; उपडितां ३७४३; उपडिले ४२७१.

उपणणे– (क्रि.) **पाखडणे**; उपणूक २२२५.

उपतिष्ठणे– (क्रि.) १) **उगवणे**; उपतिष्ठे ३०५५;

२) **प्राप्त होणे**; उपतिष्ठे ४३६४.

उपदेश– (पु.) **मार्गदर्शन, शिकवण** ७६, ७९०, १३६१; उपदेशी (वि.) २५९; उपदेशा २८१; उपदेशहीन – (वि.) **उपदेशाला अपात्र** ३७९५.

उपदेशणे– (क्रि.) **शिकवणे, बोधकरणे, उपदेशू** ४५६; उपदेशिला १७२८.

उपनाव– (न.) **अन्य नाव, दुसरे नाव**; उपनावे २४२७.

उपमन्यसाहाकार– (वि.) **उपमन्यूला साह्य करणारा**; उपमन्यसाहाकारा ४४२३.

उपमन्यु– (वि.ना.) **धौम्यऋषीचा शिष्य** ४२७; उपमन्याकारणे १७८४.

उपमा– (स्त्री.) **दोन वस्तूंमधील सारखेपणा दाखविणारा शब्दालंकार** ११३, १५८०; उपमेसी १०९४.

उपयोग– (पु.) **हितकारक, उपयुक्त**; उपयोगी १२१, ३५१४.

उपर– (क्रि.वि.) **वर** ३७१८.

उपरति– (स्त्री.) **पश्चात्ताप** ४३२८.

उपरम– (पु.) **वैराग्य** ४१३२.

उपरोध– (पु.) **दुरावा** ३७२२.

उपवास– (पु.) १) **लंघन** १५७२;

२) **उपाशी**; उपवासी १०४;

३) **उपवास करणारा, उपवासी** १०९६;

(वा.प्र.) **उपवासी बसणे** – उपोषणाला बसणे ४२६६.

उपसणे– (क्रि.) **करणे**; उपसता १७६९.

उपसर्ग– (पु.) **त्रास, उपद्रव** ४५९७.

उपस्थ– (न.) **पुरुषलिंग** ४४८.

उपस्थित– (वि.) **निर्माण झालेले** ३२३३.

उपहास– (पु.) **निंदा, अवहेलना** १३११, ३५८२.

उपाधी– (स्त्री.) **संसाराचे बंधन** १८०५; उपाधीच्या ८०, १४२१; उपाधीचा १४०५; उपाधीचे २२०१; उपाधिवेगळा १३०७;

२) **संसर्ग**; उपाधि ५६४;

३) **कारण**; उपाधी ७९०;

४) **कर्मकांड**; उपाधी १२९८;

५) **उपद्रव**; उपाध १४९४; उपाधिडाई; २१ उपाधि–पसारा (पु.) २९२०; उपाधिवचन (न.) ३४०६; उपाधिवोळसा – (पु.) **संसारबंधनाचा विळखा** ३७०१.

उपाय– (पु.) **अन्य साधन** १०८, ८६८, १३३०; उपायाची ८३७; उपायी ८८८; उपाया १३४४.

उपार्जना– (स्त्री.) **प्राप्ती, लाभ** ५५०.

उपार्जिणे– (क्रि.) **प्रा!प्त करणे, मिळविणे**; उपार्जिती ६७.

उपाव– (पु.) **उपाय** ९६, ६४७, १४१६.

उपास– (पु.) **लंघन** १००; उपासाशेवटी, उपवासानंतर २६५६.

उपासक– (पु.) **उपासना करणारा** ७९४.

उपासना– (स्त्री.) **परमेश्वर साधना** ५६१, १३१६, ३८८२.

उपेग– (पु.) **उपयोग** ३३६४; उपेगाची २७०१.

उपेक्षिणे– (क्रि.) **दुर्लक्ष करणे**; उपेक्षीना ६०२, १८८८; उपेक्षिली १३३५; उपेक्षीजे १४१०; उपेक्षिला १४३७; उपेक्षू २४०५.

उपेक्षीत– (वि.) **दुर्लक्षित** २२१२.

उफराटे– (न.) **उलटे** ९३, २२२०; उफराट्या ७५१; उफराटी २२३३.

उब– (स्त्री.) **उकाडा** ५१२.

उबग– (पु.) **त्रास, वीट** ८२२.

उबगणे– (क्रि.) **त्रासणे, वीट येणे**; उबगला ३५०९; उबगोनि ३२९६; उबगता ३९९१.

उबड– (वि.) **निर्माण झालेले** ७९२.

उबारा– (पु.) **उकाडा** ३८४.

उबाळा– (पु.) **उमाळा**; उबाळ्याच्या ४३६२.

उभड– (पु.) **उमाळा** ४५४४.

उभय– (स.ना.) **दोघे**; उभयता २४२, ८३१, १४९१; उभयलोकी – (पु.) **इहलोक व परलोक** ७१८, १३६५; उभयकुल – (न.) **मातृकुल, पितृकुल** २४५७; उभयकुळी साक्ष – (स्त्री.) **मातृकुल व पितृकुल यांच्या साक्षीने** २२६५.

उभविणे– (क्रि.) **उभारणे, बांधणे**; उभविली २०४७.

उभा, उभी, उभे– (क्रि.वि.) १) **उभे राहिलेले**; उभा ५, ३७०, १३१७; उभी १११, ४८१; उभे २०८, १०४१; उभ्या ४०८, ५१५;

२) **सर्व**; उभ्या २४५१;

३) **लगोलग**; उभ्या २९६१; उभाउभी – (क्रि.वि.) **उभ्याने** १११, १५२; उभाउभी – (क्रि.वि.) **तत्काळ** १२७०;

(वा.प्र.) **उभे ठाकणे** – तद्रूप होणे १५८१; **उभे वारे सुटणे** – बेचैन होणे १९१३.

उभारणे– (क्रि.) **हात वर करणे**; उभारिला १३०, २८०६; उभारोनि ४४५, २२९९; उभारा ३६०१.

उभारा– (पु.) **देखावा**; उभाऱ्याने १२९०.

उमगणे– (क्रि.) **जाणणे, समजणे**; उमगूनी १२३३.

उमज– (पु.) **समज, ओळख** ३८९८.

उमटणे– (क्रि.) १) **प्रतिबिंबित होणे**; उमटले ३७८; उमटेना १३२६; उमटती १५९३; उमटे १७७१; उमटूनी २५२८;

२) **निर्माण होणे**; उमटला १९०; उमटेचि १२५२;

३) **वाटणे**; उमटे २६५;

४) **प्रगट होणे**; उमटे ८२४;

५) **वाजणे**; उमटे १७७२;

६) **सांगणे, प्रसिद्ध करणे**; उमटूनि २६६९;

७) **स्पष्ट दिसणे**; उमटोनि ३६८७.

उमलणे– (क्रि.) **स्पष्ट करणे**; उमलूनि ३१९७.

उमा– (वि.ना.) **पार्वती** ४२०५, ४३५९.

उमान– (न.) **उखाणा**; उमाने २३१४.

उर– (न.) १) **अंतःकरण** १३७६; उरी ३७७, ७६०;

२) **द्वैत**; उर १९९३;

३) **छाती**; उर ३०६३; उरा ३०६३;

(वा.प्र.) **उर कुटणे** – छाती बडवणे ४५४३; **उर फोडणे** – निरर्थक चर्चा करणे ९१७; आरडाओरड करणे ३२२४; कष्ट होणे ३७४१.

उरणे– (क्रि.) १) **शिल्लक राहणे**; उरला ४५, १२७६, २९०५; उरे ३२९, १४१४; उरो ३८६, ८७८; उरईल ६३१; उरलासी ६५९; उरल्या १३६९; उरावे १४२७; उरविला २०४२;

२) राहिलो; उरलो ९९३; उरती १०८४; उरउरीत – वेगळेपणाने २९०५.

उरवरित– (वि.) शिल्लक १२०९.

उरी– (क्रि.वि.) १) उरणे, शिल्लक ३२९, ४२१, १०८४;
२) अंतर; उरी १८५६;
३) थोडेही; उरी १९१९; उरीजोगी – उरण्याजोगे ९७०;
(वा.प्र.) उरी न ठेवणे – संपविणे १४३; उरी नसणे – मैत्री न उरणे ३८८; उरी न ठेवणे – भीडभाड न ठेवणे. ९५७; उरी ठेवणे – पर्वा करणे १६७५.

उरी– (स्त्री.) गोडवा २३२.

उर्मी– (स्त्री.) उद्रेक ३४९३.

उर्वरीत– (वि.) उरलेले २४४१.

उर्वी– (स्त्री.) पृथ्वी; उर्वीचे ३०६४.

उलंघ– (न.) मर्यादा सोडणे १५२२.

उलंघिणे, उल्लंघिणे– (क्रि.) १) मर्यादा पार करणे; उलंघिली ३३९; उलंघोनि १७७७; उलंघूनि २३३७; उलंघिचे ३१२४;
२) मर्यादा सोडणे; उलंघिली २०६५; उल्लंघिले ९७९; उल्लंघुनिया १२०८.

उलंडणे– (क्रि.) पालथा करणे; उलंडूनि ३७९.

उल्लंघन– (न.) मर्यादातिक्रम १३९४.

उलट– (क्रि.वि.) विरुद्ध;
(वा.प्र.) उलटिया देणे – एकमेकींच्या अंगावर पाणी उडविणे;

उलथणे– (क्रि.) उलटणे; उलथिशी ४३९२.

उल्हास– (पु.) आनंद १७५४, १९७५; उल्हासा ४३३०.

उल्हासणे– (क्रि.) आनंदित होणे; उल्हासे ९८०.

उशीर, उसीर– (पु.) वेळ लागणे; उशीर ५१२, १०२२, १९५५; उशिरा ५१२; उसीर ७१९, १६०३, ३६०९.

उष्टावळी– (स्त्री.) १) पत्रावळीवरील उष्टे अन्न ३८, १९९८, २८३३;
२) उसनवारी करून केलेले काव्य; उष्टावळी ७९.

उष्टे– (न.) १) पानात टाकलेले अन्न; उष्ट्या १६१७; उष्ट्यावरी ३६६७;
२) उसनवारी; उष्ट्या १२८४.

उष्ण– (वि.) उन्हाचा ताप ३६१, १२१०; उष्णे ९९७; उष्णजाळ – (पु.) प्रखर ज्वाळा ४२८; उष्णकाळमास – (पु.) वसंत ऋतू २३१०.

उसंत– (स्त्री.) सोपी २४४१.

उसंतिणे– (क्रि.) १) विश्रांती घेणे; उसंतिले २४९; उसंतितो १४२५;
२) सवड काढून केलेली वाटचाल; उसंतिली १३४९; उसंतितो २८२३; उसंतिल्या ३४८०.

उसंती– (स्त्री.) विश्रांती २१३४.

उसणवारी– (स्त्री.) परतीच्या बोलीने केलेला व्यवहार २५६.

उसणे, उसने– (न.) १) उसने, परतीच्या बोलीने केलेला व्यवहार; उसिणे १३६५; उसणे २४२५;
२) वरकरणी; उसणे ३७१५;
(वा.प्र.) उसने फेडणे – परत फेड करणे ३६९३; उसना १६८४.

उसळणे– (क्रि.) वेगाने वर येणे; उसळती ७०१.

उसाळी– (स्त्री.) वेगाने वर येणे १३५३.

उसे– (न.) डोक्याजवळ; उसा ४३५१.

ऊ

ऊ– (स्त्री.) डोक्यातील कीटकवांच्या ५६.

ऊत– (पु.) १) अतिरेक २६६६;
२) फेस येणे; ऊत ४५५०.

ऊन– (न.) सूर्याचे उन्ह २५५०; उन्हे ५४०.

ऊर– (पु.) छाती ९९.

ऊर्ध्व– (क्रि.वि.) १) वर ३९६;
२) उन्नती; ऊर्ध्व २३५४; ऊर्ध्वमुखे (न.) ४२६; उर्ध्ववाहिनी – (स्त्री.) श्रेष्ठ पदाला नेणारी २३४३.

ऊर्मी– (स्त्री.) उद्रेक १०९.

ऊस– (पु.) ऊस ५७९, १८८०, ४२६९.

ऋ

ऋण– (न.) १) कर्ज ९२, १७४९; ऋणाच्या ८२२; ऋणे १४२४;
२) सेवारूपी ऋण; ऋण १६५०; ऋणेपायी ८५७.

ऋणकरी – कर्जबाजारी १२२६.

ऋणानुबंध– (पु.) संबंध; ऋणानुबंधे ३२२०.

ऋणी– (वि.) उपकृत ११४५, १९७६; ऋणीया १५००.

ऋषि– (पु.) ज्ञानी, मुनी ६०९, ११०७, १९८८; ऋषिनेम – (पु.) वाल्मिकीने घालून दिलेला नियम १०९५; ऋषिपत्न्या (स्त्री.) १२०८,

ऋषेश्वर– (पु.) ४५०६; ऋषी.

ऋद्धिसिद्धि– (स्त्री.) संपत्ती, समृद्धी ५३१.

ए

ए– (संबो.) ६१६.

एकंकार– (पु.) एकरूपता २०४०.

एक– (सं.वि.) १७; एका १७, ३८; एके ८५; एकचि १०८८; एकली ३९५, ३५०१; एक्या ४६०; एकट ५५६; एकिये ९९६; एकांच्या १२६४; एकी १३२६; एकल्या १७७२; एकाचे – दुसऱ्याचे १२४; एकीं – काहींनी १४४; एकसा – अखंड, १५९; एकुलते – एकच ३९१; एकाचिया ५४१; एक – एकसारखे ६६३; एकापुढे १४८; एकाकरिता १८९; एकावाचूनि २७७; एकाविणें ३०१; एकीपाशी ३७७; एकपणें – एकत्रित ४६१; एकीकडे ६७८; एकमय – एकरूप ८८४; एकावरी २२७०; एकाएकी – एकरूपता १८; एकाएक – एकमेकांना १४४; एकवटा – एकत्रित १४८; एकएकल्या – एकेकाला १८१; एकाएकीं – अचानक २७४; एकाकी ६४४; एकभाव – एकरूप ४९; एकवटा – एकत्रित १४८; एककशी – एकाच कसाचे १५७; एकामुखी – एकमेकांच्या मुखात २११; एकसरे – एकदम ३१५; एकाभावे – (पु.) अनन्यनिष्ठेने ३७७; एकवाटा – (स्त्री.) एकत्र ३७८; एकावेळा – (स्त्री.) थोड्या काळात ५००; एकभावदीप – (पु.) एकनिष्ठेचा दिवा, ५०४; एकसवा – (न.) एकरूप ५११; एकदेशी – (वि.) १. निश्चित ६९२; २. एकांगी ७५०; एकरासी – (स्त्री.) एकसारखा ८३२; एकदळ – (न.) एकपान १०३९; एकाबळे – (न.) सहाय्याने १४७६; एकछत्री – (न.) एका अधिकाराखाली १९७०; एकदेही (पु.) २३०१; एकचित्त – (वि.) एकाग्र २४५८; एकटवाणे – (न.) एकाकीपण ३१६२; एकनिष्ठ (वि.) ४१०७.

एकत्रता– (भा.न.) एकत्रीकरण ४४७६.

एकदंत– (वि.) गणपती; एकदंता ६०९.

एकविध– (वि.) १) एकनिष्ठ १५, १६२१;
२) अस्थिर; एकविध ९९८;
३) एकाग्र; एकविध ३६७३; एकविधभाव – (पु.) एकनिष्ठा २०११.

एकवीरा– (वि.ना.) देवी ४१७.

एकवीस– (सं.वि.) ३७५०.

एकांगी– (क्रि.वि.) एकतर्फी; एकांगीच ९५९.

एकांत– (पु.) १) निवांत स्थान १५, ८७१, ३०५३; एकांताचे १७४;
२) एकाग्र; एकांती ११२३;
३) एकटा; एकांती १२२४;

एकांतवास– (पु.) एकाकी राहणे ३८८५; एकांतवासी ९८६.

एकांतसुख– (न.) एकटे राहण्यातील सुख ३७९३.

एकाजनार्दन– (वि.ना.) एकनाथ; एकाजनार्दना १५६८.

एकात्मक– (वि.) एकरूप ४४७४.

एकादश– (सं.वि.) अकरा २३४७.

एकादशी– (स्त्री.) महिन्यातील शुद्ध वा वद्य अकरावी तिथी ४५०, १५७२, २८९१; एकादशीस ३१२; एकादशीव्रत (न.) ५९; एकादशीविध – (पु.) एकादशीचा आचार २६७०.

एकावळी– (स्त्री.) मोत्याचा हार ४०७२.

एकासन– (न.) एका आसनावर दुसऱ्याने बसणे; एकासनी २७४.

एकीबेकी– (पु.) एक खेळ; एकीबेकी ३०८१; एकीबेकीन्याय – नशिबाने मिळणारा न्याय ४२७६.

एकीसवा– (क्रि.वि.) एका बाजूस ४.

एखादा– (वि.) विरळा; एखादा १३१६; एखादिया १८९१.

एथील– (क्रि.वि.) या ठिकाणचा ८२६.

एरंड– (पु.) एक झुडुप ६०.

एर– (वि.) अन्य, दुसरा १४८.

एरवी– (क्रि.वि.) अन्य वेळी १८१३.

एव्याच– (क्रि.वि.) उगाच ४२२.

ऐ

ऐकणे– (क्रि.) श्रवण करणे; ऐका १०७, १४१२; ऐकती १९१; ऐकतो १३३०; ऐकिजेसी १९३३.

ऐक्य–आइक्य– (न.) एकता; ऐक्यभाव ७६०; आइक्य ३४३६; आइक्यता ३७४३.

ऐती– (वि.) तयार १५१४.

ऐरण– (स्त्री.) दागिने घडविण्याची लोखंडी बैठक ५०.

ऐरावत– (वि.ना.) इंद्राचा हत्ती १२८२.

ऐल– (क्रि.वि.) अलिकडे; ऐल ३२२२; ऐलपैल – अलिकडे व पलिकडे २०४३.

ऐवज– (पु.) मालमत्ता १९८१.

ऐसी– (सं.वि.) ऐंशी ४०५४.

ऐसे– (स.ना.) असेए ५, ६०; ऐसी ५; ऐसे ७१, ९३, १३५५; ऐसियाचा १०५; ऐसा १११, १३५९; ऐसी १९४; ऐसी जेव्हडा १२९०.

ओ

ओंकार– (पु.) **परमेश्वराचे प्रणवरूप**; ओंकाराचे १७६९, २०५४;

ओम्– २६८६;

ओम्तत्सदिति – **ब्रह्म हेच खरे आहे** ४५०३.

ओंगळ– (वि.) **गलिच्छ** ६५८, २७०७.

ओक– (पु.) १) **ओकारी**; ओकाचा २२८६;
२) **तिरस्कार करण्याजोगे**; ओक २५९.

ओकणे– (क्रि.) **उलटी होणे, ओकारी होणे**; ओकलिया ५८६; ओकुनिया १०५७; ओकवी ३४१७; ओकविते ३६०१.

ओखट– (वि.) **वाईट**, अप्रिय; ओखटे १९.

ओखद– (न.) **औषध** ८७२; ओखदासी १०७७; ओखदा ११२४.

ओघ– (पु.) **प्रवाह** ७०१; ओघा २०५१; ओघी २२३५; ओघाची ३७२६.

ओज– (वि.) १) **चव, रुची** १५४१;
२) **नीट, सरळ**; ओजेचे ३७६६;
(वा.प्र.) **ओज करणे** – स्वच्छ करणे १५७.

ओझे– (न.) भार ६०२, ११४०, १६५८.

ओटी– (स्त्री.) **ओसरी** ८२३.

ओठ– (पु.) **ओठ**; ओठीं १४८, २६५२; ओठ ६२१; ओटी १००२;
(वा.प्र.) **ओठी लावणे** – तोंडाला लावणे. २१५०.

ओडवणे– (क्रि.) **प्राप्त होणे**; ओडवेना ४१३१.

ओढ– (स्त्री.) १) **आकर्षण**; ओढी ७८२, ८३९;
(वा.प्र.) **ओढी भरणे** – मागे लागणे १३९६;
२) **ओढगस्त**; ओढीचे १९५९;
३) **उतावीळ**; ओढे ४४३९; ओढाओढी ३४७०.

ओढणे– (क्रि.) १) **वेध लागणे**; ओढे १२५९; ओढलिया १४२४; ओढतसे ३६९३;
२) **समाचार घेणे**; ओढे १४०३; **वाहून नेणे, ओढून नेणे**; ओढाओढी ६४०.

ओढवणे– (क्रि.) **ओढून नेणे**; ओढिती ६२३; ओढतसे १३२९; ओढिलीया – (वि.) **ओढणारी** ३५७५.

ओढाळ– (वि.) १) **स्वैर धावणारे** २२४, ११२०; ओढाळा २३३; ओढाळाची ८५१; ओढाळाच्या ३४०३;
२) **पापी**; ओढाळांचे १३०२.

ओणवा– (वि.) **कमरेत वाकलेला**; ओणवे १३९.

ओतणे – (क्रि.) १) **आकारास येणे**; ओतले ४; ओतली ७४७;
२) **उमटणे**; ओतलासे ३२५१; ओतत ४०३४.

ओतीव– (वि.) **ओतून तयार केलेले** ६, ४४५९;

ओनामा – (पु.) **शिक्षणाचा प्रारंभ** ७४३.

ओल– (स्त्री.) १) **दाट** ३३;
२) **ओली जमीन**; ओल १४९५; ओल्या २९४४; ओल्या मातीचा-देह ४०३१;
३) **प्रेमभाव, आपुलकी**; ओल १५४, १४१२.

ओलावा– (पु.) **प्रेमभाव, जिव्हाळा** १४७४, ३७६१.

ओले–(वि.) **पातळ कालवण** १४००; ओल्या ३९४४; ओल्या कोरड्या (वि.) **कालवणासह** ५७०.

ओलावणे– (क्रि.) १) **पाणी मिळणे**; ओलावे २०२८;
२) **ओली होणे**; ओलावली २०३५;
३) **छंद लागणे**; ओलावली २७३४.

ओवणी– (स्त्री.) **माळ** ७१५.

ओवणे– (क्रि.) १) **गुंफणे**; ओवूनिया ७३३;
२) **लिहिणे**; ओवीन ४३५७.

ओवळा– (वि.) १) **अविचारी** ३३९३;
२) **अपवित्र**; ओवळे ४३३२.

ओवाळणे– (क्रि.) **औक्षण करणे**; ओवाळिली ४४६; आवाळूं ५०७, १५७१; ओवाळूनि ५४५, १२९४; ओवाळीन ८२८; ओवाळिती ११०५;
(वा.प्र.) **ओवाळून टाकणे** – त्याग करणे २२४६.

ओवी– (स्त्री.) **पद्यातील एक छंद** १५८; ओविया ८१२, १६४९; ओविये ११०६; ओवियेसी १५६८; ओव्या १९७२.

ओशाळ– (वि.) **मिंधा** १७५०.

ओसंग– (स्त्री.) **मांडी**; ओसंगा ४५०४.

ओस– (वि.) १) **ओसाड, निर्मनुष्य** २१०, ५३०; ओशा ३४३४;
२) **उद्ध्वस्त**; ओस ५७१;
३) **रिकामे**; ओस ८२७;
४) **अभाव**; ओस १६८१.

ओसरणे– (क्रि.) **कमी होणे**; ओसरता ५५१; ओसरे १७२५.

ओहळ– (पु.) **पाण्याचा लहान प्रवाह** २०५०.

ओळ– (स्त्री.) **श्रेणी, दर्जा**; ओळी १०६९; ओळीचा १०७१.

ओळखण– (स्त्री.) **ओळख** ७०२.

ओळखणे– (क्रि.) **जाणणे**; ओळखा ११८; ओळंखावे ८६०; ओळखे १०७२.

ओळखी– (स्त्री.) **ओळख** ३२३.

औ

औट, औठ– (सं.वि.) **साडेतीन**; औठडे – **साडेतीन हाताचा देह** १४८५; औट २०१६.

औदार्य– (न.) **उदारपणा**; औदार्याची ११०३.

औषध– (न.) **रोग नष्ट करणारा पदार्थ** १६; औषधी ६९१.

कं

कंकणचुडा– (पु.) **बांगडी** २१९३.

कंकर– (पु.) **दगडाचा तुकडा** ३७९.

कंटक– (पु.) **उपद्रव देणारा**; कंटकांची २६४; कंटकवाटा – (स्त्री.) **खडतर वाट** ३५७.

कंटाळा– (पु.) **आळस** १५०१.

कंठ– (पु.) १) **गळा**; कंठी २, ४४५, ११०८; कंठाजोगी – **गळ्यास अनुरूप** ३२९८;
२) **आवाज**; कंठ ७८;
३) **हृदय**; कंठी १९७६; कंठस्फोट – (पु.) **ओरडणे** १४३, ६३१; कंठाकंठ – (पु.) **गळामिठी** ४५८०; कंठाकंठी – (पु.) **गळ्यात गळा घालून**, गळामिठी २३६६; कंठमाळ – (स्त्री.) **गळ्यातील माळ** २८२७;
(वा.प्र.) **कंठी साठवणे** – नामस्मरण करणे २६१; **कंठ दाटणे**– गहिवरून येणे ६१९; **कंठी धरणे** –स्मरणे १०२९; **कंठकंठा मिळणे** – एकरूप होणे १६७०; **कंठ फुटणे**– आवाज बसणे २९६८.

कंठणे– (क्रि.) **काळ घालवणे**; कंठू १२७९; कंठीतसे ३६९६; कंठवेना ४४३०.

कंथा– (स्त्री.) **वाकळ**, गोधडी १८३८.

कंद– (पु.) **गड्डा** ३९८७; कंदेमुळे १८५१, ४५०६.

कंस– (वि.ना.) **मथुरेचा राजा**; कंसासी १५७६; कंसा २८३६; कंसराव ३०५४; कंसराणा ४३७५.

क

कइचा पाहा **कैचा**.

कइवार पाहा **कैवार**.

कई– (प्र.स.ना.) **केव्हा** ४०९, ३३३५.

कईपक्षी– (वि.) **कैवारी** ३२२६.

कईवाड– (पु.) **प्रयत्न** १४००.

कचाटी– (स्त्री.) **कटकट** ८०९.

कट– (स्त्री.) **कंबर** २,१११, १५००, २६३४; कटीं ५, ६५२, १२४८. कटावरी ५; कटसूत्र – (पु.) **कडदोरा** १११०; कटिकर (पु.) २७८२.

कटकट– (स्त्री.) १) **त्रास** २१५, १५९४;
२) **बडबड**; कटकट २३४६.

कटाक्ष– (पु.) **नजर**; कटाक्षे ३५९५.

कटवे– (न.) **कारले**; कटवेचि ९७५.

कठीण– (वि.) १) **निष्ठुर**," **कठोर**; कठिण १३३, १४५६, १६६३; कठिणे १९६२; कठिणता ९५५;
२) **अभेद्य**; कठिण ९८७, १०१०;
३) **असह्य**; कठीण १२८२;
४) **कडू**; कठीण १७५३.

कडकडणे– (क्रि.) **कडकड असा आवाज होणे**; कडकडी २४०१.

कडदोरा– (पु.) **कंबरेला बांधायचा गोफ** ३३८.

कडबिड– (न.) **किडुकमिडुक** ३६१२.

कडशिणे– (क्रि.) **शुद्ध करणे, निवडणे**; कडशिले ४३३१.

कडसणी– (स्त्री.) **विचार** २५१४.

कडा– (पु.) १) **डोंगराची सीमा** २८५९;
२) **काडकन्**; कडा ३९१.

कडाडणे– (क्रि.) १) **गर्जना करणे**; कडाडिला १५७६;
२) **खांब मोडताना होणारा आवाज**; कडाडिला ३०९५.

कडासन– (न.) **कातड्याचे आसन** २५०.

कडिये– (क्रि.वि.) **कडेवर** १७२, १०२९; कडे १४११; कडियेवरी ४७१, ३३२३; कडियेहूनि ४५४५.

कडू– (वि.) १) **त्रासदायक** ५९६; कडुपण ४३०३;
२) **कडवट**; कडू ९८७, २४०२.

कडूजिरे– (न.) **कडूजिरे** ४०५५.

कढ– (पु.) **आधण**.

कढई– (स्त्री.) **लोखंडाचे पसरट भांडे**; कढेमाजी ३८९२.

कढणे– (क्रि.) १) **लोणी तापविणे**; कढे २१७९;
२) **तळमळणे**; कढता ३७१०.

कढत– (वि.) गरम, **उष्ण** २०७४.

कढी– (स्त्री.) **ताकापासून करतात तो पेय पदार्थ** ३८७१.

कण– (पु.) १) **धान्याचा कण** ६०;
२) **लहान तुकडा**; कण २३७१.

कणव– (स्त्री.) **दया** ९१.

कणी– (स्त्री.) **धान्याचा तुकडा** १७९६; कण्या १६००, २८२०; कण्याभोपते – **मऊ कण्या** १००.

कणीस– (न.) **धान्याचा गुच्छ** ७६७.

कथणे– (क्रि.) **सांगणे, उच्चारणे**; कथी ८४, ७४९.

कथनी– (स्त्री.) **निवेदन**.

कथा– (स्त्री.) १) **कीर्तन** १२३, ६०९, १४५७; कथेची ४७२, १४६७; कथे ७४७, १३३०;
२) **गोष्ट**; कथा ८१७; कथामृतपान – (न.) **कीर्तन ऐकणे** ५६५; कथाकाळी – (पु.) **कीर्तन प्रसंग** ५९९, २१५४; कथापुराणकीर्तनी – (न.) **पुराण कीर्तनाच्या वेळी** ८१२; कथाश्रवण ९४५; कथाअमृत २००७.

कथिता– (पु.) **सांगणारा**; कथित्या ४५०७.

कदा– (क्रि.वि.) **केव्हाही**; कदा २९४; कदाकाळी ४०.

कदान्न– (न.) **वाईट अन्न** ९२१, ३९३४.

कधी– (क्रि.वि.) **केव्हा** ६१३, १४९२; कधीतरी १२८.

कनक– (न.) १) **सोने** ३८७, ९२०; कनकाच्या १५८१; कनकत्वा – **सोनेपण** ४३५३;
२) **धोतरा वनस्पती**; कनक ३३५८.

कनवाळू– (वि.) **प्रेमळ, दयाळू** १७८४.

कनिष्ठ– (वि.) १) **लहान**; **कनिष्ठाची** ८२१;
२) **क्षुद्र गोष्ट**; कनिष्ठी ६४३;
३) **कमी कसाची**; कनिष्ठ ३०५५, ३४३१.

कन्या– (स्त्री.) **मुलगी** १२३, २६६, २१७४; कन्याकुमर – (स्त्री.) **मुलेबाळे** २०९, ३९१; कन्यादान (न.) विवाहातील एक विधी २६८; कन्यापुत्रेविण (न.) ३०४; कन्यापुत्रादिक (न.) २४८३.

कपट– (न.) **लबाडी, फसवणूक** ५३, १०८५; कपटे १२६५; कपटवसती – (स्त्री.) **मनात कपट बाळगणे** २४४१.

कपाट– (न.) १) **दरवाजा** ३७६, ३३९१;
२) **गुहा**; कपाटी ३६१, १३६३, ३४१२.

कपाळ– (न.) १) **कपाळ** ३६; कपाळासी २४०२;
२) **नशीब**; कपाळी ३२३, १६५१; कपाळ १९६०; कपाळे ३३४१; कपाळा ३८६५;
३) **कवटी**; कपाळ २७८५;
(वा.प्र.) **कपाळ उठवणे** – संताप आणणे २१९७; **कपाळ उणे असणे** – फुटके नशीब ५२५; **कपाळ फिरणे** – नशीब फिरणे २६९१.

कपी– (पु.) **वानर**; कपि ११०४; कपिहाती ११०८; कपिकुळी २८५.

कफ– (पु.) १) **कापूस** ११४०;
२) **छातीमधील कफ**; कफ ३०८३; कफवातपित्त – **शरीरातील त्रिदोष** ३२८४.

कबीर– (वि.ना.) **उत्तर भारतातील एक संत** ९२, १९०; कबिरा १५६८; कबीराचे २८२०, ४३२१.

कमंडल– (न.) **लाकडाचे वा धातूचे पात्र** १२८५; कमंडलू २४८१, ४४६७.

कमळ– (न.) **एक फूल** ६२५; कमळणी २०४१; कमळाचे २३७९; कमळापती १७२, २९५६; कमलनयना ६४६; कमललोचना ६७५.

कमाई– (स्त्री.) १) **मिळकत**; कमाईस १४२; कमाईच्या ३२५; कमाईचे १०१३; कमाईविण १७१९;
२) **पात्रता**; कमाईचा १०७०.

कमोदिनी– (स्त्री.) **कमळ** ५३३.

करंटा– (वि.) **दैवहीन** २५९, ८९७; करंटी १८०४, ३७७५.

करंडी– (स्त्री.) **फुलांची परडी** १२६३.

कर– (पु.) **हात** २, २८४, ६५२; करीं १११, १५००; करें ९६६; करचरण – (पु.) **सर्व देह** ६१३; करकमळ – (न.) **कररूपी कमळ** ३४०८;
(वा.प्र.) **कर जोडणे** – नमस्कार करणे ४९३.

करकर– (स्त्री.) **कटकट** ५१५, १९४३, ३४७३.

करकर– (क्रि.वि.) **ध्वन्यनुकारी शब्द** ८६.

करणी– (स्त्री.) १) **कृत्रिम**; करणीचा ५०;
२) **कृत्य, वागणूक**; करणी ३८९, ७११.

करणे– (क्रि.) **करणे**; केले १०; करू १३, १०१; कराल २६; करिसी ४३; कराल ४६; करावी ७१; करूनिया १०१; करीतसे १०७; करिना १९८; करितसा ३४६; करी १०६३; केलिया १३८२; करविते १४०७; कीजे १४९९;
(वा.प्र.) **एक केले** – एकरूप केले १०.

करपणे– (क्रि.) **नको इतके भाजणे**; करपो ३६८०.

करबाडा– (पु.) **कडबा**; करबाडे ३०७०.

करमणे– (क्रि.) **रमणे**; करमेना १५९३; करमे ४५२२.

करमूर– (स्त्री.) **कुरबूर, कुरकुर** ३७५.

करवंडी– (स्त्री.) **पोटाचा खळगा** ३२६७.

करविता– (पु.) **करविणारा** २८८४.

कराडी– (स्त्री.) **कष्ट** २३४५.

करार– (पु.) **देवाण घेवाणीचे नियम** १०६२.

करिता– (पु.) **करणारा**; करित्याचे १८२७.

करुणा– (स्त्री.) **दया, सहानुभूती** ४२३, ९६१, २०१७; करुणेची १५५०; करुणाउत्तर – (न.) **आर्तवाणी** २१९; करुणाभाषण – (न.) **दयायुक्त भाषण** ६२१; करुणाकरा (वि.) ६४६; करुणावचनी (न.) ६४९; करुणालया (पु.) ६७३; करुणामूर्ती (वि.) ६७४; करुणाबोले – (न.) **करुणवाणीने** ३७३३;

करुणावंत (वि.) ३८०१; करुणासागरे (वि.) ३९२८; करुणाकल्लोळे (पु.) ४४१२.

कर्कशा– (वि.) **भांडखोर** १३३५; कर्कशसंगति (स्त्री.) २०८५.

कर्ण– (वि.ना.) **उदारपणासाठी प्रसिद्ध असलेली महाभारतातील व्यक्ती, सूतपुत्र** १३३, २५७.

कर्ण– (पु.) **कान** ४२८१; कर्णद्वारे १७३६; कर्णमूळी – **कानापाशी** २६८६.

कर्णधार– (वि.) **मार्गदर्शक** ८५०.

कर्तव्य– (न.) १) **आवश्यक कर्म**; कर्तव्ये ६८०; कर्तव्याने १५३९; कर्तव्या २११६;
२) **करण्याजोगे**; कर्तव्य ३४६९.

कर्ता– (पु.) **करणारा** २८८४; करत्याने ३५१३.

कर्तृत्व– (न.) **नित्यकर्मे** १५८८; कर्तृत्वासी २८७१.

कर्दळ– (स्त्री.) **केळ**; कर्दळी १११३; कर्दळीगाभा – कर्दळीच्या गाभ्याप्रमाणे १५८१.

कर्पूर– (पु.) **कापूर** ४३५४; कर्पुरकांडणी – **कापूर कांडणे** १७९६.

कर्म– (न.) १) **लौकिक आचार** ४३, ५५५, २१७४; कर्मी १२३; कर्मा ६३१; कर्माची ८०९;
२) **पूर्वकर्म**; कर्मे २५७, १४५४; कर्मफळ – (न.) **कर्मापासून मिळणारे फळ** ६४; कर्माकर्म (न.) ५५६, ६०८; कर्महीन (वि.) ६१३, २७५३; कर्मभ्रष्ट (वि.) ६१६, ३०५०; कर्मकोठार – (न.) **कर्माचे भांडार** ६३४; कर्मप्रकाशका (वि.) ६७४; कर्मधर्मे (न.) १४५४, १६०३; कर्मांतर (न.) १६५८; कर्मरसे – (पु.) **कर्मापासून** २००२; कर्मगति (स्त्री.) २०४१; कर्मभूमीऐसा – (स्त्री.) **कर्मभूमीला सुसंगत** २८१०; कर्मवाटा (स्त्री.) ३४८०; कर्मसाक्ष (पु.) ४००८.

कर्मठ– (वि.) **धार्मिककृत्ये नियमाने करणारा** २०१३.

कर्मर– (न.) **शस्त्र, कर्मरी** २२९८; कर्मरी घालणे – **स्वतःच्या शरीरावर शस्त्र चालविणे** ८५७.

कर्मिणे– (क्रि.) **क्रमणे, घालवणे, व्यतीत करणे**; कर्मिले ४५९७.

कर्वत– (स्त्री.) **लाकूड कापण्याचे शस्त्र**; कर्वती २२९८;
(वा.प्र.) **कर्वती घालणे** – स्वतःच्या शरीरावर शस्त्र चालविणे. ५५८.

कर्वतिणे– (क्रि.) **शस्त्र चालविणे**; कर्वतिली ५४८.

कलि, कळी– (न.) **कलियुग**; कलि ९६; कलीत ६००; कलीमाजी ४४४०; कलियुगी ४६५, २८७४; कलियुगाच्या ७९३; कलीचे २९७२; कलियुगीचे ३४४७; कलियुगामाजी ९६; कलिधर्म – (पु.) **कलियुगातील आचार** ११२९; कलयुगी ३९२१; कलयुगाची ३९२२; कलयुगा ४०३२; कळीं – **कलियुगात** २६७, १३८५, ४४४०; कळीसारिखे २७२०.

कलवडू– (पु.) **शेणामातीने लिंपलेले मडके** ४२१९.

कलह– (पु.) **भांडण** २०९; कळह १९४१; कळहे २२६०.

कलागत– (स्त्री.) **चहाडी, चुगली**; कलागती १९२२.

कलिवर, कळिवर– (न.) **निष्प्राण देह**; कलिवर २५९८; कलिवरेसी ८५५; कळिवर ९९३, १२९४; कळिवरा १४०३; कळेवरी १८५१; कळेवर ३९२३; कळिवराकळवरी – (न.) **शरीराचा** ४२२६.

कल्प– (न.) **युग** २५८७; कल्पवरी ५७; कल्पेवरी २४८५; कल्पकोटी – (सं.वि.) **अनंत युगे** १२८५; कल्पकोटीवरी (सं.वि.) १८२१.

कल्पतरू– (पु.) **इच्छा पुरविणारा एक काल्पनिक वृक्ष**; कल्पतरूची ४५१; कल्पतरूखाली २०७२; कल्पतरूअंगी २७२९; कल्पतरूछाया (स्त्री.) १३९६.

कल्पद्रुम– (पु.) **कल्पतरू**; कल्पद्रुमातळी ४४७२.

कल्पना– (स्त्री.) **मनातील भावना**; कल्पनेचा ७३५; १४१६.

कल्पलता– (स्त्री.) **इच्छेनुसार फल देणारी वेल** २९४४.

कल्पांत– (पु.) **युगांत**; कल्पांतीचे २३५१.

कल्पिणे– (क्रि.) **समजणे**; कल्पा १३७३; कल्पवेना १९६९; कल्पिले ३५९७; कल्पितील ४५२४.

कल्याण– (स्त्री.) **मंगल** ४७९; कल्याणा १५१०; कल्याणाची २५५३; कल्याणकारक – (वि.) **मंगलदायक** १८८९.

कल्लोळ– (पु.) १) **गजर**; कल्लोळ ३३१;
२) **पूर विपुलता**; कल्लोळ ३९१;
३) **ओघ**; कल्लोळ २२४६, ४२३६.

कल्हार– (न.) १) **पांढरे कमळ**; कल्हारी ४५५०;
२) **हृदयकमळ**; कल्हारी २७६.

कल्हे– (वि.) **मुलाम्याचे** २३७६.

कव– (स्त्री.) **मिठी** २४८७, ४५१९;
(वा.प्र.) **कव घालणे** – मिठी मारणे ७७४.

कवटाळणे– (क्रि.) **मिठी मारणे**; कवटाळविती ६२३.

कवटी– (स्त्री.) **करवंटी** २४४.

कवडा– (पु.) **मोठी कवडी** ४६६; कवडे ७९७.

कवडी– (स्त्री.) एक नाणे, खेळातील कवड्या १०७४; कौडीकौडीसाठी – एक एक पै साठी ३९३७.
कवण– (प्र.स.ना.) कोणते, कोण; कवणाची ५३; कवणे १३३; कवणाचे ३३९; कवणा ४७०; कवणासी १४६३; कवण्या ३३६४; कवणेपरी ५८१; कवणेविषी ६४८.
कवळ– (पु.) घास १४५; कवळी ४०, २०१५; कवळाचिया १८०; कवळोकवळी – प्रत्येक घासाबरोबर २८८४;
(वा.प्र.) कवळ करणे– भोजन करणे ४०३२.
कवळ– (स्त्री.) कावीळ २४८; कवळे २६४९.
कवळ– (पु.) डोळ्यावरचा पडदा ६३३.
कवळिणे– (क्रि.) १) मिठी मारणे; कवळिले १४०, ३१६६; कवळूनि १९८; कवळी २८५, २५४४; कवळविती ८०५; कवळीन ३८०२;
२) मिळणे; कवळी ६१५;
३) घेणे; कवळी १०३९;
४) चाटणे; कवळिते १७०२.
कवाड– (न.) दार ३९१; कवाडे ४९६;
(वा.प्र.) कवाड घालणे– दार लावणे ३८७.
कवित्व– (न.) काव्यरचना ८०४, १३२०, २९७९; कवित्वाची ९७७; कवित्वाचे ३०३९.
कवी– (पु.) काव्यकर्ता ७९, १४६८; कविजन (पु.) ११३०; कवीश्वरांचा (पु.) १३९५; कवित्या – कवयित्री ४५०७.
कष्ट– (न.) मेहनत, त्रास ३७६, ६६२, ३६८६.
कष्टणे– (क्रि.) कष्ट करणे; कष्टवावे ६८६; कष्टलासी १२४८; कष्टवूनि १३३३; कष्टसी २४५९; कष्टविले ३६७२.
कष्टी– (वि.) दुःखी १९०, १३६२, ३५४० श्रमी-कष्टी ६७४.
कस– (पु.) १) सामर्थ्य ५९६;
२) कसोटी; कसी ९६५;
३) गुण; कस १४१४;
४) काळजीपूर्वक; कसून ३९६३;
(वा.प्र.) कसी उतरणे– कसोटीला उतरणे १३३८, ३६७५.
कसणी– (स्त्री.) चोळीचे बंद; कसणीया ३९४.
कसमळ– (वि.) दुष्ट, दुर्जन; कसमळापाशी २६१६.
कसवटी, कसोटी– (स्त्री.) १) परीक्षा; कसोटी ३४८;
२) योग्यता २४७५;
३) कसोटीचा दगड, सोन्याची शुद्धता पाहण्याचा दगड ३३६५; कसवटी २४०१.
कशा– (प्र.स.ना.) कशाचा; कशाचा १८६.
कसाब– (पु.) कसाई, खाटिक; कसाबाचे ३५८५; कसाबाची ४३५१.
कसाळी– (स्त्री.) बडबड, वटवट १९४१.
कसिणे– (क्रि.) तयार होणे, सिद्ध होणे; कसियेले १४०३.
कस्तुरी– (स्त्री.) मृगनाभीतील एक सुगंधी पदार्थ ४, ८०३, १७२८; कस्तुरीने १४८१; कस्तुरीचे २९८४; कस्तुरीचा ३८३१; कस्तुरीमळवट – (पु.) कपाळावर दिलेला कस्तुरीचा लेप ४०७२.
कळंकी– (वि.) पापी २७०१.
कळंब– (पु.) कदंबवृक्ष; कळंबाचे ४५४२; कळंबावरी ३९४; कळंबाबुडी (स्त्री.) २३६.
कळ– (स्त्री.) वर्म १२८३.
कळणे– (क्रि.) समजणे, आकलन होणे; कळले १; कळो ३०, १३६१; कळता ५४, १३८९; कळे ६९; कळावे ७१; कळसी ६५६; कळोनि १३५२.
कळत्र– (न.) पत्नी १९४२.
कळवळ– (स्त्री.) प्रेम ८२.
कळवळणे– (क्रि.) दया उत्पन्न होणे; कळवळिला ६७८, ३७३८; कळवळे ४४१२.
कळवळा– (पु.) प्रेम ६४१, १३०१, ३२११; कळवळ्याने ८५०; कळवळ्याची १५३९.
कळवा– (पु.) वेदना २६२४.
कळस– (पु.) १) घागर ४५०, ११४६;
२) मुगुट; मुगुट ५१३;
३) शिखराचा सर्वात वरचा भाग; कळस ४७३, १८३३;
४) परिसीमा; कसळ २२२२;
(वा.प्र.) कळसा येणे– १. पूर्णतेला येणे ८२८; २. निर्वाणीचे बोलणे ३३२४.
कळसी– (क्रि.वि.) अखेरीस २२२८.
कळांतर– (न.) व्याज; कळांतराची २८७३.
कळा– (स्त्री.) १) क्रीडा १०४, ५००, १३५३;
२) ज्ञान; कळा २२१;
३) वागणूक; कळा ४५६;
४) युक्ती; कळ ५४६, २०६४;
५) तेज; कळा ६१८;
६) किरण; कळा ११११;
७) स्थिती; कळा १२५९;
८) कारागिरी; कळा १२८४;

९) रूप; कळा ३०५०;
१०) ढोंग, नाटक; कळा ४३१०; कळाहानी – (स्त्री.) निस्तेज ७९४; कळाकुसरी – (स्त्री.) संगीतातील नैपुण्य २९५६.
कळि– (पु.) संकट १२१२.
कळिकाळ– (पु.) काळ, यम १४३, ११३८, १४९८; कळिकाळा १९४, ७१८; कळिकाळासी ५१९, १४४३; कळिकाळाशी ५७६; कळि–काळाचा ९०९; कळिकाळावरी १८९.
कळी– (स्त्री.) १) उपाधी, त्रास १४१;
२) तंटा, कलह; कळी ३६०३.
कांचन– (न.) सोने; कांचनाची ३०८५.
कांजी– (स्त्री.) पेज २६२.
कांटाळणे– (क्रि.) कंटाळा करणे; कांटाळलो १०१६; कांटाळला २९४२.
कांटाळा– (पु.) कंटाळा ३८८, १६७५; कांटाळ्याच्या ३१९६.
कांडण– (न.) धान्य सडणे १५७; कांडणी ८१२, ३०३९.
कांडणे– (क्रि.) धान्य कुटणे; कांडिता १५८, १८५३; कांडिती १४१२, ३६९१; कांडी १५९४; कांडवी ४२९६.
कांडी– (स्त्री.) काडी ३८७०.
कांत– (पु.) पती; कांता ३५९, १६७७.
कांता– (स्त्री.) पत्नी २३९४; कांतायुत – बायका-मुले ४४५३.
कांति– (स्त्री.) १) शरीराचे तेज ९१०, १८३५;
२) कातडी; कांति १३१८;
३) शरीर; कांति १९७३.
कांदा– (पु.) कांदा ५७९, २२६९; कांद्याचा ८०३; कांद्यासाठी ७९३; कांद्याहूनि २१९८.
कांबळ– (स्त्री.) घोंगडी; कांबळी १४८; कांबळे १८२, ३५४१; कांबळा ३९०; कांबळीया ४३८५.
का– (प्र.स.ना.) ९७, ९९; कारे ४२; काशासाठी ८०; काशाला ८१; काशाने ९५.
काई– (प्र.स.ना.) १) काय ८५, १४१, १०८८;
२) किती; काई १६०, ८०९;
३) काही; काई २४१, १२६६.
काउळा (पु.) एक पक्षी; काउळे १५६६; काउळी २०३०; कावळीयासी २४०२; कावळ्याच्या ३८३१.
काकडा– (पु.) कापडाची वात १५८२.
काकण– (न.) बांगडी ७०; कांकणे १५८; कांकणा १८७६.
काका– (पु.) पित्याचा भाऊ १३५, ३९२७.
काकुलती, काकुळती– (स्त्री.) विनवणी; काकुळती १८८; काकुलती ६४३, ९४४, २९८०;
(वा.प्र.) काकुलती येणे –गयावया करणे, विनविणे १४८०.
काख– (स्त्री.) बगले; काखे २५०, २३३१;
(वा.प्र.) काखा वाढणे – बगलेतील केस वाढणे १४४.
काग– (पु.) १) कावळा; कागाचिये २५७; कागा १५६५; कागतालिन्याये ४०४३; कावळा व फांदी यासंबंधीचा न्याय.
२) एक असुर; काग १८०३.
कागद– (पु.) कागद; कागद – अभंग लिहिलेले कागद २२४१; कागदाते २९१६; कागदी – कागदावर लिहिलेले ३९२१.
काच– (स्त्री.) काच २१८०; काचे ३८०३; कांचवटी – (स्त्री.) काचेचा तुकडा २५५५.
काच– (पु.) त्रास; काचे २५१२.
काचणी– (स्त्री.) १) त्रास १३९६, ३८०६;
२) घर्षण; काचणी १४००.
काचणे– (क्रि.) वळ पडणे; काचे १००३.
काचाकुची– (स्त्री.) संकोच ३७१५.
काची– (वि.) १) खोटी १०८२;
२) कच्ची; काचा १८४८.
काचीकुची – (स्त्री.) टाळाटाळ १३६४.
काचे– (वि.) १) कच्चे, खोटे ७०, ३११२;
२) न कढलेले (लोणी); काचे २१७९.
काचोळी– (स्त्री.) चोळी ४२४५.
काज– (न.) १) काम १०, ८२२, १४५८; काजा ४२५, ५६०; काजे ६५४; काजकैवारी – (वि.) कामाचा कैवारी २३१७;
२) कारण; काज ३३८, ७७८, १३१५.
काजवा– (पु.) रात्री चकाकणारा किडा; काजव्याच्या २४९७.
काजळ– (न.) डोळ्यात घालायचा पदार्थ ४५९, १७२०.
काजळी– (स्त्री.) १) कलंक २१८१;
२) अज्ञानपटल; काजळी ३७८५.
काट– (पु.) मळ ३५५२.
काटणे– (क्रि.) कापणे; काटले २२६८.
काटवना– (पु.) काटेरी मार्ग ६२३.

काटा– (पु.) अणकुचिदार काडी १६१४; काटी ४२३; काटे ८३३, ३०७०;
(वा.प्र.) **काटा मोडणे** – पायात काटा घुसणे ४०४; **काटा सारणे** – काटे दूर करणे ३१२७.
काटी– (स्त्री.) १) काठी ४०२७; काटीवरी ३५६;
२) शरीरावर; काटिवरी ४३६२;
(वा.प्र.) **काटीवरी घेणे** – शिक्षा करणे ३४६६.
काट्यावन– (न.) काटे असलेले वन १९३.
काठ– (पु.) किनारा, तीर; काठीच ४५४६.
काठी– (स्त्री.) १) काठी १४८, १००३, २७९५; काठिया १४८; काठ्या २०९;
२) आघात; काठी १४३४;
३) देह; काठी ४३६२;
(वा.प्र.) **काठी लागणे** – बरोबर चालणे ४४९०; **काठीवर घेणे** – झोडपणे ४३१९.
काडी– (स्त्री.) लहान काटकी २५३;
(वा.प्र.) **काड्या मोडणे** – परस्परापासून दूर करणे २१२.
काढणे– (क्रि.) १) बाहेर काढणे; काढी १७७; काढावा ३४२३;
२) सोसणे; काढिले १४०३.
काढा– (पु.) औषधी वनस्पतींचे पेय १७५३, ३१२७.
काढाकाढी– (स्त्री.) १) बाहेर काढणे १७८०;
२) निरवानिरव; काढाकाढी ४३५१.
कातडे– (न.) चामडे; कातडी २६७ (पद्य).
कातणे– (क्रि.) १) रागावणे; कातेली २६९;
२) पिसाळणे; कातेलेसे ५७२.
कातर– (वि.) हळवे १८६९.
कातिव– (वि.) नक्षीदार; कातिवे २०४७.
कान– (पु.) कान १५९, १३०२, ३०७३; कानी ११, २५३, १३५०; कानें ९५०; कानकोंडे – (वि.) ओशाळवाणे १६१७; कानगोठी – (स्त्री.) अन्य बोलणे १६६०; कानसुली – (स्त्री.) कानाजवळ २७१८;
(वा.प्र.) **कानी पडणे** – ऐकू येणे १४९, ४१६; **कान पसरणे** – कान टवकारून ऐकणे २८२; **कान नसणे** – लक्ष न देणे ४००; **कान फुंकणे** – उपदेश करणे १३४२; **कानी धरणे** – केवळ ऐकणे १४६१; **कान लावणे** – लक्ष देणे २२३०; **कान भरून ऐकणे** – मनापासून ऐकणे २४३४.
कानडा– (वि.) कानडी ब्राह्मण ४३५६.
कानडी– (स्त्री.) कानडी बोलणारी स्त्री; कानडीने ८७.
कानवडे– (वि.) वेडेवाकडे २३५५.
काना– (पु.) व्यंजनापुढची उभी रेघ १५२३.
कानेकोंचे– (वि.) तिरळा ३८२३.
कान्हया पाटक– (वि.ना.) भक्त कवी; कान्हया पाटका १५६८.
कान्हा– (वि.ना.) बालकृष्ण ३७८, १५५१; कान्हया २३६१.
कान्हाबाई– (स्त्री.) कृष्ण २२७९.
कान्हो, कान्होबा– (वि.ना.) कृष्ण; कान्हो १४२, ४०४; कान्होबा १८१, ३३११; कान्होबाचा ४२७६.
कान्होपात्रा– (वि.ना.) संत कवयित्री ४२९९.
काप– (पु.) कंप २७०, २४८७;
(वा.प्र.) **कांप सुटणे** – थरकाप होणे २७०; **कांप भरणे** – थरकाप होणे ६२५.
कापड– (न.) वस्त्र ४५४.
कापडी– (पु.) यात्रेकरू ४५०; कापडियां १९५४.
कापणे– (क्रि.) १) चिरणे; कापू ६६; कापे ७७; कापावया ९४; कापविसी १५५; कापिती २५६; कापियेले ५४८;
२) थरथरणे; कापे ८४, ७९२;
३) अंगाचा थरकाप होणे; घाबरणे; कापती २९८, ४१९, १११२, १५७५.
कापुर– (पु.) एक सुगंधी द्रव्य; कापुराचे ३८३९; कापूरू ४३७८; कापुरासी ४४८१.
कापुस– (पु.) कापुस १७५८.
काबाड– (न.) श्रम १७६९; काबाडाचा १७७३; काबाडापासूनि २५३७.
काबाडी– (वि.) श्रम करणारा ४१०७.
काम– (न.) १) उपयोग, मदत ८५; कामा ८६;
(वा.प्र.) **कामा न येणे** – उपयोगी न पडणे ५३३; **कामा येणे** – उपयोगी पडणे १४९६.
२) कार्य; काम १०, ४०६, १३५४; कामी १९५, ५१९.
काम– (पु.) विषय वासना ८, ४१६, १३२५; कामें १८८, ३८७; कामी ५९९; कामासी १०३९; कामा १२५०; कामावरी ५२; कामबाणी (पु.) ४०६; कामक्रोधी (पु.) ५८०; क्रोधसुनी कामक्रोधरूपी – कुत्र्यांनी २२५५; कामक्रोधमाया (स्त्री.) २६२८; कामक्रोधादि (पु.) ४१८७; कामसंसार – (पु.) वासनेने भरलेला संसार १३०८; कामीमना (न.) १३३०; काममोहे (पु.) २२०९; कामरंग – (पु.) विषयांच्या विचाराने ३४६३; कामातुरा – (पु.) लंपट १८२७, ३७६५; कामभोग (पु.) ४१०७.

कामधंदा– (पु.) उद्योग ६७४.
कामधेनु– (स्त्री.) इच्छित पूर्ण करणारी गाय; कामधेनू ४५४, १५४४; कामधेनूचिया ४४; कामधेनूचे २१३; कामधेनुऐशी १५३०.
कामना– (स्त्री.) इच्छा, वासना १३२५; कामनेच्या ४४; कामनेवेगळा – इच्छारहित ३२०५.
कामारी– (स्त्री.) दासी ३७४, ६२९, २०२५; कामारीसांगाते ४०.
कामविता– (वि.) मिळविणारा २६२२.
कामावणे– (क्रि.) १) मिळविणे; कामावल्या २६०१;
२) तयार करणे; कामाविले ४१०१.
कामिक– (वि.) लोभी; कामिकांची ८००.
कामिनी– (स्त्री.) १) विलासिनी १११२; कामिनीशी ३१२; कामिनीमोहना – (स्त्री.) मोह घालणारी स्त्री ६४६;
२) पत्नी; कामिनी ४५०२.
कामिनी – (स्त्री.) कावीळ ८१६.
काय– (प्र.स.ना.) ४२; काय एक – काही एक ६४.
काया– (स्त्री.) शरीर १९२, ७८३, १३६६; कायेचेचि ३६८६; कायावाचामनेंसहित ७७३; कायावाचामने ७९०; कायावाचामनोभावे १४२६; कायाक्लेशगंगाजळ कायाक्लेशरूपी गंगाजळ ३५१७; कायाक्लेशेसी ३७६६; कायामनेवाचा ४०१४; कायावाचाचित्त ४११३;
(वा.प्र.) **काया कुरवंडी करणे** – देह ओवाळून टाकणे ८४८.
कारंजे– (न.) पाण्याचे कारंजे; कारंज्याची १३५३.
कारण– (न.) १) निमित्त, प्रयोजन, हेतू ६०९, ८९४; कारणी ६२; कारणासी ५२०; कारणे ३१८९; कारणापें ३७१४;
२) निकष; कारण १२३;
३) उपयोग; कारणा ६३९; कारणशरीर – शरीराचे कार्य ४२०३;
(वा.प्र.) **कारणी लागणे** – कृतकृत्य होणे ६४४.
कारणी– (स्त्री.) वागणूक ८६७.
कारभार– (पु.) कामकाज २७३१.
कारियाकारण– (न.)१३१६ (पाहा) कार्यकारण; कारियाची ३५९६; कारियासी ३५९८; कारियेकारण २५६६.
कार्तिकी– (स्त्री.) पंढरपूरची कार्तिकी यात्रा १५७५, २११७.
कार्य– (न.) काम ६४०; कार्याचि ३१८९; कार्यसिद्धि १४००, २६८६; कार्यकारणापुरते १४२८; कार्यकारणाची १४८५; कार्यकारणासरिसे २१७५.
काऱ्हेळे– (न.) कडू कारळे; काऱ्हेळ्याची ३५८५.
कालचक्र– (न.) जन्ममृत्यूचे चक्र ३५४१.
कालभूत– (न.) पेंढा भरून ठेवलेले वाघाचे भूत ३३६५.
कालविणे– (क्रि.) मिसळणे, एकत्रित करणे; कालवूनि २५२, २३७४; कालवी २६९१.
काला– (पु.) १) निरनिराळे अन्नपदार्थ एकत्र करणे १४८, ४६७, ९०२, ४२०५; काल्याचे १६१; काल्याचिये २०८; कालियाचे २१८१;
२) कीर्तनानंतरचा प्रसाद, काला २४७४.
कावड– (स्त्री.) पाण्याची कावड; कावडी ४५०, ४५५८.
कावरे– (न.) पीडा ४१९.
काव्हणे– (क्रि.) रागावणे; काव्हविता १३६५.
काशी, कासी– (स्त्री.) एक तीर्थक्षेत्र; काशी १३७, १७३५, ४४२५; काशीयात्रा (स्त्री.) ४४२७; काशीपुरी (स्त्री.) ४४८९; कासी ४०४७; कासियेसी ४३१८.
काष्ठ– (न.) लाकूड ५९, १११३, २०४७; काष्ठा ५२३; काष्ठे ६३४; काष्ठाचा १८९८; काष्ठी ३०९५; काष्ठी ४२८९; काष्ठामाजी १५२६; काष्ठजात – सर्व प्रकारचे लाकूड ३८२७.
काष्ठिका– (स्त्री.) लहान काठी २२०.
कास– (स्त्री.) १) कंबर, कटी २, ६२६, १६७४; कासे ४;
(वा.प्र.) **कास घालणे** – कंबर कसणे १८९, ७४२, १७७७; **कास धरणे** – आधार घेणे ३६२; **कासे लागणे** – आधार घेणे ६९७;
२) काच्या, धोतर नेसण्याची एक पद्धत; कास ५, १९५.
कासया– (प्र.स.ना.) कशासाठी १०७, १५२२; कासयाचा ८३४; कासयाने – कशाने १२९९; कासयाने – कशासाठी १३९२; कासियाने १७२९.
कासव– (न.) एक जलचर प्राणी; कासवाचे ३३५६.
कासवी– (स्त्री.) एक जलचर प्राणी; कासवीचे ३५७२.
कासावीस– (वि.) कष्टी, दुःखी ९१, ७०३, १९४५.
कासे– (न.) एक धातू; काशाची २६२; काशा ३०८५; कासेपणे २६२.

कासोटा– (पु.) धोतराचा वा लुगड्याचा मागे खोचलेला भाग ३९३५.
काहणी– (स्त्री.) गोष्ट, कथा; काहाणी ८७६; काहण्या २०९.
काहार– (पु.) छळ, त्रास १३३; काहारे १३३४.
काहाळ– (स्त्री.) झांज; काहाळा ७४१, ४५२६.
काही– (क्रि.वि.) १) थोडे, निराळे ३, ८४, १३५७; काही एक ४०५; काहीबाही ३५३९; काई ३४३;
२) अनपेक्षित; काहींच्या काही ३२५१.
काळ– (पु.) १) काल , वेळ ३, २८, ७२२; काळी १८२, १३३७; काळें ७४३; काळवरी १२७४; काळगती – (स्त्री.) कालचक्राची गती ३१७३; काळचक्री (स्त्री.) ६१७; काळवर्तमान (पु.) ८७९; काळक्षेप (पु.) १६०४;
(वा.प्र.) काळ सारणे – वेळ घालवणे ६३७; काळ कडे लावणे – काळ व्यतीत करणे १९१८;
२) यम; काळे ५४; काळ ५९, ६१८; काळाहाती – (पु.) यमाच्या हाती ३१२; काळदंड (पु.) ६२३; काळपाश (पु.) ६२७; काळसत्ता (स्त्री.) ८२३; काळगर्भादियोनी – (स्त्री.) जन्ममरणाची फेरी ११०९; काळकृतांत (पु.) ४४२३; काळाचे आहारी पडणे – मृत्यूच्या तावडीत सापडणे ६२२;
३) कालांतर; काळे ११३;
४) संकट काळ; काळी ६०८;
५) मृत्यू – काळ ११०९;
६) अशुभ; काळे २३८४.
काळकुट– (न.) जलाल विष १२८८, २२७२; काळकुट – काळाकुट्टरंग ३३७.
काळा– (पु.) १) काळ्या वर्णाचा ६५८; काळी ३९०, ७९३; काळे ४११, १३९५; १४७१
२) विठ्ठल ३७६, ५२९.
काळिमा– (पु.) १) काजळी; काळिमेने १७२२;
२) कलुषित; काळिमा २४०२;
३) अपमान; काळिमेचे ३१७५.
काळिया– (वि.ना.) कालिया नाग १५३; काळ्या ४२३४; काळ्याकृतांत धुधुकारे – (पु.) यमरूपी; काळाच्या फुत्काराने ४५५०.
काळी– (स्त्री.) जमीन १४९५.
काळेतोंड– (न.) १) अपशकुनी तोंड १४७१; काळतोंडा २१२४;
२) दुराचारी; काळतोंडे २२२६.
काळोख– (पु.) अंधार; काळोखाचे ४०८.
काळोखी– (वि.) १) अंधारी १२९;
२) अज्ञान; काळोखी १८४२.
किंकर– (पु.) १) दास २६२, ४४५८; किंकरा २३३४; किंकरी ३९६२;
२) दूत; किंकरा २०४४.
किंवा– (क्रि.वि.) अथवा ७१.
किडा– (पु.) कीटक, आळी; कीडे ७५, ३५१३, ४३६६; कीड्यामाजी ४४४३.
किती– (प्र.स.ना.) ११७, १२९६.
कितेक– (स.ना.) कित्येक; कितेकांची ४१४.
किन्नर– (पु.) स्वर्गातील गायक ४१५६.
किलकिल– (स्त्री.) कलकलाट ३७८.
किली– (स्त्री.) किल्ली; किलिया ४५०९.
किल्मिष– (न.) संशय, शंका १४६५.
की– (क्रि.वि.) किंवा १०१३.
कीट– (स्त्री.) घाण १५२२.
कीटक– (पु.) किडा ६९७, १७३५; कीटका २४७७.
कीर–किर– (क्रि.वि.) खरोखर ९५, ३१११; किर १४०;
कीरवे– (स्त्री.) डुक्कर; कीरव्या ३९७०.
कीर्ण– (पु.) प्रकाश किरण; कीर्णी ८८३.
कीर्तन– (न.) १) हरिकथा ५९, ७४२, १४०४; कीर्तनी १९३, ८१८, १४३८; कीर्तने ६०४; कीर्तनाचा ६२९; कीर्तनींची ८३८; कीर्तनेवाचूनिया ८७१;
२) गुणगान; कीर्तन १२९१, २४०६.
कीर्ति– (स्त्री.) लौकिक ३२२, ७०५, ११३०; कीर्तिविण १०३५; कीर्त १४७७; कीर्तिघोष (पु.) ३६२०.
कीव– (स्त्री.) दया २२९, ७८३, १५९५; कीव भाकणे – विनवणी करणे ६३६, ३७९४.
कीस– (पु.) चुरा ४०५९.
कुंकुम– (न.) कुंकू; कुंकुमाची १११२; कुंकवाची ४०३६.
कुंकूड– (क्रि.वि.) कोणीकडे २२०६.
कुंचा– (पु.) १) चवरी; कुंचे ४७४;
२) मोरपिसांचा कुंचा; कुंचे १९७७.
कुंची– (क्रि.वि.) उगीच, खोटी ४५३७.
कुंटणे– (क्रि.) कुंठित होणे; कुंटेची ५४३; कुंटी ७०७; कुंटितचि ७३९, २२०९.
कुंटणी– (स्त्री.) १) मुलींना कुमार्गाला लावणारी स्त्री ६६;
२) वेश्या; कुंटणी २७९८, ३०८६;

३) पिंगला नामक वेश्या; कुंटणी ३५५२.
कुंड– (न.) १) परटाची कुंडी ५९;
२) चांभाराची कुंडी; कुंड २९८२;
३) उकिरडा; कुंड ३६१०.
कुंडल– (न.) कानातील अलंकार; कुंडले ४, १५८१; कुंडलां १५७७.
कुंथणे– (क्रि.) १) कुंथणे; कुंथुनि ७९; कुंथाच्या १०७; कुंथे ५६६; कुंथसील ८७८; कुंथाकुंथी ७०;
२) कुरकुर करणे; कुंथे ३१४८.
कुंप– (न.) कुंपण ४२३.
कुंभ– (पु.) घट २८७, ३५९३.
कुंभकर्ण– (वि.ना.) रावणाचा भाऊ ४०५४.
कुंभपाक– (पु.) एक नरक; कुंभपाकाची ७७; कुंभीपाक ११७; कुंभपाकी १७३०.
कुंभयातना– (स्त्री.) कुंभपाक नरकातील वेदना ६२३.
कुंभार– (वि.ना.) गोरा कुंभार; कुंभाराचे ४३२१.
कुकारा– (पु.) हाक;
(वा.प्र.) कुकारे घालणे – हाक मारणे २१६.
कुचर– (वि.) १) न शिजणारा १३७, ९००, २९५७; कुचराचा २३३६;
२) अंगचोर; कुचर १०६९, २०३६;
३) निंदक; कुचराचे १३०२;
४) भित्रा; कुचराला २०४३.
कुच्या– (वि.) १) मार खाणारा ८५१;
२) ठोसा; कुच्या ३०६६.
कुटणे– (क्रि.) १) वाजविणे; कुटिते ५७१;
२) बडवून मऊ करणे; कुटल्याविण १००३;
३) मारणे; कुटितील १२२१, ४५४३.
कुटिल– (वि.) दुष्ट २७८९.
कुटी– (वि.) कडवट;
(वा.प्र.) कुटी खाणे – कडवट बोलणे १२५१.
कुटीमेटी– (स्त्री.) घरदार २१९.
कुटुंब– (न.) घरातील परिवार; कुटुंबाची ६०, २३१३; कुटुंबी – कुटुंबाचे ७३; कुटुंबाचा २५१, २४६२; कुटुंबवत्सला – (वि.) भक्तवत्सल ५०१; कुटुंबचिंता (स्त्री.) ४२०७.
कुठोरि– (पु.) कोठारी, आश्रय देणारा १०९१; कुठोऱ्याचे ११३७.
कुड– (न.) झोपडी १८१३; कुडीकवाडी – घरीदारी, सर्वत्र २०५८.
कुडकुडा– (वि.) दीन ३२९६.
कुडण– (न.) प्रतिबंध ४५०६.
कुडपिणे– (क्रि.) टाकणे, सोडणे ४६१.
कुडा– (पु.) १) खोटा; कुडे ११६, ७३५;
२) वाईट; कुडी १४७, २४३३; कुडे १०३५, १४०९; कुड्या २४५४;
३) चेटुक २७२.
कुडावा, कुढावा– (पु.) संरक्षण; कुडावा ३२२; कुढावा १०७४.
कुडी– (स्त्री.) देह ३३९, १७४७; कुडीचे ६३४; कुडीसहित १६०६.
कुढणे– (क्रि.) १) खंत करणे, कष्टी होणे; कुढावयाचेचि २५८५;
२) रक्षण करणे; कुढावया २६२९.
कुणबी– (पु.) शेती करणाऱ्या जातीचा ३२०; कुणबियाचे ८२३; कुणबियाचा ३७५२.
कुतरा– (पु.) कुत्रा; कुतऱ्यांनी ५६; कुतरी ६०; कुतरे ८६०; कुतऱ्याऐसे २२०३.
कुतरी– (स्त्री.) कुत्री १५२; कुतऱ्या ७४९.
कुतर्क– (पु.) अयोग्य तर्क ८९६; कुतर्क्याचे २२९९.
कुधन– (वि.) वाईट मार्गाने मिळविलेला पैसा; कुधनाचे – वाईट मार्गाने पैसा मिळविणाराचे २४०२.
कुपथ्य– (न.) शरीराला अपाय करणारे ४०४४; कुपथ्याचे १५२२.
कुबुद्धि– (स्त्री.) दुर्बुद्धी २८२७.
कुबेर– (वि.ना.) देवांचा खजिनदार २१६८; कुबेराचे ३९४९.
कुब्जा– (स्त्री.) कंसाची दासी १००; कुब्जेशी ६५८; कुबजा ४४६०.
कुमर– (पु.) मुलगा ३३८; कुमरा २८३.
कुमारी– (स्त्री.) अविवाहित मुलगी २५७; कुमारीचा ८९९; कुमारिकेपाशी ४७२०.
कुरंगिणी– (स्त्री.) हरिणी ३३९.
कुरंगीपाडस– (न.) हरिणीचे पिलू ४३८२.
कुरवंडी– (न.) ओवाळून टाकणे १५७२; कुरोंडी २७४५; कुरुवंडी ३९८१.
कुरवाळणे– (क्रि.) प्रेमाने शरीरावरून हात फिरविणे; कुरवाळिला ३७०; कुरवाळील ६१९; कुर्वाळूनि १११८; कुर्वाळी २९५८; कुर्वाळिता ३३१०; कुर्वाळिते ४५२५.
कुरुक्षेत्र भूमि– (न.) एक तीर्थक्षेत्र; कुरुक्षेत्रभूमीवरी २५५०.

कुऱ्हाड– (स्त्री.) **लाकडे फोडण्याचे लोखंडी हत्यार**; कुऱ्हाडी ३३१५, ४३२५;
(वा.प्र.) **कुऱ्हाडीचा दांडा** – स्वजनांना घातक ३५२; **कपाळी कुऱ्हाड पडणे** – आपत्ती येणे २०८५.

कुला– (पु.) **ढुंगण**; कुले १२८६.

कुलाळ– (पु.) **कुंभार**; कुलाळाच्या ८८३.

कुल्प– (न.) **कुलूप** २१७१.

कुविद्या– (स्त्री.) **वाईट विद्या, खोटी विद्या** ९८.

कुश– (वि.ना.) **एक दैत्य** ३१०४.

कुशब्द– (पु.) **दुर्वचन**; कुशब्दाची ५८.

कुशळ– (वि.) **निपुण** ५६१, १३९०, १४६६; कुशल २८२७.

कुशळता– (भा.ना.) **कौशल्य, नैपुण्य** २७०६.

कुश्चिळ– (वि.) **वाईट**; कुश्चीळ १६८४; कुश्चळी २५१३; कुश्चळ २७१०.

कुष्ठ– (न.) **कोड** १२३४.

कुष्ठवाणी– (स्त्री.) **महारोग** २१११.

कुसंग– (पु.) **वाईट लोकांचा संग**; कुसंगे ३४०३.

कुसर– (स्त्री.) **कौशल्य**; कुसरी १९२, १८०३, २२५८.

कुळ– (न.) १) **घराणे** ११, ९२१, १३१९; कुळे २२, १४९०; कुळी ३४, १२६२; कुळा ३५२; कुळीची ४१९; कुळींचे ६४५; कुळांगना – (स्त्री.) **कुलीन स्त्री** २४६; कुळस्वामिनी – (स्त्री.) **कुलाची संरक्षक देवता** ४१३; कुळधर्म – **कुळाचार** १०२६, ४०४२; कुळधर्म १०२६; कुळहीन ११००; कुळपूज्य १३३३; कुळगोत्री – **कुळात व गोत्रात** २२३६; कुळदेवी २५७३; कुळीची देवता २६८६; कुळाचार ३३०६, ३७५५;
(वा.प्र.) **कुळी येणे** – कुलदेवता बनणे ४१७; **कुळाचा उच्चार करणे** – कुळाला शिव्या देणे ३९६६;
२) **पूर्वज**; कुळे – ८९३.

कुळपणी– (स्त्री.) **शेतजमीन सपाट करणे** ११४७.

कुळवाडी– (स्त्री.) **व्यवसाय, व्यापार** ७४, १९८२.

कुळांकुड– (न.) **वाईट प्रकारचे लाकुड** २५९२.

कुळीक– (स्त्री.) **अजीर्ण, मोडशी**; कुळिकेसी ३२१०.

कूट– (स्त्री.) **निंदा, कटुवचन** १९; कूट खाणे – **निंदा करणे** २८८०.

कूप– (पु.) **विहीर**; कूपा १३१; कूपी ११४८.

कूर्म– (न.) १) **कासव** ५७६, १५७१; कूर्मे ३०५४;
२) **दशावतारातील दुसरा अवतार**; कूर्म ४५४.

कूर्मी– (स्त्री.) **कासवी**; कूर्मीच्या ४२८२.

कूस– (स्त्री.) १) **पोट**; कुशी २४८६;
२) **गर्भाशय**; कुसी १५२२.

कृतकृत्य– (वि.) **कृतार्थ, समाधान** १५११, ४४४१.

कृतांत– (पु.) **यम** १२४८.

कृत्रिम– (वि.) **असत्य** ४०५२.

कृपण– (वि.) **कंजूष** ५०९, २६३४; कृपणा १५३१; कृपणे १७५८; कृपणाचे ४३७३.

कृपणता– (स्त्री.) **कंजूषपणा** ४३९५.

कृपा– (स्त्री.) **अनुग्रह, दया** ३३, ५१७, १३८२; कृपेचा ६११; कृपेचिये १६०८; कृपेविशी २६७५; कृपानिधी (वि.) २७८, ७५८, २२४४; कृपादान (न.) ४२८, १०२४, १७६६; कृपादृष्टी (स्त्री.) ४९५, २८८४; कृपाकरुणासिंधु (वि.) ६२७; कृपाअंतःकरणे (न.) ६७८; कृपासिंधु (वि.) ९४३; कृपादानी (वि.) ६७५, ४१५७; कृपासागरा (पु.) ३०९८; कृपापीयूषे (न.) ३६९०; कृपावचनाची (न.) ४२२८; कृपासिंधुराव (वि.) ४२३९.

कृपावंत– (वि.) **कृपाळू** ९४, १०७४; कृपावंते १४४, ४३३३.

कृपाळु– (वि.) **दयाळू** ४२४, ९३६; कृपाळुवा ६४६, २०४९; कृपाळूवे १२९२.

कृष्ण– (वि.ना.) **आठवा अवतार** ४३१३; कृष्णासि ५४; कृष्णा १४८; कृष्णाची ३८९; कृष्णाविण ४५२२; कृष्णभेटीची (स्त्री.) १४९; कृष्णकथा (स्त्री.) २५५, ३११३; कृष्णमिळणी – (स्त्री.) **कृष्णाशी एकरूपता** ३८९; कृष्णवेणुगीत (न.) ३९६; कृष्णलोकसृष्टी (स्त्री.) ६९७; **कृष्णनिर्मित सृष्टी** – कृष्णांजन (न.) ८४१; कृष्णरामनाम (न.) १५३२; कृष्णनाथा (पु.) १५७६; कृष्णध्याने (न.) १८३५; कृष्णनाम (न.) २०७३; कृष्णराम (पु.) ४४६३; कृष्णकामिनी (स्त्री.) ४५०७; कृष्णरता (स्त्री.) ४५०७; कृष्णरूपा (स्त्री.) ४५०७; कृष्णसुख (न.) ४५०७; कृष्णभोगावरी (पु.) ४५११; कृष्णार्पण (न.) **कृष्णाला अर्पण** ४५२१.

कृष्णमणी– (पु.) **कृष्ण नावाचा मणी** ९७.

कृष्णमूर्ती– (स्त्री.) **कृष्णाची मूर्ती** ३९६.

कृष्णाजिन– (न.) **हरणाचे कातडे** ४५४.

कृष्णाबाई– (स्त्री.) **कृष्णरूपी माता** ४४१२.

कें ड– (पु.) **कुत्र्याच्या ओरडण्याचा आवाज** १०५०.

केंडणे– (क्रि.) **त्रास देणे**; केंडावे ४०७८.

केजे– (न.) **विनिमय म्हणून द्यायचे धान्य**; केज्या २७३.

केणे– (न.) **माल** ८४८, १९५८, ३४५९; केण्यागुणे २९१६.

केधवा– (प्र.स.ना.) **केव्हा** ४१४, १९०९.

केरपुंजा– (पु.) **केराचा ढीग**.

केरसुणी– (स्त्री.) **झाडू** १७२४.

केवडा– (पु.) **एक सुगंधी झुडुप**; केवड्यामधील ४४७८.

केव्हडे– (प्र.स.ना.) **केवढे** १७२; केवढियें २००२ कितीतरी.

केवा– (पु.) **अडचण** ९६९.

केविलवाणा– (वि.) **दुःखमय** १२५४; किविलवाणी १३७६; किविलवाणे २५११; किविलवाणा ४२६०.

केशर – (न.) **एक सुगंधी पदार्थ** ४२७९.

केशव– (वि.ना.) **कृष्णाचे एक नाव** ६३५; केशवा २६६, १२४४, ३८२०; केशवाच्या १६५३; केशवाविण १४६३.

केशवचैतन्य– (वि.ना.) **तुकोबांचे परात्पर गुरू** ३६८.

केशवदास– (वि.ना.) **विठ्ठल वा कृष्ण** ४५०.

केशीराज– (वि.ना.) **विठ्ठल** ८७८, १०००; केशीराजा ६२७, ७३५, ७५०, ९७६, १२२०, १२५५, १७२६, १८०१, १९९६, ३११६, ३२८४, ३२९६, ३३०८, ४२८९; केशीराजे २५७८.

केस– (पु.) **केश** ७७६, २८१२;
(वा.प्र.) **केश फिरणे** – केस पांढरे होणे १७२५.

केळ– (न.) **एक फळ**; केळी २४५; ३५८५; केळे ४६४, ४०५५.

केळवणे– (क्रि.) **सुशोभित करणे**; केळवते १३२७.

कैं – (प्र.स.ना.) **केव्हा** ६, ८६८, २८१९.

कैचें– (प्र.स.ना.) **कोणते**; कइचा २०९; कैच्या २२३; कैची ४६०, २८८३; कैचे (वि.) – **क्षुद्र** १३०९; कैचा – **कसा** १५१६; कैसा – **कोठसा** १९९३.

कैलास– (वि.ना.) **कैलास पर्वत**; कैलासी १५७९.

कैवल्य– (न.) **मोक्ष** २०५३; कैवल्याच्या ९२९, ३८१७; कैवल्यनिधान (न.) ६३९; कैवल्यदातारा (पु.) १५७९; कैवल्यसागर (पु.) ४४८०.

कैवाड– (पु.) **कैवार**; कैवाडे ४७७, ८२३; कैवाडाच्या – **कैवार घेणाऱ्याच्या** २५८९; कइवाड ४५४६.

कैवार– (पु.) **बाजू घेणे**; कैवारे १८२१; कइवार १९९७.

कैवारी– (वि.) **पाठीराखा** ५४९, १०२३, ३१०१.

कैसे– (प्र.स.ना.) **कसे** १३८८; कैसी २८, १३५९; कैशा १७६; काशाला ५७२; कैशापरी ३८७; कैसेकैसे – **कसेकसे** ३७३६; काशानशी – **कशासाठी** २४२६.

कोंडणी– (स्त्री.) **बंदीवास** १५४२.

कोंडणे– (क्रि.) **बंद करून ठेवणे**; कोंडू १६७, २२३४; कोंडा ४०५; कोंडियेले ७९०; कोंडुनि १०९२; कोंडोनि २०६६; कोंडीन २५३२; कोंडकोंडुनि ८२८; कोंडमार (पु.) ४५०९; कोंडे – **कोंडीत सापडणे, अडचणीत सापडणे** ४५.

कोंडा– (पु.) **भूस** १७९६.

कोंदण– (न.) **दागिन्यावर रत्न जडविण्याचे घर**; कोंदणी ४७५, ४३७२; कोंदणे ९९७; कोंदणाची ३३८९.

कोंदणे– (क्रि.) **दाटी होणे**; कोंदली ३३१; कोंदलेसे ४२५; कोंदला २८८८.

कोंदाटणे– (क्रि.) **व्यापून राहणे, भरून राहणे**; कोंदाटले १८३०.

कोंबडा– (पु.) **एक पाळीव प्राणी**; कोंबड्याने १०४; कोंबड्याची २१४५; कोंबडे २२८७.

कोंभ– (पु.) **अंकुर** २८८६.

कोकण– (न.) **एक भूभाग** ४४८१.

कोकिळा– (स्त्री.) **एक पक्षीण** १६२१.

कोटंबा– (पु.) **वाघ्याजवळ असलेले लाकडी पात्र** ४६६.

कोटि– (सं.वि.) १) **एक संख्या** ६, ४७५; कोटीवरी ६८५; कोट्यानकोटी १४८८; कोटिकोटी ४४४३;
२) **विपुल**; कोटि ११४३; कोटिकुळांसहित (न.) १५७२, ३७४२; कोटिगोहत्यापातक (न.) ३११४; कोटिजन्म (पु.) ४३५०.

कोठार– (न.) **भांडार** ६६०.

कोठे– (न.) **घरटे** २५५०.

कोठे– (प्र.स.ना.) **कुठे** ४२, १३८५; कोठेही १२८७; कोठवरी ३६२, ४३६६.

कोड– (न.) १) **लाड, कौतुक** ३९, ६४३, ११५०; कोडे ८३१; कोडवाणी – **कौतुकाचे बोलणे** ४२०६;
२) **इच्छा**; कोड ३९१, ८८४, १३४२.

कोडिया, कोढिया– (वि.) **कोड नावाचा रोग झालेला**; कोडियाचे ४३७७; कोढियाचे ४११७.

कोडिसवाणे– (वि.) **गोजिरवाणे** ४२३८.

कोडी– (सं.वि.) **अगणित** ८६, १७८३.

कोडे– (न.) १) **कूट, समस्या** १४१, १७२, ८५७; कोडी १४६, ४२०, १४१९;
२) **आपत्ती**; कोडे ४७७, ७२४;
३) **प्रेम**; कोडे ६१४;
(वा.प्र.) **कोडे उगवणे** – संकटमुक्त करणे १०७४.

कोण– (प्र.स.ना.) १) **कोणी**; कोणी ११, १८०,

१३५९; कोणा २१३, १३७८, १४९७;
२) किती; कोण ६१;
३) काय; कोण ७२; कोणासाठी ६५; कोणासवे १२७१; कोणाजोगे १३२२; कोणासंगे २८८७.

कोण– (पु.) १) कोपरा; कोणी – कोपऱ्यातून १०८७;
२) बाजू; कोण २४८७.

कोथळ– (न.) आतडी २१९७; कोथळीस – पोटात २५६७.

कोन– (पु.) बाजू, कोपरा २६४९; कोनी ७९०.

कोप– (पु.) क्रोध, संताप १८५८, ४५०५;
(वा.प्र.) कोप धरणे – रागावणे ५४३.

कोपट– (न.) झोपडी १८०६, २५३७.

कोपणे– (क्रि.) रागावणे; कोपे ५५, ८३४; कोपतील ३९५; कोपोनिया ४०६; कोपलासी ६७४; कोपलिया ४५५८.

कोपर– (पु.) १) राग ३५६१;
२) हाताचे कोपर; कोपरा १६३.

कोपी– (स्त्री.) झोपडी १४८६.

कोपीन– (स्त्री.) लंगोटी ३९४०.

कोम– (पु.) कोंभ, अंकुर; कोमा २६०५.

कोमळ– (वि.) मऊ, मृदू ३८७, १६९५; कोमल्या ५७२.

कोमाइणे– (क्रि.) कोमेजणे, सुकणे; कोमाइली ४५४५.

कोमेजणे– (क्रि.) सुकून जाणे, म्लान होणे; कोमेजलो ३५७६ .

कोरणे– (क्रि.) १) कोरीव काम करणे; कोरोनि २८५६
२) खणणे; कोरोनिया ३८६६.

कोरडे– (वि.) १) शुष्क, तेल न घातलेले; कोरडी १८३३; कोरड्या २८१९;
२) निरर्थक; कोरडाचि ८०४; कोरड्या ९६३, १४१२; कोरडे १२६३; कोरडी ३४९२;
३) न शिजलेले, कोरान्न; कोरडे १४१६;
४) कोरा; कोरडा १७२८;
५) भावशून्य; कोरडिया २४४४;
(वा.प्र.) कोरडे ठेवणे – ज्ञानरहित होणे २३१४.

कोरान्न– (न.) कोरडी भिक्षा २७०.

कोलणे– (क्रि.) विटी गलीवरून दांडूने उडवणे; कोली २०१.

कोलित– (न.) पेटलेली लहान काडी ३४२१.

कोल्हा– (पु.) एक पशू; कोल्हे २५१२, ४१९१; कोल्ह्यांचे ४४५५.

कोल्हाटा– (पु.) कोल्हाट्याचा खेळ; कोल्हाटासी ४१६४.

कोल्हाटिणी– (स्त्री.) कोल्हाट्याची बायको ४१९०.

कोल्हाळ– (पु.) १) कोलाहल, गोंधळ, गोंगाट २३७, १३६२, २८२४;
२) मनातील आंदोलन; कोल्हाळ १२७५;
३) नामाचा गरज; कोल्हाळ १३२२;
४) आक्रोश; कोल्हाळ ३३५३.

कोवसा– (पु.) आधार ६०७, २४५३.

कोवळा– (वि.) मृदू, कोमल ६११, ६३३, ९९१, ३४४३; कोवळे १०५९; कोवळी १११८.

कोष्टी– (वि.) विणकऱ्यांची एक जात ५८४.

कोसपेणी– (पु.) दोन मैलानंतरचा मुक्काम १७००.

कोसेरा– (पु.) कोळी किडा २०४९.

कोळसा– (पु.) विझलेला विस्तव; कोळसे २४८.

कोळी– (स्त्री.) १) मासे पकडणाऱ्यांची जात; कोळिया ३१०७;
२) वाल्मीकी; कोळियाची १४५५; कोळी २१२१.

कौतुक– (न.) आनंद, लाड २२, ५६४, १३५७; कौतुके ४९, ४००, ८०४; कौतुकासी १३२७; कौतुकाचे १३३२; कौतुकाची १३६२; कौतुकावाचूनि १३८९; कवतुक १४८, ९१९, १५६८; कवतुके ५१४, ८४३; कवतुकणे १८१८; कवतुक वेव्हार (पु.) २१२९; कवतुक उत्तरे (न.) ३७६२ ६७६२.

कौपीन– (स्त्री.) छाटी, लंगोटी १४८५.

कौरव– (न.) कुरूचे वंशज २२१९; कौरवांची १५५७; कौरवीं १७८४.

कौल– (पु.) आश्वासन; नकाराचा संकेत २६२२.

कौसल्या– (वि.ना.) राममाता; दशरथाची पत्नी ११०४.

कौस्तुभ– (वि.ना.) एक मणी ६; कौस्तुभमणि २.

क्रमिणे– (क्रि.) मरणे १३३३.

क्रियमाण– (न.) चालू घडीचे कर्म २९४, ९१३, १७६२.

क्रिया– (स्त्री.) १) कृत्य ४८२, १२६७; क्रियाहीन (वि.) २४६; क्रियामतिहीन (वि.) ७६४; क्रियानष्ट (वि.); क्रियाहीन (वि.) ९५६, ३५७४, ४३९५;
२) निष्क्रिय (वि.); क्रियानष्टे. १२७२; क्रियानष्टा २८१४.

क्रीडणे– (क्रि.) खेळणे; क्रीडाया ३५४; क्रीडतील ३९३; क्रीडो २१०८; क्रीडतो ३१०७.

क्रीडा– (स्त्री.) खेळ ४१२, ५६४, १७७१; क्रीडेसी ३२१३; क्रीडास्थळ (न.) १५७९; क्रीडाकल्लोळ (पु.) ४०३२.

क्रोध– (पु.) राग, संताप ९०, ७९४; क्रोधा ३५६; क्रोधासी ३०६३; क्रोधरूपे ७९१.

क्लेश– (न.) दुःख, वेदना ५८६, १८५३; क्लेशीं ४२०२; क्लेशेसी २८०४; क्लेशाचा ३१७३; क्लेशाची ४१०४.

ख

खंड– (पु.) १) जमिनीच्या मालकाला करारानुसार द्यावयाची रोख रक्कम वा धान्य २०६१, ९७२;
२) निवाडा; खंडावरी २९४७, ३६६०.

खंड– (पु.) १) तुटणे, थांबणे, भंग, ताटातूट ३६७६;
२) भाग; खंडे १४८५; खंडदंडे – (पु.) शिक्षेत खंड पडणे ३४८४.

खंडण– (न.) १) थांबणे १८९४;
२) निराकरण; खंडण २१३६.

खंडणा– (स्त्री.) खंड, भंग ४२३, ६०५; खंडणेची ८८८.

खंडणे– (क्रि.) १) नाहीसे होणे; खंडईल ६१९; खंडी ६५७; खंडियेला ३२०६; खंडावा ३३७४; खंडू संपवू ९४१; खंडे १३५६; खंडोनि १५३४; खंडले २६४९;
२) सोडणे; खंडिली १३०५;
३) बंद करणे; खंडोनि २९१२.

खंडन, खंडण– (न.) १) नाश; खंडन ४७, ३८४; खंडण ४८१, २१३८; खंडणा ९९७, १३९३;
२) ताटातूट; खंडण १९१९.

खंडी– (स्त्री.) धान्य मोजण्याचे परिमाण (२० मण) २२७४.

खंडेराव– (वि.ना.) खंडोबा २३८४.

खंत– (स्त्री.) काळजी, मनाला लावून घेणे, झुरणे; खंती ४७, ८९७, १५११; खंतीवेगळे २५३३;
(वा.प्र.) खंती धरणे – मनातल्या मनात झुरणे.

खचणे– (क्रि.) कोलमडणे; खचते ६३४; खचविले २३१३; खेचेसी ३५१४.

खटखट– (स्त्री.) त्रास २६६१.

खटपट– (स्त्री.) प्रयत्न १३१६, १६७६; खटपटा ९४९; खटपटे १६५५, ३४८०.

खटाटोप– (पु.) नसता उद्योग; **खटाटोपी** ४०४९.
खट्या (वि.) तापदायक ३१७४.

खट्याळ– (वि.) खोडकर; खट्याळसे १०६

खडक– (पु.) मोठा दगड; खडकी १४८, २२९०; खडकाचे १४००.

खडतर– (वि.) भयानक ४१९.

खडबड– (वि.) जाडेभरडे ३९०.

खडबडणे– (क्रि.) १) खडखड असा आवाज होणे; खडबडे २५०;
२) सावध होणे; खडबडे ३३०७.

खडा– (पु.) १) दगडाचा लहान तुकडा; खडे ५२२, २१३७, ४५०५; खड्या ऐसा ४५४;
२) रत्न; खडा १७९७; खडे २०४७;
३) खडीसाखरेचा खडा; खडा १९९२;
(वा.प्र.) खडे रिचवणे – कठीण गोष्टी पचविणे ५८५.

खडी– (स्त्री.) एक खेळ ३०८१.

खड्ग– (न.) तरवार; खड्गाची ४४९१.

खणखणा– ध्वन्यनुकारी शब्द ३०९२.

खणणे– (क्रि.) उकरणे, खोदणे; खणी १४८०.

खत– (न.) १) जखम; खतावरी २७११;
२) करारपत्र; खती २४१०.

खताविणे– (क्रि.) रोजकिर्दीमधील नोदींची वर्गवारी करणे; खताविला २४०९.

खतेला– (वि.) डागळलेला ४२१०.

खदखदा– (क्रि.वि.) नादशब्द १४८.

खद्योत– (पु.) काजवा ४४८१; खद्योते २३३९, ३७७२.

खपुष्प– (न.) एक काल्पनिक आकाशपुष्प ४२६४.

खर– (न.) गाढव; ११२७; खरा १२१, १७१५; खरासि २५८; खराहूनि २७०७.

खरकटे– (न.) उष्टे ४४८४.

खरजुला– (वि.) खरूज झालेली व्यक्ती ३८२३.

खरा– (वि.) १) सत्य ४५, ५०, १०६८; खरे ६१, ७११, ३२६०; खरेचि ४३७; खरेपण ५३४; खऱ्याचा ८३४; खरियाचे ९४६; खऱ्याचें ३२६०; खऱ्याखोट्या (न.) १६८९;
२) कल्याण; खरे १५२;
३) मनापासून, निश्चित; खराड १५४.

खरारा– (पु.) घोड्याला स्वच्छ करणे ३०६२.

खर्ग– (न.) तलवार; खर्गे ३०९२; खर्गधार (स्त्री.) ४२६३.

खर्चणे– (क्रि.) खर्च करणे; खर्चिला ५१८; खर्ची ४२९६.

खलेती– (स्त्री.) कागदपत्रांची लहान पिशवी ४३५६.

खवंद– (स्त्री.) जखम; खवंदासी ४२२५.

खवखव– (स्त्री.) कटकट ३७६७.
खवळणे– (क्रि.) १) रागावणे; खवळली ५६८; खवळे २२०३;
२) चेतविणे; खवळिले २२४८.
खळ– (वि.) १) दुष्ट, दुर्जन ७७, ३१२, १३४५; खळा ११९, ८१५, १०५६; खळी ३०८; खळाचे ८३६;
२) हट्ट; खळे २५७३.
खळखळ– (स्त्री.) १) उथळपणा २५५;
२) कटकट; खळखळ २२११.
खळवादी– (वि.) हट्टी १४६४, ४५०५.
खळाळ– (पु.) लोंढा, प्रवाह; खळाळी ६३४.
खळे– (न.) शेतातील धान्य मळण्याचे ठिकाण ११४९.
खळेदाणी– (वि.) खळ्यावर बसून वाटप करणारा १३४०.
खांजनी– (स्त्री.) भरती ७०७.
खांड– (न.) सुपारीचा तुकडा ६८३, ४२९६.
खांदा– (पु.) शरीराचा एक भाग १४७, २५८०; खांदी १९९, १३६८, ४२१३; खांद्या ३०७५; खांद्यावरी १६५, ४२३५.
(वा.प्र.) खांदा वाहणे– डोक्यावर घेणे १३२२.
खांदी– (स्त्री.) झाडाची फांदी; खांदी ३८५; खांदीवरी ४५४२.
खांब– (पु.) तुळईला दिला जाणारा लाकडी आधार; खांबी ३९१; खांबावरी ३०९५.
खांबसूत्री– (पु.) कळसूत्री बाहुल्यांचे खेळ करणारा ३२३०.
खाई– (स्त्री.) आग २६७०.
खाट– (स्त्री.) दोऱ्यांनी विणलेली बाज; खाटे २९५२; खाटेवरी २०४१.
खाटिक– (पु.) कसाई ९४; खाटिकाचे ४३५१.
खाण– (स्त्री.) १) दगड, धातू, कोळसा इ. जमिनीतील वस्तू बाहेर काढण्यासाठी खणलेली जागा; खाणी २८७, १३२९;
२) जन्म; खाणी ६५७, ११४३;
३) साठा; खाणी ६९३, ३३७१;
४) तोटा; खाण ३२८९; खाणीबाणी – (स्त्री.) खाणीत व शब्दात ४८८९;
(वा.प्र.) खाण पडणे – सर्व गोष्टींचा त्याग करणे २६८९.
खाणखुण– (स्त्री.) खाणाखुणा २७२.
खाणणे– (क्रि.) खणणे, उकरणे; खाणोनि १४३६.
खाणे– (क्रि.) १) भोजन करणे; खातो ५६; खाय ५९, ३८८; खाऊं ६४, ११४९; खातां ९८, २४९; खावे १४४, ८३२; खादडे १४८, १२१८; खा १७४; खाऊन १७५; खाई १९८; खावया ४७०; खाणार ८०३;
२) दातावर दात आपटणे; खातो ८६;
३) गिळून टाकणे; खादली १२९;
४) ग्रासणे; खावे २४३८;
५) संपविणे; खाणे ३१९०.
खाणोरी– (वि.) खादाड ५६८, २६७७.
खातडवासी– (वि.) उकिरड्यावर राहणारा ३६७८.
खात्या– (वि.) खाणारा ८००.
खान– (स्त्री.) १) चोरी ४३७; खाने १७५८;
२) दरोडा; खाने १२१८.
खान– (वि.) ओस;
(वा.प्र.) खान पडणे – ओस पडणे ४३५२.
खाना– (पु.) कप्पा, खण; खाने १०८९.
खापर– (न.) गाडग्याचा तुकडा १५३३; खापराचे ३००; खापरा ५७३; खापरी ६५४, १९२०; खापरखुंटी – (स्त्री.) खापराचा तुकडा २१९५.
खाली– (वि.) अधःपतन, अधोगती १५४; खालता २४८०; खाले ४२४४.
खाली– (क्रि.वि.) पृथ्वीवर ८८९.
खास– (वि.) विशेषे करून ४४८३.
खासा– (पु.) कसा, कमरेवर बांधायची पैशाची पिशवी ४५३.
खिंडोर– (न.) खिंडार, भिंतीला पडलेले भगदाड; खिंडोरीं ४४४६.
खिचडा– (स्त्री.) खाद्यपदार्थ २३०.
खिचडी– (स्त्री.) एक खाद्यपदार्थ ३९२२.
खिजणे– (क्रि.) ओशाळणे; खिजे ८३५.
खिस्ती– (वि.) सावकार; खिस्तीचा ३९२१.
खिळ– (वि.) बंदिस्त; खीळ ८०३.
खिळणे– (क्रि.) अडकवून ठेवणे, बंदिस्त करणे; खिळिले ४३९४;
(वा.प्र.) खिळणी पडणे – बंद होणे ३५५६.
खीर– (स्त्री.) दुधाचे एक पक्वान्न ३५८५.
खीरम्या– (पु.) उंची वस्त्र ३९०७.
खुंट– (पु.) ठिकाण; खुंट (चारी) चार धाम ८५८.
खुंट– (पु.) १) झाडाचा बुंधा १८४९;
२) लाकडाचे दांडके; खुंटा ३६११;
३) बुद्धिहीन; खुंट १७८१.
४) ज्वारी कापल्यावर जमिनीवर शिल्लक राहिलेला

भाग; खुंट ३३६१.
खुंटणे– (क्रि.) १) थांबणे; खुंटतील ३८; खुंटे १०९, १४५९; खुंटले ३७०, ११०६; खुंटलीसी ३९२; खुंटू ४३५; खुंटलिया ६२६, १३२८; खुंटला ६४८; खुंटावा १२१६;
२) पकडणे; खुंटोनिया २८०२;
३) संपणे; खुंटईल ३४५१;
(वा.प्र.) खुंटी येणे – जन्ममृत्यू संपणे १८१६.
खुंटी– (स्त्री.) मेरख १७०२;
(वा.प्र.) खुंटी काना घालणे – कानात खुंटी ठोकणे, शिक्षा करणे २०३७.
खुडा– (वि.) वाकड्या पायचा १४८.
खुणावणे– (क्रि.) खुणेने बोलावणे; खुणाविती ३९३.
खुर– (पु.) काही जनावरांच्या पावलांचा पुढचा भाग ११६.
खुरपणे– (क्रि.) मुख्य पिकातील गवत काढणे; खुरपू २८२०.
खुलणे– (कि.) रंगून जाणे, आनंदित होणे; खुले ९९१.
खूण– (स्त्री.) १) संकेत चिन्ह ४५, ८२३; खुणा ११६, १३७८; खुणे ७०८;
२) वैशिष्ट्य; खुणे ७३५;
३) रहस्य; खुण ७४८, ३३८६;
४) इच्छा; खुणे ८६९;
५) खून, घात; खुण १२१८.
खेचर– (पु.) आकाशात फिरणारा, भूत पिशाच्च इ. ४१५, ४५३३.
खेटणे– (क्रि.) खेटून जाणे; खेटी २३५५, ४२९५;
(वा.प्र.) खेट करणे – भेट घेणे ४५०७.
खेटर– (न.) पादत्राण;
(वा.प्र.) खेटर तोडणे – निंदा सहन करणे २२१७.
खेटी– (स्त्री.) लगट ३२९७.
खेद– (पु.) दुःख ४२५; खेदी ३२६२; खेदा ४०४९; खेदक्षीण (वि.) २०७१.
खेप– (स्त्री.) १) खेटा; खेपा ३८, ११३९, २२९९;
२) जन्मात, आयुष्यात; खेपे ६४४, १७४९;
३) जन्ममृत्यूची खेप; खेप ३७५२;
४) यात्रा; खेपा ४३८४;
(वा.प्र.) खेपा खुंटणे – येरझारा संपणे ३८९; खेपा खंडणे – येरझारा संपणे ९४१.
खेवणे– (क्रि.) भिणणे २०७३.
खेळ– (पु.) क्रीडा १८९, १७७२; खेळा १३२१; खेळापरी २४११; खेळेसाटी २९८७.
खेळकर– (वि.) परमार्थप्रवण १९०.
खेळणा– (पु.) खेळणे २४८७.
खेळणे– (कि.) खेळणे; खेळावे १४०; खेळता १५३, १२५९; खेळे १७१, १४५४; खेळोनिया १९०; खेळती ३००; खेळो ३९३, १३३०; खेळतोसे ३९३; खेळतसां ९६७; खळविसी १२७५; २) दिसणे; खेळे ३२१;
(वा.प्र.) खेळ मांडणे – खेळ खेळणे ३६५, ५६४.
खेळिया– (पु.) खेळणारा १७१, १९०; खेळतियामधी २००४.
खेळीमेळी– (स्त्री.) आनंदाने १४८, १९७७.
खैर– (पु.) एक वृक्ष; खैराचे ८०५.
खोकर– (वि.) पडका, जीर्ण; खोकर फुटके मडके ४०५९.
खोकला– (पु.) खोकला ३०८३.
खोचणे – (क्रि.) १) टोचणे;
२) खजिल होणे; खोचे १७५४;
३) संकट वाटणे; खोचलासी २८८१;
४) भेदणे; खोचते ४२६३.
खोटा– (वि.) १) असत्य, लबाड ६३, ३१६, १८०१; खोट्यांचा ६६, ४५०; खोटे ९३, १४०१, २००९; खोटियाचे ९९, ४१०३; खोट्या ८३४; खोट्याने ९६५;
२) सोंग आविर्भाव; खोटा १४४;
३) निरर्थक, निष्फळ; खोटी ९३, ९५२;
४) वाईट; खोटी १६५५;
५) तोटा; खोटा १७०९;
६) अपवित्र; खोटे ४४१०.
खोटेपण– (न.) खोटेपणा; खोटेपणे १[illegible]६७.
खोड– (न.) झाडाचे खोड; खोडा ४२८.
खोड– (स्त्री.) १) सवड; खोडी १६७, ११११४, ४०४४;
(वा.प्र.) खोडी धरणे – खोडी करणे ३७९;
२) चूक, उणीव; खोडी २१३४.
खोडणे– (क्रि.) तोडणे; खोड २५५;
२) खरवडून काढणे; खोडिता २५६;
३) संपणे; खोडे ३६७५;
४) दूषित होणे; खोडी ४०५०.
खोडा– (पु.) (जन्ममृत्यूचा) सापळा; १२७, १२९३, ३१८३; खोड्या २३१३;
(वा.प्र.) खोडा घालणे – सापळ्यात अडकणे १७८६.
खोडावणे– (क्रि.) लुळा पांगळा होऊन पडणे;

खोडावली ४०७०.

खोडी– (स्त्री.) **अवगुण** ५८३, २३९४.

खोदु– (वि.ना.) **एक हिजडा भक्त** ४३९९.

खोप– (स्त्री.) **झोपडी**; खोपा २४७६.

खोबरे– (न.) **खोबरे** ३०८३.

खोरे– (न.) **माती ओढण्याचे लोखंडाचे साधन** ११४०.

खोल– (वि.) १) **खोल**; खोले ७३९; खोली १८९४;
२) **दुर्लभ**; खोल ६२२;
३) **गंभीर**; खोल २३१२;
४) **अवघड**; खोल २३९१.

खोली– (स्त्री.) **गांभीर्य** २३३३.

खोवणे– (क्रि.) **खोचणे, अडकवणे**; खोवी ७८८.

खोळंबणे– (क्रि.) **वाट पाहात थांबणे**; खोळंबले ४०५, २१२७; खोळंबला २३८०, ३५४८.

खोळंबा– (पु.) १) **उभा राहणारा** १८६५;
२) **अडवणूक**; खोळंबा ३७८१, ४४००.

खोळ– (स्त्री.) १) **गर्भ**; खोळे १११; खोळी ४२७; खोळेमधी ३४२१;
२) **आवरण**; खोळ १९६, १८८२; खोळे १५०६; खोल ६२१.

ख्याति– (स्त्री.) **प्रसिद्धी** ३४८; १५४३, ४०४९.

ख्याल– (पु.) **खेळ** ३९४.

ग

गंगा– (वि.ना.) **पवित्र नदी** १३७, ४५४; गंगे २४५, १४५६, ३७७८; गंगेचिया ८८४; गंगाजळ (न.) ६२, १८३०, ३५५२; गंगाओघ (पु.) २५७, ३५५४; गंगास्नाना (न.) ३६८; गंगातीर (न.) ७८९; गंगासागरसंगमी (पु.) १५३१; गंगोदके (न.) ३७७८; गंगाचरणी (न.) ४५०६.

गंध– (न.) **कपाळावर लावायचा टिळा** १२५.

गंध– (पु.) **सुवास**; गंधाचा १७२९.

गंधर्व– (पु.) **स्वर्गातील गायक**; २५७; गंधर्वांचे १९८८.

गंधर्वनगर– (न.) **ढगांच्या आकृती**; गंधर्वनगरी ४२६४.

गंधी– (स्त्री.) **दुर्गंधी** ११७.

गंभीर– (वि.) **विवेकी, विचारी** ३६०४.

गगन– (न.) **आकाश** १७९६; गगनाचा २६८५; गगनी २०४९; गगनभरी २१३.

गज– (पु.) **हत्ती**; गजाची ७९७; गजाचिया २५५०; गजाचे ३३१५; गजाहूनि १५६६; गजालागी ३८३१.

गजर– (पु.) **नाद, घोष** ३३२, १५७५; गजरे १५८, ११०६;
(वा.प्र.) **गजर उठणे** – मोठा घोष होणे ३८८, ४१५.

गजानन– (वि.ना.) **गणपती**; गजानन महाराजा ४३५८.

गजेंद्र– (पु.) **भक्त असलेला हत्ती**; ३०५४, ३०८७; गजेंद्राचा १७८४; गजइंद्र २४५५; गजेंद्रा-कारणे ४१६६; गजेंद्ररक्षका (पु.) ६७३; गजेंद्रपशु (पु.) १०२३.

गटगटा– ध्वन्यनुकारी शब्द ४२३८.

गड– (पु.) **किल्ला** २४५२.

गडगडी– ध्वन्यनुकारी शब्द ३०८३.

गडणी– (स्त्री.) **सखी, मैत्रीण**; २७, ४४९५.

गडबडणे– (क्रि.) **थडथड वाजणे**; गडबडल्या ३४२३.

गडसंदी– (स्त्री.) १) **अडचण**; गडसंदीचा ३१९१, ३७०२;
२) **सोईची जागा**; गडसंदी ३६१९.

गडी– (पु.) **सवंगडी, सोबती** १४७, १५५, १२९०; गडिया १४५; गडे १६३; गड्यांनी १६५; गडियांचा १६७.

गडू– (पु.) **पाण्याचे लहान भांडे**; गडवे १२८५.

गण– (पु.) **समुदाय** ३१७.

गणगोत– (न.) **आप्तइष्ट** २९०२, ४४३७.

गणणे– (क्रि.) **मोजदाद करणे**; गणा १५८०; गणी १९६५.

गणती– (स्त्री.) **मोजदाद** १०६९.

गणना– (स्त्री.) **मोजदाद** १४६७.

गणपती– (वि.ना.) **गणपती** १५८०; गणपतीसि २८८३.

गणिका– (स्त्री.) **पिंगला वेश्या** २५७, ३८६, १४३९; गणिकेचा २०७०; गणिकेच्या ३९६९.

गणित– (न.) **हिशोब** ६६२.

गणेश– (वि.ना.) **गणपती** ४४५८; गणोबा २३८४.

गति–गती– (स्त्री.) १) **दिशा, मार्ग** २३, ९४४, १७५६, ३९२१;
२) **अवस्था**, स्थिती; गती ३०, ७२५, ४०८३;
३) **आयुष्याची अखेर**; गति ७२;
४) **अधोगती**; गति १३३;
५) **सद्गती**; गति २९१, १०२७, ११२३;
६) **पात्रता**; गति ३३२;
७) **प्रयत्न**; गती ३९२;

८) **कल्याण**; गति ८१९;
९) **वागणूक**, रीत; गति १५७०;
१०) **पुण्य**; गति २८६५.

गदा– (स्त्री.) १) **एक शस्त्र** ११५, १८७७, २३६०;
२) **भिक्षा**; गदा ७९३.

गदाधर– (वि.) **गदाधारी विष्णू** ६३५.

गदारोळ–ळी– (स्त्री.) **आरडाओरडा**; गदारोळे २५७४; गदारोळ ३२३९, ४२८३; गदारोळी ८६१, १९७७.

गद्य– (न.) **गद्यग्रंथ**; गद्ये ९८९.

गधडा, गधडी– (वि.) **मूर्ख**; **गधडा** ७९१; गधडी १०७, २४१४.

गबाळ– (न.) १) **गाठोडे** ८८४;
२) **अडाणी**; गबाळ (वि.) ३१८; गबाळा (वि.) २७२;
३) **केरकचरा**; (इथे लक्षणेने असत्य असा अर्थ होतो.); गबाळाची ३६७५.

गभस्ती– (पु.) **सूर्य** १५९६.

गमणे– (क्रि.) १) **करमणे**; गमे ८; गमेसे १९१३;
२) **घालविणे**; गमा ४०३६.

गमन– (न.) १) **निद्यंकृत्य** २७४;
२) **येणे जाणे**; गमनी ५९२;
३) **भ्रमंती**; गमन १४५५.

गमावणे– (क्रि.) **घालवणे**; गमावी १३९; गमाविल्या १७७; गमाउनियां २३६; गमाविले १०५४, २२५४; गमाविली १८७७; गमाविती ४५०१.

गम्य– (वि.) **समजणारे** २४७७.

गया– (वि.ना.) **तीर्थक्षेत्र** ३३१, १७३४; गयेहुनी ४०४७.

गयावर्जन– (न.) **गयेत करायचे धार्मिक विधी** १६५८, ४१६३.

गयावळ– (स्त्री.) **गयेतील उपाध्ये** ४२०५.

गयाळ– (वि.) **गबाळा**; गयाळाचे २२२०; गयाळी ३०८२.

गरज– (स्त्री.) **आवश्यकता** ४३११.

गरजू– (पु.) **गरजवंत**; गरज्याची १३७१; गरज्या २२११.

गरती– (स्त्री.) **कुलीन स्त्री**; गरतिचि ४५८.

गरळ– (न.) **विष** १७५८.

गरुड– (वि.ना.) **विष्णूचे वाहन असलेला पक्षी** १३०; गरुडाचे ६, १५३७; गरुडा ३८७; गरुडासहित १५५१.

गरुडटका– (पु.) **झेंड्याच्या टोकावर असलेले गरुडाचे चिन्ह**; गरुडटके ३३०, १९४९; गरुडटक्यांच्या ८७२, २२५२; गरुडटक्यां १५७५.

गरुडध्वज– (वि. ना.) **विष्णू**; गरुडध्वजा ६४२, १५७१, २४५३.

गरुडपार– (पु.) **पंढरपूरच्या विठ्ठल मंदिरातील गरुड खांब**; गरुडपारावरी ५; गरुडपारी ४३८३.

गरुडासन– (पु.) गरुडरूपी आसन २६०५.

गर्जणे– (क्रि.) **गर्जना करणे**; गर्जतसे ३३, ३७२१; गर्जताती ५३; गर्जती १९५, १४३९; २७६५; गर्जो ४५०; गर्जे ५९१, ३०९१, ४३३०; गर्जवूं ६३५; गर्जइल ६४४; गर्जतील २६४६; गर्जईन ३६०१.

गर्जना– (स्त्री.) **मोठा आवाज** २७८३.

गर्धब– (न.) **गाढव**; गर्धबासी ४२७९.

गर्भ– (पु.) **गर्भ** १६, ७५, ४५०४; गर्भाचे ३५२; गर्भीच्या ६१५; गर्भी ६५४, २०४९; गर्भा ३२७६; गर्भादियोनि १०९९;
(वा.प्र.) **गर्भ धरणे** – जन्मास येणे १६.

गर्भआंधळा– (वि.) **गर्भात असताना आंधळा बनून राहणे** ४२७.

गर्भवास– (पु.) **गर्भवास** ५७, १०७३, ३०५९; गर्भवासा ३६२, ६५१; गर्भीवास ६२८, ९४५; गर्भवासदुःखे ५४२; गर्भवासयातना २१०६.

गर्भिणपणे– (भा.ना.) **गरोदर** ३७५.

गर्व– (पु.) **अहंकार** २९२, १०५२; गर्वा २५९; गर्वे ३३६४; गर्वमूळ – **गर्वाचे कारण** ३०८१;
(वा.प्र.) **गर्व मोडणे** – गर्व सोडणे ६४१; **सर्व हरणे** – गर्व नाहीसा करणे २५००.

गर्वशिरोमणी– (वि.) **गर्विष्ठ** ४२१०.

गर्वनिधि– (वि.) **गर्विष्ठ** ४५४८.

गऱ्हवार– (वि.) **गरोदर स्त्री**; गऱ्हवारे २३७६.

गलितकुष्ट– (न.) **रक्तपिती** ४३६६.

गवशी– (वि.) **सापडून देणारा** ६९२.

गवसणी– (स्त्री.) **व्यापणे, वेढणे** ७८४.

गवसणे– (क्रि.) **सापडणे**; गवसिलो २७१९.

गवांदी– (स्त्री.) **अन्नछत्र** २३४०.

गवाळ– (न.) **गाठोडे**; गवाळे ७८८.

गवाक्ष– (न.) **रानरेड्याचे शिंग** ४५४.

गव्हर– (न.) **रहस्य, मर्म** ३१५, ११४२.

गव्हाण–न– (स्त्री.) **गुरांना चारा घालण्याची जागा**; गव्हाने ४२३.

गव्हाणे– (न.) **पांगळ्याच्या हातातील काठी** १९८२.

गव्हार– (वि.) **मूर्ख** ६२७, २११३; गव्हारे ९१९;

गव्हारा ३०६६; गव्हाराचे ४२२३.

गहन– (वि.) १) **थोर, श्रेष्ठ** २८४;
२) **गूढ**; गहन २०४१.

गहिला– (वि.) **मूर्ख, अडाणी** २५०७.

गहिवर– (पु.) **उमाळा**; गहिवरे ४२५२.

गहू– (पु.) **एक धान्य** ३६, ३२५; गव्हांचिया ७०; गव्हांचे २४२७, ३१३३; गव्हा ४०७३; गव्हांच्या ४४५१.

गळ– (पु.) **मासा पकडण्याचे साधन** ६८८; गळी १०९२, ३४९०.

गळणे– (क्रि.) १) **गळून पडणे**; गळेचिना ७५; गळताती ७८८; गळती १२९०; गळोनिया १७८२;
२) **झाकले जाणे**; गळोनि ३६;
३) **नाहीसा होणे**; गळे २४७८;
४) **वाहणे**; गळती २९६६; गळतसे ३०८३; गळे ४४६२.

गळा– (पु.) **कंठ, नरडे** ५४; गळा २१३७५, १०५६, ३०५०; गळ्या २४०;
(वा.प्र.) **गळामिठी दिधणे** – गळ्याला मिठी मारणे ३७५; **गळा बांधणे** – गुंतून पडणे ४१२, १९८६; **गळा घालणे** – अंगावर वस्त्र टाकणे ४५५; **गळा पायी बांधणे** – पायावर डोके ठेवणे ९७१; **गळा पडणे** – बळेच मागे लागणे ९७२, १०८४; **गळा उगवणे** – अडचणीतून सोडविणे ९७२.

गळित– (वि.) १) **थकलेला**; गळित ४७३, २६२१;
२) **टाकणे, त्याग करणे**; गळित ७२१.

गांजणे– (क्रि.) **पीडला जाणे**; गांजियलो २३४; गांजले ३४७; गांजियेले १७३७; गांजी १७४२; गांजो २२५५; गांजूं ३२६७; गांजिला ३४१६; गांजिता ४४७७.

गांजला– (वि.) **पीडलेला, त्रासलेला**; गांजलियाचे १०३२.

गांजिबा– (स्त्री.) **फळे इ. नेण्याची जाळी** २३८७, ४३८५.

गांड– (स्त्री.) १) **गांड**; गांडीची ९८७, २६६०;
(वा.प्र.) **गांड फाटणे** – अनिवार दुःख होणे १२१२;
२) **गुदद्वार**; गांड ४४६१.

गांडमणी– (पु.) **गुह्यगोष्ट** १००३.

गांढा– (वि.) **अडाणी** १७१, ६५८; गांढे १६८३; गांढ्या १३९; २३१२; गांढ्या भित्रा १७२०; गांढ्याळ १८६३.

गांढेपण– (न.) **दुबळेपण** ३१६०, ३१२९.

गांदणे– (क्रि.) **मलिन होणे**; गांदले ९३४.

गांधेल– (स्त्री.) **गांधील माशी**; गांधेलांचे ४३२३.

गा– (संबो.) ३७, ४३३.

गाजणे– (क्रि.) १) **गाजावाजा होणे**; गाजतसे ७३; गाजे २३५०;
२) **कोलाहल होणे**; गाजे १२८०.

गाजर– (न.) **एक कंदमूळ**; गाजराची २८५४.

गाठ– (स्त्री.) १) **गाठ**; गाठी १४४, ४५७, १२६५; गाठी बांधणे – **संचय करणे** ३८, ६९६;
(वा.प्र.) **गाठी असणे** – पदरी असणे ६१९; **गाठ उकलणे** – मुक्त होणे १३३६; **गाठ सुटणे** – भांडवल कमी होणे १९२३; **गाठ उकलणे** – गैरसमज दूर होणे २५१०; **गाठी सोडणे** – प्रपंच सोडणे ३१७०;
२) **पर्यंत जाणे**; गाठी १५०;
३) **भेट**; गाठी ३०९, १२७४;
४) **कपाळावरील आठ्या**; गाठी १६१९.

गाठा– (पु.) **गाठ** ४६६;
२) **खंडोबाभक्तांच्या गळ्यातील रुप्याचे कडे**; गाठ ७९७.

गाठोडी-ळी– (स्त्री.) **गाठोडे**; गाठोडी १५६२; गाठोडीस १६४१; गाठोळीस १४४८; गाठोळीची २२५४; गाठोळे २३२५.

गाडगे– (न.) **मातीचे लहान मडके**; गाडगी ४१८; गाडग्याची १४४०.

गाडा– (पु.) **बैलगाडी**; गाडेवरी २०८६.

गाढ– (वि.) **दाट**; गाढा ४०५४.

गाढव– (न.) **एक प्राणी** ३६, २४५, १६२७; गाढवाचे ७७७, १२३९; गाढवाहुनी ५९९; गाढवभरी ४३९२; गाढवपशू ४०६०.

गाढवी– (स्त्री.) **गाढवी** २४६; ३०५०, ४४२६.

गाढा– (वि.) **मोठा** १०७६; गाढे १७९, १०५०, २४८२.

गाढी– (वि.) **घट्ट, मजबूत** १७७.

गाढ – (न.वि.) **मौल्यवान** १७६८.

गाणे (न.) **गायन** ७८, १८९, ४३३, ४४६.

गाणे– (क्रि.) १) **गायन करणे**; गाऊं १५८, ८६१, ११०६; गाती १७३, २८९७; गाता ३४२; गाईन ४१२, २१२०; गाऊनिया ४२०, २६२३; गाय ४३२, १३३०; गा ४३७; गाईल ६१३; गावे ८९५, १३२६; गाई ९१५; गाये १०३६, १५१४; गासी १४४१; गाइला ३४४७; गातसे ४२७३;
२) **गुणगान करणे**; गातो ५३५.

गात्र– (न.) **अवयव**; गात्रे ४७२, ३६४४; गात्रीं ८१८.

गादणे– (क्रि.) **मलीन होणे**; गादले २२६८; गादल्याचा २५३६.

गाबाळ– (न.) १) **गाठोडे** १५०७; गाबाळाचे १२६१;
२) केरकचरा; गाबाळाचे २९०७, ४०१५.

गाभा– (पु.) **सार** १५२८, ४४६८.

गाय– (स्त्री.) **गाय** ४५४, १२०४; गाई ८५, ५१८, १५४४; गाईसि ६८३; गाये १०३९; गाईपाठी २२१; गाईवच्छा ३३९, ३०३८; गाईगोपाळासी १७६५; गाईपशूंचे २८६४; गाईम्हैसी ३८०३; गाईम्हसी ४१९२;
(वा.प्र.) **गाई म्हसी उडणे** – गाई म्हशींनी दूध देणे बंद होणे ४५६१.

गायत्री– (स्त्री.) **गाय**; गायत्री २५७, ३०६५; गायत्रीचे ३८८७.

गायन– (न.) **संगीत**; गायनाचे ६९३; गायनाचा १०३४; गायनासी ४४५८.

गार– (स्त्री.) १) **बर्फाचा लहान खडा**; गारा ४५४, १४९२, ४३२४;
२) **लहान खडा**; गारा ७९९, २७८४; गारांची ८३५;
३) **गारगोटीचा लहान तुकडा**; गार १८९३, ४४८०; गारगोटी (स्त्री.) ९०१, ३०८०.

गारुडी– (पु.) **सापाचे खेळ दाखविणारा**; गारुडियें १०९२; गारोडी २४७५; गारोड्यांच्या २९७८.

गाऱ्हाणे– (न.) **तक्रार** ३९१, ३४१६; गाऱ्हाणीं ३८८; गाऱ्हाण्याने ५९१;
(वा.प्र.) **गाऱ्हाणे देणे** – तक्रार करणे ३८८.

गाल– (पु.) **गाल**;
(वा.प्र.) **गाल फुगवणे** – मोठेपणा सांगणे ४०५२.

गाव– (न.पु.) **नगर** ४२४; गावा ५१०, १२४०, ३३६८; गावींचे १२७९; गावे १७०८; गावाखालील १४८१; गावलोकी – **गावातल्या लोकांनी** ४१७७.

गावगुंड– (पु.) **गावातील गुंड** ४३५.

गांवढाळ– (वि.) **अडाणी** १७०९.

गाहाण– (वि.) **वस्तूच्या मोबदल्यात पैसे देणे** १०१२; गाहाणाचे २८०२.

गाळणी– (स्त्री.) **व्यतीत करणे** ८३, १०३६.

गाळणे– (क्रि.) १) **विसरणे**; गाळुनियां ७४६;
२) **सोडणे**; गाळियेले २१६१.

गाळी– (स्त्री.) **शिवी** २७९, ३५६; गाळियाप्रदान – **शिवीगाळ करणे** ३९२२.

गिरिजा– (वि.) **पार्वती**; गिरिजेप्रती १३८५.

गिरी– (पु.) **पर्वत** २३२, १८०३, ३१२४.

गिऱ्हाईक– (न.) **ग्राहक** ३२८९.

गिऱ्हे– (पु.) **ग्रह** ६५३.

गिवसणे– (क्रि.) **शोधणे, सापडणे**; गीवसीत ३७९६.

गिळणे– (क्रि.) **गिळून टाकणे**; गिळियेली २०५; गिळी ४४८, १०९२; गिळुनि ९९३; गिळिले १२०९; गिळियेले ४००५.

गीत– (न.) **गाणे** ४८१, १२३२, ३१४१; गीति १५८; गीती ४३४, ९४३.

गीता– (स्त्री.) **भगवद्गीता** ३४; २४५६, २९६९; गीतेमाजी ४३४३.

गुंगणे– (क्रि.) **डुलक्या घेणे**; गुंगायासि ४२९६.

गुंज– (स्त्री.) **सोन मोजण्याचे एक परिमाण** ४३७६.

गुंडगा– (पु.) **गुडघा** ३१७४.

गुंडणे– (क्रि.) **गुंडाळून ठेवणे, दूर ठेवणे**; गुंडुन १४५८, २२६८; गुंडोनी ३७५२.

गुंडा– (पु.) **लहान दगड** ११४९; गुंड २१३८.

गुंडा– (वि.) **प्रमुख** ५१७.

गुंडाळणे– (क्रि.) १) **आवरून ठेवणे**; गुंडाळा ४२०; गुंडाळिली ३१८८;
२) **हस्तगत करणे**; गुंडाळिले ६७२;
३) **वस्त्र गुंडाळणे, नेसणे**; गुंडाळूनि २४९१;
४) **दूर ठेवणे**; गुंडाळून ३५३८;
५) **घोटाळणे**; गुंडाळते ३६०१.

गुंतणे– (क्रि.) **अडकणे**; गुंतले १३२, १२३३, ४३४८; गुंतलिया १४०, ९५०; गुंतोनिया १४१; गुंतली १४४, १६३७; गुंतलासी २२७, ३३७०; गुंतलिये ३८६; गुंते ४५८; गुंतलेती १६६२; गुंतोगुंतो – **अधिकाधिक गुंतत जाणे** ४६५.

गुंता– (पु.) **अडकणे** ६३१.

गुंती– (स्त्री.) १) **मोह** ४२, ३६०९;
२) **अडचण**; गुंती १७४८;
(वा.प्र.) **गुंती उगविणे** – (जन्ममृत्यूचे) कोडे सोडविणे ८२३.

गुंपणे, गुंफणे– (क्रि.) **गोवणे**; गुंफोनि १३१०; गुंफले, गुंतले २१८४; गुंफू ३४२४; गुंफोनिया २११; गुंफे ४५१६.

गुंफा– (स्त्री.) **लहान गुहा**; गुंफेमाजी झोपडी ३३९.

गुरवाडी– (स्त्री.) **घाणीची जागा**; नरक ७९०; गुरवाडीची ११२७.

गुज– (न.) **गुपित** ३१, ६७२, २२४८; गूज १९५०.

गुजरणे– (क्रि.) **सांगणे, जाहीर करणे**; गुजरली २८४५.

गुजरी– (स्त्री.) गवळण २८७३, ४३१७.
गुडघा– (पु.) गुडघा २२०२; गुडघे ३७१६;
(वा.प्र.) **गुडघे फोडणे** – दुखापत करून घेणे ४४८.
गुढार– (न.) रहस्य ५४१; गुढारसें ३९५१.
गुढी– (स्त्री.) पताका, ध्वज ३५९५; गुढिया १९२, २८३९.
गुण– (पु.) १) सद्गुण ५३, २७२, ७५६; गुणभरिता ३८६; गुणांचीच १३७७; गुणाचा १३९१; गुणागुणे १४७२; गुणांसवे २५३७;
२) प्रेमभक्ती; गुण ३२८;
३) योग्यता, गुणवत्ता; गुण ३३७, ८०९;
४) रहस्य; गुण ४४९;
५) कारण; गुणे ५२५, ९७२, ३६६४;
६) कृपा; गुणे ६३०;
७) परिणाम; गुण ६५०, १३४१, १६४१; गुणे १५६२;
८) सगुणरूप; गुणासी ९७५;
९) अवगुण, दुर्गुण; गुण १२७२, २१४२;
१०) रीत – वागणूक; गुण १३६०; गुणे १३७१;
११) उपाय; गुण ३५२८; गुणातीत (वि.) ३७९, ५०७; गुणमोल – (न.) **गुणांचे मोल** ५६०; गुणातीता (वि.) ४४२३; गुणदोष (पु.) ७६४, १४३८, १९११; गुणदोषाच्या (पु.) ४२५; गुणदोषांवरि (पु.) १३०२; गुणनिधिनाम – (वि.) **गुणनिधी हे नाव असलेला** ६१६; गुणगंभीरा (पु.) ६६४, १११०; गुणनिधाना (पु.) ६७३, ४४२३; गुणनिधी (वि.) ९४३, ४४२३; गुणभाग – (पु.) **गुणानुसार मान्यता** १०९३; गुणवाद – (पु.) **गुणगान** १३८६, २१११, ३३६९; गुणत्रयावेगळे – (वि.) **गुणत्रयातीत** २२५८; गुण–अवगुण – (पु.)२३७८ **गुणदोष** ३३७८; गुणवादी – (पु.) **गुणांचे वर्णन करणारा** २५७५; गुणलावण्याची – (न.) **गुणांचे सौंदर्य** ३३७१.
गुणवंत– (वि.) **सगुणरूपधारी** ११५, १२४२, ३९८४; गुणवंता ६३५.
गुणवंती– (वि.) **गुणवान असलेली स्त्री** ३०५१.
गुदरणे– (क्रि.) भरणे; गुदरली ४३५६. गुद (न.) आतील भाग ३२१२.
गुदद्वार– (न.) गुदद्वार; गुदद्वारा २७५.
गुप्त– (वि.) १) अज्ञात १०;
२) अदृश्य; गुप्त १६०६.
गुप्तरूप– (वि.) **निराकार**; गुप्तरुपा ६७३.
गुमान– (वि.) १) गुमता ३८०, ११२९;
२) पर्वा, फिकीर; गुमान ८५९, २२९३.
गुरु– (पु.) **उपदेशक, मार्गदर्शक** २९१, ८७३, २११३; गुरुचे ४५२, १२०८; गुरुच्या ४६५; गुरुने २२९०; गुरुचिया ४४०७; गुरुहत्या (स्त्री.) २५३; गुरुराजा (पु.) ३६९; गुरुचरणी (न.) ४५०; गुरुदास्य (न.) ६४८, १२११; गुरुपुत्रा (पु.) १४६९; गुरुकृपेचा (स्त्री.) १७९०; गुरुभक्ति (स्त्री.) १८८६, २२६१; गुरुकृपा (स्त्री.) २६६८, २८४६; गुरुशिष्यपण (न.) २७९७; गुरुज्ञान – (न.) **गुरुने सांगितलेले ज्ञान** २८६९; गुरुमार्गामुळे – (पु.) **गुरुच्या आचारामुळे** २९७३; गुरुपादाग्रीचे – (न.) **गुरुच्या पायाच्या बोटांचे** ३१०५; गुरुतीर्थी (न.) ३१०५; गुरुअंगुष्टा (न.) ३१०५; गुरुमूर्ति (स्त्री.) ४३५७; गुरुगम्यखुणे – (स्त्री.) **गुरुच्या मुखातून मिळणारे ज्ञान** ४३८८; गुरुपूजा ४४६७.
गुरुगुडी– (स्त्री.) **गुडगुडी, धूम्रपानाचे एक साधन** १२१४; गुरुगुडीचे ३०६७.
गुरगुरणे– (क्रि.) **ओरडणे**; गुरगुरी १३८८,३९३.
गुरगुरु– (स्त्री.) **कुत्र्याचे भुंकणे** १५३६.
गुरुवार– (पु.) **सात वारांपैकी एक** ३६८.
गुरे– (न.) **जनावरे** २२९, १३३५; गुरेवासरे ६०.
गुलाम– (पु.) **सेवक.**
गुसळणे– (क्रि.) **घुसळणे**; गुसळा ३८८; गुसळिले ६५०; गुसळिला ३०८९.
गुहा– (स्त्री.) **डोंगरातील वा जमिनीतील विवर** १४८६.
गुह्य– (वि.) **रहस्य, शब्दातीत**; ९१९, १३८५, ३६४४.
गू– (पु.) **विष्ठा** २८७.
गूढ– (वि.) **गहन, कळण्यास कठीण** २३१४.
गूळ– (पु.) **गूळ** ५८१, ३८३९; गुळा ९८; गुळे ३२७०; गुळवाटी – **खाद्यपदार्थ** ३९४.
गृह– (न.) **घर** ५९, ५७५; गृहीं ३०८०; गृहदारा-आसघनवित् – **घरदार, पैसा यांची इच्छा** १०७३.
गे– (संबो.) १५७.
गेठा– (पु.) **गळ्यातील मण्यांचा एक अलंकार** २३५५.
गेले– (वि.) **मागचे, मागील** ३६.
गोंडा– (पु.) **वेणीत घालायचा अलंकार**; गोंडे ३९४.
गोंधळ– (पु.) १) **गाजावाजा, गडबड**; ७३, २०९, ७९१;
२) **जंजाळ**; गोंधळी ७९१.

३) **वर्णसंकर**; गोंधळ ९०४.
गोंधळ– (पु.) **एक कुळाचार**;
(वा.प्र.) **गोंधळ मांडणे** – **देवीचा गोंधळ घालणे** ४४६.
गो– (स्त्री.) **गाय** १२३; गोधन (न.) २०९, २२०; गोधनां (न.) ६४२; गोधने (न.) १५७६, ४३८५; गोब्राह्मणहिता (न.) ४५०३.
गोकुळ– (वि.ना.) **कृष्णाचं बालपण जिथे गेले तो गाव** १८०३; गोकुळी १७२, ३६४०; गोकुळासी २८३६.
गोकुळनायक– (वि.) **कृष्ण** ४०५.
गोकुळवासी– (वि.) **गोकुळात राहणारे** ४४२३.
गोचिड– (पु.) **एक कीटक** २०४१; गोचिडासी ४५०५.
गोजिरा– (वि.) **सुंदर, नाजुक** १५७१; गोजिरी ४४५, १६९८, ३२९८; गोजिरे ५३२, २२४२; गोजिरिया ८२८, ३९८१.
गोटा– (पु.) **लहान गोलसर दगड**; गोटे २९४४, ४०९२.
गोठण– (न.) **गुरांचे वनातील विश्रांती स्थान** १८६.
गोठले– (न.) **शरीररूपी गाठोळे** १४१५.
गोठी– (स्त्री.) **गोष्ट** १०८४, ३३८४; गोटी १३७०.
गोड– (वि.) १) **आनंददायक** ३, २९०, ३८८, १२३८;
२) **मधुर**; गोड ४१, २५५, १३८६; गोडे ६१४; गोडा १६७८; गोडावरी २५५; गोडपणे – (न.) **गोडवा** २५५; गोडधड (वि.) १२३३;
(वा.प्र.) **गोडचित्ती लागणे** – **मनाला सुखावह होणे** ४६९; गोडा (वि.) **आवड, गोडवा** २४, ३६७७.
गोडावणे– (क्रि.) १) **गोड होणे**; गोडावली ६९९, ३२९३; गोडावले ९४३; गोडावला ४५३३;
२) **चटक लागणे**; गोडावला ४५३३.
गोडी– (स्त्री.) **गोडवा**; १८, ९२०, १३८३; गोडीरस – (पु.) **ब्रह्मरसाची गोडी** २३१४.
(वा.प्र.) **गोडी धरणे** – **गोडी लागणे** ३७६; **गोडी लागणे** – **आवड निर्माण होणे** १४९६.
गोडे– (वि.) **गोंडस** २३८७.
गोणी– (स्त्री.) **धान्याचे पोते** ५६८, १४८२; गोण्या ३०७०.
गोत– (न.) **आप्तइष्ट** ४२४; गोते ३६५, २६२८; गोताचीच ६१४; गोतां ६२९, ६८३.
गोता– (पु.) **नुकसान**
(वा.प्र.) **गोता खाणे** – **नुकसान सोसणे** २३१३.
गोत्र– (न.) **विशिष्ट ऋषीच्या कुळातील**; गोत्रबहिणी – **गोत्रातील बहिणी** ३९९३.
गोदा– (वि.ना.) **गोदावरी नदी**; गोदातटे १०४९; गोदातीरी २४७६; गोदेकाठी २५४३.
गोप– (पु.) **गवळी** ३७९.
गोपांगना– (स्त्री.) **गोपस्त्रिया** १८०३.
गोपाळ– (वि.ना.) १) **कृष्ण** १४६, ३४६७; गोपाळा ३९४, ५०३, १२७२; गोपाळालागी ४०९; गोपाळ-गोपिकारमणा (पु.) ६३५;
२) **कृष्णाचे सवंगडी**; गोपाळ १४४, ३९६; गोपाळे १४९, १४८८; गोपाळांची १७४, १०३९; गोपाळांचा २१००; गोपाळावरी ३२०५.
गोपाळकाला– (पु.) **गोपाळांनी एकत्रित केलेले खाद्य पदार्थ** २१३.
गोपाळपुर– (न.) **पंढरपूरनजिकचे क्षेत्र, यात्रेनंतर इथे काला होतो** ४२०५.
गोपिका– (स्त्री.) **गवळणी** २२०, ३९६, १११२, २८०३; गोपिकांची १०३९, १६१६; गोपिकांच्या १२६८, १९१५; गोपिकारमणा (पु.) ६७३, ४४२३.
गोपी– (स्त्री.) **गवळणी** १०३, २१००; गोपींचे १७६५; गोपीगोपाळा ६४२; गोपीवाळा १७६; गोपीमनोहर ४४१५.
गोपीचंदन– (न.) **पांढरे गंध** १४९३; गोपीचंदन उटी (स्त्री.) १८९.
गोपीनाथ– (वि.ना.) **कृष्ण**; १४८, ३९१३, ४५३९; गोपीनाथे ३७९.
गोप्य– (वि.) **गुप्त** १७१६, २६३२.
गोफण– (स्त्री.) **शेतातील पाखरे उडवून लावण्याचे साधन**; गोफणेसी ११४९.
गोमटाटे– (वि.) **सुंदर, चांगले**; गोमटा १९८१, ३७१२; गोमट्याचा २४०७; गोमटी ६२, १६३५, १९०५; गोमटे २६५,, ७२७; गोमटियांसाठी २२४०, ३६२१.
गोमती– (वि.ना.) **एक पवित्र नदी** ४५४.
गोमाशी– (स्त्री.) **एक कीटक**; गोमाशा ३७३९.
गोमास– (न.) **गायीचे मांस**; गोमाससमान १८९३.
गोर– (वि.) **गोड** २२६.
गोरखा– (पु.) **गुरे राखणारा**; गोरठे १८०.
गोरस– (तो.) **गायीचे दूध** ३८९; गोरसे ४००२.
गोरा– (वि.) **गौरवर्णाचा**; गोरा ३८९; गोरे २३५; गोरी ३९०.

गोराकुंभार– (वि.ना.) **एक संत** २८२०, ४२९९.

गोरांजन– (न.) **ईश्वर प्राप्तीसाठी करायचे आत्मदहन**; गोरांजने ३६७.

गोरेपण– (न.) **गोरा वर्ण** ४३७७.

गोऱ्हवाडी– (स्त्री.) **हगीनदारी** २२०३; गोऱ्हवाडीचा २२१०.

गोवणे– (क्रि.) १) **गुंतविणे, अडकविणे**; गोवियेले १३२, २२४४, ४२१९; गोविला २०१, १०३९; गोवूनी ३९३; गोवूं ५४६; गोऊ ८९४, ९६८; गोविसी १२२६; गोवी १८९८;
२) **बरबटणे**; गोऊनि १८०;
३) **भरणे**; गोविली १७६९;
(वा.प्र.) **गोवी पावणे** – बंधनात अडकणे १३९५.

गोवरी– (स्त्री.) **शेणी** ९९; गोवऱ्या ३८३६.

गोवर्धन– (वि.ना.) **एक पर्वत** १८०३; गोवर्द्धन ४५६६.

गोवळ-ळा– (पु.) १) **गवळी, गोपाळ**; गोवळ १९७, २३०१; गोवळे ३१४३; गोवळा १९; गोवळी १८२; गोविळायासवे १४५४;
२) **कृष्ण**; गोवळिया १४५१; गोवळे ३१६२; गोवळ्यासवे १९.

गोवळे– (न.) **वस्त्राचा गोळा** ३४४९.

गोवा– (पु.) १) **अडथळा, गुंता** ३६५, ८८५, १११७; गोवे ८०, १०९, १००४; गोवी ४५७;
२) **साकडे, संकट**; गोवा ६२४;
३) **बंधन**; गोवा १२४८;
४) **टप्पा, पायरी**; गोवे १२९०;
(वा.प्र.) **गोवा उगविणे** – गुंता सोडविणे १२५७, १२८१.

गोवार– (न.) १) **समुदाय**; गोवारे ८८७;
२) **शेणाने सारविणे**; गोवार– (पु.) ४२९६.

गोवारी– (पु.) **गवळी** १९०, ३७१९.

गोविंद– (वि.ना.) **कृष्ण** २१, ७७६, १४९८; गोविंदाचे ९; गोविंदाच्या ३८; गोविंदी ७९, १४५०; गोविंदे ४१२, ६७८; गोविंदासवे ३७५; गोविंदावाचोनि २२०२.

गोविंदनाम– (वि.ना.) **कृष्ण** २२९८.

गोवी– (स्त्री.) १) **गुंतवणूक** १४९, १४८६, २०७२;
२) **अवघड**; गोवी ३८०.

गोष्ट– (स्त्री.) १) **कथा**; गोष्टी १५२, ३३६, ८१७, १३३०;
२) **संभाषण**; गोष्टी १४६९.

गोसमाळी– (स्त्री.) **कानउघाडणी** ३९७८.

गोसावी– (पु.) १) **स्वामी, गुरु**; २९९, १४३६, २८५६;
२) **मनोनिग्रही**; गोसावी ७२१;
३) **बैरागी**; गोसावी २८९२;.
४) **ईश्वर**; गोसावीच ३२१४.

गोह, गोहो– (पु.) **नवरा, पती**; गोहा ३६; गोहाची ४४७७; गोहो ५६, १६२०, ३०८०.

गोहत्या– (स्त्री.) **गायीची हत्या** ३९९७.

गोही – **ग्वाही, साक्ष**; २१४५, २३३५, ३५७३.

गोळा– (पु.) १) **मोठा घास**; १४८, २२४;
२) **एकत्रित**; गोळा ६५०, १२८४;
३) **लोखंडाचा गोळा**; गोळा ३८२७.

गोळी– (स्त्री.) **बंदुकीची गोळी** २०३९; गोळ्या १०६३, १६१४.

गौरव– (पु.) १) **सन्मान** ३४८, १४६१, ३४१०; गौरवांपुरते ५८६;
२) **आनंद**; गौरव २४१०;
३) **अवडंबर**; गौरव २८४३.

गौरविणे– (क्रि.) १) **सन्मान करणे**; गौरविली २६९, १०१७; गौरवी ३७७, ६६३; गौरविता १३४३; गौरवीन १५६८; गौरवीत २८३४;
२) **सजविणे**; गौरविले ४३७७.

गौरीबाळ– (वि.) **गणपती** ६१०.

गौरीहर– (वि.ना.) **शंकर-पार्वती** २७८५.

गौळण– (स्त्री.) **गवळ्याची बायको**; गौळणी १६६, २२१, १२०८.

गौळी– (पु.) **गवळी**; गौळीयाची १००; गौळियांचे ७०६, २८२०; गवळ्याघरी (न.) ५०७.

ग्यानगड– (पु.) **अहंकार** २७३९; ग्यानगडे ३६७८.

ग्रंथ– (पु.) **धर्मग्रंथ**; ११८, २३२९; ग्रंथी १३४६; ग्रंथांचे २०१३; ग्रंथाचिये २३२४. 4299,

ग्रंथपुराण– (पु.) **पुराणग्रंथ** ६०९.

ग्राम– (न.) **गाव** ३७४२; ग्रामवासी(पु.) ७४.

ग्रामपशू – (पु.) **कुत्रा** १२६२.

ग्रास– (पु.) **घास**; ४६८, १६३०, ४५५०; ग्रासा ४९८; ग्रासोग्रासी – **प्रत्येक घासाला** ७११, ३५५४, ४३३१.

ग्रासणे– (क्रि.) **गिळून टाकणे**; ग्रासिले २२५५; ग्रासावया २८०८; ग्रासूनि ३४८९; ग्रासियेले ४२३९.

ग्राहिक– (पु.) **गिऱ्हाईक** ४०५२.

ग्लानी– (स्त्री.) **मूर्च्छा** ३३९.

ग्वाही– (पु.) १) **हमी, खात्री** १४४, १३३३, १४०७;
२) **साक्ष**; ग्वाही २९३, ९२४, ३३९८.

घ

घंटा– (स्त्री.) **घंटा** २५५०, ३९३९.

घट– (पु.) १) **मातीचा घट, डेरा**; ३७९, ११४६, ३५५८; घटाच्या ८८३; घंटी १५२६;
२) **देह**; घटीं ९९३.

घटाघटा– ध्वन्यनुकारी शब्द ४२९६.

घटपट– (स्त्री.) निरर्थक चर्चा ३४८०.

घटापटा– (क्रि.वि.) **निरर्थक चर्चा**; २७२, १३८६, ३२४२.

घटस्फोट– (पु.) **संबंध तुटणे**; घटस्फोटापाशी २६७०.

घटिका– (स्त्री.) १) **कालाचे परिमाण**; ४६९, १६४१;
२) **मरणवेळ**; घटिका १६०२;
३) **अल्पकाळ**; घटिका ३४६०; घटिकापळ (पु.) ११४७.

घडघडाट– (पु.) **घोष** १५४३, ३४९६.

घडघडणे– (क्रि.) **आवाज होणे**; घडघडे २३७८.

घडणे– (क्रि.) १) **लाभणे**; घडावा ४६; घडे ४८, १०८, १२९९; घडेल ३७४; घडो १३७१; घडावी १३७९;
२) **होणे**; घडली ८९; घडतील २७७; घडती ११४३; घडे १४३२;
३) **मनाविरुद्ध घडणे**; घडिले २६९;
४) **लागणे**; घडती १४३०;
५) **(दागिने) घडणे**; घडो २८२०; घडिली ३६१२.

घडी– (स्त्री.) १) **अल्पकाळ** ८, १२७, ३७६, ९४१, १३५९; घडीघडी – **वारंवार** १९७, १२५३; घडोघडी – **प्रत्येक क्षणी** ४३६४;
(वा.प्र.) **घडी साधणे** – नेमकी वेळ साधणे ३६४; **घडी लेखणे** – मरण निश्चित करणे २३८८;
२) **वस्त्राची घडी**; घडिया ९३; घडिचा ३४४९.

घडी– (स्त्री.) **पायघडी**; घडिया ४९६.

घडीमोडी– (स्त्री.) **घडणे, मोडणे** ४२७; घडमोड ६७४.

घण, घन– (पु.) **मोठा हातोडा**; घणी ५०; घणे १४९२; घणाचिया ३१८०; घन ५५१.

घन– (पु.) **मेघ** ५१३.

घनघाय– (पु.) **घणाचा घाव**; घनघाये १७५४.

घनदाट– (वि.) **गर्दी** १९४.

घननीळ– (वि.) **मेघाप्रमाणे निळा, कृष्ण** ४, ४४३३; घननीळ ११२.

घनमेघ– (पु.) सावळ्या रंगाचा मेघ, कृष्ण ६.

घमंडी– (वि.) **विपुलता** ३२६८.

घर– (न.) **राहण्याचे ठिकाण** ११, ५६, ३४६, १३३६; घरी ७४, २०९, १३७६; घरा ८१, ७३७; घरासि ९२; घरिचे ३९०; घरात ४३३; घरे ३०८५; घरोघरी (न.) ६०, ११२६, १७१५; घरींदारी ३८८, २३६३; घरकुल ४३३, २३३१; घरबुडी – **संसार नाश** २५६५; घरघेणा – (पु.) **घर बुडविणारा** २७१७; घरवासी (पु.) ४१९२; घराश्रम – (पु.) **घरातील काम** ४३१७; घरा येणे – **प्राप्त होणे** ८१; घर खाली करणे – **घर सोडणे** १२९; घर बुडविणे – **घराचा नाश करणे** २५९; घर घरणे – **घरात बसून राहणे** ३९२; घरदार करणे – **प्रपंच थाटणे** ४६४; घर धुणे – **घरातील वस्तू वाटून टाकणे** ५६६; घर पाठी लागणे – **बैचेन होणे** १९१३.

घरटी– (स्त्री.) **फेरी**; ३३२, ६४२, २३१३, ३९८६;
(वा.प्र.) **घरटी करणे** – फेऱ्या घालणे ३३२.

घररिघी– (वि.) **आपण होऊन घरात घुसणारी** ९.

घरचार– (पु.) **संसार** ४४९, ४१७७.

घराचार– (पु.) **लोकाचार** ३७३८.

घराचारी– (वि.) **घरात, सर्वत्र** १५६८.

घवघवीत– (वि.) **ठसठशीत** ४३३३.

घसघस– (स्त्री.) **कटकट** २१३२, ३४९२.

घसणी– (स्त्री.) **दाटी** ४२०६.

घसा– (पु.) **गळा, नरडे**; घसा १७५८;
(वा.प्र.) **घसा फुटणे** – घसा फाटणे ६८८.

घाई– (स्त्री.) १) **त्वरा, लगबग** १४२, १८०९, ४३८८;
२) **संगत**; घाई १९२;
(वा.प्र.) **घाई धरणे** – घाई करणे १४३.

घागर– (स्त्री.) **घडा**; घागरी ४१८, १७२८, ४३१७.

घागरी– (स्त्री.) **पायातील अलंकार**; घागरिया ३३८; घागऱ्या ४३२, ६१०; घागऱ्यांच्या ७४१.

घाट– (पु.) **डोंगरातील चढण** ४४२१.

घाटणे– (क्रि.) १) **एकजीव करणे, रगडणे**; घाटी २२२८; घाटावे २३७१; घाटे ३४७१; घाट २२२७, ३१९८;
२) **अनुकरण करणे**; घाटा १४४;
३) **घुसळणे**; घाटू ४१२६.

घाटा– (पु.) **फोलफट, टरफल**; घाटे १६२.

घाटी– (स्त्री.) **नरडे, गळा** ६०३.

घाणा– (पु.) १) **तेल काढण्याचे लाकडी यंत्र** ८८, २०१७, ४५०६;

२) फेरा; घाणा १८४२.

घाणी– (स्री.) दुर्गंध; २१९८, ३४९२;
२) नरक; घाणी २१९६;
३) उग्र वास; घाणी ३९०; घाणी सांगाते ३१८५.

घाणेरी– (वि.) कुशब्द २४०२.

घात– (पु.) १) अहित ५२, ७९५, १०२७; घातें २८२; घाता ९४७;
२) संगीतातील स्वराघात; घात ७८;
३) संकट, विघ्न; घातीं १४३९; घात १४६९; घातावरी – घातासाठी टपलेला १७२१.

घातक– (वि.) मारक, हानीकारक २८९५.

घातकर– (वि.) नाश करणारा ७६, ६१३.

घातकी– (वि.) नाश करणारा.

घातपात– (पु.) विध्वंस, नाश ११११, ४१२७; घातपाते २७७९.

घाबरे– (वि.) भित्रा २१२.

घाम– (पु.) घाम ४४९१.

घामेजणे– (क्रि.) पाझर फुटणे; घामेजेना ३४५३.

घाय– (पु.) घाव; घाये १०६; घायेविण २०४२; घाईडाई ५५१; घाय – (पु.) योग्यता २१९६.

घायडाय – (पु.) १०७२; घायडाय हात – डावपेच १३२७.

घायकुटे – घायाळ ३८७६.

घायाळ– (वि.) जखमी १४०६, ३९७९.

घार– (स्री.) एक पक्षी; घारी ३७३६.

घालणी– (वि.) १) घातक; घालणीचे १२८०;
२) घालविणे; घालणी ३४२३.

घालणे– (क्रि.) १) अंथरणे, पसरणे; घाली ३६; घालिसी १५५;
२) पुढे करणे; घाली १४८;
३) ठेवणे; घालूं ७५४;
४) देणे; घातले ११३१.

घालमेल– (स्री.) एकत्रीकरण; घालमेल ४५२८.

घाला– (पु.) हल्ला; ७५५, १८४१; घाले ४३२३; (वा.प्र.) घाला घालणे – हल्ला करणे ३८२१; घाला पडणे – हल्ला होणे ७६८, १२६५; घाव उमटणे – आघात होणे २०३१.

घावडाव– (पु.) १) प्रसंग ४५०;
२) संधी; घावडाव १८९६;
३) घाव सहन करणे; घावडाव २३०५;
४) डावपेच; घावडाव ३१९१.

घास– (पु.) अन्नाचा घास; १२८, ८८४, २९५८; घासें ८२०; घासोघासी – प्रत्येक घासाला २०६.

घुगरी– (स्री.) गव्हाचा एक पदार्थ; घुगऱ्या १४९५, ४४५१.

घुबड– (न.) एक पक्षी ९१३.

घुमरी– (वि.) विपुल ३३१, २००७, ४४२८.

घुमारा– (पु.) विपुल ४६६.

घुरट– (वि.) उग्र ३९०.

घुरे– (पु.) एक दुर्गंधी वृक्ष ३८२७.

घुसमांडणे– (क्रि.) रगडणे; घुसमांडील ३७८.

घुसळणे– (क्रि.) घुसळणे; घुसळिता ९१८; घुसळूनि ३५५३.

घृत– (न.) तूप; ४३५३; घृतसार ११४० तूप हेच सार; घृतसाकर १७५८.

घेणे– (क्रि.) १) चाखणे; घ्यावे ४०, ७१५, १३७७; घेऊ १०७; घेऊनियां ११५; घ्यावया १४८; घेती १८४; घ्यारे १९३; घेण्याच्या ३१४; घेसी ४३३; घेइजेसे ८८८; घेइन १३५७; घेईल १४६४;
२) म्हणणे, उच्चारणे; घे ८६;
३) गिळून टाकणे; घेतल्या ८६;
४) स्मरण; घेता १८५;
५) खाणे; घेणे १९१;
६) जिंकणे; घेवविली १०९७;
७) स्वीकारणे; घेतला १३७२.

घे–घेमारी– (स्री.) हाणामारी.

घोंगडी– (स्री.) लोकरीचे जाडे वस्त्र १०८२.

घोंगडे– (न.) लोकरीचे जाडेभरडे वस्त्र १०८०, १०९१; २३७१, २५६४; घोंगडियांचा १०८१; घोंगडियांची १०८३; घोंगडियास १०८७.

घोंघाणि– (वि.) अडाणी; घोंघाणिया २३७५.

घोकणे– (क्रि.) वारंवार म्हणणे; घोकिता १२१०; घोकी १३१०; घोकावे १४८४; घोकिले १६२२; घोकाया २७६६; घोकूनिया ४२१२.

घोगे– (वि.) मोठे ३७४६.

घोट– (पु.) घुटका १७७०, ४३९७.

घोटणे– (क्रि.) १) (पाणी) सुटणे; घोटूनिया १४८;
२) गिळणे; घोटी ५७६.

घोटा– (पु.) भांग घालून केलेले पेय ४२९६.

घोडा– (पु.) अश्व; १५२४; घोडे १३३, ७७७; घोड्याची ६८३; घोडीं २४५९, २८२०.

घोण– (स्री.) खिन्नावस्था; घोणे ३८८.

घोर– (वि.) अर्वाच्य; घोरा ३२८७.

घोष– (पु.) गजर १४३, १११०; २३६०, ३४१२.

घोसुले– (न.) घड ६६०.

घोळ– (पु.) १) वाघ्याच्या हातातील लोखंडी वाद्य ४६६, २११२; घोळी ८७१;
२) घुंगरांचा समूह; घोळ ६१०.

घोळ– (पु.) घोटाळा २५१६.

घोळणे– (क्रि.) १) घासणे; घोळितां १५१;
२) चिकटून बसणे; घोळिसी १५१;
३) मिसळणे; घोळिले १७३२;
४) फिरणे; घोळी २५६०.

घ्राण– (न.) नाक २७७९.

च

चंचळ– (वि.) अस्थिर १४९, १८३७, ४३०४.

चंडी– (वि.ना.) चंडिका, एक देवता २३८४.

चंदन– (पु.) एक सुंगधी वृक्ष ३६, १२६०, २९५७; चंदनाची ४, १०५६; चंदनेही ६३; चंदनाच्या १९५; चंदना २८९; चंदनाचे २९०; १७५९; चंदने ७७५; चंदनपणे २६६५; चंदनातिल ४४७८.

चंद्र– (पु.) एक देवता ४५४; चंद्रासी ८१६; चंद्रघणी – मनाचे समाधान १७४; चंद्रलीळा – चंद्रकला ४७५; चंद्रकोटी – कोट्यावधी चंद्र १११२; चंद्रसूर्य १२८४; चंद्रकळा – चंद्रप्रकाश १६२१; चंद्रामृत – चांदणे २०११.

चंद्रबळ– (न.) पाठिंबा ३१३.

चंद्रभागा– (वि.) पंढरपूरच्या भीमा नदीचे एक नाव ११२६, ४३१८; चंद्रभागे १११, १६१०, २४९३; चंद्रभागेचिये १५४९; चंद्रभागेतीरी २०७९.

चंद्रमा– (पु.) चंद्र २८२१, ४१४३.

चंद्रमौळी– (वि.ना.) शिव ५९७.

चंपे– (पु.) एक खेळ ३०८१.

चकोर– (पु.) मेघातून पडणारे पाणी पिणारा पक्षी; चकोरा २८२१, ४३०८.

चक्र– (न.) कृष्णाचे सुदर्शन चक्र ११५, ४४५, ५४४, १५९६; चक्रफेरा (पु.) २३१३.

चक्रचाळा– (वि.) चक्रचालक, कृष्ण; चक्रचाळे २५६३; चक्रधरा – (वि.) चक्रधारी कृष्ण ६४६, १८७५.

चक्रपाणी– (वि.) चक्र हातात धरणारा, कृष्ण ३९१, १११२, १६२९.

चक्रफेरी– (स्री.) रहाटगाडगे ३५९३.

चक्रवर्ती– (वि.) सार्वभौम राजा १३३, ३७५०.

चघळणे– (क्रि.) पदार्थ तोंडात घोळविणे; चघळी ७७७.

चट– (स्री.) १) आवड ३७९, २५६३;
२) सवय; चट ३९३, १८६५, ३७१३;
(वा.प्र.) चटा लागणे – नादी लागणे ४०४.

चटके– (वि.) दिखाऊ; चटक्या १४१२.

चढणे– (क्रि.) १) वर जाणे; चढेल १४०; चढते ६९३;
२) उत्पन्न होणारे; चढे १५६५;
३) वाढणे; चढो २६३९.

चढते– (वि.) वाढणारे १३०४.

चढी– (स्री.) मात, वर्चस्व १६८.

चणा– (पु.) हरभऱ्याचा दाणा; चणे २४५२.

चतुर– (वि.) हुषार ३९५, १००१, १३९९, ३१२४; चतुरा ६३७; चतुराच्या १८२५.

चतुराई– (स्री.) चातुर्य, हुषारी ३३५२.

चतुराशिरोमणी– (वि.) चतुरांमध्ये श्रेष्ठ ९७६, ३७२०.

चतुर्भुज– (वि.) १) चार हात असलेला कृष्ण ३३२, १५९६, ३१७६; चतुर्भुजा ६४२, १५७७;
२) देवरूप; चर्तुर्भुज ११२६.

चतुर्मुख – (वि.) ब्रह्मदेव; चतुर्मुख १५७७.

चपळ– (वि.) १) जलद हालचाल करणारा १३९, १८३७; चपळा ४६०;
२) चंचल; चपळ १७३७.

चपळत्व– (भा.ना.) चपळपणा; चपळत्वे ९५८.

चपे – (स्री.) तडाख्यात १११५.

चपेटा– (पु.) तडाखा, चापट ४०७२; चपेटे १२६५; चपेट ३२९०.

चमकणे– (क्रि.) आश्चर्यचकित होणे ६७८.

चमत्कार– (पु.) अद्भुत गोष्ट २७२.

चरचरणे– (क्रि.) वेदना होणे; चरचरी २३८१.

चरण– (पु.) पाय; चरण ५, ३९१, १३२५; चरणी ४६०, ६१०, १३८२; चरणा ४९९; चरणांच्या ५३४; चरणरज – (स्री.) पायधूळ ३८, ४९५, १६६८; चरणरजे १४०८, २०५२; चरणसेवा ५०४, ७६१, २४३३; चरणसेवक ६६४; चरणांबुजे – चरणकमल ८६२; चरणकमळ १०१८, ३३६०; चरणरजधुळी २७५४.

चरणे– (क्रि.) गुराचे गवत खात फिरणे; चरे १५६, १५५६; चरत ६७८.

चरणे – (क्रि.) जखम खोलवर पसरणे; चरे १३९७.

चरफड– (स्री.) तडफड ११६, १६७२.

चरफडणे– (क्रि.) तडफडणे, संताप; चरफडे ८५०;

चरफडी १०३१, १८३७.
चरवण– (न.) **चघळणे, रवंथ करणे**; चरवणीं८३.
चरवी – (स्त्री.) **दुधाची कासंडी** ४०४३.
चराचर– (न.) **सर्व जग**; चराचरी २५७, ३७७, २३१७, ३९२९.
चरित्र– (न.) **जीवनातील घटना** ३६४०; चरित्रे ५५३; चरित्रउच्चारे १६४९.
चर्चा– (स्त्री.) **गप्पा** २०४३.
चर्म– (न.) **कातडे** १७३२, २८२०; चर्मातु – **कातडे** ४५४; चर्माचिया ३६५८; चर्मदृष्टि – (स्त्री.) **बाह्यदृष्टी** २०४५; चर्मचक्षु (न.) २८३५; चर्ममास – (न.) **कातडे आणि मांस** ३४६१.
चर्मक– (पु.) **चांभार**; चर्मकाचे २९८२.
चर्या– (स्त्री.) १) **आचरण**; चर्या ४८२;
२) **दिनचर्या**; चर्या ८३८;
३) **चेहरा**; चर्या २०६९;
४) **बांधणी, रचना**; चर्या ४५९८.
चर्वणा– (स्त्री.) **चर्चा**; चर्वणी १४२९.
चलणे – (क्रि.) **चालणे**; चला ३८, १३१३.
चव – (स्त्री.) १) **आवड**; चवी २३०, ३०२, २१६५;
२) **गोडी**; चवी २८८, १०९८, २६००;
३) **रीत, मर्यादा**; चवी ८४०, १८७९.
चवगुण– (सं.वि.) **चौपट** ४५४१.
चवदा, चौदा– (सं.वि.) **एक संख्या**; चवदा २६१, २४८५; चौदा १५६, १९७६.
चहू– (स.वि.) १) **चार**; १५६, ७३१, २४८७; चहूकडोनिया ६७८, ४२३५; चहूखुरी – **चारी पायांवर** ४२९८; चहूबाही – **चारी हातांनी** ४४१२;
२) **चार वेद**; चहू ४४९.
चळ – (पु.) **छंद** ३०७९.
चळ – (पु.) **पळणे** ४४८६.
चळकाप– (पु.) **थरकाप** १७३, ४२३७.
चळचळ– (स्त्री.) **थरकाप**; चळाचळा ४२४१.
चळण – (न.) १) **हालचाल**; ४२८, १४२५, १८७८; चळेना २८६२;
२) **पैसा - अडका**; चळण ४२५;
३) **विविध कर्मे**; चळणांचा १३९६;
४) **चैतन्ययुक्त**; चळण ४१३९.
चळणे – (क्रि.) १) **चुकणे**; चळे १५४७, २३०४;
२) **विचलित होणे**; चळो १८८७;
३) **हालणे**; चळेना २८६२.
चक्षु – (पु.) **डोळा** ४०८९.

चांग – (वि.) **चांगला** १७१, ५४६, १७७२.
चांगला-ली-ले– (वि.) **उत्तम, सुंदर**; चांगला १६०, ६५८; चांगली १००; चांगले १०३, ६६०, ११०८.
चांगलेपण– (भा.ना.) **चांगुलपण** १०३५, २३१२.
चांगा– (वि.) **पवित्र** १३७.
चांगावटेश्वर– (वि.ना.) पाहा, **वटेश्वरचांगा**.
चांचल्य– (भा.ना.) **अस्थिरता**; चांचल्ये ६३६.
चांडाळ– (पु.) १) **शूद्रजातीचा** ५५, ९४५, ४४१०; चांडाळाच्या १४६९; चांडाळाचे ३९२२;
२) **दुर्जन दुष्ट**; चांडाळ ७७, ५६५, २३५५; चांडाळा ३०१, १२०३, २२४३.
चांदणी– (वि.) **चांदणीसारखी**; चांदणी ३९०.
चांभार– (पु.) **चांभार जातीचा** १३१९.
चाकर– (पु.) **सेवक** २६७; चाकराचे ४३७८.
चाकरी– (स्त्री.) **सेवा**; १७४, १२९०, २७९९; चाकरीवांचून २२१३.
चाकाटणे– (क्रि.) **चकित होणे, दिपून जाणे**; चाकाटले ४१५९.
चाखणे– (क्रि.) **चव घेणे**; चांखू ६४; चाखोनिया ४०८; चाखोनि १०९८; १९५९; चाखे २३१३.
चाच– (वि.) **चंचल** २७०७.
चाचणी– (स्त्री.) **तपासणी** ८३९, २७०७.
चाचपणे– (कि.) **शोधणे**; चाचपू ४५; चाचपां २२८; चाचपती ८९२; चाचपावे १३०९; चाचपसी २३६८.
चाचपडणे– (क्रि.) **शोधणे**; चाचपडी १३८९; चाचपडता १४३९.
चाट– (वि.) **लबाड** ५५२, १४६१;; चाटा २३७५.
चाटणे– (क्रि.) १) **जिभेने खाणे**; चाटी २७३८; चाटिता ३८७१;
२) **निरूपयोगी असणे**; चाटावे २०९.
चाटू– (स्त्री.) **लाकडी पळी** २२०७.
चाड– (स्त्री.) १) **आवड, इच्छा**; ३९, ५३६, १३०७; चाडा ५०३, ६३३; चाडे ७२७;
२) **पर्वा**; चाड ४१, ४५५, ९४८, १४६३; चाडा ३३८९.
चातक– (पु.) **एक पक्षी** १८२०; २८८१.
चातुर्य– (वि.) **शहाणपण, चतुरपणा**; चातुर्याच्या २१८२; चातुर्यसागरा १८८७.
चापल्य– (न.) **फुलोरा**; चापल्ये १७७९.
चापेकळी– (स्त्री.) **गौरवर्णाची स्त्री** ३९०.
चाभाड– (न.) १) **चामड्याचे तोंड** १७१८;
२) **जबडा**; चाभाड ४२३५.

चाम– (न.) **चामडे, कातडे** २५८८, २८१६.
चार– (स.वि.) १) **एक संख्या** ११६, १९४;
२) **चार वेद**; चारी १५३, ८०९, १४३९, ३८९४;
३) **चार योनी**; चारी ४६६;
४) **काहीजण**; चारी १३२८; चारचौघे ९७२; चार लक्ष ४४४३.
चार– (पु.) १) **वागणूक** ६७, ७६१;
२) **छंद**; चार १०७, ३१२८; चारे ४६६.
चारण– (पु.) **भाट, स्तुतिपाठक** ४३८६.
चारणे– (क्रि.) **जनावरांना चरायला नेणे**; चारावया १४८, ४३८५; चारितो १५५; चारिता ३०५; चारित २३०१.
चारा– (पु.) १) **गवत** १९१; चार १४८, ६०२; चाराबोरा – **गवत** १४४;
२) **खाद्य**; चारा २०१०, २०४९;
३) **आमिष**; चारा ९४.
चाल-चाली– (स्त्री.) १) **चाल, पुढे जाणे** ८९१;
२) **महत्त्व**; चाल ९३०; चाली – **आक्रमण** २०९;
३) **रीत**; चाली २४२; चालीचाचि ९६६; चाली करुनि ३५९८; चाली वरुनि ३५९८.
चालणे– (क्रि.) १) **पुढे जाणे**; चाल १३४; चालतसे ८७१; चालता १३८१; चालो १४४६;
२) **वागणे**; चालावे १४८;
३) **रुळलेला**; चालतिया ८०;
४) **वापरणे**; चाले २३९९;
(वा.प्र.) **चालून येणे** – आपणहून येणे ५६६; **चालत येणे** – परंपरेने येणे ६३२.
चालविणे– (क्रि.) **काळजी घेणे**; चालवील २०४.
चाली– (स्त्री.) १) **प्रसार** ६९६;
२) **स्पर्श**; चाली १०९७;
३) **जागा, स्थान**; चाली १५३४;
४) **अन्यमार्ग, विचार**; चाली १७०१;
(वा.प्र.) **चाली होणे** – प्रसार होणे ६९६; **चाली नाही** – खणायला वाव नसणे.
चावट– (वि.) **बाष्कळ** २८९६; चावटा ४०७३.
चावटी– (स्त्री.) **बाष्कळपणा** १३१०, ३८७१; चावटीचे ८२;
(वा.प्र.) **चावटी पिटणे** – बाष्कळ बडबड करणे ४५२२.
चावणे– (क्रि.) **चावणे**; चावितो १५७०.
चावळणे– (क्रि.) **विचलित होणे**; चावळे ६९, १४०९; चावळली १८८७.

चाहाटळ – (वि.) चावट १२३९.
चाहाड– (वि.) **चुगलखोर, चहाडी करणारा** ७७, १०८४; चाहाडाची १९७९.
चाहाडी– (स्त्री.) **चुगली** १२६२, ३५३२.
चाहूर– (स्त्री.) **एकशेवीस बिघे जमीन**; चाहुरांची २७२.
चाहूल– (स्त्री.) **कोणीही जवळ येत असल्याची न कळत मिळालेली सूचना**; चाहुलीने २२८.
चाळक– (वि.) **प्रेरणा देणारा** २०१४, ३६५८.
चाळवण– (स्त्री.) **फसवणूक** ३४७१.
चाळणी– (स्त्री.) **फसवणूक** १२६९, ३५९६.
चाळवा– (वि.) **फसविणारा** १८७४.
चाळविणे– (क्रि.) १) **फसवणूक करणे**; चाळविले ९८, ४४८; चाळविसी १४८; चाळवूं ३१७, १८०७; चाळवूनि ३९१, १२५३; चाळवावे ९७७; चाळवी १३१२; चाळवाचाळवी फसवाफसवी; २६३५, ३७८५;
२) **नादी लावणे**; चाळविल्या ३८८, २२७२.
चाळा– (पु.) १) **ध्यास, छंद** १०३, ५६९, २९६३;
२) **खोड**; चाळा ३९०; चाळे १०५०;
३) **विचित्र वागणूक**; चाळा ४५६;
४) **क्रिया**; चाळे ४५८, २१७२;
(वा.प्र.) **चाळा लावणे** – छंद लावणे ३९७, ६११.
चिंतणे– (क्रि.) **चिंतन करणे, स्मरण करणे**; चिंतिती ६७; चिंतिलाचि ६१२; चिंतीत ६३६; चिंतवेना ७४०; चिंतिलिया ७८४; चिंतिले ८६९; चिंती १३६८; चिंतू १३८३, ३६२२; चिंतोनिया २२१२.
चिंतन– (न.) **मनन, ध्यास** ३४, ३२४, ९९९, १३०६; चिंतने ९५४, ९८६, १२७६; चिंतनी ११०४; चिंतना १३३०; चिंतनाचा १३७६, १४२५;
चिंतवनी – (स्त्री.) १२७८.
चिंता– (स्त्री.) **काळजी**; ९, ४२४, १२५९; चिंते १०३१; चिंताडोही (पु.) ९७४; चिंतातुर (वि.) २०८२, ३१००; चिंताआसविरहित (वि.) २२८८;
(वा.प्र.) **चिंता वाहणे** – काळजी करणे २१९, ९७३; **चिंता वारणे** – चिंता नाहीशी होणे ८४९.
चिंतामणी– (पु.) **इच्छित वस्तू देणारा काल्पनिक मणी** ५३, ९१०; चिंतामणीपाशी ८८०; चिंतामणीसमान २९४४.
चिंतामणी देव– (वि.ना.) **मोरया गोसावी यांच्या परंपरेतील संत**; चिंतामणीदेवा २८८३.
चिंधी– (स्त्री.) **कापडाचा तुकडा** २४४, २३७६;

चिंध्या १८८८.

चिक– (पु.) नुकत्याच व्यालेल्या गाईचे वा म्हशीचे दूध; चिका २७९१.

चिकटणे– (क्रि.) चिकटून राहणे; चिकटून २३९५; चिकरणे – पुसून टाकणे; चिकरूनि ११२७.

चिखल– (पु.) चिखल २४५२.

चिटनिस– (पु.)राजाचा पत्रलेखक १८९०.

चिताक– (पु.) एक दागिना १८०७.

चित्त– (न.) मन, अंतःकरण ११, ७१, १२५६; चित्ती २०, ७३, १३५४; चित्ताची ५८; चिते (मनात) १२७३; चित्तासी १३३३; चित्तावेगळे ३३२८; चित्तवृत्ती (स्त्री.) ३९७, ४४२९; चित्तशुद्धी ४७६, १६९४; चित्तचाळका (पु.) ६७३; चित्तशुद्ध (वि.) ९०६; चित्तसमाधान (न.) ९५३; चित्तवित्त (न.) मनापासून ३४४१; चित्तचैतन्य (न.) ४०७७;
(वा.प्र.) चित्ती धरणे – मान्य करणे २४४; चित्ती बसणे – मनात ठसणे ३७८.

चित्र– (न.) चित्र; चित्रींचे १७५२;

चिदाकार– (वि.) चैतन्याकार, ब्रह्माकार ४२४२.

चिद्रूप– (वि.) चैतन्यमय ४२४२.

चिनचिनी– (स्त्री.) कटकट २३८७.

चिन्मय– (वि.) आत्मरूप, ज्ञानरूप ४२४२, ४३१३.

चिन्ह– (न.) १) खूण; चिन्है १५९३;
२) लक्षण; चिन्है ३२७६.

चिपळी– (स्त्री.) भजनाच्या वेळी वाजवायचे लाकडी वाद्य; चिपळिया ४३२, २६२७; चिपळ्या ४३४.

चिपाड– (न.) वाळलेला कडबा १५६४, ३४९१.

चिरंजीव– (वि.) अमर १०३५, ३३८०.

चिर– (न.) वस्त्र; चिरे ३९६, २९५३; चिरामध्ये २९५३.

चिरकाळ– (वि.) निरंतर, अखंड ११०३, ३१०५.

चिरगुट– (न.) कपड्याचा तुकडा; चिरगुटे ३०७१, ३८७१; चिरगुटा ४४६१.

चिरणे– (क्रि.) १) कापणे; चिरोनि २४५; चिरलिया ७००;
२) लावणे; चिरिल्या.

चिरा– (पु.) दगड, चिरा १४००;
(वा.प्र.) चिरा घालणे – मार्ग बंद करणे ३८; चिरा घालणे – नाहीसा करणे १२५०; चिरा पडणे – नाहीसा होणे १३८२, ३४४६; चिरा देणे – नाद सोडणे ३७३४.

चिरीव– (वि.) रेखीव ४०३१.

चिवडणे– (क्रि.) कुसकरणे; चिवडुनिया ४१४; चिवडिती १३९५.

चिळसवाण– (वि.) चिळसवाणे ४३७७.

चिळसविणे– (क्रि.) किळसवाणे होणे ४४८६.

चीकसा– (पु.) सुगंधी उटणे ४९३.

चीथू– (स्त्री.) निंदा, नालस्ती ५७०.

चुंबक– (पु.) लोखंडाला आकर्षून घेणारा पदार्थ; चुंबकाचे ३१८६.

चुंबणे– (क्रि.) चुंबन घेणे; चुंबी १३२५.

चुंबन– (न.) मुका ३९१, ४५११.

चुंबळीचा– (वि.) बदफैली पुरुष २४६.

चुंबळी– (वि.) बदफैली स्त्री; चुंबळीशी २४६.

चुंबाचुंबी– (स्त्री.) एक खेळ ३०८१.

चुंभळे– (वि.) लोभी, हावरट १३१२.

चुकणे– (क्रि.) १) न उमगणे, ध्यानात न येणे; चुकले ९०, १५४८; चुकलो २३७; चुकली २३८; चुके २५१; चुकलासी ४१४; चुकता ८३३; चुकती ८३४; चुकतील ११४३; चुको नये १४३७;
२) टळणे; चुकीजेना १०६; चुकेचिना ५६६;
३) संपणे; चुकलिया १८६;
४) फसगत होणे; चुकेचि १९०;
५) चुकामूक होणे; चुकली २६५; चुकलिया २६६;
६) कामात चूक करणे; चुकलिया २६७;
७) खंड पडणे; चुकलिया ३१२;
८) मार्ग चुकणे; चुकली ३३९; चुकलेसे ४३८२;
९) दूर करणे, टाळणे; चुकवी ११३९;
१०) होणे; चुके १३०१;
११) होऊन जाणे; चुका होणे १५२९.

चुकविणे– (क्रि.) १) टाळणे; चुकवी ८६; चुकावूनि १२६; चुकवीली २२९; चुकविला ४२६; चुकवूनी ४९९; चुकविता ९८३; चुकविले १३४७; चुकलोसा ३१६९;
२) हुलकावणी देणे; चूकावूनि २२७.

चुकांडी– (स्त्री.) हुलकावणी २२७.

चुका– (स्त्री.) भेट न होणे ६०१.

चुका– (पु.) मोठी चूक ७७.

चुकामुक– (स्त्री.) भेट न होणे ४३५६.

चुकुर– (वि.) १) गोंधळलेला ९७९;
२) चुकार; चुकुर १८६१;
३) चुकवून; चुकुर ३६९९.

चुडा– (पु.)१) हातातील सौभाग्य चिन्ह ४४९;

२) बांगड्या; चुडा ४२४५.

चुनडी– (स्त्री.) बुट्ट्यांचे लुगडे ४२४५.

चुना– (पु.) चुना २२८९.

चुरचुरणे– (क्रि.) आग होणे, जळजळणे; चुरचुरी २७११.

चुरा– (पु.) भुगा ५०.

चुलता– (पु.) वडिलांचा भाऊ ५१६, २२६५.

चूक– (स्त्री.) चूक; चुकी ७३, १९९६, ४१८४.

चूर– (पु.) कण;
(वा.प्र.) चूर करणे – नाश करणे ४४६०.

चूळ– (स्त्री.) मुखातील घोटभर पाणी; चूळ घोटभर पाणी ६७७, ४०६०.

चेंटा– (पु.) लहान मूल २३७५.

चेंडुफळी– (स्त्री.) एक खेळ ४५४१.

चेंडू– (पु.) खेळणे १३९, ३०८१; चेंडुवाचे ४५४८; चेंडुवासवे १५३.

चेईणे– (क्रि.) जागे होणे; चेइला ४१३८.

चेटुक– (न.) जादूटोणा ४३९६.

चेडा– (पु.) चेटुक ३३४१.

चेतणे– (क्रि.) पेटणे; चेतले ७०४; चेतविले – प्रोत्साहित केले २५०९; चेतना (स्त्री.) स्फुरण २३१५

चेतविणे– (क्रि.) चिथावणी देणे; चेतवूनि १३८९.

चेता– (वि.) जागृत, जागा १३६२.

चेपणे– (क्रि.) दाबणे; चेंपियेला ५४; चेंपी ६०३; चेंपला ३४९२; चेंपलो ३५८९.

चेरा– (पु.) चेहेरा ४६२.

चेला– (पु.) शिष्य; चेल्यांचा १२१४.

चेलेपण– (भा.ना.) शिष्यत्व ४४४६.

चेवणे– (क्रि.) १) चवताळणे; चेवलिया ८७८;
२) जागे होणे; चेविल्या २९६७.

चेष्टविणे – (क्रि.) १) जागृत करणे; चेष्टविले २८१७;
२) सचेत करणे; चेष्टवूनि २८३०;
३) चैतन्य निर्माण करणे; चेष्टविली ३१६६.

चेष्टा– (स्त्री.) १) आचार, क्रिया ८३, १५३६, १८८४;
२) गैरवर्तन; चेष्टा ५८४;
३) निरर्थक घटना; चेष्टांनी ८४४;
४) उद्योग; चेष्टा १४०२;
५) टवाळी; चेष्टा ४३६६, ४४६२.

चेष्टाविणे– (क्रि.) १) प्रवृत्त करणे; चेष्टाविला २१७१;
२) चेष्टा करणे; चेष्टाविले ३६१८.

चैतन्य– (न.) प्राणतत्त्व १०३९.

चैतन्यघना– (पु.) कृष्ण ६७३.

चैतन्यविग्रही– (वि.) कृष्ण ४३४५.

चैत्रमास– (पु.) चैत्र महिना ४५१.

चोख– (वि.) नेटके; चोख ७८२.

चोखट– (वि.) निर्मळ, शुद्ध ३५५२; चोखटिया २४४१.

चोखडे– (वि.) पवित्र, शुद्ध ३४३६; चोखडी ४५०.

चोखणे– (क्रि.) चोखणे ३१०५.

चोखामेळा– (वि.ना.) एक संत १५६८; चोख्यामेळ्यासंगे २८२०.

चोखाळणे– (क्रि.) १) मार्गक्रमण करणे; चोखाळिल्या ३३०;
२) निर्मळ करणे; चोखाळली ९३४.

चोच– (स्त्री.) पक्ष्यांची चोच; चोची १५५०, २३७१.

चोजविणे– (क्रि.) १) माखणे; चोजविली २५८;
२) शोधणे; चोजविते ३८५; चोजवीत ८३८;
३) मिळणे, प्राप्त होणे; चोजवी ८०३, १२४९;
४) संतुष्ट करणे; चोजवीत ११२५.

चोट– (पु.) हाती काही नसणे ४२७६.

चोपड– (न.) कापड; चोपडुची ४३६२.

चोर– (वि.) चोरी करणारा ४५, १०५७, ३१७४; चोरा ७४; चोरे १२०, १९८७; चोराचे १२०; चोरी ३९४; चोराठायी (कृष्णाजवळ) ४३७; चोरासवे ११४८.

चोरटा– (वि.) चोरी करणारा ७७, २२४८; चोरटे ३९१, ११४७; चोरटाचि १०८९; चोरटी २६७६; चोरट्यासी ४२५०; चोरवाट (स्त्री.) १०६४.

चोरणे– (क्रि.) १) चोरी करणे; चोरावया १८०; चोरोनिया २०७, १०३९; चोरून २८४; चोरिले ४१२;
२) फसविणे; चोरी १४५४;
३) न कळत करणे; चोरिले २३६५;
४) हरण करणे; चोरी ३३९;
५) दडवून ठेवणे; चोरी ३७८.

चोरी– (स्त्री.) १) चोरी; ९१, ३८६, १७०७;
२) लपवून ठेवणे; चोरी २८९९;
(वा.प्र.) चोरी न चलणे – चोरी फसणे १२५६.

चोवीस– (सं.वि.) १) एक संख्या;
२) चोवीस; अठरा पुराणे व सहा शास्त्रे १८३४.

चोहटा– (पु.) चव्हाटा, चौक ३०६७, ४३६२.

चोळणे– (क्रि.) १) चुरगाळणे; चोळू ६४; चोळी २८८;
२) घासणे; चोळी २२६, ३९७९.

चोळी– (स्त्री.) स्त्रियांचे एक वस्त्र; चोळिया ३९६; चोळ्या ६७७; चोळीचे १७६५.

चौ– (सं.वि.) चार ६५०, १६१२.

चौक– (पु.) १) **धान्याची चौकोनात भरलेली रांगोळी** ६८४, ८१२;
(वा.प्र.) **चौक भरणे** – धान्याची रांगोळी काढणे ४१३; **चौक साधणे** – धान्याची रांगोळी ४४६;
२) **घरादारात, घरात सर्वत्र**; चौकदारी ४५४६.

चौकडी– (स्त्री.) **चार युगांचा काल**; चौकडिया ४०५४.

चौगुणा– (सं.वि.) **चौपट** ३९६.

चौघे– (सं.वि.) **चार**; चौघांची १९०; चौघांच्या ४३७ (वेद); चौघीसी ४४५; चौघांचिया ४५१ (वेद); चौघा १६७७; चौघांचिया – **अनेकांसमोर** २२५०; चवघे २०९.

चौघाचार– (पु.) १) **चार लोकांनी केलेला निवाडा** २०६२, ३३९८;
२) **आचार**; चौघाचार ३४६६.

चौधरी– (पु.) **गावचा सरकारी अधिकारी** १९८१; ४०२२.

चौबारा– (पु.) **चव्हाटा**; चौबारी ३८८७.

चौऱ्यांशी– (सं.वि.) १५५, ४६६; चौऱ्यांशींच्या **चौऱ्यांशी लक्षयोनी** ८६, ११४३; चौऱ्याशी ४६०; ६५१, २५०६; चौऱ्यांशीची १५५, १४४०; चौर्यांशीचा ११२३; चौऱ्यासीचे २०१७; चौऱ्यासीचा ३०७०.

छ

छंद– (पु.) १) **नाद, आवड** १००, ४५५, ८४३; छंदे १८०, ७९७, २०३३; छंदाचे १३९०;
२) **चाळा**; छंद ३९२, ९०४, १२९४;
३) **खेळ**; छंद ४१२;
४) **साथ**; छंदे ७४१;
५) **गायनातील एक प्रकार**; छंद ७८२;
६) **लोभ**; छंद ११४३;
७) **विचार**; छंदाचे २३४१; छंदछंदे **आवडीने** १५५.

छत्रपति– (वि.) **सिंहासनावरील राजा** १८८६.

छत्री– (स्त्री.) **मानाचे चिन्ह**; छत्री १८८४, ४३५६.

छळ– (पु.) **त्रास, जाच, निंदा**; छळ १३८९.

छळणा– (स्त्री.) **त्रास**; छळणा ३४६४, ३५८२.

छळणे– (क्रि.) **त्रास देणे**; छळी ३०३, ५५२; छळूनी ८०३; छळितील ९२३; छळो १५५७; छळावया १७५८, २२१७; छळीतसे २८७९.

छळवादी– (वि.) **छळ करणारा** ३८०६.

छाटी– (स्त्री.) **संन्याशाचे भगवे वस्त्र.**

छाया– (स्त्री.) **अंधार** ६३१.

छाया– (स्त्री.) १) **सावली** ६५, ६३७, १५५४; छाये ९९७, १४५२; छायेचा १२१५;
२) **अनुग्रह**; छाया ३३, १००६, ३१६७.

छिद्र– (न.) १) **दोष** १९७९;
२) **बिळ, भोक**; छिद्राचा २९५४.

छीथू– (स्त्री.) **बेअब्रू** २२१०, ४४७७.

छेद– (पु.) १) **निराकरण** १७९३;
२) **नाश**; छेद ४१६६.

छेदणे– (क्रि.) **तोडणे**; छेदवे १०१०; छेदी १०६६; छेदिती १४७०; छेदिला १५२४; छेदुनिया ३०५४; छेदियेले ४१३९.

छेदना– (स्त्री.) **नाश** ३५५२.

छो– (क्रि.वि.) **निघून जाणे** ३३०७.

ज

जंगम– (वि.) **लिंगायत साधू** ३९३९.

जंगीभोवरा– (पु.) **भोवऱ्याचा एक खेळ**; जंगीभोवरे ३०८१.

जंत– (पु.) १) **पोटातील कृमी** १६९६;
२) **शूद्र**; जंत २९७८, ४५०६.

जंतिणे– (क्रि.) **जुंपणे** ६२२.

जंतू– (पु.) **कीटक** ४२८९.

जंबुक– (पु.) **कोल्हा** २७८३, ४४८१.

जंबुवेष– (पु.) **कोल्ह्याचा वेष**; जंबुवेषा ३८६६

जई– (क्रि. वि.) **जरी, ज्या अर्थी** ३५६०.

जकात– (स्त्री.) **मालाच्या आवकीबद्दल द्यावयाचा कर** (अ.); जकातीचा ४०२२.

जग– (न.) **विश्व**; ४६, ४६१, १३०३; जगी ९१, ३४८, ८५०; जगाचे ५०; जगे ५६, ४०६; जगा ४६०, ८५०; १४१०; जगाचा ६८०; जगासि १३८४; जगामाजी ३२२, ४३२१; जगावेगळे २७४९; जगामध्ये ३९२६; जगनोवरी – (स्त्री.) **वेश्या** १५१; जगझोडी – (स्त्री.) **बटीक, दासी** १५२, ४५८, ३९८५.

जगजेठी– (वि.) **कृष्ण** २१९, ६१९, ६३२.

जगजेटी– (पु.) ३९६.

जगदेव– (पु.) **जगन्नाथ** ४३६.

जगदानी– (वि.) **जगाला दान देणारा** ५००, १०३९, १३३६; जगदेव – (न.) **देवाने व्यापलेले जग** ५५०; जगदाकरी (पु.) ६१४; जगद्गुरु (पु.) ६१६; जगजीवन (पु.) ६१८, ३८२३; जगव्यापक (वि.) ६२१;

जगदानिया (वि.) ६३५, ३६६९; जगदीश (वि.) ६४०, १५७०; जगज्जननी (वि.) ६३२; जगज्जनित्या (वि.) ६४६; जगज्जीवना (वि.) ६४६, ६७३; जगरूढीसाठी (स्त्री.) १०७९; जगडंबर – (न.) **जगाचा पसारा** १५८७; जगविख्यात (वि.) २२६४; जगनिंद – (स्त्री.) **जगाकडून होणारी निंदा** २३६७; जगनिंद्य (वि.) २४४५; जगजेठीप्रसादे – (वि.) **परमेश्वरी कृपेने** २५३६; जगऋणी (पु.) २७६१; जगन्निवास – (वि.) **जग हे निवासस्थान असणारा** २७८५; जगदाकार – (न.) **जगाचा आकार** ३३४०; जगदाकार – (न.) **जग** ३४१९; जगनिंदेचा (स्त्री.) ३६९३; जगदोद्धार – (वि.) **जगाचा उद्धार करणारा** ४४४४.

जगत– (न.) **जग**; जगदादि ६४०.

जगत्र– (न.) **त्रिभुवन** ४३५७; जगत्रयजीवा, त्रैलोक्य नायक ४५०८.

जगन्नाथ– (वि.ना.) **विष्णू**; जगन्नाथा ६९८, २५५०.

जटा– (स्त्री.) **चीक लावून वळविलेले केस** १४०९, ३८०६; जटाजूट, **बांधलेल्या जटा** २७८५.

जठर– (न.) **पोट**; जठरी १४००.

जड– (वि.) १) **वजनदार** २९९, १२२७;
२) **दुःख, संकट**; जड ३५५, २३८५;
३) **भावनाशून्य**; जड ८२२;
४) **निर्बुद्ध**; जड ९००, १७५९;
५) **प्रापंचिक**; जडाला १०४०;
६) **संसार**; जड १०४०;
७) **देह**; जड १७७७;
८) **निर्जीव शरीर**; जडा २३५३; जडभारी – (न.) **मोठे ओझे** ८३१, जडभारी – **मोठे संकट** ८७३, १२४६ २१४०; जडजीव – (पु.) **अज्ञानी जीव** २४०५; जडलोका – (पु.) **अज्ञानी लोकांत** ३२०४; जडजीवउद्धारलोकासी – (पु.) **संसारात रमणाऱ्या अज्ञानी लोकांच्या उद्धारासाठी** ३४५९; जडबुद्धि – (स्त्री.) **कुबुद्धी** ४२५४.

जडणे– (क्रि.) १) **(रत्न) कोंदणात बसविणे**; जडित ४७५; जडितविमाने – **रत्नजडित विमाने** १९८८; जडितमुगुट ४३५८;
२) **स्थिर होणे, एकरूप होणे**; जडो ३; जडला ३८९, २०५१; जडले ७३६;
३) **अंगी लावून घेणे**; जडून १५६७.

जडत्व– (न.) **निर्जीवपणा**; जडत्वे ३६९७.

जडीबुटी– (स्त्री.) **झाडपाल्याचे औषध** २७२, ३९०६.

जतन– (न.) **सांभाळ, जपणूक** ६०, ७८०, ११४९, १३४१
(वा.प्र.) **जतन करणे** – सांभाळ करणे ९०; **जतन करणे** – नियंत्रण ठेवणे ११२३.

जती– (पु.) **यती, संन्यासी**; जतिस १९१; जती ४१७५.

जती– (स्त्री.) **यात्रा, जत्रा** ४१७.

जन– (पु.) **लोक** ७, १२६, ४५५, १३१४; जनाची १९; जने ५३; जना ७८, ४६२; जनी १७९, २६७१; जनातील २२५; जनावेगळेची ३९१; जनाविरहीत ५६४, २६१२; जनामाजी ८७१; जनामध्ये १३३५, ३०७१; जनामधीं १४८६; जनासवे ३८२०; जनमात – (स्त्री.) **लोक समजूत** ३९६; जनवाद – (स्त्री.) **लोकापवाद** ४२८, १७६६; जनीवनी – (न.) **सर्वत्र** ४३४; जनाप्रचित – (वि.) **लोकज्ञान** ४६१; जनमित्र (वि.) ६६१; जनगडी – (वि.) **सवंगडी** ७०१; जनबुद्धी (स्त्री.) ९२२; जनवन (न.) १०१६; १४४७; जनाचारी – (वि.) **लोकांप्रमाणे आचरण करणारा** १०८५; १३५७; जनलोकासी (न.) १७३४; जनराग – (पु.) **लोकांचा राग** २१४४; जनरंजवणी – (वि.) **लोकांचे रंजन करणारी** २८९२; जनाचार (पु.) **लोकाचार** ३४०२; जनलाज – (स्त्री.) **लोकलज्जा** ३५५६; जननिंदा (स्त्री.) ३८८४;
(वा.प्र.) **जन थुंकणे** – लोकांनी तिरस्कार करणे ३१९.

जनक– (पु.) **पिता, जन्मदाता** १०८, ८५४.

जनक– (वि.ना.) **जनक राजा** ५४८; जनकाची ३३९; जनकभेटीसी २४७८.

जननी– (स्त्री.) **आई** १९८, १३१८; जननिये ५१२, १६६३, २७९५; जननीचे ८३१; जननिया २०४८; जननीठाई १५१८; जननीरत – (वि.) **मात्रागमनी** २८१; जननीजनका – (न.) **माता पिता** ३४९०; जननीबाळकामध्ये (न.) ३६५३;
(वा.प्र.) **जननीची भाड खाणे** – आईला कुमार्गाला लावून पैसा कमविणे ४४१०.

जननी– (स्त्री.) **देवता** ४१९.

जनार्दन– (वि.ना.) १) **विष्णू**; जनार्दन ४८, १०२५, १७८५; जनार्दना ६०८;
२) **एकनाथांचे गुरू**; जनार्दन १९०.

जनावर– (न.) **सर्प** ४४३३.

जनिता– (पु.) **निर्माता** १०३, १४७३, २९०१; जनिते २९५.

जनी– (वि.ना.) **संत जनाबाई** २८२०, ४२९९; जनाई

४१७९.

जन्म– (पु.) **जन्म** २५७, ९११, १२०३; जन्मींचा ९१; जन्मा १७६, २५४; १३५५; जन्माची ४६६; जन्माचिया १३७५; जन्मवरी १७२८, २२६८; जन्ममरणाच्या (न.) ३८; जन्मांतरीचे (न.) **पूर्वजन्मीचे** १४३; जन्मो-जन्मीचा – (पु.) **अनेक जन्मांचा** ३०७, १६९६; जन्मव्याधी (स्त्री.) ३१२; जन्मदुःखाते (न.) ४२३; जन्ममरण (न.) ६१२, १२६०; जन्मजरामरण साटवण – (स्त्री.) **जन्म, वार्धक्य, मरण यांची साठवण** ६३४; जन्ममृत्यु-स्वप्नासारिखे (न.) ६५३; जन्ममरणखंती (स्त्री.) ९४५; जन्मजराव्याधी (स्त्री.) १२१०, ३८५७; जन्म-जरादुःखव्याधी (स्त्री.) १२१०; जन्ममरणाठाव (पु.) १३४७; जन्मजन्मांतरी – (न.) **अनेक जन्मात** २१५१; जन्महित – (न.) **आयुष्याचे कल्याण** २९४५; जन्ममरणदुःख (न.) ३५५१; जन्ममृत्यु (पु.) ४२२२; जन्मतुटी – (स्त्री.) **जन्माची ताटातूट**; ४४७१;

(वा.प्र.) **जन्म घेणे** – अवतार घेणे २६४.

जन्मणे– (क्रि.) **जन्माला येणे**; जन्मला १७२, १५८०; जन्मती ६७१; जन्मविले, जन्मास घातले ४२२४.

जन्मता– (पु.) **जन्मणारा** १८२९.

जन्मविता– (पु.) **जन्मास घालणारा** १८२९.

जप– (पु.) **स्मरण, पठण** ३०९, ७९०, १७२७; जपे २८४, १०९६, १५२३; जपा ७१२; जपी २४७६; जपीतपी (वि.) ५१९; जपतपादि (पु.) ७४०; जपमाळ (स्त्री.) २८२७; जपध्यान (न.) ३७५५.

जपणे– (क्रि.) **स्मरणे, पठण करणे**; जपा ७७२; जपतसे ७९१; जपता ११०७; जपत ११४७; जपो १५५२; जपसी १९७५; जपतोसी ३०५९.

जमणे– (क्रि.) **एकत्र होणे**; जमे ५१९; जमती २३७७.

जमदाढ– (स्त्री.) **लांब पल्ल्याची तरवार**; जमदाढे १४९३.

जमा– (स्त्री.)**साठवण, एकत्रीकरण**; जमा २१६, ३२८८;

(वा.प्र.) **जमा करणे** – गोळा करणे ७९, १८६; **जमा धरणे** – जमा करणे ४८२.

जमाखर्च– (पु.) **हिशोब** १९०२.

जमान– (पु.) **जामीन, हमीदार** १३४, १९८३, ३९२५.

जय– (पु.) **विजय, जयजयकार** ११२, १५७०; जयजय ४४८३.

जयजयकार– (पु.) **जयघोष** ३३, ११०५, ४४८३; जयजयकारे ८७२, ३९६४.

जयवंत– (वि.) **विजयी**.

जयेजणे– (क्रि.) **जिंकणे**; जयेजत १४२.

जरा– (स्त्री.) **म्हातारपण** ८८, ११३६, ४४६१.

जरी– (क्रि.वि.) **ज्या अर्थी** ३२, १११.

जरूर– (क्रि.वि.) **आवश्यक**; जरूरसा १९१६.

जर्जर– (वि.) **जुने, मोडके** १६००; जरजर १९६८.

जलधर– (पु.) **ढग** ३७७.

जलस्थल– (न.) **सर्वत्र** ३२६४.

जल्पणे– (क्रि.) **बडबड करणे**; जल्पे १२४३.

जंव–जंववरी– (क्रि.वि.) १) **जोपर्यंत** ८२, ८६, २५१; जंववरी ८१२; जोवरी १४२२;

२) **जेव्हा**; जंव १५७; जेवें ३९१.

जव– (पु.) **सातू, गव्हासारखे एक लहान धान्य**; जवापाडे ८८.

जवळी– (क्रि.वि.) **सन्निध, निकट** ८, ५७३, १३७५; जवळील ५००, ३५१६; जवळिके ३४००, ३४७१.

जवादी– (स्त्री.) **कस्तुरी** ४४८.

जसवंती– (वि.ना.) **यशोदा** २२०.

जळ– (न.) **पाणी** ८२, ९९७, १५२७; जळी २०८, ८७०; जळा ९९७; जळात १०२३; जळाआत २९६७; जळचरे (न.) १०२३; जळस्नान (न.) २३८८; जळधर (पु.) २६०५; जळमंडपाचे – (पु.) **ढगांचे** ४१९०;

(वा.प्र.) **जळ लोटणे** – अश्रुपात होणे.

जळजळ– (स्त्री.) **वेदना** ३५९७.

जळणे– (क्रि.) १) **जळणे**; जळो ८९, १२५५, २८४८; जळता २०५, १४३९; जळत ५४६; जळे ५४८; जळाले ६०८; जळती ६२९, ११४१; जळते १२३८; जळोत १२५७; जळातील १५४५;

२) **अंगाचा दाह होणे**; जळे १३१८.

जांबूनद– (न.) **सोने** ४०५४.

जाखाई– (वि.ना.) **एक क्षुद्र देवता** २३८४.

जागणे– (क्रि.) १) **जागे असणे**; जागो २०९, ४२८; जागे २८९, ५९९, १३२०; जागसी १७०८; जाग्या ४५२४;

२) **जाणीव**; जागो ५९१;

३) **दक्ष, सावध**; जागता ३४.

जागरण– (न.) १) **नामघोष**; जागरणा ३३, १७३०; जागरणी १५२२, ४०४०; जागरणाचे २२२२;

२) **जागरण, झोप नसणे**; जागरणा १३३५.

जागविणे– (क्रि.) १) **जागरूक ठेवणे; सावध करणे**; जागविती १७८, ३६५६; जागविले ४३३; जागवू ५०३; जागविता ९६६; जागवी २४०६; जागविल्या ३६८७;

२) **निर्माण करणे, उभारणे**; जागविला १९०;

३) **आराधना करणे**; जागविला ४२६.

जागा– (स्त्री.) **स्थान** २०९; ११४९, २०१६.

जागृत– (वि.) १) **जागे असणे**; जागृती ३००, ६४९; जागृतीची ६४०; जागृतीचा ८६६;

२) **चार अवस्थांपैकी एक, जागृतीस्वप्न सुषुप्ती** ११२१; जागृति २७१८.

जागेपण– (न.) **जागेपण, जागेपणे** १३३२.

जाग्रत– (वि.) **जागा असलेला. जाग्रती** ७०२; पाहा **जागृत**.

जाच– (पु.) **छळ** ३९९७; जाचणी (स्त्री.) **छळ** १९८६.

जाचणे– (क्रि.) **छळणे, त्रास देणे**; जाचितोसी १९८; जाचलो ६५४; जाचविती १७३०.

जाड– (वि.) **मोठे** २०६२, २०८७.

जाण– (स्त्री.) **समजूत** १२५.

जाणणे– (क्रि.) १) **समजणे**; जाणती २९; जाणोनि ३९; जाणावया ४५; जाणा ५९, १४४२; जाणावे ५९; जाणो ९२; जाणऊनि १९२; जाणविले १९८; जाणसी २०३; जाणोनिया २५५; जाणवी ४२८; जाणविली ४७७; जाणवितो ४९६; जाणतसो ५६४; जाणवे ७२९; जाण ७४४; जाणसील ७८२; जाणावी १३८२; जाणविला १६४५; जाणिलेले १७५१; जाणीवले २२२३; जाणवेल ३४३७; जाणितल्याविण १०२५; जाणणियासाठी १३६०;

२) **नाहीसा होणे**; जाणार ६३२;

३) **माहिती करून देणे**; जाणवूनि १३३२;

४) **मानणे**; जाणो १३५५.

जाणता– (वि.) **शहाणा, ज्ञानी**; जाणता ६२५, ११००; जाणते ८२३, १२९८; जाणतेनो १५६४.

जाणपण– (भा.ना.) **शहाणपण**; जाणपणे २४२; जाणपणा १९९५.

जाणिवंत– (वि.) **जाणकार, मर्मज्ञ** १७८१.

जाणवणे– (क्रि.) **सांगणे, जाणीव करून देणे**; जाणवा ३६६७.

जाणवसा– (पु.) **निवासाचे स्थान** १३२७.

जाणीव– (स्त्री.) १) **भावना, समज** ११२, १४५८; जाणिवेची ३३३, ८५९; जाणिवेच्या ९४९, १६३८;

२) **अहंकार, अहंता**; जाणिवेचे २५५; जाणीवेस ३४५; जाणीव १५२०;

३) **ज्ञान**; जाणिवेची ३४२; जाणीव ८७५, १६९०; जाणिवेचा ४४०७; जाणिवेची नागवण – (स्त्री.) **जाणिवेची फसवणूक** ४२६.

जाणे– (क्रि.) १) **जाणे**; जाय २८, १३८०; जाऊं २८, ६०; गेली ३३; गेले ४७; गेल्या ११४, २१६; जाइ १७७, ५२४; जावया १२३६; जावयासी १३३०; जाईल १३८६; जासी १४५६; जावेनासे १६२६;

२) **भरपूर होणे, पुरेशी होणे**; गेली ३६;

३) **नाहीसे होणे**; जाती ६२.

जात– (स्त्री.) १) **जन्माने प्राप्त होणारा वर्ण**; जातीचे ९९८; जातीचा ३९६५.

२) **प्रकार**; जाती २४६, ७५२; जातींचे १३९४, २१४२;

३) **अंगभूत गुणधर्म**; जाती ५५९;

४) **समुदाय**; जाति २७२९; जातिसवे – **गुणीलोकांसह** ३३७; जातीपाशी ७४८; जातीऐसे २९५७; जातिविजातीची – (स्त्री.) **एक जातीची दुसऱ्या जातीशी** १३७१; जातिकुळ २०१४; जातिगुण – **स्वभावगुण** २२०७; जातिबळ – **स्वभावधर्म** ३१८०; जातिशुद्ध – **शुद्ध जातीचे** ३४९४; जातिस्वभाव – **मूळ स्वभाव** ३८०३.

जाता– (पु.) **जाणारा**; जातिया – **जाणाऱ्या बरोबर** १५३७; जातियाचे – **जाणाऱ्याचे** २०९०.

जाते– (न.) **धान्य दळण्याचे दगडी साधन**; जाती २२२७.

जानकी– (वि.ना.) **सीता** ११०४.

जानकीजीवन– (वि.) **राम** ११०८.

जाब– (पु.) **उत्तर** ४३३, २१११, ४३५६.

जार– (स्त्री.) **प्रसूतीनंतर बाहेर पडणारी वार** १२३३, ३६३४.

जावायी– (पु.) **जावई** ४५२४.

जाहाज– (न.) **मोठी नौका** १४७५.

जाहाती– (पु.) **जुलूम** ११४७.

जाळ– (न.) **जाळे, दोऱ्यांनी विणलेली वस्तू** १६; जाळी २२२, २६२४; जाळीया – **जाळीदार** ४२४५ जाळे ६६२, १२१५, ३९७०; जाळे (गुंता) २१४३.

जाळ– (पु.) **आग, अग्नी** २४००, ३५९७;

२) **ताप**; जाळ १२३८.

जाळणे– (क्रि.) १) **पेटविणे**; जाळिले ९०; जाळा १२१, १२१८; जाळी २०१, ३१९, १४०३; जाळीत २७२ जाळावे २८८; जाळोनि ५३२; जाळू ५३८;

जाळिसी ११२७; जाळियेले ३८०६;
२) **नाहीसा करणे**; जाळी १०१९;
३) **सोडणे**; जाळिला ३१९५;
४) **आत्मदहन करणे**; जाळावी ४४३६.

जाळी– (स्त्री.) **दाट वेली** ४०४.

जाळे– (न.) **(मायेचे) बंधन**; जाळे १७५७.

जिंकणे– (क्रि.) १) **विजयी होणे**; जिंके १३९, १६९; जिंकोनि २२७, १६५५; जिंकाल ४५०; जिंका ४५०; जिंकोनिया ५९०; जिंकी ६०४; जिंकू ७१८; जिंकिला १३२४; जिंकावे २७७०; जिंकवती ४४२४;
२) **मात करणे**; जिंकावा ३१११.

जिंतणे– (क्रि.) **जिंकणे**; जिंतू ४३५; जिंतितसे ९६६; जिंतिले १०१६, ३३९५.

जिकीर– (स्त्री.) **घासाघीस, कटकट** ३८४८.

जिणणे– (क्रि.) **जिंकणे**; जिणावे १०११.

जिणे– (न.) **जगणे, जीवित** १७, ४७०, १५६२; जितो ३०१, ३५६४; ज्यावे (जगावे) ५५६, ३०५८; ज्याले (जीवंत राहिले) १११०; जीतसे ३६७८; ज्यालेपण (जिवंतपण) १७२८.

जित– (वि.) **जीवंत** ९८७.

जिता– (पु.) **जीवंत** ३६, १६३६.

जिनस– (पु.) **जिन्नस, पदार्थ** १३४१.

जिरणे– (क्रि.) १) **पचणे**; जिरे ७६, १६५४; जिरविता ३१८९;
२) **न उगवणे**; जिरे १४९५.

जिरवणे– (क्रि.) **नाहीसे करणे**; जिरवले ३६१८.

जिरे– (न.) **मसाल्याचा पदार्थ**; ४०५५, पाहा **कडुजिरे**.

जिवंत– (वि.) **सजीव**; जिवंतचि ५७१.

जिव्हा– (स्त्री.) **जीभ** ५६५, ७००; जिव्हे २७०, ८१७, १३८२; जिव्हेचिया ८६३; जिव्हेच्या ११४४; जिव्हेसी १३६७; जिव्हामुखे (न.) १२१०, ३३६९; जिव्हाश्रवणाच्या (न.) १४७५;
(वा.प्र.) **जिव्हा झडणे** – जीभ तुटून पडणे ५६५; **जिव्हा आड पडणे** – जीभ अडखळणे ४३६१.

जिव्हार– (न.) **अंतःकरण**; जिव्हारी ३८९, ३२०५.

जिव्हाळा– (पु.) १) **प्रेम, आपुलकी** ६११, १०४७; जिव्हाळ्याची १५४; जिव्हाळ्या ८२१; जिव्हाळ्याच्या ४३६२;
२) **गोडवा**; जिव्हाळा ३९७३.

जी– (पादपूरणार्थक शब्द) ४६, ४९८, ६३७.

जीत– (वि.) **जिवंत** ९९५; जीताती १०५९.

जीभ– (स्त्री.) **जीभ**; जीभा २५६४.

जीर्ण– (वि.) **जुने, फाटके तुटके** १२१६; जीर्णे २८१९.

जीव– (पु.) **प्राण, जीव**; जीवा ४; जिवाच्या १३; जीवे १७, १६०; जिवा २९; जिवींच्या ४३; जिवो १४१; जीवीचे १४८; जीवी ६७८, १३५६; जीवाशी ९१६; जीवेंसाठी १८१, ४६०; जीवेंविण ३०४; जीवापरीस ३३८; जीवेंसाठी ३९१, ४७८; जीवावेगळे ६३५; जीवाहून १४६६; जीवावरून २४१२; जीवासवेसाठी ३६४३; जीवशिवाच्या (पु.) १७१; जीवेभावे (पु.) १२६७; जीवानावे (न.) ४२३, २५८५; जीवकळा (स्त्री.) ३०१; जीवदान (न.) २५३; जीवकळा (स्त्री.) ३०१; जीवदान (न.) ४२३, २५८५; जीवतमा – (स्त्री.) **जिवाची पर्वा** ४६१; जीवलग (वि.) ६७८, २०९७, ३०७२; जीवदानी (वि.) ८७०; जीवजंतुभूत – (न.) **सर्व प्राणिमात्र** २६६६; जीवभाववाचा कायामन (न.) १७६०; जीववित्तासाठी (न.) १९८५; जीवजंत (न.) २००३; जीवभावना (स्त्री.) ११०९; जीवदशे – (स्त्री.) **जिवाची अवस्था** १३९६; जीवसाक्षीवर्तने – (न.) **जिवाच्या साक्षीची अवस्था** १५२६; जीवदशा (स्त्री.) ३७०२; जीवाजनी – **सर्वजीवांमध्ये** ४२८९; जीवपरमात्मा (पु.) ४४०५; जीवजातिक – (न.) **सर्व प्राणिमात्र** ४५६८;
(वा.प्र.) **जीव घेणे** – मारामारी करणे २२९; **जिवे जाणे** – खूप त्रास होणे २३४; जीव राखणे ३१३; **जिवासि उदार होणे** – प्राणाची पर्वा न करणे ३७१; **जीवे जाणे** – जीव उतरून टाकणे ५००; **जीव वाहणे** – जीव ओवाळून टाकणे ५४५; **जीवा धोंडा घालणे** – मन घट्ट करणे ५७१; **जीवासी बांधणे** – जीवासी एकरूप करणे ९४४; **जीव वेचणे** – अपार कष्ट करणे ११३८; **जीवी राहणे** – मनात राहणे १३८०; **जीव डोळा उरणे** – डोळ्यात प्राण आणून वाट पाहणे १६१६; **जीव घेणे** – चटका लागणे १६७५; **जीव खाणे** – त्रास देणे ३४७१.

जीवन– (न.) १) **आयुष्य** १३४२; जीवनु २३७९;
२) **परमेश्वर**; जीवना ४३, ४२२८; जीवन १४४;
३) **सर्वस्व**; जीवन ६११, १६९१; जीवनसिद्धी (स्त्री.) ६२७; जीवनसंधी – (स्त्री.) **अस्तित्वाची संधी** १४९२; जीवनसूत्र – (न.) **जीवनाचे ध्येय** २८२३; जीवनउपाय – (पु.) **जगण्याचा मार्ग** ३४१४; जीवनमुक्त (वि.) ४११०; जीवनकळा (स्त्री.) ४१५९.

जीवन– (न.) **पाणी** २०९, ११५०, २१९२; जीवनी

१७२८; जीवनावेगळी २६६; जीवनेविण ७६५; जीवनावाचूनि १०३१.

जीविका– (स्त्री.) **उदरनिर्वाह** ७९०.

जीविता– (वि.) **जन्मदाता** ३६८२.

जीवित्व– (न.) १) **जीव** ७, ४५०, ३७६५; जीवित्वाचा ८५८, २६९९; जीवित्वें ९५९;
२) **आयुष्य**; जीवित्व ६१६, १३५१; जीवित्वाचे ६३६, १६०४;
३) **जिवंत**; जीवित्व १०९२.

जुंज– (न.) **युद्ध** २५५०. **जुंझणे** – (क्रि.) **युद्ध करणे**; जुंझायाच्या ३८७४

जुंझार– (वि.) **योद्धा** ६५८, १४९८, ४३४८.

जुंतणे– (क्रि.) **जुंपणे**; जुंतिजेसी २०१७.

जुंपणे– (क्रि.) **यंत्राला बांधणे**; जुंपीजसी ८८; जुंपिजेसी ४५०६.

जुग– (न.) **युग**; जुगाचा ४६६; जुगादिंचे ६१२; जुगें ४५३१.

जुने– (वि.) **पूर्वीचे, प्राचीन** २१७, ३१९९; जुनी ४०२३; जुनाट ६१२, १०९९; जुन्हाट १६४३, ४३७०.

जुलूम– (पु.) **सक्ती**; जुल्मे ७९५.

जेंगट– (न.) **थाळीसारखे वाद्य** ७९७.

जे – (स.ना.) १६, १३५७; जये ५९; जीहीं ८१६; जया १४९९.

जेठी– (पु.) **पहिलवान** ७८१, ३०५४.

जेणें– (क्रि.वि.) **ज्यामुळे** ७१, १०८.

जेथे– (स.ना.) **ज्या ठिकाणी** १५, १३६४; जेथील १३२९; जेथेतेथे – **सर्वत्र** ३७.

जेवण– (न.) **भोजन** ७०, ३४५१; जेवणी – **अन्नामध्ये** ४१०९.

जेवणें– (क्रि.) **भोजन करणे**; जेवी ३५, १३२३, २८२०; जेविले ३९; जेविता १०५, ११०६; जेवणार (पु.) १५७; जेऊ १८२; जेवू ४४८, १७७१; जेऊनि ४६५; जेवविला ५०४; जेवाया ५१८; जेविते १०१७.

जेवा– (पु.) **भोजन खर्च** ११४७.

जेविता– (पु.) **जेवणारा**; जेवित्याची १९०७.

जेवी– (क्रि.वि.) **ज्याप्रमाणे** ३६०, १३९८.

जेव्हा– (क्रि.वि.) **ज्यावेळी** ८०, ५९९.

जैसा/सी/से– (स.ना.) **जसे, ज्याप्रमाणे**; जैसा ५३; जैसे ६२, १५९; जैसी १३५३; जैसेतैसे – **जसेच्या तसे** ९१७, १२५९; जैशासाटी ९५९; जैशातैशा १४४३; जैसीतैसी ३०८५.

जो – (स.ना.) १, ३४; जे १; ज्यांची ४२; जया ४४, १४९९; ज्याचे ५४; जयाचिये ५९, १४४२; ज्या ११८; जिही ज्यांनी १९४, १४४५; ज्याने १४५२; ज्याचें –**ज्याबद्दल** १४७८; जोवरी २१; जयापासाव १३४१.

जो– (स. ना.) १) **जोवरँ, जोपर्यंत** ८२; जोवरी १२८४;
२) **जेव्हा**; जो १२८.

जोखाई– (वि.ना.) **क्षुद्र देवता** २३८४.

जोग– (पु.) **देवाच्या नावाने मागायची भिक्षा**, **जोगवा** ३०९, ५६६.

जोगावणे– (क्रि.) **पोटभर खायला देणे**; जोगाविते १५६; जोगावलो ३७३९; जोगावल्यावरी १७४.

जोगी– (वि.) १) **योगी** ४३६, ४६४;
२) **बैरागी. जोगी** ४५४, २८५४.

जोड– (स्त्री.) **लाभ** १९६, ६३३.

जोडणे– (क्रि.) १) **जुळविणे**; जोडीतसे ३१; जोडी ३५, १२५३; जोडोनिया ३९४, १२४४; जोडून ४२३; जोडिले ६१२; जोडा १२६१; जोडावे १४६८;
२) **प्राप्त होणे, मिळणे**; जोडे ४८, ११२०, १५०७; जोडसी ६३३; जोडला ८४९; जोडीन ९३८; जोडी ७७, ७०९, ११४७;
३) **ग्रस्त होणे**; जोडे ३१२;
४) **रचणे**; जोडियली ३१६७.

जोडा– (पु.) **जोडीदार** १९०;
२) **तुल्यबळ**; जोडा ६३३, १०२७; १७५५;
३) **पादत्राण**; जोडा १६६८; जोडे २९५५.

जोडाजोडी– (स्त्री.) **जुळवाजुळव** ९७७.

जोतणे– (क्रि.) **सांगणे**; जोतिला १०६२.

जोहर– (न.) **लाक्षागृह**; जोहरी १८०३.

जोहरी– (वि.) **रत्नपरीक्षक**; जोहरी २३१२; जोहारी ३८३९.

जोहार– (पु.) **नमस्कार** १२७.

जोहारणे– (क्रि.) **नमस्कार करणे**; जोहारितो ३१५६;

ज्यालेपण– (न.) **जन्म** ६८५.

ज्येष्ठ– (वि.) **मोठा**; ज्येष्ठांची ९२७.

ज्येष्ठादेवी– (स्त्री.) **लक्ष्मीची मोठी बहीण** ४१८.

ज्योती– (स्त्री.) १) **चमकदार** ४४५;
२) **दिव्याची ज्योत**; ज्योती ६३०, १७२२, ४२४६;
३) **ज्ञान**; ज्योती २८४७.

ज्वर– (पु.) **ताप** ३०५; ज्वरिलियापुढे – **ताप आलेल्यास** २१६५; ज्वरल्यासी ३२०७.

ज्वाळ– (पु.) जाळ ६२३, ८०५, ४२३१.
ज्वाळा– (स्त्री.) अग्निशिखा १३४.

झ

झकविणे– (क्रि.) फसविणे; झकविती ७९०; झकवे ८०९; झकवी ४२६०.
झगझग – (स्त्री.) चमक २०४७.
झगडा– (पु.) भांडण; झगडे ७४९, २१८०.
झगमग– (स्त्री.) चमचमाट ७९०.
झड– (स्त्री.) झडप;
(वा.प्र.) **झड मारणे** – तुटून पडणे ३९; **झडी घालणे** – झडप घालणे ३९०८.
झडकरी– (क्रि.वि.) त्वरित, लवकर ४१३, १०३२, २९४५.
झडझडा– (क्रि.वि.) झपाझप, वेगाने ३७९, १६६९.
झडणे– (क्रि.) १) संपणे, गळून पडणे; झडो १४१३, ४०८८; झडले १६८१; झडोनिया १८०४; झडे १८४६; झडलियावरी २५४०;
२) कमी होणे; झडले १९८१.
झडती– (स्त्री.) तपास ६३९.
झडपणी– (स्त्री.) १) भूतबाधा होणे ४१९;
२) प्रभाव; झडपणी २७४७.
झडपणे– (क्रि.) भूतांनी झपाटणे; झडपी ४०५१.
झणी– (नकारार्थी अव्यय) १) ८७८, १७९०;
२) तत्काळ; झणी ४६१.
झमकणे– (क्रि.) चकाकणे; झमके ६४२.
झरवणी– (स्त्री.) लहान प्रवाह २४४२.
झरा– (पु.) पाण्याचा प्रवाह ६३९, २०२०; झऱ्याची ३८१९.
झवणे– (क्रि.) मैथुन करणे; झवे १४१; झविली ४०२६.
झळंबणे– (क्रि.) घाईने येणे; झळंबसी २४५५.
झळंबा– (पु.) भिडणारा १८६५.
झळई– (स्त्री.) झळकणारे पाणी, मृगजळ; झळई १६७२.
झळकणे– (क्रि.) १) चकाकणे; झळकती ३३०, १४९३, १५९६;
२) नेत्रदीपक असणे; झळके १२९०.
झळझळीत– (वि.) शोभामातीने सारविल्यामुळे स्वच्छ दिसणाऱ्या ६०.
झळाळ– (पु.) तेज, लखलखाट ६.
झाकणे– (क्रि.) १) पांघरणे; झाकिले १९८; झाकुनि ४६१, १६८७; झाके ५६३; झाकतील ९११; झाकिलीया ३४९८;
२) बंद करणे; झाकुनिया २०४, ८२३; झाकितील २३८३; झाका २९८१.
झाकुळिणे– (क्रि.) झाकणे ६९०.
झाड– (न.) वृक्ष २४८, ५९१; झाडे ९००, २२४८; झाडी २४७७; झाडा ३४००; झाडेझुडे २८०५.
झाडणी– (स्त्री.) दूर करणे ४१६.
झाडणे– (क्रि.) १) त्याग करणे; झाडावी ४१७; झाडिला २४४४; झाडिता ३७६४; झाडूनि ३९३३;
२) झाडलोट करणे; झाडी २८२०;
३) हलवणे; झाडी ३०९६.
झाडा– (पु.) १) हिशोब १२७, २२४, २४१०, ४२४७;
२) निचरा; झाडा ३२०७; झाडापाडा (पु.) १७८६; हिशोब झाड्यापाड्याचा (पु.) १९०२;
(वा.प्र.) **झाडा करणे** – हिशोब पुरा करणे १३८६; **झाडा घेणे** – हिशोब पुरा करणे १५२९; **झाडा देणे** – हिशोब पुरा करणे १३६५, ३०७३;
३) **झाडा देणे** – झडती देणे १०८२; **झाडा होणे** – लुटून नेणे ३६९२.
झापड– (स्त्री.) डोळ्यावर झोप येणे;
(वा.प्र.) **झापडी घालणे** २०३७.
झारिया– (पु.) झारेकरी, सोनाराच्या दुकानातील केरातून सोने काढणारा; झारियाचा २३०९.
झारी– (स्त्री.) तोटी असलेले पाण्याचे भांडे १८७९.
झांसा– (पु.) दहशत, धास्ती ३७०१.
झिंज्या– (स्त्री.) विस्कटलेले केस;
(वा.प्र.) **झिंज्या ओढणे** २२१८, ३६६३; झिंज्या ओढणे ४२२१.
झिजणे– (क्रि.) कष्टणे; झिजलो १७५२.
झीज– (स्त्री.) पदरमोड ३८४५.
झुंझार– (वि.) योद्धा ४२९८.
झुगारणे– (क्रि.) बाजूला फेकणे; झुगारी १३९; झुगारूनि २३३१; झुगारिली २३४५.
झुरणे– (क्रि.) १) खंतावणे; झुरे ३०६, ९९८, ३१८७;
२) झिजणे – झुरझुरू १५६९.
झूट– (वि.) खोटे ४०६.
झूल– (स्त्री.) पाठीवर घालण्याचे शोभेचे वस्त्र; झूली ३७३९.
झेंडा– (पु.) कीर्ती ५१७.
झेप– (स्त्री.) झडप २४५५.

झेलणे– (क्रि.) वरचेवर हातात पकडणे; झेला १३९; झेली १४५.
झोंड– (वि.) दांडगा ९७२; झोंडा १३७२.
झोंडगी– (वि.) दांडगी ४०३६.
झोंडाई– (वि.) दांडगेपणा; झोंडाईचे २०२६.
झोंबणे– (क्रि.) ओढाओढी करणे; झोंबतील ३८९; झोंबे ५६८, २७७६; झोंबता ६६३; झोंबो १०४३; झोंबले ४३५४.
झोटी– (स्त्री.) झिपऱ्या, विसकटलेले केस ४१९.
झोडणे– (क्रि.) मारणे; झोडिती ८०५.
झोडाझोडगी– (स्त्री.) निर्लज्ज आईबाप ३१७४.
झोप– (स्त्री.) निद्रा ३३, १८२३.
झोपडी– (स्त्री.) लहान घर, झोपड्या १८३०.
झोपा– (पु.) दार २४७६.
झोपेला– (वि.) झोप आलेला ४३४.
झोळी– (स्त्री.) कापडाची चौपदरी पिशवी ४२६, २७८५, ४४५६.

ट

टकळा– (पु.) सातत्य; टकळ्याने २५६०.
टका– (पु.) प्रमाण; टके १९८१.
टणक– (वि.) मोठा २३१३, ४५९८.
टणत्कार– (पु.) घर्षणाने होणारा आवाज; टणत्कारी ३१५२.
टवकारणे– (क्रि.) डोळे वटारणे; टवकारूनि ७९०.
टवटवी– (वि.) उत्साही, प्रफुल्लित २५११.
टवाळी– (स्त्री.) कुचेष्टा २८९६, ३०८२.
टळणे– (क्रि.) १) चुकणे; टळली ४०९; टळे ६२४; टळणेचि ३५४५;
२) टळणे; टळली ३८७;
३) टाळाटाळ करणे; टळो १७७५.
टाक– (पु.) १) धान्य मोजण्याचे परिमाण २२७४;
२) आवड; टाकी ३५१७.
टाकणे– (क्रि.) १) सोडणे, फेकणे, त्याग करणे; टाकोनि ४७; टाकिला ५६; टाकियेला १३०; टाकिती १६७; टाकी २२४; टाकिता २५९; टाक ४५७; टाकून १३२१; टाकीतसे १७५८;
२) करणे; टाकला १३३३;
३) देऊन टाकणे; टाकी १७५०;
४) दूर ठेवणे; टाकिले १८३६;
५) टाळणे; टाकू ४३३८.
टाकटिका– (पु.) नट्टापट्टा ४४८, १३११.
टाकसाळ– (स्त्री.) नाणी पाडण्याची जागा; टाकसाळ १५२५; टाकसाळी २६३७, ४३९८.
टाकी– (स्त्री.) दगड घडण्याचे लोखंडाचे टोकदार हत्यार; टाकीऐसा २६२५; टाकियासी ४२१४; टाकीघाये – (पु.) टाकीचा घाव २०३९, २८८६.
टाच– (स्त्री.) १) पायाची टाच; टाचऱ्याच्या ३०६६;
२) उणीव, कमतरता; टाचे १९२२; टाचणी २९१४; टाचणीचे ३६८९.
टाहो– (पु.) मोठा आवाज, गर्जना, घोष २२७, २७६४.
टाळ– (पु.) एक कांस्य वाद्य १८९, ५६९, ३०४३; टाळशुद्ध – (पु.) टाळांचा उत्तम आवाज १९५; टाळघागऱ्यांचा – (स्त्री.) टाळ व चाळ ७४१; टाळघागरिया (स्त्री.) ३४०५; टाळमृदंगकल्लोळ (पु.) ११२२; टाळदिंडी (स्त्री.) १३८६; टाळघोष (पु.) १४४५; टाळश्रुतीघोष – (पु.) टाळ व वीणा यांचा आवाज १७७८.
टाळके– (न.) डोके; टाळक्यात ४२२५.
टाळणे– (क्रि.) १) चुकविणे; टाळिले ५२; टाळिसील १८९१; टाळावी ३१९६; टाळित ३४८१; टाळायाचा ३६५१;
२) हाकणे; टाळावे ११२०.
टाळाटाळ–ळी– (स्त्री.) टाळणे ३८७७; टाळाटाळी २२२७, ३३९२.
टाळी– (स्त्री.) हातावर हात मारणे १९३, १२३२, १७२९; टाळिया २६२७; टाळ्याटाळी ३०४३;
(वा.प्र.) **टाळी बसणे** – तोंड बंद होणे ३३६, ३२९५ **टाळी वाहणे** – टाळी वाजविणे ५०८, १०४९; **टाळी पिटणे** ७८७; **टाळी लावून बसणे** – ध्यानाचे सोंग करणे २२७२.
टाळे– (न.) डोके १०५०.
टिपरी– (स्त्री.) १) खेळातील लाकडी लहान दांडी; टिपरिया १९१; टिपऱ्या १९२; टिपरी १९५;
२) ठेका, ताल; टिपरे १९२.
टिरी– (स्त्री.) कुल्ला ४६३; टिरीसांगाते (स्त्री.) २०८; टीर कापणे – (स्त्री.) अवघड वाटणे ७११; टिरी कापविणे – (स्त्री.) घाबरणे १३६७.
टिळा– (पु.) कपाळावरील गंध ४६५, १५७७; टिळे ९४, ४४८, ३०५०.
टुक– (स्त्री.) व्यवस्था, रीत ४३९६.
टेकणे– (क्रि.) तयार होणे, प्रवृत्त होणे; टेके १८२४.
टेका– (पु.) आधार ४२८, २४८२.

टोकणे– (क्रि.) १) टक लावून पाहणे; टोका १६३; टोकत ४६८, ४९८; टोकोनिया १७९५; टोकतसो ३६०८;
२) हिणविणे; टोकवू १८१;
३) टोचणे; टोके १७६७;
४) खुणावणे; टोकताहे २४८७;
५) वाट पहात बसविणे; टोकविले ३५९७;
६) चिडविणे; टोकवाल ४५२२.

टोणा– (पु.) जादू; टाण्याटोण्या २९७३.
टोप– (पु.) जिरेटोप ४३४८.
टोपी– (स्त्री.) शिरोभूषण ४६५; ७८८, २८५६.
टोला– (पु.) १) प्रहार १३९, ४१८; टोले १४२७;
२) दांडूने विटीला केलेला प्रहार; टोला २०१.
टोली– (स्त्री.) एक नाणे; दमडीचा अर्धा भाग ४५१३.

ठ

ठक– (पु.) १) फसविणारा ७४९;
२) भ्रमिष्ट ४३९६;
ठकडा – (वि.) धूर्त १४८.
ठकणे– (क्रि.) फसणे; ठकावे १२६, १२२५; ठके १३९, २२९०; ठकले १५५; ठकसील १९०; ठकोनी ३०७; ठकावला ८५५; ठकती १२३०; ठकवूनि १४५१; ठकी १८६६.
ठकाठकी– (स्त्री.) फसवाफसवी २५२, ३७०९; ठकाठकीचे १४३०.
ठमकणे– (क्रि.) नटणे, मुरडणे, ठमकते ४२४४.
ठसठसणे– (क्रि.) सतत जाणवणे; ठसठसी ३७९.
ठसा– (पु.) १) प्रभाव ४१५, १९४३, ३११७;
२) रीत; ठसा ५९३;
३) शक्ती; ठसा २०२५.
(वा.प्र.) ठसा घालणे – प्रभाव पाडणे १११०.
ठसावणे– (क्रि.) मनावर बिंबविणे; ठसाविता ३७३; ठसावला १५३१; ठसावूनि ३६००.
ठाऊका– (क्रि.वि.) माहीत, ज्ञात ४३३, ६३२, २११३; ठाउके ३९३, १६७६; ठाऊकिया १४१८, ४५०६;
(वा.प्र.) ठाऊका पडणे – माहीत होणे १०.
ठाकणी– (स्त्री.) स्थान १३४९, २६६५, ३४७७.
ठाकणे– (क्रि.) १) येऊन उभे राहणे; ठाकले १९५, ४०६; ठाकइल ६३१; ठाके ८८५; ठाकलोसे १५०२; ठाकते ३३४२;
२) थांबणे; ठाकत ४९६;
३) राहणे; ठाकते ४२४४.
ठाकियासी– पाहा ठाकी ४२१४.
ठाडे– (क्रि.वि.) उभे २६३३.
ठाणा– (पु.) अधिकाऱ्याची कचेरी ४३५६.
ठाणे– (न.) वसती; ठाणे ८११, ३४७५;
(वा.प्र.) ठाणे धरणे – वास्तव्य करणे ६४५.
ठाय– (पु.) १) स्थान ८३५; ठायी १५, ६९४, १३६३; ठाया ३३, ७१५, १४१६;
२) सर्वांच्या ठिकाणी; ठायी १९७;
३) बाजू; ठाय २२७;
४) मूळचा; ठायींचा २५९, १३६५; ठायींची ३२३; ठायींचाची २२६७;
५) त्याचवेळी; ठायीचे २६९;
६) प्रथमपासून; ठायींचेचि ५२४; ठायींच्या ठायी १७०; ठायिठायी – सर्वत्र १११३; ठायाठाव – भिन्न स्थाने १४२४, २४५७; ठायाठाव – योग्य किंवा अयोग्य २६४४;
(वा.प्र.) ठायी न पडणे – न सापडणे ४१७; ठायी असणे – माहित असणे १९५५.
ठाव-ठावा-वी– (पु.) १) ठिकाण ४५, ५५९, १२७०;
२) थाटमाट; ठाव ४१८;
३) देह; ठाव ४६१;
४) माहीत; ठाव १८१३; ठावा – माहीत १५३, ८२७, १३६४; ठावी – माहीत ७४, २५७३; ठावे – माहीत १०५, ५३१; ठावचळण – (न.) ठावठिकाणा ६१२;
(वा.प्र.) ठाव पडणे – माहीत होणे. १३९५;
ठिणगी– (स्त्री.) अग्निकण;
(वा.प्र.) ठिणग्या गाळणे – डोळ्यांतून अश्रू गाळणे ४२२५.
ठुंगा– (पु.) ३८८४; (ढुंगा)
ठुणगुण– (पु.) दांभिकपणा २१६८
ठेंगणा/णी/णे– (वि.) १) बुटका; ठेंगणा ३१२;
२) अपुरा; ठेंगणा १६९२;
३) नमविणे; ठेंगणा २४३९;
ठेंगणी – अपुरी; ठेंगणी ११११, १५८०, १८३४;
ठेंगणे– १) उणे कमी; ठेंगणे ४४, २८५१, ३१४७;
२) लहान; ठेंगणे १४७८, १९६९;
३) पराजय; ठेंगणे २०१२.
ठेंग्या– (पु.) खुंट २२०३.
ठेणे– (क्रि.) १) थांबणे; ठेले १४८, ९२२; ठेल्या ४०८;

२) उभे असणे; ठेलो १३१३;
३) राहणे; ठेला १३८२, ३७२६; ठेलो १७६९;
४) ठेवणे; ठेवी ३१६४; ठेलाठेली – (स्त्री.) धक्काबुक्की ३७१०.
ठेव– (स्त्री.) आशय १३३८.
ठेवणी– (स्त्री.) ठेवलेली १३२९.
ठेवणे– (क्रि.) १) ठेवणे; ठेऊनिया २; ठेविले ५, १२९; ठेविता ५०; ठेवूनिया ६७; ठेवी ७८, ६९४, ३०५२; ठेवा ८९, ६४९, १२३१; ठेवावे १०९; ठेवाल १२५२; ठेवीतसे १३०३, १५०९;
२) निधी, ठेवा; ठेवणे ६१२, ८८३, ३९१५.
ठेवा– (पु.) १) निधी ८४५, १८९३;
२) संचित, पूर्वकर्मातील ठेवा १६४२.
ठेवाठेवी – (स्त्री.) उठाठेव २८३१; ४०३६.
ठेस– (स्त्री.) ठेच; ठेचा ४२५.
ठेसणे– (क्रि.) ठेच लागणे; ठेसी ४०४८.
ठोंबरा– (पु.) कण्या ६८३, ४२९६.
ठोंबा– (पु.) आखुड जाड काठी; ठोंबे १८१.
ठोकणे– (क्रि.) बडवणे; ठोका ३९५८.
ठोबा– (पु.) आकार ४११९.

ड

डंखणे– (क्रि.) चावा घेणे; डंखोनि ६०७.
डंबु– (पु.) दंभ; डंबे ४५९६; (डंबे + दंभे).
डगमगणे – (क्रि.) डळमळणे; डगमगी २३१३, ३६०४.
डबीर– (पु.)राजाचा खासगी कारकून १८९०.
डसणे– (क्रि.) १) चिकटून बसणे; डसोन ३६१८;
२) चावणे; डसेना ४३४२;
३) ठसणे; डसवीन ४३७३.
डळमळणे– (क्रि.) हादरणे; डळमळिला ३०९६.
डांग– (स्त्री.) काठी २१८, ४५४१.
डांगोरा– (पु.) १) दवंडी १८५९, ४४९७;
२) कीर्ती; डांगोरा १०३५;
३) बोभाटा; डांगोरा २२३१, २३१९;
(वा.प्र.) डांगोरा पिटणे – बोभाटा करणे, गवगवा करणे १९७, ८३२.
डाई– (पु.) १) डाव; डाई १३९, १४०, १९०; १७७१;
२) डोके ४२४४;
३) द्वेष; डाई १४०.
डाई– (स्त्री.) ठसा, साचा ३६१२.
डांक– (पु.) दोन पदार्थ जोडणारे मिश्रण; डांके ९९२; डांकाचे ३४०३; डाख ३५१०.
डांका– (पु.) मोठा नगारा ४१३, डांक ४२०.
डाय– (पु.) १) प्रसंग, काळ; डाया ६३७;
२) डाव; डाय २७७९.
डाव– (पु.)खेळाचा भाग;
(वा.प्र.) डाव अंगा येणे – पराभव होणे २०१.
डावा– (वि.) डावा, वाम ४६९.
डाळ– (स्त्री.) फांदी, डहाळी १८६६.
डाळे– (न.) जोड्याच्या तळव्याचा पुढचा भाग २२८५. (डाळे टाळे).
डिंकणे– (क्रि.) चिकटणे; डिंकोनिया ४५०५.
डिंगर– (पु.) सेवक १५२४, १७०५, ४५०६.
डिवणे– (क्रि.) मारणे; डिवेना ४३४२; डिवी ४३४२.
डुकर– (न.) एक प्राणी ४५४.
डुकरी– (स्त्री.) एक प्राणी १५२.
डुलणे, डुळणे– (वि.) डोलणे; डुलती ३३१; डुलतसो ६२९, ४२६२; डुलत ४१५९; डुलती १५७२; डुलत ४३९४.
डेंग– (वि.) मूर्ख ९००; डेंगा ३४९२, ३६११.
डेरा– (पु.) मातीचे भाजलेले मडके ३८८, ४९३; डेरे ४१८, ४५१९; डेरियात ४५१९.
डोंगर– (पु.) डोंगर १३९, ९११, २३५७; डोंगराची ३३७९, ४२९३;
(वा.प्र.) डोंगरी दिवा लावणे – डोंगरावर संसार थाटणे ४६४.
डोंब– (पु.) स्मशानात सेवा करणारांची जात; डोंबाघरी (न.) १३३; १६२८.
डोई– (स्त्री.) १) डोके ५८७, १२८०; ३०९६.
२) हजामत; डोई ३२१०;
(वा.प्र.) डोई बोडणे – हजामत करणे १७४५.
डोके– (न.) मस्तक, शिर ५६; डोकियासी १७४५;
(वा.प्र.) डोके भिंतीसवे घेणे – भिंतीवर डोके आपटणे १६५३.
डोचके– (न.) मस्तक, डोके ५६९.
डोबडे– (वि.) टोणगे १४८३.
डोय– (न.) डोके १२८५, ३३६९; डोया २०९, ३८१३;
डोय– (पु.) डाव २२७.
डोरले– (न.) वांग्यासारखे फळ येणारे एक झुडुप २०९४.
डोल– (पु.) कंप, अस्थिरता १५२.
डोलणे– (क्रि.) डोलणे; डोलविता १३०; डोलविती

१९२; डोले ९९१, १६२९; डोला १००८; डोलवू ३३०२.

डोह– (पु.) **खोल पाणी असलेला भाग**; डोही ८६७, १५२०; ३२५१; डोहो ४५४२.

डोहळा– (पु.) **गरोदरपणची इच्छा** ३६७९; डोहळे ६१९, १७०१; ३०७१; डोहोळियाची ३२७६.

डोहोर– (पु.) **कातडे रंगविणारी एक जात ढोर** २९७३.

डोळस– (वि.) १) **सुंदर** १५९६, ३८४०;
२) **दूरदृष्टी नसलेला, केवळ चर्मचक्षू असलेला**; डोळसा २७०९.

डोळा– (पु.) **नेत्र** ३, ५, २६५, ४६९; डोळे ४५, १९१, १३७२; डोळा ५५१, १४७६; डोळियांच्या ७८२; डोळियात २३६६; डोळी ३४९८; डोळियापरता **डोळ्यांआड** ३८६; डोळ्यांपुढे ७९०; डोळेभटी – (स्त्री.) **डोळभेट** १९१८; डोळभरी – (वि.) **डोळे भरून** ३४४१, ३६७०;
(वा.प्र.) **डोळे उघडणे** – ज्ञान करून घेणे ४५, ३३६; **डोळे उघडणे** – विचारपूर्वक बोलणे ६५१, ८५०; **डोळा चुकवणे** – नजर चुकवणे ३८६; **डोळे घालणे** – डोळे मिचकावणे ३८८; **डोळा रोखणे** –निरखून पाहणे ६८९; **डोळे गळणे** – रडणे ७८८; **डोळे वासणे** – डोळे वटारणे ८९७; **डोळ्यांचे पारणे फिटणे** – तृप्ती होणे १४७३; **डोळा पडणे** – दृष्टीस पडणे १९३८; **डोळ्याआड येणे** -- दृष्टीआड होणे ३८०३.

डोळुले– (न.) **डोळे** ८०७.

डौर– (पु.) **एक वाद्य** ४५७, ४६०.

डौरणे– (क्रि.) **रोमांचित होणे**; डौरली २१८९; डौरला २५४२; डोरली ३२४९.

ढ

ढका– (पु.) **धक्का** ४२२५.

ढवळणे– (क्रि.) **विचलित होणे**; ढवळिल्या **विचलित झाल्या** २५७७; ढवळी ३२४२.

ढवळा– (वि.) **पांढरा**; ढवळे १८१.

ढवळारे– (न.) **प्रासाद, मोठे घर** २०४७.

ढवा– (पु.) **वेश्येचा नोकर**; ढव्याने ४१५५.

ढवाळी– (स्त्री.) **कुचेष्टा** ४३८८, ४४४०; ढवाळ्या ६७७, २०४१.

ढसाळ– (वि.) **सढळ, उदार** १७४८.

ढळणे– (क्रि.) **हलणे, च्युत होणे, स्थानभ्रष्ट होणे**; ढळती ४७४; ढळो २३१३; ढळेना २८६२; ढळे ३९६३.

ढांग– (स्त्री.) **टांग** १७१.

ढापवणे– (क्रि.) **हालचाल होणे**; ढापवेना ४०५.

ढाल– (स्त्री.) **तरवारीचे वार अडविण्याचे साधन**; ढालतरवारे (स्त्री.) ४३४८.

ढाळ– (स्त्री.) १) **सवय**; ढाळ १०५७, २५०८;
२) **झोका**; ढाळ २४८७.

ढाळणे– (क्रि.) १) **फडकविणे**; ढाळू १५२१; ढाळिती १५८२;
२) **ढोंग करणे**; ढाळे ३२१२;
३) **सारणे**; ढाळे ३४९५.

ढिसाळ– (वि.) **प्रचंड, विशाल**; ढिसाळा २४८०.

ढीवर– (पु.) **मासे पकडणाऱ्यांची जात** ९४, १७२१.

ढुंग– (न.) **ढुंगण** २३५५, ३७७२; ढुंगा १४८, २४९१; ढुंगाभवते २७९१; ढुंगवाहणे – **जुलाब होणे** १२०९.

ढुंगण– (न.) **ढुंगण** १५१.

ढेकर– (पु.स्त्री.) **ढेकर** ७०, ५९६, २४३१; ढेकरे १०७.

ढेकुण– (पु.) **एक कीटक** १५६४; ढेकणासी २४५२; ढेकणाचे ३४०३.

ढोंग– (न.) **बतावणी, नाटकी आविर्भाव** २४८८.

ढोपर– (न.) **कमरेखालचा मागचा भाग**; ढोपरा २०१०;
(वा.प्र.) **ढोपर सोलणे** – शासन करणे ३४६७.

ढोर– (न.) १) **जनावर** ४५४, ३३००; ढोरा २४०१, २७७८; ढोरे २८२०, ३३३४; ढोरापुढे १७१५; ढोरेगुरे (न.) १३३५;
२) **मेलेली जनावरे ओढून नेणारी जात**; ढोराने ४४७७;

त

तंट– (पु.) **बोभाटा** १२५५; २५४०, ४४८४.

तंटा– (पु.) **भांडण** ४११.

तंतु– (पु.) **कापसाचा धागा** ३९९९, ४०८३.

तंत्र– (न.) **एक उपासना मार्ग** ४३२९.

तंबुरा– (पु.) **एक तंतूवाद्य**; तंबुऱ्याच्या १४७९.

तई– (क्रि. वि.) **तेव्हा** २३२, १३९९, २३०१; तईपासूनिया १२५८.

तक्त– (न.) **बैठक**; तक्ता २६७.

तक्र– (न.) ताक १४८३.

तग– (पु.) **धीर** ७२०.

तगणे– (क्रि.) **तग धरणे, टिकाव धरणे**; तगसी १५१; तगेना १५४; तगोयेत ८२४; तगती १४९२; तगो २२१९.

तजणे– (क्रि.) **टाकणे**; तजा ९०७; तजिले १७०९; तजिली २४०६.

तट– (पु.) १) **किनारा, काठ** १४८; तटी ३९६, ४२७; तटा ४३२९;
२) **तऱ्हा**; तट ३२८.

तट– (स्त्री.) १) **दुष्कीर्ती** १९५५;
२) **बोभाटा**; तट ३६३९.

तटस्थ– (वि.) १) **स्थिर, स्तब्ध** २१०, ३०९; तटस्छ ३८४, ३९६;
२) **खोळंबून असलेला**; तटस्थ २८८३;
३) **तल्लीन**; तटस्थ ४४५८.

तटा– (पु.) **तट्टू** ९०३; तटावृषभासी – **घोड्याला व बैलाला** ३०८४.

तडातडा– ध्वन्यनुकारी ४०५३.

तडताथवड– (क्रि.वि.) **तत्काळ** १६४१.

तडफड– (स्त्री.) **तडफड** ६५४.

तडवणे– (क्रि.) **टिकाव धरणे** ४१९०.

तडातडी– (स्त्री.) **ताटातूट** ८८७.

तडातोडी– (स्त्री.) १) **तोडमोड** ६१६; १७५७;
२) **ओढाताण**; तडातोडी १७३७.

तडामोडी– (स्त्री.) १) **घरातील वस्तूंची विक्री** १७४९;
२) **लचके तोडणे**; तडामोडी ३३०९.

तत्पर– (वि.) **दक्ष** १०६९.

तत्त्व– (न.) **मूळ विचार**; तत्त्वासि १५१७.

तत्त्वता– (न.) **खरोखरी** ४३३, १२३५, ३२०९.

तत्त्वबीज– (न.) **तत्त्वाचे मूळ** ३३८१; तत्त्वबीजे १४२६.

तत्त्वमसि– (न.) **एक महावाक्य 'ते तू आहेस.'** ४३१३.

तत्त्वसार– (न.) **तत्त्वाचे सार** १५७७.

तत्त्वज्ञ– (वि.) **तत्त्व जाणणारा**; तत्त्वज्ञा ४३४५.

तत्त्वज्ञान– (न.) **जीव, जगत व परमेश्वर यांचा विचार** १०१८.

तत्समान– (क्रि.वि.) **त्याप्रमाणे** २९१९.

तदर्थ– (क्रि.वि.) **त्याप्रमाणे. तदर्थी** १२५.

तदाकार– (वि.) **एकरूप** ४३२६; तदाकारी ३७४८.

तद्रूपता– (स्त्री.) **एकरूपता** ४३२९.

तर्धी– (क्रि.वि.) **तेव्हा** २४७८.

तण-न– (न.) **गवत**; तण ३८१४; तन १११३; तनाचि ७०८; तनघरे – **गवताचे घर** १८३०.

तन– (न.) **शरीर** ५३, ३६६, ५२१; तनु ४५४, १०९४, ३३९०; तनमनइंद्रिये (न.) १७६९.

तन्मय– (वि.) **एकाग्र, तद्रूप** १४९.

तप्त– (वि.) **तापलेले** ३७७३; तप्तभूमी ६२३, १४७०; तप्तभूमीवरि ८०५; तप्तलोहे ४२५७.

तम– (पु.) १) **अंधार**; तमा १५७२;
२) **तमोगुणी**; तमाचे २२०७; तमोयोग्या ४४८०.

तमाखू– (स्त्री.) **तंबाखू** २७८७; तमाखूची २८५७;
(वा.प्र.) **तमाखू ओढणे** – चिलीम ओढणे ३९९७.

तमासा– (पु.) **दृश्य** २२८.

तमोगुण– (पु.) **त्रिगुणांपैकी एक** १७२८; तमोगुणियाची ४१७२.

तरंग– (पु.) १) **पाण्यावरील लाट** ५८१, ३०६९;
२) **कल्पना**; तरंग १९४७;
३) **पैलू** २२४७.

तरट– (पु.) **एक वनस्पती**; तरटापुढे – **तरटीचा फोक** १००३.

तरण– (न.) **तरणोपाय** ३४६०; तरणोपाय ४१४४; तरणउपाय ४२९०.

तरणा– (पु.) **तरुण** २३१३; तरणे १९१.

तरणे– (क्रि.) **उद्धरून जाणे**; तरावया ९८, १४४५; तरता ३४६, ३८०६; तरले ४२६, १५१४; तरिले ५५८; तरे ११००, ३४६४; तरती ११०७; तरलो १२४७; तरते १८२४; तरावयाची २३१३; तरसी ३९९८.

तरवार– (स्त्री.) **एक शस्त्र**; तरवारेने ७८१.

तराजू– (पु.) **वजनाचा काटा** ४०५२.

तराळ– (पु.) **बारा बलुतेदारांपैकी एक**, जागल्या ४५१, ४१४६.

तरी– (क्रि.वि.) १) **तसे झाले तर, तरी सुद्धा** २५, ४३, ६३;
२) **खरे**; तरी ९३७.

तरु– (पु.) **झाड** २०५१; तरुवरा – **श्रेष्ठ वृक्ष** ६९७, ४०७३; तरुवर ८०५, ३०६९; तरुवराची ४५०५.

तर्क– (पु.) **अनुमान, अंदाज** ५६१; तर्के ३१६; तर्का १९००; तर्कवाद (पु.) ३९२; तर्कवंत (वि.) ८७५.

तर्कवितर्क– (पु.) **योग्य व अयोग्य**; तर्कवितर्कासी १४५८; तर्कवितर्काची ३६८९; तर्कवितर्किणी – **तर्कवितर्क करणारी** ४५०७.

तलब– (स्त्री.) **बोलावणी** ४३५६.

तंब– (क्रि.वि.) १) **तेव्हा, त्यावेळी** ७७, १४८;

तववरी ८६;
२) **तोपर्यंत** १३६९.

तसरीफ– (स्त्री.) **मानाचा पोशाख** ४३५६.

तस्कर– (पु.) **चोर**; तस्करघाई १७६७; तस्कराची ४१४६.

तळ– (पु.) **खालचा, बुडाचा**; तळील १४०, १७२४, ३२१७; तळा १४०, ६५३, २२१५; तळी ३४२, ४१८, १२३३, ४५४२;
(वा.प्र.) **तळ धरणे** – पाय धरणे ९०५.

तळपट – (न.) **नाश** ११४८, १७०८.

तळपणे– (क्रि.) **चकाकणे**; तळपती २, ४३३३.

तळमळ– (स्त्री.) **आर्तता, व्याकुळता** ५८, ७६४, १२४१.

तळमळणे– (क्रि.) **व्याकुळ होणे; तळमळे** ६३, ४४८; तळमळी २६६, १५५६; तळमळती ५७१.

तळी– (स्त्री.) **दाढी** १४४.

तांदूळ– (पु.) **एक धान्य** ९०.

तांबा– (पु.) **गडू, लोटी** २९५५.

तांबूल– (पु.) **खाण्याचा विडा** ३१२, ६५९; तांबुलाची १७२४; तांबोल १८३०; तांबोळ १७२९.

तांबे– (न.) **एक धातू**; तांब्या – **तांब्याची** ४१; तांब्याने १८७९; तांब्याची ३०८५; तांबियाचे ४१०१.

ताईत– (पु.) १) **गळ्यात वा दंडात बांधायची लंबगोल किंवा चपटी मंत्र टाकलेली धातूची वस्तू** ४२४५;
२) **जिवलग**; ताइत ४५०५.

ताक– (न.) **ताक** १०५, ६८१, १४२९; ताकाचे १८७, ११५०; ताकामध्ये २३७५; ताकपिरे – (पु.) **ताक पिणारे** १००; ताकपाणी ५१८.

ताकटी– (वि.) **ताक पिणारी** २८०३.

ताजवा– (पु.) **तराजू** २०४७.

ताट– (न.) **धातूचे भोजनपात्र** १९८, ६३९, २३८६; ताटी २०९, ४१४, ४९३.

ताटस्त– (वि.) **तटस्थ** ३४१८; ताटस्तचि ४५२३.

ताटी– (स्त्री.) **झोपडी**; ताटीखाली २४८५.

ताठणे– (क्रि.) १) **वटारणे**; ताठी ३६११;
२) **ताठ राहणे**; ताठोनिया.

ताठा – (पु.) १) **गर्व, अहंकार** २५९, १४९२, ३१९२;
(वा.प्र.) **ताठा धरणे** – अभिमान बाळगणे १४५६;
२) **मूर्ख**; ताठा ३८०६.

ताडण–न– (न.) **मारणे**; ताडण २७९, ३३७४; ताडणाची ५५४; ताडणाचे २३७३; ताडन ३५०३, ३८८७.

ताडातोडी– (स्त्री.) **ताटातूट** २७७९.

तातड– (स्त्री.) **त्वरा, घाई** ३०४८.

तातडी– (स्त्री.) **त्वरा, घाई** १३०, १५०९, २५३१; तातडीची १५४१; तातडीत २५३१; तातडीने ३१३६.

तात्काळ – (क्रि.वि.) लगोलग १२३४, २४७८; तात्काळिक २३२६.

तानमान– (न.) **गायन प्रकार** ७८२.

ताने– (न.) **लहान मूल** ९८८; तान्हा २३१४, २४७७; तान्ह्याची २३७९; तान्हुले ४३२५; ताहाने ४००१.

तान्हेला– (वि.) **तहान लागलेला**; तान्हेल्याची २७८; तान्हे १५२९; तान्हेल्या २८६४; तान्हेल्याने ४०८१; ताण (तहान) १८५७; तानभूक (स्त्री.) १०३०; तानभुकेची (स्त्री.) १३०६; तहानभूक २९४९;
(वा.प्र.) **तानभूक पळणे** – तहान भूक नाहीशी होणे ४६९.

ताप– (पु.) १) **त्रास, पीडा** ६२, १२३८, १९३७, ३७२६; तापाचा १०३३; तापशमन (न.) २९०२;
२) **त्रिविधताप**; आधिदैविक, आधिभौतिक, आध्यात्मिक ११४, १३०४, १३२५; तापत्रये १२१०, १७६६; तापत्रय-ज्वाळ (पु.) ४५०५.

तापटणे– (क्रि.) **आघात**; तापटिले १४९३.

तापटी– (वि.) **रागीट** २१३०.

तापणे– (क्रि.) १) **त्रासणे, पीडित होणे**; तापलो ९१, २०९;
२) **गरम होणे**; तापले ५४०, ८१६; तापली १२६०; तापे २९००; तापल्यावाचून २४००.

तापविणे– (क्रि.) १) **पोळविणे, गरम करणे**; तापविली १७६६; तापलिया (वि.) २८७६;
२) **तहान लागणे**; तापलिया ४२६४.

तापसी– (वि.) **तपस्वी**; तापशाला २७८७.

तापा– (पु.) १) **ताफा, पाण्यातून जाण्यासाठी वापरलेल्या फळ्या**; तापे ३६९, १३२२;
२) **समुदाय** तापा २६९१.

तामस– (वि.) **दुर्जन**; तामसाची २३३७.

तार– (स्त्री.) **तंबोऱ्याची तार**; तारा १४७९.

तारक– (वि.) **तारणारे**; तारक १०९९; तारकमंत्रश्रवण – **तारकमंत्राचा जप** ११०७.

तारणे– (क्रि.) **उद्धार करणे**; तारी ३१५, १०९७, १४९५; तारील ५७३; तारिले १०२३, १४८८; तारावयासी १५७६; तारावेसे २३८७; तारियेले २९८३; तारा ३६८५.

तारणे– (क्रि.) **तारून नेणे, पार करणे**; तारू २९९, ११३९; तारू ४५०; तारियेले ४९६; तारी ६०९; तारील ६५६; तारिले ११०८; तारावे १८२५; तारिशील ४१९५.

तारतिम– (न.) **तारतम्य, योग्यायोग्यतेचा विचार** २५२.

तारांगण– (न.) **ताऱ्यांचा समुदाय**; तारांगणे ४५४, २४९२; तारागणी १२१५.

तारा– (स्त्री.) **नाव, होडी** ८८१, ३३१२.

ताराराणी– (वि.ना.) **हरिश्चंद्राची पत्नी** १६२८.

तारु– (न.) **नौका** ३६२, १५२३; ३१२७.

तारुण्य– (न.) **तरुणपण** १९१, १४३४, ३०८१; तारुण्यदशे ६२८, १७५८.

तार्किक– (पु.) **तर्कशुद्ध विचार करणारा** ३६७८.

तार्किया– (पु.) **तार्किक**; तार्कियाचे २१८६; तार्किकांचा २४६१.

ताळ– (पु.) १) **संगीतातील ताल** ३४०५; ताळविताळ – (पु.) **ताल आणि बेसुरपणा** १००८;
२) **नृत्यातील ठेका**; ताळी ३९६८.

ताळा– (पु.) १) **तोल, ताळमेळ** ९७, १६८१, १५१६, ३६६२;
२) **जमाखर्चातील ताळमेळ**; ताळा १४२, १८५७ २७५७;
३) **पत्ता**; ताळा ४०४५; ताळावाळा (पु.) धरबंध २७०७;
(वा.प्र.) **ताळा घालणे** – तालावर वाजविणे; **ताळा जमणे** – हिशोब जमणे ७३९; **ताळी पडणे** – ताळमेळ जमणे ४२२६.

तिंबणे– (क्रि.) **भिजविणे**; तिंबी ५६९; तिंबेल ४३४५.

तिकडे– (क्रि.वि.) १) **त्या बाजूला** ४९;
२) **सर्वत्र**; तिकडे ७७, १३२५; तिकून १९६२.

तिखट– (वि.) **रागीट, तीक्ष्ण** १३५२, २४४०; तिखे १३५२.

तिडिक– (स्त्री.) **वेदना**; तिडीक २४०२, ४२२५.

तिघे – (सं.वि.) **तीनजण**; तिघांचे १६३.

तितुले– (क्रि.वि.) **तितके** २०६२.

तिमय– (स्त्री.) **गावोगाव नंदीबैल घेऊन हिंडणारी एक जात**; तिमयाचा ४२७५.

तित्तिर– (पु.) **एक पक्षी**; तित्तिरा २०१०.

तिमाणे– (न.) **बुजगावणे** २२८९.

तिमिर– (पु.) **अंधार** ४२५, १९९९; तिमिरां १७९६; तिमिराचा ३३७१.

तिष्ठणे– (क्रि.) **वाट पाहणे**; तिष्ठे २५५, २८२०; तिष्ठत ६४७, २८२०; तिष्ठतसे ३६६४.

तिसडी– (सं.वि.) तिसडी तिसरी १५७.

तिळवण– (स्त्री.) **तिलांजली** २६७१.

तिळांजुळी– (स्त्री.) **तिलांजली** २६६८.

ती– (स.ना.) **तिच्या** १३५६; त्या १३५८.

ती– (सं.वि.) **तीन** ३३३७.

तीथ– (स्त्री.) **शुभ**; तिथी ५२८.

तीन– (सं.वि.) १) ९३४, १३२३, १६४१;
२) **तीन वेळेला मिळून** ३६;
३) **तीन प्रकारचे गुण**; तीन प्रकाराचे ७२५; तिन्ही १५०, १७०३; तीही ४६० तीन्ही १११२; तिही १४५५; ती अक्षरी – **तीन अक्षरी** ७७२.

तीर– (पु.) **काठ, किनारा** ६६२; तीरीं (पु.) १११, ११४२; तिरीं ३९४, १५४९, ४५४५.

तीर– (पु.) **बाण**;
(वा.प्र.) **तीर मोकलणे** – बाण सोडणे २११६.

तीर्थ– (न.) १) **यात्रेचे स्थान** ५१, १०२८, १४९०; तीर्था ८४; तीर्थे ११३, १२४२; तीर्थी ११४, १३८५; तीर्थांचे १२२, १४७३; तीर्थांचिये १६५६, ३१८९; तीर्थासहित १९५;
२) **श्रेष्ठ तीर्थ**; तीर्थ ५३; तीर्थाटन (स्त्री.) ९०; तीर्थव्रत (न.) ३३९, २३५१; तीर्थपंथे (पु.) ४५२; तीर्थयात्रे (स्त्री.) ६५५; तीर्थभ्रामकासी – (वि.) **तीर्थ भ्रमण करणारा** १५८९; तीर्थरूप (वि.) १८३०; तीर्थावळी (स्त्री.) २७५४; तीर्थग्रामी (पु.) ४४८२;
(वा.प्र.) **तीर्थ करणे** – तीर्थयात्रा करणे ६४८.

तीस– (सं.वि.) **तीस** ४२४७; तीस लक्ष (न.) ४४४३.

तीळ– (पु.) १) **गळिताचे एक धान्य** ९०, ३४८८, ४०४७; तिळी, तिळाची २६७१;
२) **थोडेसे**; तिळ ३५८३; तिळा – **थोडीही जागा** ४३५७; तिळतांदळवा – **एक खेळ** १६९; तिळेतील – (क्रि.वि.) **थोडे थोडे** ६३३; तीळभरी (क्रि.वि.) ४४२०; तिळमात्रे (न.) ४५१४;
(वा.प्र.) **तिळी येणे** – स्वाधीन होणे ४०७९.

तीक्ष्ण– (वि.) **धारदार** २९०८, (परखड); तीक्ष्णे ७२५, **धारदार**; तीक्षण १७४४, २१३६.

तुंबर– (वि.ना.) **देवसभेतील गायक** ६१०, ४१५६.

तुंबळ– (वि.) **घनघोर** ४२३१.

तुंबा– (पु.) **भोपळ्याचे पात्र**; तुंबामुढासवे – (क्रि.) **भोपळ्याचे पात्र घेतलेल्या मूर्खाबरोबर** ४५५.

तुंबिणे– (क्रि.) **अडविणे**; तुंबिले २००८; तुंबोनि

२३१४.

तुक– (न.) **तुलना**; तुकी १८७, ४१६१; तुकासी १५८८; तुका २१४९; तुकभावे – **तुलनेने** ४५३०.

तुकणे– (क्रि.) **वजन करणे, तोलणे**; तुके १५०, ३७८७; तुकला १५८७.

तुकब्रह्म– (वि.) **ब्रह्मसमान झालेला तुकाराम** ४३४५.

तुकयास्वामी– (वि.ना.) **तुकया ही मुद्रा समाविष्ट असणारे विशेषण** १५३, ३३९, ३९०, ३९१, ११०२, ११०७; स्वामी तुकयाचा ३२९; तुकयास्वामीने ४४५; तुक्यास्वामी २९००.

तुका– (वि.ना.) **तुकाराम**; तुक्याचे ४८, ३४४६; तुकया २१९, ४२८; तुकयाचा ३२९, ३९६, ४०६; तुकयाच्या ३९८, ४०९; तुकयासी ४१४; तुकयाचा दास १५४; तुकादास ४६३, ३६४२; दासतुका ४००७, ४१२५; तुक्या ११११२; तुके ४०७४, ४२३५; तुकाविष्णुदास ४४५५; (**तुका म्हणे** ही मुद्रा सर्वत्र असल्याने त्या शब्दाची नोंद केली नाही.)

तुच्छ– (वि.) **त्याज्य** ५३५, १३४८, ३२८६.

तुटणे– (क्रि.) १) **तुकडे होणे, अलग होणे**; तुटे ६५, ९३८; तुटली ६२७; तुटती ६४५, १४२४; तुटईल १२६१; तुटला १९६१;

२) **संपणे**; तुटे ३४५, ७२८; तुटेल १३४४; तुटालियावरी – **संपल्यावर**.

तुटी– (स्त्री.) १) **त्रुटी, उणीव, नुकसान** ४२, १७१, १३३३; तुटीचा १३९७;

२) **अंतर, दुरावा**; तुटी १९७, ३२६, १२२८;

३) **नाश**; तुटी ५४२, ११०१;

४) **त्याग**; तुटी १६८०;

५) **बंद होणे**; तुटी ३५६१.

तुरंग– (पु.) **घोडा**; तुरंगी ४७.

तुरतुरा– (क्रि.वि.) **त्वरित** २२९५.

तुरा– (पु.) १) **एक शिरोभूषण** ४३५८;

२) **सन्मान**; तुरा ४४६९.

तुरे– (न.) **एक वाद्य** ५९०.

तुर्क– (वि.) **मुसलमान**; तुर्काचे ३०६३.

तुर्बिणे– (क्रि.) **माळणे, डोक्यात घालणे**; तुर्बिली १११२.

तुषार– (पु.) **बिंदू, थेंब** ४५६९.

तुष्टणे– (क्रि.) **संतुष्ट होणे**; तुष्टईल ३२२८.

तुळणी– (स्त्री.) **तुलना** ४०४७.

तुळणे– (क्रि.) १) **वजन करणे**; तुळे १३३; तुळविले १३३; तुळणे २३३३;

२) **तुलना करणे**; तुळे १९९५; तुळेति २२९८.

तुळसी– (स्त्री.) १) **तुळशीचे झुडुप**; तुळसी २११, ६८४, १६००; तुळशीच्या ५, ९८६; तुळशीची ६०, ४४६; तुळशीच्या १८९; तुळशीचे १४९३, १७०५;

२) **तुळशीची माळ**; तुळसी १८९७; तुळसीहार (पु.) २; तुळसीवृंदावन – (न.) **तुळस लावण्यासाठी केलेले विशिष्ठ आकाराचे बांधकाम** ५९, १९९१; तुळसीमाळा (स्त्री.) ४४५, १७८७; तुळसीदळ (न.) ५०४, १२६१, २४३२; तुळसीवने (न.) ८७२; तुळसीमुद्राभुषणे – (स्त्री.) **तुळशीची माळ व मुद्रा हे अलंकार** २३१३; तुळसीमंजुरेचे (स्त्री.) ३९८६.

तुळा– (स्त्री.) **वजन**;

(वा.प्र.) **तुळे घालणे** – तुला करण्यासाठी काट्यावर ठेवणे ३८७.

तुळाधार– (वि.ना.) **पौराणिक काळातील एक भक्त** ४२९९.

तू– (स.ना.) **तू**; तुझे ३, ४३; तुम्ही ४; तुम्हा १९, १३९१; तुझीच ३७; तुज ४२; तुमचे ४७, १३६४; तुझी १५३; त्यांचि १९८; तुझिया ४९५; तुवां ५४९; तुमचासा १३६४; तोये २२६३; तुम्हांसवे १०; तुजविण ३७, २६०७; तुम्हांपासी ४७; तुम्हामाजीं १४८; तुजमजमध्ये १५०; तुजसवे १७७, १२५९; तुजविणे २३४; तुजपाशी ५३१, १२५९; तुजवाचूनि ७६२; तुजमधी ९९७; तुजप्रती १५८५; तुम्हांविण २६१०; तुम्हापासाव ३८५१; तूपें तुला ४०८८; तुजमिळणी – (स्त्री.) **तुझ्याशी एकरूपता** १५७; तुजमजपण – (न.) **द्वैत भाव** १५८.

तूप– (न.) **लोणी कढविल्यावर होणारा पदार्थ** ३६, ३८८; तुपा २५५; तूपलोणी (न.) ५१८; तुपविक्री (स्त्री.) ४०२२;

(वा.प्र.) **तुपपाणी करणे** – भेसळ करणे.

तृण– (न.) **गवत** ३६६, ३०८४; तृणाही ५२१; तृणे ५६३; तृणी ३४१५; तृणासमान ४५०; तृणवत १०६६; तृणतुल्य १८२७; तृणामाजी २५५०; तृणवतमय ४५०८.

तृप्त– (वि.) **समाधानी** ११११.

तृप्ती– (स्त्री.) **समाधानी वृत्ती**; तृप्ति ४३४६; तृप्तीवरि ३५५४; तृप्तीपारणे – **चंद्राहताच्या प्राशनाने होणारी तृप्ती** ४३०८.

तृषा– (स्त्री.) **तहान** २५५३; तृषेसी ४२५८; तृषेपाशी ८८४; तृषाकाळी (पु.) १३०१.

तृषाक्रांत– (वि.) **तहानेने व्याकुळ झालेला** ३७३२, ४५०२.

तृषित– (वि.) **तहान लागलेला** २९००.

तृष्णा– (स्त्री.) **लोभ** ४१४, १२८८, ३२१०; तृष्णेचे ९०९; तृष्णेचिया १११५; तृष्णेचा १३६५; तृष्णेची २६१३.

तेंग– (स.ना.) **तेच** २८८. (कन्नड तेहंग)

ते– (न.स.ना.) २, १८; तेचि ५, १३७२; तेही ४८; तयापरी २५, ६५; ती १०८; तयांहून १९३; तीसीकरणे – **त्यासाठी** ७३२; तयावरि १३५६; तयापाशी १३५७; तेविशी १४४८.

तेग– (स्त्री.) **ऐट** ४६३.

तेज– (न.) १) **तेज** ६१८, ७९०, १३१५; तेजी ८१५; तेजें १५८०;

२) **चपळ**; तेज्या ९०३;

३) **ज्ञान**; तेज १३९४; तेजःपुंज (वि.) ६१८; तेजपुंजाळरासी – (वि.) **तेजाचासाठी** १५७६.

तेथे– (क्रि.वि.) **त्याठिकाणी** १, ७४, १३५८; तेथूनी ६६.

तेरा– (सं.वि.) **एक संख्या** २२४१.

तेल– (न.) **तेली, तेलात** २८७६; तेलतुपावरी (न.) २६७; तेलपाकी – (पु.) **उकळत्या तेलात** ८०५;

(वा.प्र.) **तेलफणी करणे** – वेणीफणी करणे ४५९.

तेलनी– (स्त्री.) **तेलीण**; तेलनीशी ५६.

तेवी– (क्रि.वि.) **त्याप्रमाणे** १३२३.

तेव्हा (क्रि.वि.) **त्यावेळी**; तेव्हाचि १४३६.

तेहतीस– (सं.वि.) **एक संख्या** ११११२, ४३४४.

तैं– (क्रि.वि.) **तेव्हा** ३८७.

तैसे– (क्रि.वि.) **त्याप्रमाणे**; तैसे २४, १५९; तेंशा २७; तैसी ६५; तैसेचि ९०; तैशी ११७.

तोंड– (न.) **मुख** ५९, ६२१, १४६६; तोंडा १३५; तोंडी १६७, १३८६; ३४१७; तोंडे ३३४, १६२०; तोंडावरी १४८, ६७७; तोंडापुरते – **वरवरचे** ३७०५; तोंडावाटा ८३६; तोंडपिटी – **व्यर्थ बडबड** १५६६, २७६३;

(वा.प्र.) **तोंडावरी थू करणे** – धिःकार करणे १५१; **तोंडी पडणे** – तोंडात घालणे ३०५; **तोंड वासणे** – बडबड करणे ५६९, १९१७; **तोंड वाजवणे** – बडबड करणे ५७०, ४२२९; **तोंडी माती पडणे** –आयुष्य वाया जाणे ७६८; **तोंड काळे होणे** – नामुष्की होणे ८८७; **तोंड काळे करणे** – निघून जाणे ९०३; **तोंड खवळणे** – भांडण करणे ९५७; **तोंडी लागणे** – भांडण करणे १२७३; **तोंडी माती पडणे** –नाश होणे १४६१; **तोंडास आड लावणे** – तोंड बंद करणे २३८२; **तोंड पळविणे** – तोंड लपविणे २५९९; **तोंडघसी पडणे** – ऐन वेळेस फसविणे ४१४४; **तोंडात कीडे पडणे** – मुख रोग होणे ४३६६; **तोंडी खीळ पडणे** – तोंड बंद करणे ४४५५.

तोंडक– (न.) **भांडाभांडी** ४४१७.

तो– (क्रि.वि.) १) **तर** ३९; तोवरी १४०, १२७४;

२) **तेव्हा**; तो १२८;

३) **तोपर्यंत**; तो ८२; तोचि १५९, १३७५; तोपाशी ७४५; तोतो ८२९.

तो– (स.ना.) १३५८; त्याचे १, २९; तोचि ६, १२२, १४३५; त्या ८, ११७; तयाचिया ३४; त्याशी ३७; तेणेचि ४५; तीच ६८; तेही ७०; त्यासि ८५; त्याला ८९; त्यांचा १०६; त्याणे १६६; तीचि २२०; तोचिवरी – **तोपर्यंत** २९; तयाविण ३२; तयापाशी ५३; ते विशी – **त्याबद्दल** ८४; तयाहुनी १२२; त्याहाती – **त्याच्या हातून** १३३; त्यासवे १५५; तयाप्रति १७५; तयाकुन – **त्याच्याकडून** १९८; तयापें २०७; तयापायी १४६३;

तोटा– (पु.) **नुकसान** ११६, ३७७६; तोटे ९६६.

तोडणे– (क्रि.) १) **तोडणे, दोन भाग करणे, दूर होणे**; तोडिता ६५; तोडावा १०६; तोडियले १९८; तोडी ४९५, ९४३; तोडिसी ६२७; तोडिती ८०५; तोडिजेती १०७१; तोडिला ११०३; तोडू १८००;

२) **मार खाणे**; तोडी २६७;

३) **त्याग करणे**; तोड ४५९;

४) **छळणे**; तोडितील ५६६;

५) **संबंध संपविणे**; तोडावया ९१५.

तोडर– (पु.) **पायातील अलंकार** ५०७; तोडरी १५८०.

तोडा– (पु.) **ताटातूट** २५०२.

तोय– (न.) **जल** ४३६.

तोरडी– (स्त्री.) **पायातील अलंकार** २६१.

तोरण– (न.) **प्रवेश दारावर बांधायचे मंगल चिन्ह** २८३९.

तोरा– (पु.) **ऐट** ४६३.

तोषविणे– (क्रि.) **संतुष्ट करणे**; तोषवावे ४२६४.

तोळा– (पु.) **एक परिमाण** २९८; तोळामासा – (पु.) **थोडे सुद्धा** १०१२; तोळाभर ४१५४.

त्यजणे– (क्रि.) **त्याग करणे**; त्यजुनिया २५९, ४४५; त्यजिले ३९३, २३२६; त्यजू ८५८; त्यजियेला

३९४१.

त्याग– (पु.) **टाकणे, सोडणे** ४४, ४२८, ८७८, १३६५; त्यागे ९३, ११२०; त्यागी ५२, १०९६; त्यागा ७१९; त्यागिले ३९९१; त्यागेविणे १०६; त्यागिल्याची १३९२; त्यागिल्याचे १६९३.

त्रयी– (सं.वि.) **तीन** १३२४.

त्रास– (पु.) **पीडा** ५८८, ७१०.

त्रासणे– (क्रि.) **पीडित होणे**; त्रासलासे ९१४; त्रासलो १३३३; त्रासियेले १५७६; त्रासावे २१७२; त्रासोंनिया २२०४; त्रासाया २९८०; त्रासलेली ३१९६.

त्राहणे– (क्रि.) **रक्षण करणे**; त्राहे ७४५, ३८३८.

त्राहाविणे– (क्रि.) **रक्षण करणे**; त्राहाविली ४१९.

त्रिकाळ– (क्रि.वि.) **सदैव** १७६१.

त्रिकूटशिखर– (न.) **त्रिकूटीच्या शिखरावर**; त्रिकूटशिखरी ४२६.

त्रिगुण– (पु.) **सत्व, रज व तम** ४१६, १२६०; त्रिगुणाचा १३९, ७२७; त्रिगुणांची १५०, १४८६; त्रिगुणांचे १९०.

त्रिजगत्– (न.) **त्रिभुवने**; त्रिजगती १४६७, ४११४.

त्रिताप– (पु.) **त्रिविधताप**, पाहा **ताप** ४३४७.

त्रिनयन– (वि.) **तीन नेत्रांचा शंकर**; त्रिनयना १५७९.

त्रिपुटी– (स्री.) **तत्त्वज्ञानातील तीन संज्ञांचा समूह** उदा. **ज्ञाता, ज्ञेय, ज्ञान** ९९३; त्रिपुटीचे १०४९; त्रिपुटीच्या १३२२; त्रिपुटी – **शेष, गरुड व लक्ष्मी यांचा समुदाय** १९७६.

त्रिभुवन– (न.) **तीन लोक, स्वर्ग, मृत्यू, पाताळ** ३७, १५९०, ३२०६; त्रिभुवनी १५६, १२२५, १४५५; त्रिभुवना ६०७; त्रिभुवनामाझारी ४४६; त्रिभुवनव्यापक (वि.) २५००; त्रिभुवनचालक (वि.) ४३७५.

त्रिलोक– (पु.) **तिन्ही लोक**; पाहा **त्रिभुवन**; त्रिलोकी ४२१०.

त्रिवाचा– (स्री.) **त्रिवार उच्चारलेली वाणी** २८०, २५५२०.

त्रिविक्रम – (वि.ना.) **विष्णू** ६४६.

त्रिविध– (सं.वि.) **तीन प्रकार** ६३४, १४७४; त्रिविधाचे १४२४; त्रिविध – **पाप, पुण्य व पापपुण्य मिश्रित**; त्रिविधताप (पाहा **ताप**) ५८०, ७२८; त्रिविधकर्म २४१०; त्रिविधदेह – **अनेक प्रकारचे लोक** २४५७.

त्रिवेणी– (स्री.) **गंगा, यमुना व सरस्वती यांचा संगम**; त्रिवेणीचा १५४५; त्रिवेणीसंगम – (पु.) **देव, भक्त व नाम यांचा संगम** २३५७.

त्रिशूल– (पु.) **शिवाचे शस्त्र**; त्रिशुलावरि ४२०५.

त्रीजटा– (वि.ना.) **सीतेवर पहारा करणारी राक्षसी**; त्रिजटे ३३९.

त्रैलोक-क्य– (न.) **तिन्ही लोक**; पाहा **त्रिलोक**; त्रैलोकींचा १०६४, ३१०१; त्रैलोकी १६४०, १८८९; त्रैलोक्याचे १२८७; त्रैलोक्याचा ४३९७; त्रैलोक्यनायका (वि.) १५७९; त्रैलोक्यसमर्था (वि.) ३८९४; त्रैलोक्यभ्रमण (न.) ३९१७; त्रैलोक्यस्वामिया (वि.) ४२०२.

त्वचा– (स्री.) **कातडे** ३३६४.

त्वरा– (क्रि.वि.) **घाई, तातडी** १३०, ४९७; त्वरित ११४६, २८८३.

थ

थकित– (वि.) **दमलेला, शक्तिहीन** २२३९.

थडक– (स्री.) **टक्कर** ४३८८.

थलवा– (पु.) **उभे राहण्यासाठी जागा** ३१२९, ३५४८.

थडी– (स्री.) **तीर, किनारा** २३७, ९४७, २९६१; थडिये २३१; थडियेसी २५०७;
(वा.प्र.) **थडी पावणे** – पैलतीरास पोहोचणे ६४०, १५३८.

थरथर– (स्री.) **कंप** १९८६; थरथरां ३०९६, ४४६१.

थांबणे– (क्रि.) **थांबणे**; थांबो **खोळंबा** २६४४.

था– ध्वन्यनुकारी शब्द २९७६.

थाट– (पु.) १) **समुदाय** १४८, ४५३१; थाटे ११४९, २०५७; थाटी २७८२;
२) **नखरा, थाटमाट** ४६३.

थाटणे– (क्रि.) **सजवणे**; थाटियला ६१०.

थान– (न.) **स्तन**; थाने १३४५.

थापटणे– (क्रि.) १) **थोपटणे**; थापटितो २६०८;
२) **थापट्या मारणे**; थापटोनि १३२०.

थापणे– (क्रि.) **थपडा मारणे**; थापली २२६.

थार– (पु.) १) **स्थान**; थार ३७८, ६६०, १७२९;
२) **आश्रय**; थार ६३२, ८९२, १४२५, ३२६५.

थारणे– (क्रि.) राहणे; थारेचि ५५१.

थारा– (पु.) १) **आश्रय** ७४, ६४१; ७०४, १३५५, २५८२;
२) **गुण** १७३२;
३) **ठिकाणावर**; थाऱ्या २३०७; थारामारा – (पु.) **ठावठिकाणा** १८५६.

थिंकणे– (क्रि.) **रडणे**; थिंका २३६; थिंकोनिया ५२७; थिंकोनि १७७३, ४५२१; थिंके ३७९५.

थिगळ– (न.) **फाटक्या वस्त्राला दिलेला जोड**; थीगळा १२८५.

थिता– (वि.) **स्थिर**; थिता ६२८; थीता ८७८; थीत २०६३.

थिल्लर– (न.) **डबके**; थिल्लरीचे ६२१; थिल्लरी १५६६.

थीत– (क्रि.वि.) १) **व्यर्थ** ३१३, १७१५, २५८४; थीता ३३६६, ३६२७;
२) **अपुरे**; थीते ६१२.

थीर– (वि.) १) **स्थिर** १५८;
२) **पुरेसे**; थीर १४०;
३) **धीर धरणे**; थीर ३८४५.

थुंकणे– (क्रि.) १) **थुंकणे**; थुंका ६७७, ३७५३; थुंकोनि १०५६, १९८७; थुंकी १९८०, २०९१;
२) **तिरस्कार करणे**; थुंकी ३१९; थुंकोनिया १३०७;
(वा.प्र.) **थुंका घेणे** – निंदा करणे २२१८; **थुंकोन टाकणे** – त्याग करणे २८६९.

थुंका– (पु.) १) **मुखातील द्रव** ७६, २६९;
२) **तिरस्कार**; थुंका ३१७५.

थुलिया– (वि.) **मोठ्या पोटाचा** ३३८४.

थू– (न.) **थुंकणे** १५१, ३५६७;
(वा.प्र.) **थू करणे** – नालस्ती करणे, धिःकार करणे २२८७.

थेंबुडा– (पु.) **पाण्याचा थेंब** ७२९; थेंबुटे ४३६९.

थेटे– (न.) **थंडी** ३०८३.

थैक– ध्वन्यनुकारी शब्द, **जनावरांना हाकलण्यासाठी उच्चारला जाणारा शब्द** ११२०.

थोकडा– (वि.) **अतिशय लहान** ९९३.

थोट– (वि.) **दांडगा** १६८३; थोटा १८११.

थोटा– (वि.) **लहान, अपुरा** १२२५.

थोटावणे– (क्रि.) **उणे पडणे** ८०९.

थोडे– (क्रि.वि.) **अल्प** ११०, ५७८, १०६९; थोडा १७८; थोडी ३६४, १२९०; थोडासा ४९५; थोडाचि १५३३; थोडेफार ७४०; थोडीबहुत १०६७; थोडेबहु १२२७; थोड्यासाटी ४४६३.

थोबाड– (न.) **मुखासाठी तुच्छतादर्शक वापरलेला शब्द** ४०२१, ४३६१.

थोर– (वि.) **मोठा, श्रेष्ठ** ६०, ७४०, १४६७; थोरू १५३; थोरी १९५, ५६५, १७५२; थोरे ४६३, ४६४; थोरा ५१४, ७०१, ९२०; थोरीसाटी २२३१; थोरली १०७९; थोरलाहाने (न.) ४३३; थोरथोर (वि.) १०१२; थोरपुण्य (न.) २४८७.

थोरपण– (भा.ना.) **मोठेपण** ६०, ६५६, १७१९; ३३७९; थोरपणा ८५, १३१९; थोरपणे ३२०, ३७९; थोरपणाचा २६४७.

थोरवी– (वि.) **मोठेपणा** ३८८४;

थोरा – (वि.) **भयंकर** ६२३, ६५१.

थोरिव – **मोठेपण**; थोरिवे १४८; थोरिवेचे ५३०; थोरीव ५४६, १५१०; थोरीवा १८७३.

द

दंड– (पु.) १) **हात** १६६९, २२५९; दंडा २२७, २५४५; दंडबेडी – (स्री.) **हात बांधणे** ११११;
२) **काठी**; दंड १२३९, ३१९८; दंडायमान – **काठीप्रमाणे** १४८५;
(वा.प्र.) **दंडवरी घेणे** – काठीने मारणे ३०७३.

दंड– (पु.) **शिक्षा** ५४, ५५०, १४६१; दंडासी ५८९.

दंड– (पु.) **संन्यास** ९६.

दंडक– (पु.) **नियम, रिवाज** ४०३२.

दंडण– (न.) **शिक्षा** २२९८, ३३६६.

दंडणा– (स्री.) **शिक्षा** ४०५५.

दंडणे– (क्रि.) १) **शिक्षा करणे**; दंडी ३१२; दंडुनि ८१३; दंडे ९३१; दंडितो १८०२; दंडिले २१४७, ३०२६; दंडवेल २३९४; दंडले २६७३; दंडू २७९२; दंडिन ३७८८;
२) **शोभणे**; दंडे २५९०; दंडे २५९० **बांध घालणे**; दंडले ४२३८.

दंडपाणी– (वि.) **शिव** ४२०५.

दंडवत– (पु.) **साष्टांग नमस्कार** ४५३, १२४२, २१८९;
(वा.प्र.) **दंडवत वेचणे** – दंडवत घालणे ५०९.

दंत– (पु.) **दात** ४४५, १५८०; दंतधावनाचा ३९६.

दंतकथा– (स्री.) **ऐकीव कथा** ३१२८

दंदी (वि.) **शत्रू** ४३१४.

दंभ– (पु.) १) **अहंकार** ६४०, ११११, १६९४; दंभेचि ३२०; दंभाचा ६६१, २२६८; दंभे ८५९, ३३६४; दंभाचिया ८६७; दंभाचे ९६६; दंभासाटी ८९३; दंभमाना – (पु.) **अहंकारी** ५५०; दंभस्छिती (स्री.) ७२२; दंभविषयांचे (पु.) ९१८; दंभलोभे (पु.) ३३९९; दंभलौकिकाते (पु.) ४३३२;
२) **ढोंग**; दंभ ८०४, १२८८, ३६५४; दंभे १८६६.

दंभी– (वि.) **दांभिक, ढोंगी** २३९४.

दगड– (पु.) १) **दगड** २७९, ७५८, १७५९; दगडाची २५५; दगडाचे १७८०; दगडासी ३४२०;

२) **मूर्ख, अज्ञानी**; दगड १११.

दगा– (पु.) **विश्वासघात, फसवणूक** ११४८, २०८७, ३३९९.

दग्ध– (वि.) **जळून गेलेले** १३२४, २६८७.

दचकणे– (क्रि.) **घाबरणे**; दचकूनि ३६२१.

दडणे– (क्रि.) १) **लपून राहणे**; दडाले ३७५;

२) **घट्ट धरून राहणे**; दडे ३३०७.

दडी– (स्त्री.) **लपून बसणे**;

(वा.प्र.) **दडी देणे** – झाकून जाणे ५८३; **दडी मारणे** – लपून बसणे ६८०.

दत्त– (न.) **अनपेक्षित संकट**; दत्ता १२०.

दधि– (न.) **दही** ४३५३; दधिमाझी २८०७; दधिमंगळभोजन – (न.) **दहीभाताचे मंगल भोजन** १९४८, ४२५२.

दम– (पु.) **बळ, शक्ती** १४९६;

(वा.प्र.) **दम सरणे** – बळ सरणे १५१; **दम पुरणे** – दम टिकणे १७१.

दमणे– (क्रि.) **दमन करणे, निग्रह करणे**; दमा ८१; दमी १४८६; दमिली २३३७.

दमन– (न.) **निग्रह** ६४८, २०९५.

दमयंती– (वि.ना.) **नलराजाची पत्नी**; दमयंतीचा १३३.

दमामा– (पु.) **नगारा**; दमामे ५१९, २३५९.

दमिता– (वि.) **दमन करणारा**; दमित्या ४२२.

दया– (स्त्री.) **करुणा, कृपा** ७५, ६५५, १३३४; दयेसाटी २९२०; दयावंत (वि.) ३२२, १४६६; दयाधर्म (पु.) ४६५; दयासिंधु (वि.) ६०२; दयामाया (स्त्री.) ९९६; दयाकर (वि.) २५५०; दयासिंधुपणा (वि.) २८६१; दयासागरा (वि.) ३४०८; दयारूप (वि.) ४११०; दयानिधी (वि.) ४४१४.

दयाळ-ळू– (वि.) **कृपाळू** ११४५, ४०१०; दयाळा १२५५; दयाळू ६५८, ३०९७.

दरकूट– (न.) **डोंगरदरी** ३९५४.

दरड– (स्त्री.) **डोंगराचा कडा**; दरडी ४२३.

दरदर– (क्रि.वि.) **भरपूर** १६००.

दरवडा– (पु.) **हल्ला** १०७१, ३४६३.

दरा– (पु.) **डोंगरदरी** ७०९.

दरारा– (पु.) **धाक** ५२०.

दरिद्र– (न.) **गरिबी**; दरिद्र २४०६, २८०६; दरिद्रे २९८३, ३८६८.

दरिद्रता– (भा.ना.) **गरिबी** ३४६.

दरी– (स्त्री.) **दोन डोंगरांमधील खोलगट भाग** २६९२.

दर्दुर– (पु.) **बेडूक**; दर्दुरा २०४१; दर्दुराचे ३८९२.

दर्प– (पु.) **उग्र गंध** २६९६.

दर्पण– (पु.) **आरसा** ७०; दर्पणासी ८३५; दर्पणे १११३; दर्पणी ११२८, २५९६; दर्पणाचे १३४०; दर्पणात १३७४; दर्पणींचे १६७२; दर्पणींची १६४९; दरपणीचे ३७१८.

दर्पा– (स्त्री.) **प्राणनाश करण्याची शक्ती** २९५७.

दर्भ– (पु.) **धार्मिक कार्यासाठी वापरले जाणारे पवित्र गवत** ७८८.

दर्शन– (न.) **दिसणे, अवलोकन, पाहाणे** ५३, १०१३; दर्शने ६२, ४५४, १५३४; दर्शनाची ७२०, ८५५; दर्शना १२५६; दर्शनाचीच १२७१; दर्शनावाचूनिया ३९४३; दरशने ३४५; दरुषन ४२३; दरुषण ६१२; दरुषणे ६४२; दर्षण २१२५.

दवडणे– (क्रि.) १) **दूर करणे**; दवडिता १८७; दवडिते ४१९; दवडाल ४५०; दवडा ४५३; दवडितो ६८३; दवडी ९३६; दवडू २३००; दवडावे २७७५; दवडीसी ३०९२; दवडोनि ४२९६;

२) **गमावणे, घालविणे**; दवडी १७५८;

३) **घालवून देणे**; दवडिता १८७२, ४१५०.

दशक– (सं.वि.) **दहा**; दशकाचा २०४२.

दशदान– (न.) **दहा प्रकारची दाने** ६५७.

दशमी– (स्त्री.) **दहावी तिथी** ३६८.

दशरथ– (वि.ना.) **अयोध्येचा राजा**; दशरथा २४८६.

दशलक्ष– (सं.वि.) **दहा लाख** ४४४३.

दशा– (स्त्री.) १) **अवस्था** ६५०, १९३२, ३३३७; दशे १४५०, १७२७;

२) **गुण**; दशा ३३६५.

दसरा– (पु.) **विजयादशमी**; आश्विन शुद्ध दशमी ३८६१; दसऱ्याचा ४४६९.

दसवंती– (वि.ना.) **यशोदा** ३८८, ५८३६.

दसोडी– (स्त्री.) **कापडाची दशी** १६२६.

दहन– (न.) १) **जळणे** ६२९, १४७४; दहने १५६२;

२) **दाह** आग; दहन १३१८.

दही– (न.) **दूध विरजल्यानंतर होणारा पदार्थ** १४४, ११४०, ४२१९; दह्यांचिया २४९२; दहीभात (पु.) १६१, २३८७; दहीभातसिदोरी (स्त्री.) २०९.

दळ– (न.) **पान** १६००.

दळण– (न.) १) **दळण** २१३७, ३८३९; दळणी १८३५, २३७८; दळणाच्या २२२७;

२) **कालक्रम**; दळण २५९८.

दळणे– (क्रि.) **धान्याचे पीठ करणे**; दळोनिया ९२; दळिता १५९; दळिल्या १५९; दळी १५९४; दळोनि ३८३९.

दळभार– (पु.) **सैन्य** १५९८, २५५०.

दक्ष– (वि.) **सावध, तत्पर** २२१२.

दक्षणमुख– (न.) **दक्षिणेकडे वाहणारी** २३८७.

दक्षिण– (स्त्री.) **दक्षिण दिशा** ७८९.

दक्षिणा– (स्त्री.) **धर्मकृत्यप्रसंगाने दिलेले दान** १७२९; दक्षणा ३९०७.

दांडा– (पु.) **लाकडी दांडके** ३५२.

दांडी– (स्त्री.) **पालखी वाहून नेण्याचे साधन** २५९०.

दांभिक– (वि.) **ढोंगी** ३९३४; डांभिक ४१०६.

दाखविणे– (क्रि.) **दाखविणे**; दाखवी ५, ३९२९; दाखविले ९६, १३१७; दाखवावे १२६; दाखविती ५५३; दाखवा ८०६; दाखवितो ८६७; दाखविसी १२३०; दाखवू २८७१.

दाट– (वि.) **गर्दी** ३१४, २१३३.

दाट– (वि.) **चांगला** २२२६

दाटणी– (स्त्री.) १) **गर्दी** १०३६, ३०७५, ४१६९;

२) **संकोच**; दाटणी ९१४;

३) **निग्रह**; दाटणी ३८५५.

दाटणे– (क्रि.) १) **भरून येणे**; दाटे १९२; दाटोनिया ५१३; दाटइन ६१९; दाटला १४४७; दाटो १५२७; दाटले २०४८;

२) **गर्दी होणे**; दाटली १२४८;

३) **जाणूनबुजून, मुद्दाम**; दाटोनि २१७१; दाटूनि ३८१३; दाटुनि ४१७२; दाटोबळे (न.) मुद्दाम ४५०७.

दाढ– (स्त्री.) **मुखातला मागच्या बाजूचा मोठा दात**; दाढा १७५३; दाढे ३०५४;

(वा.प्र.) **दाढा मिळवणे** – तोंड बंद करणे १७५३.

दाढी– (स्त्री.) १) **दाढी** ११६, ३६१०, ४३२५; दाढीसी ७९१;

२) **हजामत**; दाढी १७४५.

दाणा– (पु.) १) **धान्यकण** ९००, २३३६; दाणे ५६८; दाण्यासवे ४४६९;

२) **वैरण**; दाणा ३०८४.

दात– (पु.) **दात** ५९, ४१९, ३०७३; दातांची १९४१;
(वा.प्र.) **दात खाणे** – रागावणे ७९७, २८९६; **दाती येणे** – घशाशी येणे ३०५; **दातखीळ बसणे** – गप्प बसणे २७५५; **दात ठेचणे** – बडवणे ४०४८; **दात विचकणे** – वेडावून दाखवणे ३०७३.

दाता– (वि.) **दानशूर** ६४७, ११३८, १४८५; दात्या ६२४; दातियाचे १३०९, १५३८; दाते ४२३.

दातार– (वि.) **देणारा** ४३, ४०६, ९३२; दातारा (पु.) ३२३, ६३५, १२९१; दातारे १६५.

दातृत्व– (न.) **औदार्य**; दातृत्वपणासी ३८२६.

दाद– (स्त्री.) **न्याय**;

(वा.प्र.) **दाद करणे** – न्याय करणे २५०.

दादला– (पु.) **नवरा** ४५८.

दादा– (वि.) **मोठा भाऊ** २९१७.

दादुपिंजारी– (वि.ना.) **एक भक्त** ४२९९.

दादुला– (वि.) **श्रेष्ठ पुरुष** २५००.

दान– (न.) **धन वा वस्तू अर्पण करणे** ९७, ५०९, १२८९; दाने ८४, २८३७; दानशूर (वि.) ३४४, ३८५०; दानधर्म (पु.) ४५३, २३२९; दानधर्मसीळ (वि.) १०१४; दानजपे (पु.) १६११; दानउताविळ – **दान मागण्यासाठी उताविळ** (वि.) ३४३६;

(वा.प्र.) **दान सारणे** – दान देऊन टाकणे.

दानव– (वि.) **दैत्य** ४४७८.

दानी– (वि.) **दानशूर** २७३.

दाम– (पु.) **पैसा** १०९०, २५८८.

दामाजी– (वि.ना.) **मंगळवेढ्याचे संत** २८२०; दामाजीचा ४३२१; दामाजीपंताची ४३५६.

दार– (न.) १) **दरवाजा** ७९; दारा १२१, ४६०; दारी ७९७; दारेशी १०७६; दाराशी १२२८; दारावरी १४७५; दारोदार (क्रि. वि.) ४६५, १२१५; दारोदारी (क्रि. वि.) ८१२, ११११, ४०६३; दारोदाराभोवती (क्रि. वि.) सर्वत्र १२८;

२) **अंगण**; दारी ३५७०;

३) **घरदार**; दार ४३२५.

दारवंटा– (पु.) **उंबरा** ६५२; दारवंठे ४५९८.

दारा– (स्त्री.) **स्त्री** ६१६, ११९३, २२५३.

दारिद्र– (न.) **गरिबी** १६५२; दारिद्राची ४३०२.

दारुण– (वि.) १) **रागीट** ३९५;

२) **कठीण**; दारुण १५७७.

दावणे– (क्रि.) **दाखविणे**; दावी ३६, ३४०, ७११; दावू ६४; दावूनिया ९८, ४५३; दाऊ २७२; दावा २७६, ९७६; दावाव्या २८३; दावाल ४५०; दावीतसे ४६३; दावियेले ५३८; दाविसी ७००; दावूनि १२६३; दावावे १३३२; दाव २३०३;

(वा. प्र.) **दावू जाणणे** – समजावून देणे. ३३४.

दावा– (पु.) **वैर, शत्रुत्व** (अ.) ६१५, १२८३, २११६.

दावाग्नि– (पु.) **अरण्यातील अग्नी** १५१३, ३९९५.

दावे– (न.) **दोर** २२२, ४५८; दावियाने २२२.
दावेदार– (पु.) **शत्रू** ५६७, ८५९, २४१५; दावेदारानिमित्त ६५७.
दास– (पु.) **सेवक, चाकर, भक्त** ६४५, १०२०, १४९४; दासांचा ९७४, १५४८; दासा ३४७, ६०७; दासे ४५०; दासी २३८५.
दासत्व– (भा.ना.) **सेवकपण**; दासत्वे ८२९; दासत्वची ४१४०.
दासी– (स्त्री.) **सेविका** १००, ६१८, २२९०; दासीचे ५९९; दासीस ६७७; दासींचा १०५३; दासीगमनी – (वि.) **दासीचा उपभोग घेणारा** ३०७; दासीसुत (पु.) १७५६; दासीपुत्र (पु.) २८२०.
दास्य– (न.) **सेवा** २९१, ११४२, २०४७.
दास्यत्व– (भा.ना.) **सेवाभाव** २५३९; दास्यत्वें ४५०.
दाहा– (सं.वि.) **दहा** २३३, १७८४; दाही २३३, १५९६; दाहीदिशा – (स्त्री.) **सर्वत्र** १७६०.
दिंडी– (स्त्री.) १) **लहान वीणा** ४३३, १३१४, २११२, ४५०५; दिंडीपुढे – **वीणा धारण करणाऱ्या व्यक्तीपुढे** २३५९;
२) **वारकऱ्यांचा लहान समूह**; दिंडीपुढे ३३६४.
दिक्– (स्त्री.) **दिशा, मर्यादा**; दिकचि २५३१.
दिगंबर– (वि.) **नग्नमुनी**; दिगंबरा १५३०.
दिगांतर– (वि.) १) **अतिदूर**; दिगांतरी २७८८;
२) **इतरत्र**; दिगांतरी ४००६.
दिठावणे– (क्रि.) **दृष्ट लागणे**; दिठावेल ७३७; दिठावले ३६०१.
दिठी– (स्त्री.) **दृष्टी** ६१२, ३३८४;
(वा.प्र.) **दिठी लागणे** – दृष्ट लागणे १४८९.
दिधणे– (क्रि.) **देणे**; दिधली ४३७; दिधल्यावाचूनि ३९४३.
दिन– (पु.) **दिवस** १९८९, २७७७; दिनदिन (क्रि.वि.) १७६८; दिनरात्रशुद्धी – (स्त्री.) **सदैव पवित्र** १२८९.
दिनकर– (वि.ना.) **सूर्य**; दिनकरा १०४.
दिमाख– (पु.) **ऐट, मिजास** ५८४, १२१२; दिमाकाची २३७५.
दिवटी– (स्त्री.) **मशालीसारखा लहान दिवा**; दिवटी २६९; दिवटे ४४६; दिवट्या १८८४;
(वा.प्र.) **दिवट्या लावणे** – दिवे लावणे २६९.
दिवस, दिस– (पु.) **सूर्योदयापासून सूर्यास्तापर्यंतचा काळ**; दिवस ३२, ४६६, १२७७; दिवसाच्या ६६२; दिवसा ११४८; दिवसांचा १४५५; दिसामाजी ४३५४; दिवसेंदिवस (न.) रात्रंदिवस ६१७; दिवसराती (स्त्री.) ८७९, १९६५; दिवसरात्री (स्त्री.) १०१९; दिवसरजनी (स्त्री.) २१६९ २२७९; दिवसाराती (स्त्री.) ४१४६; दिस १५५, ३९१, १६५१; दिसा ३५१; दिसेंदिस – (क्रि.वि.) **नित्य, प्रत्यही** २९७;
(वा.प्र.) **दिस सारणे** – दिवस संपविणे २४१७.
दिवाण– (पु.) १) **दरबार**; दिवाणात १२९; दिवाणदारी ४५९;
२) **न्यायालय**; दिवाणात ६७६, १२२९;
३) **वसूली कारकून**; दिवाण २२९०;
४) **धनी, मालक**; दिवाणा ३२८९.
दिवाळी– (स्त्री.) **एक सण**; दिवाळी २५०३, ३८६१; दिवाळीच्या २८२१; दिवाळीदसरा (पु.) ९९४.
दिवाळे– (न.) **सावकाराचे कर्ज न फिटल्यामुळे निर्माण होणारी निष्कांचन अवस्था** १५४३, ३१८८;
(वा.प्र.) **दिवाळे निघणे** – निष्कांचनावस्था येणे ८५७, १३३५.
दिव्य– (वि.) **तेजस्वी** १५८१ १७३३; दिव्यबाळा – **तेजस्वी बालक, कृष्ण** १११२.
दिव्यान्न– (न.) **मिष्टान्न, पक्वान्न** ७९०.
दिशा– (स्त्री.) १) **दिशा** २६५, ६५९, १२७९;
२) **मार्ग**; दिशा ३६५, १३३१, ३१६१;
३) **सर्वत्र**; दिशा १७६०, २०४५; दिशाभुली – (स्त्री.) **फसवणूक** २७०९, ३६७२; दिशाव्यापक (वि.) २९८७;
(वा.प्र.) **दिशा धरणे** – मार्ग रोखणे २४२८.
दिसणे– (क्रि.) १) **दिसणे**; दिसती ९६; दिसेसे २०९, ३२४०; दिसा **(दिसता)** १३७६; दिसेना ४४७२; दिसोनेदी – **दिसू देत नाही** २०;
२) **प्रत्यय येणे**; दिसे, ७०, १३६३.
दीड– (सं.वि.) **एक संख्या**; दीडपान – **एखाद दुसरे विड्याचे पान** ३०८२.
दीन– (वि.) **दुबळा, गरीब** २०८, ७६४, १०३०; दीनाचा ३५, १२५४; दीना ८५, १४७३; दीने ६०५, १५१३; दिने ११०९; दीनास १२८६; दीनाहूनि ६०६; दीनवोवत्सले (वि.) ५२५, ५२७; दीनवत्सल (वि.) ६३०; दीनबंधु (वि.) ६४४, २७५३; दीनरूप (वि.) ८१२, १८८७; दीनरंक (पु.) १६५७.
दीननाथ– (वि.) **गरिबांचा कैवारी** ६०९, २७५३; दीननाथा (वि.) ९१; दिनानाथ ११०९, १८७७, ३८४०; दिनानाथब्रिदे ४६०१.
दीनपण– (भा.ना.) **दुर्बलता** ३७४; दीनपणे ९७३; दीनपणा २०५५.

दीप– (पु.) **दिवा** ४२३, ८८०, १३९९; दीपा २९०; दीपे ८२९; दीपीचा ९२५; दीपाचिये २०१०; दीपावरी २५; दीपकळा – (स्त्री.) **दिव्याच्या ज्योती** १३७४.
दीपक– (पु.) **दिवा** ३१९३; दीपकाची ४२४६; दीपकी ४३५४.
दीपिका– (स्त्री.) **दिवा** १३७५, २७८४; दीपिकांचे १३१५.
दीप्ति– (स्त्री.) **तेज** १५९६, २८४७.
दीर– (पु.) **नवऱ्याचा भाऊ** ११, ४२४४.
दुंदुभी– (स्त्री.) **एक वाद्य मोठे चर्म**; दुंदुभीचा ४३४३.
दुकळणे– (क्रि.) **महाग होणे**; दुकळलो ६०८.
दुकान– (न.) **व्यापाराची जागा** १९४, १०७९, २०९५; दुकाना ९७७;
(वा.प्र.) **दुकान मांडणे** – दुकान थाटणे २७२; **दुकान करणे** – दुकान मांडणे २२३१.
दुकाळ– (पु.) **दुष्काळ** ३४५७; दुकाळी ४२१८.
दुःख– (न.) **वेदना, क्लेश, पीडा** २९, ८८, ५४०; दुःखाची १; दुःखाचिया १४; दुःखा १०८; दुःखाचा ९०५; दुःखे १३५९, ३७००; दुःखासी १६०८; दुःखमूळ – (न.) **दुःखाचे कारण** ४४४३; दुःखलेश (पु.) १२४१; दुःखरासी (स्त्री.) २४६९; दुःखबांदवडी – (स्त्री.) **दुःखाचा बंदिखाना** २४८५; दुःखनिवारिता (वि.) ३९१९.
दुखणे– (क्रि.) **वेदना होणे, पीडा होणे**; दुखविले १३३३; दुखवे २२६१; दुखवी २६९१; दुखवले ३१३८; दुःखवीना ३९०९; दुखण्यासमान ४४८६.
दुःखेपण– (भा.ना.) **दुःखाची भावना**; दुःखेपणे १२३३.
दुग्ध – (न.) **दूध**; दुग्धी ७५; दुग्धा १४८३.
दुचाळा– (पु.) **द्वैत**; दुचाळ्याने १९०.
दुजा-जी-जे– (सं.वि.) **दुसरा**, दुजा १३, ३५९, ७०२; दुजे १५, ३४८, १२७६ दुजियासि ३८४, १३९०; दुजियाचा ५२७, ३३०९; दुजाभाव – (पु.) **भेदभाव** २०१०.
दुजेपण– (भा.ना.) **भेदभाव, दुजेपणे** ११२१; दुजेपण १२१५.
दुडी– (स्त्री.) **घागर**; दुडिवरी २८७३.
दुणावणे, दुनावणे – (क्रि.) **दुप्पट होणे**; दुणावणे; दुणावला ८४६, २०१९; दुनावणे; दुनावे ६२९.
दुणी– (सं.वि.) **दुप्पट**; दुणी ७६७, ९३५; दुणे ४१९२.
दुनवणी– (क्रि.वि.) **वारंवार** ११४७.
दुतोंडी– (वि.) **दोन्ही बाजूंनी बोलणारे** ४४५३.
दुधाणी– (स्त्री.) **दुधाचे भांडे** १६६.
दुधाळ– (वि.) **भरपूर दूध देंणारी** ३०५०, ४४२६.
दुनी– (क्रि.वि.) **दुप्पट** २१९.
दुबळा– (वि.) **असमर्थ** ३१०, १२०३; दुबळी ४३३, ३५३३; ४३५६; दुबळे ६८८, १०९०.
दुभणे– (क्रि.) **दूध देणे**; दुभूनि १०९४; दुभती २८८१.
दुभता-ते– (वि.) **दूध देणारी**; दुभता १५६; दुभते २१३, १७०३.
दुम– (स्त्री.) **वेगाने पळणे** १४९४;
(वा.प्र.) **दुम करणे** – वेगाने पळणे १४८.
दुमदुमणे– (क्रि.) **निनादाने भरून जाणे**; दुमदुमीत ११२४; दुमदुमिले १३२६, २०४६; दुमदुमी ४५८०.
दुमाला– (पु.) **पिच्छा; पाठलाग** ८०३.
दुराग्रह– (पु.) **हट्ट** ३८७५.
दुराचार– (पु.) **वाईट वर्तन** ७५; दुराचारे २१८१.
दुराचारी– (वि.) **दुर्जन** ७७, १०५०, ४०२७; दुराचारियासी ४५०९.
दुरावणे– (क्रि.) १) **दूर जाणे**; दुराविला ८१६, २५५१; दुराविले ९२२, १३१८; दुराविता ९२३, ३९३०; दुरावेन ११३३; दुरावोनि १६७७; दुरावावे १८८५; दुऱ्हावली ६१४; दुऱ्हावता ४२९०;
२) **अंतरणे**; दुरावसी ३८१२.
दुरित– (न.) १) **पाप, पातक**; दुरिताचे ३२४३; दुरिते ३२८४;
२) **संकट**; दुरिते ३३०८.
दुर्ग– (पु.) **किल्ला**; दुर्गे ४५९८.
दुर्गंधी– (स्त्री.) **कुवास** १५५७; दुर्गंधा २२६९; दुर्गंधीशी ३०६७.
दुर्गम– (वि.) **अवघड, कठीण** १२०४, १६९८.
दुर्घट– (वि.) **अवघड** ४०८७; दुर्घटवनी – (न.) **दाट अरण्य** ४४००.
दुर्जन– (वि.) **वाईट विचारांचा** ११८, ३८४८; दुर्जनासि ६६, १७१६; दुर्जनाची ११७, ३५८; दुर्जनाचे ५५४; दुर्जना ५७३, १३१९; दुर्जनाच्या ११२०; दुर्जनसंगती (स्त्री.) ९०७.
दुर्दशा– (स्त्री.) **दैन्यावस्था, वाईट स्थिती, फजिती** १३३५.
दुर्धर– (वि.) **कठीण** ३४४४.
दुर्बळ– (वि.) **सामर्थ्यहीन** ५३०, ९७५, १६९२;

दुर्बळाचा ६७६, १५६३; दुर्बळाच्या ८३२; दुर्बळा ८९०, १०९३; दुर्बळासी १२८८; दुर्बळी २१०१; दुर्बळेची २५२०.

दुर्बुद्धी– (स्री.) **कुबुद्धी** ३०६८.

दुर्भर– (न.) **पोट**; दुर्भराची ४४३५.

दुर्भिक्ष– (न.) **दुष्काळ**; दुभिक्षा २८०१.

दुर्योधन– (वि.ना.) **धृतराष्ट्राचा ज्येष्ठ पुत्र** २२८५.

दुर्लभ– (वि.) **दुर्मिळ, मिळण्यास कठीण** ४०, ४२३, १४४५.

दुर्वा– (स्री.) **हरळी, एक प्रकारचे गवत**; दुर्वांचा ४३५८.

दुर्वास– (वि.ना.) **एक रागीट ऋषी** २२८५, ३०९८; दुर्वासा ३०९८; दुर्वासया ३०९९, ३१००.

दुलडी– (स्री.) **गळ्यातील एक अलंकार** ४२४५.

दुश्चित– (न.) १) **वाईट इच्छा असलेले मन** १२१६, २३०९;
२) **दुर्जन**; दुश्चिताजवळा २१६; दुश्चिता ८१७, ४४७५;
३) **भांबावलेला**; दुश्चितासी २६७;
४) **उदास, बेचैन**; दुश्चिती ३७८, १०४६;
५) **दुर्लक्ष**; दुश्चितासी २२८२;
६) **बेसावध**; दुश्चिता २४८७; दुश्चित २५६४.

दुष्काळ– (पु.) **कमी पाऊस पडल्यामुळे होणारी धान्याची कमतरता** २९६, २५१६; दुष्काळे १३३३, ३९०८; दुष्काळात ४३५६.

दुष्ट– (वि.) **दुर्जन, खल** १३८, १११४, १७२८; दुष्टां १७२, १४७३; दुष्टासि २७१; दुष्टे ३३९; दुष्टबुद्धि (स्री.) १३८, ११२२; दुष्टसंगासि (पु.) ११११; (दृष्टसंगासि?); दृष्टमायाममता (स्री.) ११११; दुष्टजना १८०३; दुष्टसंग (पु.) २१०७; दुष्टवाणी (स्री.) ३२७७; दुष्टवासनेचे (स्री.) ३४६४; दुष्टकर्मे ४३०५. (न.)

दुसरा– (सं.वि.) १) **अन्य** ३९, १२२, ११०५; दुसरी १५७, १३९३; दुसरिया १६६, २३९; दुसरे ५२६, १३७४; दुसऱ्याजोगा २१८;
२) **अपायकारक**; दुसरा ६५०;
३) **निरनिराळे**; दुसरिया ६८१.

दुस्तर– (वि.) **तरून जाण्यास कठीण** ४३, ९३८, २२४७; दुस्तरासी ३८२६.

दूत– (पु.) **निरोप सांगणारा** ८७२, ११०१; दूतां १३६१;
२) **यमदूत**; यमाचा दूत १९८२;
३) **सेवक**; दूत २२४२.

दूतिका– (स्री.) **दासी**; दूतिकेशी ३८७.

दूध– (न.) **दूध** ३८८, ११४०; दुधाची ५३३; दुधाचे १६५४; दुधा ३४६१; दुधामध्ये ३८३९; दुधची **दुधाची गोडी** २७९१.

दूधभात– (पु.) **दुधात कालविलेला भात** ३६.

दूर– (क्रि.वि.) १) **दूर, लांब** १२१, ६६२, ८०८; दुरी ११७, ५७९, १२७८, २४४५; दुरूनी ३८९; दुरोनी ४२३, १२८८; दुरोन ५५१; दुरिल १५२४; दुऱ्हे ३७२७; दूरवरी १०६१, ३५३०; दुरेदुरी – (क्रि.वि.) **लांबच लांब** ९७३; दुरदुरांतरे – (क्रि.वि.) **अत्यंत दूर** १८८२; दूरांतर (क्रि.वि.) १९४२;
(वा.प्र.) **दुरी ढाळणे** – दूर करणे ३४९५;
२) **उंचावर**; दुरी १६३;
३) **निवारण**; दुरी ३१४.

दूषण– (न.) **दोष देणे, नावे ठेवणे** १२५५.

दूषणे– (क्रि.) १) **दोष देणे**; दूषिला ३०८; दूषी ३४९, २३८२; दूषीले ९९२; दूषीलेसे २१३९;
२) **अपवित्र करणे**; दूषीती ७९५.

दृढ– (वि.) **खंबीर, बळकट** ३४२, ७२९, १४१०, २०३९; दृढपाशी ६१६; दृढनिश्चय ४२०१.

दृश्य– (न.) दिसणारे ४२६, १५८७; दृश्यभास – **भासणारे दृश्य** ४३४५; दृश्यजात – **जे दिसते ते सर्व** ४३५३.

दृष्टांत– (पु.) **तुलनेसाठी दिलेले उदाहरण**; दृष्टांताच्या १८९०.

दृष्टि – (स्री.) १) **नजर, पाहणे** १, ४७५, ८२९, १२४४; दृष्टीपुढे ८९, ७०४, १२७९; दृष्टीखाले १३९४; दृष्टीभरि ४३९९; दृष्टिमुखे – (न.) **दृष्टीच्या सहवासाने** ५२३; दृष्टादृष्टी – (स्री.) **डोळ्यांनीच** ८४२; दृष्टिभेद (पु.) ४०६१;
(वा.प्र.) **दृष्टादृष्टी मिळविणे** – डोळ्यास डोळा भिडविणे ३२४; **दृष्टी बसणे** – दृष्टी स्थिर होणे ३९८; **दृष्टि उघडणे** – डोळे उघडणे ६३६, ८४४; **दृष्टि घालणे** – लक्ष देणे ८८८; **दृष्टी दाखविणे** – बुद्धी देणे ९९०; **दृष्टी सादर करणे** – एकटक पाहणे १४८९; **दृष्टी उघडणे** – ज्ञान प्राप्त होणे ३७५८.
२) **दर्शन**; दृष्टि १३१९;
३) **दृष्ट लागणे**; दृष्टि १७१६.

देऊळ– (न.) **मंदिर** ५६९, १८३८, ४३२१; देवळासी १०२८; देवळे १०४९; देऊळा ११२९; देऊळासी १७३६, ३४६३; देवळीच ३२८७; देऊळाची ३७१३.

देकार– (पु.) **दक्षिणा, देणगी** २९७९; देकारे ३४९६.

देखणा – (वि.) **पाहाणारा** १४६, १२६६.

देखणे – (क्रि.) **पाहणे**; देखे १२, ६७२, १३७७; देखिले ५६; देखोनि ७७, ११६; देखो ९४; देखी १०७; देखोनिया ११७; देखिलासी २२२; देखिला २३९, १३८०; देखियेले ३६२; देखत ४५८; देखवे ५५७, ५५९; देखीचा ९०१; देखेसे १२८०; देखावा १३८०; देखतचि १५२१; देखोसे २५९४; देखवी ३९२९; देखिल्यावाचून १५५१; देखोवेखी – (स्री.) **वरवर** ५६२, ८९३, ३२५८.

देखता– (वि.) **पाहाणारा** २६७३.

देठ– (पु.) १) **फळाचे देठ** २७२७; देठी १२२२; देठीहून १८४६; देठासाठी १८६७;
२) **भाजीचा देठ** ; देठ ४५०५.

देणे– (क्रि.) १) **देणे**; देई ३; द्यावा २७; दिली ३०, ७४; देते ७१; द्यावे ७६; देईल ९६; द्यावया ९८; देता १०२, ३९४९; देवेल १०७; दिल्या १४४; दे ३७९; द्या ४९८; देसी ५२७; देऊ १२५९; द्याल १३२१; देशी १५८५; देयाला १६६९; दिल्हे २६८८; देववितां (पु.) ३९४९; देणे घेणे (न.) ६५६; देतेवेळे – (स्री.) **भोगताना** ९११; दिल्या घेतल्याचे (न.) ३९९३; देवाण घेवाणीचे (स्री.) २९६६;
२) **कर्ज**; देणे ४५९, १३४७;
३) **कृपा**; देणं ६९३.

देव– (पु.) १) **ईश्वर** १, ६७, १३७७; देवे ३२, ८०; देवाच्या ४०; देवा ५१, ७८; देवाचे ६२, १०९; देवांचाही १७६, २०४; देवी २४३; देवाचिये १२९४; देवाचिया १३६८; देवापाशी २३२५; देवाविण १०२; देवपूजेवरी (स्री.) ६७; देवधर्म (पु.) ७३, ४२२४; देवराया (पु.) २५९, १६१६; देवार्चन (न.) २७२; देवभक्तपण (न.) २९४, १४७१, ३६४९; देवभक्त – (पु.) **देव व भक्त** ३३२; देवनाम (पु.) ४२०; देवद्वार (न.) ५१४; देवलसी – (वि.) **देववेडा** ५६९; देवद्रोही (वि.) ६६२; देवपीसे (न.) १११२; देवभक्तांचा (पु.) १५४५; देवदेवा (पु.) १५५२; देवभक्तिसोहळा (पु.) १९९३; देवराजा (पु.) २०५६; देवभक्ती (स्री.) २१८७; देवाघरचा (पु.) २९०१; देवपाट – (पु.) **देवाचे आसन** २९१६; देवाब्राह्मणासी ३०६७; देवऋषी (पु.) ३१०२; देवराव (वि.) ३८३५; ४३३७; देवासोई ३९८०; देवोदेवी – (स्री.) **सर्व देव देवता** ४३६८; देवादिदेव (वि.) ४३७५;
२) **कुलदेव**; देव १०२६;
३) **ब्राह्मण**; देव ११२९
४) **चिंतामणी देव**; (वि.ना.) देवा २८८३.

देवकी– (वि.ना.) **कृष्णाची आई**; देवकीचा १९५.

देवकीनंदन– (पु.) **कृष्ण**; देवकीनंदना १४९६; देवकीनंदने ३१४३.

देवकीसुत– (पु.) **देवकीचा मुलगा**; कृष्ण १५७६.

देवता– (स्री.) **देवता** ४२१; देवतापूजन (न.) ३८८६.

देवपण– (भा.ना.) **देवत्व** २२४८, ४२१४; देवपणा ७९७; देवपणाचा १४१८.

देवपिशी– (वि.) **देववेडी** १०.

देवपिशा– (वि.) ४०७.

देवपिसी– (वि.) ३६३९.

देवमण– (पु.) **घोड्याच्या गळ्याशी असलेला केसांचा शुभदायक भोवरा** २३९४; देवमणी ५८३.

देवांगना– (स्री.) **देवलोकातील स्त्रिया** ४४५८.

देवाईल– (न.) **देऊळ** १३३५, १८३०.

देवान्न– (न.) **पक्वान्न** ३९३४.

देवी– (स्री.) १) **देवता** ४१७, १२९०; देवीदेवते (स्री.) देवदेवता ६२१;
२) **कुलदेवता**; देवी १०२६;
३) **महिषासुरमर्दिनी**; देवीम्हैसासुर ४५३३.

देव्हारा– (पु.) १) **देवघर** ४१४, ४६६; देव्हाऱ्यावरी २९१६; देव्हारा ४२७६.
२) **हृदयातील परमेश्वर**; देव्हारा ४१५;
३) **जादूटोणा**; देव्हारा ३३८३.

देश– (पु.) **प्रदेश** ११७, ४६१, ८५८; देशाचा ११७; देशे ५५७; देशी ६९४, २८०१; देशासी ११२४; देशधडी – (स्री.) **घालवणे** २८५, १७५७, २३१३; देशधडी – (स्री.) **दूर ठेवणे** ११०९, २२३७, ३९६१; देशवटा – (पु.) **देशाच्या सीमेबाहेर** ६५३; देशोदेश – (पु.) **अनेक देशात** ६९५; देशावर – (न.) **सर्वत्र, देशभर** ८४६; देशोदेशी – (न.) **सर्वत्र** ८६०, २९०७, ४१०१; देशत्यागे (पु.) १३६७; देशकाळ – (पु.) **ठिकाण व वेळ** १४१६; देशाऊरी – (स्री.) **देशभर** २३९३; देशाउर – (न.) **गावोगाव भीक मागत हिंडणे** ३७७९; देशकालवस्तूभेद –(पु.) **देश व काल या वस्तूंमधील भेद** ४३१३; देशवटी – (स्री.) **देशाबाहेर** ४४९९;
(वा.प्र.) **देश बसणे** – गाव बसणे १०९५; **देश डोई घेणे** – दूरवर भटकणे १६३४.

देह– (पु.) **शरीर** ६२, ७२६, १२९३; देहस्थी २०; देहाचे ४६; देहे २५४, १६६३; देहाहुनी – **देहासंबंधी**

८०४; देहामाजी ३४६३; देहसंबंध-पसारा – (पु.) **घरदार, मुलेबाळे इ.** ४५; देहभोग – (पु.) **पूर्वकर्मानुसार देहास भोगावी लागणारी सुखदुःखे** ४८.

देहबुद्धि– (स्त्री.) **अहंकार** ५३, ३८५, ३२२५; देहत्याग (पु.) ५५; देहअभिमान (पु.) ११०; देहभाव – (पु.) **देहासंबंधीची जागृती** ९००, १४०४; देहभावे (पु.) ३७८, १३०२; देहभावा (पु.) ४५२; देहभान (न.) ३८४; देहसुखाच्या (न.) ४२५; देहअवसानावरी – (न.) **मृत्यूनंतर** ४७२; देहविभागासी – (पु.) **देहाच्या वाट्याला** ४८१; देहउपचारे – (पु.) **देहसन्मान** ५४६; देहहोम (पु.) ६०१; देहपणभाव – (पु.) **देहासंबंधी** ६४७; देहसुख (न.) ९१४, १७६३; देहभावना (स्त्री.) १११०; देहदुःख (न.) १११४; देहसंबंधे – (पु.) **नातेवाईक** १२९३; देहभरित – (न.) **सर्व शरीरात** १४८५; देहपिंडा (पु.) १५२५; देहींचेधर्म – (पु.) **शरीरधर्म** १६६१; देहसंबंध-व्यसने – (स्त्री.) **देहभोग** २२९१; देहउपकारे – (पु.) **देहाने उपकार करण्यासाठी** २४११; देहआत्म – (पु.) **देह हाच आत्मा** २४१९; देहांत – (पु.) **मृत्यू** २७२७; देहत्याग – (पु.) **मृत्यू** २७७०; देहशून्य – (वि.) **देहातीत** २९०५; देहपरिचारे – (पु.) **शरीरसेवा** ३६१९; देहांतरे – (न.) **जन्मांतर** ४०४३; देहगेह – (न.) **देहरूपी घर** ४२४७; देहेंद्रियकर्म (न.) ४२६४; देहनिरसने – (न.) **देहाची आसक्ती सोडणे** ४३२९; देहपात – (पु.) **मृत्यू** ४३५५; देहात्मबुद्धिचेष्टा – (स्त्री.) **चुकीने देहाला आत्मा मानणे** ४३७७; देहसुखे (न.) ४५०६;
(वा.प्र.) **देह पडणे** – मृत्यू होणे ७२२; **देहावर उदार होणे** – देहत्यागास तयार होणे १७३१.

देहत्व– (न.) **देहपण** २६११.

देहाडा– (पु.) **शरीर** १२०३, ३२१८.

देहू– (वि.ना.) **तुकारामांचे गाव** ७८९.

दैत्य– (पु.) **दानव, राक्षस**; १११२, १७८४, ३०५४; दैत्या १२४८, २३११; दैती **दैत्य** ३०८९; दैत्यभारे (पु.) १५७१; दैत्यखाणी – (स्त्री.) **दैत्यसमूह** १८०३; दैत्याघरी (न.) २८२०; दैत्यपती – (पु.) **हिरण्याक्ष** ३०९०; दैत्यराव (पु.) ३०९१.

दैन्य– (न.) **दारिद्य** ३४६, १५४६, २०४७; दैन्याचिये ९१०; दैन्यवरी – **दैन्यासह** ४०६३; दैन्यवाणे – (न.) **केविलवाणे** २२६, ३९६८; दैन्यवाणा (पु.) १६९२; दैन्यदारिद्रा (न.) ४५१०.

दैव– (न.) १) **नशीब** ३४, ४४५९; दैवाचा १४३; दैवे २३२, ११४२; दैवांची १११२; दइवांचे १५४७; दैवांचा १७३५; दैवेचि १७६३; दैवयोग ४२४६;
२) **जमिनीचा कस**; दैवे २०१०.

दैवत– (न.) **देव** २१०, ६११, १५८३; दैवते ४१५, ९२५, २४६९;
(वा.प्र.) **दैवत संचरणे** – अंगात येणे ३२९.

दोंद– (न.) **मोठे पोट** ७९७.

दोंदिल– (वि.) **मोठ्या पोटाचा** १४७.

दोघे– (सं.वि.) **दोघे**; दोघी १२३७; दोघेजण (न.) १५७; दोघेजणे – (न.) **दोघेजण** ३८०; दोघाजणा – (न.) **दोघा जणांना** ३८०६.

दोडा– (वि.) १) **द्वाड, वाईट** २१९३; दोड २५९२;
२) **कच्चे फळ**; दोड ३९७१.

दोन्ही– (सं.वि.) **दोन** ५, ११६, १३७३; दोही १७; दो ३६, २३१४; दोन्हीच १९४; दोहींचे २२०; दोनी ४३२, २०४६; दोहींच्या १६७९; दोंचि २३९१; दोहीकडे ६, १६३; दोहीपासुनी ४८; दोहीविशी १२५९; दोहीमध्ये १९५२.

दोमदोम– (पु.) **फकिरांचा उदोकार** ७९३.

दोरा– (पु.) १) **सूत** ७७५; रेशमी दोरा ७७५; दोरची – **दोरखंड** ७८०; दोरे ८२६, १४००; दोरी १३२९, २७९७; दोराच्या ३८८७; दोरीपाशी २८२३;
२) **मर्यादा**; दोरी २८९६;
३) **वस्त्र**; दोरे ४२४५.

दोष– (पु.) १) **दुर्गुण, वैगुण्य, उणीव** ७५, ६२९, १२६८, २९१२; दोषे १०६; दोषा ३३२, १००१; दोषांचा ३८५; दोषांचे ७३८; दोषापात्र (वि.) ८४४; दोषसाधन (न.) २१८१; दोषदृष्टी (स्त्री.) २६७९; दोषगुण (पु.) ४२२२;
२) **पाप**; दोष ६०४, १३८७;
३) **अपराध**; दोष ६४०.

दोहणे– (क्रि.) **धार काढणे**; दोहूं २१७.

द्यूतकर्म– (न.) **जुगार** ३०७, १६२०.

द्रवणे– (क्रि.) **पाझरणे**; द्रवे ४४८.

द्रव्य– (न.) **धन** ६७, ७९८, २२५३; द्रव्याचा ९०८; द्रव्याचिया ९०९; द्रव्ये १३३३; द्रव्यामुळे १०९३; द्रव्यमाया – (स्त्री.) **द्रव्याची विपुलता** ११३४; द्रव्यइच्छेसाटी (स्त्री.) ३८८८; द्रव्यरासी (स्त्री.) ४२९६.

द्रष्टा– (वि.) **दूरदर्शी** १५७०; द्रष्टा – **पाहणारा** १४०२.

द्रुम – वृक्ष; द्रुमाकार १५८७; द्रुमातळी ४५९२.

द्रोणागिरी– (पु.) **एक पर्वत** ११०८.

द्रौपदी– (वि.ना.) **पांडवपत्नी** १७६५; द्रौपदीच्या १५५७, ४४२३; द्रौपदीसी २४५९; द्रौपदीची ४४३१.

द्वंद्व– (न.) **संघर्ष, युद्ध** १३७६, ४११३; द्वंद्वे ३२५३; द्वंद्वाचे ४४२८; द्वंद्वयुद्ध – **दोन पक्षातील युद्ध किंवा व्यक्तितील** २५५०.

द्वय– (न.) **द्वैत** ४७४९.

द्वाड– (वि.) १) **दुर्जन** ७९२, १५६३;
२) **मूर्ख**; द्वाड २४७६;
३) **नकोसा होणे**; द्वाड ३५७०.

द्वादशी– (स्त्री.) **महिन्यातील बारावी तिथी** १९८९.

द्वार– (न.) १) **दार** १११, १३४२; द्वारी ५९, ६२८, १७६६; द्वारा ४३३; द्वारे ५२३;
२) **च्या मार्गे**; द्वारे १३६७.

द्वारपाल-ळ– (वि.) **द्वाररक्षक**; द्वारपाल २८२०; द्वारपाळ २०६७, ३०९९.

द्वारका– (वि.ना.) **कृष्णाची नगरी** २४९०, २७५६, ३१०३; द्वारकेचे ११२५; द्वारकेच्या ४४२७.

द्वारावती– (वि.ना.) **कृष्णनगरी** ४५४; द्वारावतियेसी ३१०३.

द्विज– (पु.) **ब्राह्मण** १५५८; द्विजा ९२, १९८९; द्विजलोक (पु.) ११२९; द्विजदेवे (वि.) २८८२; द्विजवद्य (वि.) २८८५; द्विजपायां (वि.) ३०६२.

द्विजाती– (स्त्री.) **ब्राह्मणवर्ण**; द्विजातीही ४५०५.

द्वीप– (न.) **बेट**; द्विपी २७९९; द्वीपांतरी – **दूरवर, लांब** १७५९.

द्वेष– (पु.) **मत्सर** २८३५; द्वेषकंदु ३७५; द्वेषबुद्धि ४५३५.

द्वैत– (न.) १) **भिन्नता** ८०८, ८५७, ९३५; द्वैताचिया ३५८१; द्वैताद्वैत (न.) १७०४;
२) **दुजाभाव**; द्वैत १४६९.

ध

धंदा– (पु.) **उद्योग, व्यवसाय** ७३, ८०१, १८३६; धंद्या १५०६.

धका– (पु.) १) **आघात** ८९८, ४०९८;
२) **धक्का**; धका २९२९.

धग– (स्त्री.) **उष्णता**; धग्धगितोज्वाळ – **प्रखर उष्णता** २४६८.

धड– (वि.) **व्यवस्थित** १५९, १२०४, १२४५, ४१०९; धडा ७००; धडचि ७३१;
(वा.प्र.) **धड अंगाचा असणे** – धारिष्टवान असणे १०७१.

धडक– (स्त्री.) **टक्कर**; धडका ४३८८.

धडकणे– (क्रि.) **भडकणे**; धडकला ४२३२.

धडके– (वि.) **न फाटलेले (वस्त्र)** १०९०.

धडगति– (स्त्री.) **स्थिती, दशा अवस्था** ४२४४.

धडधडणे– (क्रि.) **खालीवर होणे, कंप पावणे**; धडधडी ४०७०.

धडफुडी– (वि.) **खरोखर** १५९, ४४१०; धडफुडा ९५९, २४५९.

धडा– (पु.) **पाठ** ६३९;
(वा.प्र.) **धडा पाडणे** – रीत घालून देणे ६३९, ३६७९; **धडा होणे** – अद्दल घडणे २८१५.

धणी– (स्त्री.) **समाधान, तृप्ती**; धणी ८५, ६६४, १४९१; धणीवरी १४८, १३००, ३०६०;
(वा.प्र.) **धणी फिटणे** – समाधान होणे १९८, ८६२; **धणी फेडणे** – समाधान होणे, ६४४, १५९९; मालक – **धणी** ४५९, २९४३.

धन– (न.) **पैसा, संपत्ती** ५३, ३६६, ८६८, १३१४; धना १०८, ४२७; धनाचिया १२०५; धनवित्ते (न.) ६८; धनअभिमान (पु.) ६००; धनसोस (पु.) ८४०; धनइच्छा (स्त्री.) १००४; धनधान्य (न.) २३१३; धनमाने – (पु.) **धनाने व मानाने** ३२६२; धनमानजनविन्मुख – (वि.) **धन, लौकिक व लोक या सर्वांपासून दूर असलेला** ३२८४; धनरास (स्त्री.) ३५७०; धनआशा (स्त्री.) ४५५७.

धनमंत्री– (वि.) **उत्तम वैद्य** ६५६; (धन्वंतरी ?)

धनवंत– (वि.) **धनवान, श्रीमंत** २७४९; धनवंता २७९९; धनवंतालागी २९१७.

धनाजी– (वि.ना.) **एक भक्त**; धनाजीजाट ४३२१.

धनी– (पु.) १) **मालक, स्वामी** १२७, ८५६, १८९६; धन्या १२७, १२९०; धन्याचा ६९६; धन्याचे ८२९; धनीच १३२९;
२) **नवरा**; धन्या ४३२५;
३) **तृप्ती**; धनी ६१०.

धनु– (न.) **धनुष्य** ३६११.

धनुर्धर– (वि.) **अर्जुन**; धर्नुधरा १५५५.

धनुष्यकांड– (न.) **धनुष्यबाण**; धनुष्यकांडे १५२४.

धन्य– (वि.) **कृतार्थ** ३४, ४६७, १३५०; धन्यधन्य (वि.) ५८५; धन्यभाग्य (न.) ९४५; धन्यकाळ (पु.) ३४९३.

धन्वंतरी– (वि.ना.) **देवांचा वैद्य** १८५६, ३३८९;

धनवंत्र्याचियें २५३७.
धर– (पु.) आधार ३१५४.
धरण– (न.) बंधारा; धरणे २००८.
धरणी– (स्त्री.) जमीन ७८७, ३६००; धरणीये १०४३.
धरणे– (क्रि.) पकडणे; धरिजेता ६२३; धरीतसे ६३९; धरिलो ७०७.
धरणे – (क्रि.) १) ठेवणे; धरिती २३, १३७०; धरावा ३२; धरावी ३९; धरी ४६; धरिता ६४; धरूनिया १११; धराल ४५०; धरा ४५०; धरितील १०७२; धरियेले १४५३;
२) आवरणे; धरवत १३०;
३) आश्रय घेणे; घरी ३७१;
४) घेणे; धरियेली १६११;
(वा. प्र.) धरून राहणे – अंत:पूरणात साठविणे ३२४; धरून ठेवणे - मनात आणणे १३७९.
धरणे – (न.) १) हट्ट १३३, १२४६;
२) बैठक मारून बसणे १०७६, १३३३, २२४४;
(वा. प्र.) धरणे मांडणे – हट्ट धरून बसणे १३३; धरणे उठवणे – मागे लचांड लावणे १८९१.
धरणेकरी – (पु.) हट्ट करून बसणारा २३४७, २५३२.
धरा – (स्त्री.) पृथ्वी ३०५४.
धर्म – (वि. ना.) ज्येष्ठ पांडव, युधिष्ठिर; धर्मा १६१८, १७८४; धर्माचे ४४३१; धर्माघरी २४५९.
धर्म – (पु.) १) आचार धर्म ४३, ७३१, १३५९; धर्माची ४२; धर्मा ९३, ३१९; धर्माचे १२५, ७९३; धर्मावरी ३७७७; धर्मठक – (वि.) ढोंगी ९८; धर्मनीतीचे (स्त्री.) २७४; धर्मअधर्म (पु.) ४२६; धर्मधारिष्टगोष्टी – (स्त्री.) धर्मविषयक चर्चा १६१७; धर्मनीत (स्त्री.) २०३१; धर्मशीळ (वि.) ४५९८;
२) मनोधर्म; धर्म ४६;
३) कर्तव्य; धर्म ३१६, ८७४, ३१९७;
४) पण, ब्रीद; धर्म ४२७;
५) दान-धर्म १७४५, १८८१;
६) शरीरधर्म; धर्म ८१९;
७) निकष, कसोटी; धर्म ९१५;
८) कृपा-धर्मे १२७६;
९) सवय; धर्म ३९५७; धरम ४२८;
(वा.प्र.) धर्म करणे – उपकार करणे १२७०.
धर्मप्रतिपाळक– (पु.) धर्मरक्षक ६७४.
धर्मसंस्थापण – (न.) धर्मस्थापना; धर्मसंस्थापणे ४५८३.
धवळणे– (क्रि.) प्रकाशित होणे; धवाळिले ३२२५; धवळले ३४१९.
धस– (वि.) मंद बुद्धीचा ९००, ३७९९.
धांगडधिंगा– (पु.) दांडगाई ४६४.
धांडोळणे– (क्रि.) शोधणे; धुंडाळी २६५; धुंडाळिल्या १३८०; धांडोळिता १६११; धोंडोळिली २४६७.
धांदल– (स्त्री.) घाई, गोंधळ; धांदली १०८०.
धाक– (पु.) भीती, दरारा २०४, ६७९, २१२२; धाके ६४२, १९९२;
(वा.प्र.) धाक सांडणे – भीती सोडणे ३३८; धाक वाटणे – धाक बाळगणे १७१०.
धाकणे– (क्रि.) घाबरणे, भिणे; धाके ६०, २९५५.
धाकुटा-टी-टे– (वि.) १) लहान, धाकटे; धाकुटी १५; धाकुट्याचे २४२; धाकुट्या ६६३; धाकुटिया ९२०;
२) नम्र; धाकुटे २८९२.
धाकुला-ली-ले– (वि.) धाकटे; धाकली ४०४; धाकुला १५३३, ४५३३; धाकुली २३१३; धाकुले २८३१.
धागा– (पु.) १) दोरा;
(वा.प्र.) धागा भरणे – फाटका कपडा शिवणे २४९१;
२) परंपरा, सूत्र; धागा.
धाटणे– (क्रि.) दाटणे, गर्दी होणे; धाटे ३१७४; (दाटणे)
धाडणे– (क्रि.) पाठवणे; धाडी ३१३, १९३१, ३९५३; धाडिले ३३९, ३८७; धाडीत ३१८६;
(वा.प्र.) धाड पडणे – मोठेपणा नष्ट होणे ३८८३.
धाडी– (स्त्री.) हल्ला २३१३, ३२२२.
धाणे– (क्रि.) समाधानी होणे, तृप्त होणे; धाला १४७, ८४६; धाले १४८, १०४०; धालो १४८, १७७१; धाये ४७५; धाई ९१७; धाय ११४४; धालाचि १९२६; धासी १९२६; धाल्यावरी ४४८.
धातू– (पु.) १) हीणकस धातू इ. ४५४;
२) शरीररस; धातूच्या ९२२;
३) लोखंड; धातु १४८०;
४) मूर्ती; धातु १६८०; धातुद्रव्यइच्छा – सोनेचांदी, पैसा यांची इच्छा १२८५.
धान्य– (न.) गहू, ज्वारी इ. ६२३, २१८८; धान्ये १७९८.
धाप– (स्त्री.) दम;
(वा.प्र.) धापा देणे – दमणे ३८३४.
धाम– (न.) घर ३८२८.

धाय– (स्त्री.) हंबरडा, आक्रोश;
(वा.प्र.) धाय मोकलणे – टाहो फाडणे ६२५; धाय मोकलून रडणे – हंबरडा फोडणे २०९३.
धार– (स्त्री.) १) दुधाची धार १५६; धारा १६३, १६३१;
२) पाण्याचा वर्षाव; धारी १५७६; धारा ३४३५.
धारक– (पु.) १) धारण करणारा ५१९, २७६८;
२) मानणारा; धारके २००२.
धारण– (पु.) १) खांब; धारणासि २२१;
२) सांभाळ; धारण ३५२.
धारणा– (स्त्री.) १) बाजार भाव २६७; धारणे ४३५६;
२) अष्टांग योगातील सहावी पायरी; धारणा ७९०, ३४२८.
धारबोळ– (न.) लहान मोठे १४७४.
धारिष्ट– (न.) धाडस ४३०७.
धार्मिक– (वि.) धर्मनिष्ठ २०१३.
धावडणे– (क्रि.) धावायला लावणे; धावडवी २५३०.
धावणे– (क्रि.) १) पळणे; धावेल १७७, १४१५; धावे १९९, ७१०; २३८०; धाव २०१, १३१८; धावोनिया २२१, १४३२; धावा – धावत या २६७, ८८५; धावते ३८५; धावसी २९४५; धावाधावी (स्त्री.) ३७३३;
(वा.प्र.) धाव घालणे – रक्षणासाठी धाऊन येणे ९१, १७३७; धावा घेणे – त्वरा करणे १६६६;
२) प्रार्थना; धावा ३८५;
३) जन्मखेप; धावा ६२८;
४) बळावणे; धावती ८५९.
धावणिया– (पु.) धावणारा; धावणियाचे १२९; धावणिया ३२४२.
धिंग– (पु.) धिःकार १५६२; धिग् १४८, १०६२, २११६.
धिंद– (स्त्री.) फजिती, उपहास २१, २३६७.
धिंदधिंद– (पु.) वागणुकीचा प्रकार १२६३.
धिःकार– (पु.) तिरस्कार; धिक्कारे १३९९; धिक्कारचि २७०७.
धिःकारणे– (क्रि.) तिरस्कार करणे; धिःकारिते १२५३; धिक्कारी १५६६; धिःकारिले ३९१०; धिक्कारिती ३९८८.
धींग– धन्यनुकारी शब्द. गजर; धींगे ३४२१.
धीट– (वि.) १) निर्भय, बेडर २५, १०६०, ३३११; धीटे २२५;
२) खात्री, निश्चिती; धीट ४१२३.
धीटपण– (भा.ना.) निर्भयपणा; धीटपणे १९१४, ४६०६.
धीर– (पु.) १) सहनशीलता ४, ३८८, १२४७; धीरी ५६९; धीरे १३६७; धीराविण २७३; धीराऐसी १२७३; धीरासिंधु (वि.) ६५३; धीरसमुद्र (वि.) ९२७;
(वा.प्र.) धीर करणे – धीर धरणे ४९५;
२) वचन; धीर ११९;
३) दम धरणे; धीर १३०;
४) मर्यादा; धीर २८२;
५) धैर्यवान; धीर २८३, १०६३;
६) धैर्य; ६४३, १२१३;
७) आधार; धीर ९७८, १४७९.
धुंडणे– (क्रि.) शोधणे, धुंडाळणे; धुंडावा ४५; धुंडिता २१०, ६९७; धुंडी २४६; धुंडिती ५६३, १५७७; धुंडावे ६४७, १२३७.
धुंडिराज– (वि.ना.) काशीमधला गणपती ४२०५.
धुड – (न.) अगडबंब शरीर; धुडे १५७०.
धुडका– (पु.) धास्ती, भीती २७११.
धुडवणे– (क्रि.) धुडकावणे; धुडवया ४१५४ (अ.)
धुडावणे– (क्रि.) पाठविणे; धुडाविला १५५७.
धुणे– (क्रि.) स्वच्छ करणे; धुऊं १४८; धू १५१; धुता ३९६; धुतला ६३३; धुतो ६७७; धुवावे १२११; धुती १५७५, ४५०६; धोवोनिया ५११; धोऊं ६३७; धोवी १४६६; धोऊन १५९०; धोविले १७८५.
धुधुकार– (पु.) गर्जना; धुधुकारे ४५५१.
धुम– (स्त्री.) धाव;
(वा.प्र.) धुम घालणे – वेगात पळणे १७१.
धुर– (वि.) श्रेष्ठ ७९९; धुरे १३७६, २०२३; ३१९२; धुरू ४२५८; धुरेसवे १७००; धुरेसींच ३२०१.
धुरू– (वि.ना.) भक्त ध्रुव १०२३, ४४३१.
धुवट– (वि.) धुतलेले; धुवटधंदा – धुण्याचा धंदा २३८१.
धूप– (पु.) पुजेतील सुगंधी द्रव्य ४४६, १५८०.
धूम– (स्त्री.) गर्दी ४५३१.
धूम्रपान– (न.) धुनीवर उलटे टांगून घेऊन धूर पिणे २५०४, ४४१९.
धूर– (पु.) धूर; धुरे ३१९०, ३८०४.
धूळ– (स्त्री.) धूळ; धुळी ४४८; धुळी ७४९, ३०८२.
ध्रूपद– (न.) कवितेचे पालुपद १३३३.
धेंडा– (पु.) मोठा; धेंडे ३३४, २४८२.
धेड– (पु.) एक मागास जात; धेडवाडा – धेडांची वसाहत ४५८.
धेनू– (स्त्री.) गाय; धेनुचिया १७८; धेनु ८२५, १५५६;

धेनुवेच्या १९७१; धेनुवेचा ३६५६; धेनुलागी १८२०; धेनुसरी – **गाईची बरोबरी** ३०५०.

धैर्य– (न.) **सहनशीलता**; धैर्याची २४४६; धैर्या ३१३४; धैर्याचा ४३०७; धैर्यबळे – (न.) **मोठ्याने** ३९३९.

धैर्यवंत-- (वि.) **संयमी** ४८०, १२३५.

धोंडा– (पु.) १) **मोठा दगड** ८३, २१२५, २७३९; धोंडी २४८, ३०८१; धोंडे २२४८; धोंड्यासवे – दगडावर ३४५३.

(वा.प्र.) **धोंडा पडणे** – कामात बिघाड होणे १००३.

धोका– (पु.) १) **धोका** ४२३०; (धोशा ?)

२) **भीती**; धोका ९५९, २४७५.

धोतरा– (पु.) **एक विषारी वनस्पती**; धोतऱ्याने १८२८.

धोपट– (वि.) **सरळ**; धोपटा ३३०.

धोवट– (वि.) **निर्मळ, शुद्ध**; धोपटाशी २५३६.

ध्याणे– (क्रि.) **उपासना करणे**; ध्याते ३२९; ध्यात ६१५; ध्याऊं ६५९; ध्याय ७०४, १२३८; ध्यावा ९४३, १४५९; ध्यातो १०१८; ध्यावे १०२१; ध्याई १२८४; ध्याइल २४७९; ध्यातसे २९४३; ध्याइन ३३६९.

ध्याता– (पु.वि.) **ध्यान करणारा** ७१०.

ध्यान– (न.) १) **परमेश्वराचे रूप** २, ५२६, ८२८, १२४४; ध्यानीं ६३९; ध्यानासी १५७१;

२) **स्मरण, चिंतन**; ध्यानी ३०९, १११४; ध्यान ८६३, १५२३, ४३५४; ध्यानविसावा (पु.) ६११; ध्यानीमनी (न.) ६४९; ध्यानीमनी – (क्रि.वि.) **सदैव** १६२१; ध्यानयोग (पु.) १८८६; ध्यानगती (स्त्री.) ४१४९; ध्यानसमाधी – (स्त्री.) **एकाग्रता**;

३) **अष्टांगयोगातील एक पायरी**; ध्यान ३४२८;

४) **तप**; ध्यान ७०५.

ध्यास– (पु.) १) **वेध, उत्कट इच्छा** ३४३८;

२) **स्मरण**; ध्यास ४०१६.

ध्रुवपद– (न.) **अढळपद** ३३८०.

ध्वज– (पु.) **पताका, झेंडा** २४६३.

ध्वजा– (स्त्री.) **पताका** १९७७, ४५०५.

ध्वनी– (पु.) **आवाज** २३५४, ४३३०.

न

नंद– (वि.ना.) **गोकुळातील प्रमुख गवळी, कृष्णाचा बालपणीचा पालक** २८३६; नंदाचिया ३८०, ३९५; नंदाचे २१०; नंदाचा २४७७; नंदाघरी (न.) १७२; नंदानंदन (वि.) ३७९, २९८७; नंदबाळा (पु.) ३९०; नंदबाळे (वि.) ४११.

नंदन– (पु.) **पुत्र** २४६०.

नंदि– (पु.) **शिववाहन** ४५४.

नंदिनी– (स्त्री.) **कन्या** ३३९.

नंदुली– (स्त्री.) **नणंद** ४२४४.

न, ना, ने, नो– (नकारार्थी अव्यय) १, ६१, ९६; नये ३२, ६४; न हो – **नव्हे, नाही** १२६; न चले – **पुरेसे न होणे** ३६, १२७, २३४; नयेसेचि – **नकोसे** १२९; न कळे २३६, १३५२; न पवे २९२; न मनी २९६, १३६१; न वजे ३१२, १४६३; न लवी ४१५, ६१२; न बजावा – **न जाणे** ६२४; न वंचे ६४८; न लवू ७१९; न संडवे ७२४; न लजे ७९१; न येल ८८०; न लगे ११४७, १६०८; न संगे १२७९; न घलावे १४९०; न पवीजे १७३४; न यो २१८३, ३६३३; न वजाये २३८८; न ल्हाचि – **न राहणे** २६४८; न टके ३३६४; न टळावे ३६००; न ल्हे – **न देणे** ३७१२; न मगो ४०४२; ना २१, १८१; ना भी ४२७; नीभीसे ४०५७; ने ९२; नेदी २९, ३२४, ३०५१; नेदि ९४; नेदूं ८०, १८१, ३३०९; नेघे २१४, ४३२, १४३३; नेदा ४३३, २७१३; नेदावे ३१३; नेती ६९७; नेदिता १२२८; नेदीजति १६११; नेदिती १६५१; नेदावा २२९०; नेदाविया ३०५७; ने घेवेसी ३१९६; ने घीजे ३६६५; नेदा ४३९५; नो ४९६.

नई– (स्त्री.) **नदी** ३४६१.

नकटा– (वि.) **बसक्या नाकाचा**; नकट्या २७०४; नखटा ८३५; नखटे ३८००.

नका, नको– (निषेधार्थी क्रि.) नका ३१, २०९, १३८४; नको १, ८९, १३६८.

नक्र– (पु.) **मगर**; नक्रे ३०८७.

नख– (न.) **नख**; नखी १५७६, ४३४०; नखे २१३८.

नग– (पु.) **दागिना** ४२४५.

नगर– (न.) **मोठे गाव** १९४; नगरा ४३६.

नगरी– (स्त्री.) **मोठे गाव** ३३२; नगरीचे ४२५३.

नग्न– (वि.) **विवस्त्र** १५७७; नग्नचि ३९४.

नट– (पु.) **सोंग घेणारा** ५५२, २४०७; नटाचे १२६८; नटधारी (पु.) १७२; नटनाट्ये (न.) नटाने ५६४; नटारंभी – (पु.) **नृत्यारंभी** ६१०; नटनाट्य कौशल्य (न.) ६३५; नटनाट्य (न.) १३७४, २१७२.

नटणे– (क्रि.) १) **सजणे**; नटतसे ४५०; नटे ४५३; नटला ६१०; नटा ३२६८; नटोनिया ४१०१;

२) **रंगणे**; नटे २३१३;

३) **नाचणे**; नटे २३७०;

४) **बागडणे**; नटली २६२७;

५) **नट्टापट्टा करणे**; नटोनी ३४६६.

नद– (पु.) **मोठी नदी** ५५१.

नदी– (स्त्री.) **नदी** ४५४; नदीमाजी ६२३.

नपुंसक– (वि.) **पौरुषहीन** २५९; नपुंसका ७६५; नपुंसकासाठी ७८१.

नफा– (पु.) **माल विकून झालेला फायदा** १०५४.

नभ– (न.) **आकाश** ४३४५; नभा ३९९, २३२८; नभाचा १६९८; नभाहूनि ३७; नभापोटी ५७७; नभोमय (न.) २५८७;

(वा.प्र.) **नभी हारपणे** – विरून जाणे २२३९.

नमणे, नमिणे– (क्रि.) **नमस्कार करणे**; नमूं ४५०, १६९५; नमो ४५२, ३९३३; नमावे २८३३; नमिले ४१५; नमितो २३७८.

नमन– (न.) **नमस्कार** ४७९, १५१८, २८९०.

नमस्कार– (पु.) **नमस्कार, वंदन, प्रणाम** २८६, ४३२; नमस्कारा ५४९.

नमस्कारणे– (क्रि.) **वंदन करणे**; नमस्कारी ३४५, १४५६; नमस्कारीन ७५०; नमस्कारावे ३४५०.

नम्र– (वि.) **विनयशील** १२८३, २३५५.

नम्रता– (स्त्री.) **विनय** १००५.

नयन– (पु.) **डोळा** १९६९, २००६; नयनी ५४९, १४७३; नयनां १५५०.

नर– (पु.) **पुरुष** ९७, ४५५, १४५२; नरा २५९; नरनारीस (न.) १९५; नरनारी (न.) २५७ १५७०, २९२०; नरदेह (पु.) ६२२, २२०३; नरदेहा (पु.) २३८३; नरदेही (पु.) ४१६५; नरनारीबाळे (स्त्री.) ११०५; नरस्तुति (स्त्री.) १६२४.

नरक– (पु.) १) **पापी लोकांची मरणोत्तर शिक्षा भोगण्याची जागा** ३६, १४७०; नरका २५१, ११२९, ३५११; नरकी ४४८, १२८४; नरकास ८९३; नरकामधीं १२३, ७९५; नरकाप्रती १४३९; नरकवास (पु.) ५५३, १४७०; नरकवासी (वि.) २८९१; नरकपाता (पु.) ३०६५; नरककुंड (न.) ३८८७; नरकगाव (पु.) ४०३३; नर्क १०२७; नर्का १३१४; नर्कवासा (पु.) ७९०; नर्कखाणी (स्त्री.) ८४०; नर्कवासी (पु.) १६२७; नर्कलोकी (पु.) ३९३६; नर्कद्वारी (न.) ४२६८;

२) **विष्ठा**; नरक २७५;

३) **अभद्रवाणी**; नर्क ८३६.

नरकडी– (स्त्री.) **नरक** २७३०.

नरकाडी– (वि.) **नरकात जाणारा** १२१४, २४१४.

नरमता– (स्त्री.) **मऊपणा, लवचिकपणा** १४५६.

नरमांस– (न.) **मानवी मांस** २७०.

नरसिंह– (वि.ना.) **दशावतारातील चौथा अवतार** १५७१; नरसिंही २१९६.

नरसीमेहता– (वि.ना.) **एक संत नरसीमेहता** ४३२१.

नरहरी– (वि.ना.) **विष्णू** ३८८३.

नरहरी सोनार– (वि.ना.) **एक संत** १५६८, २८२०.

नरेंद्र– (पु.) **नरश्रेष्ठ, परमेश्वर**; नरेंद्रा ४४४०.

नल्हाणे– (क्रि.) **न मिळणे**; नल्हायेसे २२८७.

नव– (सं.वि.) १) **नऊ** ६२८;

२) **अनेक**; नवां ७६६; नवमास (पु.) ३८८७; नवलक्ष – (सं.वि.) **नऊ लाख** ४३८५; नवद्वारे (स्त्री.) ४४६२;

३) **नकारार्थी अव्यय**; नव २५९.

नवखंड– (वि.) **पृथ्वी** ४३२४; नवखंडी २४७७.

नवज्वर – (पु.) **ताप**; नवज्वरे ८१५.

नवनीत– (न.) **लोणी** २०७, ८९२, २४०१; नवनीताचे १७४, १८७; नवनीते १८९; नवनीताची ६५०; नवनीता ११२०; नवनीती १३३९; नवनीतापाशी ८८४; नवनीतगोडी (स्त्री.) ४५६२;

२) **अमृत**; नवनीत १५१९;

३) **उत्तम लाभ**; नवनीतासाटी ३४७१.

नवरा, नोवरा– (पु.) **नवरदेव**; नवऱ्याचे १२१; नोवरा ४३६२.

नवरी, नोवरी– (स्त्री.) **वधू** १२१; नोवरी १३२८.

नवल– (न.) **आश्चर्य, चमत्कार** २४, १२२१, २१९३; नवल्याची – **नवलाईची** ३७३६.

नवलाव– (पु.) **चमत्कार, आश्चर्य** ३९२, ३६०१.

नवविधा– (वि.) १) **नऊ प्रकारची (भक्ती)** १७४, २३५०; नवविधीचा १४३९;

२) **अनेक प्रकार**; नवविधा १०५३, २४६८.

नवस– (पु.) **इच्छित कार्यपूर्तीसाठी देवाला काही देण्याची प्रतिज्ञा** ३७६, १७४५, ३९२३; नवसे ३२९; नवसाचे ४४९; नवसी ६३६; नवसांची ७६६;

(वा.प्र.) **नवस बोलणे** – नवस करणे २५६; नवस **पुरणे** – नवस पूर्ण होणे १३३७.

नश्वर– (वि.) **व्यर्थ** २७६९.

नश्वरित– (क्रि.वि.) **त्वरित** ३१०८.

नवसिया– (वि.) **नवस करणारा** ८६९.

नवा, नवी, नवे– (वि.) **नवीन**; नवा १५४६; नवी १२१६; नवेचि ३४९६.

नष्ट– (वि.) **दुष्ट** ६६२, २७०५; नष्टा ८३, १४२७, १६८१; नष्टचि ६४३; नष्टांनी १७२२; नष्टदुष्टपण (न.) २०३६.

नष्टई– (स्त्री.) **दुष्टपणा** ४४९९.

नव्हे– (क्रि.) **नाही** ६, ७३, ४५४, १३५९; नव्हेसा २३९; नव्हतो ७५८; नव्हो १२७२; नव्हती १३८६, २३०५.

नसणे– (क्रि.) **नसणे**; नसलिया २१८; नसालसे ५५७; नसो ७२२, १६५१; नसावे ७७९; नसते ८५३; नसे १३०२.

नळ– (वि.ना.) **एक राजा**; नलराजा; नळा १३३.

नळ– (वि.ना.) **रामसेतू बांधणारा वानर**; नळा ११०७.

नळणी– (स्त्री.) **कमळ** १५७०.

नळी– (स्त्री.) १) **नरडे** ९४, ३७७२;
२) **धातूची नळी**; नळी १२१४; नळिकेशी – नळीला १३२;
३) **चिलीम**; नळी २८५७.

नांगर– (पु.) **जमीन उकरण्याचे अवजार** ३६८०.

नांगरणी– (स्त्री.) **शेताची नांगरणी** ११४७.

नांगी– (स्त्री.) **विंचवाची नांगी** १९८०, ३९६०.

नांदणूक– (स्त्री.) **वागणूक, राहणी** ६०, १२३०; ३६४६.

नांदणे– (क्रि.) **राहणे, वास्तव्य करणे**; नांदे ४२३, १४९२; नांद ४४९, ३७६७; नांदतसे ८१२; नांदतु १११३; नांदो १५६८, ३८०५; नांदसि १५७७; नांदती २३६३; नांदतो ३०९४.

नांद्या– (पु.) **मूर्ख, होयबा** ९८.

नाइक– (पु.) **नायक, स्वामी** १०६४, १०७१.

नाइकणे– (क्रि.) **न ऐकणे**; नाइके ७, ९४७, १८२४; नाइकोनि २०९, १४१२; नाइकिले २४९; नाइकसी ३८६; नाइकती ५३०, ३४०६; नाइकवे ५४६; नाइकावी ५४९; नाइको ९१६.

नाक– (न.) **पंचज्ञानेंद्रियांपैकी एक** १६५४; नाके ६६; नाकडोळे (न.) २९६६;
(वा.प्र.) **नाक ओढणे** – नाक पुसणे ११६; **नाक धरणे** – नाक बंद करणे ९२०; **नाक जाणे** – अब्रू जाणे १०५०; **नाक झाडणे** – नापसंती व्यक्त करणे ४२५४.

नाकळणे– (क्रि.) **न कळणे**; नाकळे १४१५.

नाग– (पु.) **फणीधारी सर्प** ६१०; नागयज्ञोपवीत – (न.) **नागरूप जानवे** ४३५८; नागकुळे (न.) ४५५०.

नागर– (वि.) १) **पवित्र** १०९९;
२) **सुंदर**; नागर २३८७.

नागल– (वि.) **श्रीमंत**; नागले ४०६०.

नागवण– (स्त्री.) १) **फसवणूक** ३२०, ८९६, ४५०५;
२) **आपत्ती**; नागवण २८०९; नागवणा १९८५.

नागवणी– (स्त्री.) **भिकेला लावणे** ५१८.

नागवणे– (क्रि.) १) **न सापडणे** १७६२; नागवती ३८२१; नागविती ४१३०;
२) **फसवणूक होणे, नुकसान होणे**; नागवावे २५०; नागवती ८०८; नागवला १०८७, १२९७; नागवूं १६७२; नागवले १७५८; नागवलो २८८३; नागवलासी ३६६४;
३) **व्यर्थ घालवणे**; नागवसी २९७, १७१८;
४) **नाहीसे करणे**; नागवया २२९९; नागवी ३१४२;
५) **ताब्यात न येणे**; नागवे २७७९.

नागविणे– (क्रि.) १) **फसवणूक होणे, नुकसान होणे**; नागविले ५६, ७६८, १४४४; नागविलो ९१; नागविसी ४०८; नागविती १४६०; नागवी २७०२;
२) **लुटणे**; नागविला ५९९; नागविणे ६३१, १८११.

नागवा– (वि.) **बेपर्वा**; नागवाचि २८६९;
(वा.प्र.) **नागवी करणे** – निर्धन करणे १९८३.

नागीवापायीं– (वि.) **अनवाणी** ६२३.

नागोजगमित्र– (वि.ना.) **एक संत, जगमित्र**; नागा १५६८.

नाचगाणे– (न.) **गायन, नर्तन** इ.४९९.

नाचण– (स्त्री.) **छंद, नाद**; नाचणी २१.

नाचणी– (स्त्री.) **एक धान्य**; नाचण्यांच्या ४४५१.

नाचणे– (क्रि.) १) **नृत्य करणे**; नाचूं २१; नाचे ५९, ७८७, १४०४; नाचा १४३, १३०४; नाचती १७३, १३८०; नाचतसे १८०; नाचत १९१ नाचवी २८९; नाचो ४५६; नाचतो ५३५; नाचवावे ९३७; नाचेन ११३५; नाचवितो १३४५; नाचऊनि २८७१
२) **स्वैरपणाने वागणे**; नाचो ४५१.

नाचरणे– (क्रि.) **आचरण न करणे**; नाचरवे ७८६; नाचरावे १२०८.

नाट– (पु.) १) **अपशकुन** ३९०;
२) **अडवणूक**; नाट १६९६;
३) **नकार**; नाट २५१६.

नाटक– (न.) **फसवणूक** ४३९६.

नाटोपणे– (क्रि.) **न आटोपणे**; नाटोपती ४४९८.

नाठव– (न.) **विस्मरण** ४३०३.

नाठविणे– (क्रि.) **न आठविणे**; नाठवी २५७, ३०६२; नाठवे ३९६, ५२३, १२५२; नाठवती १०४६; १६३७

नाठविती १४९६; नाठवसी २८६३; नाठवेसे ३२९३; नाठवीसी ३८८९.

नाठ्याळ– (वि.) १) **अडमुठा, दुराग्रही**; नाठ्याळाची ९८७; नाठेळाची १२६३;
२) **निर्दय**; नाठ्याळ १७८१.

नाड– (स्त्री.) १) **अडचण** १२४, ३३३, २३१३;
२) **फजिती**; नाड ६४३;
३) **अडवणूक**; नाड ७२६, १६७२, ३३१४; नाड्या २३१३;
४) **फसवणूक**; नाड १४६८; ३८०३;
५) **नाश**; नाड १५४१;
६) **तूट**; नाड २४४१.

नाडणे– (क्रि.) १) **फसवणूक करणे, लुबाडणे**; नाडला ९२; नाडियेले ३३९; नाडी ३५३; नाडेल ४३७; नाडिले ७५५, ३१६३; नाडियले ८४२; नाडूनि १२६४; नाडसील १७८३;
२) **घात करणे**; नाडी २६७९.

नाडळणे– (क्रि.) **न आढळणे**; नाडळेचि ४३४५.

नाडिय– (पु.) **मगर, नक्र**; नाडिये ३४१६.

नाडी– (स्त्री.) **शरीरातील नाडी** २९४९.

नाणणे– (क्रि.) **न आणणे**; नाणी ४७२, १९३८; नाणीत १०९०; नाणू १४७७; नाणावे २३५५.

नाणे– (न.) **चलन** ६१२, २४७८, ४१०१.

नातरी– (क्रि. वि.) **नाहीतर** १३७२.

नातळणे– (क्रि.) **न शिवणे, न स्पर्श करणे**; नातळे ५५, १४९८, ३१९३; नातळो ६४१; नातळती ९२२; नातळता ३३०८.

नातुळणे– (क्रि.) **न सापडणे**; नातुडेसी ६५८, १५२३; नातुडे १७६१, ३१०७.

नातू– (पु.) **मुलाचा किंवा मुलीचा मुलगा** ४०२३.

नाते– (न.) **रक्तसंबंध, आप्तसंबंध** ६९१, ३११५.

नाथ– (पु.) १) **स्वामी** १०२०, २२५५;
२) **नाथपंथाचा अनुयायी**; नाथ ३९३६.

नाथिणे– (क्रि.) **घालवणे**; नाथिला १५३, ४३४०; नाथूनि २३९; नाथावा ४५४८;
२) **खोटे, असत्य**; नाथिले १५२०;
३) **ग्रासणे**; नाथिले २०४१;
४) **नसणे**; नाथिलेचि २६५४;
५) **नाचणे**; नाचूनिया ४५५१.

नाद– (पु.) १) **आवाज** ६४, १७७२; नादी १८९; नादा १०९२;
२) **गर्जना**; नाद १९०;
३) **मधुर आवाज**; नादे ३६०;
४) **छंद**; नाद ४३५;
५) **शब्द**; नाद ५७७;
(वा.प्र.) **नाद उठणे** – आवाज निर्माण होणे १३६३.

नादाळी– (स्त्री.) **गर्जना** ४३२३.

नादेश्वर– (वि.) **नादरूप परमेश्वर** १७२९.

नानवट– (न.) **नाण्यांचा गठ्ठा** ८८३.

नाना– (क्रि.वि.) **अनेक, विविध** २५५, १६२९, २१८३; नानापरी (स्त्री.) ७७६, २७९५; नानाभाषामते – (न.) **नानाभाषा आणि मते** १५१८; नानाकळा – (स्त्री.) **अनेक कला** २८३०; नानामते – (न.) **अनेक प्रकार** ३०८१; नानाभोगांची (पु.) ३१७७; नाना छंदे (पु.) ३१८६; नानाकर्मे (स्त्री.) ३९३०.

नाभाव– (पु.) **भाव नसणे** ३३८.

नाभि– (स्त्री.) **बेंबी**; नाभी ४४८२; नाभिकळस – (पु.) **मधे ठेवलेला कळस** ४४६; नाभिकमळी (स्त्री.) ४२०१.

नाभी– (क्रि.) **भिऊ नको** ३४७८.

नाम– (न.) **नाम** ३, १२५, १३६०; नामा १५२; नामाचिया १९२; नामाच ९२६; नामाची १०६०; नामासी १४४३; नामे १४८८; नामेचि १४८८; नामाविण ९६, १४०५; नामासाटी १२६१; नामापरते १४८८; नाममात्रे १५७२; नामसंकीर्तन (न.) ३८, ७६२, २०२२; नामावळी (स्त्री.) १८९, १३८७, ३२८२; नामामृतकल्लोळ – (पु.) **नामाचा गजर** ३३१; नामरूपी (न.) ५७३; नामस्मरण (न.) ६२२; नामघोष (पु.) ६२३, ८१२, १९८८; नाममंत्रमाळा (स्त्री.) ६५०; नामामृतासिद्धी – (स्त्री.) **नामाने मिळणारी सिद्धी** ६७२; नामओघ (पु.) ६८४; नामअमृताची (न.) ६९३; नामपाठ – (पु.) **हरिनामाचा पाठ** ७१५; नामजप (पु.) ११०७; नामवीर – (पु.) **नाम घेणारे वीर** १११०; नामख्याती (स्त्री.) १४३९; नामामृतसार (न.) १४९८; नाममाळा (स्त्री.) १७०१; नामधारकांचा – (पु.) **नामस्मरण करणाऱ्यांचा** २११४; नामखड्ग (न.) २३५९; नामतारकमहिमा (पु.) २३९०; नामठसा (पु.) **नामाचा प्रभाव** २३९०; नाममंत्र २३९१; नामकीर्तिपवाडे (पु.) **नामाच्या कीर्तीचा पवाडा** २८४१; नामसिका (पु.) नाममुद्रा २९१९; नामचिंतन (न.) ३४१२; नामबाणी – (पु.) **नामरूप बाण** ३८२१; नामभेद (पु.) ४१४९; नामरत्नमणी – (पु.) **नामरूपी रत्नमणी** ४१५८; नामसोय – (स्त्री.) **नामाचा स्वीकार** ४१५८; नामगोंडी

(स्त्री.) ४१७१; नामनावेमधी – (स्त्री.) **नामरूप नौकेत** ४१८७; नामरसा (पु.) ४२०१; नामगोठी – (स्त्री.) **नामाच्या गोष्टी** ४४५२; नामबळे (न.) ४४७३; नामनिंदकासी (वि.) ४५०५;

नामदेव– (वि.ना.) **एक संत**; नामदेवाचिया ९२; नामा १९०; नामदेवे १३२०; नामदेवापायी १३२१; नामदेवा १५६८, ४३२१; नामयाची २८२०, ४२९९; नाम्यासवे २८२०.

नायक– (पु.) **स्वामी**; नायका ४१८१.

नारद– (वि.ना.) **ब्रह्मदेवाचा मानसपुत्र** २५७, २०१३; नारदासी ३८७, १५६८; नारदा १४५५; नारदादी २८६७.

नारवणे– (क्रि.) **न आरवणे, कोंबड्याने बांक न देणे**; नारे २२८७ (नारवे?)

नारळ– (पु.) **एक फळ**; नारळे २४४; नारळा ३४१७; नारळाचे ३९७३.

नारायण– (वि.ना.) १) **विष्णू** १७, १७६, १३६८; नारायणे ३९, ९६; नारायणी ७२, १०८; नारायणा ९२; नारायणावाचूनियां ७८; नारायणभेट (स्त्री.) ९८; नारायणनाम (न.) १२१०;

२) **सूर्य**; नारायणी ८८३.

नारी– (स्त्री.) **स्त्री** २४, ३८९, ११२६; नारीनर (न.) ५१९, ११४२; नारीनरलोका – (पु.) **स्त्री-पुरुषांचा समुदाय** १६३८.

नारू– (पु.) **पायाला होणारा एक रोग** ४३७८.

नार्पिणे– (क्रि.) **अर्पण न करणे**; नार्पिती ३३८४.

नांव – (न.) १८५, ६४७, ११३९; नांवे ८०, ३२६, १३५६; नांवा ९२५, १४५५; नावरूप– (न.) **नाव व रूप** ५५६; नावारूपा – (न.) **रूपधारी** ९४०; नावेरूपे – (न.) **नामरूपाचा** १४०७; नावबुद्धीहीन (स्त्री.) ३७७५.

नाव– (स्त्री.) **नौका** १११, ५३८, २०८८; नावेचे ८८८; नावे १७८०; नावेसी ३४६४; नावेमधी ५७६.

नावडणे– (क्रि.) **न आवडणे**; नावडे ५६, ३४९, ९२०, १४४२; नावडती २३५, १४४२; नावडावे २२९१; नावडावा २२९१.

नावरणे– (क्रि.) **आवरता न येणे, अनावर होणे**; नावरे ११६, १३१८; नावरती ६२६.

नावलोकणे– (क्रि.) **अवलोकन न करणे** २१८६; नावलोका २१८६; नावलोकू २७९२; नावलोकी ३५९५.

नावाडा– (पु.) **नावाडी** ७५२, ४००७.

नाश, नास– (पु.) **वाटोळे होणे, नष्ट होणे**; नाश १०१, ६३६, १३७५; नाशु १२६२; नाशा १३९८; नास ३६३, १२५६; नासु १११३.

नाशवंत– (न.) **नाश पावणारे** १, ३१७; नाशवंते ३१७; नाशवंतासाठी ३९४९.

नाशिणे– (क्रि.) **नाश करणे**; नाशी २९२; नाशिली· ११३१.

नाशिवंत, नासिवंत– (वि.) **नश्वर, नाश पावणारे**; नाशिवंता ६२८; नाशिवंत ६३२, ३१९०; नाशिवंतासाठी ११४४; नासिवंत ५४७, ३४०२; नासिवंतासाठी ६८६;

(वा.प्र.) **नाश पावणे** – **नाश होणे** १३१.

नास– (पु.) **नाश** १५९, ११०९, १५३२; नासु ४१४.

नासणे– (क्रि.) १) **नाश होणे, निरुपयोगी होणे**; नासियेले १५९; नासिले १५९, ४३०१; नासिती ३२५; नासी ४०८ ८४५, १३३८; नासावया ६२०; नासे ६३३; नासावे ६३४; नासोनिया ८३६; नासोन १४२१; नासिलिया १४४६;

२) **नाहीसे होणे**; नासली ६४०;

३) **संपणे**; नासला ८२९;

४) **बिघडणे**; नासली ३४०३.

नासरी– (स्त्री.) **अर्धी दमडी** ४२९६.

नासिक– (न.) **नाक**; नासिकाची ७८८; नासिकावाचून १७२०.

नास्तिक– (वि.) **परमेश्वर न मानणारा**; नास्तिक्यभेद् – **नास्तिक बुद्धीचा नाश** ३४५.

नाही– (क्रि.) **नकारार्थी क्रियापद** ४, २१ नाहीसे ३८५, १३२९.

नाहीतरी– (क्रि.वि.) **नाहीतर** ६०.

नाहो– (पु.) **पती** ४४९, २७६४.

नाळकरी– (स्त्री.) **आईच्या शरीराला जोडणारी गर्भाची नाळ** ३४९२.

नाळविणे– (क्रि.) **न आळवणे**; नाळविका ३७२२.

निंच– (वि.) १) **कनिष्ठ** १०६९;

२) **खालची जागा**; निंच ९९७;

३) **नित्य**; निंच ३६२०.

निंचेउंचे– (वि.) **कमीजास्त** १३५३.

निंदक– (पु.) **निंदा करणारा** ३०६, ४२०९; निंदकाची १४६९.

निंदणे– (क्रि.) **निंदा करणे, नालस्ती करणे**; निंदी ४८, १२४३, २१८६; निंदिताती २५९, ४२२२; निंदे २७५, ८३६; निंदिले ५६२; निंदावे ५६२; निंदोत ६४३; निंदू १०५७; निंदावी १२९३; निंदितो १३०३.

निंदा– (स्त्री.) १) **निंदा** ५३, ४६५, १५५७; निंदेची ३३७४; निंदेचे ३६१०; निंदास्तुति (स्त्री.) ९९६, २९६७;

(वा.प्र.) **निंदा घडणे** – **दोष येणे, ठपका येणे** १२१०;

२) **निंदक**; निंदा ८३६.

निंदू– (पु.) **त्याग** १०८.

निंद्य– (वि.) **अयोग्य, त्याज्य** ३६७, ३४३१; निंद्यकर्म (न.) २५६२.

निंब– (पु.) **कडूनिंब** १३१, ३३७४; निंबाचिया ३४००; निंबोविण ८२०;

निंबलोण – (न.) **मीठ व लिंबू**;

(वा.प्र.) **निंबलोण करणे** – **ओवाळून टाकणे** ६४३, ३५८६; **निंबलोण उतरणे** – **ओवाळून टाकणे** १०२२.

निउल– (न.) **ऐक्य** ५०५.

निकंचन– (वि.) **गरीब, निष्कांचन** ३१३४.

निकट– (क्रि.वि.) **जवळ, सान्निध्यात** १४६, ९३७, ३८१७; निकटा १५०४; निकटवासे – (पु.) **जवळ राहण्याने** ९८५, १७४४; निकटसेवे – (स्त्री.) **अपारसेवा** ३४१३; निकटवासिया – (पु.) **जवळचा** ३७६४; निकटवृत्ती – (स्त्री.) **जिवलग** ४३५६.

निकडी– (स्त्री.) **जोराने, आवेशाने** ३९४.

निकण– (पु.) **धान्याचा कण** ११४९.

निका-की-के– (वि.) **चांगले**; निका १५२, २२०; निकी ४६३; २३८६; निके १३८१, १७५२, ३६५३.

निकुर– (क्रि.वि.) १) **निकराने, जोराने**; निकुरे १२३१, १७७२.

निखळ– (वि.) १) **केवळ, फक्त**; निखळचि १३७७;

२) **जन्मजात दुष्ट**; निखळचि २१९७;

३) **सर्वस्वी**; निखळ ४०१५.

निगम– (पु.) **वेद**; निगमाचे ७०६; निगमा ३८३३; निगमादिक १७९०; निगमकळा (स्त्री.) **वेदज्ञान** १३१६.

निगुती– (क्रि.वि.) **व्यवस्थित** ४६७; निगुतीने २१७.

निगुरा– (वि.) **गुरू नसलेला** ४३४१.

निग्रह– (पु.) १) **संयम** २७२३;

२) **हटवादीपणा, दुराग्रह**; निग्रहाचे २६२२; निग्रहअनुग्रहाचे – (पु.) **दमन व कृपा** २१९६.

निग्रही– (वि.) **संयमी, विवेकी** १२१२.

निघणे– (क्रि.) १) **उमन्न होणे**; निघती १३४; निघोनये – **बाहेर निघत नाही** ४२१;

२) **संपणे**; निघे ७७९; निघोन ३१४२;

३) **बाहेर पडणे**; निघावे ३४३६.

निघोट– (वि.) **संपूर्ण** ३५१८, ३५५२.

निचाड– (वि.) **इच्छा नसलेला**; निचाड्या ३०४१.

निज– (वि.) १) **स्वतःचे** १४, १४९५;

२) **आत्मस्वरूप**; निज १११, १४४३, ३४५२; निजाचिया – **आत्मरूपाच्या** ३८; निजसुख – (न.) **परमेश्वरसुख** १४, २९३, ६७२; निजनिराकार (न.) ४२६; निजबोध – (पु.) **आत्मरूपाचा बोध** ४२६; निजदासाची – (पु.) **स्वतःच्या सेवकाची** ४३४; निजस्थळा – (न.) **निजस्थळ** ५०५; निजमंदिरा – (वि.) **शय्यागृह** ५१०; निजस्थानी – (न.) **स्वस्थान** ६३३; निजसर्वभाग्ये (न.) ६७२; निजजनिता – (वि.) **परमेश्वर** ६७३; निजभक्तासि – (पु.) **स्वतःच्या भक्तांना** ६७५; निजध्यास – (पु.) **सातत्याने** ८२७; निजधन (न.) ८३७, १३४१; निजस्थानी (न.) ८४१, १३२७; निजध्यान (न.) ११०८; निजमती (स्त्री.) ११११; निजशांती (स्त्री.) १२१०; निजठेवा (पु.) १५८९, ३६४३; निजधामा (न.) १६०९, २३५८; निजभाव (पु.) १६९१; निजनिजांची – (न.) **आपापली** २४७६; निजखूण – (स्त्री.) **आत्मरूपाची खूण** २५६६; निजपंथ (पु.) २६५४; निजवीजा – (न.) **आत्मस्वरूपाचे बीज** २७४६; निजवस्तूची – (स्त्री.) **आत्म-स्वरूपाची** २८९२; निजपदी – (न.) **आत्मपदी** २९७४, ४३३०; निजगुह्य (न.) ३१०७; निजध्यास – (पु.) **आत्मस्वरूपाचा ध्यास** ३७०७; निजध्यासन (न.) ३७५५; निजसेजेची (वि.) ३९९१; निजपदवी (स्त्री.) ४०२९; निजनिजेलिया – (वि.) **झोपल्या ठायी** ४१४६; निजसुखप्राप्ती (स्त्री.) ४२०५; निजगडी – (पु.) **सवंगडी** ४२३३; निजानंदी – (पु.) **आत्मानंद** ४४२८; निजधामी (न.) ४४७१; निजदास – (वि.) **परमेश्वराचा दास** ४५५१; निजमंदिरासी – (न.) **आपल्या घरी** ४५५७.

निज– (स्त्री.) **निद्रा, झोप** ५१५, १३०८, ३६.

निजणे– (क्रि.) **झोपणे**; निजो २०९, ९१६; निजलेती २१६; निजेलिया ३०७; निजलो ४२६; निजेले ४३३, ३४८१; निजे ४५८, ५९९; निजोनिया ९८७; निजलासी ११०१, १७०७; निजल्या १२६४; निजल्याने १६२९.

निजता– (स्त्री.) **स्वरूपता** २६८८.

निजविणे– (क्रि.) **झोपविणे**; निजविले ५०४, १४०३; निजविलो ६३३.

निजात्मरंग– (पु.) **आत्मज्ञानात रंगणे**; निजात्मरंगे

४३३१.

निजेला– (पु.) निजलेला १८१३.

निडळ-ढळ– (न.) १) कपाळ ४६९; निडळा १९४५; निडळी ४३३३; निडळावरी १५३७;
२) नशीब; निढळे १७४२; निढळ १९१९, २२८३, ३५३५;
३) स्थिर; निढळ १८६६;
४) दुर्दैवी; निढळ २२३७;
५) डोके; निढळी ४४७८.

निडारणे– (क्रि.) डोळे भरून येणे; निडारले ४३५६.

नित्य– (क्रि.वि.) सतत २०, ६२२, ३४१५; नित १४६५ (नित्य.); नित्यनेमाविण १२२; नित्यनेम (पु.) ३७५५, ४२२८; नित्यानंदु (पु.) ३४५; नित्यकाळ (पु.) ३४५, १२४२; नित्यादिक (न.) ७९०; नित्यमुक्त (वि.) १५७२; नित्यानित्य (क्रि.वि.) २८८८.

निजसुरा– (वि.) १) बेसावध ११०१, ११४८; नीदसुरे ४१४६;
२) आळशी; निजसुरा २२७१;
३) अर्धवट झोपलेला; निजसुरा २३०४.

निदानी– (क्रि.वि.) शेवटी, अखेरीस ४०२९.

निदैव– (वि.) दुर्दैवी ३१८९.

निद्रा– (स्त्री.) झोप २६७, ६४९, ११११; निद्रेचा १५२२; निद्रेसी ४१०९; निद्राभंग १४९१.

निध– (पु.) निधी, ठेवा १११, १३८२.

निधडा– (वि.) बेडर, निर्भय २०९०.

निधाई– (वि.) कृतकृत्य, कृतार्थ १९४.

निधान– (न.) ठेवा ६५१, १७३४, ४४५९.

निधी– (पु.) ठेवा, खजिना; निधींचा ६६०.

निनाव– (वि.) नाव नसलेला; निनावे १४०८.

निपट– (वि.) पूर्णपणे ४२३१.

निपटे– (न.) धान्य मोजण्याचे परिमाण, एका शेराचा आठवा भाग; निपट ३६.

निपराध– (पु.) १) गुन्हा, अपराध १३५;
२) शत्रू; निपराध १३०३;
३) दुष्ट; निपराद १७१४.

निपराधी– (वि.) निरुपयोगी ६९१.

निपुण– (वि.) निष्णात, कुशल ८११.

निपुत्रिक– (वि.) पुत्रहीन; निपुत्रिका २५९.

निभ्रांत– (क्रि.वि.) निश्चिंत; निभ्रांतु १७९७.

निमणे– (क्रि.) नष्ट होणे; निमाली १६३८; निमाले ३६०८.

निमग्नता– (भा.ना.) तल्लीनता ४१५८.

निमनुष्य– (वि.) वनवासी, मनुष्य नसलेल्या ठिकाणी २७४०.

निमित्त-त्य– (न.) कारण ५२, १००७, १६५१; निमित्ताचा ३७९; निमित्ता ११२०; निमित्तास ३३१७; निमित्ताकारणे ५४; निमित्ये ६१६; निमित्यासी १२७१; निमित्याचे १२९४; निमित्य १३२०; निमित्याच्या २४३२; निमित्याचा ३१०६.

निमिष– (न.) क्षण, अल्पकाळ ७३०, २६२९; निमिषे १८३; निमिषात २७२५; निमिष्य ४५०९; निमिषार्ध १९९५.

निमोली– (वि.) कवडी मोलाची २९५४.

निरंजन– (वि.) १) परमेश्वराचे निर्गुण रूप २७७३, २९७९; निरंजनी २३६४;
२) निर्जनस्थळ; निरंजनी २६२०.

निरंतर– (क्रि.वि.) नेहमी, सदैव १३८, ४७०, ८८४, १५००; निरंतरी १५२३.

निर– (वि.) पवित्र; निरे ४४८१.

निरपराध– (वि.) अपराधी नसणारा १७२१.

निरपेक्षता– (भा.ना.) अपेक्षारहितपणा ६७२.

निरय– (पु.) नरक; निरयाचे ९०९; निरयदंडी – (पु.) नरकवासाची शिक्षा २७१; निरयवासी (वि.) २७२; निरयगावा (न.) ३३५, ३७९९; निरयगावी (न.) ४१८४.

निरर्थक– (वि.) अर्थशून्य १३०२, ४४३२; निरर्थकाची ३४२२.

निरविणे– (क्रि.) १) नाहीसा होणे ६०; निरवूनि ८८७;
२) सोपविणे; निरविले ३७०, २२८८; निरवी ४२४; निरविसी ६३०;
३) निरवानिरव करणे; निरवितो ८९७;
४) विचारणे; निरवितो १३४६;
५) स्वाधीन होणे; निरवितो ४४६६; निरविल्यावरी २२५६.

निरसणे– (क्रि.) १) संपणे; निरसला ६४०; निरसली ६४४; निरसले ६९५, २९८०; निरसे ७०९; निरसता १२९८; निरसोनी १३३७; निरसूं १६४४; निरसूनि ३७४९;
२) दूर करणे; निरसूनिया १६६६; निरसता १७६९; निरसावे १८१७;
३) आटपणे; निरसून २७३३.

निरांजणे– (क्रि.) त्रासणे, कंटाळणे; निरांजले १९०९.

निरांजन– (न.) ओवाळण्याचे देवपूजेतील एक

उपकरण ५०४.

निराकार– (वि.) आकाररहित ४४५.

निराकारपण– (भा.ना.) निराकार अवस्था; निराकारपणे २५३५.

निराकारी– (वि.) आकाररहित २४९९.

निरानरसिंगपुर– (वि.ना.) एक तीर्थक्षेत्र ४२०५.

निरापेक्ष– (वि.) अपेक्षा नसणारा; निरापेक्षा ४०२९.

निराभास– (पु.) भास न होणे; निराभासी ४३२६.

निरामय– (वि.) निरोगी ४४३१.

निराशा– (स्त्री.) आशा विफल होणे; निराशेचा २५३४.

निरास– (स्त्री.) निराशा ६६१, १८३६, ३११७.

निरासणे– (क्रि.) निराश होणे; निरासे ८९०.

निराहारी– (वि.) उपवासी १५७७.

निराळा-ळी-ळे– (क्रि.वि.) १) वेगळा; निराळाची १९०; निराळा १९१, ७०२, १३९६; निराळी ६५, २६१; निराळे ५५०, १३२७; निराळ्या ९९०;
२) शिवाय; निराळी ८.

निरुता– (वि.) खरे २२९७; निरुते ५६४, १३४६, ४१८८; निरुते (घट्ट) १०४६.

निरुपम– (वि.) अतिशय सुंदर ४०.

निरुपमता– (भा.ना.) सौंदर्य १०३५.

निरे– (वि.) १) शुद्ध ३४०, १२८८;
२) चांगले; निरे २०७.

निरोध– (पु.) १) विरोध; निरोधाचे १२२४;
२) दडपण; निरोधे २२३४.

निरोधणे– (क्रि.) १) अडवणे; निरोधिता ९१६; निरोधती ३७४८; निरोधूनि ४५१३;
२) बंद करणे; निरोधुनी २९८०.

निरोप– (पु.) सांगावा ३४४, १५९२, ३५६३; निरोपे ८३४; निरोपाच्या ८४१; निरोपावचनी (न.) १७७५;
(वा.प्र.) **निरोप धाडणे** – निरोप सांगणे ३४४.

निरोपण– (न.) विवेचन ४१७२.

निरोपणे– (क्रि.) १) सांगावा पाठविणे; निरोपिले ८२७, २१६७; निरोपिला ३६५०;
२) पोहोचविणे; निरोपीन ५००;
३) निवेदन करणे; निरोपाया ३६३४; निरोपूनि १११९.

निर्गंध– (वि.) गंधरहित ४४७८.

निर्गमणे– (क्रि.) मुक्त होणे; निर्गमले ३१७३.

निर्गुण– (वि.) गुणातीत १३३, ४४५, १२४२; निर्गुणा ७१५; निर्गुणाचे ९५५; निर्गुणी १४७३, १५००; निर्गुणींची ३४६५.

निर्जीव– (वि.) प्राणहीन, मृत; निर्जीवा २३१५.

निर्दंभ– (वि.) दंभरहित ४४७०.

निर्दय– (वि.) निष्ठुर ३३७; निर्दया ३६९८.

निर्दळण– (न.) नाश २६४.

निर्दाळणे– (क्रि.) नाश 'करणे; निर्दाळिले ४१२, ३८९५; निर्दाळूनि १५७६; निर्दाळावे २९८३.

निर्दैव– (वि.) दुर्दैवी, कमनशिबी; निर्दैव २१२३, ४४८२; निर्दैवा २३९९.

निर्द्वंद्व– (वि.) द्वंद्वातीत १५०८.

निर्धार– (पु.) १) निश्चय ३२, ६२९, १०३०, १४१०; निर्धारी ३६६, १७११; निर्धाराचे ९८०; निर्धारु ३२२९; निरधार ४०९३, ४५०६;
२) मान्य; निर्धार १२४५.

निर्नासिक– (वि.) नकटा ४१२५.

निर्फळ– (वि.) निष्फळ २८०५, ३७०४; निर्फळचि ३५३३.

निर्बळ– (वि.) दुर्बळ, अशक्त १८९८; निर्बळा १४९१; निर्बळशक्ति – (स्त्री.) बलरहित ३७६६.

निर्भय– (वि.) भयरहित १५७६.

निर्भर– (वि.) १) निश्चिंत ३८०, १४११, २६०८;
२) बेपर्वा; निर्भर १२३६.

निर्भरता– (भा.ना.) निश्चिंतपणा १३०४.

निर्मत्सर– (वि.) मत्सर नसलेला २२७४.

निर्मळ– (वि.) १) स्वच्छ, मलरहित ६, ७६५, २५३६; निर्मळे १०४९;
२) सज्जन; निर्मळ ७७७.

निर्माण– (न.) निर्मिती ९५६; निर्माणी ६०९ निर्माण करतेवेळी.

निर्माल्य– (न.) देवाला वाहून नंतर काढलेली फुले ३२३१, ३९४०.

निर्मिणे– (क्रि.) निर्माण करणे; निर्मिले १३७१.

निर्मूळ– (वि.) निर्मूलन, नाश १५६०.

निर्लज्ज– (वि.) १) लाज नसलेला ४५५, १६८९, ३१७१; निर्लज्जा ४५५;
२) निर्भय; निर्लज्ज ६४५, २९५६.

निर्वाण– (न.) १) शेवट, अखेर ६५७, ४३५४; निर्वाणी ११४३; निर्वाणीचा १५०५; निर्वाणीचे १५१४; निरवाण ३८२५;
२) अडचण, संकट; निर्वाणी १३१८, २५६१;
३) निग्रह; निर्वाण १४०३.
(वा.प्र.) **निर्वाण मांडणे** – अटीतटीने वाढणे २४९१;

निर्वासना– (स्री.) **वासना नसणे** ४०४२.

निर्वाह– (पु.) **चरितार्थ** ९५३, १४८६.

निर्वाळणे– (क्रि.) **निर्मळ होणे**; निर्वाळला ४३१३.

निर्वाळा– (पु.) **निर्णय** ३९२, ३६८१.

निर्विकार– (वि.) **विकाररहित** ३३२, ७६०, २२९२.

निर्विषय– (वि.) **वासनारहित** ११२६, २३२५; निर्विषयची ३७४८; निर्विषयवासना (स्री.) १४२८.

निर्वैर– (वि.) **शत्रुत्व नसणे** १४२८, २३९८.

निलाजिरा-रे– (वि.) **निर्लज्ज**; निलाजिरा१४४१, ३६२६; निलाजिरी २३२, १८५४; निलाजिरे ३५६२.

निवडणे– (क्रि.) १) **निवड करणे**; निवडोन २६; निवडूनिया १४७, ८५७; निवडी १५७, ११३६, १३२२; निवडे १५८, ७२९; निवडिला १७३४, १९०१; निवडीले २६४, १३४१; निवडिली ४३३; निवडीन ५५०; निवडती ५७७; निवडोनि ८३३; निवडा ९६५; निवडेना १११५; निवडितो १४८५;
२) **मानणे**; निवडू १४२;
३) **वेचणे**; निवडूनि १९२, ८४१, १३१७;
४) **दूर करणे**; निवडिता २३५;
५) **वाटणे**; निवडूनि ८९२;
६) **शोधणे**; निवडी; १०११;
७) **अनुभवणे**; निवडिली ९९७;
८) **सापडणे**; निवडिता १४५३;
९) **स्वीकारणे**; निवडला १५०३;
१०) **टिकणे**; निवडे १७५४;
११) **संतुष्ट होणे**; निवे ८५, ९३५, १४८९; निवतील १४९, ६१९, १७०६; निवती ६५७; निववितो १२६०; निववावी १३७४; निवाले १५३६, ३३६७; निववी १८७९; निवविले २२४२; निववू २३०२.

निवळणे– (क्रि.) **स्वच्छ होणे, शुद्ध होणे**; निवळल्या २५१८; निवळली २५८०.

निवांत– (वि.) **स्वस्थ** ३९४, १६९१, ४५१३; निवांतचि ११३०.

निवाड-डा– (पु.) १) **निर्णय, न्याय**; निवाड ३१८, १०७४, २७४७; निवाडा ३५४, १३१९; निवाडे ९७३; निवाड्यासी १३९७; निवाड्याचा २२२४; निवाडाच ३६५९; निवाडास्तव ३५९२;
२) **अखेर, शेवट**; निवाडे.

निवारणी– (स्री.) **निवारण करणारी**.

निवारणे– (क्रि.) १) **दूर करणे**; निवारला ३५४; निवारील ४१७; निवारूनिया ४२५; निवारिला ६१२; निवारी ६४५, १५५४; निवारिता ६७४; निवारले ८२२; निवारिते ८४३; निवारावे ८७३; निवारूनि ९७१; निवारिली २४५९; निवारोनी ३२५३;
२) **तोडून टाकणे**; निवारिती ११०२.

निवास– (पु.) **राहण्याचे ठिकाण**; निवासे १२५३.

निवासा– (वि.) **राहणारा** ४२५.

निवृत्ती– (स्री.) **मनाची निरीच्छता** ४२६, १५६८.

निवेदिणे– (क्रि.) १) **निवेदन करणे**; निवेदिला ३८४; निवेदिले ६३७; निवेदीन ४३४;
२) **अर्पण करणे**; निवेदूनि ३५९४.

निःशंक– (वि.) **निश्चित** १९२, २९५६.

निशब्द– (वि.) **मौन**; निशब्दाची ४४४३.

निशाण– (न.) १) **ध्वज, झेंडा** ३७४०, ४००७; निशाणे १४९३;
२) **मर्मस्थान**; निशाणी ३९८९.

निशाणी– (स्री.) **खूण** २५४, २४४८, ३७७९.

निशी– (स्री.) **रात्र** ६४०, १८२०, ३७३५; निशिदिनी (क्रि.वि.) ८१८.

निःशेष– (वि.) १) **शिल्लक राहिलेले, उरलेले** १५७, १५३१;
२) **संपूर्ण**; निःशेष १९५२;
३) **शिल्लक न राहिलेले**; निशेष ४१३५.

निश्चक्र– (वि.) **निश्चल, स्थिर राहणे, उपवास करणे** २४९३.

निश्चय– (पु.) **खात्री** ६४१; निश्चयेसी ३७६, १२३५; निश्चये ६९५, १३६६; निश्चयी १५७१; निश्चयाहुनि १५८८.

निश्चळ– (वि.) १) **स्थिर, अचल** ११२, ९६६, १४३७;
२) **गप्प, स्तब्ध**; निश्चळ ३९२;
३) **शांत**; निश्चळ ४९९.

निश्चिंत– (वि.) **खात्रीने** ५११, ५६४; निश्चिंता १७८३.

निश्चिंती– (स्री.) १) **चिंतारहित असणे** ६०, ३७६, ९७३; निश्चितीने ३७६, १४१७;
२) **चिंतन न करणे**; निश्चिंती १३०६.

निश्चित– (क्रि.वि.) १) **हमखास, खात्रीने** १६६४; निश्चिती ६७, १३९६; निश्चितीने १३२८;
२) **निश्चित**; निश्चित ८०८.

निश्रम– (वि.) **श्रम नाहीसे करणारे** २५७२.

निषिद्ध– (वि.) **त्याज्य** ७७.

निषेध– (पु.) **विधिनिषेध**; निषेधा ९१८; निषेधीचि ९९७; निषेधाचा १३३३; निषेधासी २६१६.

निषेधणे– (क्रि.) **निषेध करणे**; निषेधिती, निषेधावे १९५५; निषेधिता २१६०; निषेधुनि ३७९९.

निष्कळंक– (वि.) **कलंकरहित**; निर्मळ ३९४१.

निष्काम– (वि.) १) **निरपेक्ष, फलाशारहित** ४२४, ७३७, १७८७; निष्कामता (भा.ना.) १०२, ३२१२;
२) **वासनारहित**; निष्काम ३५९३;
३) **निश्चल**; निष्काम २७१२; निष्काम बुद्धी (स्री.) २२०४.

निष्टंक– (क्रि.वि.) **खात्रीने, निश्चितपणे** ३११४.

निष्ठा– (स्री.) **उत्कट प्रेम, श्रद्धा** ७८५; निष्ठासांडी – (स्री.) **निष्ठेचा त्याग** ३६९९.

निष्ठावंत– (वि.) **प्रामाणिक** १४३७, ३८८४.

निष्ठुर– (वि.) **निर्दय, कठोर** ७७, ८०५, १११८, १६६२; निष्ठुरा ५४३, १६७७.

निष्ठुरता– (भा.ना.) **निर्दयता**; निष्ठुरता ३३४४, ३६१७.

निष्ठुरपण– (भा.ना.) **निर्दयपणा**; निष्ठुरपणा २५६; निष्ठुरपणे ३४८१.

निस– (पु.) **निर्णय** ३९१.

निःसंग– (वि.) १) **निर्लज्ज** ३७८, ४५१३;
२) **एकाकी**; निसंग २२९२.

निसंतान– (न.) **नाश** १०८३, २७८२; निसंतान्या – **नाश करणारा** ३९८३.

निःसंदेह– (वि.) **शंकारहित** ४११३.

निसरभोंवडी– (पु.) **मुलांचा एक खेळ** ३०८१.

निसुग– (वि.) **निर्लज्ज**; निसुगाते ४२७५.

निसुर– (वि.) १) **शौर्य नसलेला** ९०२;
२) **निष्काळजी**; निसुर १९५४, ३३४०.

निस्तरणे– (क्रि.) **दोष नाहीसे करणे**; निस्तरेल १४९०.

निस्पृही– (वि.) **निरीच्छ, अपेक्षा न ठेवणारा** ९०२.

निळे– (वि.) **निळ्या रंगाचे**; निळी ७९३.

निक्षेप– (पु.) **पुरणे**; निक्षेपीचे ८८३.

निक्षेपिणे– (क्रि.) **पुरून ठेवणे** २७५७.

नीच– (वि.) १) **हलके, क्षुद्र** ५७, १३२१, ३२१७; नीचाचे २६७;
२) **लहानपण**; नीच ६५८; नीचपणा १२८३;
३) **नित्य**; नीच १०९९; नीचवृत्तीकाम – (न.) **हलक्या प्रकारचे काम** ५७.

नीज– (न.) **आत्मरूप** ४३२, ४३४.

नीट– (क्रि.वि.) **तडक, सरळ** २५, ३७९, १९७७.

नीटा– (क्रि.वि.) १) **सरळ** १७५५;
२) **व्यवस्थित**; नीट ४६३, ७५३, १८८९;
३) **सामोरा**; नीट ५१९.

नीत-ती– (स्री.) १) **सदाचार**; नीत २६४, ७२६, २१३७;
२) **रीत**; नीत ८६०, २२८२;
३) **निवाडा** ३६७६; नीती १४८, २९०८; नीतीचा २६४, ३७४३.

नीर– (न.) **पाणी**; नीरा ३१९४.

नीरस– (वि.) **बेचव, निःसत्व** ५८४.

नीस– (न.) **निवड** १६८६.

नुगवणे– (क्रि.) १) **न समजणे, न उलगडणे**; नुगवे ६३१, १३१५; नुगवतां २७२५;
२) **न उगवणे**; नुगवता २७८४.

नुघडिणे– (क्रि.) **न उघडणे**; नुघडिता १३७२.

नुचलणे– (क्रि.) **न उचलणे**; नुचले ८४७; नुचलावा २५७७; नुचली २६६२.

नुच्चारणे– (क्रि.) **न उच्चारणे**; नुच्चारी ५९, ३५०.

नुजेडणे– (क्रि.) **न उजाडणे**; नुजेडे २२८७.

नुठवणे– (क्रि.) **न उठवणे**; नुठवे ८५५; नुठित २०४०; नुठो २७१६; नुठी ३४७७.

नुडविणे– (क्रि.) **न हाकलणे**; नुडवी १६१७.

नुतरणे– (क्रि.) **खाली न उतरणे**; नुतरी ४७१, १०२९; नुतरवे १०५२; नुतरे ३७११.

नुद्धरिणे– (क्रि.) **उद्धार न करणे**; नुद्धरीजेसे – **न उद्धार करण्यासारखे** ४१९१.

नुधवणे– (क्रि.) **वर न उचलणे**; नुधवा ३९७८.

नुपजणे– (क्रि.) **उत्पन्न न होणे**; नुपजे ९३७.

नुपेक्षिणे– (क्रि.) **उपेक्षा न करणे**; नुपेक्षी २०८, ३३१, १३३३; नुपेक्षाल ९६९; नुपेक्षावे २१३५, ३४०९.

नुमगणे– (वि.) **न समजणे**; नुमगे २४६१.

नुमजणे– (क्रि.) **न समजणे**; नुमजसी ३११५.

नुरणे– (क्रि.) **न उरणे**; नुरे ८६४, १५३२, ३३५४; नुरउनी ९०५; नुरवावी २२९२; नुरविता ३९५५.

नुलंघणे– (क्रि.) **उल्लंघन करता येत नाही असे**; नुलंघवे ६६१, २६२४.

नृत्य– (न.) **नाचणे** १२३४, २३५५; नृत्यछंदे – **नृत्याच्या छंदात** १३८१; नृत्यनायका १५८०.

नेट– (पु.) १) **वेग**; नेटे ४२७, १६७४;
२) **निश्चय**; नेटाने ६२६; नेटे ४४१०;
३) **बळ, जोर**; नेटे ११४७, ४०७२.

नेटका– (वि.) **चांगला** ४४२५.

नेणणे– (क्रि.) **न जाणणे**; नेणा ३६, २४७, १२६४;

नेणवे ८७५, १५७९; नेणो ७२, १६५२; नेणता १३३, ३४५, १२१८; नेणती १४४, ७८५; नेणसी १७७, ४७०; नेणावे १०२१; नेणवता १७६८; नेणवती २९६०.

नेणता– (वि.) **अज्ञानी, न जाणणारा** २०९, १४६६; नेणते २२५, ९२२; नेणतिया ८२८; नेणत्या १३३०.

नेणे– (क्रि.) १) **घेऊन जाणे**; नेली १६५; न्यावे ८७३, २३५८; न्यावी ८९३; नेऊनि १४०३; न्यावयासी १५९२; नेला १६०७; नेसी १९४२;

२) **संपणे, खर्च होणे**; नेले ८८;

३) **नाहीसा करणे**; नेली २०००.

नेती– (न.) **'न इति' असे नाही, हे सूत्र**; नेति २५०३.

नेत्र– (पु.) **डोळा**; नेत्रा ८२; नेत्रांचे ४४६; नेत्री ५६५, ८१८; १५२७; नेत्रासी ८१६; नेत्राची ३३८५; नेत्रपाती – (पु.) **डोळ्याचे पाते** ३९६; नेत्रभिक्षा – (स्त्री.) **(स्त्रियांना) न्याहाळणे** ४२९६;

(वा.प्र.) **नेत्र लावणे – डोळे बंद करणे** ९९२.

नेपुरे– (स्त्री.) **पैंजण** १५८१.

नेम– (पु.) १) **निश्चय** ९, ६२४, २०६४;

२) **नित्यनियम**; नेम ५९, ६५४, २५६७; नेमे ३१२, १४८५;

३) **अष्टांगयोगातील एक पायरी**; नेम ७९०;

४) **स्वभावधर्म**; नेम १११९; नेमाविषा – (पु.) **नियमाशिवाय** १४८४; नेमधर्म – (पु.) **आचारधर्म** ७१२.

नेमक– (वि.) **उचित** २०९.

नेमणे– (क्रि.) १) **निश्चित करणे**; नेमून ५२४; निमिलेया ७०२; नेमिला २५५०;

२) **नियंत्रणात ठेवणे**; नेमून ७०३; नेमून ठेवणे, निश्चित करणे २२८७.

नेय्या– (?) १७०७.

नेवरे– (वि.) **पांढरे** ११६.

नेसणे– (क्रि.) **परिधान करणे**; नेसला ४९७; नेसावया १२८७; नेसा २९००.

नैराश्य– (ने.) **उदासीनता** ४११०.

नैवेद्य– (पु.) **पूजाविधीनंतर देवाला अर्पण केलेले खाद्य** १७५, ६५९; नैवेद्यासी २७९, ७९०.

नैश्वर– (वि.) **नाशवंत** ४३२४.

नोळखणे– (क्रि.) **न ओळखणे**; नोळखावे १०८७; नोळखती १६६७, ३९३६.

नौका– (स्त्री.) **नाव, होडी** ४४४४.

न्याय– (पु.) १) **विचार, तऱ्हा, प्रकार** १३६, २६०५; न्याये ८२६;

२) **स्थिती**; न्याय २६२४;

३) **योग्य**; न्याय ३११४.

न्याहाली– (स्त्री.) **गादी**, न्याहालीचे २८०५; न्याहाल्या ३८३६.

न्याहाळणे– (क्रि.) **निरखून पाहणे**; न्याहाळूनि २०४२; न्याहाळिसी ३३६४; न्याहाळिता ३४१०; न्याहाळी ३४९८.

न्यून– (न.) **उणे** ५४४, ९७५, ३१५३.

न्हाणे– (क्रि.) १) **स्नान करणे**; न्हावे २६९; न्हाले ४९७; न्हाये ६५०; न्हाय ७३०; न्हाऊं १५४४; न्हाती १६१०; न्हाऊनि २२०७; न्हालो २७५४;

२) **बडवणे**; न्हाणी ४२०९.

न्हावी– (पु.) **एक जात**; न्हाव्या २८७०.

प

पंक्ती– (स्त्री.) १) **सोबत** २२७९;

२) **ओळ**; पंक्ती २९७२.

पंक्तिभेद– (पु.) **भेदभाव** ४५००.

पंगत– (स्त्री.) १) **ओळ, रांग**; पंगतीस २१९;

२) **संगत**; पंगती ३२७, ५५५; ८३६, १३८४;

३) **भोजनपंगत**; पंगती ३३३३; पंगतीस १३६०.

पंच– (सं.वि.) **पांच** १३४, ३४६९; पंचप्राणांची ४१४; पंचभूती ४४६; पंचभूते ६३४; पंचक्रोशी ११२४; पंचक्रोशामाजी ११२६; पंचायअग्न – **पंचाग्नीसाधन**; पंचाअग्नतापन – **पंचाग्नीसाधन** २५०४; पंचभ्रतार २४८६; पंचतत्त्वी २४८७; पंचानन – **सिंह** २७८३, ४४५५; पंचग्निसाधन ४४१९.

पंचाईत– (स्त्री.) १) **पंचांचा निर्णय** ४१७१, ४३२०;

२) **नस्ती चौकशी**; पंचाइती ४२५३.

पंचामृत– (न.) **दूध, दही, तूप, मध व साखर यांचे मिश्रण** ८१४.

पंचारती– (स्त्री.) **तबकात पाच दिवे ठेवून केलेली आरती** ४४६, १५८०.

पंडित– (वि.) १) **विद्वान** १८९; १६२२, ३६४८; पंडितांचा २१२२; पंडितजन – (न.) **पंडितलोक** १६२३;

२) **कर्मठ**; पंडित ३५१.

पंडितराय– (पु.वि.) **अष्टप्रधानांपैकी एक** १८९०.

पंढरपूर– (वि.ना.) **एक क्षेत्र** १९४, ३३२; पंढरपुरा ४२३, ४४५; पंढरपुरीचे १०४८; पंढरपुरपाटणी (न.) ४१९; पंढरपुरनिवासे (पु.) ४४६; पंढरपुरनिवासी (वि.)

१३८०.

पंढरी– (वि.ना.) **पंढरपूर क्षेत्र** १९४, ६८५, १३४८; पंढरीचा ११३, ७१२; पंढरिये १९१, १३८६; पंढरीची १९५; पंढरीच्या ४२५; पंढरीस ८४२, ११२४; पंढरीचोहटा – (पु.) **पंढरीच्या चव्हाट्यावर** ३६७, २११७; पंढरीनिवासा (पु.) २४८०.

पंढरीनाथ– (वि.) **विठ्ठल**; पंढरीनाथा ५, ६७४, १४८१; पंढरीनाथे ९२५.

पंढरीनायक– (वि.) **विठ्ठल**; पंढरीनायका १४६७.

पंढरीनिवासा– (पु.) **विठ्ठल** १०९२, २६१०; पंढरीनिवासी ६६३.

पंढरीराज– (वि.) **विठ्ठल** १४५८; पंढरीराजा १४२८; पंढरीराजे ९२५, १७२४.

पंढरीराणा– (वि.) **विठ्ठल** ४९३, १५००.

पंढरीराय– (वि.) **विठ्ठल**; पंढरीराया ४७०, ७०३; १२११.

पंढरीराव– (वि.) **विठ्ठल** ६४७, १६१०.

पंढरीश– (वि.) **विठ्ठल, पंढरीशा** १६७४, २२३६.

पंत– (वि.) **शिक्षक**; पंते ४०८२.

पंथ– (पु.) **पारमार्थिक विचारधारेचा समूह** ३८, ६४४, १२२३; पंथे ३८९, १९५७; ३७८१; पंथी ४५१.

पंधरा– (सं.वि.) **एक संख्या** २११०, ४३५४.

पंनास– (सं.वि.) **एक संख्या**; पंनासा ४२१६.

पईं–पै– (पादपूर्णार्थक अव्यय) पईं ४४०८; पै २३९.

पकवा– (ध्वन्यनुकारी शब्द) **बायकांचा एक खेळ व त्यातील उच्चार**; पकव्याची ३०८१.

पकदशा– (स्त्री.) **पिकलेली अवस्था**; पक्वदशे १२९०.

पकान्न– (न.) **मिष्टान्न**; पक्वान्ने ३४०३.

पखाल– (स्त्री.) **पाणी वाहण्याची कातड्याची मोठी पिशवी** १८७८.

पग– (पु.) **पाय**; पगे १०६४.

पचणे– (क्रि.) १) **अन्न पचणे**; पचे १२१८, १३६१; पचोनिया २४४१;

२) **खितपत पडणे**; पचती १२८४;

३) **भोगणे**; पचविल्या ४५०५;

(वा.प्र.) **पची पडे – पचनी पडे** १२१४.

पट– (न.) **वस्त्र** २०४०; पट मानाचे वस्त्र ४१८; पटतंतूप्रमाणे (पु.) १४९२;

(वा.प्र.) **पट ढाळणे – झेंडा फडकविणे** १५२१.

पटा– (पु.) **भस्माचा पट्टा**; पटे १४४.

पट्ट– (पु.) १) **सिंहासन, राजपद** १२५; पट २२३१; पटी २९१९;

२) **अधिकार**; पट ४१५६.

पट्टण– (न.) **नगर** ४९.

पट्टराणी– (स्त्री.) **प्रमुख राणी** ९.

पट्टा– (पु.) **(कवड्या गुंफलेली) वस्त्राची माळ** ४६६.

पठण– (न.) **पाठ म्हणणे** २२९८, ३४१२; पठणी २३५३; पठन २८५४.

पडणे – (क्रि.) १) **झोपणे**; पडे ३६; पडिला ७३; पडिलिया १६५४;

२) **राहणे, असणे**; पडो ४७, १३६८;

३) **घडणे**; पडिले १००;

४) **वरून पडणे**; पडती १३१; पडे ७८८;

५) **गुंतणे, पाशात अडकणे**; पडिलासी;

६) **सापडणे**; पडे १७०; पडेल १९०; पडियलो १२७८;

७) **होणे**; पडावा १७२४.

पडताळणे– (क्रि.) १) **पारखून घेणे**; पडताळूनि ३१३३, ४५३९; पडपडताळून १२७५;

२) **धार लावणे**; पडताळूनि १७८६;

३) **अनुभव घेणे**; पडताळी २६५०.

पडदळ– (न.) **तरवार कमरेला अडकविण्याचा पट्टा** ४३४८.

पडदा– (पु.) १) **वस्त्राचा अडोसा** ६७८, १०८४;

२) **अडथळा**; पडदा २५७२.

पडसे– (न.) **सर्दी** ३०८३.

पडळ– (न.) **पडदा** ४२५, २४८७.

पडिपाड– (पु.) १) **युक्ती**; पडिपाडे ३७६५;

२) **बरोबरी**; पडिपाडु १८९६.

पडिभर– (पु.) १) **आधिक्य** ३६२२;

२) **आसक्ती**; पडिभर ८८५, १२१४.

पढणे– (क्रि.) **अभ्यास करणे**; पढोनि ४६५; पढिये १४४९; पढोनिया २३६९; पढवे ३११३; पढो ३७१९.

पढियंता– (वि.) **आवडता** १४५१; २९१६; पढियंते ४९४, ३६१३; पढीया ४१०९; पढिये ७३५, ३७४७, ३२६८.

पण– (क्रि.वि.) **तर, परंतु** १५४.

पण– (पु.) **अट, प्रतिज्ञा** ४५०, १४८०, २५५८;

(वा.प्र.) **पणी भरणे – पणाला लावणे** २२९३.

पणजा– (पु.) **आईचे वा वडिलांचे आजोबा** १४३४.

पतंग– (पु.) १) **कीटक** २५, ९९१; २५०७;

२) **वावडी**; पतंग २७६; पतंगे २२५३.

पतन– (न.) १) अधःपात ३२३, ३२७, १७२८;
२) नरक; पतन ४५८; पतनाचे १४९९; पतनदुःखासी (न.) ९५०;
(वा.प्र.) **पतन गाठोडीस बांधणे** – निश्चित नाश होणे १६४१.
पताका– (स्त्री.) झेंडा ३३०, १५९८; पताकांचे २११२, ४३०९.
पतित– (वि.) पापी ४७६, ७५८, १४८४; पतिता ८६८; पतितांनी १०७४; पतिताआगळा –पतितांमध्ये श्रेष्ठ २२५६; पतितामिरासी – (स्त्री.) पतितपणाचा हक्क २०२५.
पतितपावन– (वि.) पतितांना पावन करणारा २५९, ५९८, १०२४; पतितपावना ५३२, १५५२, २३११; पतितपावनासवे २१४९.
पतिव्रता– (वि.) पतीला देव मानणारी ४३७, ४४२६; पतिव्रते ९४२, २०११; पतिव्रतेचे १८८७; पतिव्रतेची ४२२५.
पती– (पु.) १) नवरा ३, ३८७; १३९३; पतीची ४५८; पतिवंचकेरसी – पतीची फसवणूक करणारी ४२७९;
२) परमेश्वर; पती १८, २१.
पत्नी– (स्त्री.) भार्या, बायको १०६, १६८४; पत्नीपुरुषा (न.); पतिपत्नी ३३९.
पत्र– (न.) १) पान १६१३, २०२८; पत्रामाजी १८८६;
२) लिखित पत्र; पत्री ३७२०.
पत्रावळ– (स्त्री.) पळसाच्या पानांचे भोजन पात्र; पत्रावळी ३९, १२८४.
पत्रिका– (स्त्री.) लिखित पत्र; पत्रिकींचे १८८६.
पथ्य– (न.) आजारीपणातील खाद्य पदार्थां–संबंधीचे नियम ३६, १७५३, २०७५.
पद– (न.) १) निवासस्थान १, ९९७, १०७०;
२) पाऊल; पदे १४७, ७५०, १३८१; पदी १०९८; पदावरी १६५८; पदांबुज – (न.) चरण कमल; ३८५; पदोपदी (क्रि.वि.) ७४६, ८९१;
३) शब्द; पदी २११९.
पदक– (न.) माळेतील अलंकार ४०७२.
पदर– (पु.) १) वस्त्राचा शेवटचा भाग १२६७; पदरा ३८९; पदरी १८९८;
२) आपले; पदरी २५५; ४६४, ८९८; पदरींची १००७; १३१९, २९५१;
(वा.प्र.) **पदरास पिळा घालणे** – बांधून ठेवणे ५२८; **पदर लागणे** – स्पर्श होणे ६५०; **पदरी घेणे** – स्वतःकडे घेणे १०४५; **पदर झडणे** – संबंध संपणे १४१३; **पदर गोंविणे** – गुंतून पडणे २०८९.
पदवी– (स्त्री.) १) पात्रता २५४;
२) रामरूप होणे; पदवी १०९८.
पदार्थ– (पु.) वस्तू १.
पद्मपत्र– (न.) कमळाचे पान २९६७.
पद्मनाभ– (वि.ना.) विष्णू ४४, ८४९, २७०२; पद्मनाभा ६४६, १४८९; पद्मनाभी ३३६४; पद्मनाभदरूषणे – (न.) विष्णूचे दर्शन १७६२.
पद्मातीर्थ– (न.) पंढरपूरचे पद्मावतीचे तळे ३३२.
पद्मीणी– (वि.) सुंदर स्त्री २२८९.
पद्य– (न.) पद्यग्रंथ; पद्ये ९८९.
पय– (न.) दूध ४३५३.
पयोधर– (पु.) स्तन ३७५.
परंपरा– (स्त्री.) पूर्वापार चालत आलेला आचार ५५९.
पर– (क्रि.वि.) १) दूर १३०६; परपरते खूप दूर २६१९; ४४५२;
२) दुसरा, अन्य; पर ५८, १३१७; परउपकार ७५, १०२७; १६१८; परनिंदा (स्त्री.) ६१, ६१३; परद्रव्य (न.) ६१, ६६१; परपीडे (स्त्री.) ७५; परद्वारी (न.) ७५; परनारी (स्त्री.) ३८९, ९८९; परधनी (पु.) ४५०; परचक्र (न.) ५५७; परदेशी (पु.) १११७; परपीडक (वि.) २७९२; परस्त्री (स्त्री.) १२३६; परदळ (न.) १४९२; परद्रव्य परनारीचा १६४१; परधन (न.) २६३९; परकांता (स्त्री.) ३२०९; परसैन्या (न.) ४२६३; परस्त्रीसंगति (स्त्री.) ४४०९; परचित्त (न.) ४५३७; परचित (स्त्री.) अनुभव २५८४.
परज– (स्त्री.) प्रापंचिक बुद्धी १२९.
परडी– (स्त्री.) बांबूची टोपली ७९७.
परतणे– (क्रि.) १) परत येणे, माघारी येणे; परतोनि २०३, १५८६; परतेचि ३९८; परतो ६४१; परतली ६६२; परतावी ७५५; परतले १२८०; परतल्या १५७७; परपरतो – वळून वळून १९४८; परतेना २९८७; परतलीये २९८७;
२) त्रास न होणे; परतेना ३४०.
परता-ती-ते– (क्रि.वि.) पलीकडे १८५, ५१६, १२२५; परता – (वि.) श्रेष्ठ १८९९; परती ५४९, ९०१; परती – पुरेपूर ३७८; परते ३९, १२१५, १४२६.
परत्र– (न.) परलोक ४८०; १९७८; परत्रींचे ४८०; परत्रीं ११४३, २२३६; परत्रे १७६९.
परदेश– (पु.) १) अन्यदेश; परदेशी ४२४, १०७०;

परदेसी १२७९;
२) परका; परदेशी १७८६;
३) दूर; परदेशी १८६६; २२४८;
४) सर्वातीत; परदेशी ३४६५;
५) दुरावा; परदेशी ३६९६.
परपरती– (स्त्री.) परावाणीच्या पलीकडचे (चित्त) ३९३.
परपुरुष– (वि.) १) श्रेष्ठ पुरुष; परमेश्वर; परपुरुषाशी १६; परपुरुषाचे २५; परपुरुषी ४३७;
२) अन्य पुरुष; परपुरुषी ३९२६.
परब्रह्म– (न.) १) श्रेष्ठ ब्रह्म १८०, ६६०;
२) कृष्ण विठ्ठल; परब्रह्म ९, ४४५.
परम– (वि.) श्रेष्ठ; परमनिर्वाणाचे ६७२; परमपद २८६४; परमपुरुषा ६७५, ४४२३; परमहंस १४८४.
परमाई– (स्त्री.) वीरमाता २०८३.
परमात्मा– (पु.) श्रेष्ठ पुरुष ४४२३.
परमानंद– (वि.) श्रेष्ठ आनंद देणारा कृष्ण १७९४; परमानंदा ३५८६; परमानंदू ६४२, २५०३; परमानंदे १२१९.
परमामृत– (न.) अमृत; परमामृतजिव्हाळा – परमेश्वरासंबंधीचे प्रेम ६६४.
परमार्थ– (पु.) ईश्वरविषयक आचार-विचार ५५३, ८१६, ९८६; परमार्थासी ३९४१; परमार्थाठायी ८८८;
(वा.प्र.) **परमार्थ जोडणे** – परमार्थ साध्य करणे १५६४.
परमार्थी– (वि.) परमार्थात मग्न असलेला १५३३.
परमित, परिमित– (वि.) १) मर्यादित २८४४;
२) साकार; परमित २८७१; परिमित २८४६; परिमितीविणे ३१२१.
परमेष्ठी– (पु.) ब्रह्मदेव; परमेष्ठीपदा ५८२.
परलोक– (पु.) स्वर्ग ३०६, ७४९, २०८५; परलोकींची ८८४; परलोका ११०७; परलोकसाधन – (न.) स्वर्गप्राप्ती १७२६.
परवडी– (स्त्री.) प्रकार १४७, ७९०, २२६९.
परवर– (पु.) परिवार, कुटुंब ४४८६.
परसो भागवत– (वि.ना.) एक संत १५६८.
परस्पर– (क्रि.वि.) एकमेकांना ३७७; परस्परी ३९६; परस्परे २२२९.
परा– (स्त्री.) परा, पश्यंती, मध्यमा वैखरी या चार वाणींपैकी एक, सर्वश्रेष्ठ वाणी; परें ३९; परपरता – परावाणीच्या पलीकडची ३८६; पराभक्ति – श्रेष्ठ भक्ती ३७८.
पराकृत– (वि.) प्राकृत, सामान्य ४५९२.
पराक्रम– (पु.) शौर्य ३३७८.
पराधीन– (वि.) परस्वाधीन ३७८, ९९९, ३६४५; पराधीने १४२४; पराधीनासी २३१२.
पराधीनता– (भा.ना.) ६१४, ६३१.
परावी– (स्त्री.) १) परस्त्री ५२४ ३९२;
२) दुसरे; परावे ३७१६; पराविया ६१, ४५०; पराव्याचे ३२६३;
३) परकी माणसे; परावी ३९६३.
परामृश– (पु.) परामर्श, विचारपूस ३६६६.
परावृत– (वि.) पराङ्गमुख २४६८.
पराश्रम– (पु.) श्रम, कष्ट; पराश्रमे ३६८७.
परिचार– (पु.) १) सेवा, परिचारा २४५७; परिचारी ४५२२;
२) प्रचार; परिचारी ३४६८;
३) चालरीत; परिचार ३४८९; परिचारी ३६७९.
परिट– (पु.) धोबी २३८१.
परिणाम– (पु.) प्रभाव, फलश्रुती ३४७९; परिणामी ३१८३.
परिणिणे– (क्रि.) स्वीकार करणे १३२८.
परिधान– (न.) धारण, स्वीकार १५७९.
परिपाक– (पु.) १) परिणाम १३५०, ३२५७; परिपाकी २४६, २३३६;
२) परिपक्वता; परिपाकी २४४२.
परिपूर्ण– (वि.) संपूर्ण ६४५, ३९६१.
परिमळ– (पु.) सुगंध, सुवास ६४, ४४८, २२७७; परिमळे ३४२, २०४७; परिमळद्रव्य – (न.) सुगंधी पदार्थ २५५.
परिमित– (वि.) मोजका ४२१९.
परियळ– (न.) थाळी, तबक; परियळी १५८१.
परिया– (पु.) झोका; परिये २४८७.
परिवार– (पु.) आप्तइष्ट ८६, २१००, ३७५०.
परिश्रम– (पु.) त्रास ८३४.
परिस– (पु.) लोखंडाचे सोने करणारी काल्पनिक वस्तू ५३, ५७३, १४५६; परिसा २९०, ७९८; परिसे १४५१, १५१०; परिसाहूनि ५३; परिसासवे २१९५.
परिस– (क्रि.वि.) पेक्षा ८२३.
परिसणे– (क्रि.) ऐकणे; परिसावी ४९५, १५७९; ३८७८; परिसा ६१६, १०३२; परियेसा ६३४; परिस ७४९; परिसोनि १९३८.
परिसपण– (भा.ना.) लोखंडाचे सुवर्ण बनविण्याचे सामर्थ्य २६६५.

परिसोय– (स्त्री.) संबंध २५८१.
परिहार– (पु.) १) निराकरण ३३२, १०३३, ३७११; परिहारचि १२५८; परिहाराचे २०२१; परिहारा २३८०;
२) पुरावा; परिहार २११५, २९२०.
(वा.प्र.) परिहार देणे – निराकरण करणे ६३४;
परिक्षणे– (क्रि.) तपासून पाहणे; परिक्षावे १८८९.
परिक्षिती– (वि.ना.) अभिमन्यूचा मुलगा १३०, ४३५९.
परी– (क्रि.वि.) १) परंतु ७, २८९, १३५६;
२) प्रमाणे; परी ७४, २७६;
३) पर्यंत; परी १४८०.
परी– (स्त्री.) १) प्रकार ६४, ३९१, ९२१; परीची १५१६;
२) पदार्थ; परी ७०;
३) अवस्था; परी ७०३.
परीक्षक– (पु.) परीक्षा करणारा, जाणकार ३४१७; परीक्षकाविण २१८०.
परीक्षवंत– (वि.) परीक्षक ४३०८.
परेते– (क्रि.वि.) पुरते २५३५.
परोपकारी– (वि.) दुसऱ्यावर उपकार करणारा ४५२.
परोपरी– (क्रि.वि.) नित्य, वारंवार ३८४७.
परोवरी– (क्रि.वि.) सर्वत्र २०१५, २०५८.
पर्जन्य– (पु.) पाऊस; पर्जन्याचे ५५१; पर्जन्यासी ६७८; पर्जन्ये २०१०.
पर्यंक– (पु.) पलंग; पर्यंकी ४९९.
पर्वकाळ– (पु.) पुण्यकाळ ५१, ११८९, २७५४; पर्वकाळासी १३८०; पर्वकाळी १७४५.
पर्वत– (पु.) मोठा डोंगर १५४१, ३७७४; पर्वताएवढे ८८; पर्वतासमान ४५४; पर्वतमांगासी – (वि.ना.) पर्वत नावाचा मांग ३९२१;
(वा.प्र.) पर्वताची राई करणे – मोठी गोष्ट लहान करणे ६१७.
पर्वपक्ष– (पु.) पूर्वपक्ष; पर्वपक्षी ३९१०; (पर्वपक्ष पूर्वपक्ष ?).
पलंग– (पु.)(फा.) शय्यासन १२८७; ४११९.
पल्लव– (न.) पान ४२८.
पवाडा– (पु.) १) स्तुती, कीर्ती; पवाडे ६, २७०, ८८२; २०७९;
२) वर्णन; पवाडे ६९५.
पवित्र– (वि.) १) सदाचारी, सज्जन ६८, ६८४, १६४९; पवित्राला २९७३;
२) शुद्ध; पवित्र २८१६.
पवित्रपण– (भा.ना.) पावित्र्य ४२२२.
पव्हे– (स्त्री.) पाणपोई ४५१; पव्हया ३१२७.
पव्हे– (पु.) पोहे २९६.
पशु– (पु.) जनावर ९४, २१२१; पशूचे ११४०; पशुजीव (पु.) १३२; पशुयाती (स्त्री.) २११, १७५६.
पशुपति– (वि.ना.) शिव २६२.
पसरणे– (क्रि.) १) विखरून टाकणे; पसरवितो १४८; पसरावे २८५९;
२) प्रसृत करणे; पसरावे ३२३५;
३) तोंड उघडणे; पसरी १५७०; पसरूनि १७२४; पसरिले ४२३५.
पसारा– (पु.) १) अवडंबर २५९, १४१३, २३९९; पसरू ६१६; पसर ६३४; पसारे ९६६;
२) प्रसार; पसारा १४३८;
३) संसार; पसाऱ्याचा २१७७;
(वा.प्र.) पसारा मांडणे – विस्तार करणे १८५४.
पहार– (पु.) वेळ, प्रहर;
(पहिले) पहारा – गर्भावस्था १५५;
(दुसरे) पहारा – बाल्यावस्था १५५;
(तिसरे) पहारा – तारुण्यावस्था १५५;
(चौथे) पहारा – वृद्धावस्था १५५; पाहारी १५७.
पहिपाहुणेर– (पु.) पाहुणचार २६८७.
पहिला– (सं.वि.) प्रथम क्रमांकाचा; पहिले १५५, ३७४०.
पहुडणे– (क्रि.) झोपणे; पहुडले ४९७; पहुडलिया ५०५; पहुडईन १३७८.
पळ– (पु.) क्षण, अल्पकाळ १७३७, ३५८३; पळे १३८४, २४८३; पळभरी (क्रि.वि.) ३८६; पळनिमिषेवरि (पु.) ४३७३.
पळ– (पु.) पलायन १११०.
पळणे– (क्रि.) १) धावणे; पळे ८७, ४५८; पळाले १६४; पळोनि ३८६; पळती ४१६, १०७१; पळेचि ४४८; पळविले ६७८; पळसी १७६२; पळतील २३५९;
२) नाहीसे होणे; पळोनिया ३३; पळती ६०४; पळे ७२८;
३) फिरविणे; पळवी ३८००;
(वा.प्र.) पळ सुटणे – पळून जाणे ६१०.
पक्ष– (पु.) १) पंख १३२;
२) बाजू; पक्ष २७१, १७५७; पक्षी ३६४९;
३) मत, प्रतिपादन; पक्ष ४४०६.
पक्षिणी– (स्त्री.) पक्षीण ४०३५.

पक्षी– (पु.) पाखरू १९१, १०९२, १७३५; पक्षियासी १३३९; पक्षियाच्या १७२७; पक्षीयाचे ४४३३; पक्षिश्वापदा (न.) ६४२; पक्षिराजा (वि.) २३०९; पक्षिराज (वि.) ३२५४.
पांग– (पु.) १) गरज २९५;
२) आसक्ती, इच्छा १४७७, ३७८१; पांगे २५३९;
(वा.प्र.) पांग फेडणे – उपकार फेडणे २२०८.
पांगणे– (क्रि.) १) दूर जाणे; पांगलीस १५२; पांगो ४१५३;
२) शक्तिहीन होणे; पांगले १५१, १५७७; पांगल्या १५३.
पांगविणे– (क्रि.) १) दुबळा करणे, पंगू करणे; पांगविलो ९१;
२) दूर करणे; पांगविल्या १५२;
३) थांबविणे; पांगविली १८४.
पांगळा– (वि.) पायाने अधू २९५०; पांगळासी १९१; पांगुळासी ४१४; पांगुळ ६५१; पांगुळे ९१२.
पांगिला– (वि.) अंकित, स्वाधीन ४२३, १३७७, १६९२; पांगीले २२५०; पांगीली २९७४.
पांगुळणे– (क्रि.) १) शक्तिहीन होणे, दुबळे होणे; पांगुळले १२५२; पांगुळला ४१५९;
२) स्थिर होणे; पांगुळले १५२९;
३) थकणे; पांगुळले १५८०.
पांघरणे– (क्रि.) वस्त्र अंगावर घेणे; पांघरे ४, ६५०, ३५७९; पांघरती ७९३; पांघुरलो १०८०; पांघरो १०८८; पांघरोनि १५३०.
पांघुरणे– (न.) पांघरूण ३३७२.
पांचाळी– (वि.ना.) द्रौपदी; पांचाळीसी ३०५४.
पांज– (सं.वि.) पाच ४६०.
पांजरा– (पु.) १) अस्थिपंजर ५;
२) पिंजरा; पांजरा ६३४.
पांडव– (वि.ना.) पाच कुंतीपुत्र; पंडुपुत्र २५५०, ३९९०; पांडवे ४१९; पांडवा १०२३, १५७६; पांडवकुळासि (न.) २५७; पांडवपुत्रां (पु.) १५५७.
पांडित्य– (न.) विद्वत्ता ७८२.
पांडुरंग– (वि.ना.) १) विठ्ठल ६, २११, १२७९; पांडुरंगा ७८, ४९९, १८२१; पांडुरंगी ११०, ४५४; पांडुरंगकृपेचा (स्त्री.) १५०८; पांडुरंगकथा (स्त्री.) १९९१;
२) पंढरपूरनिवासी; पांडुरंगींचे १३८५.
पांडुरंगे– (स्त्री.) विठ्ठलाला माऊली म्हणणे ९१, ६३३, १३२०.
पांडेपण– (भा.ना.) गावच्या कारभाराची वृत्ती ४०२२.
पांढरा– (वि.) पांढरा रंग ६५७; पांढरे २७९१.
पा– (पादपूर्णार्थक अव्यय) १३५३.
पाइक-ईक– (पु.) १) सेवक; पाइकीचे १०६२; पाइकासी १०६३; पाइकीचा १०६४; पाइके १०६४; पाइकांनी १०६५; पाइकां १०६६; पाइकाची १०६५; पाईक १००७; १०६६, २९८५; पाइकावाचून १०६२;
२) लंपट; पाइक ३८७४.
पाइकी– (स्त्री.) सेवापण १०६७.
पाईकपण– (भा.ना.) शिपाईपण; पाईकपणे १०६२;
पाउल– (न.) पाय; पाउले ३७, ४४५, १११२; पाउल १५०, १०७१; पाउलासाटी ३८८७; पाउलापाउली (क्रि.वि.) १०९६, २९८५;
(वा.प्र.) पाउला करणे – दुसऱ्याच्या पाटीत पाउल टाकणे २२७; पाउले उचलणे – वेगाने चालणे १६६९.
पाक– (पु.) १) स्वयंपाक ४०, १७६१; पाकी २८७; पाका १७२८;
२) शिजविणे; पाक ९८; पाकासि १३७; पाकसिद्धी – (स्त्री.) तयार झालेला स्वयंपाक १५७, ४९३; पाकसिद्धीपाशी (स्त्री.) १३४९; पाकस्थळ – (न.) स्वयंपाकघर ८८३;
३) भाजी; पाक २४०२.
पाक– (पु.) शेवट, परिणाम; पाकी ३६१०.
पाक– (वि.) पवित्र ७०९.
पाकुळणे– (क्रि.) विस्कळित होणे; पाकुळले २२७६.
पांख– (पु.) १) पंख २१५०; पाखांच्या ३७३६;
२) शुद्ध; पाख ३५५४.
पाखडणे– (क्रि.) सुपाने धान्य स्वच्छ करणे; पाखडी १५७.
पाखर– (स्त्री.) प्रेम, माया १७०२, ३९९४.
पाखरू– (न.) १) पक्षी ४५४; पाखरी ११४१; पाखरांची ११४९;
२) कृपेची छाया; पाखर ४५०६.
पाखांड– (न.) धर्मबाह्य ८१४; पाखांडे ३५०८; पाखंडे ४२७४.
पाखांडी– (वि.) नास्तिक; पाखांड्यांनी ८०३.
पागोरा– (पु.) १) गोफण; पागोऱ्याच्या ११४७;
२) गोफणीच्या दोऱ्या; पागोऱ्याच्या ११४९.
पाच– (सं.वि.) १) पाच ५४, ३९१, ४३४; पांचा १९०, ४०८; पाचांनी ४३७;
२) पंचमहाभूते; पाच १५१; पांचांनी १०८८;

पांचांचा १६८४; पांचाठायी ३१४८;

३) **पंच (निवाडा करणारे)**; पांचामधी – **पंचांमध्ये** २०२७;

४) **पंचविषय**; पांचजणे ५४;

५) **चारचौघात**; पांचांजणी ४०२३.

पाचन– (वि.) **पचन होण्यास मदत करणारे** ३२०२.

पाचारणे-रिणे– (क्रि.) **बोलावणे**; पाचारिले ३८७; पाचारिली ४१३; पाचारूं ४९३; पाचारितां ५७२, १२६०; पाचारितो १०७५; पाचारिल्या १३८८; पाचारी २९००; पाचारिशी २९४५.

पाजणे – (क्रि.) **प्यायला देणे**; पाजिलिया ८१४; पाजिले ८१५; पाजी ११५०; पाजूनि १७१५; पाजिला १७८४; पाजोनि ३०५५.

पाजविणे– (क्रि.) **धार लावणे**; पाजवी ३३९४.

पाजळणे– (क्रि.) **पेटविणे**; पाजळल्या १५८१.

पाझर– (पु.) १) **थोडे थोडे पाणी बाहेर येणे** १८९, १८३६;

२) **झरा**; पाझर २३०२;

३) **दया**; पाझर १६३१.

पाझरणे– (क्रि.) **पाणी हळूहळू वाहणे**; पाझरती २३२७.

पाट– (वि.) १) **श्रेष्ठ** १८३०; पाटपूजा – **राज्याभिषेक** ३६७५;

२) **लाकडी बसण्याचा पाट**; पाट २८४०.

पाट– (पु.) १) **पाण्याचा प्रवाह** १८७८; पाठे २३१४;

२) **दुसरा विवाह**; पाटाची ४६४.

पाट– (वि.) **उत्तम** ४६३.

पाटाव– (न.) **रेशमी वस्त्र** ४५४.

पाटी– (स्त्री.) १) **खेळाच्या मैदानाचा आखलेला भाग** २०१;

२) **बांबूचे विणलेले टोपले** ४५९.

पाटील– (पु.) **गावचा प्रमुख** १९४, ६७६.

पाटोरी– (स्त्री.) **पोट, गाठोडे ?** ५६८.

पाटोळा– (पु.) **अंगावर घ्यायचे जरीचे रेशमी वस्त्र** ४; पाटोळ्यासवेसाटी रेशमी वस्त्राबरोबर २०२४.

पाठ– (वि.) **मुखोद्गत** ७९, २८९२; पाठी – **तोंडी** ४६२;

(वा.प्र.) **पाठ करणे** – कंठस्थ करणे ७९.

पाठ– (स्त्री.) **शरीराची पाठ**; पाठी १३९; पाठीशी ६५२; पाठीवरी ६७, ४४८; पाठीलागी ८२५; पाठीसवे २३०१; पाठोवाठी – (क्रि.वि.) **पाठोपाठ** १४८, १४४०; पाठमोरी – (वि.) **परावृत्त** १५२;

(वा.प्र.) **पाठी लागणे** – १) पाठलाग करणे १२२, १४०३; २) त्रास देणे २६९; **पाठी लावणे** – तोंड फिरविणे २७५; **पाठीसी घालणे** – सांभाळ करणे २९७; **पाठी पुरविणे** – पिच्छा पुरविणे ४०५, १८८५; **पाठी लागणे** – धाऊन जाणे ५७२; **पाठ दाखविणे** – दुर्लक्ष्य करणे १०३२; **पाठी यमदंड उठणे** – पाठीवर वळ उठणे १४४४; **पाठी उडणे** – पाठीवर घाव बसणे ३९९७.

पाठक– (वि.) **पठण करणारा**; पाठका ३१५.

पाठपोट– (न.) **मागे पुढे**; पाठीपोटी १५, १७८६; पाठोवाटी – **पाठोपाठ** १४८, १४४०; पाटीपोटी – **सर्वत्र** ७३४; पाठीपोट – **आतबाहेर** ३५१८; पाठोवाटी – **पाठीशी** ४५०५.

पाठवणी– (स्त्री.) **बोळवण, निरोप** २५४; पाठवणे नजराणा, उपायन १६३.

पाठांतर– (न.) **मुखोद्गत** १२१४, ३०७४; पाठांतरे ४३२८; पाठांतरिक **मुखोद्गत** २८९२.

पाठार– (न.) **पठार** ४४८१.

पाठिलाग– (पु.) **पाठलाग**; पाठिलागे ३३९; पाठीलाग ९०८; पाठिलागा ९६६, ३५१६.

पाठेळ– (वि.) **ओझे वाहणारा** ३५४६.

पाड– (पु.) **किंमत** १२४२, १७७७; पाडी २०४७; पाडे ३७३४ (प्रमाणे).

पाडणे– (क्रि.) १) **नष्ट करणे**; पाडोनी १३३ (दात पाडणे);

२) **आपटणे**; पाडियेले ३२४;

३) **टाकणे**; पाडावे ३९२३.

पाडस– (न.) **हरणाचे पिलू** २६५, १५४०; पाडसांसहित ६७८.

पाडी– (स्त्री.) **कालवड** १७७.

पाडेवार– (पु.) **वतनदार, महार** २८२०, ४३५६.

पाणिपात्र– (न.) **ओंजळ** १५३०.

पाणी– (न.) १) **तेज** ६४, २२७;

२) **जल**; पाणी ११४, ६७७, १४८०; पाण्यासी १८४; पाणियाचे ३७९; पाणिया ३९६; पाण्यामाजी १६००; पाणचोऱ्याचे – **गारुड्या–जवळचे पाणी भरण्याचे सच्छिद्र पात्र** २०२८;

(वा.प्र.) **पाणी सारणे** – पाणी घालणे ४९७; **पाणी वाहणे** – पाणी भरणे १६२८.

पाणोवाणी– (वि.) **पाण्याप्रमाणे लीन** १४९२.

पातक– (न.) **पाप**; पातकांच्या १३४; पातकांसि २५७; पातकाचे २५९; पातकांची ७३८.

पातकी– (वि.) **पापी** १०३६; १२८४, २०४३.

पातडे– (न.) **पुस्तकांची पोतडी**; पातडी २६७.

पातणे– (क्रि.) **येऊन ठेपणे**; पातले १०९२.

पातळ– (न.) **वस्त्र**; पातळे ३८४.

पातळ– (वि.) १) **द्रव**; पातळाहुनी ४५०;

२) **वाईट** (?); पातळ २२२६.

पाताळ– (न.) १) **तीन लोकांपैकी एक**; पाताळी १३३, ६१८, ३०५४; पाताळा २८४; पाताळींचे ५८२; पाताळासी २८५३; पाताळापरता – **पाताळापलिके** ४५२५;

२) **सप्तपाताळ**; पाताळ ६११.

पाते– (न.) **पापणी** ४०५; पात्या – **पापणीला** ३३७९;

(वा.प्र.) **पाते लवणे** – पापणीची उघडझाप ४५३९.

पातेजणे– (क्रि.) **विश्वास टाकणे**; पातेजत ३३०९.

पातेरा– (पु.) **पत, प्रतिष्ठा** २७१३;

(वा.प्र.) **पातेरा उडणे** – पत नाहीशी होणे १८६२, ३६२६.

पात्र– (न.) १) **भांडे** ४०, ३२५७; पात्रासवे ४१; पात्रावरी २४४;

२) **भोजनपात्र, पत्रावळ**; पात्रासी ७९०; पात्री २८८३.

पात्र– (वि.) **योग्य** १०८, ६५६, ३६५८; पात्रासारिखे १७५८; पात्रापात्र २९७३.

पाद– (पु.) **पाय** ७०४, १५८०; पादांबुज – (न.) **चरणकमल** ४१५७.

पादणे– (क्रि.) **अधोवायू सरणे**; पादे १६२०; पादलिया १९९१.

पादरधीट– (वि.) **बढाईखोर** २७४७, ३६००.

पादुका– (स्त्री.) **साधुसंतांच्या पावलांच्या प्रतिमा** ४७४, ४४४७.

पाद्य– (स्त्री.) **पाय धुण्याची क्रिया**; पाद्याचे २६९.

पाधाणी-नी– (वि.) **अडाणी स्त्री** ३२५, ४४५१; १४९५, २४१४.

पान– (न.) १) **प्राशन, पिणे** ६५३, ४१५९;

२) **झाडाचे पान** ३८७; पाने ३६८२; पानफूल –(न.) **विडा व गजरा** ६८३;

३) **शरीराचा अवयव**; पाने ३४२४.

पानवठा– (पु.) **पाणवठा** २२७२, ४२९६.

पानसरा– (वि.) **आडवा किंवा समोर** ३८९.

पानेडी– (स्त्री.) **फांदी** ३७३६.

पान्हा– (पु.) **कासेत दूध येणे** १५६, ६६३, २४५४;

(वा.प्र.) **पान्हा घालणे** – प्रेम निर्माण होणे ५७६, ८३१; **पान्हा फुटणे** – दूध येणे ९९७; **पान्हा लोटणे** – दूध येणे ३५३९.

पान्हायणे– (क्रि.) **दूध येणे**; पान्हायेली १११८.

पान्हेरी– (स्त्री.) **पाणपोई**; पान्हेरीने ४५०.

पाप– (न.) **अपराध, नीतिबाह्य वर्तन, कुवासना** ३३, २६७, ९०४, १२९८; पापचि १३४; पापे २७७, १३४६; पापा ५४२; पापाचे १३०२; पापाविण ५५८; पापदृष्टी (स्त्री.) ७७; पापपुण्य (न.) ४३, ६५१; १३८६; पापपुण्यसंचित – (न.) **पापपुण्याचा साठा** ४२७; पापपुण्यझाडा – (पु.) **पापपुण्याचा हिशोब** ५८७; पापताप (पु.) ६८७; पापपुण्यातील (न.) ९८९; पापनासी – (वि.) **पापाचा नाश करणारे** १११२; पापपुण्यात्मयाच्या – (न.) **पापात्मा व पुण्यात्मा यांच्या** १३२२; पापपुण्यकाला – (पु.) **पाप व पुण्य यांचे मिश्रण** १९९७; पापपुण्यविटाळ (पु.) २२६८; पापराशी (स्त्री.) २७७१; पापपुण्यबीज (न.) ३२३२; पापपुण्यदोष (पु.) ४५०७.

पापरी– (स्त्री.) **लाच** ४४९८.

पापिणी– (वि.) **पापी स्त्री** १५९, ३०८६.

पापिष्ठ– (वि.) **पापी** ३४९, ३८८८.

पापी– (वि.) **पापी** ७५, १२२, १५४२.

पाबळ– (न.) **तीर, किनारा**; पाबळी १४८, ४५४१.

पाभारी– (स्त्री.) **शेतात बी पेरण्याचे एक अवजार** ३६८०.

पामर– (वि.) **दुर्बळ** ८७८, १९१४; पामरा २३३३; पामरे २९५०.

पाय– (पु.) **पाय, चरण** ३, ११६, १३१३; पायी ७८, ४९३, ४०९०; पायपे ५१; पाया १०१; पाये २६५; पाईं ३४२; पायांच्या १२७६; पायांचाचि ३४३२; पायापासी ११५; पायापाशी ५१०, १८२६; पायाविण ८०३; पायासवे १०१५; पायावरि १२९१; पायवाट (स्त्री.) १८९, ३६३; पायपिटी – (स्त्री.) **खूप चालणे** १९९; पायपोस (पु.) १६३८; **पादत्राण**; पायतन – (न.) **पादत्राण** १७२४; पायरव – (पु.) **हष्ट** २०६३; पायातळी (न.) २३०२; पायधुळी (स्त्री.) २६५१;

(वा.प्र.) **पाया लागणे** – पाया पडणे, भक्ती करणे १६४, ३२०; **पाय मागे असणे** – भूतयोनीतील असणे; **पायी जडणे** – एकरूप होणे ३५८७.

पायरिक– (स्त्री.) **श्रेणी**; पायरिका १३०५.

पायरी– (स्त्री.) १) **टप्पा** ५६०, २०५२;

२) **दर्जा**; पायरी २८७, १७८१.

पायली– (स्त्री.) **धान्य मोजण्याचे एक परिमाण**, चार

शेर एक पायली ३६.

पायवणी– (स्त्री.) **पायाचे तीर्थ** १३३३, २८४४.

पाया– (पु.) **इमारतीचा जमिनीतील आधार** ७३९, २८१२.

पायाळ– (वि.) **पायाकडून जन्मलेला** ३८६५.

पार– (क्रि.वि.) १) **सीमा, मर्यादा** ३४, ३७७, ७०४, ११२५; पारु ३१०८;
(वा.प्र.) **पार उतरणे** – तरून जाणे १११, ६२४, १७२३; **पार पावणे** – पैलतीराला पोहोचणे ५३८; **पार पावविणे** – पैलतीराला पोहोचविणे ८१९;
२) **महिमा**; पार १०३८.

पारखणे– (क्रि.) **परीक्षा करणे**; पारखी ७९; पारखून ६९६.

पारखी– (वि.) **परीक्षा करणारा** ३०९, २०८९, २४०३; पारखिया २६०१.

पारखे-रिखे– (वि.) १) **परके**; पारख्या ४५४; पारखे ६५३; पारखी ९४६; पारखिये १०६५; पारखिया १३२३; पारिखे ६१४; पारिख्या १२६५; पारिखा १३०३;
२) **दूर**; पारिखा १३०७.

पारठा– (वि.) **मोठे मूल**; पारठी ३३८.

पारणे– (न.) १) **व्रतानंतरचे वा उत्सवानंतरचे भोजन** २५०, ४५५६;
(वा.प्र.) **पारणे फिटणे** – तृप्ती होणे १४७३;
२) **समाधान**; पारणी २२५९.

पारधी– (पु.) **शिकारी** ६०७, १७२१; पारधीच्या ४५; पारधिया २३५३.

पारपत्य– (न.) **सेवा** १३७६.

पारवा– (पु.) **एक पक्षी**; पारवी १८०७.

पारायण– (न.) **पुन्हा पुन्हा वाचणे** ३१३०.

पारिखेपण– (भा.ना.) **पारखण्याचे ज्ञान**.

पारुषणे– (क्रि.) **निष्फळ होणे**; पारुषतील ६१९; पारुषला ९३५.

पार्थिव– (वि.) **देह**; पार्थिवांची ३२२३.

पार्वतीवर– (वि.ना.) **शिव**; पार्वतीवरा १५७९; पार्वतीशंकर ४२००.

पाऱ्हेरा– (पु.) **राखण, पहारा** ८८७.

पालखी– (स्त्री.) **माणसांनी वाहून नेण्याचे वाहन** १७००.

पालट– (पु.) **बदल** २३९, १०७३, ३१४५.

पालटणे– (क्रि.) **बदलणे**; पालटिले ९४; पालटेन २७७; पालटिता ३८७; पालटला ४६१; पालटे ५६४, ४०७७; पालटूनि ११४९; पालटोच १३९२; पालटेना २०७३.

पालथी– (वि.) **उपडी** १६६; पालथे १७२८; ४०५९.

पालव– (पु.) १) **पदर** १९८, १६७६, ३२८९; पालवे १९८;
(वा.प्र.) **पालव घालणे** – दिवा विझविणे २०९३;
२) **साहाय्य**; पालवे ४४५९.

पालविणे– (क्रि.) **खुणावणे, बोलावणे**; पालवी १११; पालविती १६७४; पालवीत २२९९.

पालवी– (स्त्री.) **कृपा, प्रेम** ५१७.

पाला– (पु.) १) **झाडपाला** ३९४, १८५१; पाल्याची २०८६;
२) **झाडपाल्यांचे औषध**; पाले ३३१६.

पाल्हाळ– (पु.) **पसारा** १०७, १७९५.

पाव– (पु.) **पाय** २०१, १७८५, ३१८३.

पावक– (पु.) **अग्नी**; पावकासी ६७८, ३८९२.

पावटनी– (स्त्री.) **पायरी** १८९, ९२७, ४०८०; पावटणिया ३४५९.

पावडे– (न.) **कुबडीसारखे हात टेकण्याचे साधन** २७८७.

पावणे– (क्रि.) १) **मिळणे**; पावले ३७, ५५६; पावे ४८, ३७९, २०९१; पावाल १२२; पावती १२३; पावली १७७, १९१०; पाववावे २७८, १२६७; पाववील ३८४, १०२६; पावलो ३५७; पावलेनि ५३८; पावविसी ६०९; पावसील १२१०; पावईन १३२१; पावविते १३८५; पावल्याचा ४३५६;
२) **सहन करणे**; पावणे ४६;
३) **पोहचविणे**; पावी ७१; पाववी २१९, ३०५४; पावावया ३००; पावे ५६१; पावला ६७८;
४) **प्रसन्न होणे**; पावला १४८;
५) **येणे**; पावला १६४;
६) **वागणे**; पावती ४२८;
७) **अनुग्रह करणे**; पावसील ७५४;
८) **होणे**; पावती १३५२;
९) **घेणे**; पाववावे १३५९.

पावन– (वि.) **पवित्र** ६७३, १०२६; पावनाचा २०२५; पावनपतिता (वि.) ६७३, ६७४, ३३७९; पावनपंगती (स्त्री.) १०३६.

पावनपण– (भा.ना.) **पवित्रपणा** ४१७०.

पावशेर– (वि.) **एक परिमाण, शेराचा चौथा भाग** ३६८.

पावा– (पु.) **बासरी** १८४, ६४२; पावे १४८; पावयाच्या ४१२.

पाश– (पु.) **बंधन** ६२५, ७०९; पाशी ६२५; पाशा ३४४६.

पाषांड, पाषांडी– (वि.) **नास्तिक, पाखंडी**; पाषांडिया ३०८; पाषांड ८०४, २१३६; पाषांड्याची १४४४;
(वा.प्र.) **पाषांड करणे** – दांभिकपणा करणे.

पाषाण– (पु.) १) **दगड** ६७, ५६०, १४५६, ४५४५; पाषाणा ६७, ५२३; पाषाणाचे ६०२; पाषाणांची ३०८५; पाषाणी ३०९५; पाषाणामध्ये २३०२; पाषाणरूप (न.) २६२;
२) **दगडाचा देव**; पाषाण १२५, ५७३, १६८८.
(वा.प्र.) **पाषाण घालणे** – सोडून देणे, त्याग करणे ८५६; **पाषाण पडणे** – त्याग करणे २८३५;

पास– (क्रि.वि.) **जवळ** ६५०.

पासाव– (क्रि.वि.) **पासून** ९५६.

पाहणे– (क्रि.) १) **पाहणे**; पाहिन २; पाहा २४; पाहे ३५; पाही ३७; पाहासील ४२; पाहू ६४; पाहता ८८; पाहे १३२३; पाहिले १९७; पाहाती ७०४; पाहातेसी ८५२; पाहातो १११५; पाहातोसी १३१८; पाहेन १३४८; पाहोजासी ३६९२; पाहिलीया! ३९४७;
२) **घेणे**; पाही १४८.

पाहर– (पु.) **प्रहर, तीन तासांचा काळ**; पाहरा ३६; पाहारे ४३२.

पाहार– (स्त्री.) **जमीन खोदण्याचे लोखंडी हत्यार**; पाहारा ११४०.

पाहिजे– (क्रि.) **हवे असणे** ८, १३७२.

पाहुणा– (पु.) **घरी येणारा आप्त, मित्र इ.** १०५७, ४३०७; पाहुणे १६००.

पाहुणेर– (पु.) **पाहुणचार** ३५७०; पाहुणे ६८७.

पाहुनरु– (पु.) **पाहुणचार** ६२१.

पाहुणरउखते – (न.) **पाहुणचारासाठी मिळालेली वट्ट रक्कम** ६२१.

पाळक– (वि.) **पालनकर्ता**; पाळका १५५२.

पाळण– (न.) १) **पालनपोषण**; पाळण ९८;
२) **आचरण**; पाळण १२५, ९५६, ३३१५;
३) **रक्षण**; पाळण २६४, ४५२; पाळणपोषण– (न.) **सांभाळ** ३६९४.

पाळणा– (पु.) **पाळणा** २४८७.

पाळणे, पाळिणे– (क्रि.) १) **सांभाळणे**; पाळी १९४, २११८; पाळावया २८१; पाळिला ६१३; पाळावे १०१६; पाळियेला १२६०; पाळिले १३३३; पाळीतसे १४७१; पाळिलो ३३०८;
२) **मानणे**; पाळी १२५;
३) **पुरविणे**; पाळियेला १२५५; पाळणापुरते २६३.

पाळत– (स्त्री.) **टेहेळणी**; पाळतिया २२८; पाळतूनि ३७९; पाळती १६६५.

पाळी– (स्त्री.) १) **नांगर अगर कुळवाचा फेरा** ११४७;
२) **जात्याची पाळी**; पाळी १५९.

पाळे– (न.) **भांडे** ४२१९.

पिंगळा– (वि.ना.) **भक्तीने मुक्त झालेली वेश्या**; पिंगळेचा २५७.

पिंजरा– (पु.) **पशुपक्षांना बंद करून ठेवण्याचे साधन** १५६५.

पिंजारी– (वि.) **कापूस पिंजून गाद्या करणारा पिंजारी, संत दादू पिंजारी** ४२९९.

पिंड– (पु.) १) **देह, शरीर** ९८, १२१८, ३१२३; पिंडाच्या ८५९; पिंडास ११२९; पिंडा १४४०; पिंडी १७५७; पिंडाचे ३९३२; पिंडपोषक (वि.) ४०६१;
२) **भाताचा पिंड**; पिंडे २६७१; पिंडदान (न.) ७६६, १८२६;
३) **अडदांड**; पिंडदंड १२१४.
(वा.प्र.) **पिंड पाळणे** – शरीरपोषण करणे ६२३, १७२५;

पिंडी– (स्त्री.) **शिवपिंड** ३७३६.

पिंपळ– (पु.) **अश्वत्थ**; पिंपळासी २५७.

पिक– (न.) **शेतातील धान्य** ९०५; पिका ११४९.

पिकणे– (क्रि.) १) **धान्य तयार होणे**; पिकल्या ४०४; पिकले ५१३; पिके ७९२; पिकोन १२२३; पिकला १३४०; पिकविले १३६०; पिकवावे १८९४; पिकलिये ४३०३;
२) **निर्माण करणे**; पिकविला २३६९.

पिकधरणी– (स्त्री.) **तस्त थुंक्याचे भांडे** १७२४.

पिका– (न.) **जीर्ण शरीर** ३४२४.

पिच्छचामर– (न.) **मोरपिसाची चवरी**; पिच्छचामरे १५८२.

पिटणे– (क्रि.) १) **वाजविणे**; पिटू १९७; पिटिती २३८; पिटी १३३४;
२) **आदळणे**; पिटूनि १९८;
३) **ठोकणे**; पिटूनिया १३२४; पिटिता १४९२; पिटिलियाविण ४०३४.

पिटपिटघाणी– (स्त्री.) **दुर्गंधी** १२३९.

पिणे– (क्रि.) **प्राशन करणे**; पीता १५३; पीइन १०९४; प्याली १५२९; प्यावे २९००.

पितर– (पु.) **पूर्वज** ७५; पितरांचे ८३, १६५८; पितरांसि १२२; पित्रास ४५३; पितरां ३११४; पितरे ३६१०; पितरस्वरूपी (न.) १७८५.

पितळ– (न.) **एक धातू** ३३७, २८२७; पितळे ३३८९.

पिता– (पु.) १) **बाप** ३४, ९२९, १५६८; पितियासी ६८३; पित्याशी ८३७; पितियाने १५३३; पितियाचा २१६६; पित्यापुत्रत्वाचे – (न.) **वडील व मुलगा या नात्याचे** २६७१;
२) **परमेश्वर**; पिता १३४३.

पितृ– (पु.) **वाडवडील** २५; पितृऋण (न.) ३३१; पितृवचन (न.) २२६१; पितृशांती – **आप्तेष्टांना मारणारा** (पु.) २४८६; पितृसेवा – (स्त्री.) **आईवडिलांची सेवा** ४३०७.

पितृपूजन– (न.) **श्राद्ध**; पितृपूजना ३३७०.

पिप्पलिका– (स्त्री.) **मुंगी**; पिप्पलिकांची ४४३३.

पिलंगणे– (क्रि.) **(मान) खाली घालणे**; पिलंगत ३९४, ४०८.

पिलू– (न.) **पशुपक्ष्यांचे लहान मूल**; पिले ३६०; पिलयां १०९२; पिली २०४९.

पिवळा– (वि.) **पिवळा रंग** ५६४.

पिशुन–सुन– (वि.) **दुष्ट** ३९०, २०४८; पिशुनाचे ४६२; पिसुना ४०२३; पिसुने ४४८६.

पिसवी– (स्त्री.) **जपाची माळ झाकणारी पिशवी**; गोमुखी ३६१०.

पिसाळणे– (क्रि.) **वेड लागणे**; पिसाळलेवरी १३७.

पिसू– (स्त्री.) **एक कीटक**; पिसारागे; पिसवांच्या रागाने ५६.

पिसा-सी-से– **वेडा** २७२, ११४७, ३०३७; पिसी – **वेडी** ५६८; पिशा २४४५; पिसे – **वेड** ९९, ६१७; २३०४, ३१४९.

पिळणी– (स्त्री.) **चरकात घालून पिळणे** २३५३.

पिळणे– (क्रि.) **चुरगाळणे**; पिळोनिया २४५;
२) **धार काढणे**; पिळुनी ३८८७.

पिळा– (पु.) **गुंडाळा** १८९८.

पीठ– (न.) **धान्याचे पीठ** १७४५.

पीडणे– (क्रि.) **त्रास देणे**; पीडी ७७; पीडती १४६; पीडिलो १८८, १३३४; पीडिती २६७; पीडलेती ७०६; पीडो १०७६; पीडिली १५७१; पीडिले २७९५; पीडतोसी ३३७०.

पीडा– (स्त्री.) १) **त्रास, दुःख** ६३, ५८७, २९७२;
२) **गृहपीडा**; पीडा ५०३.

पीडित– (वि.) **त्रस्त, दुःखी** ४५९४.

पीत– (वि.) **पिवळा** ४३१३; पीतवर्ण (पु.) ८१६.

पीतांबर– (पु.) **पिवळ्या रंगाचे जरीचे सोवळे वस्त्र** ५, ६, १५१६; पीतांबरी ३६२; पीतांबरे १५५४; पीतांबरधारी (वि.) ४१९३; पीतांबरछाया (स्त्री.) ४२४३.

पीस– (न.) **पंख**; पिसाची १८०७.

पीळ– (पु.) **कपड्याचा पीळ** २२५१.

पुंगी– (स्त्री.) **फुंकून वाजविण्याचे एक वाद्य** २८५४.

पुंजाळ– (वि.) **तेजोगोल** १११२.

पुंजाळणे– (क्रि.) **तेजस्वी असणे**; पुंजाळले ४१५९.

पुंड– (वि.) **दांडगाई करणारा** ४३५, ६०३.

पुंडलीक– (वि.ना.) **एक भक्त** १९४, १५६८, ३८४२; पुंडलिकाचे १११, १५००; पुंडलिके ३६३, ८४२, १२८१; पुंडलीका ६४२; पुंडलिकाशी ६५२; पुंड्या ३८४२; पुंडलिकापासी ६६३.

पुंड्र– (न.) **कपाळावरील उभे गंध** १४९८.

पुची– (स्त्री.) **योनी** ७९७.

पुच्छ– (न.) **शेपूट** ५७३; पुच्छे २८५.
(वा.प्र.) **पुच्छ घोळणे** – गोंडा घोळणे, तोंडपुजेपणा करणे १८१४.

पुट– (न.) १) **आकार**; पुटाची २७१३;
२) **लेप**; पुट ४१०३; पुटाविण ३५१०.

पुंडी– (स्त्री.) १) **रोजची भिक्षा किंवा भोजन** ६०;
२) **कागदात बांधलेले सामान** १७४७.

पुढती– (क्रि.वि.) **वारंवार** ४०, ४५०, १३८९; पुढतीपुढती २४३१; पुडती पुडती १७१७.

पुढारणे– (क्रि.) **'पुढे हो' असे म्हणणे**; पुढारा ४२३; पुढारे २४६३.

पुढील– (न.) १) **पुढचे**; पुढीलिया १२०; पुढील १२७; पुढिले १२६४; पुढिलांचा १४९९; पुढिलांची १९६२;
२) **इतर**; पुढिलांचे २१४५; पुढिलांचा २३८१;
३) **पूर्वज**; पुढिलांची १९०;
४) **मोठे लोक, आदर्शलोक**; पुढिलांचे ९२८, २६३४.

पुढे– (क्रि.वि.) १) **नंतर**; पुढे २९, ६६, ८८, १४८; पुढिलिया १२०;
२) **समोर**; पुढे ३१;
३) **आधी**; पुढे ३८.

पुण्य– (न.) **सत्कृत्य** ७५, ६११, १३७१; पुण्ये १९४, ६२५, १३७८; पुण्या ८०८; पुण्यवंत (वि.) ३२६, ४२८, १५४५, १६४८; २५५६; पुण्यठाव (पु.) ४२७;

पुण्यपाप – (न.) **पुण्यरूपी** पाप ५३६, ५९२; पुण्यसाचा – (पु.) **पुण्यसंचन** ६३३; पुण्यपाप – (न.) **पुण्य आणि पाप** ६४४, १४६५; पुण्यभूमि (स्त्री.) ७८९; पुण्यदेश (पु.) ८७२; पुण्यलेश – (पु.) **थोडेसे पुण्य** ११२६; पुण्यविकरा (पु.) १२९७; पुण्यराशी (स्त्री.) १४९१, २८९१; पुण्यक्षये (पु.) १५०१; पुण्यपापविरहित (न.) १५७०; पुण्यरूप (वि.) १५८३; पुण्यशील (वि.) २०१३; पुण्यगाठी (स्त्री.) २३१९; पुण्यप्रसंगाचे (पु.) २८४१; पुण्यसाधन – (न.) **पुण्यप्राप्ती** ४३५०.

पुत– (पु.) **पुत्र** ४२४.

पुतळा– (पु.) १) **मूर्ती** ४, ६४४, ८११, १८१०;
२) **माणसे**; पुतळे २८३०;
३) **बाहुली**; पुतळा २९४७.

पुत्र– (पु.) **मुलगा** ७५, ३०१, १२६२; पुत्रासी ३४७; पुत्राची ३६०; पुत्रे १२०८; पुत्रा १४११; पुत्रस्नेहे (पु.) १७२७; पुत्रदाराधन (न.) १९६०; पुत्रामातेमध्ये (स्त्री.) २६५६; पुत्रपौत्राचा – (न.) **वंशजांचा** ४०५४; पुत्रपत्नीबंधूवरी (न.), ४५०५.

पुनरपि– (क्रि.वि.) **वारंवार** ३९६५.

पुनरावृत्ती– (स्त्री.) **पुनर्जन्म** ६५४.

पुनीत– (वि.) **पवित्र** १०७७, ४०८७.

पुन्हा– (क्रि.वि.) **पुन्हा** ६७४, १४४४.

पुरणे– (क्रि.) १) **पूर्ण होणे, तृप्ती होणे**; पुरे ७३, ८६४; पुरते २१४; पुरलीसे ४५२; पुराया ४९८; पुरले ५०३, ११२४; पुरतसे ८३१; पुरती ९७१; पुरेसे १३०१; पुरलिया १९६३ (स्थिर होणे.)
२) **निवास करणे**; पुरलासी ४३०१.
(वा.प्र.) **पुरे पडणे** – पुरेसे होणे १२०७;

पुरलासाटी– (?) **भोगासाठी** १२०३.

पुरविणे– (क्रि.) **पूर्ण करणे, पुरी करणे**; पुरवावी ५; पुरविली १७; पुरविले ३९; पुरवितो ४०; पुरवी ११५; १३५७; पुरविसी २००; पुरवू ३९१; पुरवील ३९६; पुरविते ४१४; पुरवावया ४५१; पुरवावे ८५४; पुरवूनि १६०१.

पुरविता– (वि.) **पुरविणारा** १८८५.

पुरश्चरण– (न.) **मंत्राचे अनुष्ठान**; पुरश्चरणी ६२१.

पुरस्कार– (पु.) **देणगी** ४१४.

पुरा– (वि.) **पूर्ण, तृप्त** ८, ६६२; पुरे ५४४.

पुराण– (न.) १) **धर्मग्रंथाचा एक गट** ९२, ६०९; पुराणे १३३, ५२०; १४५५, २४६७; पुराणी ५४४, ११०९, २११४; पुराणींचे ७०३; पुराणींची १०५९; पुराणांचे १४४३; पुराणप्रसिद्ध – (वि.) **प्राचीन काळापासून प्रसिद्ध** २३९०;
२) **पुराण सांगणे**; पुराण ६१३, २०४१; पुराणी १७५४;
(वा.प्र.) **पुराण सांगणे** – प्रवचन करणे २३०५, ४३९२.

पुराणिक– (पु.) **पुराण सांगणारा** १७३६; पुराणिकाची ११६.

पुरी– (स्त्री.) **गव्हाच्या पिठाचा तळून केलेला पदार्थ** ३७२०; पुऱ्या २८८, ४४५१.

पुरी– (स्त्री.) **नगर**; पुरी ३९४४.

पुरुष– (पु.) १) **पुरुष**; पुरुषा १२३७; पुरुषनारी – (न.) **पतिपत्नी** ४५२४;
२) **नवरा**; पुरुषासी ७६५.

पुरुषार्थ– (पु.) **पराक्रम** ६११, ४४९५.

पुरुषोत्तम– (वि.ना.) **विष्णू** ५९७, १८१५; पुरुषोत्तमा ५३, ८५४, २८१७.

पुष्ट– (वि.) १) **पोसलेले**; पुष्टे १७३०;
२) **रसरशीत**; पुष्ट २२६०, २२७८.

पुष्टी– (स्त्री.) १) **पाठिंबा, सहाय्य** १६०, १३६०;
२) **पोसलेले**; पुष्टी ३०४५;
३) **पाठ**; पुष्टी २७४३.

पुष्प– (न.) **फूल** ४३६, ३७९५; पुष्पाचा २११, १७२९; पुष्पे ३०६६, ४५१६; पुष्पवरुषाव (पु.) १८९; पुष्पांजुळ – (स्त्री.) **फुलांची ओंजळ** ६५९; पुष्पफळ (न.) ७६५; पुष्पवटिका – (स्त्री.) **बाग** १७९८; पुष्पप्रायी – (वि.) **फुलाप्रमाणे** ४२८२; पुष्पयाती (स्त्री.) ४५५६; पुष्पांजुळी (स्त्री.) ४५८०.

पुंस– (न.) **शेपूट**; पुसे १३३४; पुंसेविण ३३६४.

पुसणे– (क्रि.) १) **विचारणे**; पुसतसे १४१; पुसाव्या ३३०; पुसावे ४१६; पुसा ४२२; पुसोनिया ७१५; पुसती ८०३; पुसे ९९८; पुसावेसे १२१७; पुसाल १२८७; पुसियेला १३४७; पुसो १३६८; पुसावी १३७६; पुसेन १९३४; पुसी २६४६; पुसावया ३१०२;
२) **कोरडे करणे**; पुसी ४९७;
३) **फासणे**; पुसी ४०८;
४) **नाहीसा करणे**; पुसावा ४३४; पुसोनिया ४५७; पुसून २५८६;
५) **विचारपूस करणे**; पुससी ५२९; पुसोनिया १४९९.

पुसा– (पु.) **पोपट** ३७१९.

पुसापुसी– (स्त्री.) **चौकशी** २५३३.

पुस्तक– (न.) ग्रंथ; पुस्तकांची ४३३२.

पूजणे– (क्रि.) **पूजा करणे**; पूजी ६७, ६२१, १४६३; पूजिती २६२; पूजियेला ५०४; पूजावे ५९४; पूजो ६४८; पूजिता १०२८; पूजोनिया १२४२; पूजितो १३३४.

पूजन– (न.) **पूजा** ४६, ४५०, ९८६; पूजनी १७५; पूजनाची २७४; पूजनाचा ४१८;

पूजा– (स्त्री.) **पूजा** ४८, ४१७, १०३९; पूजेलागी ७९८; पूजापत्र – **पानपूजा** ४३६; पूजावलोकन ६१३; पूजायंत्र – **तंत्रमार्गातील पूजेचे साधन** ७८२.

पूज्य– (वि.) **आदरणीय, श्रद्धेय** १४४६, १५७२; पूज्या २७४; पुज्यमान – (वि.) **पूजनीय** ४४७; पूज्यता – **मानसन्मान** ३३९९.

पूतना– (वि.ना.) **कृष्णवधासाठी आलेली राक्षसी** २८४०.

पूर– (पु.) १) **पाण्याची भरती** ३४१, १४७४; पुरी ६०९, २१५९; पुरे १४९२;
२) **वैपुल्य**; पूर १८७, ३४९६.

पूर्ण– (वि.) १) **परमेश्वर**; पूर्णामाजी २६२;
२) **संपूर्ण**; पूर्ण ३८७, १५०९; पूर्णकळा – (वि.) **पौर्णिमेचा चंद्र** ४७५; पूर्णकाम – (वि.) **तृप्त** ६५८, २८८४; पूर्णाहुती – (स्त्री.) **समाप्तीची आहुती** १४२०; पूर्णबोध – (पु.) **उपदेश** १९९१; पूर्णसुख (न.) ४२०२; पूर्णअवतार (वि.) ४५१४;
(वा.प्र.) **पूर्ण करणे** – अनुभव घेणे; १४७८.

पूर्णता– (भा.ना.) **तृप्ती** २७१४.

पूर्णिमा– (स्त्री.) **महिन्याच्या शुद्ध पक्षाची १५ वी तिथी**; पूर्णिमेच्या ४७५; पूर्णिमेचा २८२१.

पूर्व– (वि.) **पूर्वीचे**; पूर्व **पूर्वायुष्य** २५७; पूर्वीच **पूर्वायुष्य** १८८८.

पूर्वकर्म– (न.) १) **पूर्वजन्मीचे कर्म**; पूर्वकर्मा ३८; पूर्वीलकर्म.
२) **पूर्वीची अवस्था**; पूर्वकर्मा ३३३३.

पूर्वज– (पु.) **वाडवडील** २७१; पूर्वजासी ७९०, ४४१०; पूर्वजा १२६२; पूर्वजांचा २८११; पूर्वजेंसी ४००९.

पूर्वजन्म– (पु.) **मागचा जन्म** २३८१.

पूर्वद्वार– (न.) **पूर्व दिशेचा दरवाजा**; पूर्वद्वारे ४०८;

पूर्वपुण्य– (न.) **पूर्वजन्मीचे पुण्य** १५८३; पूर्वपुण्ये २८२२; पूर्वपुण्यठेवा (पु.) २१८९; पूर्वपुण्यबळे (न.) ४५३६.

पूर्वानुओळख– (स्त्री.) **पूर्वकर्माची ओळख** ३८२७.

पूर्वापार– (क्रि.वि.) **परंपरेने चालत आलेले** ३१९९.

पृथक– (क्रि.वि.) **वेगळे, निराळे** ११७, २१७२, ४५१७; पृथकाची १३७५; पृथकाचे २०२८.

पृथिवी, पृथ्वी– (स्त्री.) **जग**; पृथिवीचा ३६३; पथिवीच्या ७२६; पृथिवी १३५६, २६२७; पृथ्वी १७२, १५७१; पृथ्वीचे २२९८; पृथ्वीसमान – **पृथ्वीदानाप्रमाणे** २६८.

पेंड– (स्त्री.) **पशूखाद्य**; पेंडखान १२३६.

पेंड– (पु.) **एक खेळ, हातात पेंडी घेऊन खेळायचा खेळ** ३०८१.

पेंडवळा– (पु.) **सीमा, मर्यादा** ४०१७.

पेटणे– (क्रि.) **आग लागणे**; पेटली १३१८; पेटवूनि ११४९.

पेटा– (पु.) **मोठी पेटी**; पेटे ३०७०.

पेटारा– (पु.) **सर्प ठेवण्याची बांबूची पेटी**; पेटारी १०९२, २५८०.

पेटी– (स्त्री.) १) **नदीतून तरून जाण्यासाठी केलेला लाकडी तराफा** ३६९, १३२२;
२) **चिलखत**; पेटी ४३४८.

पेठ– (स्त्री.) **बाजाराचे ठिकाण** ११३, ११२४, २११७; पेठे २००९, २९७३; पेठा ४००७.

पेठवणी– (स्त्री.) **बिदागी** ४२०.

पेड– (स्त्री.) **डोंगराच्या उतरणीवरील सपाट जमीन** २३१३.

पेणावणे– (क्रि.) **मुक्काम करणे** ३३००.

पेणे– (न.) **मुक्काम** ५६१, ८४२, ४२९८; पेणा १२६४; पेणी १९६५; पेणीया ३४९१.

पेरणी– (स्त्री.) **जमिनीत बी पेरणे** ८३३, ३३३१.

पेरणे– (क्रि.) **जमिनीत बी टाकणे** ९२; पेरीत १३०९; पेरितो १७९८; पेरे २०८६; पेरीजे ३०५५; पेरी ४०५५.

पेव– (न.) **धान्य साठविण्याचे जमिनीतील कोठार** २५५, ३४४३; पेवे ५१८; पेवात ४१९२; पेवामध्ये ७०९;
(वा.प्र.) **पेवावर हात ठेवणे** – संकटात सापडणे ४०९८.

पेशवे– (पु.) **पंतप्रधान** १८९०.

पेसपाड– (पु.) **धोरण, पेचपाच** २८६०.

पैंजण– (पु.) **नूपुर, स्त्रियांच्या पायातला अलंकार** १२५.

पैका– (पु.) **पैसा** १७५८.

पैज– (स्त्री.) **अट** २५००.

पैजार– (स्त्री.) **वहाण**; पैजारेचे ४३७८.

पैल– (क्रि.वि.) **पलीकडे** २०३, ११०१, १७०७; पैलतीर (न.) ४७८, ५८०; पैलपारु (पु.) ५१६; पैलथडी (स्त्री.) ६६२, १२९०; पैलतिरी (न.) ७१५; पैलीकडे (स्त्री.) ४२१४.

पैस– (वि.) **विस्तृत, ऐसपैस** ४९६, २३१४, २७५६.

पोकळ– (वि.) **अर्थहीन** २८०५, ३२१२.

पोकळी– (स्त्री.) १) **रिकामी जागा**; पोकळीमाजी १११३;
२) **बढाई**; पोकळी ३२१२;

पोकारणे– (क्रि.) **पुकारणे, हाक मारणे**; पोकारिला ३८५५.

पोचट– (वि.) **पोकळ** १७५२.

पोट– (न.) १) **उदर** ६०, १२२, १८६, ४५६; पोटासी ११; पोटाची ३६; पोटाचे ५५३; पोटा ५६९; पोटाकारणे ४२३; पोटासाटी ७८८; पोटापुरते १३५४; पोटाभेणे १५८९; पोटभरी – (वि.) **पोटभर** १४३, २०९; पोटपोसा – (वि.) **पोटभरू** २५९; पोटवेथा – (स्त्री.) **पोटाची चिंता** १७६९; पोटभय – (न.) **मनातील भीती**;
(वा.प्र.) **पोट भरणे** – चरितार्थ चालविणे ७४; **पोटाशी येणे** – जन्मास येणे १११; **पोटी वाहणे** – मनात असणे २५३; **पोट न भरणे** – समाधान न होणे ४२४; **पोटी घालणे** – माफ करणे ७६४; **पोटी वागविणे** – मनात ठेवणे ८७०; **पोट वाढविणे** – अनीती करणे ९६६; **पोट पुढे घालणे** – पोटाचे निमित्त करणे १२२९; **पोटी पडणे** – हृदयात प्रगट होणे १२९५; **पोटी राहणे** – हृदयात असणे १३२१; **पोट पिटणे** – भुकेने व्याकुळ होणे १३३४; **पोटा येणे** – जन्मास येणे १३३७; **पोट पाठीशी लागणे** –अन्नाची चिंता असणे १५६९; **पोट जाळणे** – निंद्य मार्गाने पोट भरणे ३०६५; **पोट पोसणे** – पोट भरणे १२२;
२) **आत**; पोटी ६२, ४४८, १३२९;
३) **ऐवजी**; पोटी ८७.

पोटाळणे – (क्रि.) १) **वेढा घालणे**; पोटाळी ३४२०;
२) **पाय पोटाशी घेणे**; पोटाळुनि ३८०२.

पोत– (पु.) **वस्त्राचा पदर**; पोता १८००.

पोतडी– (स्त्री.) **गाठोडे**; पोतडीचा ३६९२.

पोते– (न.) **गोणपाटाची मोठी पिशवी** ४६६; पोती १७४८.

पोथी– (स्त्री.) **हस्तलिखित ग्रंथ**; पोथ्या ४३९२.

पोभाळणे– (क्रि.) १) **वरून चालणे**; पोभाळिता १३१;
२) **गोंजारणे**; पोभाळिता १३९४.

पोर– (न.) **लहान मूल** १००, ३९१, ७७८; पोरे १२६, ४१०, १७२०; पोरा १४०, ५६८; पोरासी ८४४; पोरासवे ४४९५; पोरटे २२६; पोरटी १७४२; पोरटीयांची ३५३५.

पोरवडा– (पु.) १) **खूप मुलें** २५९.
२) **गैरव्यवस्था**; पोरवडा.

पोरी– (स्त्री.) **लहान मुलगी** १५१, ३८८.

पोवा– (पु.) **बासरी** ४३८५.

पोषक– (न.) **पोसणारा** १४४४.

पोषण– (न.) **पुष्ट करणे, वाढविणे**; पोषणा ९२२, २०५८; पोषणे १६५९.

पोसणे– (क्रि.) **सांभाळणे, वाढविणे**; पोसावे ५४८; पोसी ६८३; पोसणी २१३०; पोशिला ३०५५; पोसने ३०८८; पोसवी ३४१७; पोसाया ४२४८; पोसितोसि ४४१४.

पोसिंदा– (पु.) **पालनपोषण करणारा**; पोसिद्यांचे ३७३९.

पोहणी– (स्त्री.) **घाण** २३८२.

पोहणारा– (वि.) **पाण्यात पोहणारा** ८१९.

पोहणे– (क्रि.) **पाण्यात तरणे**; पोहुनि ७०१; पोहो ४०६१.

पोही– (स्त्री.) **पाणपोई** ४२६४; पोह्या १८०२.

पोहे– (न.) **तांदुळाचा खाद्य पदार्थ** २८२०.

पोळणे– (क्रि.) १) **भाजणे, चटका बसणे**; पोळला २०५; पोळेल ३५७५; पोळली ४२३९; पोळी ४३२३;
२) **उबग येणे, कंटाळा येणे**; पोळतसे ५४६;
३) **वेदना होणे**; पोळे ६२२.

पोळी– (स्त्री.) **पुरणपोळी** २७९, १५४१; साधी पोळी ३८०९.

प्रकट-गट– (वि.) **उघड**; प्रकट १२७२, २२७३; प्रगट २४९, ६५७, १४३८.

प्रकटणे-गटणे– (क्रि.) **उघड होणे**; प्रकटोनि १३७८; प्रगटे ६४५; प्रगटले ६७२, ३२५८; प्रगटेल १२९४; प्रगटला ४३७५.

प्रकार– (पु.) १) **उपासना पद्धत** ८५, १३३३;
२) **नमुना**; प्रकार १४५, १४९५; प्रकाराचे १९२;
३) **युक्ती**; प्रकार १४६०.

प्रकाश– (पु.) १) **उजेड** १७९, ९२५; प्रकाशे ६३७, १३१५, ३१३७; प्रकाशाची ८८३; प्रकाशी ७२६; प्रकाश १३२२; प्रकाशकिरण (पु.) २८९; प्रकाशसोहळा (पु.) ४३४५.

२) प्रकाश – तेज १३२२.
प्रकाशक– (पु.) प्रकाश देणारा ३२८५.
प्रकाशणे– (क्रि.) उजेड पडणे; प्रकाशिले २००२; प्रकाशला २७८४; प्रकाशली २८४७.
प्रकृतिस्वभाव– (पु.) मनोधर्म १३९०.
प्रचंड– (वि.) सामर्थ्यसंपन्न ४४७५.
प्रचित– (न.) अनुभव १२१९, ४१३६.
प्रचिती– (स्त्री.) प्रत्यय, अनुभव ११२९, २५८४.
प्रचुर– (वि.) विपुल; प्रचुरीश्वरासहित – (पु.) मोठ्या स्वराने ४५०३.
प्रजा– (स्त्री.) जनता २६७, १०६६, २०८८; प्रजांची – मुलाबाळांची ८०४; प्रजामध्ये १०६२.
प्रजिणे– (क्रि.) जन्म देणे; प्रजी १०७१.
प्रणिपात– (पु.) दंडवत, नमस्कार २२८१.
प्रताप– (पु.) १) दक्षिणा ४१९२; पाहा परताप;
२) पराक्रम; प्रताप २८४, १९९९; प्रतापे ११०७, ३०९३.
प्रतापी– (वि.) पराक्रमी २८४.
प्रतिउत्तर– (न.) उलट उत्तर; प्रतिउत्तराचे ९७६; प्रतिउत्तराची ३७७१.
प्रतिग्रह– (पु.) स्वीकार; प्रतिग्रहासी ३६१९.
प्रतित्य– (न.) अनुभव २०७२.
प्रतिदिन– (क्रि.वि.) नित्य; प्रतिदिनी २५०४.
प्रतिनिधी– (पु.) एक बिरूद १८९०.
प्रतिपादणे– (क्रि.) सांगणे; विवेचन करणे पतिपादी ५५२, २९५८; प्रतिपादिता १३९२; प्रतिपादलासे २७३५.
प्रतिपाळ– (पु.) सांभाळ ४४३१; प्रतिपाळा ४००१.
प्रतिपाळणे– (क्रि.) सांभाळणे; प्रतिपाळी ४१२, २५३५.
प्रतिबिंब– (न.) पडछाया ३६२३.
प्रतिमा– (स्त्री.) मूर्ती २९१, २४९९, ३८७५; प्रतिमेचे ७८५; प्रतिमारूप (न.) ४००६.
प्रतिवचन– (न.) संभाषण २३८८.
प्रतिष्ठ– (वि.) प्रतिष्ठित ११२७.
प्रतिष्ठा– (स्त्री.) मान्यता ९१४, ३४६२.
प्रतिष्ठिणे– (क्रि.) मान्यता मिळणे; प्रतिष्ठिले ८३२.
प्रतिज्ञा– (स्त्री.) निर्धार, ग्वाही १४३८, ३०७७.
प्रतीति– (स्त्री.) अनुभव ४४४८; प्रतीतिमुखे – (न.) अनुभवांद्वारे ४३३१.
प्रत्यक्ष– (वि.) साक्षात; मूर्तिमंत ५९, ८१२; प्रत्यक्षासी ९२, १८०२.

प्रत्यादर– (पु.) मोठा आदर ४३९६.
प्रथम– (सं.वि.) आरंभी ४५०, १४७२; प्रथमारंभी – (पु.) प्रारंभी ६१०; प्रथमभेटी (स्त्री.) ३२०३.
प्रधान– (वि.) १) महत्व ६६२;
२) श्रेष्ठ; प्रधान ८६३; प्रधानअष्टक – (न.) अष्टप्रधान १८९०.
प्रपंच– (पु.) लौकिक प्रपंच १४३८, २७६९; प्रपंचाचे ६४३; प्रपंचे १२८०; प्रपंचाची २२३६; प्रपंचापासूनि ५२२; प्रपंचापाठी (प्रपंचात) २३१२;
(वा.प्र.) प्रपंचाबाहेर येणे – प्रपंचाची आसक्ती सुटणे ८६६.
प्रबंध– (पु.) रचना ३११३.
प्रबळ– (वि.) १) सामर्थ्यवान २६००; प्रबल ३५५५.
२) अधिक दाट; प्रबळ ४२५.
प्रबळता– (भा.ना.) प्रखरता ६०९.
प्रबोध– (पु.) १) उपदेश १११, ४५४१;
२) लक्ष; प्रबोध १५१८.
प्रबोधणे– (क्रि.) उपदेश करणे; प्रबोधी १६३८.
प्रभा– (स्त्री.) तेज ३८४, १५१९, ३३८९.
प्रभात– (स्त्री.) पहाट; प्रभाते ८१७; प्रभातेसी १२५६.
प्रभू– (पु.) १) परमेश्वर ९४०; प्रभूसी १८९०; प्रभूची ३५०६;
२) राजा; प्रभू २४७०.
प्रमाण– (न.) १) परिमाण ४१, ९२;
२) निकष; प्रमाण १२३, ११४६, ३३०२;
३) निश्चित; प्रमाण १२६;
४) मान्य; प्रमाण ५०९, १७७५;
५) संख्या; प्रमाणाची १३२०;
६) प्रकार; प्रमाणे ३६९३.
प्रमाण– (वि.) मान्य, आदरणीय ११८, १३५७.
प्रयाग– (वि.ना.) तीर्थक्षेत्र २२९८, ४२०५.
प्रयाणकाळ– (पु.) मृत्युसमय ६१५.
प्रयास– (पु.) कष्ट, परिश्रम; प्रयासी ३१००.
प्रयोजन– (न.) कारण ५६५, १७४५; प्रयोजने ३२६५.
प्रयोजिणे– (क्रि.) योजना करणे; प्रयोजावे ३६८०, ३९६२;
प्रलय– (पु.) संहार १५७१.
प्रल्हाद– (वि.ना.) दैत्यकुळातील भक्त; प्रल्हादे १०८; प्रल्हादासि ३७२; प्रल्हादा ४१९; प्रल्हादाच्या १४३९; प्रल्हादाकारणे १७८४, ३०९१; प्रल्हादबाळ (पु.) ४३५९.

प्रवर्तणे– (क्रि.) १) प्रवृत्त होणे; प्रवर्तली ६३१, १२५९; प्रवर्तले ९१८; प्रवर्तला ३६१६;
२) निर्माण होणे; प्रवर्तणे ६२८.
प्रवास– (पु.) जीवनप्रवास ६१६.
प्रवाह– (पु.) १) ओघ; प्रवाहो १९७८;
२) मार्ग, वाट; प्रवाही ६१६;
३) रूढी; प्रवाहो ३५३५.
प्रवीण– (वि.) निष्णात १३४६, ३५७५.
प्रवृत्ति– (स्त्री.) क्रियाशीलता ४५०; प्रवृत्तिभागासी – (पु.) कार्य; विचार १८८७; प्रवृत्तिनिवृत्तीचे (स्त्री.) ४३३१.
प्रवेश– (पु.) शिरणे ३६४४.
प्रवेशणे– (क्रि.) प्रवेश करणे; प्रवेशले १०३४; प्रवेशता १३४२.
प्रश्न– (पु.) सवाल १३३३.
प्रसंग– (पु.) वेळ; प्रसंगी २०, ८७०, ९७१; प्रसंगे ९०९; प्रसंगावाचूनि १०६९;
(वा.प्र.) प्रसंग पडणे – वेळ येणे १८५४.
प्रसंगीक– (वि.) प्रसंगानुरूप ४३९६.
प्रसन्न– (वि.) संतुष्ट २७२, १४०७, २०३२.
प्रसवणे– (क्रि.) १) जन्म देणे; प्रसवली १३१९;
२) निर्माण करणे; प्रसवला ४२७.
प्रसाद– (पु.) श्रेष्ठ व्यक्तिकडून मिळालेली वस्तू ४५४, १३२१, १८५१; प्रसादाचा ३५४; प्रसादाची ५११;
२) कृपा; प्रसादे ४०; प्रसादाची २१९२;
३) गोडवा; प्रसादा ९०२;
४) सहजता; प्रसाद १३९५; प्रसादावाचूनी १२५४;
प्रसादसेवने – (पु.) प्रसाद भक्षणाने २६४१.
प्रसादिक– (वि.) प्रासादिक, अर्थसुलभ ४५०, ३२०४.
प्रसिद्ध– (वि.) सर्वज्ञात १४३९, २५६५.
प्रस्थान– (न.) निघण्याची वेळ १३१६.
प्रक्षाळिणे– (क्रि.) स्वच्छ करणे; प्रक्षाळिले १७३२; प्रक्षाळू ३०६२.
प्रांजळ– (वि.) सरळ २८७४.
प्रांत– (पु.) शेवट; प्रांती २०८६.
प्राकृत– (वि.) सामान्य; प्राकृता २६१, १६३०.
प्राक्तन– (न.) नशीब; प्राक्तनाच्या ४११७.
प्राचीन– (न.) नशीब ४२२८.
प्राण– (पु.) शरीरातील चैतन्य, जीव २९२, ६२३, १०९२; प्राणासी १९८०; प्राणाचा ४३९०;

प्राणासवेसाटी – (पु.) प्राणाबरोबर २०११; प्राणासवसाटी – (पु.) प्राणासह ३१९६; प्राणावेगळा (पु.) ३८८४; प्राणसखा – (वि.) जिवलग ४३९९; प्राणदाता (वि.) ३५९; प्राणवल्लभा (पु.) ३८४; प्राणेश्वरासवे (वि.) १६०३; प्राणसाटी – (न.) प्राणसंकट ३४४०; प्राणप्रयाण – (न.) मृत्यू ३१९८; प्राणविसावया – (वि.) प्राणाचे आश्रयस्थान ४४२९;
(वा.प्र.) प्राण फुटणे – मरणप्राय वेदना होणे ४०९, १२७८.
प्राणायाम– (पु.) अष्टांग योगातील एक पायरी ७९०.
प्राणाहुती– (स्त्री.) भोजनापूर्वीचा एक विधी २८८४.
प्राणी– (पु.) मनुष्यप्राणी; प्राणिया २५०४.
प्रातःस्नान– (न.) सकाळचे स्नान १७८७.
प्राप्त– (वि.) मिळालेले १५७०; प्राप्तकाळ घडी – (स्त्री.) आलेली वेळ १५०९; प्राप्तबीज – (न.) मिळालेले झाडाचे बी २००८.
प्राप्ती– (स्त्री.) लाभ १९२१.
प्रायश्चित्त– (न.) पापक्षालनासाठी होणारी शिक्षा ५५, ८१७, ४२४९; प्रायश्चित्ते १३८७, २१९६; प्रायश्चित्ती १५४३.
प्रारब्ध– (न.) १) नशीब, दैव ३२९, १०४९, २५३१; प्रारब्धाची २३, ७२५; प्रारब्धा १४१, १६२४, ३३०१; प्रारब्धाने २८७; प्रारब्धाचा ८९४; प्रारब्धे १०७९; प्रारब्धी १३५४; प्रारब्धेचि २८४९;
२) पूर्वजन्मीचे कर्म; प्रारब्ध २९४, ७७१, १२१०.
प्रार्थना– (स्त्री.) विनवणी २८८४, ४३७९.
प्रार्थिणे– (क्रि.) प्रार्थना करणे; प्रार्थिता ४०५३; प्रार्थित ४२४५.
प्रावरण, प्रावर्ण– (न.) वस्त्र; प्रावरणा १२८५; प्रावर्ण १८३८; प्रावर्णे २८१९.
प्राशणे– (क्रि.) पिणे; प्राशितील २९७२.
प्राशन– (न.) पिणे ३०९९.
प्रिय– (वि.) आवडते २७७२; प्रियभावे – (पु.) प्रेमभावे ३०४१; प्रियधनसुता – (न.) धन व मुलेबाळे यांचे प्रेम ३४६३; प्रियोत्तम – (वि.) फार प्रिय ४२२८.
प्रिया– (स्त्री.) प्रिय पत्नी १०८; प्रियापुत्रबंधु (न.) १३३४; प्रियापुत्रधन (न.) १४९७.
प्रीत– (स्त्री.) प्रेम १०३६, १६७५.
प्रीति– (स्त्री.) प्रेम ३१, १०७६, ३३०८; प्रीतीचे ३५; प्रीतीचा १३६, १६७३; प्रीतीसाटी ५७२; प्रीतिविण

३५६१; प्रीतिपात्र (न.) ३७७; प्रीतिभंग (पु.) ९५७; प्रीतिपडिभरे – (स्त्री.) **प्रेमाच्या उमाळ्याने** १९५०; प्रीतिउभड – **प्रेमाचा उमाळा** २६५६.

प्रीतिकर– (वि.) **प्रेम करणारा**; प्रीतिकरा १३.

प्रेत– (न.) **मढे, प्राणहीन देह** ५९, २०४५; प्रेतरूप (न.) ७४; ४३४१; प्रेतलोकाचारी – (पु.) **प्रेतवत आचार करणाऱ्या, कुणाकडेही लक्ष न देणाऱ्या** ३७७; प्रेतदेह (पु.) ४३७७.

प्रेम– (न.) **प्रेम** ३, ४७९, १९७८; प्रेमाची १३०; प्रेमाचिया २०८; प्रेमाचे ४६६; प्रेमे ४६७; प्रेमाच्या ७०१; प्रेमेविण १३७, ७८८; प्रेमभाव (पु.) ६८, ८७३; प्रेमदाता (वि.) १९३, ४२७; प्रेमपान्हा (पु.) ४४५, १०९९; १५५०; प्रेमामृत (न.) ४५०; प्रेमरसे (पु.) ४८१, ३७४६; प्रेमभातुके – (न.) **प्रेमरूप खाद्य** ५१४, १५०२; प्रेमसुख (न.) ५३३, १४४५; प्रेममिठी (स्त्री.) ६०७; प्रेमगुज (न.) ६७८; प्रेमसूत्रदोरी (स्त्री.) ७८३, ३५२२; प्रेमपाश (पु.) ८४२; प्रेमाछंदे (पु.) १४०४; प्रेमरसपान्हा (पु.) १५४०; प्रेमसिंधु (पु.) १५७६; प्रेमधगी (स्त्री.) प्रखर प्रेम १६६०; प्रेमापान्हारस (पु.) १७०२; प्रेमगुण (पु.) २०२५; प्रेमामृतपान (न.) २०५२; प्रेमभरित (न.) २३५५; प्रेमधारा (स्त्री.) २४५४; प्रेमबोधी (पु.) २५३०; प्रेमभाते – (न.) **प्रेमाचे वेड** २७७६; प्रेमसुखापुढे (न.) २९१५; प्रेमखूण (स्त्री.) २९६७; प्रेमच्छाया (स्त्री.) ३०९८; प्रेमतंतू (पु.) ३१३७; प्रेमदाने (न.) ३२५३; प्रेमप्रीतीपडिभरे – (पु.) **प्रेमाच्या उमाळ्याने** ३२९२; प्रेमसुखधणी – (स्त्री.) **प्रेमाची तृप्ती** ३९३३;
(वा.प्र.) **प्रेम चढणे** – प्रेम वाढणे १६६३.

प्रेमळ– (वि.) **सुलभ** १८८९; प्रेमाळाचे – **प्रियमित्राचे** ३६४१.

प्रेमा– (पु.) **प्रेम** ७९, १८८६.

प्रेरणे– (क्रि.) **प्रोत्साहन देणे**; प्रेरी ५२८; प्रेरिले १२५५.

प्रौढ– (वि.) **उत्तम**; प्रौढे ६०८.

प्रौढी– (स्त्री.) **मोठेपणा** ३६१५.

फ

फंद– (पु.) **नाद, छंद**; फंदी १६१४, २२३०, ३७९२.

फका– (पु.) **कोरडे घास खाऊन**; फकेवरी ७०
(वा.प्र.) **फके मारणे** – कोरडे अन्न खाणे २९६.

फकिर– (पु.) **मुसलमान साधू** २८६४, ४४४२.

फजित– (वि.) **अपमानित** ७६, ७८१, १६५३; फजितखोरा (वि.) २५०, २२२०.

फजिती– (स्त्री.) **मानहानी** ४०, ५६६, १६४२; फजितीचे २८, ३३८.

फट– (पु.) धिःकारवाचक शब्द ८९८.

फटकाळ– (वि.) **वाईट** ३३८३.

फटमर– (वि.) **भित्रा** १०७१; फटमरे ३१७९.

फटवणे– (क्रि.) **फसविणे**; फटवूं ९६५.

फटया– (वि.) **फटकळ**; फट्याचे ४२०६.

फड– (पु.) **विशिष्ट आचार विचारांचा समुदाय** १९०; फडी ७७०; फडा ८९०.

फडत्कार– (पु.) **पक्ष्यांच्या पंखांचा आवाज**; फडत्कारे १५९६; फडत्कारी ३७३६.

फडफडणे– (क्रि.) **पंख वेगाने हालविणे** १०९२.

फणस– (पु.) **एक फळ**; फणसातील ३८६९; फणसफळा (न.) ३९७३.

फणिवर– (वि.) **शेषनाग** ३०९३, ४३४९; फणिवराचा ४२००; फणिवरा ४४२३.

फणी– (पु.) **नाग** ४२८२.

फणी– (स्त्री.) **धान्य पेरण्याचे एक अवजार** ११४७.

फरश– (स्त्री.) **परशू** ४३५८.

फरशकमळ– (न.) **गणपतीच्या हातातील परशू व कमळ** १५८०.

फरशधर– (वि.) **परशूधारी गणेश** ६१०.

फरारणे– (क्रि.) **फडकणे**; फरारा १५३९.

फराळ– (पु.) **उपवासाचे पदार्थ**; फराळाच्या २११०.

फलकट– (न.) १) **सालपट, भूस**; फलकटाचा १२३९;
२) **निरर्थक**; फळकट २७३३.

फळ– (न.) १) **फळ** १६, ५८६, १३५८; फळे ६२, ५७३; फळात ६९७; फळासीचि १३३९; फळवृक्षयाती (स्त्री.) १७९८; फळाहारी – (वि.) **फळे खाणारा** १८८६; फळवनी (न.) २५००;
२) **जन्म**; फळ १६;
३) **प्राप्ती**; फळ ६७, ६२१; १३२३;
४) **परिणाम**; फळ ७१, ४४९; फळदायक १२११; फळदाता १७२९; फळभोग ३२३२; फळपाकी – **फळ मिळवून देणारा** ४००८;
५) **मनोरथ**; फळ ४९७; फळा ९९०;
(वा.प्र.) **फळ पावविणे** – फळ मिळवून देणे ६०५; **फळासी येणे** – फलद्रूप होणे ८४६; **फळा येणे** – फलद्रूप होणे ९०५.

फळणे– (क्रि.) १) **सफल होणे**; फळे ८२, ८२१,

१३२७; फळले ३७६, १९६९; फळला ४१९२;
२) **वृक्ष फळांनी लगडणे**; फळले ९०५.

फळी– (स्त्री.) १) **लाकडी फळी** ४४८;
२) **बाजू**;
(वा.प्र.) **फळी फोडणे** – प्रतिपक्षाच्या पाटीत घुसणे २२७.

फांजी– (स्त्री.) **गावाच्या संरक्षणासाठी बांधलेली भिंत** ४५९८.

फांदा– (पु.) **पाश, फासा** १०९२.

फाक– (स्त्री.) **शिवी** ४४८.

फाकणे– (क्रि.) १) **दूर जाणे, अलग होणे**; फाकू १२७; फाकल्या १४४, ३८८; फाको ३८९; फाकता ३९५; फाकले ६७२; फाकलिया २०७०;
२) **पसरणे**; फाकले १५८१;
३) **विचलित होणे**; फाको १६५०;
४) **वाटणी करणे**; फाकिला २२३२;
५) **वाटा फुटणे**; फाकती २६९९.

फाटके– (वि.) **फाटलेले** १०९१.

फाटा– (पु.) १) **मार्ग** २०७०; २८०१;
२) **१ हा आकडा काढण्यासाठी ओढलेली उभी रेघ** २५८६.
३) **अडथळा**; फाटा २९१३;
(वा.प्र.) **फाटे फोडणे** – सबबी सांगणे २०८१; **फाटा होणे** – मार्ग फुटणे ३९७१.

फाडणे– (क्रि.) १) **चिरणे**; फाडी १३४५;
२) **तुकडे करणे**; फाडफाडू २०९.

फाडाफाडी– (स्त्री.) **तुकडे करणे** ३३०९.

फार– (क्रि.वि.) **पुष्कळ, खूप** ५२, ९१९, १४८६; फारसी ४२१९.

फावणे– (क्रि.) **संधी मिळणे**; फावला १५, १३६५, २०७१; फावले १९३, ८२३; १५२४; फावेल २०८, ३६८९; फावे १२८१; फावल्या १४०२; फावली १४१५; फावलियावरी १८४०.

फास– (पु.) १) **कापणे** ३२१०;
२) **जुगारातील फासा**; फास १७०८;
३) **पाश, बंधन**; फास ३७८७.

फासणे– (क्रि.) **कापणे**; फासावे १३७२; फासे १३९७; फासिले २४००; फासू ३३१६.

फासा– (पु.) १) **गळ** ९४, १०९२; फासे ३३१५;
२) **पाश**; फासा ३६२, १०८६, २६५४;
(वा.प्र.) **फासा घालणे** – गळ टाकणे ६०३; **फासा ओढणे** – फाशीचा दोर ओढणे ११२७.

फिका– (वि.) १) **निरर्थक, निष्फळ** १५२, १६८६; फिके २६६०;
२) **दुर्बळ**; फिके १७१;
३) **अगोड**; फिके ९३४, १९५७;
४) **मळकट**; फिके २०९५;
५) **खोटा**; फिक्याचे ३७७७;
६) **निर्जीव**; फिके १७५२.

फिटणे– (क्रि.) १) **नाहीसा होणे**; फिटेल ४१६; फिटोनि ४६०; फिटे ६०९; फिटले १६५८; फिटईल २८२२;
२) **तृप्ती होणे**; फिटे ६१७;
३) **संपणे**; फिटे १७४९;
४) **समजणे**; फिटल्यावाचून २३३५.

फिटाफीट– (स्त्री.) **देणेघेणे संपणे** २७१७, ३८१८.

फिरंग– (स्त्री.) **तरवार** ४२९८; फिरंगी ५६०, २९८४; फिरंगीच्या २९१६.

फिरणे– (क्रि.) १) **वळणे; फिरणे**, फिरावे ३०; फिरे ९८, १२७४; फिरा १२८; फिरती २४८, ४३२; फिरू ३६२; फिरली ४२५; फिरोन ५१०; फिरोनिया ५५६; फिरताची १२१०; फिराऊनि १७०७; फिरतसो २३०१;
२) **बदलणे**; फिराविला ४६१;
३) **पुन्हा, फिरून**; फिराऊनी ९६८;
४) **अदलाबदल करणे**; फिराविली २८३६.

फिर्याद– (स्त्री.) **लेखी तक्रार** ४३५६.

फुंज– (पु.) **अभिमान, ताठा** १००१.

फुंद– (न.) **रडणे** ४५४४.

फुंदणे– (क्रि.) १) **हुंदके देऊन रडणे**; फुंदे ११६, १२२१; फुंदोनिया ५६७; फुंदा १७३२; फुंदता २१६८.
२) **ताठ्याने वागणे**; फुंदो २४५१.

फुकट– (वि.) **व्यर्थ** ३०७, ३५३६; फुकटशायी फुकटची १६७१.

फुका– (वि.) **फुकटचे** २९७६; फुकाची २४७९; फुकासाठी २९१०.

फुगडी– (स्त्री.) **बायकांचा एक खेळ** १५०, १५१;
(वा.प्र.) **फुगडी घालणे** – फुगडी खेळणे १५०.

फुगणे– (क्रि.) १) **फुगणे**; फुगते १५६६; फुगावे ३८५४;
२) **मिजास करणे**; फुगोनि ३३६४.

फुटकी– (वि.) **फुटकी, भोक पडलेली** १८७४.

फुटके – (वि.) **दुर्दैवी** ४२४१.

फुटणे– (क्रि.) १) **भग्न होणे**; फुटती ६२५; फुटोनिया १३१८; फुटलिया १४४०;

२) छाती फुटणे, धक्का बसणे, हादरणे; फुटे २०४२;
३) अंकुर फुटणे; फुटती २३१०.

फुटाणा– (पु.) **भाजलेला हरभरा**; फुटाणे १३२.

फुदी– (स्त्री.) **स्त्रीची योनी** १४६३.

फुलवरा– (पु.) **फुलांची माळ** ४१४.

फुलविणे– (क्रि.) **प्रदर्शन करणे**; फुलविले ३७७२.

फू– (ध्वन्यनुकारी शब्द) **फुगडी खेळताना तोंडाने होणारा आवाज** १५०.

फूल– (न.) **पुष्प**; फुले ३६, १४४.

फेडिणे– (क्रि.) १) **सोडणे**; फेडिले ५६; फेडियले ९२; फेडावया १५९९;
२) **स्वच्छ करणे**; फेडावा.

फेपरे– (न.) **तोंडाला फेस येऊन अंगाला कंप सुटणे** ४६६.

फेर– (पु.) १) **वर्तुळ, हातात हात घालून वर्तुळाकार नाचणे** १३९, ४५९, १५८०; फेरे १४४, ४१८७; फेरी १४५, ४५५; फेरा ४३३, ६३४;
२) **चक्र जन्ममृत्यूचे**; फेरी १९०, १९२०; फेरा २०१, १३५५; २१८३; फेर ४३३९;
३) **खेटा**; फेरी ४६३;
४) **घिरट्या घालणे**; फेरे १८४१;
५) **फरक**; फेर १९९२;
६) **पुन्हा**; फेर २०७२.

फोक– (पु.) **झाडाची लांब छडी** ९०३.

फोडणे– (क्रि.) १) **तुकडे करणे**; फोडिल्या २२९; फोडी ७७४; फोडितो १०८८; फोडू १२८५; फोडुनी १५७६; फोडिताती ३९३७; फोडो ४४८४;
२) **खुले करणे**; फोडिले ६९६, ३२५०;
३) **जखम करणे**; फोडियेला १२०८;
४) **फाडणे**; फोडोनिया १४३९;
५) **लुटविली**; फोडिली ४३५६;
(वा.प्र.) **उर फोडणे** – धाप लागणे ९९.

फोडी– (स्त्री.) **तुकडा** १०८८.

फोल– (वि.) १) **व्यर्थ, निरर्थक** ७०, ५३१, १४७५; ३४९२;
२) **खोटे**; फोल ६३७;
३) **पोचट**; फोल १८५३; फोलकट (न.) ६३४.

फोस– (वि.) **पोकळ, निरर्थक** ७४९, ३७८६.

ब

बंका– (वि.ना.) **संत चोखोबाचा मेव्हणा** ४२९९.

बंड– (न.) **देखावा** ३१७९;
२) **बडेजाव**; बंड ४१०५, ४३४५.

बंद– (पु.) **बंधन** २७, ११४२; बंदी २४७, ३१३१; बंदशाळ – (स्त्री.) **बंदिशाळा** १५७६.

बंदरवाणी– (स्त्री.) १) **बंदिखाना** २३०२;
२) **चोर**; बंद ६२३;
३) **नाडी**; बंद १४८५.

बंदर– (न.) १) **जहाज उभे करण्याचे समुद्राकाठचे ठिकाण** १५३९, ३४८५; बंदरीचे २६५५;
२) **द्वारका**; बंदरीचे ३३०५.

बंदी– (स्त्री.) **नाड्यांनी बांधायचा अंगरखा** १४८५.

बंदिजन– (पु.) **सेवक** २४४; ४३३४; बंदिजना ३९६२.

बंध– (पु.) १) **बंधन**; बंदू ३४५; बंद ९१४; बंधू ११२३; बंदी – **बंधनातून** ३४३९.
२) **गायन प्रकार** ७८२.

बंधन– (न.) १) **बंधन** २९१; ७७९, २०९९; बंधने ७१८; बंधनी २४४३; बंधनाची २५३९; बंधनापासूनिया १३३६; बंधनापासूनिया १४९६;
२) **मर्यादा**; बंधना ३९२.

बंधु– (पु.) **भाऊ** १०६, ६२९, २७५८; बंधुवर्ग (पु.) ४४२७, ४०५४; बंधुवर्ग (पु.) ३३६८; बंधुजन (पु.) २६८०.

बईल– (पु.) ४१२२ पाहा **बैल**.

बक– (पु) **बगळा** ३३७७; बकध्यान – (न.) **ढोंग** ९४.

बग– (पु.) १) **बकाचे रूप घेतलेला असुर** १८०३;
२) **बगळा**; बग २०२६.

बगळा– (पु.) **एक पक्षी** १७९७.

बगाड– (न.) **पाठीला गळ टोचून घेणे** ३५७०.

बचनाग– (न.) **एक जलाल विष** २९८; बचनागाची ३८७०.

बचमंगळ– (न.) **गोंधळ** २३७२.

बटीक– (स्त्री.) **दासी** ३७४; बटकीचे शिवी ४३६१.

बडबड– (स्त्री.) **टकळी** ११२, ११३७, ३२९४; बडबडीची २१८८.

बडबडणे– (क्रि.) **खूप बोलणे**; बडबडितो ३३४; बडबडू ७४४; बडबडी ८०४, २०३१; बडबडिलो १८५२; बडबडविती २१७८.

बडिवार– (पु.) **मोठेपण** २६५७, ४४४०.

बत्तीस– (सं.वि.) **एक संख्या** १६५४.

बदबदा– (क्रि.वि.) **सतत** ६८३, ४२९६.

बद्ध– (वि.) **बंधनात असलेला** ३००, १५७०.

बद्धता– (भा.ना.) **बंधन** २६५३.

बधिर– (वि.) **बहिरा** २५८; ४४०९.

बन– (न.) **बन**; बनी ४१९.

बभ्रु– (वि.ना.) **बभ्रुवाहन**; अर्जुनपुत्र १५५७.

बभ्रू– (वि.) **बडबड्या**; बभ्रूचिया ९३०.

बरग– (न.) **धान्य**; बरगासाठी ८५१.

बरड– (वि.) **नापीक जमीन** ३०५५.

बरबंटा– (पु.) **चांगला, उत्तम**; बरबंट २०४०.

बरवा-वी-वे– (वि.) **चांगला**; बरवा १८३, ७२०, १८५१; बरव्या ३९१; बरवयाबरवंट (पु.) २९०२; बरवियाचा (पु.) ३३५४; बरवी (स्त्री.) ४२०, ८४४; बरवे (न.) ३५६, ९७१; १९५५.

बरळ– (स्त्री.) १) **बडबड** ७५१, २४८७;
२) **नादिष्ट**; बरळ ८४०.

बरळणे– (क्रि.) **बडबड करणे** ८४०, ४०४५.

बराडी– (वि.) १) **आधाशी, हावरट** ३४३, १६५७, ३४१३; बराडियाची ३४७७;
२) **खूप**; बराडी ५८५.

बरे– (वि.) १) **चांगले**; बरे ३९, ७१८, १७५९; बरा ४२, ७७९; बरी १४८, २८८६; बऱ्या २३७५;
२) **उचित**; बरा ४१.

बलात्कार– (पु.) **जबरदस्ती**; बलात्कारे ४१६४.

बलुते– (न.) **गावगाड्यातील बारा हक्कदारांपैकी एक**; बलुती २९७३.

बल्लाळ– (वि.ना.) **एक गणेश नाम**; बल्लाळाचे ७८९.

बसकोळ्या– (वि.) **बसक्या, बुटका** ४१८.

बसवंत– (वि.ना.) **उपास्य दैवत** १९०, १९१, १९२, १९५.

बसविणे– (क्रि.) **उभारणे** २८०१.

बस्वणा– (पु.) **बैल**; बस्वणाची ३५८५.

बहिण– (स्त्री.) **बहीण**; बहिणी ५१६, १७५७; ४०२३; बहिण २९१७.

बहिर– (वि.) **बहिरा** ३७७, १७८२; बहिरे १९१; बहिराट १३९५.

बहिरव– (वि.ना.) **एक देवता**; भैरव ७८९; २३८४.

बहिरवास– (पु.) **बाहेरच्या बाजूस** १४८५.

बहिर्मुख– (वि.) **वरपांगी पाहणारा** ७२, ६७९; बहिमुखापाशी ४१२०.

बहु– (क्रि.विं.) **खूप, विपुल** ४४, ४३३, १४५१; बहुच १३०; बहुतोंडे – (वि.) **वायफळ बडबड करणारे** २८८; बहुवेषपंथे – (वि.) **पुष्कळ वेष व पंथ असणारे** ३७९; बहुसार – (न.) **विपुल आशयाचे** ४२६; बहुमतापासूनि (न.) ६४१; बहुवस – (वि.) **विपुल** ६६१; बहुरस (पु.) ६८०; बहुसाल – (बहु.)(न.) **वर्षानुवर्षे** ८०५; बहुकाळ – (पु.) **खूप दिवस** १०८०; बहुक्षीद क्षीण – (वि.) **खेदाने फार खिन्न झालेला** १२६९; बहुएकी – (क्रि.वि.) **पुष्कळ** १३७४; बहुवरी – (क्रि.वि.) **पुष्कळ** १४३४; बहुरूपे (न.) १४५१; बहुकानदृष्टी – (वि.) **खूप कानांनी ऐकणारा व खूप डोळ्यांनी पाहणारा** १९४६; बहुमुखे – (न.) **अनेक मुखांनी** १९४६; बहुदिसांचे – (पु.) **पुष्कळ दिवसांचे** २०६२; बहुथोड्या – (क्रि.वि.) **थोडेफार** २०८७; बहुश्रुत – (वि.) **खूप ऐकलेला; पंडित** २०९६; बहुरंगे – (पु.) **विविधरूपी** २२०४; बहुबळे – (वि.) **शक्तिमान** २२५८; बहुजन्मांचे (पु.) २३७०; बहुनावे (न.) २६१८; बहुभावे – (पु.) **विविधभाव** २६१८; बहुमति – (वि.) **फार शहाणा** २७०७; बहुग्रंथी – (वि.) **पंडित** २८७४; बहुगर्भवासी – (वि.) **अनेक जन्म घेणारा** ३२६२; बहुमोल (वि.) ३३५९; बहुपापी (वि.) ३४४७; बहुबहु – (क्रि.वि.) **खूप** ३९२३; बहुफारे – (क्रि.वि.) **अतिशय** ४५६४.

बहुडविणे– (क्रि.) **निरोप देणे**; बहुडविले ४९९, ४५५१.

बहुडा– (पु.) **वर्षाव** ४६८.

बहुत– (क्रि.वि.) **खूप, विपुल** ३७६, १५४८; बहुतांच्या २८, ३७९; बहुता ९१, ७२३, १५४८, २०१८; बहुते २०९; बहुती ३३८; बहुतांनी ५०१; बहुतांची १४६१; बहुतांचे १८१०; बहुताला ३५५१; बहुतांकारणे १३७२.

बहुतेक– (क्रि.वि.) **पुष्कळ** ९६६, १७६१; बहुतेके १५१६, १५७०.

बहुरूपी– (वि.) **अनेक प्रकारची सोंगे घेणारा** ५५२, २२८०; बहुरूप ५६४; बहुरुप्याची ३२०८; बहुरूपी ३३५८.

बळ– (न.) १) **शक्ती, सामर्थ्य** ९, ५५४, १८७८; बळे १९२, ८६६, १९९०; बळेचि २३८३;
२) **जोरजोराने**; बळे २४२;
३) **आपणहून**; बळे २४३, १२१५;
४) **जबरदस्ती**; बळे ३०५, ६८६; बळकट (वि.) ४७८, ९६८, १९९१; बळबुद्धी – (स्त्री.) **शक्ती आणि बुद्धी** ६३१; बळबडिवार – (पु.) **शक्तीचा बडेजाव** २०४०; बळयुक्ति – (स्त्री.) **शक्ती व युक्ती** २१५८; बळजोडा – (न.) **शक्तीचे साहाय्य** ३७९२;
(वा.प्र.) **बळ मिळणे** – शक्ती येणे २०५; बळ येणे – हमरीतुमरीवर येणे ८५६; **बळ करणे** – आग्रह करणे

११९७; **बळ करणे** – दंडेली करणे २२४९.
बळकावणे– (क्रि.) **लुबाडणे**; बळकाविले ३४४६.
बळात्कार– (पु.) **जबरदस्ती** २४७५.
बळिया– (वि.) **बलवान, सामर्थ्यवान** २१९, १५६८; बळियाचा ९; बळियाच्या १३; बळिये ४४; बळियाचे ५२१; बळियाढा – **बलवंत** २३१२; बळियाशिरोमणी २३६०.
बळिवंत– (वि.) **बलवान** ६३८; १०५०, २२४७; बळिवंता १७६२.
बळी– (वि.) १) **बलवंत** १३, ४१२, ११४१, १८६८;
२) **रक्षणकर्ता**; बळी ४२४;
३) **अर्पण करणे**; बळी २४४०;
(वा.प्र.) **बळी देणे** – अर्पण करणे ९३७, १७७७, ३१३१.
बळी– (वि.ना.) **एक पौराणिक राजा** १३३, ६५२, ३०५४; बळिने १२०८; बळिच्या १५००; बळीचे १८६७; बळीद्वारी १८२०.
बांड– (न.) **बाटुक, कणसे न आलेला जोंधळा**; बांडेल्याचे २६३६.
बांडा– (वि.) **काळ्या पांढऱ्या रंगाचा** ७७७, ३३६४.
बांदी– (स्त्री.) **दासी**; बटीक; बांदीचा ४०६०.
बांदोडी– (स्त्री.) **बंदिवास** २८५; बांदवडी ४०५४, ४३४४.
बांधणे– (क्रि.) १) **एकत्रित करणे**; बांधू ३८, ७०१; बांधिती २२१, ३८८; बांधी २२२; बांधेन ३९१; बांधला ४६६; बांधलो ६१६; बांधुनिया ८९७; बांधवूनि २०१६; बांधावी २३७४; बांधल्याचेपरी २७३७;
२) **बद्ध होणे**; बांधोन १०१२;
३) **बांधून घेणे**; बांधविला १२०७;
४) **उभारणे**; बांधिले २००८;
५) **गुंतविणे**; बांधिले २११७;
६) **रचना करणे**; बांधिलिया ३०३९.
बांधव– (पु.) **आप्त**; बांधवा ४४२३.
बांधा– (पु.) १) **गाठोडे**; ६६०;
२) **बांधेला**; बांधा ७२७;
३) **बनलेला**; बांधा १७८३;
४) **रचना**; बांधे ३०३९;
५) **स्वाधीन**; बांधीला ४०१२.
बा– (क्रि.) **येणे** ८७.
बा– (पादपूरणार्थक अव्यय) ४२८, १४९६.
बा– (पु.) **बाप, पिता** ४०४, १७०७; बाचे १९७९, २७५५.

बाइ, बाई– (स्त्री.) **स्त्री** २६; बाइयांनो ४, १९; बाई (स्त्री.) २११, ४५८; बाईये ३९१, ११०६.
बाइल-ईल– (स्त्री.) **पत्नी**; बाइला १९४; बाइलेचा ४५३, ४०२३; बाइलेच्या ६८३, १३६७; बाइलेचे १७४५; बाईल ८३, ७६५, २९६६.
बाकी– (स्त्री.) १) **कर्जाची थकबाकी** १७५०, १९८१;
२) **शिल्लक**; बाकी ४२४७;
(वा.प्र.) **बाकी झडणे** – हिशोब पुरा करणे २५४०.
बाखर– (न.) १) **पुरण** २०८०;
२) **कणीक भाजून गूळ घालून केलेला खाद्य पदार्थ**; बाखराची ४०६६.
बागडणे– (क्रि.) **आनंदाने नाचणे**; बागडे २३०२.
बागुल– (पु.) **लहान मुलांना भीती दाखविण्यासाठी उच्चारलेला शब्द** ४२५, २४८७; बागुलाचे ७४३.
बाज– (स्त्री.) **दोऱ्यांनी विणलेली लाकडी चौपाई** २४५२; बाजे १५६४, १९८१; बाजावरी २०९; बाजेवरी २३५५.
बाजागिरी– (स्त्री.) **जादू, गारुड** १८०७, ४४५४.
बाजार– (पु.) १) **निरनिराळ्या वस्तूंचे विक्रीचे ठिकाण** ४६३, ३८१७; बाजारी ९०२; बाजारे २४५१; बाजारात २४८८;
२) **दिखाऊ**; बाजारी १८१२.
बाजुबंद– (पु.) **दंडातील एक अलंकार**; बाजुबंदजोडी ४२४५.
बाटणे– (क्रि.) **अपवित्र होणे**; बाटो ४५०; बाटवू २२९४; बाटलो ३२६२.
बाण– (पु.) **एक शस्त्र** ६५७, १४९३, २०३९; बाणी १३३; बाणा ६०७; बाणे ६९२, ९३०.
बाणणे– (क्रि.) **अंगात मुरणे, आत्मसात करणे**; बाणे ८११; बाणले १०३५; बाणली १५७७; बाणोनि २६६५.
बाध– (पु.) १) **अडचण, अडथळा** ५७९, ८३४;
२) त्रास; बाध ४२५, ६५०;
३) बंधनकारक; बाध २०२.
बाधक– (वि.) **तापदायक** २०४२; बाधिकेच्या ३७१२.
बाधणे– (क्रि.) **त्रास होणे**; बाधू ३७२, १७४३; बाधी ६२४, १४५०; बाधीतना २७५२.
बाधा– (स्त्री.) १) **त्रास** ३४०; १३३१, २५३१;
२) **व्यसन**; बाधा १०३४;
बाप– (पु.) १) **वडील** १३५, ३४९, १४३४; बापासी

१९९४; बापे २७६४;
२) **कोणतीही व्यक्ती**; बापा ८६, ६७८; २२६९;
३) **रक्षणकर्ता**; बाप २१९, १९२८;
४) **विठ्ठल**; बापा ९८३; बापमाय (न.) ४९, ६११; १५९३; बापमाये (न.) १०९२; बापघर –(न.) **वडिलांचे घर** २८५८.
बापुडा– (वि.) १) **दुर्बल, बिचारा** ७००, १६९२; बापुडे १४३, ९८७, १७९६;
२) **भोळीभाबडी**; बापुडी ४१४, १४९६; २३४५.
बाबाजी– (वि.ना.) **तुकारामांचे गुरू** ३६८; बाबाजीसद्‌गुरु (न.) ४५०५.
बाभळ, बाभुळ– (स्त्री.) **एक काटेरी वृक्ष**; बाभुळा ९९०; बाभळा १७९८.
बार– (स्त्री.) १) **खेप, पाळी** १५४;
२) **सातत्य, पुनःपुन्हा**; बार १५५;
३) **बरोबरी**; बार १५०.
बारगीर– (पु.) **मालकाचा घोडा सांभाळणारा मोतद्दार**; बारगीर सेवक ३६८५;
बारा– (सं.वि.) **एक संख्या** ३९६, २४८७, ४२४७; बाराही १९१; बारावा २६७०; बारावाटा – (स्त्री.) **सर्व दिशांना** २३८५.
बाल– (न.) **लहान मूल**; बाले ३०८१.
बालत्व– (भा.ना.) **बालपण** १४३४.
बालिस्त– (न.) **तक्क्या**; बालिस्ते १२८७, ३११५.
बावन– (सं.वि.) १) **एक संख्या** ४६४;
२) **उत्तम चंदन**; बावन २८७६.
बावरी– (वि.) **वेडी** ३७८.
बावळा– (वि.) **भोळसर** १८६५; बावळ्यांचा २२०२.
बावी– (स्त्री.) **बांधलेली विहीर** १८३६, ४०९२.
बासर– (वि.) १) **वावगी** ९३१;
२) **बेजबाबदार**; बासर १२३९;
३) **स्वैर**; बासर २१४७, २९२२;
४) **व्यापक**; बासर १८६५.
बासर– (पु.) **दिवस** ९८६.
बाहणे– (क्रि.) **हाक मारणे**; बाहे ४०१७.
बाहात्तर– (सं.वि.) **एक संख्या** २३९४.
बाही– (स्त्री.) **बाजू** ४७४; १५८२.
बाहुली– (स्त्री.) **बुबुळ** २६४९.
बाहे– (क्रि.वि.) **बाहेर** १६११.
बाहेर– (क्रि.वि.) **बाहेर** १२८; बाहेरी २२८, १०८२; २२६८; बाहेरिल ३९०, ४५७२; बाहिरल्या ४५६, २६७३; बाहिर ६८१; बाहेरमाजी – **आतबाहेर** २०९५; बाहेरभीतर – (वि.) **आतबाहेर** १८८३.
बाहेरमुदी– (वि.) **वरवरचे, ढोंग** ७९.
बाहो– (पु.) **हात** १३०; १६६९, ३२८२; बाहे ४०८, १६७४; २२९९; बाही ६२३, १५९९; २५९३; बाह्या ८०७, २२५९.
बाह्य– (क्रि.वि.) **बहिरंग, बाहेरील** २६७, ३७८; बाह्यअभ्यंतर – (क्रि.वि.) **सर्वत्र** ६२९; बाह्यात्कारे (क्रि.वि.) ८६६; बाह्यात्कारी (क्रि.वि.) १०५८, २८२६; बाह्यात्कार (क्रि.वि.) १८४४; बाह्यरंग (क्रि.वि.) १६३७; १६९३; बाह्यरंगाचे (क्रि.वि.) १४९२.
बाळ– (न.) **लहान मूल** ८८, ४२७, १६२१; बाळा ९८, ५३३, १५१८; बाळाचे ८८४; बाळे १६४२; बाळांस १९८६; बाळा (न.) १५२, १५७१; बाळा (स्त्री.) १९१, ३९४; बाळ (पु.) १९५, १५७६; बाळासवे ६०८; बाळावरी २४३०; बाळवेचे (पु.) ३३८; बाळरांगणा – (वि.) **रांगणारा मुलगा** ६४६; बाळकृष्णा (पु.) ६४६; बाळलीला (स्त्री.) १५७७, ४५३४; बाळमूर्ती (स्त्री.) २१८१, ३१७६; बाळरूप (न.) २३८७; बाळमुकुंद (ना.) ३४७७; बाळगोपाळांची (न.) ३७५७; बालब्रह्मचारी (वि.) ४४६० बाळहत्या (स्त्री.) ४५१२.
बाळक– (न.) **बालक, लहान मूल** १७२, १८८६; बाळका ५१२, २४८७; बाळके ५१२, १५७०; बाळकाचे ८१९, २८६०; बाळकांची १३२९; बाळकाचे १५५६; बाळकासी १७६९; बाळकाविण २०११.
बाळत्व – (भा.ना.) **बाळपण** ६६२.
बाळपण– (भा.ना.) **लहानपण** ८८, ६२८; बाळपणी ३३८, १८०३.
बाळी– (स्त्री.) **भिकबाळी** २३१४.
बिंदु– (पु.) **थेंब** ३९७०.
बिंदुले– (न.) **शून्य, पूर्णविराम**; बिंदुलीं १५२३.
बिंब– (न.) **प्रतिबिंब** १११३; बिंबी ४४५; बिंबे १५७६; बिंबाऐसी ३६२३; बिंबच्छाया – (स्त्री.) **बिंबप्रतिबिंब** ३०६९.
बिंबणे– (क्रि.) १) **ठसणे**; बिंबोनि ४४५; बिंबेचि १०१७; बिंबले १११३;
२) **उमटणे**; बिंबले ११२८; बिंबे ३२५१.
बिगारी– (वि.) **मजूर**; बिगारीची २१७५.
बिडबई– (वि.) **श्रेष्ठ** ३४५९.
बिढार– (न.) **वास्तव्य** १०२९.

विदी– (स्त्री.) गल्ली, मार्ग २४६, १८८८; विदीची ७९६.

बिबा– (पु.) एक फळ, बिब्याच्या झाडाचे फळ; बिबव्याचे ४३७८.

बिभीषण– (वि.ना.) रावणाचा भाऊ, रामभक्त; बिभीषणे १०८; बिभीषणा ११०३.

बिरडे– (न.) गाठ ४६६; २९८०.

बी– (न.) बियाणे; व्यांचा उत्तम बीजाचा ११६.

बीज– (न.) १) फळातील बी ६७२, १५७७, २०५४.
२) मूळ; बीजा ६२, ७१, १९९३; बीजाचा ११८; बीजापोटी ५७८; बीजे १२०९, १३०५; बिजाऐसी १४६५; बीजाऐसे २१७५; बीजमंत्र (पु.) (मूळमंत्र) ११०७; ३४१२.

बीजमूळ– (न.) १) रहस्य १७७९; बीजवर्म (न.) मूळ रहस्य २००५; बीजकळावर्म – (न.) नाम–बीजाच्या चातुर्याचे रहस्य ३७१८;
२) नामस्मरण; बीजाचा ६४१;
३) मूळ कारण; बीज १४४३, २५३१;
४) वासना; बीजे २५३१.

बीजा– (सं.वि.) दुसरा; बीजे ४०६.

बीबुडी– (स्त्री.) निर्मूलन १४३६.

बीळ– (न.) जमिनीतील बीळ २३४२.

बुंथी– (स्त्री.) १) खोळ ३९४, १८८२;
२) गुंता; बुंथी २३७७;
३) मुद्रा; बुंथी ४६०१.

बुंद– (पु.) थेंब ५५१, २८७६.

बुका– (पु.) कपाळास लावण्याची काळी सुगंधी पूड ४४८, ३८४.

बुचबुच– (वि.) भरपूर ७९८.

बुच्या– (वि.) १) बुक्क्यांचा मार खाणारा ८५१;
२) निलाजरा; बुच्या ३०६६.

बुजगावणे– (न.) पाखरांना घाबरविण्यासाठी शेतात उभे केलेले माणसाचे रूप ४५.

बुजणे– (क्रि.) १) लाजणे; बुजे ३८००;
२) घाबरणे; बुजेना ४३४२.

बुजविणे– (क्रि.) बंद करणे; बुजीन १५४; बुजविती ६२१.

बुझावणी– (स्त्री.) समजावणी १६७६, ३६०६.

बुझावणे– (क्रि.) समजूत घालणे; बुझाविता १९८; बुझावी २२६; बुझावील १०३३; बुझाविले १६६३; बुझावू १६७३; बुझे १८१३; बुझावया २२२५; बुझावोनि २२५१; बुझाविती ४५१७.

बुटबुट– (स्त्री.) पुटपुटणे ४१२२, ४१९२.

बुड– (न.) १) भांड्याचे बूड; बुडा १६०;
२) आधार; बुड १७४२;
३) ठिकाणा; बुड १८१३;
४) मूळ; बुड २३४८.

बुडखा– (पु.) झाडाच्या बुंधा; बुडखी २२९०.

बुडणे– (क्रि.) १) पाण्यात बुडणे; बुडता २३२, ८७०, २५०७; बुडाला २३६; बुडाली ३६२; बुडालो ८६७; बुडोनिया ८७१; बुडता १४३९; बुडे १६१४; बुडतील २०४३; बुडाल २४६१; बुडतो २९३३;
२) कमी होणे; बुडाला १००९;
३) कर्ज परत न मिळणे; बुडता १४९१;
४) गुंतून पडणे; बुडालासी १८१०;
५) नाश होणे; बुडाला २७८७.

बुडविणे– (क्रि.) १) बुडविणे; बुडवावा ३२३; बुडविती ६२३; बुडवू ७६८; बुडविता ९७४; बुडविल्या १३३३; बुडवावे १९१८; बुडविसी १९२९; बुडवीन १९२९; बुडविना २२५५;
२) दूर ठेवणे, संगत सोडणे; बुडविली २२, १५२२;
३) नष्ट करणे; बुडविले १५३;
४) फसविणे; बुडवी ७९०; बुडविले १२३०;
५) परत न करणे; बुडविला २२५०;
६) लुबाडणे; बुडवूनि २३७३;
७) सोडणे; बुडविली २८५७;
८) नरकात ढकलणे; बुडविती १२६२.

बुडी– (स्त्री.) बुचकळी १५३;
(वा.प्र.) बुडी देणे – लीन होणे ३०.

बुद्धी– (स्त्री.) विचारशक्ती ११९, ९१७, ३९६०; बुद्धीचा २१४२; बुद्धीपुढे २४४१; बुद्धीहीन (वि.) १०५४; बुद्धिकायामनेवाचा (स्त्री.) ११२२; बुद्धिमंत (वि.) १७२०; बुद्धिमंदा (वि.) २०९१; बुद्धीबळ ३१४५;
(वा.प्र.) बुद्धी जागविणे – विचाराने काम करणे १६७; बुद्धि करणे – १) विचार करणे १७;
२) अडचणीतून मार्ग काढणे २०३; बुद्धी भ्रमणे – बुद्धी नष्ट होणे ३१४८.

बुनाद– (वि.) प्राचीन, जुनाट; बुनादीचे २३४८.

बुर– (पु.) भुसा, कोंडा;
(वा.प्र.) बुर निघणे – अतिकष्ट होणे १४०.

बुरबुर– (स्त्री.) कुरकुर ३४९४; बुरबुरणे – (क्रि.) पुटपुटणे; बुरबुरी ३१९.

बुरा– (वि.) वाईट २३१२.

बेंबळ– (वि.) लुळा, निर्जीव १५१; बेंबळी ३२९०.

बेगड– (न.) चकाकणारा, मुलामा; बेगडाचा २१६६.

बेगारी– (पु.) मजूर ४३५६.

बेटा– (पु.) १) मुलगा; बेट्या ३१७४; बेटे ४२४०;
२) लोक; बेटे २०९, २५६.

बेडी– (स्त्री.) १) अपराधी माणसाच्या हातापायातील शृंखला २९२, २३१३; बेड्या ४५०९;
२) बंधन; बेडी ४२१३.

बेडुक– (पु.) एक प्राणी १५६६, २२४९; बेडकाने २४५२.

बेतालीस– (सं.वि.) एक संख्या ८९३.

बेदर– (वि.ना.) एक गाव; बेदरी ४३५६.

बेना– (पु.) विसार २६७.

बेबाख– (वि.) कर्जमुक्त १९८२.

बेरसा– (वि.) दांडगा; बेरसाची ४०४५.

बेल– (पु.) बेलाचे पान १५७९.

बेशरम– (वि.) निर्लज्ज ८९७; बेशरमा ३६२२.

बैल, बईल– (पु.) एक पशु; बैलाचिये ३०७०; बईल २२४८.

बैसणे– (क्रि.) १) बसणे; बैसलिये ४४, १४५०; बैसे १९८; बैसता २७४; बैसुनि ३०९; बैसवी ४५८; बैसो ७३३, १४८६; बैसोनिया ८२९; बैसण्यासि १४००; बैसलेती १५०६; बैसावया १५९८; बैस १७१८; बैसलासे १९८१; बैसलोसे २०६६; बैसल्याचा २०७२;
२) ठसणे; बैसला १२, २०.

बैसणे– (न.) बसण्याचे आसन २७६८.

बैसविणे– (क्रि.) बसवणे; बैसविली १४०; बैसवुनि १४५; बैसविल्या १४७; बैसली १८२; बैसविती १९८८.

बोंडी– (स्त्री.) शेंडा ७८८.

बोंब– (स्त्री.) शंखध्वनी २३६, १७०७, २६६८;
(वा.प्र.) बोंब घालणे – आरडाओरडा करणे २३६; बोंब हाणणे – आरडाओरडा करणे २०४५.

बोंबणे– (क्रि.) मोठ्याने हाक मारणे; बोंबे ४१४६.

बोंबलणे– (क्रि.) मोठ्याने ओरडणे; बोंबली १६२०, २२८९.

बोकड– (पु.) एक प्राणी ११६, ३७३८.

बोका– (पु.) नर मांजर २९२, ४३५१.

बोचा– (पु.) गुदद्वार १६२०.

बोट– (न.) हातापायाचा एक भाग ७२, ५५२, १८६१; बोटे ४६९; बोटी ५२६, १८६१; बोटाची २४४८; बोटा ४५३५; बोटवरी – बोटांनी १९४५; बोटभरी – बोटाएवढी ७२; बोटासांदी – दोन बोटातील सांद १८०; बोटचाटणी – बोट चाटणे ४१२६;
(वा.प्र.) बोटे मोजणे – दिवस मोजणे २८७३.

बोडके– (न.) १) डोके १४४; बोडकी २६७७;
२) उघडे; बोडक्या २०९;
३) मुंडन केलेले; बोडक्या ४४८; बोडके १५७७; बोडकादेवी ४०३६.

बोडणी– (स्त्री.) हजामत ६५७; बोडाकोडी १३०२.

बोडिणे– (क्रि.) १) हजामत करणे; बोडिले ५६, २८७०; बोडोनि ९७; बोडी १७४५; बोडू ३८१३;
२) फजिती करणे; बोडोनिया १२१४.

बोध– (पु.) उपदेश ४१२, १५८२, २७८७; बोधे १५४७; बोधबिरडे – (न.) बोधाची गाठ ४६६.

बोधवणे– (क्रि.) उपदेश करणे; बोधवेना ४२८२.

बोने– (न.) नैवेद्य १७४५.

बोबडा– (वि.) स्पष्ट उच्चार न करता येणारा १४७, ९१९; बोबडे १४८, १९९४; बोबड्या २०९, १७९०; बोबडिया २४०; बोबडी ४९९, २१९२.

बोभाट– (पु.) १) आरडाओरडा १६५, १२२९, २३८३; बोभाटाने २१६; बोभाटा ४११; बोभाटाची ९७१;
२) प्रसार; बोभाट १९५;
३) तक्रार; बोभाट ५१३.

बोर– (न.) फळ, वृक्ष २९६; बोरांची २८०३; बोरामध्ये २४५२; बोरी ४०४, १४७२.

बोल-ली– (पु.) शब्द; बोल २४, १२१६, २३१२; बोला १८१; बोली १२७, १२७१, ३११८; बोलतोंडी ३७ – (स्त्री.) तोंडाची बडबड ३७९७;
(वा.प्र.) बोल ठेवणे – ठपका ठेवणे; ४०२७; बोल वेचणे – शब्द व्यर्थ वापरणे २४.

बोलकी– (वि.) बडबडणारी; बोलक्या ४५०७.

बोलणे– (क्रि.) बोलणे; बोले १२, ३१८; बोलती १९; बोलता ३०, ७११; बोलायाची ५१; बोलो ११७, २४६२; बोलिलासे ११७; बोलावितो १६७, २५०७; बोलविले ३१८, २०१४; बोलिले ५२०; बोलावे १२७१; बोलिलो १६०४; बोलविसी १७५३; बोलसी १८५४; बोलतसा १८७६; बोलिजे २३१२; बोलिल्याची २५८४; बोळवीन – बोलवीन ३६३३.

बोहरी– (स्त्री.) नाश १६३२.

बोळ– (पु.) कडूगोळी ३८३९.

बोळवण– (स्त्री.) पाठवणी १६०३; बोळवणेसाठी

२६६०.

बोळविणे– (क्रि.) **निरोप देणे**; बोळविले ८०; बोळविती ४५२; बोळविजे ४५४; बोळविला ७४७; बोळवीत १९६५; बोळवुनी ३४०९; बोळविल्यावरी १९५९;

बोळावा– (पु.) **सोबती** १२६६.

बौध्य– (वि.) **गौतमबुद्ध**; बौध्यअवतार (पु.) ४१६०; बौध्यरूप (न.) ४४४०.

ब्रह्म– (न.) **परब्रह्म** ६५, ५५५, १७२९; ब्रह्माचे १२३५; ब्रह्मींची १३२९; ब्रह्मींचा १५८९; ब्रह्मी २६७१; ब्रह्मरसी – (पु.) **ब्रह्माच्या आनंदात** ४०, १६३५; ब्रह्मज्ञान (न.) ११२, ५३२, १२७१; ब्रह्मानंद (पु.) १४७, १०३६; ब्रह्मनिष्ठ – (वि.) **देवभक्त** २५३, १८८६; ब्रह्महत्या – (स्त्री.) **मोठे पातक** २७०, १७९८; ब्राह्मणहत्या १५८२; ब्रह्महत्यापातक १००८; ब्रह्मरूप (न.) ३०८; ब्रह्मज्ञानी (वि.) ५१७, ८११; **आत्मज्ञानी**; ब्रह्मस्थानी (न.) १३१६; ब्रह्मार्पण (न.) १५२३; ब्रह्मभूत (न.) १५८९; ब्रह्ममय; ब्रह्मपुरी (स्त्री.) १५९०; ब्रह्मरसगोडी – (स्त्री.) **आत्मानंदाची गोडी** १६३८; ब्रह्मपदींचे (न.) १६६४; ब्रह्मतनू – (स्त्री.) **ब्रह्मरूप** २१८८; ब्रह्मस्थिती (स्त्री.) २३७७; ब्रह्माग्नीसी – (पु.) **ब्रह्मरूप अग्नीस** २६७०; ब्रह्महत्यारासी – (वि.) **ब्राह्मणांची हत्या करणारा** २७९८; ब्रह्मप्राप्ति (स्त्री.) २८९०; ब्रह्मानंदयोगे (पु.) २९१६; ब्रह्मसंतर्पण – (न.) **ब्राह्मण भोजने** ३१०६; ब्रह्मक्रिया – (स्त्री.) **ब्राह्मणांचा आचार** ३९२२; ब्रह्मकर्म – (न.) **ब्राह्मणाचा नित्य आचार** ४३७९.

ब्रह्म– (वि.ना.) १) **ब्रह्मदेव**; ब्रह्मा १९५, १८३४; ब्रह्मयाचा ६७५; ब्रह्म्याने १५७६; ब्रह्मादिकासी ४०; ब्रह्मादिकर्ता ६७५; ब्रह्मलोक – (पु.) **ब्रह्मदेवाचे निवासस्थान**.

२) **आत्मज्ञान**; ब्रह्म १४६६, १४७८;

३) **परमेश्वर**; ब्रह्म १४७३.

ब्रह्मगोळ – (पु.) **वर्णसंकर** २९७२.

ब्रह्मचर्य – (वि.) **ब्रह्मचर्य** १३६७; ब्रह्मचारी १७२, २४८६; ब्रह्मचारीधर्म – **ब्रह्मचाऱ्याचा आचार** १४८४.

बृह्मवृंद– (पु.) **ब्राह्मणांचा समुदाय**; बृह्मवृंदे ६५५, ९१७.

ब्रह्मांड– (न.) **विश्व** २८५, १४७८, २३५०; ब्रह्मांडे १७२, ६९९; ब्रह्मांडा ६६३; ब्रह्मांडाचा १५०९, २२४४; ब्रह्मांडी १५७०, २८४७; ब्रह्मांडाचे २३३१; ब्रह्मांडासी ३०८८; ब्रह्मांडापुरता १४६४; ब्रह्मांडाच्या जीवा – (वि.) **परमेश्वर** १२९९; ब्रह्मांडचाळक (वि.) १३८९; ब्रह्मांडनायका (वि.) १५५२; ब्रह्मांडबीजे – (न.) **विश्वाचे मूल कारण** १५८०; ब्रह्मांडभूषणु (न.) १६९१.

ब्राह्मण– (पु.) **ब्राह्मण** ५५, ७९३, २८८३; ब्राह्मणाचा १९०; ब्राह्मणासी ६८३; ब्राह्मणाचे १९९१; ब्राह्मणे ४३४२.

ब्रीद– (न.) **बाणा, तत्त्वप्रेम** ९१, १६९७, ३३०१; ब्रीदे ५०१, ९२१, ३१०१; ब्रिदाचा ५०७;

(वा.प्र.) **ब्रीद बांधणे** – बाणा असणे २४५५.

ब्रीदावळी– (स्त्री.) **गुणसंपदा; विशेषणांची मालिका** ४५०, २१९३, २७२०.

भ

भंग– (पु.) १) **नाश** २१०७; भंगा २६०१;

२) **विफल**; भंग ७३१;

३) **कच खाणे**; भंग १०६८;

४) **विचलित होणे**; भंग १४३५, २२०४;

५) **अडथळा**; भंग २०२९;

(वा.प्र.) **भंग पावू न देणे** – शक्तिहीन न करणे ४७२.

भंगणे– (क्रि.) १) **मोडणे, तुकडे होणे**; भंगीले ३३९; भंगो ५६५, २५५७; भंगे ५७३, २४४९; भंगले १३३३, २१८६; भंगेना १४९२; भंगोन २३३८;

२) **मनात कलुषित भाव निर्माण होणे**; भंगलिया ९५;

३) **खचणे, धीर सुटणे**; भंगलिया २३३९;

४) **नाहीसे होणे**; भंगी ६४२;

५) **कमी होणे**; भंगायाचे १४३०.

भंड– (वि.) **भांडखोर**; भंड ३८८८; भंडउभंड ४३१४.

भंडाई– (स्त्री.) **अपकीर्ती** २३, २८९४.

भंडारा– (पु.) **हळद** ४६६.

भक्त– (पु.) **उपासक** ४६, २८०, १५७२; भक्ता १०२, १५७०; भक्तांचा १०३; भक्ताची १९५; भक्तांचे २८४; भक्तांचिया ६७२, १५५४; भक्ताविण १०२; भक्तालागी ६५२, १७८४; भक्तऋणी (वि.) ९२; भक्तजनप्रतिपाळ (पु.) ६१८; भक्तभूषणा (वि.) ६७३; भक्तकैवारी (वि.) ६७३; भक्तअभिमानी (वि.) ६७३; भक्ताधीना (वि.) ६७५; भक्तपराधीना (वि.) ९८२; भक्तकरुणाकरा (वि.) १०१८, ३६४४; भक्तराया (वि.) ११२५; भक्तजनाच्या (न.) १५५२; भक्तजन-पाळका (वि.) १५८०; भक्तराव (वि.) २०३५; भक्तराजा (वि.) २१०१; भक्तवत्सल (वि.) ३३८२.

भक्तपण– (भा.ना.) **उपासना** २१२९.

भक्ती– (स्त्री.) **उपासना** ३२, ७०५, १५७२; भक्तीच्या २८३, २१२९; भक्तीचिया ५०७, १३२९; भक्तीची ९०२; भक्तीविण ४६३, १७८९; भक्तीसाटी १३५६; भक्तीसवे १६८८; भक्तिवल्लभ – (वि.) **कृष्ण** ३७७; भक्तिभाव (पु.) ४१४, १००८, २१०३; भक्तिभाग्यगाठी – (वि.) **भक्तीचे भाग्य जवळ असणारा** ४७९; भक्तिप्रतिपाळे – (स्त्री.) **भक्तीचा प्रतिपाळ करणाऱ्या** ५२५; भक्तिरस (पु.) ६२३, १७१७, ३२६३; भक्तिप्रतिपाळ (पु.) ६३०, ३१०४; भक्तिकाजा (न.) ६४२, १८५८; भक्तिप्रिय (वि.) ६४७, ४५०५; भक्तिप्रेमाचा (न.) ८११; भक्तिलोभा (पु.) १११०; भक्तिभाग्यबळे – (न.) **भक्तीच्या भाग्याच्या बळाने** १३०४; भक्तिपिसे – (न.) **भक्तीचे वेड** १३८८; भक्तिसुख (न.) १४१७, १९९५; भक्तिभाग्यप्रेमा – (पु.) **भक्तीच्या भाग्याचे प्रेम** १५८९; भक्तिप्रेमसुखे (न.) १६१६; भक्तिसोई – (स्त्री.) **भक्तिमार्ग** १७६२; भक्तिअभिळासे – (पु.) **भक्तीच्या आवडीने** २०३३; भक्तिवेवसाव (पु.) २१७७; भक्तिपंथ (पु.) २२९९; भक्तिभाग्य (न.) २४३२; भक्तिवाद – (पु.) **भक्तीचा विचार** २४९७; भक्तिभाग्यसीमा (स्त्री.) २५९१; भक्तिभजनभाव – (पु.) **भक्ती भजनाचे प्रेम** २७७९; भक्तिप्रेमगोडी (स्त्री.) ३२०५; भक्तिप्रेमरस (पु.) ३४५८; भक्तिप्रेमकोड – (न.) **भक्तीच्या प्रेमाचे कौतुक** ३७०४; भक्तिप्रयोजना – (न.) **भक्तिसाठी** ३९६२; भक्तिस्नेहे (पु.) ४३४३; भक्तिवर्म – (न.) **भक्तीचे रहस्य** ४४९१; भक्तिस्तोत्रे – (न.) **भक्तिस्तवनपर काव्य** ४५२६.

भंगपाळ– (वि.) **विषयासक्त**; लंपट १२१४; (भगपाळ?).

भग– (न.) **योनी**; भग पूजिणे – **योनिपूजा करणे** ४४८; तंत्रमार्गातील पूजा.

भगल– (न.) **ढोंग** २८९२.

भगवंत– (पु.) **परमेश्वर** २६२, ८३३, २८२०; भगवंताची ३४७; भगवंता ४२४; भगवंते ५१७; भगवंती २४७९.

भगवती– (स्त्री.) **शाक्तांची देवता** ७९२.

भगवद्भाव– (पु.) **ईश्वरभक्ती** २७७३.

भगवा– (वि.) **केशरी रंगाचा**; भगवे ३८६६; ४११६;

(वा.प्र.) **भगवा हाती धरणे** – संन्यास घेणे २७८९.

भगिनी– (स्त्री.) **बहीण** ६११ ४१४३.

भजणे– (क्रि.) **भक्ती करणे**; भजता ९०, ८००; भजती १२३, ७९७; भजो ५८१; भजा ६५२, १८३५; भजूं २४९२; भजल्या ४५९७.

भजन– (न.) १) **नामस्मरण** ७१, ९२३, २०५०; भजनाचा ४४; भजनी ५५९; भजना ६४३, २३०४; भजनासी ६७५, १४६९; भँजनाचे १३३०; भजनेचि ३२०१; (भजनेचि भांडणची ?); (भजनेचि भंजनेचि ?); भजनामधी २१०७;

(वा.प्र.) **भजन घडणे** – नामस्मरण करणे ५२३;

२) **वेदमंत्र**; भजना २३०४.

भट– (पु.) १) **भिक्षुक** २८७०;

२) **महाबळभट** (वि.ना.); भट १७४५.

भडमार– (पु.) **वर्षाव** ६६३.

भणदे– (न.) **विस्तव ठेवलेले खापर** २७२.

भद्रजाती– (वि.) १) **उत्तम गुणांचा हत्ती** ३३१;

२) **उच्च वर्ण**; भद्रजाती २११२.

भनभन– (स्त्री.) **भुणभुण** २३७५.

भय– (न.) **भिती, धाक** ७, ३७१, १३६२; भये २००, २२०९; भयाचिये २३९६; भयाची २४१७; भ्याने ४२३६; भयविरहित २९५४; भयाभीत (स्त्री.) २४, २५९२, ४५८८; भयमैथुनासाचि (न.) ६६२; भयद्वंद्वे – (न.) **भयभावना** २६१५; भयारूढ – (वि.) **भयभीत** २७२२; भयधाके –(पु.) **भीती** २८८९; भयचिंता (स्त्री.) ३९१९; भयवृत्ति – (स्त्री.) **भयाची भावना** ४५८८; भयभेदे (पु.) ४५८९;

(वा.प्र.) **भय धरणे** – भीती बाळगणे ११७; **भय सुटणे** – भय निर्माण होणे ११०६.

भयानक– (वि.) **भयंकर** ४१८७.

भर– (स्त्री.) १) **अधिकपणा** १४७८;

२) **जोर**; भरभरा २६६८

३) **लागोपाठ, वेगाने**; भराभर ३०७४;

(वा.प्र.) **भरीस पडणे** – भुलणे, आहारी जाणे १४७८; **भरीस घालणे** – प्रवृत्त करणे १८२२; **भरी पडणे** – कच्छपी जाणे ९०१, २३२९.

भरडणे– (क्रि.) **जाड दळणे**; भरडोनि १५९.

भरणा – (पु.) **संचय** २५६८.

भरणी– (स्त्री.) **भरभराट** ४५००.

भरणे– (क्रि.) १) **ओतणे**; भरे ६०, १५६९; भरी ८६; भरले १५१; भरियेली १५९; भरिले ६६३; भरलीये ६६४; भरू ८४८; भरा १५३८; भरोनिया २००४;

२) **गर्दी करणे**; भरिले ५६;

३) **मलीन होणे**; भरूनि ८०;

४) **एकत्र होणे**; भरले १९४;
५) **व्यापणे**; भरूनिया १७०३;
(वा.प्र.) **भरी येणे** – पुरे होणे २३१.

भरत– (वि.ना.) **रामाचा भाऊ**; भरते १०८; भरतभेटीसमयी (पु.) ११०८.

भरतार, भ्रतार– (पु.) **नवरा**; भरतार १६, १३९९; भरतारा २३; भ्रतार २६, ९४२, ४५२४; भ्रतारे ७६५; भ्रताराची १२०८; भ्रताराच्या १८२०; भ्रतारअंगसंगे (पु.) ४१२०.

भरते– (न.) **उमाळा** ६९३, १९४८; भरिते ६०९, ६७२;
(वा.प्र.) **भरते येणे** – प्रेमाचा उमाळा येणे ४४.

भरली– (वि.) **काठोकाठ भरलेली** ४१.

भरवसा– (पु.) **खात्री, विश्वास** ४२४, १२४७, २४८०; भरवशाने ३७४०.

भरीव– (वि.) **संपन्न** ४४८१.

भरोवरी– (क्रि.वि.) १) **खूप, पुष्कळ** १४;
२) **श्रम**; भरोवरी ६२८, २०९१, ३४५६.

भर्ता– (वि.) **भरण पोषण करणारा** २८८४.

भलते– (वि.) १) **अयोग्य, अनुचित** २७, २०८, २४१४; भलतीची २७; भलतेचि २६४; भलतैसे ७२३; भलतिया १०१९; १२१०; भलतैसा १२४३; भलता १४९५; भलतिये १७०४; भलतियासी १७०७; भलतेथे २४१४; भलत्यासवे – **कोणाही बरोबर** १५६; भलत्यापुढे ९६७; भलतीकडे १८३७;
२) **कोणाहीकडून**; भलत्या २४४;
३) **कोणतेही**; भलते ५१९; भलत्या ९७०.

भला– (वि.) **चांगला** ४४, ४३७, ७१६; भले ६३, ९१५, १९८७; भल्या ६७६; भल्याबुऱ्या (स्त्री.) ४२५३.

भलेपण– (न.) **चांगुलपण** २५६२, ३८४५.

भव– (पु.) **संसार, प्रपंच** १५४६; भवाचे ७३८, १२११; भवाचिये २५१९; भवाऐसा २१३१; भवसागर (पु.) ३४६, ६१०; भवदुःख (न.) १९४, ४२७, २७५४; भवरोग (पु.) २०९, २५३१; भवनदीचा (स्त्री.) २३६, ४५०; भवसिंधु (पु.) ३१५, ११२३; भवबंदु – (पु.) **संसाराचे बंधन** ३४५; भवपाश (पु.) ४९५, १५७२; भवबंधु – (पु.) **संसाराचे बंधन** ६२७, ३३२५; भवबंधना (न.) ६३५; भवतारका (पि.) ६३७; भवसिंधुतारक (वि.) ३०५९; भवभक्तीची – (स्त्री.) **संसारभक्तीची** ६७२; भवभय – (न.) **संसाराची भीती** ६७३; भवभयभंगा (पु.) ६७५; भवनिर्दाळण (न.) ८४५; भवभ्रमाचा (पु.) ९९३; भव[illegible] (पु.) १०२३, २८४४; भवभंजना – (न.) **संसार भावनेचा नाश करणारा** ११०९; भवतारिते – (न.) **संसारातून तारून नेणारे** १११४; भवतारिया – (पु.) **संसारातून तारून नेणारा** १५७७; भवपातके (न.) १५७७; भवडोही (पु.) १७८३; भवबंधपाश (पु.) १९८७; भवश्रम (न.) २०१२, २७०८; भवच्छेदके (वि.) २२७३; भवतापश्रमी (वि.) २३०२; भवसिद्धींचा – (स्त्री.) **संसारावर मात करणारा** २४१८; भवक्रम (पु.) २५०५; भवाभेणे (न.) २९८५; भवव्याधी (स्त्री.) ३२०७; भवव्यथा (स्त्री.) ३२२५; भवदुस्तरनदी – (स्त्री.) **तरून जाण्यास कठीण अशी संसारनदी** ३८०१; भवपुरी – (स्त्री.) **संसारनगरी** ४०६२; भवसागरसंकटी (न.) ४१९५; भवभयडोही (पु.) ४२०१; भवशोक (पु.) ४३८०;
(वा.प्र.) **भवसागर उतरणे** – संसारसागर तरून जाणे १८९.

भवन– (न.) **घर** १७३५.

भवानी– (वि.ना.) १) **रुक्मिणी** ४९७;
२) **पार्वती**; भवानी १०९९; भवानीशंकर – (न.) **शिवपार्वती** ४५०५.

भविष्य– (न.) १) **उत्तरकालीन घटना**; भविष्याचे २३१३; भविष्याची ४५०६; भविष्याप्रमाणे ४३८१;
२) **नशीब**; भविष्य ४५०६;
३) **भविष्यकाळ**; भविष्य १०७९, १६८६; भविष्याकार – (पु.) **भविष्यकाळ** ६३४.

भस्म– (न.) **रक्षा, राख** ९६, ७०९; भस्म ळण – (न.) **अंगाला भस्म फासणे** ८५८; भस्मउद्धळण (न.) २७८५; भस्मदंड – (पु.) **भस्माचे पट्टे** २२९५; भस्मउद्भूळणे – (न.) **भस्म अंगाला लावणे** २३०५.

भक्ष– (न.) **खाद्य** ५८३; १०९२.

भक्षणे– (क्रि.) **खाणे**; भक्षीतसे २५७; भक्षावया २५८; ३०७०; भक्षिता ३१२; भक्षी १४१६ ३२२०; भक्षूनि १७५८; भक्षिती २३८४.

भांग– (स्त्री.) १) **मादक वनस्पती** २८५७; भांगभुर्का – (पु.) **भांगेचा घोट** १२१४; भांगतमाखूचा (स्त्री.) ४३४६.
२) **केशरचना**; भांग ४६३.

भांजिली– (स्त्री.) **ओहोटी** ७०७; भांजिले २०४२.

भांड– (पु.) **लोकरंजकाची एक जात, हा प्राधान्याने अभद्र बोलतो** ७७, ७९१, २०८२; भांडा २८२, १७१८;

२) **भांडखोर**; भांड ३७८, ८३६, १६९६; भांडा २८२, १७१८; भांडे ७४४, ३४४९.

भांडखोरी– (स्त्री.) **भांडकुदळपणा** १२, ३८८; भांडखोरे २२६७.

भांडण– (न.) १) **कलह** ८४४, १७५७; भांडणासी २०७१;
२) **युद्ध**; भांडण १०६३;
३) **मतभेद**; भांडण ३०६४.

भांडणे– (क्रि.) **भांडण करणे**; भांडवी ३७८, ८४३; भांडायाची ७६०; भांडे ९५९; भांडावे १५०४, २०६६; भांडो १८८२; भांडता १९८१; भांडोनिया २०२४; भांडविता २४८६.

भांडवल– (न.) १) **धंद्यासाठी लागणारा पैसा** ६०, १५१०, २०६०; भांडवला ८९४; भांडवले २०३६;
२) **विठ्ठलरूपी धन**; भांडवल ३८, ६४१, १२४०;
३) **आयुष्यरूपी धन**; भांडवल ८६७, १६६०; भांडवलभेद – (पु.) **द्वैतरूप भांडवल** १६८२.

भांडार– (न.) १) **खजिना, साठा** ३४३, १७०६, ३२००; भांडारे २०१८;
२) **गुदाम**; भांडारे ४३५६.

भांडारी– (पु.) **खजिनदार** १७४७, ३२९९.

भांडी– (स्त्री.) **भांडण** ४६०.

भांडे– (न.) **धातूचे पात्र**; भांडी १९८१, ३५११; भांडे भांडीकुंडी २६७६.

भांबगिरी– (वि.ना.) **भामनाथ नावाचा डोंगर**; भांबगिरीपाठारी ४३५४.

भांबावणे– (क्रि.) **गोंधळून जाणे**; भांबावले २०९०; भांबावली ४३०१;.

भाई– (पु.) **बंधू, मित्र** १४२, ४५०, ३२९५; भाईनो ७०१, २३१२.

भाऊ– (पु.) **बंधू** ४०२३.

भाक– (स्त्री.) **शपथ, वचन** १७, १७५७, २८१५; भाकेसी ३०९८.

भाकणे– (क्रि.) **प्रार्थना करणे, विनवणी करणे**; भाकितो ४२४, २५१०; भाकीतसे ६३६, २३९५; भाकावी ७४०, १२६३, २१५९; भाकूं ९१६; भाकूनि १५९१; भाका १९३६; भाकिली १९५१; भाकी २४३२; भाकीतिले ४२३२.

भाकरी– (स्त्री.) **ज्वारी, बाजरी इ. यांची भाकरी** १४४, १२८७, ४३८५.

भाग– (पु.) १) **वाटा, हिस्सा** १४३, १२९६; भागा ८८९, २०८१; भागादी १२६२;
(वा.प्र.) **भाग भरणे** – भोगणे ३२७; **भागा येणे** – वाट्यास येणे १३५६;
२) **शीण, थकावट**; भाग १५८, २५२२;
३) **नशीब**; भागे ३६६८.

भागणे– (क्रि.) १) **श्रमणे, दमणे**; भागा ६०, २८८२; भागलो २२४, ३४८०; भागली ३९५, १७३८; भागलीया ८२२; भागले १०३३; भागलासी १२४८; भागलेती १९६४; भागल्याचे ४१८०;
२) **थकलेला** (वि.); भागलियाचा १०३२.

भागवत– (वि.) **भगवंताचा भक्त** ४६.

भागवत– (वि.ना.) **भागवत पुराण** ३४, ४५०५.

भागीरथी– (वि.ना.) **गंगा नदी** १६५६, ४२०५.

भाग्य– (न.) **दैव, नशीब** ८१, ८४८, १९६०; भाग्ये ५७५, १३८६, २०५२; भाग्याचे ३११, २९५५; भाग्याची १९०९; भाग्यहीन (वि.) ५६३, २६९१; भाग्यस्थळी (न.) १३६५; भाग्ययोगे (पु.) २५९९; भाग्यउदयाचा (पु.) ४१५१; भाग्यमंदा (वि.) **कमनशिबी** ४३५०;
(वा.प्र.) **भाग्य करणे** – नशीब उदयाला येणे २५४६.

भाग्यवंत– (वि.) **नशीबवान** १९५, १८४३, २३१३; भाग्यवंते ६८; भाग्यवंता १३६०, २३०७; भाग्यवंतांघरी (न.) ८४१.

भाज– (स्त्री.) **पत्नी** ३०१, २३१२, ३७७०.

भाजणे– (क्रि.) **पोळणे, जाळणे**; भाजिले ५६; भाजू २२३६; भाजल्याची ४०२४.

भाजी– (स्त्री.) **भाजी**; भाजीमध्ये ३८३९; भाजीपान – (न.) **भाजीचे पान** २४५९.

भाट– (पु.) **स्तुतिपाठक** ९५१, २४६४.

भाटपोळीपण– (भा.ना.) **व्यर्थ स्तुती**; भाटपोळी-पणाची २१९३.

भाड– (स्त्री.) **शिवी, कथा करून बिदागी घेणे हे मातेचा विक्रय करून पैसा मिळविण्याप्रमाणे** ४०३३.

भाडी– (स्त्री.) **कन्येचा शरीर विक्रय करून मिळविलेला पैसा** २७०, १२९७.

भाडेकरी– (पु.) **पैसे घेऊन ओझे वाहणारा** ६७.

भाड्या– (पु.) १) **एक शिवी** २१२; भाड्या भ्याड (पुं.);
२) **भक्ताकडून दलाली घेणारा**; भाड्या १८६६.

भाणे– (न.) **भोजनपात्र** ६५२.

भात– (पु.) **शिजविलेला तांदूळ** १४४, १९९५.

भाता– (पु.) **बाण ठेवण्याचे साधन** ६९२; भाते

२३७०.

भातुके– (न.) १) **खाद्यपदार्थ** ३९४, १५९२, १९७१;
२) **भातुकलीचा खेळ**; भातुके ३९३, १७५७; भातुकुले १३३०.

भाते– (न.) १) **खाद्यपदार्थ** ८४३, १६७३;
२) **भांडवल**; भाते ६४०.

भान– (न.) **लक्ष** १९८.

भानू– (वि.ना.) **सूर्य** २३७९, २४८१.

भार– (पु.) १) **समुदाय, मेळावा** ३३, १५७५, २२५२; भारु १२३६;
२) **ओझं**; भार ४३, ४३६, ९०२, १७९०; भारे ७७, ८७२; भारु ४२८, १७६३; भारा १५२३; भारवाही – (पु.) **ओझे वाहणारा** ९१, ९९२, ४५५९; भारशिदोरी – (स्त्री.) **शिदोरीचे ओझे** १८१; भारवाहिका – (वि.) **भारवाहक** २९८०;
(वा.प्र.) **भार फेडणे** – ओझे कमी करणे ३६३, ५००; **भार वाहणे** – डोक्यावरून ओझे वाहणे ५६६; **भार वाहणे** – सांभाळणे ६१३; **भार उतरणे** – ओझे उतरविणे ८२७.
३) **मोठे**; भारी ३५५;
४) **अहंकार**; भार ७७९;
५) **योगक्षेम**; भार ३२६१.

भारणे– (क्रि.) **प्रभावित करणे**; भारिला १३३६;

भारी– (वि.) १) **कठीण** ३९५;
२) **तीक्ष्ण, धारदार**; भारी ८३३;
३) **खूप, पुष्कळ, भारी** १५७६, १७६०.

भाला– (पु.) **एक शस्त्र**; भाले ३९८६.

भावंड– (स्त्री.) **बहीणभाऊ**; भावंडाचे १६७३.

भाव– (पु.) १) **प्रेम** ११, १६८, १३५५; भावे ३०, २५५, ४६५; भावाची ३५; भावचि ३८७; भावाविण १३६; भावबळे – (न.) **उत्कट प्रेमाने** ३२, ९४४, १२४४; भावार्थाचे (पु.) २२२; भावभक्तिबळे (न.) ५०७; भावहीन (वि.) ५६२; भावशुद्धि (स्त्री.) ६४५; भावशीळ – (पु.) **शुद्ध भावाचा** ७८५; भावसार – (वि.) **विठ्ठल** ८९२; भावबळी (पु.) ९८४; भावारूढ (वि.) १३२९; भावभक्तीचा (स्त्री.) १५००; भावशुद्ध (वि.) १९९६; भावसंधी – (स्त्री.) **भावनेच्या पाशात** २९६२; भावप्रेम (पु.) ३०५९; भावजोडी – (स्त्री.) **जोडलेले प्रेम** ३२६३; भावभक्तीवादे – (पु.) **प्रेमभावाने युक्त** ४१२३; भावप्रीती (स्त्री.) ४२२७; भावमोदक – (पु.) **प्रेमाचे मोदक** ४३५८; भावनिष्ठा – (स्त्री.) **भक्तिनिष्ठा** ४४२२;
(वा.प्र.) **भाव उडणे** – भक्ती नाहीशी होणे ७१९; **भाव सारणे** – प्रेम ठेवणे ९०५;
२) **विचार**; भाव १३९;
३) **दिखाऊपणा**; भाव १२९;
४) **कृपारूप दूध**; भावभरणा १५६
५) **वैशिष्ट्य**; भाव ३४०;
६) **अर्थ, सार, आशय**; भावेविण ३०७४.

भावणे– (क्रि.) १) **मनात भरणे, कल्पना करणे**; भावी ५४;
२) **अनुभव घेणे**; भावीन २०९९.

भावना– (स्त्री.) १) **कल्पना, मनस्थिती** ७४६, २४३३;
२) **देहाची जाणीव**; भावना २०;
३) **विचार, मत**; भावनेच्या २८;
४) **आचार, वर्तन**; भावना १३८;
५) **ममत्व; भावना** १२२४; भावनास्वभाव – (पु.) **भिन्न स्वभावाच्या व्यक्ती** ९१५.

भावा– (स्त्री.) **जाऊ; भावजय** ४२४४.

भाविक– (वि.) १) **भक्त, श्रद्धाळू** १७८१, २१२१; भाविकाला २०२; भाविके २३५, ११४२; भाविकांनी ५५४; भाविका ७९०, १५०५; भाविकांचे ११४०; भाविकासी १८८७; भाविकावाचुनी ७५४; भाविकजन (न.) २४६१;
२) **भावनावश**; भाविक १८६७.

भाषण– (न.) **बोलणे** ९८६, २५४८.

भास– (स्त्री.) **शपथ** १५४, (भाष.स.सं.गा.).

भासणे– (क्रि.) **वाटणे**; भासे ८९९, १५७०; भासी १३६३; भासयले १५८७; भासतसे १६३७.

भास्कर– (वि.ना.) **सूर्य** २७८४.

भाळ– (न.) **कपाळ** ३६, १५७७, ४४७६; भाळी १४९८; भाळा ३०८४.

भिंग– (न.) **काच** ४१०१.

भिंगुळवाणे– (न.) **उदासवाणे** ३३६१.

भिंत– (स्त्री.) **भींत** १५४१, २८२०; भिंती ६०; भिंतीसवे – **भिंतीवर** १८२८;
(वा.प्र.) **भिंतीसवे डोके घेणे** – भिंतीवर डोके आपटणे १६५३.

भिक– (स्त्री.) पाहा **भीक**.

भिकारी– (पु.) **भीक मागणारा** ४५३, १८४०, ३४३८; भिकारियाचे ५१८; भिकारिसा भिकाऱ्यासारखा २२६३.

भिजणे– (क्रि.) **ओले होणे**; भिजे ६२१; भिजो ७१६.

भिडणे– (क्रि.) १) **तोंड देणे**; भिडे ५७६;
२) **लढणे**; भिडता १३३; भीडतील ११०२;
३) **जुळविणे**; भिडोवोनि २५१०.

भिणे, भेणे– (क्रि.) **घाबरणे**; भितो १२०; भ्याला १५५, १८६९; भिऊं २०४; भिये ३५५; भिते ४५५; भितोसि ५३१; भ्यो ५६३; भी ६२७; भ्यालो १११४, १६५५; भ्यावे १२११, २२४९; भिती २३३५; भ्याले ४५६५; भेऊं २७, १६२६; भें १४६३; भेओ १९२४; भेऊनिया २०४२; भेउनि २६१९; भेइता ४०२७.

भिणणे– (क्रि.) **मुरणे, मिसळणे**; भिनली १७८८.

भिन्न– (वि.) **वेगळे, निराळे** ११६, ७२५, १५२६; भिन्नाभिन्न ३५४; भिन्नभाव (पु.) १०३८.

भिन्नता–त्व– (भा.ना.) **वेगळेपणा**; भिन्नता ९८५; भिन्नत्व २६४८; भिन्नत्वासी २७४६.

भिलटी, भिल्ली– (स्त्री.) **शबरी, भिल्लीण**; भिलटी २९६; भिलटीचिया ६८७; भिल्ली १०२३; भिल्लटी ३१०७; भिली ३५५२.

भिक्षा– (स्त्री.) **भिक्षा** ९०२, १८८८; भिक्षेचे १८३८; भिक्षे १८८८; भिक्षापात्र (न.) भिक्षावृत्ती १४१०;

भिक्षुक– (वि.) **भिक्षेकरी** ४२१९.

भीक– (स्त्री.) **भिक्षा** २१६, ६७६, १५०२; भिके ६०, ५५३; भिकेचा ५८९; भिकेचे १०८८; भिकेसाठी २५७०; भिकेच्या – **भिक्षेचे दान** ४३३; भीकची २२५४; भिकेवरी ६०.
(वा.प्र.) **भिके लावणे** – अन्नान्न दशा करणे १२०७.

भिरकाविणे– (क्रि.) **फेकून देणे**; भिरकाविली ३८४२.

भिल्ल– (पु.) **भिल्ल जातीचा भक्त** २१२१, ३७३६.

भीड– (स्त्री.) १) **प्रेमाच्या बळावर काम करण्याची गळ घालणे** ९३, ३६६४; भिडा – **भिडेने** २७६०; भिडेसाठी १८९०; भीडे २६७९; भीडभार – (पु.) **भिडेचे ओझे** १०१४, २५८४, ३९६६;
२) **पर्वा**; भीड ७६, १५६१, २२५०;
३) **कृपा**; भिडा १८८, ६३३;
४) **गर्दी**; भीड ४०८.

भीत– (वि.) **भयभीत** ४२५; भीते ९५३.

भीतर– (क्रि.वि.) १) **आतले** ९४, १८८३; भीतरी १७४, ८५६, ४५०६; भितरिल्या १०८९; भितरील १७३२;
२) **मन**; भीतरि १३७, २२७२; भीतरीच २५३२;
३) **समुदाय**; भीतरी ३९३.

भीमकी– (वि.ना.) **भीमक राजाची मुलगी, रुक्मिणी** ३८७, ६४२.

भीमरथी– (वि.ना.) **भीमा नदी** ४२०५, ४३१८.

भीमा– (वि.ना.) **भीमा नदी** १९४, १५७५, २३८७; भीमातीर (न.) ३३२, १७३५; भीमातीरी (न.) १९४, ३९८९; भीमातीरवासी (वि.) ६६३, ४४२५; भीमातटी (पु.) ६४२; भीमास्नान (नं.) २१८१.

भीवरा– (वि.ना.) **चंद्रभागा नदी** ३७०; भीवरे ४२७; भीवरेच्या ४४५, १२४८, ३६३७; भीवरेचे ४३५२; भीवरेशी ४४२५.

भीष्म– (वि.ना.) **पांडवांचे पणजोबा** १५५५.

भुंक– (पु.) **गाढवाचे ओरडणे**.

भुंकणे– (क्रि.) १) **कुत्र्याचे ओरडणे**; भुंके ७६, १२३९, २९१८; भुंकविले ४६६; भुंकती ५५४; भुंको ५५४; भुंकत ७९६; भुंकतसे १०५७; भुंकतील २६१६; भुंकुनिया ३२८०; भुंकता ३९५७;
२) **गाढवाचे ओरडणे**; भुंकते ९८८; भुंकणे ३९५७;
३) **आरडाओरड करणे**; भुंके १६४२.

भुकेला– (वि.) **भूक लागलेला** ३२, १३७६, २०७४; भुकेले ९७०, २२११; भुकेलिया २५५५; भुकेलीच २७६५.

भुक्ति– (स्त्री.) **भोग** ४२८, २८६५; भुक्तिमुक्ति – (स्त्री.) **भोग व मोक्ष** ६२९, ४०४२; भुक्तिमुक्तीची ३४६; भुक्तिमुक्तिदायका – (वि.) **भुक्ती व मोक्ष देणारा** १५८०; भुक्तिमुक्तिभांडार (न.) १७८४; भुक्तिमुक्तीचे (स्त्री.) २११४.

भुजंग– (पु.) **सर्प** २९८, ३४२०; भुजंगात १९३; भुजंगे १७५८; भुजंगासी ४५४८.

भुजा– (स्त्री.) **हात** १९४, १५८०, ३०५४; भुजाबळे ८८८.

भुर– (स्त्री.) **फजिती** ४४९.

भुलणे– (क्रि.) १) **विसरणे**; भुलली ४००; भुलली ४२३; भुलो ५१०; भुलले ६२२; भुलो (चुकणे) ७५३; भुलोन १०९२; भुललासी २२५३; भुलावे २२९०; भुले २३१२;
२) **आतुर होणे**; भुलले २२५९;
३) **भ्रम झालेला**; भुललियासी.

भुलवणा– (वि.) **भुलविणारा**; भुलवणेच्या २५०९.

भुलविणे– (क्रि.) १) **फसविणे**; भुलवायाचे २७२; भुलवी १७३६; भुललिया २६६२;
२) **प्रसन्न होणे**; भुलविला.

भुली– (स्त्री.) १) **भ्रम, भुरळ** ३३३, ६३६, १४९७,
२) **चूक**; भुली ७५१.

भुवन– (न.) **त्रिभुवनापैकी एक**; भुवने १५६, १९७६;

भुवनामाजी १३२४; भुवनत्रयामध्ये १७१४.

भूक– (स्त्री.) **खाण्याची इच्छा** १५६, ९३४, १९२८; भुका २०९, ४४८; भुकेचे ८३७; भुके – **भुकेच्या वेळी** १३०१, २३५३; भूकतान (स्त्री.) ६२२, १९७१; भूकनिवारण १२६०;
(वा.प्र.) **भूक जाणे** – भूक शमणे १४८; **भूक मारणे** – उपाशी मारणे ३०५२;
२) **इच्छा**; भूक १२४५.

भूत– (पु.) **भूतकाळ** ६७९, २०३२.

भूत– (न.) १) **पिशाच** ५४, ४१६, ११००; भूते ७७६; भूतांची १०२५; भूता २२४९; भुतेकेते – (स्त्री.) **भुतेखेते** ६२१; भूतबाधा २२२२; भूतसृष्टी – (स्त्री.) **पिशाचयोनी** ३०५९;
(वा.प्र.) **भूत लागणे** – झपाटणे ५४;
२) **प्राणिमात्र**; भूतीं १२२, १४६६, २९२०; भूतांच्या २५३, १३१६; भूतांचे २६४, २०५०; भूते १५०८; भूताच्या १००१; भूतांचिये १३९६; भूतां १४८०; भूतकृपा – (स्त्री.) **प्राणिमात्रांवर दया** ३४५; भूतदया (स्त्री.) ५५२, १५४८, २७९३; भूतदयापरत्वे – (स्त्री.) **मनुष्य-प्राणी पाहून** १४५६; भूतजात (न.) २६६७.

भूतळ– (न.) **पृथ्वी**; भूतळा ४३०७.

भूपति– (पु.) **राजा** ११०१, ३७४५; भूपतीशी २११६.

भूमंडळ– (न.) **पृथ्वी**; भूमंडळी ६८, १३८५, २७५६; भूमंडळामाजी २३५०.

भूमि– (स्त्री.) **जमीन** ६७, १७३५, ४५०४; भूमीसी ६०७; भूमिवरी ११३, ३८८९; भूमिमाजी १११०; भूमीभार – (पु.) **भूमीला ओझे** १२२, १६९६, ३५६४; भूमिगत – (न.) **जमिनीतले** १०३१; भूमिजळा २३०९; भूमिदान ४२५७;
(वा.प्र.) **भूमी कोरणे** – जमिनीत बीळ करणे ३८६६.

भूमिका– (स्त्री.) **पृथ्वी** १३०५.

भूवैकुंठ– (वि.) **पृथ्वीवरील वैकुंठ – पंढरपूर** ३३२, १६३२; भूवैकुंठचि ३१७६.

भूषण– (न.) १) **अलंकार** ५३, १८८७, २९५४; भूषणासी ५३; भूषणे १९५, २०२९, २७८३; भूषणांची १४६८; भूषणांचे १८८८; भूषणमंडित – (वि.) **अलंकारांनी नटलेले** ६८४;
२) **मोठेपणा**; भूषण १९७, १२१०, २२७८.

भूस– (न.) **कोंडा** १५८, १४१२, २२२५; भूसीं २३७१; भुसाचे ३०३९; भुसकुट २२२८.

भृंग– (पु.) **भुंगा** ३८३४.

भेंडोळा– (पु.) १) **गुंडाळा**; भेंडोळे २२६३, ३४७६;
२) **वैपुल्य**; भेंडोळा ९५८.

भेट– (स्त्री.) **भेट** ५२५, १६२६.

भेटणे– (क्रि.) **भेटणे**; भेटावया ५, १९१८; भेटिसी २५९; भेटसी २६६; भेटलासी ३८९; भेटे ५६३; भेटून ७२०; भेटो १५९९; भेटलेचि २१६४; भेटतो २९२०.

भेटी– (स्त्री.) **भेट** ८२, ३९८, १६२६; भेटीसवे ९६३; भेटीवाचूनि १७६३; भेटीविण १७६३; भेटीसरिसे २२०५; भेटीपासूनी ३५३७.

भेडती– (पु.) **खेळातील साथीदार** १७१.

भेडसावणे– (क्रि.) **भीती दाखवणे**; भेडसावू २७; भेडसावली १८०७; भेडसाविले २५८९; भेडसावी ३६२१.

भेण– (न.) **भीती**; भेणे ३७५, १२११, १७९३.

भेद– (पु.) १) **विषमता** १२४, ९१५, १७४८; भेदाचा १२६७; भेदाभेद (पु.) ४६, ८३२; भेदबुद्धि (स्त्री.) १३२५, २०८८; भेदाभेदकाम – (न.) **भेदाची इच्छा** १५३५; भेदप्रकार (पु.) १६२५; भेदभय (न.) ४५८९;
२) **द्वैत**; भेद ४२६; भेदाची ११३१;
३) **वर्णभेद**; भेद ९०४;
४) **वाद, प्रणाली**; भेद ३७, २९३; भेदाभेदमते – **भेद व अभेद यासंबंधीची मते** ३७; भेदाभेद (पु.) २५५९; भेदाभेदताळा – (पु.) **भेद व अभेद यांचा हिशोब** ३१४०; भेदवाद – (पु.) **भेदविचार** ४०१३;
५) **फरक**; भेद १९२, १३१७;
६) **शंका**; भेद २५००.

भेदक– (वि.) **भेद करणारा**; भेदकासी १२४; भेदकांची २७९.

भेदणे– (क्रि.) १) **भेद करणे, नाश करणे**; भेदी ४४, १४००; भेदूं ९८७; भेदवे १०१०; भेदे १३०३; भेदत २४४०;
२) **फोडणे, विदारणे**; भेदुनि ६४; भेदिले ४०६.

भेरी– (स्त्री.) **एक वाद्य** ३८९९.

भेव– (न.) **भय** ७३४, १४०४, २७१९.

भेष– (पु.) **वेष** ३९३८.

भेसळ– (स्त्री.) **चांगल्या वाईटाचे मिश्रण**; भेसळीच्या २२१०; भेसळीचे ३०७७.

भैरव – (वि.ना.) **एक देवता** ७८९, २३८४.

भैरवकाळ– (वि.ना.) **एक देवता**; कालभैरव ४२०५.

भोंदणे– (क्रि.) **फसवणे**; भोंदावया ४२७५.

भोंदू– (वि.) **ढोंगी** ४३१०.

भो – (स्त्री.) **पृथ्वी**; भोवरी १५८०.

भोई– (स्त्री.) **भूमी, जमीन** २९५२.

भोक– (न.) **छिद्र** २७०५.

भोकर– (न.) **एक फळ**; भोकरे २०७.

भोक्ता– (पु.) **भोग घेणारा** ९९७, २८८४, ४३४५.

भोग– (पु.) १) **सुखदुःखाचा अनुभव** ४६, ६५१, १२८५, ४३४५; भोगावरी ३११; भोगवेळे (स्त्री.) ४१९; भोगाभोग (पु.) १२१०; भोगाधीन (वि.) २५६९; भोगइच्छधणी (स्त्री.) ४५११;
२) **ऐश्वर्य**; भोग ७९०;
३) **आसक्ती**; भोगे १०६;
४) **पूर्वकर्माचे फळ**; भोग १२३, ५६६, १२७६, १६९७; भोगासी २३९६; भोगे २९२१; भोगाचा ४४८५.

भोगणे– (क्रि.) १) **उपभोग घेणे**; भोगू १६, ५३१; भोगे २५, १३६१; भोगी ५२, ७९०, १०९६; भोगवी १२२; भोगिती १२३, १४७०; भोगून १७२; भोगिता ३२१, १८२९; भोगईल ४४९; भोगीतसे ५३३; भोगिजेल १३६५;
२) **सहन करणे**; भोगू २३; भोगे ४८; भोगावया २५६, ८४०; भोगवी ४४८; भोगावया ११४४; भोगितील १४९६.

भोगिता– (पु.) **भोग घेणारा**; भोगित्यासी ९५१; भोगित्या २६४२; भोगितिया ४५०६; भोगविता – **भोग घेण्यास शिकविणारा** ६०८.

भोज– (न.) **आनंद**; भोजे १८३२, ३९११.

भोजन– (न.) १) **जेवण** ४०, ४९७, २०२२; भोजनाच्या १९८; भोजनात २५२; भोजना ३६८; भोजनी ४९३, १४९१; भोजनाचे १३८२; भोजनसमयी (पु.) २२८६; भोजनपंगती (स्त्री.) २३३८; भोजनकाळी (पु.) २६८९;
२) **ईश्वरदर्शन**; भोजनाची ३९.

भोज्य– (वि.) **खाद्य पदार्थ** २८१९.

भोत– (पु.) **मेलेल्या वासरात भुसा भरून केलेली प्रतिकृती** २७३८.

भोपळा– (पु.) १) **एक फळभाजी** १२८५, १९८५; भोपळ्याचे २९५५; भोपळ्याचा ३४२०;
(वा.प्र.) **भोपळा धरणे** – तंबोरा धरणे २३०५;
२) **पाण्याचे भांडे**; भोपळा २९५४.

भोय– (स्त्री.) **भूमी** २४८.

भोरडी– (स्त्री.) **क्रौंचपक्षी**; भोरड्या ३११५.

भोरपी– (पु.) **बहुरूपी**; भोरप्याने ९४; भोरप्याची ८६६; भोरप्यासी ३९०७; भोरपियाचे ४४८४.

भोवंडणे– (क्रि.) १) **डोके गरगरणे**; भोवंडी २४८; भोवंडिती ६२८; भोवंडिलो ६६२;
२) **अद्दल घडविणे**; भोवंडा १४४;
३) **हाकलणे**; भोवंडा ४५२८; भोवंडीसरिसे – **स्वतःभोवती फिरणे** १३६३.

भोवंडी– (स्त्री.) **भ्रमंती** १६३४.

भोवई– (स्त्री.) **डोळ्याच्या वरचा भाग**; भोवयासी १६१९.

भोवणे– (क्रि.) १) **त्रास होणे**; भोवेल २३२; भोवे ७१०; भोवताहे ३०७८;
२) **अडकणे**; भोविला २८३६;
३) **प्रत्ययास येणे**; भोवे १२५०;
४) **फिरणे**; भोवतचि १३६३; भोवे २०३७; भोये २०९३.
५) **घोटाळणे**; भोवे.

भोवता– (क्रि.वि.) **सभोवती** १३९, २४४५; भोवती १४४, १९२२; भोवताले ३४३, १८४१; भोवते ७१०; भोवताली १०७५; भोवताला १२५०.

भोवनी– (स्त्री.) १) **फेरा** ८८६, २९३७;
२) **विक्रीचा शुभारंभ** २२१४.

भोवरा– (पु.) १) **पाण्यातील भोवरा** ६६२; भोवरे ४१८७;
२) **खेप**; भोवरा २३१३.

भोवरी– (स्त्री.) **कर्णभूषण** १८०७.

भोळा– (वि.) **भाबडा** ४००, १९०८; भोळीयांचा ४७८; भोळ्या ६४५; भोळे १५६०, १९७६; भोळ्यावरी ६९०; भोळेभाविका (वि.) २११४; भोळ्याभाविकाला (वि.) ३९२८.

भोळी– (वि.) **भाबडी** १४४, ९८४, २२८९; भोळ्या ६७३.

भोळेपण– (भा.ना.) **भाबडेपणा**; भोळेपणालागी २२१; भोळेपणाविण ८७५; भोळीवेची १३५७; भोळीवेचे २३५०.

भौमासुर– (वि.ना.) **नरकासुर** १८०३.

भ्याड– (वि.) **भित्रा** १६४, ३५२७.

भ्यासुर– (वि.) **भीतीदायक** ४२३६.

भ्रमर – पाहा **भरतार**

भ्रमण– (पु.) **निष्फळ, निरर्थक, चुकीचा ग्रह** ३७, १०९५, २२३८; भ्रमाचे ३७; भ्रमे ७०६; भ्रमले – (वि.) **भ्रमिष्ट** २२१६; भ्रमिष्ट – (वि.) **बेभान** ४५०७; भ्रमापासुनिया ६१७.

भ्रम– (न.) १) **फिरणे**; भ्रमणा १३४२; भ्रमणाच्या ३१३०;

२) यात्रा; भ्रमण १२२, ६१३, २२९५;
३) जन्ममृत्यूचे चक्र; भ्रमणी ६५७.

भ्रमणे– (क्रि.) फिरणे; भ्रमती १२८४; भ्रमल्याने २७३७.

भ्रमर– (पु.) भुंगा ५३३, ४५२४; भ्रमरा १८९८.

भ्रष्ट– (वि.) १) पतित ४५३, ६६२;
२) दुर्जन; भ्रष्ट १३४५.

भ्रांति– (स्त्री.) भ्रम ४६०, ३९९९; भ्रांतीची ४००९; भ्रांतीमाजी २७८७.

भ्राता– (पु.) भाऊ ६११.

म

मंगळ– (वि.) १) मंगल, शुभ १३३०, २००३; मंगळाचे ७५७, १६०२; मंगळी ८६१, १६६७; मंगळे १५७१; मंगळाचा ३७७६; मंगळावाचूनि १३२६;
२) विवाह; मंगळदायक ३००; मंगळदायके ३०४; मंगळ भावे (पु.) ४५१; मंगळनिधी – (वि.) मांगल्याचा ठेवा ६७२; मंगळवाणी (स्त्री.) १३८४; मंगळआरतीचा (स्त्री.) १५७२; मंगळा-मंगळाचे – (न.) अत्यंत मंगल ३७५९;
३) कल्याणकर्ता; मंगळ ८१७, ९३२, ४०२३.

मंगळवेढा– (वि.ना.) संत दामाजीचे गाव ४३५६.

मंजुळ– (वि.) गोड २५१०, २९५०; मंजुळवदनी – गोड बोलणारा ३८७०.

मंडण– (न.) १) भूषण २६९, ९९२; मंडणी १३११; मंडन १०६३;
२) श्रेष्ठ; मंडण २३५६.

मंडणे– (क्रि.) भूषविणे, सजविणे; मंडित ५३, ३९६८; मंडिता १५५१.

मंडप– (पु.) सुशोभित छत २४८१.

मंडळ– (न.) चक्र १४७६.

मंडित– (वि.) सुशोभित; मंडितचतुर्भुजा – चार हातांनी शोभणारा १५७५.

मंत्र– (पु.) १) पूजाप्रसंगी म्हणावयाचे मंत्र २७९, ७७२, २३०४; मंत्राचे १५२३;
२) गुरुमंत्र; मंत्र ३६९;
३) नाममंत्र; मंत्र ६७२, १५४७, २१३१;
४) वशीकरण मंत्र; मंत्र २१२४, २१९७; मंत्रपुष्पे – (स्त्री.) आरतीनंतर म्हणावयाचे मंत्र २७९; मंत्रतंत्र – (न.) जादुटोणा ३१५; मंत्रहीन – (वि.) मंत्रविरहित ४८२; मंत्रजप (पु.) ६५९, २१५४; मंत्रमाळ – (पु.) मंत्राचा जप ६५९; मंत्रविधाने – (न.) मंत्रोच्चार १४१६; मंत्रपूजेसी (स्त्री.) १४५४; मंत्रयंत्र – (न.) तांत्रिक उपासना ३०५९; मंत्रघोष – (पु.) मंत्राचा उच्चार ४५०६;
(वा.प्र.) मंत्र देणे – मंत्रोपदेश करणे ३६८; मंत्र चळणे – मंत्र चुकणे ७३१.

मंद– (वि.) १) अशुद्ध ७१९;
२) मतिमंद; मंदु १३३४;
३) हिणकस; मंद २८७६.

मंदणे– (क्रि.) भाव कमी होणे; मंदला १००९.

मंदिर– (न.) देऊळ; मंदिरे ४९६, १८३०.

मंदोदरी– (वि.ना.) रावणपत्नी ४०५४.

मइंद– पाहा मैंद.

मऊ– (वि.) कोमल ९८७, ३०४०.

मकर– (पु.) १) मासा, मकरकुंडले माशाच्या आकाराची कुंडले २;
२) मगर; मकर ४२८२.

मग– (क्रि.वि.) नंतर २४.

मजुम – पाहा मुजुम.

मजुरी– (स्त्री.) १४२ कामाचा मोबदला ११२५.

मजूर– (पु.) १) कामगार ७८०, १७२३, २०८५; मजुरा ८५६; मजुराच्या ८८३; मजुरे २६१३; मजुराचे २८०४;
२) सेवक; मजूर २६८५.

मटमटा– ध्वन्यनुकारी शब्द १४८, १४१६.

मठ– (पु.) पारमार्थिकांचे निवासस्थान; मठा २४५१; मठपति (पु.) २७२.

मढे– (न.) प्रेत ८२३, २१६५; मढ्यापाशी ९६१.

मणि– (पु.) १) वेज, (भोक) पाडलेला मणी १०५६; (वा.प्र.) मणी ओढणे – जप करणे ३६१०
२) रत्न; मणि ४३७२;

मत– (न.) विचार, मनोदय ६५७, १००४; मतासी २८; मता २०९; मताचिया ४५१; मते ५६१, १८९०; मतांतरे (न.) २४६१; मतवादीयांचे (न.) ४१९०.

मति-ती– (स्त्री.) जाणीव, बुद्धी ७४, ६३४, १९१४; मतिविण ३३६०; मतिमंदबुद्धी – (वि.) बुद्धीहीन ६१३; मतिमंद (वि.) ६२६, २९६५; मतिलंड – (वि.) बुद्धीभ्रष्ट ७९०; मतिहीन (वि.) ११०८, ४११०; मतिमंदचित्ता – (वि.) अज्ञानी मनाचा १८२४.

मतोळा– (पु.) नुकसान ३६२७; मतोळ्याचा २६३७.

मत्सर– (पु.) असूया ४६, २७३५; मत्सरे २५३, ४१६; मत्सराचा २५२७; मत्सरावरी १००१.

मत्स्य– (पु.) मासा ९४, १५७१, ३०३७; मत्स्या

२३७९; मत्स्यकूर्मादि (न.) ५७६, ६७४; मत्स्यरूप (न.) ३०८८.

मथन– (न.) १) घुसळण २८०७; मथनी ६८१; मथनाचे १३३९; मथनीचे २५४५; मथने ३५९१;
२) चर्चा; मथनासाठी ४१२६.

मथिणे– (क्रि.) घुसळणे; मथिले ९१८, २८४७; मथिलिया २५३१; मथिलियाविण २८०७; मथुनिया ३३०२; मथूनि ३४६०; मथले ३५५५.

मथित– (न.) लोणी ४४८२.

मथुरा– (वि.ना.) कृष्णसंबंधित पौराणिक नगरी ३३८; मथुरेच्या १६५९; मथुरेचे २८०३; मथुरेसी ४५९०; मथुरेमाझारी ३३८; मथुरापाळ (वि.) १५७६.

मद– (पु.) १) अहंकार; मदे १६३७, ३०८२;
२) मद्य; मदे २२०४.

मदन– (वि.) कामदेव, अत्यंत सुंदर पुरुष; मदनाचा ४; मदनमूर्ती (स्त्री.) ६३५.

मदार– (स्त्री.) थडगे, मशीद २३७४.

मद्य– (न.) दारु ७९४, १५६४; मद्याचा १६५४; मद्यभक्षण – (न.) मद्यपान व सामिष भोजन ७९१; मद्यमांसाचे (न.) २३८४.

मद्यपान– (न.) मद्यप्राशन १२१४; मद्यपानाचे ११८; मद्यपानासमान २७१; मद्यपानाची ८१६.

मद्यपी– (वि.) दारू पिणारा ४०४५.

मधु– (पु.) मध ८३२, २३५३.

मधुर– (वि.) गोड ३२, ५००, २४८७; मधुरा १००२, २४१५; मधुरे १३५१; मधुरवाणीच्या (स्त्री.) १४७८.

मधुसूदन– (वि.ना.) विठ्ठल, कृष्ण ६१२; मधुसूदना ६३५, ४४२३;

मधी – (क्रि.वि.) १) मधोमध २१३, २०७१;
२) आत; मधी २१६१.

मध्य– (क्रि.वि.) १) मधोमध ८२९;
२) मध्यकाल; मध्य १४७२; मध्यभागी (पु.) १४५, २०४३; मध्यभाग (पु.) १३२९; मध्यकार – (पु.) मध्यम प्रतीचा २०४७; मध्यावर्ती – (स्त्री.) मध्यस्थी ४१७२; मध्यरात्री (स्त्री.) ४३०५.

मध्यम– (वि.) उत्तम व कनिष्ठ यांच्या मधली अवस्था ६५१, ९११; मध्यस्ती – मध्यमस्थिती ३४३१.

मन– (न.) चित्त, अंतःकरण १२९१, १३६९; मनीं २२, १५९२; मना २७; मने ३०; मनाच्या ६३; मनेचि ७१; मनींचा ३७१; मनु १३२४; मनामागे ९८; मनेसहित ७८३; मनापाशी ९३३; मनामुळी – खोल मनात ३७६९; मनमोहना (वि.) ६३५; मनोमय (न.) ७३५; मनवाचातीत – (वि.) मन व वाणी यांच्या पलीकडे ८१०; मनमुंडण – (न.) मनोनिग्रह २४७९; मनपवनतुरंग – (पु.) वाऱ्याप्रमाणे वेगवान असलेला मनरूपी घोडा ४२९८; मनपवन (न.) ४३६३;
(वा.प्र.) मन ठेवणे – लोभ ठेवणे ६७; मन लावणे – मन एकाग्र करणे ३०७; मन हाती नसणे – मन स्वाधीन नसणे २८१; मन वाटणे – मन एकाग्र करणे ३४२; मन लागणे – मन जडणे ३७८; मन ठेणे – मन जडणे ३९८; मन मारणे – मनावर ताबा ठेवणे ४१४; मन वाटणे – मनाला गुंतविणे ८२०; मनी धरणे – मनावर घेणे १९४०.

मनकर्णिका– (वि.ना.) गंगानदी ४२०५.

मनसा– (स्त्री.) इच्छा ४१४.

मनुष्य– (पु.) माणूस ७९७, १२३६; मनुष्यदेह (पु.) १२०९; मनुष्यदेहा (पु.) ६३३, २०१८; मनुष्यदेहाऐसा (पु.) १३५५; मनुष्यदेही (पु.) १६९६; मनुष्यधर्म – (पु.) माणुसकी १८६२; मनुष्यजन्म (पु.) ४१०७.

मनुष्यपण– (भा.ना.) मानवी देह १२२; मनुष्यपणे – मानवी देहाने ९३८; मनुष्यपणा – माणुसकी १६२०.

मनेरी– (न.) आश्रय, ठिकाण २१६, २३३.

मनोगत– (न.) मनातील विचार २५२३, ३६६५.

मनोजन्य– (वि.) कल्पित ३८४, १४५०; मनोभंग – (पु.) मनाची निराशा २८२८.

मनोभाव– (पु.) उत्कटता; मनोभावे ३०७.

मनोरथ– (पु.) मनाची इच्छा २७८, २०३४, ३९०३.

मनोहर– (वि.) सुंदर, देखणे ६, ६४७.

ममता– (स्त्री.) १) प्रेम, आपुलकी ६७२, २७७०, ४३०५; ममतेचा ११२; ममतेची १७३१; ममतेचे ४१८२; ममतेने ४२४७;
२) एक जलदेवता; ममता ४१६.

मयाळ– (वि.) मायाळू २२४६.

मयूर– (पु.) मोर; मयूरे २८९; मयूरपिच्छ (न.) – मोरपीस १५८२; मयूरफेरी – (स्त्री.) मोराचा नाच २३६४.

मरण– (न.) मृत्यू, देहावसान; निधन ३३१, ११३६, २३४८; मरणाही २४; मरणाचे ४७, ३७९७; मरणा ५५८; मरणाची ८४४; मरणसवे – मरणापर्यंत १४९२; मरणावाचूनि २७१६; मरणसंगी २७३९; मरणामरण – मरणाऱ्यास मरण ३३००; मरणमूळ – मरणाचे मूळ ४३४८;

(वा.प्र.) **मरण आणणे** – मारून टाकणे ८५६.

मरणे– (क्रि.) १) **मरणे**; मरे ७५, १४९२; मरती १०४, ९४३; मेले १०६, ९८७; मेला ११६, १७४२; मरो १४१, ४६४; मेलो ३२०; मरोनिया ५३७, ३५३५; मरावे ५५६; मरसी १६३६; मरता १७४५; मेली १९८७; मेल्यावरी २१७०; मरोनि २४००; मेलियांच्या २५८०;
२) **दुष्ट**; मेला ५६७.

मरमर– (स्त्री.) १) **कटकट** १९०३;
२) **अतिकष्ट**; मरमर ३७०९.

मरुद्गण– (पु.) **एक देवसमूह** ४३८६.

मर्कट– (न.) **माकड**; मर्कटे ३०५०.

मर्दणे– (क्रि.) १) **चोळणे**; मर्दुनि ४९३;
२) **नाश करणे**; मर्दिले १५८०; मर्दुनी ४५१२.

मर्दन– (न.) **चोळणे** ४९७.

मर्दना– (पु.) **मारणारा** ४४२३.

मर्यादा– (स्त्री.) १) **नियम, संकेत** १२५, २३५५;
२) **आज्ञा**; मर्यादा ६५२;
३) **सीमा**; मर्यादा २१७२.

मऱ्हाटा– (पु.) **मराठी माणूस** ८७.

मलंग– (वि.) **मुस्लीम साधू** ३९३७.

मल-ळ– (पु.) १) **विष्ठा**; मलमूत्र (न.) २६९१; मळ २५७, १८९२;
२) **घाण**; मळ ६३३, २०३८, ३४४६; मळी १९७५; मळा २०७३;
३) **अयोग्य स्पर्श**; मळ ११२; मळमूत्र (न.) ६१५.

मल्ल– (पु.) **पहिलवान** ४४६०.

मल्लारी– (वि.ना.) **खंडोबा** ४६६.

मवाळी– (स्त्री.) **मऊपणा** ३७७२.

मविणे– (क्रि.) **मोजणे**; मविते ६९४; मविता १८९४; मविले १९२६; मविती १९२६.

मविता– (वि.) **मोजमाप करणारा**; मवित्याचे २७४८.

मवेश– (पु.) **परमेश्वर** १०७२.

मशक– (न.) **चिलट** २४८०, ४१००; मशकांनी ४४८१.

मसक– (न.) **पोट** ११४४.

मसक– (स्त्री.) **पखाल** २८१६.

मस्तक– (न.) **डोके** ४५०, १६५६, २२०२; मस्तकी ३६८, १५७९.

मस्ती– (स्त्री.) **अहंकार** ३९५८.

महंत– (वि.) **परमार्थाचा अधिकारी** १९२, १५६८, २८९७; महंता १५७१.

महंतपण– (भा.ना.) **साधुत्व** ४३९८; महंती ३८७१.

महजर– (पु.) **करारपत्र** ३८९८.

महत्त्व– (न.) १) **मोठेपणा** १०२६, १३५२; महत्वाची ३६४९;
२) **प्रतिष्ठित जागा**; महत्वाचे १४२७;
३) **प्राधान्य**; महत्वाने ४२२२.

महदंतर– (न.) **खूप अंतर** १३२३.

महद– (वि.) **मोठे, महान**; महदा ४५१; महदि ४५१; महदादि ६३५.

महर्षी– (वि.) **महान ऋषी** ३७५०.

महा– (वि.) **मोठा** ८६, ६४६, १५७९; महानुभाव, **श्रेष्ठ अनुभवी** १८९, २८३५; महाहाल १६९; **मोठा खेळ**; महाबळी (वि.) २८६, ४३४०; महालाभ (पु.) ३२६, १४७४; महादोषां (पु.) ३३२, २१०९; महाद्वारी (न.) ४६०, १९३५; महामंत्र (पु.) (नाममंत्र) ६७२ महासिद्धी (स्त्री.) ९२२; **अष्टमहासिद्धी**; महामळे – **मुबलक घाण** ९३४; महादोषी (वि.) ९४५, ४५१२; महाठक (पु.) ९५९; महाधन (न.) ९८६; महाभूते (न.) १०४६; महाजन (पु.) १०९०; महापातकासी (न.) १११०; महाकाळ (पु.) ११११; (पु.) महापुरे १२८३; (न.) महावाद्यांचा १५७५; (पुं.) महावैष्णववीर (पुं.) १५७५; महाकाळमर्दना (न.) १५७९; महादीप्त (वि.) १५७९; महापातकी (वि.) १७७८; महापूजा (स्त्री.) २२६१; (पु.) महाराव २३३३; (न.) महाफळ – **नारळ** २३४७; (न.) महावाक्य – **अहं ब्रह्मास्मि हे वाक्य** २६६८; (न.) महासंकटी (न.) २७९५; महादुःख (न.) २७९५; (न.) महाकर्मे (न.) २८५१; महाक्षेत्र (न.) ३१७६; महाबुद्धि (न.) ३६५२; (न.) महामुनि (पुं.) ३८६५; महाखर ३८८; महादान (न.) ३९०५; महाकष्टे ४२४६; महाभेव (न.) – **मोठे भय** ४२७२; (पुं.) महाशब्दे (पुं.) – **मोठ्याने** ४३२३; महासंत (पुं.) ४३५९; महाविष्णू (पु.) ४४३९; महालाभरासी (स्त्री.) ४५७५.

महाग– (वि.) **दुर्लभ** ६२२.

महादेव– (वि.ना.) **शिव** ४५०, १५०३; महादेवा १५७८; महादेवदर्शने (न.) ४५१.

महार, माहार– (पुं.) **एक अंत्यज** ५५; महारासी ५५; महारापाशी २९८२; महारवाडी ३९२१; **महार-वाड्यात**; माहारा १६१०, ४२९९.

महाराज– (वि.) १) **श्रेष्ठ राजा** १२८६, ३६७०;
२) **राम**; महाराजहे ११०७;
३) **ज्ञानेश्वर**; महाराज २३४०.

महाल– (पु.) १) **दिवाणखाना** १८३०;
२) **शेजघर**; महाल ४९६.

महिमा– (पु.) **थोरवी, मोठेपणा** ५१, १२०४, १९९४.

महिमान– (न.) **माहात्म्य, थोरवी** २९, ११०८, ४२९९; महिमाने १४८१.

मही– (स्त्री.) **पृथ्वी** ११११, २८३६; महिवरी ४५८१; महीमंडळी – **पृथ्वीवर** ११०९.

महीपत्र– (न.) **पृथ्वीचे पान** १६१३.

महुर– (पु.) **आंब्याचा मोहोर**; महुरा १२९०.

मळणे– (क्रि.) १) **मलीन होणे**; मळे ५६३;
२) **दूषित होणे**; मळिले ६३४; मळले २२६८;
३) **रुळविणे**; मळी ४५०.

मळा– (पु.) **विहीर असलेली शेतजमीन** २८२०.

मळीण– (वि.) १) **मलिन, अस्वच्छ** १०७, १५७२, २८२७;
२) **पापी**; मळीणचित्त – (न.) **पापी मन** ७७.

मांग– (पु.) १) **मांग जातीचा मनुष्य** ५५५, ३८७०; मांगा १४८३; मांगी ३९२१; मांगांचे ४११७;
२) **दुष्ट**; मांग ४६३, ६०३.

मांगीण– (स्त्री.) **मांग जातीची स्त्री** ७९१; मांगिणीशी ३९२१.

मांजर– (न.) **एक प्राणी** १४८२, ४०९२; मांजरे ३९०८.

मांडणे– (क्रि.) १) **व्यवस्थित ठेवणे, उभारणे**; मांडावे १०५; मांडिली १९४; मांडियेला १९५; मांडियेली १९८; मांडविले ७४३; मांडे १३६९; मांडी १५३२; मांडिला २०९५;
२) **आखणे**; मांडा १६९; मांडूनि १७१;
३) **सुरू करणे**; मांडियेला १८९, १२१८; मांडिले ३९४;
४) **जमविणे**; मांडोनिया ४५५;
५) **चालविणे**; मांडिली ७९०;
६) **सांगणे**; मांडिली ९०९;
७) **स्वीकारणे**; मांडावे १२५२.

मांडव– (पु.) **मंडप**; मांडवाच्या १२१; मांडवा २३३६.

मांडा– (पु.) **एक खाद्य पदार्थ**; मांडे २८८, २७२०.

मांडी– (स्त्री.) **पाय मोडून बसणे**; मांड्यावरी १३५६; मांडीवरी ३०९६;
(वा.प्र.) **मांडी थापटणे** – **आव्हान स्वीकारणे** ४२२९.

मांदळ– (पु.) **मृदंग**; मांदळा १९१; मांदळे १९५; मांदळ ४५२९.

मांदार– (वि.ना.) **एक पर्वत** ३०९६.

मांदी– (स्त्री.) **मेळा, समुदाय** १४७, २०८०.

मांस– (न.) **मांस** ३६, ६१५, ३३९४.

माई– (स्त्री.) **आई** ४३७.

माउली– (स्त्री.) **आई** १९६, ११०४, १९८९; माउलिये ३, २४५४; माउलीचे १३२९, १७४१; माउलीसमान ६१.

माउशी– (स्त्री.) **आईची बहीण** १५३; माउसी ४०२३.

माकड– (न.) **एक प्राणी** १३६१; माकडे १३२, ३३६५; माकडाच्या २४६; माकडाचे ८१७; माकडा १७१५; माकडाची २२१५.

माखणे– (क्रि.) **फासणे**; माखावे १४०६; माखे ३२९९; माखोनिया ४१०६.

माग– (पु.) १) **शोध, तपास** ८४२, २६७६; मागचि १८४०;
२) **ठिकाण, पत्ता**; माग १०८३;
३) **खुणा, पाऊले**; माग २०९०;
४) **कापड विणण्याचे साधन**; माग २८२०;
५) **मार्ग**; माग ४०७०;
(वा.प्र.) **माग घेणे** – शोध घेणे ३८; **माग लावणे** – मागे खुणा ठेवणे ४०८; **माग मोडणे** – मार्ग सोडणे २६२०.

मागणे– (क्रि.) **याचना करणे**; मागे ३, ३९, १४८२; मागसी १३३, २२५४; मागों २०९, २०२२; मागायास २३४; मागोनिया ३०५; मागता ४३३; मागा ४९४; मागावे ५२७; मागितला १२२९; मागावया १९७५; मागण्याची २०३४; मागितली २०७२; मागतसे २४१३; मागईन ३१४१; मागितल्यास ३५३९.

मागता– (पु.) १) **मागून येणारा** १०५७;
२) **याचक**; मागतियाचे १७३८; मागता १८२९;

मागील– (क्रि.वि.) १) **मागचे, आधीचे** २१, ९११, २०५१; मागिलांचे २९, ४११; मागिल्यांची ३९८; मागिल्या १०१८;
२) **अखेरचे**; मागिले ४३२.

मागुते– (क्रि.वि.) **नंतर, पाठीमागून** २५, ९६९, २०१७; मागुती ३४०, १८३७; मागुता ६२८, २६१३; मागुताले ९९८; मागुताली १५३२; मागुताला १९२०; मागत्याने ३१०२.

मागे– (क्रि.वि.) १) **नंतर, पश्चात** ५६, १७४;
२) **पूर्वी**; मागे ९२, ८३२, १५४३;
३) **मागोमाग**; मागे १६२, ७१६, १८३२;
४) **नाहीतर**; मागे ८९८; मागेपुढे १३१४, १६७६;

(वा.प्र.) **मागे टाकणे** – त्वरेने पुढे जाणे १३०; **मागे लागणे** – पिच्छा पुरविणे ९९६; **मागे पडणे** –विसरणे १३९१; **मागे सरणे** – पळ काढणे; कमीपणा पत्करणे २०२३.

माघ– (पु.) **चैत्रादी मासातील ११ वा महिना** ३६८.

माघारा– (क्रि.वि.) १) **परत, उलट** २२५४, ३११८; माघारी ३३८, १०७१, १९५९; माघारिया ९२;
२) **नंतर, पश्चात**; माघारे ९६६, २५४४, २६५६;
३) **दृष्टिआड**; माघारिया ७७७.

माज– (स्त्री.) १) **कंबर**; माजासी ९४७;
२) **हृदय**; माज २९८०.

माज– (पु.) **उन्माद** २२१६; माजिरा ३१८५; माजिरे ३७७२; माजिऱ्यासारिखे २१८६.

माजणे– (क्रि.) १) **मस्ती येणे**; माजलो ६५७; माजल्याचा १३६१; माजल्या १६५३; माजल्याची २७२७;
२) **बडेजाव करणे**; माजविले १२३६;
३) **निनादणे**; माजली ४००७.

माजघर– (न.) १) **घरातील मधली खोली**; माजघरात ४०८; माजघरी १९८१;
२) **हृदयरूपी शेजघर**; माजघरी ५०४.

माजी– (क्रि.वि.) **मध्ये, आत** १३१, २११; माजिरूप १११३.

माठ– (वि.) **मूर्ख** २५१६.

माडी– (स्त्री.) **वरचा मजला** २०४७; माड्या १८३० (घर.)

माणिक– (न.) **एक रत्न** ४७५; माणिके ५२२, २७७०; माणिकासी ३३८९.

माणुस– (पु.) **माणुस** ४३४९; माणसासि ७६; माणसे १४०३; मानसा ४५४.

मात– (स्त्री.) १) **गोष्ट** ७८, ४४९, १७२७;
२) **सरशी**; मात ११०२;
३) **आचार**; मात १७५३;
(वा.प्र.) **मात आवरणे** – बोलणे थांबविणे १८१०.

मातणे– (क्रि.) १) **उल्हसित होणे, उद्दीपित होणे**; मातले १८९, २१०९; मातली ३३१; माततसे २८९६; मातलासी ३८४२;
२) **उन्मत्त होणे**; मातला २५९, १७५८;
३) **भरून वाहणे**; मातलिया १४९२.

माता– (स्त्री.) **आई** ३४, ४४६, ११३८; माते २६५,९९७; मातेची १३४५; मातेते १४८९; मातेपाशी १०३०; मातेविण १८२०; मातेपुढे १९३७; मातापित्यांचे (न.) ४५२;
(वा.प्र.) **मातागमन करणे** – आईबरोबर व्यभिचार करणे २७४; **मातेचे गमन** – आईशी व्यभिचार १२९७.

माती– (स्त्री.) १) **माती** ६०, ५६३, २२४८; मातीचा २६२; मातीचे १४०८; मातीशी १७७३;
२) **माती**; मती बुद्धी २७५५. (माती मती ?)

मातुळ– (पु.) **आईकडील आप्त** २२६५.

मातेरा– (पु.) १) **अप्रतिष्ठा** २३७३;
२) **नाश, वाटोळे**; मातेरा ३२७१.

मात्र– (क्रि.वि.) **केवळ, फक्त** ४५१.

मात्रागमन– (न.) **मातेशी व्यभिचार** १२६८; मात्रागमनाऐसी २०९२.

मात्रागमनी– (वि.) **आईशी व्यभिचार करणारा**; मात्रागमन्याचे १४६९.

माथा– (पु.) १) **डोके, मस्तक**; माथा ६, ५०४, १०१०, १६५०; माथांचे १९०३; माथे ४५५१;
२) **शेंडा, टोक**; माथां ६०७.

माथुला– (पु.) **मातीचा डेरा**; माथुलियाच्या १७४.

माधव– (वि.ना.) १) **विष्णू**; माधवा ४४२३;
२) **महादेव – शिव**; माधवराव ४३१८.

माधोकरी– (स्त्री.) **माधुकरी** ४१७३.

मान– (पु.) **सन्मान, आदर** १०७१, १८८८; मानाचा ८५; माना ४१८; मानालागी ३०६; मानदंभासाठी (पु.) ९०, २८७९; मानामान (पु.) ३४५, १३१२; मानधन – (न.) **सन्मान व संपत्ती** १२१४; मानरक्षक – (वि.) **मान रक्षण करणारा** १८९०;
(वा.प्र.) **मान पावणे** – एकरूप होणे १९२; **मान कापणे** – फार नुकसान करणे ५१८; **मान नेणे** – मानहानी होणे १३३३.

मान– (स्त्री.) **कंठ, गळा** २५६, २२४३.

मानकरी– (पु.) **सन्मानाचा अधिकारी** ४२०.

मानणे – (क्रि.) १) **मान्य करणे, पसंत पडणे**; मानी २०, ७८०, १२७३; मानेल ३०; मानू ४०, ५५४; मानिलिया ६१; मानिता ६१; मानावा १२५; मानिती १४८, १७५०; मानीत १८१; मानियेली २९७; मानावया ८०४; मानिताहे ८७६; मानितो १०६७; मानूनिया १४४८; मानिली १६४४; माना १८१८; मानिसी २०९६; मानिलासे २६६१;
२) **मान देणे**; मानवे २१९;
३) **समजणे**; मानूनिया १४९६;
४) **नगण्य लेखणे**; मानी १६३०;

५) **न ऐकणे**; मानेना १६३९;
६) **समजावणे**; मानावया २०४०.

मानभाव– (पु.) **भक्तीचा आदर**; मानभावा २१९१.

मानव– (पु.) **माणुस** ३३८; मानवाची २८६२; मानवाभीतरी ४४४३.

मानवणे– (क्रि.) १) **सुखावणे, तृप्त होणे**; मानवले १४८, १०५८; मानवित १६०; मानविजे १२६७;
२) **मान देणे**; मानवती १५०;
३) **आदर निर्माण होणे**; मानवले १९०;
४) **सरावणे**; मानवला ५७०.

मानस– (न.) **मन, अंतःकरण** ८१५; मानसी ५३, ६३६, १५७६; मानसाचा १७७७.

माने– (क्रि.वि.) **त्या प्रमाणात** ९०७.

मान्य– (वि.) **स्वीकार** ४४९.

माप– (न.) १) **परिमाण** ४६९, ११२५, २०१८; मापे ८१०; मापाचा ८८३; मापासी १००७; मापाचिया १७५२;
२) **निमित्त**; मापे ८४१;
३) **विचाराने**; मापे २२२७;
४) **स्मरण**; माप २९३४;
(वा.प्र.) **माप लागणे** – आयुष्य संपल्याची जाणीव होणे ८६७; **माप लावणे** – पुरवून खाणे ८८८; **माप चालणे** – कीर्ती पसरणे १५१९.

मापणे– (क्रि.) १) **पारखणे**; मापली १३५३;
२) **मोजणे**; मापी १३६०.

माफ– (वि.) **सूट** २९७३.

मामा– (पु.) **कंसमामा** १५३, ४४६०.

माय– (स्त्री.) **माता** ९१, ७९६, १९४४; माये १९७, ३८७; मायेसी १२३३; मायबाप (न.) १२७, १७३६; मायबापे (न.) २९२; मायबापाहूनि (न.) ९८७; मायबापासवे (न.) १७७३; मायबापभावे (न.) ४५५५; मायाघरी (न.) २३४; मायपुते – (स्त्री.) **आई व मुलगा** ५३४; मायझवा (वि.) ८३६; मायबाळा (न.) २७७१; मायबहीण (स्त्री.) २९३५; मायलेकरात (स्त्री.) ३५३१.

मायराणी– (वि.ना.) **एक क्षुद्र देवता** २३८४.

माया– (स्त्री.) १) **अविद्या, अज्ञान** ६५, ७२८, २२१६; मायेच्या ६०९; मायेचिये २२५५; मायाविरहित ७७८; मायेकडून ४२१९; मायातृष्णेच्या (स्त्री.) ४२५; मायाजाळी (पु.) ६५१; मायामोहपाशजाळे (न.) ६६०; मायापुरी (स्त्री.) ३२४७; मायारूपे (न.) ३९३०; मायामोहफासा (पु.) ४२९०;
२) **प्रेम, करुणा, दया**; माया १३३, १२६०, १८७३; मायावंत – (वि.) **प्रेमळ** ९८७; मायावाती (स्त्री.) १०८७;
३) **भक्ती**; माया ३६६;
४) **मायारूपी जलदेवता**; माया ४१६;
५) **ढोंग**; माया ४४८;
६) **मायारूपी संसार**; मायाजाळ १०१०, २४६२, ४४२४;
७) **श्रीमंत**; मायावंत २७७९.

मायिक– (वि.) १) **मिथ्या**; अशाश्वत १, २८९२; माइके ३१४९;
२) **थोडे, काही**; मायेक २०४७.

मारग– (पु.) **रस्ता** ३८, ८८६, ३१७३; मारगासि ८०; मारगा ८५०; मारगी १३३९, १९६४; मारगाची १७००.

मारणे– (क्रि.) **बडवणे, घाव घालणे**; मारिला ३६; मारी ४८, ८४३; २४८२; मारितां ५०, ४५८; मारविले १३३; मारियेली १५३; मारूं १६७; मारील २१६; मारिती २२९, १०६५; मारिल्या २७०; मार १२८२.

मारिता– (वि.) **मारणारा** १०६८; मारित्या २०१७.

मार्ग– (पु.) **रस्ता** ४५०, ५३८; पाहा मारग.

मार्जन– (न.) **मंत्र म्हणून अंगावर पाणी शिंपडणे** २९७२.

माल– (पु.) **वस्तू, सामान** ६९६, ३४२६; मालाचे ३७०.

माव– (स्त्री.) १) **खोटेपणा, माया** १२९, १७५७; मावेचे ७८७; मावेचा ३५६१;
२) **अद्भुत घटना**; माव ५०७, ४५०६; मावा ५०७; मावेचे १७६३.

मावणे– (क्रि.) **सामावणे**; माये ३८.

मावळणे– (क्रि.) १) **निष्क्रीय होणे**; मावळले १७०४; मावळल्या २७०९;
२) **समाप्त होणे, संपणे**; मावळोनि ५९२; मावळली ३६८६.

माशी– (स्त्री.) पाहा **मासी**.

मास– (पु.) **महिना** २४८७, २९२३.

मासा– (पु.) १) **परिमाण** १०१२;
२) **जलचर प्राणी**; मासा २७३८; मासे ९९१.

मासी– (स्त्री.) **एक कीटक** ८२०, १६५४; मासीसंगे ४१५५; माशी २३५३.

मासोळी– (स्त्री.) **लहान मासा** २६६, १५६६.

माहेर– (न.) १) **पत्नीच्या आईवडिलांचे घर** १२, १९१९, ४४४८; माहेरा २३, १५९२, ३९०३; माहेरी

१५७, १६०९; माहियेरे १५८; माहेरास १७४०; माहेराची १८३३; माहेरिचा १९४५; माहेरीहून १९७२;
२) सर्व तीर्थांचे मातृस्थान, सर्वश्रेष्ठ तीर्थ; माहेर ३३२, १०९६.

माळ– (स्त्री.) १) हार ४, ४५४, १४९८; माळा ५, ५३;
२) तुळशीची माळ; माळा ९४, १८९, ६०३, २८७१;
३) गळ्यातील दागिना; माळा ४६३;
४) चक्र; माळ १४४०;
५) रुद्राक्षाची माळ; माळ २२१९; माळकंठी –(स्त्री.) गळ्यातील माळ १११२; माळामुद्रावरी (स्त्री.) १५१६;
(वा.प्र.) माळ देणे – अनुग्रह करणे ५०९.

माळ– (पु.) नापिक; खडकाळ जमीन ३०५५.

माळिका– (स्त्री.) (गुरु) परंपरा; माळिकेची ३६८.

मिटकी– ध्वन्यनुकारी शब्द;
(वा.प्र.) मिटक्या देणे – आवडीने खाणे २२८.

मिटवणे– (क्रि.) संपविणे १४१९.

मिठी– (स्त्री.) कडकडून भेटणे, कवळणे १११, ३७५, ८८१.
(वा.प्र.) मिठी घालणे – भक्तीने पाय धरणे १७०, १०८४, २०१९; मिठी बसणे – मिठी मारणे ३९७.

मित्र– (पु.) सखा ३४५, २४१५; मितृ ६१६, ४०४१.

मिथ्या– (वि.) १) खोटे ८४, १०६६, २१८२;
२) अकारण; मिथ्या १८५१; मिथ्यावाद – (पु.) खोटे ३९३५.

मिनणे– (क्रि.) एकरूप होणे; मिनले ३७९; मिनता ३८०.

मिरवणे– (क्रि.) १) शोभणे; मिरविसी ८६, २२६७; मिरविती १८९, २३८७; मिरवे ४४५, १३११; मिरविला ५०७; मिरवी ६५२; मिरवूनी ६५६; मिरवले १३५७; मिरविता २१४४; मिरवो २१८०; मिरवू २२७८; मिरवितो २६५७;
२) प्रौढी मिरवणे; मिरविसी ९७०;
३) धारण करणे; मिरवा १८९७.

मिराबाई– (वि.ना.) एक संत कवयित्री १५६८; मिराबाईसाठी २८२०, ४३२१.

मिरास– (स्त्री.) परंपरागत हक्क ४३१२; मिरासी ९९७, २५७९; मिरासीचे ८१; मिराशी १६४३, ४३७०; मिरासीस २५२१.

मिश्रित– (वि.) मिसळलेले १३०९, २८१६.

मिष्टान्न– (न.) पक्वान्न ११८, १७१५, ३३५९; मिष्टान्नांचा २७५; मिष्टानासि ३५१; मिष्टानाची ८१४; मिष्टान्ना ८३६; मिष्टान्ने २१६५.

मिस, मीस– (न.) निमित्त; मिसे ४५६, ४५४८; मिस ४५४८; मीस ३७९, ३९६.

मिळणी– (स्त्री.) एक होणे २२८०.

मिळणे– (क्रि.) १) एकत्र होणे; मिळोनिया १२; मिळतां ७५; मिळालिया ११४, ३९३; मिळालेति २१६; मिळाल्या २५७; मिळो ५४७; मिळोनि १८६८; मिळे २२८०;
२) सहमत होणे; मिळो २८.

मिळवणी– (स्त्री.) एकत्र करणे १७९६.

मी– (स.ना.) स्वतः; माझी १; आम्हा १; माझे २, १०४; मज ३, ८५९, १४३४; माझा ६; आमचे २१; आमुचिया २८; माझ्या ३०; माझिया ५२, १५६८; म्या १४२, १९९४; मशी १५४, ३८७; मीच १७६; आमचेसे १८२; माते १९८; मिया ४३५; आम्हाकूनि १९६२; म्याच ३६२६; मजविशी १०; मजसवे १९; मजपाशी २६; आम्हाजोगा ३८; आम्हासहित १४८; मजपासूनिया १७६; मजकरे (माझ्याकडे) २२६; आम्हाजणींची ३९४; मीमाझी ३९८; मजमाजी ८५९; माझ्यालागे २४५३; मजवाचून ४२१९.

मीठ – (न.) लवण १३६, ४५४; मिठेविण २८८, २१८६.

मी तू पण– (भा.ना.) भेदभाव; मीतूपणा १५४; मी तूपणा पासाव – भेदभावात १७५७.

मीन– (पु.) मासा १०९२; मीना ३३७०.

मीनणे– (क्रि.) एकरूप होणे; मीनली ११११, २१८७; मीनले १३९३; मीनलिया २३६४.

मीनती– (स्त्री.) विनंती २६८२.

मी पण– (भा.ना.) अहंकार १२१७; मी पणा ५२, २४९४; मी मी पण ३८१६.

मुंगळा– (पु.) एक कीटक; मुंगळे २१७२.

मुंगी– (स्त्री.) अतिलहान कीटक; २६१, १४९२ १८९५; मुंगियांच्या २११६; मुंग्या २१७२; मुंगीचिया २३८०; मुंगीवरी ३३१५.

मुंजा– (वि.ना.) एक पिशाच, क्षुद्र देवता २३८४; मुंजिया ४५३३.

मुंड– (न.) मुंडके ९०३.

मुंडणे– (न.) मुंडन, हजामत २४७४.

मुंडणे– (क्रि.) हजामत; मुंडिले १४८५; मुंडले २६७३; मुंडुनिया ३९३८.

मुंडताळणे– (क्रि.) वळणे, वाकणे; मुंडताळते

२२८२.

मुंडासा– (पु.) पागोटे ३०८२.

मुंडी– (स्त्री.) डोके ३९३८.

मुंढा– (वि.) १) मुंडन केलेला ४५६;
२) श्रेष्ठ; मुंढा ४५९.

मुकणे– (क्रि.) १) दूर जाणे, बंधमुक्त होणे; मुकली १५२; मुकावे ९०२; मुकलो १४९४; मुकतो ३६२७;
२) वंचित होणे; मुकणे २२३४; मुकला ३८२१.

मुका– (वि.) न बोलू शकणारा ६७४, २७५९; मुकियासी १९१; मुके ३३३, २८१७; मुकियाचे ५७४; मुकी ६५१; मुकियापासाव २२८९.

मुकुंद– (वि.ना.) कृष्ण; मुकुंदा ६७४.

मुक्त– (वि.) १) मोक्ष मिळविलेला २५७, ११०८, २८४१; मुक्तां १५८९;
२) मोकळा; मुक्त १५४३, १५६७;
३) अलिप्त; मुक्तवासी २८९८.

मुक्तता– (स्त्री.) मोक्ष २४३१.

मुक्ताफळ– (न.) मोती ५३३, ३५९१; मुक्ताफळे ४५४; मुक्ताफळीं ६८१; मुक्ताफळांच्या ७१५; मुक्ताफळा २४६६; मुक्ताफळहार (पु.) २५८; मुक्तफळमाळा (स्त्री.) ३८३१.

मुक्ताबाई– (वि.ना.) ज्ञानदेवांची लहान बहीण १९०.

मुक्ती– (स्त्री.) मोक्ष ३३१, १४४४, २३०६; मुक्तीचिया ५२१; मुक्तीचे १३८१, २३४५; मुक्तीची २२६६; मुक्तिस ३०७६; मुक्तिमारग (पु.) ६२३; मुक्तिदाता (वि.) ९४३; मुक्तिपांग – (पु.) मुक्तीची इच्छा १०३४; मुक्तिचाड – (स्त्री.) मुक्तीची इच्छा ४२४६.

मुख– (न.) तोंड ७५६, १७५३; मुखीं ५७, २४२, ४३३; मुखा ११६; मुखे १३९, ५३५; मुखापासी १४८, ८४५; मुखामाजी १४८, २०१५; मुखावरी १५३; मुखपंडित (न.) ६४२; मुखवाणी (स्त्री.) ११०९; मुखसंवदणी – (स्त्री.) परटाची डोणी २१११; मुखकाळ (न.) २१२८; मुखप्रभाराशी – (स्त्री.) मुखावरील तेजाचे वलय ४५४९;
(वा.प्र.) मुख वासणे – तोंडाने दैन्य बोलून दाखविणे५६७; मुख काळे करणे – निघून जाणे ५८४.

मुखरणी– (स्त्री.) पट्टराणी ४०५४.

मुखवटी– (स्त्री.) मुख ४०३९.

मुखशुद्धी– (स्त्री.) भोजनानंतर सुपारी, विडा इ. पदार्थ खाणे ५०४.

मुख्य– (वि.) प्रमुख ३१६, ९०६, १३३८; मुख्यधर्मसार – (न.) धर्माचे प्रमुख तत्त्व ३८६३; मुख्यमुक्तीचे – (स्त्री.) सायुज्य मुक्ती ४४२५.

मुग– (पु.) एक कडधान्य १७२८, २०२६.

मुगुट– (पु.) रत्नजडित शिरोभूषण ६, १५७७, ३३७१; मुगुटी ६१०; मुगुटमणि – (वि.) श्रेष्ठ १२५, २१३, ३९७४; मुगुटकुंडलांच्या (न.) १५९६.

मुजुम– (स्त्री.) वसुली ४३५६; मुजुमचे १८१९.

मुडतर– (न.) दुःख, दैन्य; मूर्ख १९६८, ३१६८.

मुडा– (पु.) धान्य साठविण्याची बांबुची कणगी २२९४.

मुडा– (वि.) वेड्यावाकड्या चेहऱ्याचा १४८.

मुदबख– (न.) स्वयंपाक २६७.

मुदल, मुद्दल– (न.) मूळ भांडवल १२२५, २२५४; मुदला ९६६; मुदलासी १८११; मुदलेसी२१४५; मुदले ३२९४; मुद्दल ४३०२, ४५००; मुदलामध्ये १७०९.

मुदी– (स्त्री.) अंगठी वा कर्णभूषण ४६३.

मुद्रा– (स्त्री.) १) गोपीचंदनाचे शरीरावर उठविलेले ठसे ९४, १७६७, ४२५५; मुद्रांचे १७०५;
२) खूण; मुद्रा १००७;
३) योगातील एक स्थिती; मुद्रा १७८९;
४) कर्णभूषण; मुद्रा ३९३६;
५) शिक्का; मुद्रा ४३५६; मुद्रांकित – (वि.) अनुग्रहित १०५५; मुद्रासोंग – (न.) शरीरावर मुद्रा उठविण्याचे ढोंग ११२७.

मुनी– (पु.) ऋषी १५६, २५००, ३३६८; मुनिजन (न.) ४९३; मुनिजना (न.) ११०७; मुनिमानसी – (न.) मुनींच्या मनात ६११; मुनिवरां (पु.) १११०; मुनीश्वर (पु.) २०१३; मुनेश्वरा (पु.) २४८६; मुनिगण (पु.) ४१५६.

मुमुक्ष– (वि.) मोक्षाची इच्छा करणारा; मुमुक्षा ५१९.

मुरगाळणे– (क्रि.) पिळला जाणे; मुरगाळी ३०७८; मुरगाळिता ३७९३; मुरगाळिल ३९७८.

मुरडणे– (क्रि.) वळवणे; मुरडे २२७.

मुरडीब– (पु.) मुरडीचा कानवला ४२५२.

मुरणे– (क्रि.) एकरूप होणे; मुराले ११२१; मुरोन १५८६; मुरे २८०१; मुरो २९७१.

मुरळी– (स्त्री.) खंडोबाला वाहिलेली स्त्री ३०६६.

मुरारी– (वि.ना.) कृष्ण १३३, २२२६, ३१०४.

मुरु– (वि.ना.) एक दैत्य ३१०४.

मुऱ्हाळी– (पु.) नवविवाहीत मुलीच्या बरोबर सासरी वा माहेरी जाणारा १९५१.

मुकुंडी– (स्त्री.) १) खाली मान घालून बसण्याची

स्थिती २४७६;
२) **एका जागी बसून राहणे**; मुरकंडी ३५९०.

मुलामा– (पु.) १) **वर्ख**; मुलाम्याचे १५६६; मुलाम्याच्या ३७८७;
२) **ढोंग**; मुलाम्याचे ३५५३.

मुशारा– (पु.) **मेहनताना**; मजुरी १०६८, २१४७.

मुष्टि– (स्त्री.) **मूठ** ४४८१; मुष्टिघाते ४५५०.

मुसमुसणे– (क्रि.) ध्वन्यनुकारी शब्द; **रडणे**; मुसमुसी ३०८२.

मुसलमान– (पु.)**इस्लामी धर्म** ३२७२, ४२९९.

मुसळ– (न.) **धान्य कांडण्याचे एक लाकडी साधन** १५८, ४२१९; मुसळाचे ३६११.

मुसावणे– (क्रि.) **मुशीत घालणे**; मुसावले ७२९.

मुळव्याध– (स्त्री.) **एक व्याधी** ३८२३.

मूक– (वि.) **मौन**; मुके ३९३, ७२६; मुकीं ९१२.

मूठ– (स्त्री.) **मिटलेला तळहात**; मुठी १३२; मुठीचे ८२३;
(वा.प्र.) **मुठी घालणे** – ताब्यात ठेवणे १३७९.

मूढ– (वि.) **मूर्ख, अज्ञानी** १८९, १४४५, ३०४४; मूढा ८८, १७९०; २८४२; मूढे १४८३; मूढजना (न.) ३१५४; मूढजन (न.) ४२७२.

मूत्र– (न.) **मूत्र** ६१५.

मूद– (स्त्री.) **विशिष्ट आकाराचा भाताचा गोळा**; मुदा १४७;
(वा.प्र.) **मुदा बांधणे** – भाताच्या मुदी पाडणे १४७.

मूर्ख– (वि.) **मूर्ख** ४४८, १३४४; मूर्खासी १४२९; मूर्खा २२१८.

मूर्खत्व– (भा.ना.) **मूर्खपण** १५६४.

मूर्तिमंत– (वि.) **प्रत्यक्ष** ६२९, २४६८.

मूर्ती– (स्त्री.) **प्रतिमा, रूप** ३, ४२, ७५, १५९६; २६९१; मुर्तीचे ६१३; मूर्तिदान (न.) १३१७.

मूल– (न.) १) **बालक** ६४, २०९३; मुले ३६, १३३०; मुला २४८७; मुलांमुलां – (न.) **मुलांमध्ये** १०८१;
२) **यादव कुळातील मुलगा**; मूल १५५.

मूस– (स्त्री.) **धातू आटविण्याचे साधन**; मुसे १३२४, १९९२.

मूळ– (न.) १) **मूळ कारण** २८, १०६६, १५९१; मुळी ४४९, १४८५; मुळा ४९३, १३४८; मुळींचा १०८६; मुळे १६०२; मुळींच्या १६७७;
२) **पूर्वायुष्य**; मूळ २८७;
३) **मुळचा स्वभाव**; मुळी ३५८, २०८८;
४) **मूळस्थान**; मूळ ३६२, ३०५८; मुळी ४५९;
५) **शरीर**; मुळाचिया १३५९;
६) **झाडाचे मूळ**; मूळ २०२८;
७) **आश्रय**; मूळ २३९५; मुळीहुनी – **प्रथमपासून** ९७१; मूळबीज (न.) ३२७, ४२५६; मूळडाळ – (स्त्री.) **झाडाचे मूळ व फांदी** १३६४; मूळत्रयी – (स्त्री.) **सत्व, रज, तम** २६७१; मूळक्षेत्र – (न.) **मूळनिवास**;
(वा.प्र.) **मूळ करणे** – निमंत्रण करणे १५७; **मूळे शोधणे** – अंतःकरणात शिरणे ३२८; **मूळ पावणे** – ईश्वर स्वरूप समजणे ३३६; **मुळी लागणे** – त्रास देणे, संतापणे ४०८; **मूळ राखणे** – झाडाचे मूळ सांभाळणे १३९९; **मूळ येणे** – निमंत्रण येणे १९१६.

मूळहारी– (वि.) **माहेरचे निमंत्रण देणारा** ४५२४.

मूळबंद– (पु.) **एक योगप्रक्रिया**; मुळबंदी १५०, १५२.

मृग– (पु.) **हरीण** ३६०, ६७८; मृगाचिये ४३०८; मृगकांतिसोने – **सोन्याप्रमाणे कांती असणारे हरीण** ३३९.

मृगजळ– (न.) **हरिणांना वाटणारा पाण्याचा आभास** ९९, १७५७, ३५१६; मृगजळा ३००, ५६३, ४२६४; मृगजळे ६३६; मृगजळी १५६८; मृगजळाच्या १८०७; मृगजला २०४२; मृगजळभान (न.) १४२१; मृगशीण (पु.) १५६७; मृगजलनदी (स्त्री.) २२५५.

मृत्तिका– (स्त्री.) **माती** ५२२, १३७६, २१८७; मृत्तिकेच्या ५२३; मृत्तिकेचा १११६; मृत्तिके १७८७; मृत्तिकेचे ४३५३; मृत्तिकेसमान १८९७; मृत्तिकाधन – (न.) **मातीसमान असलेले धन** ६५३.

मृत्यू– (पु.) **मरण** ३३१, २७०९, ४४५६; मृत्याचे ६४०; मृत्याचिये १४५२; मृत्य २१८१; मृत्युलोक (पु.) इहलोक ३३१; मृत्युलोकी (पु.) ५२२, २१५२, ४३६७; मृत्यलोकी (पु.) २२८३.

मृदंग– (पु.) **एक चर्मवाद्य** १८९, १७७८, ४३३२.

मृदु– (वि.) **मऊ** ३४७, १३५१; मृद २३५४; मृदसखे – **मृदु स्वभावाचे मित्र** १३५२.

मृदुपण– (भा.ना.) **मऊपणा, कोमलता** ४३९१.

मेंग्या– (वि.) **निर्बुद्ध** २९७८.

मेंढा– (पु.) **एक पशू** ४१४, ४१७; मेंढ्या १५४४; मेंढीऐसे ३५१६.

मेघ– (पु.) **ढग** २८९, २३०९; मेघी ६४२; मेघा २०११; मेघवृष्टि ८२१, ३३१४; मेघवृष्टीने २२९०; मेघाबिंदु १८२०; मेघधारु – **मेघधारा** २८८१;
(वा.प्र.) **मेघांनी वारे पिणे** – वाऱ्याने मेघ वाहून जाणे

७९२.

मेघःशाम– (वि.ना.) **कृष्ण**; मेघःशामे ३७७; मेघश्यामा १४६२, २३१८; मेघश्याम ४५१७; मेघश्यामवर्ण (पु.) १५९६; मेघश्याममूर्ति (स्त्री.) २३११.

मेडी– (स्त्री.) **आधाराचा खांब** २०४७.

मेण– (न.) **मधाच्या पोळ्यातील चिकट पदार्थ**; मेणाहून ९९७.

मेदिनी– (स्त्री.) **पृथ्वी, भूमी** १९८, १५७५, ४५७५; मेदिन २१२८.

मेरु– (वि.ना.) **एक पर्वत** ३१२, ४५४, ४३०४; मेरूची ४१३१; मेरूचा ४४८१; मेरूशिखरासी २४७८.

मेवा– (पु.) **मिठाई** २३९९.

मेसाबाई– (वि.ना.) **एक क्षुद्र देवता** २३८४.

मेहता– (वि.ना.) **संत नरसी मेहता**; महत्याची २८२०.

मेहुणा– (पु.) **बहिणीचा नवरा** ४१४३.

मेळ– (पु.) १) **समूह, समुदाय** १९०; मेळा १४०, ६१०, ३९३, ६८९, ७५१; मेळी १४७, १२३२, ३८२०; मेळे ७०८, १०४९;
२) **एकत्रिकरण**; मेळ १२१६; मेळी २४८४.

मेळवण– (न.) **मिश्रण** १५७.

मेळविणे– (क्रि.) १) **प्राप्त करणे**; मेळवूनि १४०, १७४५; मेळविला १९०; मेळविती १९२; मेळवीन ३२४; मेळविले ४२६; मेळविल १४१६;
२) **मिसळणे**; मेळवी १४७; मेळविला ७२९;
३) **भेटणे**; मेळविता ८२५.

मेळावा– (पु.) **समूह** १६७.

मैंद– (वि.) **ढोंगी, लबाड** ९४, ८४२, ३८१६; मैंदाची ६०३, ३७७२; मैंदाचेच १२६५; मइंद ७८८.

मैंदपण– (भा.ना.) **ढोंगीपण, लबाडी**; मैंदपणे २५०९.

मैत्र– (पु.) **मित्र** ८६, २७७९.

मैत्री– (स्त्री.) **स्नेहभाव** ४३१४.

मैथुन– (न.) **मैथुन**; मैथुनाचाचि ६६२; मैथुनापरी २६३६; मैथुनाचे २९६०.

मैराळजनक– (वि.ना.) **एक संत** ४२९९.

मोकलिणे– (क्रि.) **सोडणे, त्याग करणे**; मोकलिता १४४, १२७८; मोकलिलो ४२४; मोकलिले ६९२, १९१७, २७२२; मोकलितो ८३३; मोकलित्या ९३०; मोकलू ४३६५; मोकलिली १२२०; मोकळिलो ३६२६; मोकलुनी ३९९३.

मोकळे– (वि.) १) **मुक्त, बंधनरहित** १४४, ९७९, २७२८; मोकळ्या १९, १३३१; मोकळा १३४, १८८६; मोकळीच ४१०; मोकळिया ४१९, २०४२;
२) **रिकामी**; मोकळी १६९;
३) **खुले**; मोकळे २०९;
४) **धाक नसणे**; मोकळी ४५८;
५) **निर्मळ**; मोकळे १००५;
६) **व्यर्थ**; मोकळे १३८६;
७) **डोक्यावरील मडक्यांना स्पर्श न करता चालणारी**; मोकळी २८७३.

मोकाट– (वि.) **स्वैर** १७६०.

मोकासा– (पु.) **वतनदार**; मोकासी १९४, ४११७.

मोचा– (पु.) **पादत्राण**; मोचे १७२४, ४०९२.

मोजणे– (क्रि.) **मोजमाप करणे**; मोजितो ८१०; मोजवे ८१०; मोजुनि १७५२; मोजिता २००७; मोजूं २४७७; मोजावया २८९४.

मोट– (स्त्री.) १) **खाद्य पदार्थांचे गाठोडे**; मोटा १४४, १४८; मोटे २०९;
२) **शरीराचे गाठोडे**; मोट २१५, २७१८; मोटळे १९२१, ३४९१;
३) **भार**; मोट ४३४२;
४) **चौपदरी गाठोडे**; मोटचौफळ ३७३८;
५) **विहिरीतून पाणी काढण्याचे कातडी साधन** १८७८.

मोटा, मोठा– (वि.) **मोठा**; मोटा २२६, ४६४, २९४५; मोटे २२६, २४९५; मोटी ४०६, १८६३; मोठ्याने ४३३; मोठा ४६६.

मोठेपण– (भा.ना.) **थोरवी** १२८२.

मोड– (पु.) **अंकुर** २५९२, ३७८८.

मोडकी– (वि.) **मोडलेली** १६००.

मोडणे– (क्रि.) १) **तोडमोड करणे**; मोडावा २०१; मोडा २१२; मोडी २५३; मोडियला ६४१; मोडे ७३९, १६१४; मोडली ९८१; मोडूनिया १४२७; १७९८; मोडविले १६८७; मोडों १८२५; मोडविते २१७८;
२) **संसार उद्ध्वस्त करणे**; मोडी १५०;
३) **खेळ संपविणे**; मोडा २३२;
४) **व्रतभंग करणे**; मोडविता ३१३;
५) **सोडणे**; मोडू ३१३;
६) **नाहीसा करणे**; मोडी ३४५;
७) **उन्मळणे**; मोडी ३८८;
८) **दाबणे**; मोडी ७८१;
९) **पिरगाळणे**; मोडी १३३४; मोडामोडी – (स्त्री.)

योगमार्गातील डोळ्यांच्या हालचाली ७८२; मोडामोडी – **मोडतोड** २६४८;
(वा.प्र.) **मोड होणे** – नाश होणे १६४२.

मोडसी– (स्त्री.) **हगवण**; मोडसीचे १२१२.

मोती– (पु.) **एक रत्न** १७२०, २४५१; मोतियाचे ६४, ४४८१.

मोदक– (पु.) **एक मिष्टान्न**; मोदकांचा २३८४.

मोमीन– (पु.) **कोष्टी** ४२९९.

मोर– (पु.) **एक पक्षी** ११११; मोरपिसांवेटी – **मोरपिसांचे वेटोळे** ४५१६.

मोरया– (वि.ना.) **गणपती**; मोरयासी २८८३.

मोरा– (वि.) **चित्रविचित्र रंगाचा** ४१२२.

मोरी– (स्त्री.) **न्हाणीघर** ४२९६.

मोर्चा– (पु.) **रणभूमीवर तोफा ठेवण्याची जागा**; मोर्चे ३९८९.

मोल– (न.) १) **किंमत**; मोल ५०, १०७०, २१८२; मोलाची ४४८; मोला ८३०; मोलाचा १०५६; मोलही २०२;
२) **वेतन**; मोल १०६९;
३) **मौल्यवान**; मोले १२८८;
४) **तपस्या**; मोले १४२७;
५) **मोबदला**; मोल १४७८;
६) **भाडे**; मोले २४९४; मोलवान **मौल्यवान** ४४२१;
(वा.प्र.) **मोल चढणे** – किंमत वाढणे १५६५.

मोवणे– (क्रि.) **मोजणे**; मोवी २०१८.

मोह, मोहो– (पु.) **लोभ**; मोह ३३८, ६२०, १८९५; मोहो ५६, ११११, २२७५; मोहे ५७६, २४२३; मोहा १२९३; मोहाचिये २५५३; मोहचाळवणी – (स्त्री.) **मोहामुळे होणारी फसवणूक** २५२; मोहमायाजाळाच्या – (पु.) **मोहपाश** ६२५; मोहबुंथी – (स्त्री.) **मोहाची खोळ** १२१५; मोहोसंगी (पु.) १४६०; मोहोजाळ (न.) ३१२३; मोहपाश (पु.) ४५०६.

मोहणे– (क्रि.) १) **मोह पडणे, भुलणे**; मोहिला २३०; मोहिल्या ४१२; मोहियेली ४६७; मोहावया ५५३; मोही १७८४; मोहियेले २४६०; मोहिली २८३७; मोहिलेसे ३९३०;
२) **माखणे**; मोहियेले ३२७०.

मोहन– (न.) १) **मौन**; मोहनाचे ३१०४;
(वा.प्र.) **मोहन धरून बसणे** – मौन पाळणे ८५८;
२) **वेड**; मोहन ४५३४; पाहा **मौन**.

मोहन– (न.) १) **मोहिनी विद्या** २७२;
२) **भुरळ**; मोहन ४५१९.

मोहर– (स्त्री.) **सोन्याचे नाणे**; मोहरा ५०, १४५६; मोहोऱ्याच्या ५८३; मोहरे ४०३४.

मोहरणे– (क्रि.) १) **फुलून येणे**; मोहोरले १०५१; मोहरोनी २१३४; मोहरला ३५०६;
२) **प्राप्त होणे**; मोहोरली ३४३०.

मोहरी– (स्त्री.) **पुंगी, मुरली** १४८, २३८७; मोहरीया ४३८५; मोहोरी ३७०५.

मोहरी– (स्त्री.) **सरसू, मसाल्याचा खाद्य पदार्थ** ९०७, १८८०.

मोहरे– (क्रि.वि.) **माघारी** २१६.

मोहोरा– (पु.) १) **उदय** १३९१;
२) **नेता, पुढारी**; मोहरा ४५४१.

मोळा– (पु.) **रीत, पद्धत** १५०४, ३६६३; मोळ्याविण २६१४.

मोळी– (स्त्री.) **ओझे, भारा** २०४६, २५३७; मोळविक्या – (वि.) **मोळी विकणारा** २६१३.

मोक्ष– (पु.) **मुक्ती** ५१, १४३९, २१८१; मोक्षाचे ५३, २८२७; मोक्षाचा ५३४; मोक्षाची २१२३; मोक्षायेवढे ५८२; मोक्षसिद्धीतीर्थ (न.) ३४५; मोक्षसिद्धि (स्त्री.) ८१२; मोक्षसायुज्यता (स्त्री.) ९४५; मोक्षदाता (वि.) ११०९; मोक्षप्राप्त (स्त्री.) १५७०; मोक्षपदे (स्त्री.) १७१७, २६२७.

मौन, मौन्य– (न.) १) **न बोलणे** ४०८, २५२६; मौनचि ३१८५; मौनाकार ४४०२; मौन्य ४९६, २५१०; मौन्यचि ५७४;
२) **न बोलण्याचे व्रत**; मौन्यमुद्रे ९२२.

मौनावले– (क्रि.) **गप्प राहिले** ४३६३.

मौन्यपण– (भा.ना.) **मौनपणा**; मौन्यपणे ८०९.

म्हणणे– (क्रि.) **सांगणे, कथन करणे**; म्हणे ८४; म्हणोत ७; म्हणता ६१, १२२; म्हणाल १६२; म्हणोत १९८; म्हणविती ३३४; म्हणी (म्हणते) ३७८; म्हणावा ५१२; म्हणविती ५५१; म्हणा ७१५; म्हणती १२८५; म्हणवी १५००; म्हणसी १७८३; म्हणविती २१०६.

म्हणियार– (पु.) **बोलल्याप्रमाणे वागणारा**; म्हणियारी ११४२; म्हणियारा ११४७; १७१३.

म्हणोनि– (क्रि.वि.) **म्हणून** ८; म्हणवूनी ३१, ५४; म्हूण ६४, १२०८; म्हणुनी ६४; म्हणोन ८७; म्हून २८९; म्हणऊन १७६९.

म्हनेरा– (पु.) **तगादा** १२८.

म्हातारपण– (भा.ना.) **वृद्धत्व** ३०८३.

म्हातारा– (वि.) **वृद्ध** १२१, ४४९५.

म्हैस– (स्त्री.) **एक जनावर** २३७८; म्हैसी ५१८, १५४४.

म्हैसा– (पु.) **रेडा** ३०८२.

म्हैसासुर– (वि.ना.) **एक असुर**; म्हैसासुरे ४१९, २३८४.

य

यंकोबा– (वि.ना.) **एकनाथ**; यंकोबाचे २८२०.

यंत्र– (न.) १) **वाद्य** ६४;
२) **तंत्रमार्गातील आखलेल्या यंत्ररूप आकृत्या**; यंत्र ७९०, ३९०६;
३) **शस्त्र**; यंत्रधारी ४३५६.

यजन– (न.) **यज्ञयाग** ८०८.

यजमान– (पु.) **धनी, मालक** ३८०६.

यति– (पु.) **संन्यासी** १२५, १५७७.

यत्न– (पु.) १) **प्रयत्न** ४३७, १३९१, ४५९१; यत्नभाव – **प्रयत्नांची इच्छा** ४७८;
२) **संरक्षण**; यत्न ३७२.

यथार्थ– (वि.) **सत्य, खरे** ११३७; यथार्थवादे योग्यविचारे १८३४.

यथा– (क्रि.वि.) **प्रमाणे**; यथाविधी (पु.); क्रमानुसार १२५, ९२५.

यथाशक्ति– (स्त्री.) **शक्तिप्रमाणे** ६२४; यथाविध (पु.) ६२६; यथाकाळे – (पु.) **काळाच्या सोईने** १८२७; यथास्थित – (वि.) **जसाच्या तसा** १८९०; यथाकाळी – (पु.) **योग्य वेळी** ३०५६; यथासांग – (वि.) **मुबलक** ३१०५.

यथेष्ट– (वि.) **भरपूर** ४५५१.

यदुराज– (वि.) **यादवांचा राजा**; कृष्ण २४९१.

यम– (वि.ना.) **मृत्यूची देवता** ८६, २३६०, ४४९८; यमाची ७४; यमाचा १२२; यमासी ६२३, ४४९८; यमाचिया ८००; यमा २०४४; यमापाशी ८७२; यमापासोनियां ३९१५; यमदूता (पु.) ७४, २८५३; यमधर्म (वि.ना.) १७६, १७३०, ४२००; यमपुरी (स्त्री.) २५६, १६२७, ४२०९; यमदंडे (पु.) ५९५; यमआज्ञा (स्त्री.) ६५५; यमलोका (पु.) ६७७; यमाहाती (पु.) ८९७; यमपाश (पु.) ९४३; यमफासी (पु.) १२०३; यमपंथे – (पु.) **मृत्यूची वाट** १४५६; यमबाधा (न.) १६१४; यमदूतजना २१२६.
(वा.प्र.) **यमदंड वाजणे** – यमाच्या दंडाचा तडाखा बसणे ६०३.

यमुना– (वि.ना.) **एक नदी**; यमुने १४८, ४५४१; यमुनेचे १४८; यमुनेसी २३६; यमुनाजळी – (न.) यमुनेच्या पाण्यात १४८; यमुनेतटी (पु.) १६९.

यश– (न.) **जय, साफल्य** १०६८, २३१३.

यशोदा– (वि.ना.) **नंदपत्नी, कृष्णाचा गोकुळात सांभाळ करणारी** १७२; यशोदेसि १०३; यशोदे २२१, ३९१; यशोदेच्या २३११.

यहलोक– (पु.) **इहलोक, पृथ्वीलोक**; यहलोकीच्या ३१९०; पाहा **इह**.

यज्ञ– (पु.) **वैदिक कर्माचा एक भाग** १०९६, १५८९, २४७९; यज्ञाचा १३१७; यज्ञां २५०४; यज्ञनिमित्त १७२६; यज्ञादिकी – **यज्ञइत्यादी** ४४८३; यज्ञसिद्धि (स्त्री.) ६०१; यज्ञमुखे (न.) १४५४, २८०३.

याग– (पु.) **यज्ञ** ३१३, २६९४; यागी १४९१; यागयज्ञादिक २३२९.

याचक– (पु.) **भिक्षा मागणारा** २४७, २०५६; याचका ४७७, १३३४; याचकी ५९१; याचकाची ६४९; याचकासी ७०५, ३४५१; याचकाने १५२०; याचकाविण २३८०; याचकभावे – (पु.) **भिक्षा वृत्तीने** ७५८.

याचकपण– (भा.ना.) **भिक्षावृत्ती**; याचकपणे ६४७.

याचिणे– (क्रि.) **याचना करणे**; याचिती ४५०७.

याजन– (न.) **यज्ञ करविणे** ८०८.

यातना– (स्त्री.) **वेदना** ६१५, १२८२, ३०५९.

यातायात– (स्त्री.) **जन्ममरण**; यातायाती १५३२, २८६५.

यातायातीधर्म– (पु.) **जातपात** ४२९९.

याती– (स्त्री.) १) **जात** ५५, १०१४, २०५५; यातीचा १२२, २०९६; यातिशी – **जातीबरोबर** १२३; यातीवरी १७८८; यातीमध्ये २३०९; यातिशुद्ध –(वि.) **शुद्ध जातीचा** ९२३; यातिहीन १०९३, २७५३; यातिभलता – **कोणत्याही जातीचा** ११००; यातीमतिहीन – **जात व बुद्धी यांनी हीन** १२१९; यातीकुळ १५४७, ३३४५; यातिक्रिया – (वि.) **कर्मभ्रष्टा** १६८१; यातिहीनकुळ (वि.) १६९२; यातिवैराकार – (न.) **जातीशी शत्रुत्व** १७२१; यातिकुळवर्णा (न.) १७५६; यातिगुणे – (पु.) **जातीच्या गुणांनी** ३९९६;
२) **लोक**; याति १८९.

याती– (स्त्री.) **वेदना** ८०५.

यात्रा– (स्त्री.) १) **तीर्थयात्रा** ४३८४; यात्रेसि ४२१९;
२) **जन्ममरणाची यात्रा**; यात्रा २२००.

यादव– (वि.ना.) १) **एक पौराणिक वंश**; यादवांचा १५५, २११; यादवा २२०, ४४२३;

२) कृष्ण; यादवराव ४३१८.

यारी– (स्त्री.) **संगत, प्रीती** २७६.

यावा– (पु.) **आगमन, उदय** २३६०, ४४४२.

युक्त– (वि.) १) **योग्य** ९८६;
२) **जोड, प्राप्ती**; युक्त ३४२; युक्ताहार – (पु.) **उपवास** ९६.

युक्ती– (स्त्री.) १) **चातुर्य** १००७, २०६७, ४२७३; युक्तीचा १८८६; युक्तीचे ४४७४; युक्तिफळाहीन – (वि.) **चातुर्यहीन** ३५६१; युक्तिबळ – (न.) **चातुर्यबळ** ३६८०;
२) **साधन**; युक्ती ६२६, १८५२;
३) **स्थिती**; युक्ति ११२३;
४) **वाट**; युक्ती १८७८;
५) **लबाडी**; युक्ती १८८९;
६) **प्रकार**; युक्ती २१८७;
७) **प्रयत्न**; युक्ती २२०९;
८) **ज्ञान**; युक्तीची २३३३.

युग– (न.) **एक कालगणना**; युगे १९२७, ३८४२; युगायुगी १७१७; युगमहिमा (पु.) ४१८४.

युद्ध– (न.) **लढाई**; युद्धासी ११०१; युद्धाच्या २४४६; युद्धाचा २५५०; युद्धाचिया ४२६३.

येकुला– (सं.वि.) **एकटा** २६०७.

येणे– (क्रि.) १) **येणे**; येईं ५, १२७८; आला १२; यावे ५२; येति ५३; येता ६०; ये ८२, १५५०; आली १०९; आला १२६; आल्या १२२; येऊं १२८; याल १६२; आलो १७६; येगा १११७; योत (येवोत) १४३३; येईन १९३७; येवो २२६७; येसी २४३७; येवो २८६०;
२) **साचणे, वाढणे, थर जमणे**; आले ३६;
३) **येणेजाणे** (जन्ममृत्यू); येणेजाणे १४, ४३४.

येथे– (क्रि.वि.) **या ठिकाणी** ३९, १९३; येथूनिया १२१, १४२३; येथील १४३; येथीचिया – **पृथ्वीवरील** ३१७; येथवरी – **आजपर्यंत** ४९८, ६४०; २४८७.

येर– (क्रि.वि.) **अन्य, इतर** १०८, १४२८, २०१६; येरा ६६, ८९६, १९०८; येरु ८७; येरी १५२; येरे २५६; येरांनी १०१०; येरीकडे ३८८; येरासाठी ९९८; येरयेरा – (न.) **एकमेकांना** ८७, १०२, १९४८; येरयेरावरी (न.) १३६५; येरवेरांचीच (न.) ३६३१.

येरझारा– (स्त्री.) १) **जन्ममृत्यूच्या खेपा** १३९, २००२; येरझारीं २३३, ४२७; येरझार १५५, १२८१; येरझारीफेरा १७६०;
२) **भक्तांच्या घरी खेपा घालणे**; येरझारा २१९; पाहा **वेरझार**.

येऱ्हवी– (क्रि.वि.) **नाहीतर, अन्यथा** ११४०, ४००९.

येवढा– (क्रि.वि.) **इतका** १००, २०२७; येवढी १२६९.

येसपार– (क्रि.वि.) **आठवण** ५३९.

योग– (पु.) १) **हठयोग** ८१, १५७७, ४२७३; योगाची ७९०; योगाचा ४४६५; योगसिद्धिसार – (न.) **योगप्राप्तीचे सार** ५८२; योगयाग (पु.) ६८५; योगयागतपे (न.) ७७२; योगयुक्ती – (स्त्री.) **योग मार्ग** १४६६; योगमुद्रा – (स्त्री.) **योगासन** २०३२;
२) **संबंध**; योग १३३, १३०१, २८१९; योगे १३२२; योगाहुनि ५८६;
३) **लाभ**; योग १४११; योगाची १४३६;
४) **संधी**; योग १८८९, २३७३;
५) **भेट**; योगा २१७७; योग २६९१.

योगक्षेम– (पु.) **उदरनिर्वाह** ४२८, १०४९, २२४१; योगक्षेमभार (पु.) ६६१; योगक्षेमचिंता (स्त्री.) ७५३; योगक्षेमकाज (न.) ४३४३.

योगी– (वि.) **योगमार्गी** १८९, ७०४, १५३६; योगियांच्या २४०, ९२१; योगियांचे ६४५, ३१०७; योगियां १४५४; योगीराज – **श्रेष्ठ योगी** ३६१, २९६७; योगिराया १११२.

योग्य– (वि.) **मान्य, प्रिय** २८२७; योग्यायोग्य ३४८६.

योग्यता– (स्त्री.) **अधिकार** १०६०.

योजणे– (क्रि.) १) **व्यवस्था करणे**; योजेल ६५७; योजिल्या १३२२; योजाव्या १३५८; योजे १८५१;
२) **मिळणे**; योजे १८२७.
३) **तयार ठेवणे**; योजावे २५३३, ३४४८.

योनि– (स्त्री.) **योनी**; योनिद्वारीजन्म ६५४.

यौवनदशा– (स्त्री.) **तारुण्यावस्था** ६५५.

र

रंक– (वि.) **गरीब** २६७, ७९२, ३१२०.

रंग– (पु.) **रीत, प्रकार** २३५५.

रंग– (पु.) १) **विचार** १५४, १३४०, २२४७; रंगी १५४, २२५३;
२) **चातुर्य**; रंग २४६;
३) **देखावा**; रंग २६७;
४) **वर्ण**; रंग २७६, ३३७;
५) **आविष्कार**; रंग ३७९, ४१६;
६) **आनंद**; रंगी ४१४, ९७८, १८३२; रंगा ४१५; रंगे १४२६, २९३७;

७) **रंगत, मजा**; रंग ६१०, ११२२, ६९३; रंगासी २२९२;
८) **आस्वाद, उपभोग**; रंगी ७०३;
९) **स्वभाव**; रंगी १००५;
१०) **अंतरंग**; रंग २७९१, २८०९;
११) **प्रेम**; रंग ३२२६; रंगकथा – (स्त्री.) **कथारंग** ६२०; रांगोळी; रंगबेगडीचा – (पु.) **कृत्रिमता** २४९७; रंगारंगाचा – (पु.) **विविधपैलू** २५६५;
(वा.प्र.) **रंगास येणे** – गर्भात प्राण संचारणे १५५; **रंग ओडवणे** – रंग भरणे १९३; **रंगात असणे** –आनंदात मग्न होणे २१०; **रंगारंगा होणे** – ज्याच्या त्याच्या कर्माप्रमाणे असणे ३७७; **रंगासी येणे** –अंगावर येणे ४१९; **रंगी नाचणे** – भक्तिरंगात नाचणे ४४६; **रंगी रंगणे** – तल्लीन होणे ७९४; **रंग वाढणे** – प्रेम वाढणे ८३१; **रंग लुटणे** – आनंद लुटणे २८६७.

रंगण– (न.) १) **गोलाकार फिरणे**; रंगणी ११३५;
२) **भक्तिरंगात**; रंगणी ११३५;
३) **पटांगण**; रंगण २०५०.

रंगणे– (क्रि.) १) **तल्लीन होणे; रंगून जाणे**; रंगली ५०४, १७३५; रंगलोसे ३४४९;
२) **मुरणे, भिणणे**; रंगले ८४०;
३) **रमणे, मग्न होणे**; रंगले १३८२, २९३७; रंगलो १४२६; रंगला १५२६;
४) **रंग देणे**; रंगू २८२०;
५) **एकरूप करणे**; रंगवावे २९७१.

रंगमाळा– (स्त्री.) **रांगोळी** ६८४, ८१२.

रंजणे– (क्रि.) **त्रासणे**; रंजले ३४७.

रंजवण– (न.) **मनोरंजन** ३७१५, ४३९१.

रंजवणी– (स्त्री.) **रंजन** २८४३.

रंजवणे– (क्रि.) **रंजन करणे, करमणूक करणे**; रंजविल्या ४०८; रंजवू २५०३; रंजविले २७६४; रंजवाया २९३१; रंजवितो ३४२७.

रंडी– (वि.ना.) **एक क्षुद्र देवता** २३८४.

रंडीदास– (वि.) **एक शाक्तपंथीय** ७९५.

रंभा– (वि.ना.) **देवलोकातील अप्सरा**; रंभे ४४५८.

रक्त– (वि.) **तांबडा रंग** ४३१३.

रखुमाई– (वि.ना.) **रुक्मिणी** ४९, १५८२, ३३१७; रखुमाईच्या ३, ६७८, २२७१; रखुमादेवी ६, ७८९; रखुमाबाई ४६८; रखुमाईचा १०४७; रखुमाबाईचा २६८२; रखुमाईसमान ५२४; रखुमादेवीवरा (वि.) १०१८; रखुमाईकांता (वि.) १५७६; रकुमादेवीवरा (वि.) ३७२१; रकमादेवीवर (वि.) ४४१६.

रगटे– (न.) **जीर्ण, जाडेभरडे वस्त्र** २०२४.

रगडणे– (क्रि.) **दाबणे**; रगडू ५१२; रगडिला ४२३४, ४५२०.

रघुनंदन– (वि.ना.) **राम** ११०७.

रघुनाथ– (वि.ना.) **दाशरथी राम** ३३९, ११०५.

रघुराजहरे– (वि.ना.) **राम** ११०७.

रघुराम– (वि.ना.) **राम** ४६१, ११०३.

रघुवीर– (वि.ना.) **राम** ११०५.

रचणे– (क्रि.) **निर्माण करणे**; रचिले ३८०, १५२१; रचते ६३४; रचियेले १५०३; रचिल्या १६९८; रचिली ४५९७.

रज– (पु.) १) **त्रिगुणातील एक गुण**; रजतमधुपारती – **अंगचे रजतम गुण जाळून केलेली धुपारती** ४१४;
२) **कण, बारीक तुकडा**; रज ६८४, १२८८, २०१५; रजे ६८४; रजा २३५५.

रजरेण– (पु.) **धूलीकण** ४१४०; रजकणू (पु.) ३३९०; रजधुळी (स्त्री.) ४१२८.

रजक– (पु.) **परीट**; रजकाची २१११; रजकाहुनि ४२०९.

रजनी– (स्त्री.) **रात्र** २६२७, ४४०१;

रजस्वला– (स्त्री.) **विटाळशी** ११७, ४२५८.

रज्जु– (पु.) **दोर** ७४३, १८०७; रज्जुसाठी ३२७५; रज्जुसर्प (पु.) १४५०, ३७९७; रज्जुसर्पाकार (पु.) १५८७; रज्जुसर्पवत् (पु.) २०४२.

रडणे– (क्रि.) **रडणे**; रडे ११६, ९९०, २३२५; रडती २३७; रडते २४२; रडवीसी ५२८; रडो १७५३; रडवी १७५८; रडता २१८२; रडाया २४९७; रडवितोसी २७६०.

रडता– (पु.) **रडणारा**; रडतियासवे २३२५.

रडारोवी– (स्त्री.) **मुलाचे रडणे, ओरडणे** ३६९९.

रडी– (स्त्री.) १) **रडकुंडीस येणे** १६८;
२) **तक्रार**; रडी १६९;
३) **खेळण्यातील खोटेपणा**; रडी २०९, ४१७०.

रण– (न.) **युद्धभूमी**; रणी १३३, ११०२, २६५७; रणभूमि ३७३; रणखांब – **रणातील खांब** २५५०.

रणसोड– (वि.ना.) **युद्धभूमी सोडणारा कृष्ण** ४५४.

रणांगण– (न.) **युद्धभूमी**; रणांगणी ३७१४.

रत– (वि.) **रमलेला** ६५८, ९२४.

रतणे– (क्रि.) **रमणे**; रतल्या २३६८; रते ३५२३;

रती– (स्त्री.) १) **प्रेम** ४३७;
२) **सोने वजन करण्याचे एक परिमाण**; रतिभार ४१५४.

रत्न– (न.) रत्न २४६, १२८२; रत्ने ५०४, ३३९६; रत्नाचिया १३२९; रत्नाच्या ३८०३; रत्नसार – (न.) **रत्न हेच सार** २४४; रत्नजडित (वि.) ४७४; रत्नदीप (पु.) ४९३; रत्नदीपशोभा (स्त्री.) १५८१; रत्नकनका (न.) २९१६.

रथ– (पु.) **एक वाहन** २५५०; रथी २५००; रथवारू रथाचे घोडे १५००.

रदबदल– (स्त्री.) **विनवणी** २४०९.

रमणे– (क्रि.) **तल्लीन होणे**; रमे २४८१.

रमा– (वि.ना.) **लक्ष्मी** ४१४३; रमावल्लभ ४४५०.

रम्य– (वि.) **सुंदर** २३८७.

रया– (पु.) **राजा** १८०२.

रवरव– (पु.) **एक महानरक** १४७०.

रवा– (पु.) **कण** १२८२.

रवाळी– (वि.) **कणीदार** १९९२.

रवि– (पु.) **सूर्य** ५७७, २०८७, ४२४९; रवीच्या ६४०; रवीचा १३७५; रवीचिये ३२८५; रविशशिकळा ४; रविशशि (पु.) ४४५; रविकळा ५६३; रविशशिमाने (न.) १४५६; रविशशितारांगणे (न.) १५८०; रविप्रभाकळा (स्त्री.) २४४३; रविरश्मि-कळा (स्त्री.) २९०९; रविबिंब (न.) ३२७५.

रवी– (स्त्री.) **घुसळण्याचे लाकडी साधन** ४५१९.

रश्मिकळा– (स्त्री.) **सूर्य किरणांचे तेज** ५७७.

रस– (पु.) १) **आस्वाद** २४९, ६९९, १९३९; रसे १०३६; रसा १७७०;
२) **गोडवा**; रसी ३७७; रस १५८४;
३) **भक्तीप्रेम**; रस ४७३, १०५८, १७१५; रससेवन ६१७; रसी ९३३, ३१४६;
४) **सत्त्व, सार**; रस ५५१;
५) **पंच विषयांपैकी एक**; रसीं ६५९;
(वा.प्र.) **रस येणे** – गोडी लागणे ३७६;
६) **पातळ पदार्थ**; रस ७४९; रसा १३७;
७) **उत्कट भाव**; रस २०८; रसे २५५९;
८) **संसारसुख**; रसी २६६४.

रसद– (स्त्री.) **धान्य, दारुगोळा वसुली** ४३५९.

रसना– (स्त्री.) **जीभ** ३०, १७७०, ३८६७; रसने १२०९; रसनेचिये ३४८७; रसनाशिश्नाचे १४८३;
(वा.प्र.) **रसना द्रवणे** – जिभेला पाणी सुटणे ४४८.

रसातळ– (पु.) **पाताळाचे एक नाव**; रसातळा ६१८.

रसायण– (न.) **एकत्रिकरण** ४३३१.

रसाळ– (वि.) **मधुर, गोड** ६२, १००५, ३२५४.

रहणी– (स्त्री.) **राहणी, वागणूक** १५१६, २७२८.

रळपळ– (स्त्री.) **गोंधळ** १५०५.

रळी– (स्त्री.) **मस्करी, थट्टा** ४०४; रळ्या २९२२.

रक्षक– (पु.) **संरक्षण करणारा** १८८९.

रक्षण– (न.) **राखण, रखवाली**; रक्षणसे ४५; रक्षणाचा २५६६; रक्षणउपाय (पु.) २६१३.

रक्षपाळ– (वि.) **सांभाळ करणारा** १५००.

रक्षा– (स्त्री.) **राख, अंगवस्त्र** २६६८.

रक्षिणे– (क्रि.) **रक्षण करणे**; रक्षावया २६४, ३८९५; रक्षाया ५४०; रक्षावे ५४८; रक्षी ६७८, २२८५; रक्षीले १५५५; रक्षितो १७११; रक्षील ४४९८.

रक्षिता– (वि.) **रक्षण करणारा** ८०१.

रांगणे– (क्रि.) **गुडघ्याने चालणे**; रांगता ४५८३.

रांगोळी– (स्त्री.) **रांगोळी**; रांगोळिया ७९०.

रांजण, रांझण– (पु.) **मातीचा उभा मोठा डेरा** ४१८, ४५१९; रांजणी १३०५.

रांड– (स्त्री.) १) **विधवा** ७७, ३१८; रांडेचे ४३७; रांडापोरे २५८०; रांडेची ४१६१;
२) **स्त्री**; रांड ७७, ५१९, २८११; रांडा १२६, २२७२;
३) **शिवी**; रांड ९७, १२१, १३१९;
४) **मायेने, अविद्येने, रांडेने** २७६१; रांडापोरे – (स्त्री.) **बायकामुले** १५१, २४६२, २९६६; रांडबेटा – (वि.) **विधवेचा मुलगा** २७०; रांडपणा – (न.) **वेश्यापण** २१६८; रांडलेका – (पु.) **शिवी** २४८८, ४२६८; रांडवंडे – (स्त्री.) **वेश्यांची वस्ती** ३२६६;

रांडरोटा– (पु.) **स्त्रीने मजुरी करून मिळविलेला पैसा** २५७०.

रांधणे– (क्रि.) **अन्न शिजविणे**; रांधा ३४०; रांधू ९१०; रांधिल्या १६००; रांधिले १९५९; रांधी ३३७५.

रांधा– (वि.) **एकत्रित केलेला गोळा** ६६०.

राई– (स्त्री.) १) **मोहरी** ९८, २४८६.
२) **मोहरीसारखे लहान**; राई ३३७९;
(वा.प्र.) **राईचा डोंगर करणे** – एखादी लहान गोष्ट फुगवून सांगणे ६१७;
३) **तांब्याचा बारीक तुकडा**; राई ४१५४.

राउत– (पु.) **घोडेस्वार** ३४९०, ४२९८.

राउळ– (न.) **मंदिर** ५०५, १०१४; राउळी ५३५, ३६६७; राउळा ३१५५; राउळामाजी ५०५, २२१९; राउळाभीतरी १९४८.

राख– (स्त्री.) **भस्म** ७०९, २०३०; राखा १४४, ४०७०; राखेसवे १०५६;
(वा.प्र.) **राख लावणे** – अंगाला राख फासणे ४४८.

राखण– (स्त्री.) **रक्षण** ७०७, २२८९.

राखणे– (क्रि.) १) **रक्षण करणे**; राखती ६०; राखे ११५, १३४४; २३१२; राखो १९१; राखिले २०५, १५७६; राखोनि २०९; राख २३३, २८५०; राखवेना २५९; राखिती ६२३; राखिला ६४१, १६७७; राखावे ८६८; राखियेले १०६५; राखोनिया १०६६; राखियेली १२०८; राखील १२१७; राखती १७९८;
२) **बाद होऊ न देणे**; राखे २२७;
३) **ठेवणे**; राखता ३५३; राखा ४३६; राखू २७९२;
४) **नजर ठेवणे**; राखो ४०८;
५) **सांभाळणे**; राखो ५२८; राखता ७३१;
६) **आवरून धरणे**; राखियेले १०१८;
७) **आचरणे**; राखे १२६७;
८) **स्मरण ठेवणे**; राखे २३०८.

राग– (पु.) १) **क्रोध, संताप** २५१, १३७२, २९०४; रागें ५६, १४०९, १७३०; रागा १४७; रागेजो ५३२; रागेल्याचे ४४८४;
२) **प्रेम**; रागे ४०६;
३) **संगीतातील राग**; राग ७८, २९७०.

रागवेळ– (स्त्री.) **राग गायनाची वेळ** ७८; रागकाळ (पु.) ७८; रागज्ञान – (न.) **संगीताचे ज्ञान** २३०४.

राघव– (वि.ना.) **राम**; राघवाचे ४२११; राघवा ४४७३.

राघवचैतन्य– (वि.ना.) १) **चैतन्य**; संप्रदायाचे मूळ पुरुष ३६८; राघो – (पु.) **प्रियकर** ४६४.
२) **पोपट**; राघोबाचा ३०८६.

राजगृह– (न.) **राजवाडा**; राजागृहा १८८८.

राजद्वार– (न.) **दरबार**; राजद्वारी ५९९, ३२१२.

राजबिंडा– (वि.) **देखणा** २३३६.

राजस– (वि.) १) **सुंदर** ४, ४३६२;
२) **रजोगुणी**; राजस ४४८०.

राजहंस– (पु.) **एक श्रेष्ठ पक्षी** २८८१, ३१२८; राजहंसा १५६६, ४४२३.

राजा– (पु.) १) **राज्याचा अधिपती** १३३, ८२४, ४३५६; राजे १२८७, ४५१४; राजया १५७६; राजयाचा २३९४; राजाज्ञा – (स्त्री.) **राजाचा हुकुम** १८९०;
२) **जगाचा स्वामी, परमेश्वर**; राजा ४२७.

राजी– (अ.) **तयार, सिद्ध**;
(वा.प्र.) **राजी होणे** – तयार होणे २०१.

राजीवलोचन– (वि.) **कमळासारखे डोळे असलेला** ११०८, ३१०७.

राज्य– (न.) **विशिष्ट प्रदेशाचे स्वामित्व** ६७, १८०३, ४३४४; राज्याचे १८८९; राज्यें ३०९०; राज्यावरोनि – **सिंहासनावरून** १६२८; राज्यमद – (पु.) **राज्याचा हव्यास** ३६१; राज्यभार (पु.) १७७८; राज्यचाड – (स्त्री.) **राज्याची इच्छा** ४२२७;
(वा.प्र.) **राज्य घाटणे** – राज्यावर नियंत्रण ठेवणे २२२७.

राणा– (वि.) **राजा** २११, १४१५, ३९६१.

राणी– (स्त्री.) **राजपत्नी** ४६४.

रात– (स्त्री.) **रात्र** २०९३.

रातणे– (क्रि.) **रममाण होणे**; रातले ११; रातलो १६; राते १५७०.

राती– (स्त्री.) **रात्र** १२९, १६८७; रातिकाळी – (स्त्री.) **काळोखी रात्र** ६३१; रातीकाळी – (पु.) **रात्रीच्या वेळी** ३२८७.

रात्र – (स्त्री.) **रात्र**; रात्रीने ८८; रात्री ५२६, ८६९; रात्रिदीस – (पु.) **रात्रंदिवस** ७३; रात्रिदिवस – (पु.) **रात्रंदिवस** ६१९, २८२१; रात्रदिवस (पु.) ९४५; रात्रंदिवस (पु.) २६६८; रात्रंदिवस (पु.) ४२८०.

राधा– (वि.ना.) **कृष्णसखी, अनयाची पत्नी** ३८७.

राण, रान– (न.) १) **वन, अरण्य**; राण १८६, १२८०; राणा ३७५, ९२२; राणे ३८०; राणी २३११;
२) **प्रदेश**; राणे ८७२; राणाभरी (स्त्री.) १४८; राणभरी (स्त्री.) ३४४; रानी १८६, ६९१; रानी ३९२; रानोरान – (न.) **रानात सर्वत्र** १९३, २०३२; रानीवनी (न.) १२०५; २७९९; रानचारा – (पु.) **रानगवत** ४४६९; रानभरी – (न.) **सर्वत्र** ४५४१.

रानटे– (वि.) **गांवढळ** २२५; रानट २१३५; रानटा ४३६९.

राबविणे– (क्रि.) **कष्ट करून घेणे**; राबवा २१८; राबविती ६५३; राबवावे २०८४.

राम– (वि.ना.) १) **दशरथ पुत्र, अयोध्येचा राजा** २८४, ११०८, १७८९; रामा १९०, २३१८; रामाच्या २८५; रामचि १०९८; रामाचे ११०१; रामे ११०३; रामाआधी १४५५; रामराम – (पु.) **रामाचे नामस्मरण** ६१, १४६६, २७५५; रामनाम (न.) ८६, २२९८; रामदूता (पु.) २८३; रामपिसे (न.) ३०७; रामकृष्णहरी – (न.) **वारकरी संप्रदायाचा मंत्र** ३६८; रामकृष्णनामे (न.) ४६७; रामकृष्णध्यान (न.) ६६४; रामकृष्णनाममाळा (स्त्री.) ७३३; रामराम – (पु.) **नमस्कार** ७९३ रामरसाचिया – (पु.) **रामभक्तीच्या** १०९८; रामरूप (न.) ११०४; रामराज्य (न.) ११०५; १३२६; रामहरे – (पु.) **हे राम** ११०७; रामनामांकित –

(वि.) **रामनाम उमटविलेला** १४९३; रामकृष्णा – (पु.) **एक मंत्र** १५४४; रामधाम – (न.) **रामस्थान** १७३४; रामनामध्वनि (पु.) २५२७; रामराणा (वि.) ३०६७; रामकृष्णरंगी – (पु.) **रामकृष्णांच्या भक्तीत**; रामकृष्णकथा (स्त्री.) ४५०५;
२) **बलराम**; राम ४५३१.
रामदास– (वि.ना.) **एक संत** १८८७, १८८९.
रामदास्य– (न.) **रामदासांचे शिष्यत्व** १८८७.
रामायण– (न.) **वाल्मीकीचे महाकाव्य** १४५५; रामायणाआधी २८४.
राय– (पु.) १) **राजा**; राया ६३२, १८८९, ३५२०; रायासमोर १३२९; रायाचिये १८८८; रायाचा ४२६३; रायापासी ४३५६;
२) **परमेश्वर**; रायाचे २४७३.
रायते– (न.) **मोहरी लावलेला पदार्थ** २४१४.
राव– (वि.) १) **श्रीमंत** ३३६, २८६२;
२) **राजा**; राव ६३७, १८९५;
३) **इंद्र**; राव ४५६३; रावराणा – (पु.) **राजा** ४५१५.
रावण– (वि.ना.) **लंकेचा राजा** ११०२, ३०५४; रावणाचे १५३; रावणाची २८६; रावणासी ११०१; रावणाचा ११०३.
रावा– (पु.) **पोपट** २४१५, ४२७५.
राष्ट्र– (न.) १) **देश** १६०४;
२) **राष्ट्रात** ४३५६.
रास– (स्त्री.) १) **ढीग** ३८७; रासी ६१८, ११४९, २३९६; राशी ४२६, १३४९, २९६४;
२) **वैपुल्य**; रासी ९२१;
३) **प्रकार**; रासी १३२६;
४) **विष्ठा**; रास ३०६२.
रासभ– (न.) **गाढव** ८१५.
राहडी, राहाडी– (स्त्री.) **चिखल**; राहडीचे ४४८; राहाडी २४१४.
राहणे– (क्रि.) १) **स्थिर होणे, दृढ होणे, जडणे**; राहो १, ८२८; राही ३, १९०; राहिलासी ५; राहिलो १४, ४६६; राहे ३०, २६२, २१६६; राहत ४४; राहेना १२७; राहाणे ४१९; राहिलेसे १०३९; राहेन १३२१; राहिला १५००; राहणेसा २२८३; राहिले २९३७;
२) **पटणे, मान्य होणे**; राहे २०;
३) **उरणे**; राहिली १८६;
४) **बाजूला पडणे**; राहे २६८;
५) **टिकणे**; राहे ९०९;
६) **असणे**; राहावे १२७३;
७) **ठसणे**; राहाती १३८०;
८) **खिळून बसणे**; राहिली १५७९;
९) **उत्पन्न होणे**; राहिली १९४०.
राहणे– (न.) **वास्तव्य** ४३४.
राहाट– (पु.) **हवेवर चालणारे, विहिरीतून पाणी काढण्याचे साधन**; राहाटी २००४; राहाट घटिका रहाटगाडगे १२१०.
राहाटणे– (क्रि.) **वावरणे**; राहाटे १०८७.
राहाटी– (स्त्री.) **रीत, प्रथा** १४४०.
राही– (वि.ना.) **राधा** ४७४, १५८२; राहीरखुमाई (स्त्री.) १५८१.
राक्षस– (पु.) **दैत्य, दानव** ४२३१; राक्षसां ११०८; राक्षसांचा ४०५४.
रिकामा– (वि.) १) **निरुद्योगी** १४०२; रिकामे २०९, ३१३०; रिकामीक – **रिकामपण** १७९१; रिकामिया ३७७५; रिकामटी – **निरुद्योगी** ४२९६; रिकामिके – **निरुद्योगी** ४५०६;
२) **मुक्त**; रिकामा ३५९५.
रिघणे– (क्रि.) १) **शिरणे, प्रवेश करणे**; रिघे १७४, ३८८; रिघता २२८, २४७९; रिघोनि ३८८; रिघालिया ३९४; रिघेन ६२५; रिघावा १११६; रिघावया १२६०; रिघावे १८२८; रिघालेसे २२८३; रिघती २३६६;
२) **येणे**; रिघती ४०७; रिघा १४४०; रिघता २४८७;
३) **तोंड लावणे**; रिघेन १०९४;
४) **जाणे**; रिघोनि १२१०;
५) **दडणे**; रिघसी १८५६.
रिचवणे– (क्रि.) १) **पचवणे**; रिचो ५८५;
२) **भरणे**; रिचविता ४०५९.
रिझणे– (क्रि.) **संतुष्ट असणे**; रिझे १२१६; ४३७७.
रिठा– (वि.ना.) **एक असुर** १८०३, ४५१९; रिठासुर ४२३४.
रिण– (न.) **कर्ज**; रिण १९५२, २२५०; रिणे ३७६६.
रिणकरी– (वि.) **सावकार**; कर्ज देणारा १९२३.
रिता– (वि.) १) **रिकामा** १२८, १५९८, २३३०; रिते २८८, ६९४, १७६३; रिती १२१०; रितेचि २२२४;
२) **उपाशी**; रिता ४४; रिती १६४, ४५८, २००४;
३) **अकारण**; रिते ३१७, ५६१, २१६९;
४) **पोचट**; रिते ६३४;
५) **रूपाचा अभाव**; रिते २९५३.
रिद्धि– (वि.ना.) **मनोरथ पुरविणाऱ्या अष्टसिद्धींपैकी** ६३६.
रिद्धिसिद्धी– (स्त्री.) **अष्टमहासिद्धींपैकी** ६४२,

१२८७, २०८३; रिद्धिसिद्धींचे १५०१; रिद्धिसिद्धीवरी १८५७; रिद्धीसिद्धिठायी १९१५; रिद्धिसिद्धीसहित २३६०.
रिस– (न.) **अस्वल** ५२२; रिसा ३१०७; रीस १८३४.
रीग, रीध– (स्त्री.) **प्रवेश**; रीग १३४, १५००, २४७९; रीध १९४; रिग ३४६७.
रीत– (स्त्री.) १) **वागणूक, पद्धत** ९६०, २२३२; रीती १९३६; रिती १४१२;
२) **प्रकार**; रीती २०३९, ३१०३.
रीस– (पु.) १) **राग** १४२, १९५९;
२) **त्रास**; रिसा १७७२.
रुई– (स्त्री.) **एक झुडुप** ८९०.
रुका– (पु.) १) **एक नाणे** ४४८, १००९, ३५४८; रुक्याची ४६३; रुके २९८४; रुक्यासाठी ४६०; रुक्याकडे १९२५;
२) **धन**; रुका २२५०.
रुक्मांगद– (वि.ना.) **एक पौराणिक राजा** ४१५६.
रुक्मिणीनायक– (वि.) ४२१३; रुक्मिणीरमण (वि.) ४४४८.
रुचणे– (क्रि.) **आवडणे, गोड लागणे**; रुचे १३५, १३३१; रुचो ८३९; रुचती ३२१९; रुचविले ३९७३.
रुची– (स्त्री.) **चव** २८८, १५४१, ३०५५; रुचीविण ७०, २२८९; रुचिकर ३७७, ९६५; रुचक – **रुचकर** ४३३१.
रुजू– (वि.) **दाखल, हजर** १२७, २४०९, ३६६५.
रुढविणे– (क्रि.) **प्रचलित करणे, वाढविणे**; रुढवावया ३४८;
(वा.प्र.) **रूढ दाखविणे** – प्रचलित करणे २३७२.
रुढी– (स्त्री.) १) **परंपरा** ९७७, ३४६८;
२) **(काव्य) चातुर्य**; रुढी ३०३९.
रुण– (न.) **कर्ज**; रुणे १००९.
रुणझुण– ध्वन्यनुकारी शब्द ४०७२.
रुद्र– (वि.ना.) १) **शिव** १५७९;
२) **हनुमंत**; रुद्रा २८३.
रुद्राक्ष– (पु.) **रुद्राक्षाचे मणी** ४५४.
रुधणे– (क्रि.) **व्यापणे**; रुधवूनि ८९१; रुधले १००९; रुधविला ३७३५.
रुधिर– (न.) **रक्त** ३९३७, ४२५८.
रुसणे– (क्रि.) १) **नाखूष होणे, रागावणे**; रुसो १८; रुसला ५६; रुसावे १३१, २१९७; रुसू १४१; रुसलो ६५७; रुसलेती १६७६; रुसोनिया २३८६; रुसलिया ४५१७;
२) **विटणे, दूर जाणे**; रुसलो ३३२१; ३४३३.
रुळणे– (क्रि.) **शोभणे** रुळती १५९६.
रूप– (न.) १) **स्वरूप** २, ५६०, २०४७; रूपे १४९, २२४०; रूपाच्या ३९७; रूपी ६५९, ३७४१; रूपासी ९३०; रूपरासी – (वि.) **सौंदर्यवान** १००; रूपनाम – (न.) **रूप व नाम** ११०९; रूपरेखा – (स्त्री.) **सगुणरूप**;
(वा.प्र.) **रूपा येणे** – सगुणरूप धारण करणे १०३, ११५; **रूपास येणे** – रूपधारी होणे ५०७; **रूप वाढणे** – वयाने वाढणे.
२) **चेहरा**; ९८८; रूप १०७.
रूपडे– (न.) **रूप** २४६०; रूपडी १३८८.
रूपणे– (क्रि.) **रुतणे, टोचणे**; रूपताती २४२४; रूपे ३०९२.
रूपवंत– (वि.) **रूपवान** २८५३.
रूपे– (न.) **चांदी** ५२२.
रे– (संबो.) ४०, ८६.
रेख– (स्त्री.) रेघ १५८७.
रेखा– (स्त्री.) १) **रेखीव** २६१, ३६२७;
२) **कपाळावरील रेघ**; रेखा ३९४६.
रेखिणे– (क्रि.) **लावणे**; रेखिलीसे ४३३३.
रेडा– (पु.) **रेडा** २३४०, २४१५; रेड्यासवे २७३०.
रेतु– (पु.) **बारीक वाळू** ४५४.
रेमट– (वि.) **कंटाळवाणे** २८४३.
रेवाळणे– (क्रि.) **वाळूत रुतणे**; रेवाळिता ४११२.
रोकडा– (वि.) १) **साक्षात्, प्रत्यक्ष** ११४, १५०५, १९८४; रोकडी १९७, २५८४; रोकडे ५४४, २०३४, ४५५८;
२) **ताबडतोब, लगेच**; रोकडी ३२०७.
रोख– (वि.) **प्रत्यक्ष** २०२५; रोखी ३४९६.
रोखणे– (क्रि.) **एकाग्र चित्ताने पाहणे** ३२८.
रोखा– (पु.) **हुंडी** २९१९.
रोग– (पु.) **आजार, व्यथा** ५३८, २१३१, ३५४७; रोगा ४१७; रोगे ६१६; रोगाचे ६६०; रोगाऐशा २०७०; रोगाहाती – **रोगापासून** २४००;
(वा.प्र.) **रोग तुटणे** – रोगमुक्त होणे १३१.
रोगी– (वि.) **आजारी** १७५३; रोग्या ३०२; रोग्याचिये १८७६; रोगिया २२८९; रोगियासी ३१२७.
रोज– (क्रि.वि.) **नित्य** २४३७.
रोजकीर्द– (स्त्री.)**रोजच्या जमाखर्चाची नोंदवही** ८५६; रोजकीर्दी २४०९, २८०४.
रोटा– (पु.) **भाकरी** २५७०.

रोटी– (स्री.) भाकरी; रोटीसुटीसाठी – भरीत रोडगा २३८४.

रोडका– (वि.) कृश, क्षीण; रोडके १८८६.

रोदन– (न.) रडणे; रोदना ४५०७.

रोप– (न.) झाडाचे रोप; रोपी २१९२.

रोम– (पु.) केस; रोमी ६९९, २४८२; रोमावळी – केसांची रांग १२३२, २९५८.

रोमांच– (न.) १) अंगावरील केस ताठ होणे १९२, १६३१;
२) आनंदाचे तरंग; रोमांच १४३८, ४१५९.

रोवणे– (क्रि.) पुरणे; रोविला २५५०.

रोहिदास– (वि.ना.) एक संत १५६८, ४२९९.

ल

लंका– (स्री.) रावणाची राजधानी १०९७, ११०४, २३०१; लंकेचे २८६; लंकेमाजी ११०१; लंकेसारिखे ४३४४; लंकापुरी (स्री.) ३३९; लंकाराज्ये (न.) ११०३; लंकापती (पु.) ४३४४.

लंगोटी– (स्री.) लंगोटी १०८६, २६६०, ३९०७.

लंघिणे– (क्रि.) उड्डाण करणे २१०४.

लंछन– (न.) कलंक २७११, ३६३९.

लंड– (वि.) १) भ्रष्ट २६०, २९१८; लंडा ८३, १४६८;
२) दुर्जन; लंड २७१, ८९८, १४४४;
३) निदंक नास्तिक; लंड ३५०, १६९६;
४) दांडगा; लंडे ३९५२.

लंडपण– (भा.ना.) दांभिकपणा २८७२; लंडाई २८९४; लंडीपण – भित्रेपण ३६४, २५७९.

लंपट– (वि.) १) विषयासक्त ९८, २८३५; लंपटासी ३१८३;
२) आतुर; लंपट ३६७९.

लंपटणे– (क्रि.) जडणे; लंपटो ८२८.

लंबोदर– (वि.) गणपती ६१०.

लकार– (पु.) ल या अक्षराने प्रारंभ २३१३.

लखोटा– (पु.) बंद पिशवीमधील पत्र १५२.

लगड– (स्री.) १) ओझे ११२७;
२) सोन्यांची कांब; लगड ३६१२

लगबग– (स्री.) घाई, त्वरा ३२८९.

लगबगा– ध्वन्यनुकारी शब्द; कुत्र्याच्या खाण्याचा आवाज २९७८.

लगोरी– (स्री.) एक खेळ ३०८१.

लग्न– (न.) विवाह २५९; लग्नाचा ४२६४; लग्नघडी – (स्री.) लग्न जमविणे १६१८.

लघुत्व– (भा.ना.) नम्रता ३४५.

लचाळ– (वि.) लोचट; लचाळाच्या २७०७.

लज्जा– (स्री.) लाज ३५१, ११३३, २०४८; लज्जाविरहित २८४१; लज्जाजीवी – जिवाला वाटणारी लाज ४३१५.

लटिक, लटिका-कि-के– (न.) खोटे; लटिक – असत्य; १०१७; लटिका ९५८, २२४८, ४३४१; लटिक्याचा ५८९; लटकियाची ८४४; लटिक्याचे ९०१; लटिकाची १६५१, १९६३; लटिक्यामाजी २८४२; लटिक्यासवे २८७५; लटिकी ७८८; लटकीचि ७९०; लटिके ११०, १००२, १४८७; लटिकेचि १८५४.

लडबड– (स्री.) १) प्रयत्न ८४१;
२) लुडबुड १०४०.

लडिवाळ– (वि.) लाडके ५१४, १५६८; लडिवाळे ५२८, २०४८, ४२७०; लडिवाळीं १११९; लडिवाळा १३३१; लडिवाळांचा २६२९.

लतिफ– (वि.ना.) एक मुसलमान संत ४२९९.

लपंडाई– (स्री.) लपंडाव १८०९, ३४९७.

लपणीचपणी– (स्री.) लपंडाव ४३८८.

लपणे– (क्रि.) गुप्त ठिकाणी राहणे; लपोनि २०९, १६२६; लपाला ३८५; लपून ३८७; लपती ४११; लपता ६३१; लपाले १०८०; लपाल १४१८; लपालेती १६६४; लपोनिया १६८०; लपतसे १८६३; लपायास २६८१; लपो ३१२६; लपाया ३४९७.

लपविणे– (क्रि.) झाकून ठेवणे; लपविती २६७; लपविता २८९; लपवूनिया १२२६; लपवुनी २२०८; लपविला २९०८.

लभ्य– (न.) मिळण्याजोगे २३८२.

लय– (स्री.) एकरूपता २०९६; लये १५२.

ललाट– (न.) कपाळ ३८५; ल्लहाटी ४२७९.

लवकरी, लौकरी– (क्रि.वि.) घाईने, त्वरेने; लवकरी १६०, १५९१; लवकरीच १११; लौकरी ८२४, ३१६०.

लवण– (न.) उतार; लवणामागे १८७८.

लवण– (न.) मीठ १४७९, २४८४; लवण-कणिकेविण (स्री.) २९२६; लवणकळी (स्री.) ३३२५.

लव– (वि.) नम्र ४६५.

लवणे– (क्रि.) १) नमणे, नम्र होणे; लवो ४५३; लवत ९००; लवे ९०५, २९१७; लवी २२०३; लवविले २३५०;
२) फडफडणे; लवे ४६९.

लवलाही– (क्रि.वि.) लगोलग; तत्काळ ९९, १७८४, २९६१; लवलाहे ८२३, २५५०; लवलाहो ९५४; लवलाह्या २३३२.

लव्हाळा– (पु.) पाण्यात वाढणारे एक गवत; लव्हाळे १२८३; लव्हा १४९२; लव्हाळ्यासी ३७९२.

लसण– (पु.) लसूण ३८३९.

लहणे– (न.) लाभ १५००.

लहर– (स्री.) १) पोटात येणारी कळ; लहरी ३६;
२) लाट; लहरे ६२५; लहरी २७८७; लहरी ४१८७.

लहान– (वि.) वयाने लहान २३३१, ३१२९; लहानां ५१४; लाहान १२४४, १८६७; लहानाहुनि १२८२; लहानथोर (न.) ५१९; लहानथोरावरी (न.) ७६७; लाहाणमोठा (पु.) १०८३.

लहानपण– (भा.ना.) लहानपण १२८२.

लळा– (पु.) १) हट्ट ६०५, १२५५; लळे १२९२, २५९५.
(वा.प्र.) लळा पाळणे – हट्ट पुरविणे ६०५, २१०५;
२) लाड; लळा २०४९, ३३४४.

लळित– (न.) जीवन नाट्याचा अखेरचा काळ ४७३.

लक्ष– (सं.वि.) लाख ४२४; ४६६; लक्षचौऱ्यांशी ६२८; लक्षचौऱ्यांशीची १४४०; लक्षचौऱ्यांसीचे २०१७; लक्षलाभ – (पु.) लाख मोलाची ३०७२; लक्षकोटी – (सं.वि.) अनंत काळ ४०८६; लक्षकोडीलागी – (सं.वि.) अनंत वर्षे २१६.

लक्ष– (न.) १) अवधान, चित्त ३९३, २८४४; लक्षा ७०५;
२) निश्चित केलेल्या वस्तूचा भेद करणारा बाण; लक्षभेदी तीर २५५७;
३) इष्टस्थान; लक्ष ३७३४.

लक्षण– (न.) १) खाणाखुणा ३९०, १६६४; लक्षणे ६३७, १३९९;
२) स्वरूप १४३०.

लक्षणे– (क्रि.) १) लक्ष देणे, अवधान देणे; लक्षूनिया ७०४; लक्षियला २६६८;
२) पाहणे; लक्षी १४१६; लक्षायाचे १४२३.

लक्षुमण, लक्ष्मण– (वि.ना.) रामाचा लहान भाऊ २८४, ११०५.

लक्षुमी, लक्ष्मी– (वि.ना.) विष्णुपत्नी; लक्षुमीच्या ४०; लक्षुमीचा ३९८०; लक्षुमीरमणा (वि.) ४४३७; लक्ष्मी ४५४, २३६०; लक्ष्मीयेसी ६५८; लक्ष्मीचा १२३२; लक्ष्मीनारायण (न.) ७८९; लक्ष्मीवल्लभा (पु.) १०४२; लक्ष्मींकांता (पु.) १५७५; लक्ष्मीमदे – (पु.) धनाची मस्ती २८३५; लक्ष्मीनिवासा (वि.) ४०१३.

लांब– (वि.) १) लांबलचक, मोठे १२१४;
२) दूर ३४५६.

लांबणी– (स्री.) दिरंगाई ९६९, २२६७; लांबणीचे ३५९९.

लांबविणे– (क्रि.) पळविणें ४०८.

लाकूड– (न.) लाकूड; लाकडे ७७५; लाकडाची १३७४.

लाख– (स्री.) पिंपळ, उंबर इ वृक्षांपासून निर्माण होणारा पदार्थ १३९५, २९१६.

लाखणीक– (वि.) खोटेपणा ६८६.

लाग– (स्री.) गर्भधारणेची अवस्था; लागवरी ४०७.

लाग– (पु.) १) आधार २७१, ६६४, ३३६१; लागे १३०, ८१०; लागाचे १०१८;
२) प्रयत्न; लाग २२३, ३०४८;
३) फायदा; लाग २२८, २९२८;
४) संबंध; लाग ४३४, २२७५; लागासी ९५९;
५) मजुरी; लाग ८८७;
६) शोध; लाग २०१८, २५६५; लागावळी – (स्री.) अनेक आधार ४२४; लागभाग – (पु.) लागेबांधे ५३७.

लागट– (वि.) प्रेमी, लोभी १८६५.

लागटपण– (भा.ना.) प्रेम, लोभ लागटपणे २६३५.

लागणे, लगणे– (क्रि.) १) जडणे, स्थिर होणे; लागो २९; लागले ४४; लागतील ५४; लागे ८५; लगती ८५ लगे ९६; लागोनि १५७२; लागलोंसों ४५०६;
२) परिणाम होऊ न देणे; लागोनेदी; २९
३) आवश्यक असणे; लागे ९२;
४) चिकटणे माखणे; लागे १५१.

लागपाठ– (पु.) पाठलाग ४४९, ३२९०.

लागलाची– (क्रि.वि.) लगोलग ३१०२.

लागवेगे– (क्रि.वि.) त्वरेने ७१६, २४२४; लागवेगी २४३३.

लागे– (क्रि.वि.) लगोलग १६२.

लाघव– (न.) १) कपट ६७;
२) प्रेमळ; लाघवा १६७५;
३) धूर्तता, चातुर्य; लाघवाची ३५३; लाघव १८२७;
४) नैपुण्य; लाघव २९८७;
५) सहजता; लाघवे ३१२६.

लाघवी– (वि.) प्रेमळ २३८, २०४९.

लाच– (स्री.) कामासाठी घेतलेला अनधिकृत

मोबदला; लाचासाठी २९३; लाचाचा २७१७.

लाचावणे– (क्रि.) **इच्छिणे, आतुर होणे**; लाचावला ३९, ३०४१; लाचावले ५२३, ३९०८; लाचावली १४१७; लाचावल्यासाठी २५६०.

लाज– (स्त्री.) **लज्जा, शरम** ११, १२५४, १८७३; लाजा १५५४;
(वा.प्र.) **लाज सांडणे** – लाज सोडणे ३१; **लाज धरणे** – लाज बाळगणे १५२; **लाज राखणे** – लज्जा रक्षण करणे ३९४; **लाज भरणे** – लाज संपणे ४६०; **लाज वाटून पिणे** – लाज कोळून पिणे ५७१; **लाज लावणे** – लाज वाटणे २२२४.

लाजणे– (क्रि.) **लाज वाटणे, शरम वाटणे**; लाजो २३; लाजे ७९, १२८५; लाजता १४८; लाजवेळी ३७८, १५०५; लाजिनली ३८७; लाजवू ३९९; लाजसी ६२४; लाजोनि १०३६; लाजवीन १५८९; लाजविते १६१७; लाजिजे १७४२; लाजतसा १८७७; लाजती ३१२०.

लाजलावा– (वि.) **काळिमा फासणारा** ७५.

लाजिरवाणे– (वि.) **अपमानास्पद** ९६०, २४३८; लाजिरवाणी ३६९१.

लाट– (स्त्री.) **पाण्यावरची लाट**; लाटा ७०१.

लाटणे– (क्रि.) **लुटणे, मनसोक्त लाभ घेणे**; लाटे ४४.

लाटी, लाठी– (स्त्री.) **मोठी, पुष्कळ**; लाटी ४०३४; लाठी ३७४६.

लाड– (पु.) **कौतुक** ४१२, २१४०, ३१७२; लाडे ६१४, १९९४; लाडाच्या २२०७; लाडेकोडे २७७६.

लाडकी– (वि.) **लाडकी** ७१४.

लाडणे– (क्रि.) **लाड करणे**; लाडसी.

लाडिकी– (वि.) **लाडकी** ८६१, ३५०१; लाडिके १७०२.

लाडू– (पु.) **मिष्टान्न** ४१००; लाडुमोदकांचा (न.) २३८४.

लाणी– (स्त्री.) **आधार, आश्रय** १५८७.

लात– (स्त्री.) **पाय** २१३८, २२१५; लाता ५२१, २८८५; लातेचे ६५२;
(वा.प्र.) **लाता उडणे** – लाथांनी मारामारी करणे २०९; **लाता हाणणे** – संसार सोडणे ५२१.

लाताळे– (वि.) **पाय झाडणारे** २९१८.

लादी– पाहा **लाही**.

लाधणे– (क्रि.) **प्राप्त होणे**; लाधला ३५४, १९८०; लाधले ६२५; लाधली १११२, ३७६३; लाधलो २६४२, ३२५५.

लापनिक– (वि.) **खोटा, लबाड** ३४०२; लापणिकशब्दे (पु.) १७९४.

लाभ– (पु.) **फायदा** ७८, ८२१, २१४५; लाभासि ४४; लाभाचे ३१४; लाभांचा ६४१; लाभाचिया १५३१; लाभाविण २७५; लाभावरी १३७७; लाभावारी १४८९; लाभेविण (पु.) १७४१, लाभकाळ (पु.) ४२२; लाभहानी (स्त्री.) ६४१, १२३७; लाभहानितुटी (स्त्री.) २०१०; लाभिक – **लाभदायक** ४०६६.

लाभणे– (क्रि.) **प्राप्त होणे, मिळणे**; लभे १९६; लाभती २१०; लाभे ३१३, २०८६.

लाल– (वि.) **तांबडे** ५६४.

लावणी– (स्त्री.) **पेरणी** २७३.

लावणे– (क्रि.) १) **फासणे, लेप देणे**; लाविते ३६; लावियेल्या १०३; लावी १४८; लावियेले – **जोडणे** ६०७; लावावया – **जोडणे** २२७५;
२) **आग लावणे**; लावूनी २५;
३) **अडकवणे**; लावणे १६२.

लावण्य– (न.) **सौंदर्य, मोहकता** ३९७, ६६४; लावण्याचे १०२९; लावण्याचा २८७६; लावण्यपुतळा (वि.) ६१८; लावण्यरूपडे (न.) १५७६; लावण्यतेजा (न.) १५७७; लावण्यगाभा (वि.) १५८२.

लास– (स्त्री.) **हडळ**; लासी ५६८, २२१६.

लास– (पु.) **डाग** ३२१०; लासा ३७७४.

लासणे– (क्रि.) **डाग देणे**; लासे १३९७; लासूं ३३१६.

लाहणे– (क्रि.) १) **मिळविणे, प्राप्त करणे**; लाहे ६६, ८५१; लाहो ८९१; लाही १४९१; लाहेसि १७०७; लाहाता ३४६८; लाहासी ३२९०; लाहिजे ३४२८;
२) **ठेवणे, राखणे**; लाहे १४३;
३) **जाणे**; लाहेसे १७९९.

लाहाते– (न.) **संबंध** ६३४.

लाही– (स्त्री.) **जोंधळ्याची लाही** ६५४, ४२६९; लाहीचिया १९२०;
२) **संताप येणे**; लाही ३७९५.

लाहो– (पु.) **प्राप्ती** १३०, १५२७, २६४८.

लाळ– (स्त्री.) **मुखात उत्पन्न होणारा पाचक रस** १४८, २८८; लाळघोटी – (वि.) **पुढेपुढे करणारा** २७०३;
(वा.प्र.) **लाळ घोटविणे** – निरर्थक चर्चा करणे १५८९; **लाळ घोटणे** – तोंडाला पाणी सुटणे १४८, ३७१९.

लिंग– (न.) १) **शिवपिंडी** ७४, १५७९, ४०९५;
२) **जननेंद्रिय**; लिंगस्थान २७७९.

लिंपणे– (क्रि.) **अंगाला फासणे**; लिंपो १०६, ३७६४; लिंपे ७०८, २०७३.

लिंपन– (न.) **लिंपलेले** ४२१९.

लिंबलोण– (न.) **ओवाळून टाकणे** ८११.

लिखित– (न.) १) **पत्र** २३२२;
२) **लिहिलेले**; लिखित ३५६१.

लिगाड– (न.) १) **लचांड, कटकट** ४२०, २०६२, ३६८१; लिगाडाच्या ९७२; लिगाडी १४१९; लिगाडे २०९०; लिगाडाचे २६४५;
२) **चिकट पदार्थ**; लिगाडी १०९२;
३) **गुळाचा पाक**; लिगाडाचे २७२५.

लिगाड्या– (वि.) **लचांडखोर** १८६६.

लिहिणे– (क्रि.) १) **लेखन करणे**; लिहिली १८८६; लिहिले १९१४;
२) **विधिलिखित**; लिहिले ५७१.

लीन– (वि.) १) **नम्र** ६५३, १४९२;
२) **सामान्य**; लीन १२१९.

लीळा– (स्त्री.) १) **वागणूक, वर्तणूक** १४६, १५७०, २४४३; लीळे ३०५०;
२) **चरित्रातील प्रसंग**; लीळा ४१२, ५५३, १५८०;
३) **सहज**; लीळा १५०३;
४) **चमत्कार**; लीळा २४७७;
५) **क्रीडा**; लीळा ३१२४; लीळाविग्रही – **सहजतेने देह धारण करणारा** ६६३; लीळाविग्रहा ६७३.

लुंडा– (पु.) **पंगू** २७३९.

लुगडे– (न.) **स्त्रियांचे नेसावयाचे वस्त्र** ३९४; लुगडी २३५५.

लुटणे– (क्रि.) **देऊन टाकणे**; लुटावी ३४३; लुटवूं १२६६; लुटा १५३९; लुटितील २११७; लुटावे ३२००.

लुटविणे– (क्रि.) **देऊन टाकणे**; लुटविले १९२; लुटवू १२६४; लुटवितो २१०१.

लुडबुडणे– (क्रि.) **पायाशी घोटाळणे**; लुडबुडी १८६५, ३९९२.

लुडा– (वि.) **थोटा** १४८.

लुब्ध– (वि.) **आकर्षित** ३६०.

लुब्धणे– (क्रि.) **आकर्षित होणे**; लुब्धली १८९; लुब्धल्या २११, १११२.

लुलया– (पु.) **विषयात** ७५५.

लूट– (स्त्री.) **सक्तीने मिळविलेले किंवा फसवून मिळविलेले धन**; लूटी २२७१.

लेक– (स्त्री.) १) **मुलगी** ४०२३; लेकीच्या २६७; लेकी २३६७;
२) **मुलगा**; लेक २९८२.

लेकरू– (न.) **लहान मूल** १६८९, ४०२३; लेकुरे ३००, १९८४, २३३४; लेकरासि ६३९; लेकरे ७६५, १३३५; लेकरा ८३७; लेकराची १३५७; लेकराचे १७४१.

लेख– (पु.) १) **मजकूर** १८८६;
२) **गणना**; लेख २३०९; लेखनकारक (वि.) –**मजकूर लिहून घेणारा** १८९०;
३) **दृष्टी**; लेखी २३४९.

लेखणी– (स्त्री.) **लिहिण्याचे साधन** २२२८, ४१३१.

लेखणे– (क्रि.) १) **मोजणे**; लेखीताहे ५९; लेखी ५२६; लेखिले ६३२; लेखावे १६३५; लेखितो १९४५; लेखा २०५३; लेखू २१८७; लेखूनी २४८७; लेखिला ३१२१;
२) **जाणणे**; लेखी १०६; लेखावा १३२;
३) **लिहिणे**; लेखी ४६९;
४) **हिशोब करणे**; लेखिता १२२५;
५) **पर्वा करणे**; लेखी २२६४.

लेखा– (स्त्री.) १) **पर्वा, किंमत** १०८;
२) **मर्यादा**; लेखा ७५७;
३) **सीमा**; लेखा १३८२.

लेणे– (न.) **अलंकार** ६३०, २३१३, २७८५.

लेणे– (क्रि.) १) **धारण करणे, परिधान करणे**; लेती २६७; लेउनि ४६५; लेवविली ६३०; लेइलो ६४५; ल्यालो ७६२; लेई १११५; लेतां १७२०; लेऊं २०२९; ल्या २३१३; लेववी २५५३;
२) **पाहाणे**; ल्यावे ६५०;
३) **नेसणे**; ल्यावे १७१२.

लेप– (पु.) **रंग** १७५२.

लेपन– (न.) **माखणे, फासणे** ४१२५.

लेवविणे– (क्रि.) १) **डोळ्यात घालणे**; लेववुनी ४२५;
२) **धारण करणे**; लेवविला ३१६१.

लेश– (पु.) **अल्पांश, थोडे** ३११, २१९५, ३२३९.

लोंदा– (पु.) **घास** ५७१.

लोक– (पु.) **जन, माणसे** ७, २५९, १९८३; लोकां ५६, २४६१; लोकीं ५९, १४०२; लोकांत ९४; लोकें ३५४; लोकांसी २०२१; लोकाचिया २८९६; लोकामाझी १०; लोकांपासी १२६; लोकांऐसे १५९४; लोकांवेगळा ४१४१; लोकांचियेसाठी ४१६०; लोकपाळा (पु.) १९४, ४५४४; लोकनिंद्य (न.) ४६२; लोकलाज (स्त्री.) ८५९, २९०४; लोकमान – (पु.) **लोकांकडून मिळणारा मान** १७६३; लोकभांड – (वि.) **भांडखोर** २२७२; लोकत्रयीं – (स्त्री.)

त्रिभुवनात २६२८; लोकलज्जा (स्त्री.) २७७०; लोकलाजबेडी – (स्त्री.) **लोकांच्या लज्जेचे बंधन** ४२९०; लोकमोहो – (पु.) **लोकांचे प्रेम** ४५०५.

लोकांत– (पु.) **समाज, समूह**; लोकांती १९९३, ३२३९.

लोकाचार– (पु.) **लोकव्यवहार** ३९५, २०७१, ४१०६.

लोखंड– (न.) **एक धातू**; लोखंडाचे ५६०, ३३०१; लोखंडासी १५१०; लोखंडपरिसा २१४९.

लोचन– (पु.) **डोळा** ३८४, २३२७; लोचनी १४६३, ३८५६.

लोटणे– (क्रि.) **ढकलणे**; लोटे २७५; लोटता ६३४; लोटी १०४३, ३३५३; लोटलीसे १०९४; लोटो (विपुल) २४५४; लोटिले ३५६२.

लोटांगण– (न.) **दंडवत** ११३५; लोटांगणी १८९, १६३२, ३०५५; लोटांगणातळी – (पु.) **जमिनीवरील लोटांगण.**

लोड– (पु.) **कापसाची लांबट गोलाकार वस्तू** ३११५; लोडेंसी ४१६४.

लोण– (न.) **मीठ**;
(वा.प्र.) **लोण उतरणे** – दृष्ट काढणे ५००.

लोणचे– (न.) **फळापासून केलेला खारा खाद्य पदार्थ** १८०.

लोणी– (न.) **लोणी** १७४, १०३९, २४९२; लोणियांचा ३९०८.

लोप– (पु.) **गुप्त होणे, नाहीसे होणे** ७९०.

लोपणे– (क्रि.) १) **लुप्त होणे**; लोपलिया ४; लोपला ३१५; लोपे ४२२, १३४६; लोपली ५२०; लोपले ६१२; लोपों २५९६;
२) **लपविणे**; लोपी २७५;
३) **नाश होणे**; लोपी २३७३.

लोभ– (पु.) **हव्यास, स्वार्थ** ५४०, १२८८; लोभे ६७; लोभाचे १४८२; लोभासाठी ११९; लोभापर ६४७; लोभालागी १८२०; लोभाकारणे ३८३५; लोभालोभ (पु.) १८२७.

लोभिक– (वि.) **हव्यासी** ४४५२; लोभिके २६६०; लोभिका ४५०७.

लोभी– (वि.) **स्वार्थी** ५५३; लोभ्या १९२५, २८७३.

लोलिंगत– (वि.) **आसक्त, लंपट** ८७८.

लोलुपता– (स्त्री.) **आसक्ती** २८४६.

लोबाळ– (वि.) **दाट केसांचा** (मेंढा) ४१७.

लोह– (न.) **लोखंड** १४५६, ३७७३; लोहो ७५८, २६२२; लोहचुंबकाच्या (पु.) ७७५; लोहपांगु – (पु.) **लोखंडपण** १७९७.

लोहोपणा– (भा.ना.) **लोखंडपण** २४७३.

लोळणी– (स्त्री.) **लोटांगण** ४२७, २८४४.

लोळणे– (क्रि.) १) **लोळण घेणे**; लोळे ३९१, १९२१; लोळविती ६२३; लोळेन १६६८; लोळो १९८८; लोळतसे २०१५;
२) **तल्लीन, एकरूप होणे**; लोळे ३८९८.

लौकिक– (पु.) १) **प्रतिष्ठा, मान्यता** ७, १०१७, २१६५; लौकिका ३२८; लौकिकाचे ८६७; लौकिकाची १८१५; लौकिकाचा १९०६; लौकिके २५६०; लौकिकाकारणे ७७०; लौकिकाबाहेरी २४१४; लौकिकासाठी २५७६; लौकिकापासूनि ३१७३; लौकिकाचार (पु.) ३४९०;
२) **बाह्यदेखावा**; लौकिकाचे ७१, १६७०;
३) **नित्याचा आचार**; लौकिक ९६, २०६३; लौकिकी २४६, १७१४;
४) **रूढ**; लौकिक ६३२;
५) **लोकांचा, लोकांबद्दल**; लौकिकी १४८५, १९१९;
६) **प्रसार, गवगवा**; लौकिक २१४६.

व

वंचक– (पु.) **फसविणारा** १८५१.

वंचणे– (क्रि.) १) **फसणे, फसवणूक करणे**; वंचले ५४; वंची १४४, १५५५; वंचला १४४; वंचील १४११; वंचीजे १९०७; वंचावे २२१९; वंचुनिया २३०८; वंचलो २४९४; वंचलासी ३३६४;
२) **सोडणे**; वंचू २१५;
३) **कुचराई करणे**; वंचे ६४४;
४) **खर्च करणे**; वंचू २४४३;
५) **वगळणे**; वंचिणे २६७४.

वंचन– (न.) **फसवणूक** २४०५.

वंदणे– (क्रि.) **नमस्कार करणे**; वंदू ३८, १०५७, १६८८; वंदी ४८, १५४६, २९५८; वंदुनी ४१७; वंदा ४९६; वंदिले ५६६; वंदावे ५६६, १०७८; वंदीन ७४६; वंदितो १०९३; वंदिती १११२; वंदावी १२९३; वंदाया १३४६; वंदिताती १५७७; वंदीत १६६८; वंदितील १८६०; वंदिलेची ३६०५.

वंदन– (न.) **नमस्कार** ६०९, २३५०.

वंद्य– (वि.) **वंदन करण्यास योग्य** २११०, ४२४६;

वंध्यापुत्र – (वि.) **वंध्येचा मुलगा**; हा अशक्य कोटीतील शब्दप्रयोग आहे ४२६४.

वंश– (पु.) **कुल, घराणे** १३३३, ३०७६; वंशी ७५, ३१९३; वंशाचा १२४५; वंशाचिये २१११; वंशा २१२८; वंशामध्ये ४४७८.

वंशावळी– (स्त्री.) **कुलपरंपरा** २८५८, ४३३०.

वकील– (वि.) **मध्यस्थ** १३७६.

वक्ता– (पु.) **प्रवचनकार** ५६१, १४७१; वक्त्या वक्त्याला १२५; वक्ते २९१.

वक्रोक्ती– (स्त्री.) **आडवळणाने बोलणे** १८५८.

वचन– (न.) १) **बोलणे** ७, ६०४, १६०३; वचना २०, ६३९; वचनी ६१; वचने ९२, ८३९; वचनाच्या ४२२; वचनाचा १३५७; वचनाचे १५३९; वचनाप्रति ५६१; वचनासारिखे १६८५; वचनाकारणे ३४३८; वचनवाक्य – (न.) **बोलणे** १४३९; वचनचर्या – (स्त्री.) **बोलण्याची पद्धत** २७०७;
(वा.प्र.) **वचन मोडणे** – शब्द न पाळणे ३९०; **वचन खाली पडणे** – शब्द न पाळणे ११३१; **वचन भुमी न पडणे** – शब्द निष्फळ न ठरणे २२२९; **वचन मोडणे** – शब्दांची तोडमोड करणे २३७२;
२) **आश्वासन**; वचन ६२४;
३) **दिखाऊ शब्द**, निरर्थक; वचनांचे मांडे १३३२;
४) **पत्रोत्तर**; वचन १९१६.

वजणे– (क्रि.) **जाणे, वळणे**; वजती ८४; वजो १४८; वजे १६९.

वज्र– (न.) **इंद्राचे शस्त्र** २८५, १७७५; वज्रास ९८७; वज्राऐसे – **समर्थ** २८५, ९९६; वज्रपाशी – **वज्राच्या पाशात** १४९७; वज्रघाते – (पु.) **वज्र घाताने** ४२८; वज्रपंजर – (पु.) **वज्राप्रमाणे दणकट पिंजरा** ६२७; वज्रलेपो – (पु.) **वज्राप्रमाणे ठाम** १२१०.

वटवट– (स्त्री.) **निरर्थक बडबड** ६१६, २८९६.

वटेश्वर चांगा– (वि.ना.) **ज्ञानदेवकालीन एक योगी** १९०; चांगया १५६८.

वड– (पु.) **वटवृक्ष** ४५४.

वडस– (पु.) **डोळ्यात पडणारे फूल** ३८२३.

वडील– (वि.) **वयाने मोठे, वाडवडील**; वडील १५, २६०६; वडिलां १३३४; वडिलांची – **थोरामोठ्यांची** २२३२; वडिलांचे २६३२.

वणवण– (स्त्री.) **अकारण होणारी भ्रमंती** १९९, ४३८९.

वत्स– (न.) **वासरु** १३६, १८२०; वत्से १५७६; वत्सा २०११; वत्साचिये ४००२; वत्सावरी २४५५.

वत्सळ– (वि.) **प्रेमळ**; वत्सळा ३६६९.

वदणे– (क्रि.) **बोलणे**; वदे २८२, ९६६, २२०२; वदेल ४५०; वदो ५२४; वदविता ६९५; वदवी १००७; वदतील १०५९; वदविली १२५४; वदली २१९२; वदवावी २८३२; वदती ३४०९; वदलेत ४०४५.

वदन– (न.) **मुख** २८१, २१८६; वदनी ४००; वदनासी ६०७; वदना ३७४९; वदनांबुज – **मुखकमल** ४२३६;
(वा.प्र.) **वदन भूमीसी घासणे** – मरणे २९७.

वध– (पु.) **घात, हत्या** ४२५, २४८६.

वधिणे– (क्रि.) **ठार करणे**; वधीयेले ११०१; वधावी १३७१; वधी १५५७, ४५०९; वधुनि १८०३; वधिला ३०५४.

वन– (न.) **अरण्य** ४९, १२१०, १९९०; वनी ३३९, १७८४; वना ८७१; वनामाजी २८६४; वनसेवन (न.) ६४८;
(वा.प्र.) **वन सेवणे** – वनात जाणे ८५८.

वनचर– (पु.) **अरण्यवासी**; वनचरे २४८१.

वनमाळी– (वि.) **कृष्ण** ७, १०३९, ४५५६.

वनवास– (पु.) **वनात राहणे** १०९५; वनवासा ७४८; वनवासी (वि.) ३९९०.

वनांतर– (न.) **वनात जाणे** ९६, ४४३६; वनांतरा ७३७, २६२७; वनांतरी १०९५.

वनस्पतिमेळ– (पु.) **झाडेझुडपे** २८९.

वनिता– (स्त्री.) **स्त्री** २७८३.

वमन– (न.) **वांती** ५२२, १८८५; वमनाहूनि २९४८; वमनासमान ३८८५.

वमिणे– (क्रि.) **ओकणे**; वमिता ८१५.

वय– (न.) **आयुष्य** ५९.

वयसा– (स्त्री.) **आयुष्य** ४४६६.

वर– (क्रि.वि.) **वर, डोक्यावर**; वरिलांचा १४०; वरी १४०, २२३, २२८५; वरी – **जमिनीवर** २८८६.

वर– (पु.) १) **निश्चित घडून येणारे शुभवचन** ३;
२) **नवरदेव**; वरा २६९, २२७१;
३) **मूल गर्भात असताना त्यावर असलेले वेष्टन**; वर ३५२.

वर– (क्रि.वि.) **चांगले** ८६०.
(वा.प्र.) **वर घालणे** – मारून टाकणे ७७; **वर तोंडा घालणे** – मारून टाकणे ३५२; **वर मुखावर घालणे** – मारून टाकणे १६९६.

वरकड– (क्रि.वि.) **अन्य**; वरकड १२८४; वरकडा–ऐसा ४३०२.

वरडणे – (क्रि.) **ओरडणे** ४१७८.

वरचेवर– (क्रि.वि.) **बाह्यात्कारी**; वरिलीया १३९;

वरिचियावरी १३९.

वरदळ– (स्त्री.) १) **गर्दी**;

२) **बाहेरून**; वरदळा २५४२;

३) **वरवरचा**; वरदळाचे ३२२४;

४) **हीन, हलका**; वरदळ ३७११; वरदळभूषण –(न.) **वरवरचे अलंकार** २३१२.

वरदान– (न.) **दिलेला वर** ३०९०.

वरपंग– (क्रि.वि.) **वरवरचे** १९९६, ४३९९.

वरपडा– (क्रि.वि.) **स्वाधीन**; वरपडला १३६१; वरपडी ४०२०;

(वा.प्र.) **वरपडे होणे** – स्वाधीन होणे ५६२.

वरपणे– (क्रि.) **ओरबाडणे**; वरपोनि ३८८५.

वरबडणे– (क्रि.) **ओरबाडणे**; वरबाडूनि २४९१.

वरवरते– (क्रि.वि.) **वारंवार** ४४५२.

वरसणे– (क्रि.) **वर्षाव होणे**; वरसो २७११.

वरळा– (पु.) **धान्य व भुसा यांचे मिश्रण** ५१८, १३४१.

वरा– (पु.) **सुवर्णाचे नाणे**; वरा १२५०; वरो १२४१.

वरावरि– (क्रि.वि.) **वरचेवर**; वारंवार २०९०, ३१९४.

वरासन– (न.) **श्रेष्ठ आसन**; वरासनी १२५.

वराह– (पु.) **दशावतारातील तिसरा अवतार** ४५४, १५७१; वाराहरूप ३०५४.

वरि– (क्रि.वि.) **आणखी, शिवाय** २१४४.

वरिणे– (क्रि.) **विवाह करणे**; वरिले ९.

वरिष्ठ– (वि.) **श्रेष्ठ** १४७१, ४३०७.

वरी– (क्रि.वि.) १) **बाह्यतः** वरवर २७, १०७, ७४९; वरिवरी ६०३; वरिवरा २२३८;

२) **वारंवार**; वरीवरी २८८६.

वरी– (पु.) **स्वर्ग**; वरीखाली – **स्वर्गात व नरकात** १५४.

वरी – (क्रि.वि.) १) **एखाद्या गोष्टीच्या वर** ४४६;

२) **जगावर**; वरी ७२३.

वरुषणे– (क्रि.) **वर्षाव होणे**; वरूषावे ४४, ३५१३; वरूषे २३०९; वरुषता ३५१३.

वरुषाव– (पु.) **वर्षाव** २११.

वरो– (स्त्री.) **अन्नसामग्री**; वरोसे १९२२.

वर्ख– (पु.) **मुलामा** २९१६.

वर्जणे– (क्रि.) **त्याग करणे, सोडून देणे**; वर्जावी १०८; वर्जिजेतां ३२७; वर्जीयेली ३६५; वर्जावा ६५०; वर्जीत १८९२; वर्जिली २३९४; वर्जावे २५६२; वर्जीना ३५३६; वर्जितदिशा – (स्त्री.) **वर्ज्य केलेली दिशा** ७५०.

वर्ण– (पु.) **चार वर्णांपैकी एक** ३४९, १४४२, ४०३२; वर्णा ४५१, १३०५; वर्णी (वर्णांच्या) १३४०; वर्णामाजी १५५८; वर्णाभिमान (पु.) १८९, ४०४७; वर्णअभिमाने (पु.) ४२९९; वर्णधर्म (पु.) ३५४, ९०४; वर्णव्यवस्था, वर्णाश्रममर्यादा – (स्त्री.) **नियम** ६७४; वर्णाश्रम – (पु.) **गृहस्थाची कर्तव्ये** ७८२; वर्णावर्णभेद – (पु.) **जातिभेद** १०४१; वर्णयातीकुळ अभिमान (पु.) १७५७; वर्णधर्मयाती – (स्त्री.) **जातिभेद** २३९१, ४१३९.

वर्णणे– (क्रि.) **वर्णन करणे**; वर्णू ५३, १२६०, २५५०; वर्णावया १९०, ६९९; वर्णीता ६०७, ११३०; वर्णविति ६३९; वर्णी ७००, २४३४; वर्णिसी ८१२; वर्णवेना ११२६; वर्णियेले १२४४; वर्णवे १८३४; वर्णिलासी २३११; वर्णावी २८६२.

वर्तणे– (क्रि.) **वागणे**; वर्ते ३४५, २४४३; वर्तावया ५२०; वर्ततसे ६४४; वर्तोनि १०२५; वर्तताती १८८८; वर्तती २९५४; वर्ततसां ३७२०.

वर्तमान– (न.) १) **हकीकत** ४२१, १०७९; वर्तमाने १८२०;

२) **चालू काळ**; वर्तमान ६३४, १७४६.

वर्म– (न.) १) **रहस्य, मर्म** १, ८१९, १५६७; वर्मे ५८७, १८८९; वर्मासि ९३०; वर्मा १५७०; वर्माविण २०१२; वर्माअंगी २१७४;

२) **गुणवत्ता**; वर्म ३३४;

३) **शिकवण**; वर्म ३७३; वर्मद्वार (न.) रहस्य ४०८.

वर्ष– (न.) **बारा महिने**; वर्षे १६४१; वरुषे २०३७, ३०८१.

वर्षाव– (पु.) **वृष्टी** ३७३२.

वर्षासन– (न.) **प्रत्येक वर्षी द्यावयाची ठराविक रक्कम** ४१७२, ४४४६.

वर्षिणे– (क्रि.) **वृष्टि होणे**; वर्षतां १०६३, १५७६; वरुषले १७५८; वर्षे २८८१.

वऱ्हाडि– (न.) **वधू वरांचे आप्तेष्ट**; वऱ्हाडियांचे २६९.

वऱ्हाडे– (पु.) **प्रापंचिक गोष्टीत** ३४६०.

वल्कल– (न.) **झाडाच्या सालीचे वस्त्र** ३८८५.

वल्ली– (स्त्री.) १) **वेल** १०२९, २४८१;

२) **औषधी वनस्पती**; वल्ली २०७७.

वश– (वि.) **स्वाधीन** ५५०, २१२४; वश्य ६३५, १४३८.

वशी– (स्त्री.) **प्रिय, आवडते**; वशिया ३९५.

वसंत– (पु.) **वसंत ऋतू** ७६५; वसंतेसी १६२१.

वसणे– (क्रि.) १) **स्थापन होणे, असणे**; वसले १९४, १९५७; वसे ६५४, १०२५; वसती ६९१; वसो ७२२, १३७५; वसतसे १४६६; वसोनि १५६६; वसता १७९७; वसोन २१६७; वसा २१७१; वसवावे २६०३; वसावे ३७६१;

२) **राहणे**; वसे ३२२, १२३७;

३) **वस्ती करणे**; वसवा ३२७३.

वसन– (न.) **वस्त्र**; वसने २८१९.

वसविणे– (क्रि.) **वस्ती करणे**; वसतील ५५८; वसवावे ५९२; वसविसी १८१३; वसविली २१२६; वसविती ४५११.

वसिष्ठ– (वि.ना.) **एक ऋषी** २५७.

वसुंधरा– (वि.ना.) **पृथ्वी** १५६.

वसुदेव– (वि.ना.) **कृष्णाचे वडील** २२०, ३०५४; वसुदेवाची ४१९; वसुदेवदेवकीची (न.) १५७६; वसुदेवदेवकीसि (न.) ४३७५; वसुदेवदेवकीनंदना – (पु.) **कृष्ण** ६४६.

वस्ति– (स्त्री.) **राहण्याचे ठिकाण**; मुक्काम ७४, ४७८, ११११; वस्तीचे ६४५; वस्तीसी ७९२; वसती १०९, १६६७, २७६५; वसतीसी २२२२.

वस्तु– (स्त्री.) १) **ब्रह्म** २९३, १३२९;

२) **पदार्थ**; वस्तूसी २२९५; वस्तु २३०७.

वस्त्र– (न.) १) **वस्त्र** २९००; वस्त्रे ७९३, ३०५४; वस्त्रासी १८८८; वस्त्रा १९८९; वस्त्राविण १८८६; वस्त्रहरणी (न.) १७८४;

२) **लुगडे**; वस्त्र ५९९.

वहन– (न.) १) **वाहून नेण्याचे साधन, वाहन** ४३५८; वहनी २८१९;

२) **घालवून देणे**; वहन ४५५५.

वहिली– (क्रि.वि.) १) **त्वरेने, लवकर** ५; वहिले ३८५;

२) **पहिले**; वहिला ६५५; वहिले २८७०.

वही– (स्त्री.) **बांधलेले कागद** १३३३; वह्या २२४३.

वळण– (न.) **वागणूक**; आचरण १६०, ४४८५;

(वा.प्र.) **वळण पडणे** – सवय लागणे ७०२.

वळणी– (स्त्री.) **वाकणे** ३६११.

वळणे– (क्रि.) १) **पूर्ण करणे, प्रसन्न होणे**; वळला ४०; वळूनि २००;

२) **गाई वळणे**; वळणे ८५; वळती १७७, १८१; वळी १८५, २८२०; वळूं ४३८९;

३) **सन्मार्गाला लागणे**; वळे ११४, ९९३;

४) **ताबा ठेवणे**; वळावी १७०३;

५) **फिरवून, वळवून घेणे**; वळीता २२३५.

वळवट– (न.) **गव्हले**; वळवटखिरीचे ४२१९.

वळवळ– (स्त्री.) **जिभेची हालचाल** १८०४.

वळविणे– (क्रि.) **परत फिरविणे**; वळत्या १४४; वळियेले २५६६;

(वा.प्र.) **वळत्या देणे** – वळविणे २०१.

वळसा– (पु.) १) **फेरा** २७४, ८४४; पाहा **वोळसा**;

२) **संकट**; वळसा ६२३.

वळिता– (पु.वि.) **गाई वळणारा** २०९.

वांज-झ– (वि.) **अपत्यास जन्म द्यायला समर्थ नसणारी स्त्री** ७५, ११४८; वांजा ४१४; वांजे ७६५; वांजेच्या २६३६; वांजचि ३०७१; वांझे ३७८६; वांझेने ३८७१.

वांजट– (वि.) **व्यर्थ, निरर्थक** ९८; वांजटाचे – **निष्क्रिय** ४०७३.

वांती– (स्त्री.) **ओकारी** १७५८.

वाइला– (क्रि.वि.) **निराळा** ४७३.

वाउगा-गी-गे– (क्रि.वि.) १) **व्यर्थ, निरुपयोगी** ४५; वाउगा ९०, १६५१; वाउगी १६९, १६९४; वाउग्या २३६, ४५२४; वाउगे २०९, १४०९, २२२३; वाउगेचि ५६३;

२) **निष्कारण**; वाउगी २१३२.

वाईचाळणे– (क्रि.) **बरळणे**; वाईचाळे २१८६.

वाईट– (वि.) **अप्रिय, अयोग्य** १४, १२६६, २५०८; वाईटाने १७२२; वाईटाचे २९१२; वाईटावाईट – **अतिवाईट** २५८४; वाइटबरे – **चांगले वाईट** ३५४०.

वाकडा– (वि.) १) **वाकड्या अंगाचा, कुबडा** १४७; वाकडे १४८, १४४३; वाकड्या ३२६८; वाकडिया ३३०८; वाकुडे ४५०५;

(वा.प्र.) **वाकडे जाणे** – गैरवर्तन करणे ६३०;

२) **गैर**; वाकडे १६३६;

३) **खडबडीत**; वाकडे २३४६;

३) **अवघड**; वाकडे ३९०४.

वाकणे– (वि.) **वक्र झालेले** ३३३३.

वाकळ– (स्त्री.) **चिंध्या जोडून केलेले वस्त्र** ३५७९; वाकळांच्या १६००; वाकळा २३०५.

वाकूपुष्प– (न.) **शब्दरूप पुष्प** १६५६; वागपुष्प ३४०९.

वाकी– (स्त्री.) १) **दंडात घालायचा दागिना** २२०, १५८१;

२) **पैंजण**; वाकी २४६४, ४०७२.

वाकुली– (स्त्री.) **वेडावणे** १७९; वाकुलिया १४८; वाकुल्या ४५६३.

वाखणे– (क्रि.) १) **पदरात टाकणे**; वाखती २२३३;
२) **वागणे**; वारवे २३३१.
वाखती– (स्त्री.) १) **पोटाचा खळगा** ३२१०;
२) **खोळ**; वाखती ४०६६.
वाखर– (पु.) **वस्तरा** ५६० २३८१.
वाखा– (पु.) १) **नाश** १४४.
(वा.प्र.) **वाखा करणे** – आत्मनाश करणे ३९१;
२) **दुःख**; वाखे १२६७;
३) **अडसर**; वाखे ४०१९;
४) **निरुपयोगी**; वाखा ४०७०.
वाखाणणे– (क्रि.) **स्तुती करणे**; वाखाणी २५३; वाखाणिली ४२८; वाखाणिता ५०७; वाखाणिती ७४७; वाखाणीन २१५२; वाखाणावी २२३८; वाखाणिले ३८३७.
वागविणे– (क्रि.) १) **बाळगणे**; वागविला १४७; वागवी ७८८; वागवितो १००७; वागवावा १०३२; वागविती १७२३; वागवीत २१७०;
२) **गर्भ वाढविणे**; वागविला ३५२;
३) **राहणे, फिरणे**; वागो १२४२;
४) **सांभाळणे**; वागवी १५००; वागविलो २१५१.
वाग्जाळ– (न.) **शब्दजंजाळ, निरर्थक शब्द योजना** २१७९.
वाग्देवी– (स्त्री.) **वाणीची देवता** ५९५.
वाघ– (पु.) **एक हिंस्र पशू** १३७४; वाघे ३०५२; वाघाचा ३३६५.
वाघुरे– (न.) **जाळे**; वाघुरा ६७८, ३३१५.
वाघोडी– (पु.) **एक खेळ** ३०८१.
वाचक– (वि.) **बहुश्रुत** २५५, १५३६; वाचका ३०४९.
वाचणे– (क्रि.) १) **रक्षण होणे**; वाचविले २०६; वाचो ५६६; वाचवी ७७५; वाचे ९१२; वाचउनि ९६५; वाचलासि १४३४; वाचविता १७७१; वाचलिया २०४९; वाचवा २७१२;
२) **प्राण वाचविणे**; वाचविती ३२९;
३) **जीवंत राहणे**; वाचो २०३; वाचोन ६४०;
४) **न फुटणे**; वाचे ५०;
५) **अभ्यास करणे**; वाचोनि ४६५; वाची ४५२६.
वाचा– (स्त्री.) **वाणी** १९१, ७५२, १४८५; वाचे १७३, ३४२, ७५६; वाचेसी ६३३; वाची २७८६; वाचेचा ३२९८; वाचासिद्ध (वि.) १५०१; वाचाबळ (न.) २७२५; वाचावाचत्वे १४८५;
(वा.प्र.) **वाचा परतणे** – वाचेने मौन बाळगणे ५०७.
वाचाळ– (वि.) **फार बडबड करणारा** २५९, १७६७; वाचाळा १०७, ४५०७; वाचाळे १४३९.
वाचून– (श.अ.) **शिवाय**; वाचूनिया ३६५; वाचोनिया २९४६.
वाच्यत्व– (भा.ना.) **प्रकटीकरण**; वाच्यत्वासि ४०७.
वाज– (पु.) **श्रम** ४०८, ४१९;
(वा.प्र.) **वाज होणे – त्रासणे**, श्रमणे २२०५.
वाजविणे– (क्रि.) १) **आवाज करणे**; वाजवी १४८; वाजती १५८; वाजवावी ४२०; वाजवीत ४३४; वाजविता ५३५; वाजतील ५९०; वाजवा १००८; वाजते २७१३;
२) **टाळी वाजवणे**; वाजवू १९१, ४६६.
वाट– (स्त्री.) **मार्ग, रस्ता** १३१, ८७३, १४६८; वाटा २८, १७०८; वाटे २७५; वाटेवरी ३३६६;
(वा.प्र.) **वाटा जाणे** – वाटेला जाणे, खोडी काढणे; **वाटा लावणे** – घालवून देणे १४४; मार्ग शोधणे ३१७; **वाट काढणे** – मार्ग दाखविणे १७४; **वाट पाहणे** – मार्ग प्रतीक्षा करणे १८६.
वाटणी– (स्त्री.) **हिस्सा** ३२०६.
वाटणे– (क्रि.) १) **मनात येणे**; वाटे ४०, १२७१, २१६४; वाटिसी १२७५; वाटईल २५४४;
२) **दानधर्म करणे**; वाटिले ९०; वाटी ९२; वाटितो ३४४;
३) **विभागून देणे**; वाटोनि १४४; वाटितां ८९४; वाटिलासी २२४५;
४) **मांडणी करणे**; वाटिले ३५४.
वाटणे– (क्रि.) **रगडणे, ठेचून बारीक करणे**; वाटितां १११३.
वाटा– (पु.) **हिस्सा, भाग** १४८, १६९, १७४५.
वाटी– (स्त्री.) **लहान वाडगा** ४१; वाटीभर ३०९३.
वाटुली– (स्त्री.) **वाट, मार्ग** ८०७, २८२१.
वाटेकरी– (पु.) **भागीदार** ४०२३.
वाटोळे– (न.) १) **अवनती धर्माची** ७९३;
२) **सर्वनाश**; वाटोळे १८४०, ३४४६.
वाड– (वि.) १) **पुष्कळ** ३८७, १६८८;
२) **मोठे**; वाड १९८६, २५४०; वाडवेळ – (स्त्री.) खूप उशीर होणे २८८३.
वाडा– (पु.) **मोठे घर** ८५६, ३११५; वाडियात ४३३.
वाडेकोडे– (क्रि.वि.) **कौतुकाने** ४१८८.
वाढ– (वि.) १) **मोठा** ३७;
२) **उशीर**; वाढवेळ १६०६.
वाढणे– (क्रि.) १) **उंच होणे, लांबणे**; वाढे ६५;

वाढतसे १३३१; वाढलिया १३९६; वाढी १४२९;
२) **पसरणे, अधिक होणे**; वाढेल १९८७; वाढे ४७९, १९४०; वाढते ३९१;
३) **वाटप करणे**; वाढणे २१७; वाढिले ४९७; वाढिली २१६५;
४) **भर पडणे**; वाढो ५४७;
५) **देणे**; वाढी १०४०;
६) **भडकणे**; वाढता १५३३.
वाढविणे– (क्रि.) **अधिक करणे, वृद्धी करणे, विस्तृत करणे**; वाढवू १८; वाढविला ९०, १५३३; वाढविसी ३७९; वाढवूनी ४२५; वाढवावे ९५४; वाढवी १०५६, १६७३; वाढवावा १३२६, २१८४; वाढावया १४४५; वाढविता १६०३; वाढविली १७२६; वाढविले २२६९.
वाढिता– (पु.) **वाढणारा (भोजन)** वाढिया १९०७.
वाण, वान– (पु.) १) **वस्तू, माल** ३१४, ८३०, २०८०; वाणावाण – (पु.) **चांगला, वाईट** ३७६९; वान ८४१, २००९; वानोवाण – (पु.) **चांगला, वाईट माल** ४४३४;
२) **मार्ग**; वाण १३२७;
३) **व्रत**; वाण २४४६.
वाणणे, वानणे– (क्रि.) **वर्णन करणे**; वाणितील १९४; वाणिली ४५३; वाणितां ५४६, २३५५; वाणी ५६५; वाणिजेते ६३२; वाणूं ८०९, १५१०, १९१४, २८७९; वाणीत १०३५; वाणिती १५७७; वाणीजेसे ३५३८; वानू १४२; वानावे ४४५९.
वाणी– (स्त्री.) **वाचा, शब्द** ५८, ६१७, १६६०.
वाणी– (स्त्री.) **उणीव** ७३४, २८९८; वाणीची (दुर्मिळ) ७६६ .
वाणी– (पु.) **किराणा मालाचा व्यापारी** ८२३, ८३०; वाण्याघरी ३८६९.
वाणे– (क्रि.) **वाजविणे**; वाती १४८; वाइला १४९; वाये १५१४; वाता १९१५; वाऊं २१०५; वाताती २६२७.
वात– (स्त्री.) **कापसाची वात**; वाती ७२, २४९७, ४५०७.
वाताहात– (स्त्री.) १) **नाश** ७३१, १३६७;
२) **व्यर्थ**; वाताहात ७९५, १४२९.
वाथा– (पु.) **गर्भाशय, पोट**; वाथयाला ३८७१.
वाद– (पु.) १) **वितंडवाद** ३७, १४३९, २१८०; वादचि ८५६; वादे ९१७, ३१९९; वादा ९१८; वादावाद (पु.) ३७७, २१६९; चर्चा, वादावादी – (स्त्री.) **चर्चा** ३७९२; वादभेद (पु.);
२) **संभाषण**; वाद १९५, ५९५;
३) **चर्चा**; वाद ४५३, १५८०.
वादक– (वि.) **निरर्थक वाद करणारा** ३०६; वादकांसी ८०३; वादकाची ३६७७; वादका ४५०५.
वादी– (पु.) **अकारण भांडण करणारा** ९१८, २८३५; वादियासी ४५३८.
वाद्य– (न.) **वाद्य** २३५५; वाद्ये २६९, २६२७; वाद्यांचा ४९४; वाद्यांचे ११०५.
वान– (पु.) **वर्ण, रंग** १५६.
वानप्रस्थ– (पु.) **चार आश्रमांपैकी तिसरा** १४८४.
वानर– (पु.) **माकड** २३०१; वानरां १०९७; वानरांची २८३०; वानरांचे ३१०७.
वापी– (स्त्री.) **विहीर** ३७४९.
वाफा– (पु.) **बी पेरण्याचा शेतातील लहानसा भाग** १८८०.
वामकवळ– (पु.) **डाव्या हाताने घास घेणे** २९७२.
वामन– (वि.ना.) **दशावतारांपैकी पाचवा अवतार** ६३५, ३०५४; वामनमूर्ती ६४६; वामननारसिंही ६६४.
वामभाग– (पु.) **डावी बाजू**; वामभागी ६४२.
वामा– (स्त्री.) **स्त्री**; वामीं २६१३.
वामांग– (न.) **डावी बाजू** १२४; वामांगी ६, ७८९.
वाय– (पु.) **ध्वनी**; वाये १९१.
वायचळ– (वि.) **बडबड्या** ७५१; वायचाळा २६००, २७२७.
वाया– (क्रि.वि.) **व्यर्थ** २८, ५३६, १६५२; वाये ४४८, १७०७.
वायाविण– (क्रि.वि.) **व्यर्थ, अकारण** २१, ७६८, १५६७.
वायु– (पु.) **वारा** १३६.
वायुसुत– (वि.) **हनुमंत**; वायुसुता २८४.
वारंवार– (क्रि.वि.) **पुनःपुनः** २८६, २६३९.
वार– (पु.) १) **दिवस** ३४६;
२) **बाजाराचा दिवस**; वारीं ३६.
वारकरी– (वि.) **वारी करणारा** १९४, ७१२, ८६४; १५६८, १८३६, १९३४, १९४७, १९४९, १९६३, १९६७, १९७२, २४१२, ३०४४, ३०७५, ३१७६, ३३२१, ३३४६, ४०६७, ४१९६, ४३८४.
वारणे– (क्रि.) १) **दूर करणे**; वारा ९८, २३१३; वारी ३१२, ११३८, २१३८; वाराया ५०३; वारले ५१३; वारोनी ६१४; वारिता ७९५; वारोनिया ९३४; वारता ९९८; वारती १०७६; वारिसील ११३२; वारेना ११३९; वारे १७४६; वारेल २०७५; वारीन २५२१;

वारावा २६८६; वारली २८००;
२) **ऐकून न घेणे**; वारावे ३५३;
३) **परतविणे**; वारितेसी ४०५.

वारती– (स्त्री.) **पाळण्याची दोरी, कडी**; वारतिया २४८७.

वारा– (पु.) **वायू** ३७६, २०३२; वाऱ्या ६९५; वारियाची १८४८; वारियासी २६२१;
(वा.प्र.) **वारा भरणे** – अंगात संचार होणे ४६६; **वारा लागू देणे** – स्पर्श होणे ५२७.

वाराणसी– (वि.ना.) **काशी** ५३, १४९१, ४२०५; वाराणसीपर्यंत (स्त्री.) १६०९; वाराणसीक्षेत्र (न.) ४४८१.

वारावार– (स्त्री.) **आवराआवर** ३०५१, ४१७७.

वारिके– (न.) **वाहन** ६, १५३७.

वारिलेशु– (वि.) **उर्वरित, शिल्लक राहिलेले** २६९४.

वारी– (स्त्री.) १) **येरझारा, फेरे** ४६६, ४०६७;
२) **पंढरीची वारी**; वारी २३५१, ४१९६, ४२५२.

वारुळ– (न.) **सर्पाचे घर**; वारुळात ४४३३.

वारू– (पु.) **घोडा** ४२९८, ४३४३.

वार्ता– (स्त्री.) **हकीकत** ९२, ९१४, १८८७; वारता ३६०, १२७९.

वाल– (पु.) **सोने वजन करण्याचे एक परिमाण** ४३७६.

वाला– (वि.) **आवडता** ४५४९.

वाल्मीक– (वि.ना.) **रामायणकर्ता ऋषी** ११०७, ३९९६; वाल्मीकाचे ३१०७; वाल्मीका ३५५२.

वाल्हा– (वि.ना.) **वाल्याकोळी**; वाल्मीकी २५७; वाल्हाकोळी ५९७.

वाल्हे– (वि.) **आवडते** २६५, ३७२५.

वाव– (पु.) १) **संधी, अवसर** १०७, ७६८, २४०६;
२) **निश्चय**; वाव ४६१;
३) **जागा, स्थान**; वाव ६५३, १५०६;
४) **आशा**; वाव २५३४;
५) **विसावा**; वाव १२७०;
६) **व्यर्थ**; वाव ९६, १३७२, ४०२८;
७) **तुच्छ**; वाव १७७७.

वावडणे– (क्रि.) **स्वैर फिरणे, भटकणे**; वावडती १९४७.

वावडी– (स्त्री.) **मोठा पतंग** २८०२.

वावडे– (वि.) **न आवडणारे** ७५.

वावणे– (क्रि.) **वाजविणे**; वावो १२३२; वाऊं ३३०२.

वावरणे– (क्रि.) **फिरणे, हिंडणे**; वावरे १७४, ३५४३.

वावसी– (क्रि.वि.) **व्यर्थ** १६५३.

वास– (पु.) १) **गंध** ९२०; वासे १७९७;
२) **वास्तव्य**; वास ३५४, ९२२, १८७२.

वास– (स्त्री.) **प्रतीक्षा** ५२६, १०१६, २०३४.

वासणे– (क्रि.) **पसरणे, मोठे करणे**; वासी १४८; वासूं ४३३४.

वासना– (स्त्री.) **इच्छा, लालसा** ११२, ९१६, १६३८; वासनेसी ६१९; वासनेच्या ९५३; वासनेची १६९४; वासनेचे २०९५; वासनेसारिखे २०५७.

वासपणे– (क्रि.) **बडबडणे**; वासते ४५८५.

वासरू– (न.) **पाडा, गाईचे वासरू** ४४७२; वासरे ६०; वासराच्या २६९०.

वासलात– (स्त्री.) **हिशोब**;
(वा.प्र.) **वासलाती देणे** – हिशोब देणे २५३८.

वासुकी– (वि.ना.) **एक सर्प** ४५४.

वासुगी– (वि.ना.) १) **अशोकवन** ४१९;
२) **एक सर्प** २७८५.

वासुदेव– (वि.ना.) **कृष्ण** ४३२, ४३३, १६२३; वासुदेवा ६७५; वासुदेवजोडी – (स्त्री.) **कृष्णप्राप्ती** ४३४.

वासुदेव– (पु.) **लोकसंस्कृतीचा एक उपासक** ४३२, ४३३, ४३४.

वाहणे– (क्रि.) १) **हरण करणे**; वाहियेला ५१३; वाहाती ६२१; वाहे ६४२; वाहावे १०१०; वाहोनि १४९२; वाहो १७०५; वाहोनिया १९०१; वाहावा २२६६; वाहिली ३०९६; वाऊनी ३०८७;
२) **अर्पण करणे**; वाहावे ६५९;
३) **गर्दी असणे**; वाहाती १०४१;
४) **भरून नेणे**; वाहाती २०८६;
५) **सांभाळणे, बाळगणे**; वाहिलिया १४२५.

वाहणे– (क्रि.) १) **वाहून नेणे**; वाहे ६७, १२२; वाहाता १४४; वाहोठेले १४८; वाहाती १६३; वाहीन १८१; वाहता २०९; वाहावता २३१; वाहोनिया ३४१; वाहाविले ६६२; वाईले ६९२; वाहियेली १९०१; वाहावतो २१५९;
२) **वाजविणे**; वाहूं १९३; वाहे १९७५; वाहोनि ३२८२;
३) **बाळगणे**; वाहे २७५, १७४१;
४) **फुटणे**; वाहातील ३२७;
५) **अर्पण करणे**; वाहिले १६३०; वाहो १७२९;
६) **असणे**; वाहे १७८९;
७) **वागविणे**; वाहावे ३३२३.

वाहाण– (स्त्री.) **चप्पल, पादत्राण** २३३३; वाहाणा ७७७; वाहणा ४०९२.

वाहावट– (स्त्री.) **प्रवाही होणे**; वाहणे ३८२७.

वाहाळ– (पु.) **पाण्याचा लहान प्रवाह** २५७, २१८७; वाहाळाचे ५५१; वाहाळा १४५६; वाहळ ४०९२.

वाही– (श.अ.) **प्रमाणे** ४४, १३३४.

वाही– (पु.) १) **मार्ग** ९८१,
२) **रीत**; वाही १०८६;
३) **प्रवाह**; वाही ६६४;
(वा.प्र.) **वाही भरणे** – भरीस पडणे ३६१४.

वाहो– (पु.) १) **मार्ग** १५९७;
२) **वळण**; वाहो १९५३.

वाळणे– (क्रि.) **सुकणे**; वाळलियामधी २५९२; वाळलिया २८८६.

वाळणे– (क्रि.) **वाळीत टाकणे, बहिष्कार घालणे**; वाळो ७; वाळियेली ९७; वाळी ३९०; वाळूनिया १८२३; वाळिला – **दूर ठेवणे** ३१०५.

वाळवंट– (न.) **वाळूचे मैदान** १६१, ३०७५; वाळवंटी १८९, १७०६, ४३८३; वाळवंटीचे ३३१; वाळुवंट ४२५२.

वाळा– (पु.) **सुगंधी वनस्पती** ४९३.

वाळू (स्त्री.) **दगडाचे बारीक कण** ४२८२.

विंचू– (पु.) **विंचू** २४८, १०७८, ४३५४; विंचा २४१५; विंचवाची ३९६०.

विंदान– (न.) **कौशल्य, चातुर्य** १७५, १५२६; विंदाने ९६७; विंदानीं २८३०.

विंधणे– (क्रि.) **बाण मारणे** ६६०.

वि– (स्त्री.) **वर्णमालेतील एक शब्द**; 'वि'चा ४११९.

विकट– (वि.) **मोठे** ७९७.

विकणे– (क्रि.) १) **पैशाच्या मोबदल्यात एखादी वस्तू देणे**; विकिली २७०; विके २७३; विकिता ४००; विकूं ९४६; विकिला १०३९; विकले १८३२; विकल २३७६; विका २३७६; विकिले २७५६; विकविला ३३६२; विकली ३९९१;
२) **अर्पण करणे**; विकला २४३५;
३) **स्वाधीन होणे**; विकिला ४०१२; विकलो ४२५५.

विकरा– (पु.) **विक्री** १२३, २१८०, ४०५२.

विकल्प– (पु.) **संशय** ५९२, १९५७; विकल्पाने ७१९; विकल्पे ८०८; विकल्पाची १७६१.

विकळ– (वि.) **व्याकुळ** १७३९, ३०३७.

विकार– (पु.) १) **मनोविकार, वासना** ८५९; विकाराची २२६०; विकारविरहीत २७३५;
२) **विपरीत विचार**; विकार २७७३;
३) **बदल**; विकार २९३५.

विक्राळ– (वि.) **अवाढव्य, भयानक** १५७०, ४२३५; विक्राळचि २४४५.

विख– (न.) **विष**; विखाच्या ४१४५.

विखळ– (वि.) **मोठा दुष्ट** २७४०.

विखार– (वि.) **विषारी** २३६, ६५७; विखारे ६२५; विखाराच्यासारिखे ४५४.

विखारी– (वि.) **विषारी** ४५५०.

विखुरणे– (क्रि.) **पसरणे**; विखुरले ७३९; विखुरला १९६२; विखरली २७३६.

विघडणे– (क्रि.) १) **ताटातूट करणे**; विघडिले ३३९; विघडता ३६५४; विघडी ३८७०;
२) **नाहीसे करणे**; विघडो ४४२८.

विघडाविघड– (स्त्री.) **वियोग** १०४६.

विघ्न– (न.) **संकट** ६८७, २६१३; विघ्नांसी ६१०; विघ्नां ६२०; विघ्ने १२०८, २३८५.

विघ्नराज– (वि.) **गणपती** ७८९.

विचकणे– (क्रि.) **तोंड वेडावणे**; विचकिती ३०७३.

विचरणे– (क्रि.) **फिरणे, हिंडणे**; विचरो १९; विचरे २७५१.

विचार– (पु.) १) **चिंतन, मनन** २८, १३७१, १९२१; विचाराची ६५; विचाराचे ९३; विचारी १६४; विचारू ७२७; विचारे १३६६;
(वा.प्र.) **विचाराचे वमन करणे** – विचारांचा त्याग करणे २२१२;
२) **माहिती**; विचार २५७;
३) **मनःस्थिती**; विचार १३३३.

विचारणे– (क्रि.) १) **चौकशी करणे, माहिती घेणे**; विचारिता २६४, १९०६; विचारी ४८०, १३७७; विचारावे ६३२, २९०८; विचारून २०२३; विचाराया २१६०;
२) **विचार करणे**; विचारा ४२, २२८१; विचार ९९; विचारूनि १५०; विचारिता ४३३; विचारी १८२७.

विचित्र– (वि.) **विविध** १५२६.

विच्छिन्न– (वि.) १) **विजोड, विसंगत** ८७;
२) **नाश**; विच्छिन्न २८०६.

विजन– (न.) **एकांत** ४९, १५७९.

विजय– (पु.) **यश**; विजये ३९५०.

विजाती– (स्त्री.) **विरुद्ध स्वभावाचे लोक** २७०७, ४१०२; विजातीने ७६; विजातीसी २८७.

विजार– (स्त्री.) **पायजमा**; विजारा २६७.

वारावा २६८६; वारली २८००;

२) ऐकून न घेणे; वारावे ३५३;

३) परतविणे; वारितेसी ४०५.

वारती– (स्त्री.) **पाळण्याची दोरी, कडी**; वारतिया २४८७.

वारा– (पु.) **वायू** ३७६, २०३२; वाऱ्या ६९५; वारियाची १८४८; वारियासी २६२१;

(वा.प्र.) **वारा भरणे** – अंगात संचार होणे ४६६; **वारा लागू देणे** – स्पर्श होणे ५२७.

वाराणसी– (वि.ना.) **काशी** ५३, १४९१, ४२०५; वाराणसीपर्यंत (स्त्री.) १६०९; वाराणसीक्षेत्र (न.) ४४८१.

वारावार– (स्त्री.) **आवराआवर** ३०५१, ४१७७.

वारिके– (न.) **वाहन** ६, १५३७.

वारिलेशु– (वि.) **उर्वरित, शिल्लक राहिलेले** २६९४.

वारी– (स्त्री.) १) **येरझारा, फेरे** ४६६, ४०६७;

२) **पंढरीची वारी**; वारी २३५१, ४१९६, ४२५२.

वारुळ– (न.) **सर्पाचे घर**; वारुळात ४४३३.

वारू– (पु.) **घोडा** ४२९८, ४३४३.

वार्ता– (स्त्री.) **हकीकत** ९२, ९१४, १८८७; वारता ३६०, १२७९.

वाल– (पु.) **सोने वजन करण्याचे एक परिमाण** ४३७६.

वाला– (वि.) **आवडता** ४५४९.

वाल्मीक– (वि.ना.) **रामायणकर्ता ऋषी** ११०७, ३९९६; वाल्मीकाचे ३१०७; वाल्मीका ३५५२.

वाल्हा– (वि.ना.) **वाल्याकोळी**; वाल्मीकी २५७; वाल्हाकोळी ५९७.

वाल्हे– (वि.) **आवडते** २६५, ३७२५.

वाव– (पु.) १) **संधी, अवसर** १०७, ७६८, २४०६;

२) **निश्चय**; वाव ४६१;

३) **जागा, स्थान**; वाव ६५३, १५०६;

४) **आशा**; वाव २५३४;

५) **विसावा**; वाव १२७०;

६) **व्यर्थ**; वाव ९६, १३७२, ४०२८;

७) **तुच्छ**; वाव १७७७.

वावडणे– (क्रि.) **स्वैर फिरणे, भटकणे**; वावडती १९४७.

वावडी– (स्त्री.) **मोठा पतंग** २८०२.

वावडे– (वि.) **न आवडणारे** ७५.

वावणे– (क्रि.) **वाजविणे**; वावो १२३२; वाऊं ३३०२.

वावरणे– (क्रि.) **फिरणे, हिंडणे**; वावरे १७४, ३५४३.

वावसी– (क्रि.वि.) **व्यर्थ** १६५३.

वास– (पु.) १) **गंध** ९२०; वासे १७९७;

२) **वास्तव्य**; वास ३५४, ९२२, १८७२.

वास– (स्त्री.) **प्रतीक्षा** ५२६, १०१६, २०३४.

वासणे– (क्रि.) **पसरणे, मोठे करणे**; वासी १४८; वासूं ४३३४.

वासना– (स्त्री.) **इच्छा, लालसा** ११२, ९१६, १६३८; वासनेसी ६१९; वासनेच्या ९५३; वासनेची १६९४; वासनेचे २०९५; वासनेसारिखे २०५७.

वासपणे– (क्रि.) **बडबडणे**; वासते ४५८५.

वासरू– (न.) **पाडा, गाईचे वासरू** ४४७२; वासरे ६०; वासराच्या २६९०.

वासलात– (स्त्री.) **हिशोब**;

(वा.प्र.) **वासलाती देणे** – हिशोब देणे २५३८.

वासुकी– (वि.ना.) **एक सर्प** ४५४.

वासुगी– (वि.ना.) १) **अशोकवन** ४१९;

२) **एक सर्प** २७८५.

वासुदेव– (वि.ना.) **कृष्ण** ४३२, ४३३, १६२३; वासुदेवा ६७५; वासुदेवजोडी – (स्त्री.) **कृष्णप्रामी** ४३४.

वासुदेव– (पु.) **लोकसंस्कृतीचा एक उपासक** ४३२, ४३३, ४३४.

वाहणे– (क्रि.) १) **हरण करणे**; वाहियेला ५१३; वाहाती ६२१; वाहे ६४२; वाहावे १०१०; वाहोनि १४९२; वाहो १७०५; वाहोनिया १९०१; वाहावा २२६६; वाहिली ३०९६; वाऊनी ३०८७;

२) **अर्पण करणे**; वाहावे ६५९;

३) **गर्दी असणे**; वाहाती १०४१;

४) **भरून नेणे**; वाहाती २०८६;

५) **सांभाळणे, बाळगणे**; वाहिलिया १४२५.

वाहणे– (क्रि.) १) **वाहून नेणे**; वाहे ६७, १२२; वाहाता १४४; वाहोठेले १४८; वाहाती १६३; वाहीन १८१; वाहता २०९; वाहावता २३१; वाहोनिया ३४१; वाहाविले ६६२; वाईले ६९२; वाहियेली १९०१; वाहावतो २१५९;

२) **वाजविणे**; वाहूं १९३; वाहे १९७५; वाहोनि ३२८२;

३) **बाळगणे**; वाहे २७५, १७४१;

४) **फुटणे**; वाहातील ३२७;

५) **अर्पण करणे**; वाहिले १६३०; वाहो १७२९;

६) **असणे**; वाहे १७८९;

७) **वागविणे**; वाहावे ३३२३.

वाहाण– (स्त्री.) **चप्पल, पादत्राण** २३३३; वाहाणा ७७७; वाहणा ४०९२.

वाहावट– (स्त्री.) **प्रवाही होणे**; वाहणे ३८२७.

वाहाळ– (पु.) **पाण्याचा लहान प्रवाह** २५७, २१८७; वाहाळाचे ५५१; वाहाळा १४५६; वाहळ ४०९२.

वाही– (श.अ.) **प्रमाणे** ४४, १३३४.

वाही– (पु.) १) **मार्ग** ९८१,

२) **रीत**; वाही १०८६;

३) **प्रवाह**; वाही ६६४;

(वा.प्र.) **वाही भरणे** – भरीस पडणे ३६१४.

वाहो– (पु.) १) **मार्ग** १५९७;

२) **वळण**; वाहो १९५३.

वाळणे– (क्रि.) **सुकणे**; वाळलियामधी २५९२; वाळलिया २८८६.

वाळणे– (क्रि.) **वाळीत टाकणे, बहिष्कार घालणे**; वाळो ७; वाळियेली ९७; वाळी ३९०; वाळूनिया १८२३; वाळिला – **दूर ठेवणे** ३१०५.

वाळवंट– (न.) **वाळूचे मैदान** १६१, ३०७५; वाळवंटी १८९, १७०६, ४३८३; वाळवंटीचे ३३१; वाळुवंट ४२५२.

वाळा– (पु.) **सुगंधी वनस्पती** ४९३.

वाळू (स्त्री.) **दगडाचे बारीक कण** ४२८२.

विंचू– (पु.) **विंचू** २४८, १०७८, ४३५४; विंचा २४१५; विंचवाची ३९६०.

विंदान– (न.) **कौशल्य, चातुर्य** १७५, १५२६; विंदाने ९६७; विंदानीं २८३०.

विंधणे– (क्रि.) **बाण मारणे** ६६०.

वि– (स्त्री.) **वर्णमालेतील एक शब्द**; 'वि'चा ४११९.

विकट– (वि.) **मोठे** ७९७.

विकणे– (क्रि.) १) **पैशाच्या मोबदल्यात एखादी वस्तू देणे**; विकिली २७०; विके २७३; विकिता ४००; विकूं ९४६; विकिला १०३९; विकले १८३२; विकल २३७६; विका २३०६; विकिले २७५६; विकविला ३३६२; विकली ३९९१;

२) **अर्पण करणे**; विकला २४३५;

३) **स्वाधीन होणे**; विकिला ४०१२; विकलो ४२५५.

विकरा– (पु.) **विक्री** १२३, २१८०, ४०५२.

विकल्प– (पु.) **संशय** ५९२, १९५७; विकल्पाने ७१९; विकल्पे ८०८; विकल्पाची १७६१.

विकळ– (वि.) **व्याकुळ** १७३९, ३०३७.

विकार– (पु.) १) **मनोविकार, वासना** ८५९; विकाराची २२६०; विकारविरहीत २७३५;

२) **विपरीत विचार**; विकार २७७३;

३) **बदल**; विकार २९३५.

विक्राळ– (वि.) **अवाढव्य, भयानक** १५७०, ४२३५; विक्राळचि २४४५.

विख– (न.) **विष**; विखाच्या ४१४५.

विखळ– (वि.) **मोठा दुष्ट** ३७४०.

विखार– (वि.) **विषारी** २३६, ६५७; विखारे ६२५; विखाराच्यासारिखे ४५४.

विखारी– (वि.) **विषारी** ४५५०.

विखुरणे– (क्रि.) **पसरणे**; विखुरले ७३९; विखुरला १९६२; विखरली २७३६.

विघडणे– (क्रि.) १) **ताटातूट करणे**; विघडिले ३३९; विघडता ३६५४; विघडी ३८७०;

२) **नाहीसे करणे**; विघडो ४४२८.

विघडाविघड– (स्त्री.) **वियोग** १०४६.

विघ्न– (न.) **संकट** ६८७, २६१३; विघ्नांसी ६१०; विघ्नां ६२०; विघ्ने १२०८, २३८५.

विघ्नराज– (वि.) **गणपती** ७८९.

विचकणे– (क्रि.) **तोंड वेडावणे**; विचकिती ३०७३.

विचरणे– (क्रि.) **फिरणे, हिंडणे**; विचरो १९; विचरे २७५१.

विचार– (पु.) १) **चिंतन, मनन** २८, १३७१, १९२१; विचाराची ६५; विचाराचे ९३; विचारी १६४; विचारू ७२७; विचारे १३६६;

(वा.प्र.) **विचाराचे वमन करणे** – विचारांचा त्याग करणे २२१२;

२) **माहिती**; विचार २५७;

३) **मनःस्थिती**; विचार १३३३.

विचारणे– (क्रि.) १) **चौकशी करणे, माहिती घेणे**; विचारिता २६४, १९०६; विचारी ४८०, १३७७; विचारावे ६३२, २९०८; विचारून २०२३; विचाराया २१६०;

२) **विचार करणे**; विचारा ४२, २२८१; विचार ९९; विचारुनि १५०; विचारिता ४३३; विचारी १८२७.

विचित्र– (वि.) **विविध** १५२६.

विच्छिन्न– (वि.) १) **विजोड, विसंगत** ८७;

२) **नाश**; विच्छिन्न २८०६.

विजन– (न.) **एकांत** ४९, १५७९.

विजय– (पु.) **यश**; विजये ३९५०.

विजाती– (स्त्री.) **विरुद्ध स्वभावाचे लोक** २७०७, ४१०२; विजातीने ७६; विजातीसी २८७.

विजार– (स्त्री.) **पायजमा**; विजारा २६७.

विझविणे– (क्रि.) **शांत करणे**; विझवावे ६७८; विझो २६५३; विझोनि ३९९५; विझविल्या ४५०७.

विटंबण – (न.) **फजिती, मानहानी** १७२०; विटंबणा ३९०; विटंबणी ४४७७.

विटंबवाणे– (वि.) **लाजिरवाणे** ४३७७.

विटंबना– (स्त्री.) **फजिती** ३०४, १२८६, २५००; विटंबनीं २७१०.

विटंबिणे– (क्रि.) १) **मानहानी करणे**; विटंबिला २५०; विटंबिले ३०४, २५०६; विटंबी ४४८; विटंबिली १४८३;
२) **त्रास होणे**; विटंबो ५४७;
३) **फसविणे**; विटंबावे ३३१६.

विटणे– (क्रि.) १) **कंटाळा येणे**; विटो १८२; विटले ५२२; विटावे १२९३; विटवावे १४२७; विटे १७१७; विटोनि २६६४; विटलो ३७०९; विटायासारिखे ८२६;
२) **रंग फिका होणे**; विटे २७६;
३) **दुरावा निर्माण होणे**; विटला ३४५;
४) **दूषित होणे**; विटले २६५३.

विटविणे– (क्रि.) **वेडावणे**; विटवी ३२८०.

विटाळ– (पु.) १) **अस्पर्श विचार** ५५, ८३६, १३९५;
२) **स्पर्शाला अयोग्य**; विटाळ ११७, १३६७, २३३६; विटाळाचे ३६५, १५९०; विटाळें १७६१; विटाळा २०७३; विटाळाचा २४४१;
३) **कलंक**; विटाळ ३५२, १४०७;
४) **पाप**; विटाळ ९८९, १६३८;
५) **अविचार**; विटाळचि २२०७;
६) **अपवित्र**; विटाळसे २४०२, ३१०५;
७) **दुर्गंधी**; विटाळ २७१२;
८) **मासिक स्राव**; विटाळ ३११४.

विटाळणे– (क्रि.) **दूषित करणे**; विटाळले १६५४; विटाळुनि २१२४; विटाळिले २७२३; विटाळला २८५५.

विटाळशी– (वि.) **मासिक स्राव सुरू असलेली स्त्री** २१२.

विटूदांडू– (पु.) **विटीदांडूचा खेळ** २०१, ३०८१.

विठ्ठल– (वि.ना.) **पंढरपूरचे विठ्ठल दैवत**; विठू ३; विठो ३, ७७८, ८६४, १११०, १४३४, १५८४, २२५३; विठोबा ३४, १५५, १९२, ४२७, १२६९; विठोबाचे ५९, २५४, २६३, ३१५, ३४३, ७७२, ७१८, ७२८; ७५६, ८६३, १३२४; विठोबाच्या ३३१; विठोबाच ७४७; विटोबा १०३७; विठोबारायाचे ११४७; विठोबासमान १६९५; विठाई ४०४, ५७४, १०९४, १११०, १५४०, १६४९, १७८४; विठाबाई ४४५, ४४६, ४६०, ५१४, १६६९, २२७३; विठ्ठल ३२, ३७, ४९, ११५, १९०, १९१, १९२, ४४८, ६१४, ६५७, ६६३, ७४४, ७५२, ८०३, ८६३, ११२१, १३३६, १५५९, १६२५, ३१०८; विठ्ठला २९७, ६८०, ७७०, ८२२; विठ्ठले ८०७, ९३६, १२९२; विठ्ठलाचे ८१९, ९४३; विठ्ठलसे ८८६, १२४९; विठ्ठलासन्निध (पु.) ३१८; विठ्ठलापायीं (पु.) ६८५; विठ्ठलावाजूनि (पु.) १४३५; विठ्ठलापरते (पु.) १४५७; विठ्ठलेविण (पु.) १४६३; विठ्ठलनाम (न.) ४९, २३१२; विठ्ठलनाणे (न.) २५५; विठ्ठल-वीर (वि.) ३३२; विठ्ठलसांगडी – (स्त्री.) **संसार तरून जाण्याचे विठ्ठलरूपी साधन** ७०१; विठ्ठलनाम संकीर्तने (न.) ७२२; विठ्ठलकृपेची (स्त्री.) ७३२; विठ्ठलस्वरूप (न.) १०५१; विठ्ठल नामे (न.) १२११; विठ्ठलप्रसादे (पु.) १३१६; विठ्ठलकथेपुढे (स्त्री.) १६३६; विठ्ठलमाऊली (स्त्री.) १७००; विठ्ठलचिंतन (न.) १७५६; विठ्ठलनामाचा (न.) २३८८; विठ्ठलकीर्तनामाजी (न.) २९२९; विठ्ठलराया (पु.) ३८३८; विठ्ठलनिधान (न.) ४१२३.

विडा– (पु.) **तांबूल** ३१२, २३५५; विडिया ४९३.

विण– (श.अ.) **शिवाय** ९२५, ३६६९.

विणणे– (क्रि.) **वस्त्र विणणे** २८२०; विणी २८२०.

विणे– (न.) **जन्म देणे, प्रसवणे**; व्यालाविण १०७; व्याली २४२, ५९९, २८११; व्यालीस ३९१; व्यालेति ७३९; व्यालीची ७९८; व्यालो १३३७; वीता १६२०; व्यालासी १९१७; व्यालीचिये १९५२; वितांचि २०४९; व्याला २०५९; वित्त २०९३; व्याले २५५०.

वितळणे– (क्रि.) १) **पातळ होणे** २५३५;
२) **नाहीसे होणे**; वितळीले २५७७.

विताळ– (पु.) **विसंवाद**; विताळाचे १९२.

वित्त– (न.) **धन** ३०१, १४९६, २६४८; वित्तगोता-सहित (न.) ४६१; वित्तवरा (न.) धन १२५०; वित्तगोताकडे (न.) १८४७.

वित्पत्ती– (स्त्री.) **शास्त्रज्ञान** २७६९, ३८८२.

विदारणे– (क्रि.) **फाडणे**; विदारूनि १७८४; विदारिला ३०५४.

विदित– (न.) **ज्ञात, माहीत** १००६, २८३१.

विदुर– (वि.ना.) **एक कृष्णभक्त** २५७; विदुराच्या १७६५, २८२०.

विदेश– (पु.) **अपरिचित प्रदेश**; विदेशी ३२९६.

विदेही– (वि.) **देहविकारांपासून अलिप्त** ७८२.

विद्या– (स्त्री.) **ग्रांथिक अभ्यास** ३२०; विद्याबळे ४५३; विद्याधन १८९०.

विद्युल्लता– (स्त्री.) **वीज** ६४२.

विध– (पु.) **शेतीची कामे** १३४४, १३८०.

विधवा (स्त्री.) **नवरा मेलेली स्त्री** ४२७९; विधवेशी ४३६५.

विधाता– (वि.ना.) **ब्रह्मदेव** ४३८६; विधात्याने ३९४६.

विधि– (पु.) **धर्माचार, उपचार** २६३, १४२८, २३७६; विधीने ३१६; विधीचा ७९०; विधी ६४८; विधिपुरते ३५३; विधिकर्म (न.) ७८६; विधियुक्त (वि.) १५७०; विधिसेवन – (न.) **धर्ममान्य भोग** १८३८; विधिसेवने – (न.) **धर्माचार** ३२१०; विधिविधान –(न.) **धर्मनियम** २२९९.

विधिनिषेध– (पु.) **धर्मविषयक मान्य किंवा अमान्य नियम** ७८५; विधिनिषेधाचे ७३१, १५२०; विधिनिषेधाची ७८६; विधिनिषेधासी ८२०; विधिनिषेधे १७६९.

विधी– (वि.ना.) **ब्रह्मदेव** २९५.

विनंती– (स्त्री.) **प्रार्थना, विनवणी** ५, १४६२, २१९१; विनती ४१४;
(वा.प्र.) **विनती घालणे** – विनंती करणे ४१५.

विनटणे– (क्रि.) **रंगून जाणे, मग्न होणे**; विनटला ६०१; विनटलो १५२४; विनटले ४२१८.

विनवणी– (स्त्री.) **विनंती** ४१६, १३७५, २९३८.

विनविणे– (क्रि.) **विनंती करणे**; विनवितो ४२३, १५७६, २३९२; विनवी ४९७, २३५५; विनविले ५०१; विनवीतसे ६१५, २५१०; विनवावे ६७४; विनवुनी १०४०; वीनवी ११११; विनवा १५९१; विनवीजे १९१४; विनविली १९३३; विनऊनी २७७०; विनविता ४५०५.

विनायक– (वि.ना.) **गणपती** ४५०.

विनियोग– (पु.) १) **उपयोग** १८२६;
२) **वाटप**; विनियोग २६४२.

विनोद– (पु.) १) **सुखसंवाद** १८, ५६२, १९२७;
२) **थट्टा**; विनोद ३७९, ४०२३; विनोदे ९७९;
३) **आनंद**; विनोदे ७४१; विनोदार्थ रंजनासाठी ३७५३; विनोदउत्तर – (न.) **मनोरंजक बोलणे** २९३१;
४) **अकारण**; विनोदे १४०२; विनोदवचन – (न.) **परमेश्वराबरोबर केलेली गुजगोष्ट.**
(वा.प्र.) **विनोद मांडणे** – थट्टा करणे ३७८९;

विन्मुख– (वि.) **पराङ्मुख** १४४२, १५२४; विन्मुखता – **नाकारणे** ६२४, १०२७.

विपत्ती– (स्त्री.) **संकट** २०९, १०७३, २८१९; विपत्य ५८२; विपत्तीचे १८४२; विपत्तीसंग (पु.) ९१०.

विपरीत– (वि.) १) **प्रतिकूल** ४२५, १६३७;
२) **विसंगत**; विपरीत ३११९.

विप्र– (वि.) **ब्राह्मण** २९७३, ४४९३; विप्रवृंदा (पु.); ब्राह्मणसमूह ३८५८.

विभाग– (पु.) १) **वाटा, हिस्सा** १४६, १३२७, ४३८६; विभागे ८२१; विभागा ९२९; विभागासी १३३०;
२) **गुण**; विभागे २२७४.

विभागणे– (क्रि.) **वाटे करणे, हिस्से करणे**; विभागिले १४७२; विभागी २२१२.

विभूती– (स्त्री.) १) **श्रेष्ठ व्यक्ती** ७२५, १५१०;
२) **भस्म**; विभूती २७८९, ३३६४; विभूतिचर्चन – (न.) **भस्मलेपन** १७८७; विभूतिलेपन – (न.) **अंगाला भस्म लावणे** ३९३५.

विभ्रंशिणे– (क्रि.) **भ्रष्ट होणे**; विभ्रंशिली २७२७.

विमळार्जुन– (वि.ना.) **पांढऱ्या रंगाचा अर्जुन वृक्ष** ३८८, ४५१९.

विमान– (न.) **विमान** ३८९४; विमानीं १५०७, ३०८६.

विमुख– (वि.) **पाठमोरे** ५८९, २७९२.

वियोग– (पु.) **दुरावा** २०, १६६३, ४५०५; वियोगे ६१६, २०६८; वियोगाचे १९४८.

विरंची– (वि.ना.) **ब्रह्मदेव**; विरंचीने १८८६.

विरक्त – (वि.) **वैराग्यशाली, विरागी**; विरक्तासी ३२८६; विरक्त ४५९८.

विरक्ती– (स्त्री.) **वैराग्य** ८७१.

विरजण– (न.) **दुधापासून दही करण्याची प्रक्रिया** ३५५५.

विरजाहोम– (पु.) **संन्यास घेताना करायचा होम** २४७९.

विरणे– (क्रि.) १) **मिसळून जाणे**; विरोनी ५७७; विराल्या २३६६; विरो २४०१; विरालो ४१५९;
२) **तल्लीन होणे**; विरोन २९२८.

विरसणे– (क्रि.) **विरस होणे, रसभंग होणे**; विरसला २२२४; विरसे ३४६०.

विरहताप– (पु.) **वियोगाचा त्रास**; विरहतापे ३९२; विरहताप ४५०७.

विरळ– (वि.) **तुरळक, दुर्लभ**; विरळा ६००, १३१६,

३८७४; विरळागत – (वि.) दुर्लभ ४१५४ अ.
विराजणे– (क्रि.) शोभणे; विराजित २.
विराट– (वि.) प्रचंड; विराटाचे २४७७; विराटस्वरूपा (वि.) ६३५; विराटस्वरूप (वि.) १५७९.
विरोध– (पु.) भांडण २४०६; विरोधाने १०८५; विरोधे २४३१.
विलंब– (पु.) उशीर २२७३, ३७५६; विलंबाचे १९६३.
विलय– (पु.) शेवट, अंत; विलया ३०६९.
विलास– (पु.) चैन, मौज ३१२, ३८६१.
विलेपन– (न.) फासणे १७१५, २२७८; विलेपने ६१०, ६२१.
विल्हा– (पु.) व्यवस्था, क्रमवारी; विल्हे २३७६; विल्हेसी ३७४९.
विल्हाळ– (पु.) १) रडकथा सांगणारा १२६३;
२) व्यर्थ; विल्हाळ १४२८; विल्हाळक ७०.
विवंचणे– (क्रि.) विवरण करणे; विवंचोनि १८९०; विवंची ४२१९.
विवंचना– (स्त्री.) काळजी १९५९, २५३०.
विवर– (न.) जमिनीतील मोठा खळगा; विवराभीतरी १८०३.
विवरणे– (क्रि.) स्पष्ट करून सांगणे; विवरे १९५३.
विवळणे– (क्रि.) रडणे; विवळसी २३२५; विळवते ३१४१; विळतते – विव्हळतो (वि.)
विवाद– (पु.) चर्चा ३१४२; विवादवचन – (न.) चर्चा ३८८३.
विवादणे– (क्रि.) चर्चा करणे २९३४.
विवेक– (पु.) मनोनिग्रह, संयम, विचार ३०६, १८९०; विवेकी ९५३; विवेकासहित २४६८; विवेकाविवेक – (पु.) विचार व अविचार १८८९.
विव्हळ– (वि.) व्याकुळ ३९६, ४४९३; विव्हळा ४५०७; (विव्हळतसे विव्हळतस).
विशारत– (स्त्री.) इशारा, सूचना; विशारती १३७२.
विशेष– (पु.) १) वैशिष्ट्य २०९६; विशेष ९३७; विशेषता – फारकरून ८२६, २१९८;
२) दृढ; विवेश ३७१.
विश्रांति– (स्त्री.) १) विसावा ४५१, १९३९, ३११३; विश्रांतीचा ३२६, ३९७४;
२) समाधान; विश्रांती ८७७; १०२६, १७३९.
विश्राम– (पु.) विश्रांती; विश्रामा ४४१३.
विश्वंभर– (वि.ना.) कृष्ण ३९९, १६५२, २७९२; विश्वंभरा ६४६, २२४४; विश्वंभरे १३१५; विश्वंभरी १३९३; विश्वंभराऐसे ३२३२.
विश्व– (न.) जग ८५६, ११४९, १८३०; विश्वाचा १०३, १७७६; विश्वचि ८२६; विश्वा १०६५; विश्वी १४५०, २७९२; विश्वाचे १८८६; विश्वेसी ३९९९; विश्वव्यापक (वि.) १७२,; विश्वरूप (न.) २०४; विश्वपती (वि.) ६७५; विश्ववाहु (वि.) ६७५; विश्वचक्षु (वि.) ६७५; विश्वदेवता ६७५; विश्वव्यापी (वि.) ६९०; विश्वव्यापकजना (पु.); विश्वपिता (वि.) १३१५; विश्वशत्रु – (वि.) दुर्जन १३९९; विश्वदेव (वि.) १५३४; विश्वजनिता (वि.) १५७६; विश्वनाथ (वि.) १६५७; विश्वाकार (वि.) ४३१३; विश्वजीवनकळे – (वि.) विश्वाला जीवन देणारी विठ्ठल माऊली ४४१२.
विश्वामित्र– (वि.ना.) एक ऋषी २५७; विश्वामित्री ३८८८.
विश्वास– (पु.) भरवसा, खात्री ६१, १०६५, १९४६; विश्वासेशी ३२; विश्वासी ४२६; विश्वासाची ४७८; विश्वासे ८४१; विसवास ४५०६; विश्वासावाचूनि १०६६; विश्वासघातकी (वि.) ३९५२.
विश्वासणे– (क्रि.) भरवसा ठेवणे, खात्री बाळगणे; विश्वासलो १०२४; विश्वासो २६७७.
विश्वासिक– (वि.) विश्वास ठेवणारा ३५१९.
विश्वासी– (वि.) विश्वास ठेवणारा २२९९; विश्वासिया २७०२.
विष– (न.) प्राणघातक द्रव्य ४१, ९८७, १७१५; विषे ६९; विषाचे ७५; विषा १४९५; विषाचिये ४५५०; विषतुल्य (वि.) ३०२; विषातुल्य (वि.) ८१६; विषप्याला – (न.) विषप्राशन २८२०; विषगोळा (पु.) ३३५७; विषमेळवण (स्त्री.).
विषम– (वि.) १) फरक, भेदाभेद १४५, २२५१; विषमासी ३६५; विषमाची २३६५; विषमाचा ३७३४;
२) अपवित्र, अशुद्ध; विषम १५९०;
३) आत्यंतिक भेद; विषम २१७६;
४) संकट; विषमांचे २६१३;
५) राग; विषमे २६९०;
६) वाईट; विषमाने ३२०९;
७) भेद, दुरावा; विषमे ३३२६.
विषय– (पु.) कामवासना; विषयीं ७३, १२१४, २३७७; विषयांचे ८३, ८०५; विषयाची १९०; विषयांचा ७९८; विषयां १२११; विषयांनी १७२६; विषयालागी ३९०७; विषयसुखाचा (न.) ३०७; विषयत्यागाते (पु.) ३१६; विषयलोभी (वि.) ५२०;

विषयरूप (न.) ५५३; विषयओठी – (वि.) विषयाचे सतत चिंतन करणारा ६२२; विषयव्यथा – (स्त्री.) विषयाची लालसा ६२८; विषयसंग (पु.) ६५५; विषयभोग (पु.) २१२६; विषयजप – (पु.) विषयाचे सतत ध्यान २२७२; विषयकंदुवेथा – (स्त्री.) विषयव्यथा २७७०; विषयकामी (वि.) २८३८; विषयद्वारे (न.) ३७४८; विषयबुद्धि – (स्त्री.) विषयविचार ३७६५; विषयभोवडी – (स्त्री.) विषयाच्या भोवऱ्यात ४०५३; विषयासक्ति (स्त्री.) ४३०५.
विषाद– (पु.) खंत ८२०.
विष्ठा– (स्त्री.) विष्ठा ७९६, १८८४; विष्ठेचिया ११७; विष्ठे २५७; विष्ठ ११२७; विष्टा ४३४२ विष्ठेविण ४३२३.
विष्णु– (वि.ना.) विष्णु, एक देव २६२, ४५१०; विष्णुशी ३१२; विष्णूची ३३२; विष्णुचिया १६६७; विष्णूचाचि १९०८; विष्णूचे २३००; विष्णूस ४४८०; विष्णुमय ४६, १०१०; विष्णुपाशी २८९१; विष्णुपूजा (स्त्री.) २६२; विष्णुमूर्ती (स्त्री.) ५९४; विष्णुसहस्र (न.) ६५०; विष्णुशिवा (न.) ७९७; विष्णुविश्वरूपा (न.) ११३०; विष्णुपद (न.) १७३४; विष्णुजळ – (न.) विष्णूचे चरणतीर्थ २०७६; विष्णुमूर्तिपाद – (न.) विष्णुचरण ३४१५.
विष्णुदास– (पु.) हरिभक्त २७७, ३०२, ५२४, ५६३, ५८४, ८०२, ९८७, १४११, १४९८, १५२०, १५२१, १६५६, २१७९, २७५२, ३१६०, ३३२८, ३६४८, ४२७१, ४२९९; विष्णुदासा ४४, २७७, ३०२, १०५१, १८७२, २३५०, २४३८, २६१२, २८८७, ३९८८; विष्णुदासीं १०७७, १०७९, २३१३, ३३९७, ४५०५; विष्णुदासांचिये २३६९.
विसंबणे– (क्रि.) १) अवलंबून असणे; विसंबो १८६, २६४८; विसंबे ६२५; विसंबता ६३०; विसंबेना २०३३; विसंबसी ३९७७;
२) विसरणे; विसंबे ७, ८४८.
विसंभणे– (क्रि.) अवलंबून असणे; विसंभे १३८, २६२९; विसंभेना ९४१; विसंभावे १०४९ विसंभावी; १३४२; विसंभो २१०१.
विसर– (पु.) विस्मरण ३४१, ६२०, १०४३, २१०६; विसरू १३९१.
विसरणे– (क्रि.) विस्मरण होणे; विसरले ११, ७४२; विसरुनि ८९, ८६६; विसरोनि १३२, ६४७; विसरली १८९, १४९६; विसरती १९१, ३९६; विसरल्या ३३८; विसरला ३६०; विसरसी ३७८, ३०६७; विसरून ४६३; विसरता ५९१; विसरे ८५१, १२३३; विसरावे १०३२; विसरलासी १८३६; विसरते १८३७; विसरलो २१०६; विसरलेती २९२३.
विसर्जन– (न.) बोळवण २७२९.
विसार– (पु.) पूर्ण रक्कम देण्यापूर्वी हमी म्हणून काही रक्कम आगाऊ देणे ११२५; २६४८.
विसावणे– (क्रि.) स्थिर होणे; विसावला ४४, २९४९; विसावोनी ३९८; विसावले ९९४; विसावया १२६९; विसावता १३५१; विसावली १९५३; विसावे २४१३.
विसावा– (पु.) १) प्रवासातील विश्रांती स्थान १९४, १४०५, १५०५;
२) खंड; विसावा ६२८, १४१५.
विस्तार– (पु.) पसारा २३४७, ३२५४; विस्तारे १९५१, २४४९.
विस्तारणे– (क्रि.) १) पसरणे; विस्तारी १३३३; विस्तरला १५७०; विस्तारिजे २१९२; विस्तारेल ३९८७;
२) व्यापणे; विस्तारला ६११, २६७०;
३) (ताट) वाढणे; विस्तारले ६३९.
विस्मित– (वि.) आश्चर्यचकित १९५, ४३८६.
विस्मृति– (स्त्री.) विसर, विस्मरण ३६७३.
विहित– (वि.) योग्य १८२५; विहिते ३२१०.
विहीण– (स्त्री.) नवरा किंवा नवरी यांची आई २६९.
विहीर– (स्त्री.) विहीर ३३३.
विळा– (पु.) एक लोखंडी बाकदार हत्यार ५६०, ३३३३.
विक्षेप– (पु.) अडथळा, व्यत्यय ५५९, १९४७; विक्षेपाने २२८७.
विज्ञान– (न.) आत्मज्ञान; विज्ञानीं ३८९८.
विज्ञापन– (न.) विनंती १५७९.
विज्ञापना– (स्त्री.) विनंती ६१६, २३१७, ३८७८.
वीट– (स्त्री.) मातीचा विशिष्ट आकाराचा भाजलेला किंवा कच्चा तुकडा १, १७६३, ३८४२; विटे ६५२, २३२८, २९०२; विटेवरी २, ९४३, १७१७, २४५६; विटेसहित १५८४; विटेबंदी – विटांनी बांधलेली ३०८५.
वीट– (पु.) कंटाळा, तिटकारा; उबग २३, १४२१, २५८४;
(वा.प्र.) वीट येणे – नकोसे वाटणे ३१८०.
वीण– (स्त्री.) निर्मिती ३५४.
वीणा– (पु.) एक तंतुवाद्य ४९९; विणे ४९४; विणा

१४५५.

वीत– (स्त्री.) **अंगठ्यापासून करंगळीपर्यंतचे अंतर**; वीतिभरी ४६५; वितीएवढेसे २१९४.

वीर– (वि.) १) **पराक्रमी, शूर** १७९, ११०१, १६३६;
२) **भक्त**; वीर ३३२, २०७७.

वीरसरी– (स्त्री.) **वीरश्री, शौर्य** ९५.

वीर्य– (न.) **शौर्य** २६९५; वीर्यवीरा – (संबो.) **शूरवीर** ६३५; वीर्यवीर (वि.) ९२७; वीर्यशक्ति – (स्त्री.) **बल** ४१८६.

वीस– (सं.वि.) **एक संख्या** ४२१६; वीस लक्ष (न.) ४४४३.

वीळ– (स्त्री.पु.) **वेळ** २७५५.

वृंद– (पु.) **समुदाय**; वृंदे ३३१.

वृंदावन– (न.) १) **एक कडू फळ** १७३२; वृंदवनकांती ९९१; वृंदावना ४३२३;
२) **तुळसीवृंदावन**; वृंदावन ६८४, ३५७०; वृंदावने ६०, ४५५६;
३) **एक तीर्थक्षेत्र**; वृंदावनींच्या १४९.

वृत्त– (न.) **वार्ता** ४४१९.

वृत्तांत– (पु.) **हकीगत** ११३६, २७७४.

वृत्ति– (स्त्री.) **उपजीविकेचे साधन** ६७, १३२१;
२) **स्वभावधर्म**; वृत्ति १, १६३७, ४१५९; वृत्तींसी १९९६; वृत्तिया २१९३; वृत्तिवरी १३७८; वृत्तितमा – (स्त्री.) **तमोवृत्ती** ३७०६.

वृथा– (वि.) १) **खोटा** ९६१;
२) **अकारण**; वृथा १८८८, ३२१२.

वृद्ध– (वि.) **म्हातारा** १९१, ११२७; वृद्धांचिया ४१०१; वृद्धदशा (स्त्री.) १४९७.

वृद्धपण– (भा.ना.) **म्हातारपण** ६२८, ४४६१.

वृद्धि– (स्त्री.) **वाढ** २८३५.

वृषभ– (पु.) **बैल** १२२.

वृष्टि– (स्त्री.) **पाऊस; वर्षाव** १०६३, २४२३; वृष्टिन्याये – (पु.) **समान वर्षाव** ८३२.

वृक्ष– (पु.) **झाड** ४२८, १४९२, २४८१; वृक्षा २२८९; वृक्षाचे ३९२९; वृक्षावरी ६०७; वृक्षामाजी ४४४३; वृक्षयाती – (स्त्री.) **अनेक वृक्ष** १७९७.

वेंघणे– (क्रि.) **चढणे**; वेंघोनि २३६; वेंघलों ४२८.

वेग– (पु.) १) **त्वरा, जलदगती** ६६०, १९४७; वेगी ९१, ६७८, १८७८; वेगे १०४२;
(वा.प्र.) **वेग करणे** – त्वरा करणे ८९८;
२) **जोर**; वेगी ३०६६.

वेगळीक– (स्त्री.) **वेगळेपणा** १७.

वेगळा-ळी-ळे– (क्रि.वि.) **निराळे, अलिप्त**; वेगळा १६०, १३६८; वेगळाली १९८; वेगळाले ५६०, २४१०; वेगळाल्या १७५७, २३८९; वेगळाला १७५९; वेगळीच ३९२; वेगळी २१८७; वेगळे ४८, ७०४, १८३०;

वेच – (पु.) **खर्च** २४०८.

वेचणे– (क्रि.) १) **खर्च करणे**; वेचे ४२, ९७६, १८०१; वेचावे ५७, २१८४; वेच ८३; वेचूं ८४, १६९४; वेचूनी १४४, १३५४; वेची २५३, ३०८०; वेचिले ३०४; वेचाल ४०६; वेचाविया ४५०; वेचितेसी ४५७; वेचता ६२२; वेचाचिये ७८०; वेचो ८१८, २०७७; वेचलो ८२७; वेचा १६२४; वेचुनिया १८७८; वेचल्याचा २०९०; वेचावेचि २५७६; वेचियेली २९१३;
२) **पाऊल टाकणे**; वेचिता १२०;
३) **गोळा करणे**; वेची २८२०; वेचिताती ४३८७;
४) **जमाखर्च**; वेचावेच ९२६.

वेटाळणे– (क्रि.) **वेढून टाकणे**; वेटाळिलो ६८१; वेटाळिला २३६४; वेटाळिल्या ३३७८.

वेठ– (स्त्री.) **पैशाशिवाय मजूरी करणे**; वेठी ६५३, १३२३, ३२८०; वेठीस ७२३; वेठीचीसी १०७२; वेठीच्या २३९९; वेठ्या २८१६; वेठिचिया २८२३; वेठीचे ३४९१; वेठीऐसा २१७७; वेठीऐसे ३७०४;
(वा.प्र.) **वेठी सापडणे** – फुकट राबविले जाणे १४४; **वेठी धरणे** – जबरदस्तीने कामास लावणे ३३६, १७६१.

वेड– (न.) **छंद, नाद** ३८८, १२१५; वेडीवाकुडी – (वि.) **साधीसुधी** २३३४; वेडेवाकडे (वि.) २७६७.

वेडा– (वि.) १) **डोके फिरलेला** ५६, ७३१, ३९४३; वेडे ४६६, १३४४, २८०९; वेडी ३४१०; वेडिया २२८९; वेड्यांपुढे २०३१; वेड्यासंगे २७३०; वेडीवाकुडी (वि.) ४९५; वेडावाकडा – (वि.) **विपरीत** ६३९; वेडेचार – (पु.) **वेड्यासारखी वागणूक** ८३९, ९३१; वेडगळ (वि.) २२८६; वेडेबागडे – (न.) **भोळसट** २३०१; वेडसर (वि.) २३१२;
२) **बाईलवेडा**; वेडा ३६;
३) **गरीब**; वेडी ४१९.

वेडावणे– (क्रि.) **भांबावून जाणे**; वेडावली ४५५९.

वेढणे– (क्रि.) १) **गुंतणे, अडकून पडणे**; वेधियेलो ९१; वेढियेली ६७८; वेढलो २२५२;
२) **गराडा घालणे**; वेढिले २३६१; वेढा ३९८९

वेढा– (पु.) १) **गुंता, फेरा** २०१७;

२) **आढेवेढे**;
(वा.प्र.) **वेढे घेणे** – आढेवेढे घेणे ३२६३.

वेणी– (स्त्री.) **केसांची बांधणी** १५०; वेणीचे ४२४५.

वेणु– (पु.) १) **बासरी, पावा** २२२; वेणुनाद – (पु.) **बासरीचा आवाज** १४९; वेणुनाद ४३८५;
२) **विष्णुपद, पंढरपूरमधील चंद्रभागेतील एक स्थान**; वेणुनादी ३३२.

वेत– (पु.) **बोरूच्या जातीची वनस्पती**; वेतु ४५४.

वेतन– (न.) **पगार** २२१३.

वेताळ– (पु.) १) **भुतांचा राजा** २७२;
२) **एक क्षुद्र देवता**; वेताळेफेताळे २३८४.

वेथा– (स्त्री.) **व्यथा** ३२४६, ३३२०; वेथे १८७६; पाहा **व्यथा**.

वेद– (पु.) **आद्य धर्मग्रंथ** ११८, १६३७, ४३६३; वेदांची २९५; वेदाचे ३१५; वेदां ४४५; वेदाचिये ६०७; वेदांसी १४८८; वेदीं २०१३; वेदाच्या २३०५; वेदातें ४४०७; वेदबाह्य १४७१; वेदविहित १४७२; वेदप्रणित १४७२; वेदवाणी (स्त्री.) ९८; वेदश्रुती (स्त्री.) २५५; वेदनीती (स्त्री.) २६०; वेदपुरुषनारायण (पु.) ३५४; वेदमूर्ती (वि.) ६३४; वेदशास्त्रा (न.) ६७५; वेदाज्ञे (स्त्री.) ८०४; वेदपठण (न.) १६२२; वेदवक्ते (वि.) २१२२; वेदपारायण (न.) २७७२.

वेदना– (स्त्री.) **दुःख, यातना** १९५२.

वेदपरायण– (वि.) **वेदज्ञाता** २५८, १५३६.

वेदविद्वांस– (वि.) **वेदज्ञाता** ४०३२.

वेदांत– (पु.) **परमार्थ विचार** १४६१, २९४४.

वेध– (पु.) **आकर्षण** ३८४, १५१५; वेधु ६४२.

वेधणे– (क्रि.) **आकृष्ट होणे**; वेधियेल्या ३३८; वेधले ३९८; वेधी ५९६, २४४४; वेधीताहे ८४२; वेधियेला २४४४; वेधालिया २६६५; वेधिले ४५३२.

वेरझार– (स्त्री.) **जन्ममृत्यूची खेप** ७१३, २०८०; वेरझारी ८८८, २४२६; वेरझारा १७८६, २०६६; वेरझारिया २४७८; वेरजार ३८१०; पाहा **येरझार**.

वेरस– पाहा **बेरस**.

वेल– (पु.)(स्त्री.) **झाडाच्या आधारे वाढणारी वनस्पती** १२१६, ३७८६; वेलासी २७०१; वेली ३०४५.

वेल– (पु.) **एक खेळ, मलखांबातील क्रिया** ३९४.

वेलांटी– (स्त्री.) **व्यंजनाला ऱ्हस्व किंवा दीर्घ ई हे स्वर जोडताना योजावयाचे चिन्ह** १२४.

वेल्हाळ– (वि.) **प्रेमळ, लडिवाळ** ६, वेल्हाळा ४४५, ४५४९.

वेवसाय– (पु.) **व्यापार** ६१२, ८६६; वेवसाव ९०२, २३७०; पाहा **व्यवसाय**.

वेवाद– (पु.) **वादविवाद**; वेवादाचे १६८३.

वेव्हार– (पु.) १) **आचार, व्यवहार** ९६, १६५५, २४०८; वेव्हारे ३००, २८६४; वेव्हाराची १५१५; वेव्हारी १०८५; वेव्हारा १७४८; वेव्हाराचा २४४७; वेव्हारसंपादणी – (स्त्री.) **वरकरणी व्यवहार** १९०७;
२) **हालचाल**; वेव्हार ७६५;
३) **संबंध**; वेव्हार ७६९;
४) **शरीरसंबंध**; वेव्हार १२६४.

वेश-ष– (पु.) १) **पेहेराव**; वेश २५०, १३४६; वेशिया ३८४; वेशा ९९२; वेशे २०४०;
२) **रूप**; वेश ६०७; वेष २१९, १२६८; वेषा ४५५; वेषे ४५६; वेषधारी (वि.) १४८५, १५६५.

वेश्या– (स्त्री.) **गणिका** ६८३, २२०२; वेश्येचे १७१९; वश्या २८५३; वेश्येचिया ३०६६; वेश्येचा ३९६५; वेश्यागणीका (स्त्री.) २४८७; वेश्येमुखीं (न.) ३१०५.

वेष्टणे– (क्रि.) **वेढणे**; वेष्टिला ६१५; वेष्टिलो २७७९; वेष्टियेला ४५५०.

वेस– (स्त्री.) **गावाचे प्रवेशद्वार** १२७; वेसी १११७; वेसीपासुनि ४२१९.

वेसकर– (वि.) **वेस राखणारा महार**; वेसकरास १२८; वेसदार – (न.) **वेशीच्या दारापर्यंत** ७९६; वेशीद्वारीं – (न.) **वेशीच्या दारात** ४४४६.

वेसन– (न.) **व्यसन** ४५५; वेसने (व्यसने) ८४०; वेसनकाट – (न.) **व्यसनमुक्ती** ४६१.

वेळ– (स्त्री.) **काळ** १७, ४०९, १४४९; वेळे १२१, ६८८; वेळोवेळा – (क्रि.वि.) **वारंवार** ५४, ६१८, १३६८; वेळाकाळ – (पु.) **काळवेळ** १९९, २६७२; (वा.प्र.) **वेळ लावणे** – उशीर लागणे १७४; **वेळ पाहणे** – प्रसंग येणे २४७; **वेळ लागणे** – उशीर होणे ३९५.

वेळाईत– (वि.) **वेळेवर धावून येणारा** १०३७.

वेळू– (पु.) **बांबू** ३४००.

वैकुंठ– (न.) **विष्णुलोक** ११३, ३३१, ११२४; १६२६, १६६७, १८९५, २१००, २३८९, ३०७५; वैकुंठी १६१, ९३५, ९४५, १००२, १४८८, १९७६, १९८३, २३५०, २४७४; वैकुंठा १९४, ३६३, १६०६, १७२७, १९७७; वैकुंठिची १९५; वैकुंठीच्या ३१७; वैकुंठासी ५९०, १६०७, २११२; वैकुंठीची ८१२; वैकुंठीचे १०४४, १८३१; वैकुंठीचा १२८७, १४६२, २८७४, ४५१७; वयकुंठी ४५०५; वैकुंठाहुनि

८४२, १५९७; वैकुंठवासिनी (वि.) ४१३; वैकुंठवासी (वि.) ५२०, १६१२, २३८७; वैकुंठनाथा (पु.) ६७३; वैकुंठपती (वि.) ६७५; वैकुंठनायका (पु.) ८५३, १५४२, २२५५, ३४४४, ३८७४; वैकुंठनायक (पु.) १५४५, २१५३, ४४३२, ४५१७; वैकुंठसोहळा (पु.) ८७२; वैकुंठमहासुख (न.) १५७५; वैकुंठपीठ (न.) १५९६; वैकुंठधाम (न.) ३०५४; वैकुंठभुवन (न.) ३८९९; वैकुंठबंदरी – (न.) **पंढरपूर** ४३८४; वैकुंठनिवासा (पु.) ४४२३.

वैखरी– (स्त्री.) **वाणी** ४८१, १७४४, ३४०९.

वैजयंती– (स्त्री.) **विष्णूच्या गळ्यातील पंचरत्नांची माळ** ४, १५९६, ४३३३; वैजयंतीमाळा ६, २७८५; वैजयंतीमाळ १५८१.

वैद्य– (पु.) **आयुर्वेदीय औषधोपचार करणारा** ३२९, २०७७; वैद्याचे, ५३८; वैद्याचिया २३८०; वैद्यासी ३५६५; वैद्यराजा (वि.) ४२५; वैद्यवाणी – (स्त्री.) **वैद्याचा उपदेश** २६८१.

वैभव– (न.) **ऐश्वर्य, श्रीमंती** ३५, १०६७; वैभवाच्या १८६१; वैभवाचे १८९६; वैभवाची २६१३.

वैर– (न.) **शत्रुत्व** १२२८; वैरभाव (पु.) ३३८, ४५८०; वैराकार (पु.) १२०८, २७३५;
(वा.प्र.) **वैर साधणे** – शत्रुत्व करणे ५६७.

वैरागर– (पु.) **स्पर्शाने खड्याचे रत्नात रूपांतर करणारा मणी**; वैरागरापाशी ३६८९.

वैराग्य – (न.) **विरक्ती** ३०६, १६८९, ३११३; वैराग्याचा ३११, ७९०; वैराग्याचे ८११, २४६८; वैराग्याच्या २७८३; वैराग्यविवेकाची (पु.) ६७२.

वैरिणे– (क्रि.) १) **अधणात पदार्थ टाकणे**; वैरिले ४१२४;
२) **घातले**; वैरिले ४३५७.

वैरी– (वि.) **शत्रू** २१२५, २९८३; वैरियांचा ३६९६; वैरियाकडे ८९७; वैऱ्याहाती १७२०.

वैश्य– (पु.) **चार वर्णातील तिसरा वर्ण** ११४२, ४२९९; वैश्यशूद्रादिक (न.) २६७.

वैष्णव– (पु.) **विष्णुभक्त, भागवत धर्मीय** ५९, १८९, १९५, ३६६, ८५२, ११२५, १३१९, १३८१, २११२, २३०२, २६२७, २७५९, २७६५, ३३६४, ३९५०, ४००३, ४४२७, ४४८०, ४५३५; वैष्णवांचे ३३, ४४६, ९१४, १२३२, १२३४, १४६२, १५४६, १५९८, २११०, २२५२, २३००, ३३३८, ३९३३, ४२७२; वैष्णवांचा ४६, २६३, ८७२, १८३३, २०६४, २२९५, २४४८, २६२३, ३८४६, ३८७०, ४०४२, ४०९३; वैष्णवांच्या ४१४, ९४४; १९९८, २१०८, ४५०५; वैष्णवांची ५९४, १९७६, १९९१, २०१३, २०८०, २३४०, २४११, ३४१२, ४०८०; वैष्णवांसी १०१०, १७८८; वैष्णवां १३८७, १६६८, १७३६, १८७२, २३५७, २५५१, २८४४, ४२५५; वैष्णवें २६७६; वैष्णवीं – **वैष्णवांनी** ३८२१; वैष्णवासंगती २३४४; वैष्णवांवाचोनि २७६८; वैष्णवजन (वि.) ३१७; वैष्णवदळ (न.) ३३१; वैष्णवमेळा (पु.) ८७१; वैष्णवजनीं (वि.) १०३६; वैष्णववीर (पु.) २२५२; वैष्णवमुनिविप्रांचा (पु.) २४७०; वैष्णवमांदी (स्त्री.) ३२१३.

वोंगळ– (वि.) **घाणेरडे, वाईट, अशुद्ध** १०५५, २१८२, ३८३९; वोंगळी १५९, २४१४; वोंगळे ७८८; वोंगळचि २२१०; वोंगळाचे २२१०; वोंगळवाणे २२१.

वो– (संबो.) २१, ४४५.

वोकणे– (क्रि.) **ओकारी होणे**; वोकलिया ५१८; वोका ५१८.

वोखटे– (वि.) **वाईट** ६६०, ३८५६; वोखट्याची २१९७; वोखटी २५०८; वोखटा ३७०९.

वोगरणे– (न.) **पानात अन्न वाढणे**; वोगरी ३५५४; वोगरूनि ४१५८.

वोज– (वि.) १) **चांगला** १५९, ९१६; वोजेचा १२८; वोजा ७९०, २०४०, ४३३१; वोजे ८९९, ४०७८; वोजेपाशी ४४५१;
२) **पर्वा, फिकिर**; वोज ३३८.

वोझे– (न.) **वजनदार**; गाठोडे १४७, २६५४.

वोडंबर– (न.) **अवडंबर** २५९८.

वोडवणे– (क्रि.) १) **उत्पन्न होणे, येणे**; वोडवला १९३, २१८९; वोडवी ६०९; वोडवले १९४७; वोडविले २७९५; वोडविला २८४४; वोडवली ३२७७;
२) **प्राप्त होणे**; वोडवले ३३८, १५८३; वोडवावी ६२०;
३) **झेप घेणे**; वोडवी १८५०;
४) **समर्पण करणे**; वोडविले ३३२३.

वोढ– (स्त्री.) **त्रास, कष्ट** १४४.

वोढणे– (क्रि.) १) **ओढणे, खेचणे**; वोढी ३९४; वोढूं ५६६; वोढत १११५;
२) **नेसणे**; वोढ २९००.

वोढावारा– (पु.) **सीमा, मर्यादा** ४०४५.

वोढाळ– (वि.) **स्वैर भटकणारे** १४४; वोढाळा १७७; वोढाळाचे १४६१.

वोढी– (स्त्री.) **ओढ, आकर्षण** ३८१०.

वोणवा– (पु.) **अरण्यातील मोठी आग**; वोणव्याचे २०३; वोणवा ६७८, ४२३१.

वोथंबणे (क्रि.) **भरून वाहणे**; वोथंबले ६४५.

वोपणे– (क्रि.) **विकणे**; वोपविली १३३; वोपे १७४९.

वोरस– (पु.) १) **प्रसाद** ८३८, १७०२;
२) **गोरस**; वोरस १०९४;
३) **प्रेम**; वोरस १६७०; वोरसे २५५९.

वोरसणे– (क्रि.) १) **पान्हा सोडणे**; वोरसले २१३;
२) **वर्षाव करणे**; वोरसली ४४५; वोरसोनि १९७१;
३) **प्रेम करणे**; वोरसणे १९७१, ३९०९.

वोल– (स्त्री.) १) **गहाण**; वोला गहाण पडलेला १७७, (देह).
२) **ओल**; वोल ३७७.

वोल्हावणे– (क्रि.) **लवणे, वाकणे**; वोल्हावली ३२५४.

वोवणी– (स्त्री.) १) **नाममंत्राचा जप** २२६७;
२) **माळ**; वोवणी ३८०३.

वोवणे– (क्रि.) **गुंफणे**; वोवोनि २४४२.

वोवळी– (क्रि.) **अपवित्र**; वोवळे ३७९७.

वोवा– (पु.) **ओवा, मसाल्याचा पदार्थ** १७५८.

वोवाळणे– (क्रि.) **औक्षण करणे, ओवाळणे**; वोवाळुनि ९०१.

वोसंग– (स्त्री.) १) **गाईची कास** १०९४;
२) **कडेवर, मांडीवर**; वोसंगा १११७, ३२९६.

वोसंडणे– (क्रि.) **भरून वाहणे**; वोसंडले ४०, २१०८; वोसंडून ३७७; वोसंडावे १६९५; वोसंडत १७१६; वोसंडली १७३८; वोसंडला २३१४; वोसंडेसे २३४४; वोसंडे ३५५५.

वोस– (वि.) १) **ओसाड** १२६६, २६०४; वोसा १२७९;
२) **निष्फळ**; वोस १३०२;
३) **विस्मरण**; वोस २३०८;
४) **रिकामे**; वोस ४२५९.

वोसणे– (क्रि.) **सोडून देणे**; वोसेले २३४८.

वोसनावणे– (क्रि.) **झोपेत बरळणे**; वोसनोवोनि ३०७९.

वोसपणे– (क्रि.) **त्रस्त होणे** ३१२२.

वोसरणे– (क्रि.) १) **कमी होणे**; वोसरी ३३८; वोसरे १०९२;
२) **पडणे**; वोसरले ३४२३.

वोसावणे– (क्रि.) **नाहीसे होणे**; वोसाऊन ३८४; वोसावला ४३५५.

वोहळ– (पु.) **पाण्याचा लहान प्रवाह** २५९६; वोहळासी ३१३२.

वोळंब – (न.) **सोंग** ३६.

वोळ– (स्त्री.) १) **रांग**; वोळी १५३२, ३७८६.
२) **माळ**; वोळी ४४८१.

वोळखी– (स्त्री.) **परिचय** १३९३, ३५१७; वोळखियापरी ३८८०.

वोळगणा– (वि.) **सेवक** २५३८.

वोळगणे– (क्रि.) १) **येऊन ठाकणे** ४३४, ९२२, २०४८; वोळगतो १५८६;
२) **शरण येणे**; वोळगो ४५९; वोळगणे २३३३.

वोळणे– (क्रि.) १) **वर्षाव होणे**; वोळगी १५६, १७०२; वोळे ८३८; वोळल्यादुधाचा वर्षाव ११०६; वोळले १५१२;
२) **प्राप्त होणे**; वोळली ४२६, २०३५;
३) **तयार होणे, सिद्ध होणे**; वोळिलो ६३४;
४) **वळण लागणे**; वोळी ७०७;
५) **प्रगट होणे**; वोळे २४०३;
६) **वळणे**; वोळेना २९३५; वोळे ३४९३.

वोळसा– (पु.) १) **फेरा, वेढा, वळसा** ४२६, २३८३; वोळशाचे १९२०; वोळसे ३२०६;
२) **व्यसन**; वोळसा २७८७;
३) **बंधन**; वोळसा ३७३९.

वोळसिया– (वि.) **फेरा घालणारा** ६६१.

व्यंकोबा– (वि.ना.) **संत एकनाथ**; व्यंकोबाचे ९२.

व्यंग– (न.) १) **उणीव** १४५३, २४४८;
२) **व्यर्थ**; व्यंग १०८१.

व्यक्तियेणे– (क्रि.) **व्यक्त होणे, स्पष्ट होणे, प्रकट होणे** ३७२२.

व्यथा– (स्त्री.) १) **वेदना, दुःख** ३६, २८६२;
२) **तळमळ**; व्यथा ६२०.

व्यभिचार– (पु.) **दुराचार, विवाहबाह्य संबंध** १०, १४१०; व्यभिचारा ८, १३११; व्यभिचारभावे – (पु.) **व्यभिचाराच्या विचाराने** १०४३; व्यभिचारबुद्धि (स्त्री.) १२२३; व्यभिचारवचनी (न.) १७५४.

व्यभिचारिणी– (वि.) **दुराचार करणारी स्त्री** ३०८६; व्यभिचारीण ३०३, १९७९; विभिचारिण ३७६५.

व्यभिचारी– (वि.) **दुराचार करणारा पुरुष**; व्यभिचाऱ्यापाशी ४२१३.

व्यर्थ– (क्रि.वि.) **अकारण** १७६, १११३.

व्यवसाय– (पु.) **धंदा** १४१९; व्यवसाये १९६१.

व्यवसायी– (वि.) **व्यवसाय करणारा** २६१३.

व्यवहार– (पु.) वागणूक १६७७, २६३४.

व्यवहारी– (वि.) व्यवहार करणारा २५४०.

व्यसन– (न.) १) वाईट सवय; व्यसने १५९०, ४०२५;
२) इच्छा, लालसा; व्यसने २२९१.

व्याघ्र– (पु.) वाघ १७५१; व्याघ्राचिये १३७१; व्याघ्रवाडां – (पु.) वाघाची दरी ३५८५.

व्याघ्रांबर– (न.) वाघाचे कातडे ४५४.

व्याज– (न.) कर्ज म्हणून घेतलेल्या रकमेबद्दल द्यावयाची ठराविक रक्कम १२२५; व्याजे २५३८.

व्याध– (पु.) रोग, आजार ६५०; व्याधे ८८; व्याधी ६१६, २५३७.
(वा.प्र.) व्याध तुटणे – रोग बरा होणे ८२०.

व्यापक– (वि.) व्यापणारा ६११, १७७६, ३०९४.

व्यापणे– (क्रि.) वेढून टाकणे; व्यापियेला १३३; व्यापिली ३८७; व्यापूनि ३८७; व्यापून ५०७; व्यापिले ५४१; व्यापुनी १११३; व्यापी १४१६; व्यापूनिया १७९०; व्यापियेले २९३२.

व्यापार– (पु.) १) देवाण घेवाण, उद्योगधंदा १०१, १३९७, २७९९; व्यापारे २०१८; व्यापारचावटी – (स्त्री.) व्यापाराच्या गोष्टी ४२०७;
२) जीविताचा व्यापार; व्यापारा ७१३;
३) वागणूक; व्यापार ८८८;
४) हालचाल; व्यापार २२६०;
(वा.प्र.) व्यापार मोडणे – व्यापार थांबविणे ३८११.

व्यापारी– (वि.) व्यापार करणारा ४३५६.

व्याप्ति– (स्त्री.) क्षेत्र २७७६.

व्यासंग– (पु.) उद्योग १९६१.

व्यास– (वि.ना.) महाभारताचा कर्ता २५७; व्यासे २४७८; व्यासऋषी ४३४१; व्यासादिकी ४५०५; व्यासआंबऋषी (न.) १७६५.

व्यादव्यासी– (स्त्री.) भुंकणे, अंगावर धावून जाणे ४३३.

व्याही– (पु.) जावई किंवा सून यांचे वडील २६९; व्हाह्यासी ३०६३; व्याह्याजावयांचे (न.) २६७४; व्याह्याजावयासा (न.) ३५७०.

व्युत्पत्ति– (स्त्री.) शब्दचर्चा ४३२८.

व्योमाकार– (पु.) आकाशाएवढा ४२४०.

व्रत– (न.) नियमबद्ध धार्मिक उपासना ३१३, १३३५, २३२४; व्रताचे ३१२; व्रते ७३१, १९७६; व्रतांचे १४७३; व्रतकाळ (पु.) १५७२; व्रतसार (न.) २११०; व्रततीर्थदानी (न.) ४४५०;
(वा.प्र.) व्रत मोडणे – व्रतभंग करणे २१२७.

श

शंकर– (वि.ना.) शिव ४५४, २७८५; शंकराच्या ३०९०; शंकरासी ३९३६.

शंका– (स्त्री.) संदेह ३९, १२७८, २५५१;
(वा.प्र.) शंका फेडणे – शंका दूर करणे १०४०.

शंख– (पु.) विष्णूच्या हातातील वाद्य १५९६, ३८९९; शंखचक्र (न.) ४४५; शंखभेरीतुरे (पु.) ११०५; शंखचक्रांचे (न.) १४९३; शंखचक्रपद्मगदा (स्त्री.) १५५१; शंखचक्रगदाआयुधांचा (न.) १५७१; शंखचक्रगदापद्म (न.) १५८१; शंखचक्रगदा-कमळमंडित (वि.) ४४१३.

शंख– (वि.ना.) एक दैत्य ३०५४; शंखासुर १४६९; शंखासुरे ३०८८; शंखासुरापाठी १४३९.

शंभू– (वि.ना.) शंकर ४५०.

शकणे, सकणे– (क्रि.) शक्य होणे; शके ३७२; सके ३३९, १३७५; सकों ६९४; सकेना २४१७; सकईल ३७०८.

शकुंतला– (वि.ना.) विश्वामित्र मेनका यांची मुलगी २५७.

शकुन– (पु.) शुभ मंगल घटनेची पूर्वसूचना ३१४, १५१६; शकुनाने २७२२; शकुने ३१८४; शकुनाचे ३४७९; शकुनाजोगी १५९३; शकुनसुमूर्ते (पु.) १९७८;
(वा.प्र.) शकुन फळणे – शकुन होणे, शकुन प्रत्ययास येणे ६१२.

शकुनवंती– (स्त्री.) भविष्य सांगणारी ३१९४.

शक्ति– (स्त्री.) १) शारीरिक बळ ४५०, १६८०, २८३०; शक्तिहीन (वि.) ६२१; २७३७; शक्तिहीन (वि.) ९२७; शक्तिहीण (वि.) १८७७;
२) शक्तिदेवता; शक्तीचा ७९४;
३) सद्गुण; शक्ति १३४७;
४) भवानी; शक्ति ४४८०.
(वा.प्र.) शक्ति मावळणे – शक्ती संपणे ३९५;

शठ– (वि.) लबाड १९६९, ४४७४.

शत– (सं.वि.) शंभर; शता १६५०; शतखंड (न.) शेकडो तुकडे २७७, १८०४; शतकोटी (सं.वि.) शंभर कोटी; शतचूर्ण (न.) २५५०.

शत्रु– (पु.) वैरी १०८, १७५१, २६९०; शत्रूहूनि ९८७.

शनैशनै– (क्रि.वि.) हळूहळू २६४९.

शब्द– (पु.) अक्षरांचा सार्थ समुदाय ५८, १४६४,

१८३०; शब्दा ११९, २२२६; शब्दाचा ३३२; शब्दांची ५०४; शब्दे ५४१; शब्दींची १७६४; शब्दांचीच २३९६; शब्दसारसे – शब्दांबरोबर १६८२; शब्दज्ञाने – (न.) पुस्तकी पांडित्य ५२०, ४०६२; शब्दसमाधान – (न.) समाधानाचा शब्द ५३०; शब्दज्ञानी – (वि.) पुस्तकी पंडित १४६१, ३८७१; शब्दविवंचना – (स्त्री.) शब्दविचार १५३९; शब्दरत्ने (न.) २५५९; शब्दस्पर्श (पु.) ३८५८; शब्दब्रह्मज्ञान – (न.) शाब्दिक ज्ञान ३९४३; शब्दाधीन – (वि.) शब्दाच्या अधीन ४३२९;
(वा.प्र.) शब्द पिटणे – बडबड करणे १७६७.

शम– (वि.) शांत ३२५२.

शमणे– (क्रि.) शांत होणे; शमेना ८४०.

शमी– (वि.ना.) एक वृक्ष ४३५८; शमीपत्रपिंड – (पु.) शमीचे पान व पिंड ४२०५.

शयन– (न.) झोप ४९९, २८१९; शयनी ५९२, १८३५; शयना – झोपणारा ४४२३.

शरण– (वि.) लीन, नतमस्तक १४४, ७६८, १५७२; शरणागत – शरण आलेला ४४, ६३२, ११०१; शरणागता २१९, ११४५; शरणागते १४८७; शरणागतकाजे – (न.) शरण आलेल्यांच्या कामासाठी २५७८.

शरीर– (न.) देह ५३, १०९६, १९९९; शरीरे ७७; शरीरां ३३८, २९२५; शरीराचे ६९१; शरीरी ८११; शरीरापे १४१५; शरिरासी १७२६; शरीरावरूनिया ४१६७; शरीरसंपत्ती (स्त्री.) १४२१; शरीरसंकल्पे – (पु.) ईश्वराचे स्वाधीन करणे २५३८; शरीरसंबंधु – (पु.) नातेवाईक २७७९;
(वा.प्र.) शरीरी माप लागणे – आयुष्याची मर्यादा ठरणे ६२२.

शर्करा– (स्त्री.) साखर; शर्करापियुष – (न.) साखर घातलेले दूध ८१५.

शर्त– (स्त्री.) पैज, प्रतिज्ञा १३११.

शव– (न.) मृतदेह ५८, २७६९.

शशी– (पु.) चंद्र १३६३, ३८००; शशिसूर्या – (न.) चंद्रसूर्यांना ४१५९.

शस्त्र– (न.) हत्यार ३५५, १५२४; शस्त्रे ३३९६.

शस्त्रधारी– (वि.) शस्त्र धारण करणारा ३५५.

शहाणा, शाहाणा– (वि.) व्यवहार चतुर १४८; शाहणा १७०; शाहाणिया २३२, १३७२; शाहाणा ४३७, १६८७; ३५८७; शाहणे ४६५; शाहाणे ७५५, १६२०; शाहानी २१२१.

शां– (सं.वि.) शंभर वेळा ४२१६.

शांतविणे, सांतविणे– (क्रि.) १) नियमन करणे; शांतवूनि २६६६;
२) मन शांत करणे; शांतवूनि ३२६४; शांतवा ३५७६; सांतवीजे ३४७८.

शांति– (स्त्री.) १) संयम ७५, १३५२, २४६८; शांतीची १०९; शांतीच्या १३२५; शांतीचे १३५३; शांतीपरते – समाधानासारखे ५८०; शांतिरूपे २८६४; शांतिखड्ग – (न.) शांतीची तलवार ४१३०;
२) चिरशांती, मरण; शांती १५५७;
३) निर्मूलन; शांती १६९४.

शाहाणपण– (भा.ना.) शहाणपण २१२८; शाहाणपणे २८०३; शहाणीक – (भा.ना.) शहाणपण ३८०७.

शाई– (स्त्री.) शाई ४१३१.

शाक्त– (पु.) तंत्रमार्गाचा उपास ७९१, ७९२; शाक्तांची ७९६.

शाखा– (स्त्री.) झाडाची फांदी ४२८, २००८; शाखादेठ – (पु.) भाजीचे पान १७८४.

शादी– (स्त्री.) विवाह २२१८.

शाब्दिक– (वि.) शब्दज्ञानी २९६०; शाब्दिकांसी ३०८; शाब्दिकांचे १२०४.

शाम– (वि.) सावळा ४१६०.

शामकर्ण– (वि.) काळे कान, काळे शेपूट आणि सर्वांग पांढरे असा घोडा ८१५.

शाल– (स्त्री.) पांघरण्याचे महावस्त्र १२८५.

शाश्वत– (वि.) चिरंतन, कायमस्वरूपी ३३८०.

शास्त– (स्त्री.) शिक्षा, शासन १४०३.

शास्त्र– (न.) सहा शास्त्रे ३३२, २१८६; शास्त्राचे २९५; शास्त्रांचा ७९०; शास्त्रांनी १७३४; शास्त्रांस १७६९; शास्त्रे २२९८; शास्त्राधार (पु.) २९७३; शास्त्रबोध (पु.) ३११३; शास्त्रमत (न.) ४३९२.

शास्त्रज्ञ– (वि.) पंडित ९२३, ४१५४.

शाही– (स्त्री.) शाई.

शाळिग्राम– (पु.) देवरूप पावलेला काळा दगड, गंडकी शिळा ५९४; शाळिग्रामासि ४३६६.

शिंके, सिंके– (न.) आढ्यास अडकविलेले दोरीचे विणलेले जाळे १६३; शिंकी १६४; शिंका ३८८; सिंके ४०८; सिंकी ४५१९.

शिंदळ, सिंदळ– (स्त्री.) दुराचारी, वाईट चालीची स्त्री ७७, २२४८; शिंदळी २८५८; शिंदळीच्या ६६,

१२०; शिंदळीचे ६७, ७९६; शिंदळा १३८; सिंदळीचा ३५०; सिंदळीचे १२६३; सिंदळ १७२०; सिंदळी २१८१; सिंदळीच्या ४११६.

शिंपला– (पु.) **शिंपला**; शिंपलेचि ६८१; शिंपिला १७१८; शिंपल्याचे ३५९१.

शिंपी– (स्त्री.) **शिंपला**; शिंपीपोटी ५३३.

शिकणे, सिकणे– (क्रि.) **ज्ञान प्राप्त करणे**; शिकल्या २५३, १४५६; शिको ५५४; शिकले ८९३; शिकोन १३७०; शिकती ३९३६; सिकला ४४८; सिके २२८६;
(वा.प्र.) **सिक धरणे** -- शिकणे २२८६.

शिकविणे, सिकविणे– (क्रि.) **उपदेश करणे, मार्गदर्शन करणे**; शिकविले २०, १०५७, २१५७; शिकविती ६६; शिकवी ९८; शिकवावे १०१; शिकोनिया ९०१; शिकविल्या १३७०; शिकविल्यासेचि १४७९; शिकविता २१२७; शिकवणेसाठी ४४८४;
(वा.प्र.) **शिक लावणे** – अद्दल घडविणे ४५१५; सिकवूनि १९०; सिकविल्या १३७०.

शिकविता– (वि.) **शिकविणारा** २९५०.

शिका– पाहा **सिका**.

शिखरातळ–(पु.) **शिखराचे तळ, शिखर शिंगणापूर** ४५१.

शिखा– (स्त्री.) **शेंडी** १४४, ७४५; शिखासूत्र – (न.) **शेंडी व जानवेधारी ब्राह्मण**; शिखासूत्र (वि.) ३९२५.

शिजणे– पाहा **सिजणे**.

शिण, सिण– (पु.) **त्रास, श्रम**; शिण २०४; शीण ८७, ३५४; सिणा ८१, १२०८; सीण १२२, ६५२, १३६१; सिण १९९, ६१२, ८८८.

शिणणे, सिणणे– (क्रि.) **त्रास होणे, श्रमाने थकणे**; शिणलो ४२३; शिणला ४२७; शिणविले ४३५६; सिणलासी ९०; सिणसी २०९; सिणलेती ५०१; सिणती ५८७; सिणलो ६१२; सिणला ७००; सिणसील ९४९; सिणली १६१३; सिणविसी ४०३७;
(वा.प्र.) **सिण पावणे** – कष्टी होणे ८८७.

शिणविणे– (क्रि.) **थकविणे**; शिणविले १५३; शिणती १६५; सिणविसी ३८२३.

शित– (न.) **भाताचा कण**; शिते ६२१; सिते २३७१.

शिदोरी, सिदोरी– (स्त्री.) **प्रवासात खाण्यासाठी घेतलेले खाद्य पदार्थ** १८६, २३८७; सिदोरी ५४०, २३३७.

शिबिका– (स्त्री.) **पालखी**; शिबिके ३९५७.

शिबी– (वि.ना.) **एक प्राचीन राजा** १३३; (शिबिया, सिभ्रिया २४८७).

शिर, सिर– (न.) **मस्तक, डोके**; शिरीं २७९, ६५२, १९९२; शिर ४९४, ७०४; शिरसा १०१६; शिरावरी २४८९; शिरोरत्नभार – (पु.) **डोक्यावरील फार मोठे ओझे** १९०६; शिरपाव – (पु.) **मोठेपणा** ३७००; सिरी १११२, २१९४.

शिरगोळा– (पु.) **गारेचा तुकडा** ४१०१.

शिरणे– (क्रि.) **प्रवेश करणे**; शिरे ४०८, १८७२.

शिराणी– (स्त्री.) १) **कळस, परिसीमा** १, २१०;
२) **आवड** ३२४९, ३३०२; शिरोमणी – (वि.) **श्रेष्ठ** २१९, १६८३, ३४४७.

शिव– (वि.ना.) १) **शंकर** १७६, १६२२, ४४८९; शिवा १०९९; शिवे २६४९; शिवाचे ३१०७; शिवपूजा (स्त्री.) २६२; शिवभक्ती (स्त्री.) ३९३९; शिवरूप (न.) ४०३२;
२) **ब्रह्मपद**; शिवपद १३६५.

शिव, सिव– (स्त्री.) सीमा २३६०; शिवा २३६०; सिव ७८, ४०१८; सींव १३५६; सिवेपाशी ५८६.

शिव– (वि.ना.) **शिवाजी राजे** १८८६.

शिवणे, सिवणे– (क्रि.) **स्पर्श करणे, संबंध ठेवणे**; शिवो १०६, ७३०; शिवति ६५३; शिवोनये २७०१; शिवे ३२३१; शिवला ४२४९; सिवो १५१०; सिवोनि ३३०१.

शिवि, सिवि– (स्त्री.) **अपशब्द, शिव्या** ३५६, १७८७, ४५१५; सिवी ४५७; सिव्या ४४७७.

शिष्य– (पु.) **विद्यार्थी, अनुयायी** २९१, ८११, २२९०; शिष्यासी ७९०; शिष्याते ७९८; शिष्यांचा १२३६; शिष्या १४८३; शिष्याहाती २९९; शिष्यशाखा – (स्त्री.) **शिष्यपरंपरा** २७२.

शिष्ट– (वि.) **मोठा, थोर माणूस**; शिष्टांच्या १६४९; शिष्टांची २७७२; शिष्टाचे ३७८६.

शिष्टाचार– (पु.) **मोठ्या लोकांचा आचार** ८३२, ३५४१; शिष्टाचारअनुभव – **जाणत्यांचा अनुभव** २४७५.

शिश्नोदर– (न.) **पुरुषलिंग व पोट**; शिश्नोदरा – **स्त्रीसुखासाठी व पोटासाठी** ४३०१.

शिळा, सिळा– (स्त्री.) १) **दगड** ५६४, १५७६, ३०५४; शिळांचिये ४५६९; शिळाधारी – (वि.) **मुसळधार** ४२३३; सीळा १०९७; सीळाधारी (वि.) ४५६३;
२) **खडा**; शिळा ४५१२.

शिळे, सिळे– (वि.) **आदल्या दिवशीचे अन्न** १४४; सिळे २८८३.

शीक– (स्त्री.) **उपदेश** २१६;
(वा.प्र.) **शीक लावणे** – धडा देणे ३८८.

शीघ्र– (क्रि.वि.) **त्वरित** ७५, २३२४, ४००६; शीघ्रवत ३२०७.

शीघ्रकोपी– (वि.) **ताबडतोब रागावणारा** ७६, २८२.

शीत– (न.) **थंडी** ३६१, २००८; शीताचिये ३३७२; शीतनिवारण १०७८; शीतउष्णकाळी (पु.) ३५१३.

शीतळ, सीतळ– (वि.) १) **थंड** १०२९, १७०१, २९१९; शीतळु २०७४; शीतळा २९४९;
२) **स्तब्ध, निष्क्रिय**; शीतळ ८८१;
३) **समाधान, शांती**; शीतळ १६६२, १८३३; सितळ ३०४५; सीतळाहुनी ४५०;
४) **सुखासीन**; सीतळ ६२३.

शुक– (पु.) **पोपट**; शुके १३२.

शुक– (वि.ना.) **व्यासपुत्र** १३०, २४८७; शुका २०१३; शुकाचिये २४७८; शुके ३९४१; शुकादिक ५४८; शुकमूर्ती (स्त्री.) ४३५९.

शुकनळिकान्याय– (पु.) **एक लौकिक न्याय पोपट मरणाच्या खोट्याभितीने नळी पकडून ठेवतो त्याप्रमाणे** २०४२.

शुक्र– (वि.ना.) **दैत्यगुरू शुक्राचार्य** १२०८.

शुचि– (वि.) **पवित्र** ७७३, १५५८; शुचिर्भूत १५१७.

शुद्ध– (वि.) १) **महिन्यातील पहिला पंधरवडा** ३६८;
२) **निर्मळ**; शुद्ध ५३, ७१९, १५६०;
३) **निवडलेले**; शुद्धीचे १५९;
४) **स्पष्ट उच्चार**; शुद्ध ९१९;
५) **बावनकशी, अस्सल**; शुद्ध १७५४;
६) **मोकळी**; शुद्ध २१३८; शुद्धबुद्धि – (स्त्री.) **चांगली बुद्धी** ३१३; शुद्धसत्त्वाचा – (न.) **पवित्र** ४६६; शुद्धपक्षी – (पु.) **उत्तमकाळ** ६०८; शुद्धभावे (पु.) ९३९; शुद्धबुद्ध – (वि.) **पवित्र, निर्मळ** ९६८, १४०७; शुद्धाशुद्ध (न.) ११३६; शुद्धहीन (वि.) १३४६; शुद्धकुळ (न.) २५८२; शुद्धरसी – (वि.) **मौल्यवान** २८४५; शुद्धाशुद्धठाव – (पु.) **शुद्ध व अशुद्ध स्थान** ३२३२; शुद्धबीजे (न.) ३२३४; शुद्धयाति (स्त्री.) ४००७.

शुद्धपण– (भा.ना.) शुद्धता १७५४.

शुद्धी– (स्त्री.) १) **ठावठिकाणा** ३८५, ८४४;
२) **निर्मळपणा**; शुद्धि ६१७, १७०७;
३) **सावधपणा**; शुद्धी १३७९, २३१३;
४) **भान राखणे**; शुद्धी २८४१.

शुभ– (वि.) **मंगल** ३६०, २४८६; शुभचि ३०४०; शुभाअशुभाचा (न.) ३५४; शुभाशुभ (न.) ५०३, १२१६; शुभकाळ (पु.) १५१७; शुभकीर्ति (स्त्री.) ३७२८.

शुभदायक– (वि.) **मंगलदायक** २३०४.

शुभ्र– (वि.) **पांढरे** ३१३९; शुभ्रवर्ण ३९४०.

शुष्ककाष्ठ– (न.) **वाळलेले लाकूड**; शुष्ककाष्ठी १३८८.

शूकर, सूकर– (न.) **डुक्कर** ३०९०; शूकरी ७९६; शुकरासी ८१४, ३५८२; शुकराचे ९१३; शुकराची १८८४; शुकराच्या ४२७९; सुकराला २५८; सूकर – **वराह अवतार** ५७६; सुकर ४०९२; शुकरयाती (स्त्री.) १४३९.

शूद्र– (पु.) **चार वर्णातील चौथा वर्ण** ११४२, १३३३; शुद्रादिक; शूद्रवंशी २७६६.

शून्य– (सं.वि.) १) **एक संख्या** ६४५; शून्या २०४२;
२) **निरर्थक**; शून्य २५५, २९६०;
३) **संसारमुक्त**; शून्य ३२८;
४) **रिकामी**; शून्य ३८७;
५) **निर्गुण**; शून्य ३७४९; शून्याकारी – (वि.) **निर्गुण** ७१७, ४४५७.
(वा.प्र.) **शून्य घालणे** – नाहीसे करणे.

शूर, सूर– (वि.) १) **पराक्रमी** २०९, ७५५, १५४१; शूरां १७२०, २०३९; शूरामाजी १७१९; शूरदान – (वि.) **दानशूर** ४३२; सूर ४६०;
२) **प्रसिद्ध**; शूर १८४२.

शूरत्व– (भा.ना.) **शूरपणा** १८०२;
शूरत्वाची १३११; शूरत्वाचे १४८०; शूरत्वासी १७११; शूरत्वाच्या २०४९; शूरत्वावाचूनि १७१९.

शूरपण– (भा.ना.) **शौर्य**; शूरपणाचे ९७; शूरपणे २११६.

शूळ– (पु.) १) **वेदना** ३६, २१६५;
२) **भाल्यासारखे शस्त्र**; शूळ २९२; शुळावरील १५४१; सुळावरील ३८७४;
(वा.प्र.) **सुळावर वाहणे** – सुळावर चढवणे २३५५.

शूळपाणी– (वि.ना.) **शिव** ११०७, ३३८२.

शृंखळा– (स्त्री.) **साखळी** ३६४९; शृंखला ४५०९.

शृंगार– (पु.) १) **थाटमाट** २५५, १९७७;
२) **दागिना**; शृंगार १४९३, १४९८; शृंगारिक १५३९; शृंगारभूषणे – (स्त्री.) **अलंकार** २९१७.

शृंगारणे– (क्रि.) १) **सजविणे, शोभिवंत करणे**;

शृंगारावे ३५, ४३४३; शृंगारूनि १९२; शृंगारिले ३०४, १७५२, ४४८४; शृंगारी ३४९६;
२) **कौतुक करणे**; शृंगारूनि १९५१.

शृंगी– (वि.ना.) **विभांडक ऋषीचा दासीपुत्र** २५७.

शेंडी– (स्त्री.) **शेंडी** ७८८.

शेकी, शेखी– (क्रि.वि.) **शेवटी**; शेकी २७८६; शेखी ९९, ३७५०.

शेज, सेज– (स्त्री.) **शय्या**; शेजे ४०६; शेजा १६००; सेज ३१२, ४५८; ४९३; सेजेचा २७४७; सेजे २८५८; सेजेवरी ४४९५; सेजेजवळ ३७५; सेजाबाजावरी – **शय्येवर** ३९१.

शेजार, सेजार– (पु.) **जवळ, सान्निध्य** ८४५; शेजारी – **जवळ** ९, १३७८; सेजार १४७३; सेजारी १७८६, ३५८५.

शेजारीण– (स्त्री.) **जवळ राहणारी**; शेजारणीच्या ५६; शेजारणी ४६४.

शेण, सेण– (न.) शेण ६०, २२१९; शेणात २७०१; सेण १८१६;
(वा.प्र.) **शेण खाणे** – वाईट कृत्य करणे ३१९.

शेणी– (स्त्री.) **गोवरी** २६६८, २८२०.

शेर– (पु.) **धान्य मोजण्याचे एक माप** ३६; शेरा २०१६.

शेला, सेला– (पु.) **अंगावर घ्यायचे महावस्त्र** २८२०; सेले ४३२१.

शेवट, सेवट– (पु.) १) **अखेर** १९६, ४०९, २०९०; शेवटी २२८, ७१४, २२२८; शेवटीचे ५१३; शेवटा ८८८; शेवटीची १००६; शेवटचा १३२८; सेवट १४२, १९५५; सेवटीला १४२; सेवटीचा १५७; सेवटी ३३६, १९४३; सेवटा ३७५; सेवटाचे १२९०; सेवटील १३२१; सेवटासि १३९५;
२) **जीवनाची अखेर**; शेवटासी १९५;
३) **दुर्जन**; शेवटीचे २४७३.
(वा.प्र.) **शेवट लावणे** – पूर्ण करणे १३२०;

शेष– (वि.ना.) **एक नाग** १५३, ७००, ४११९; शेषादिक ४४५; शेषशयना (वि.) ६४६; शेषफणी (स्त्री.) ११०९; शेषफणीऐसे (स्त्री.) १६१३.

शेष– (क्रि.वि.) **अवशिष्ट, उर्वरित** १४८, १५२९, ३०६०.

शेळी, सेळी– (स्त्री.) **शेळी** ९१०; शेळ्या ९९०; सेळ्या १५४४.

शोक–(पु.) **दुःख** ३३८, १५७७; शोके ३६४, ३८५.

शोकणे– (क्रि.) **सुकणे**; शोकला १८८३; शोकवावा २६९२.

शोध– (पु.) **शोधणे** ९६१, १३८५; शोधन (न.) २८६; शोधणी (पु.) १०९०.

शोधणे– (क्रि.) १) **शोध घेणे**; शोधावे ११०; शोधिसील ३२८; शोधावा ४१४; शोधीत ६७६; शोधिताची १५८६; शोधी १७६१; शोधोनि २८१२; शोधूनि ४३३०;
२) **विचार करणे**; शोधा ९८;
३) **स्वच्छ करणे**; शोध ४२९६;
४) **पवित्र करणे**; शोधू ४४३६.

शोभणे– (क्रि.) **शोभून दिसणे**; शोभले ४, १५७७; शोभे ६, १११२, २६३०; शोभती १९५; शोभल्या ४१८; शोभला ४७५; शोभली ६४२; शोभती १५०९; शोभेना १५६१; शोभत १५८१; शोभलासी १७६५; शोभलो २००१; शोभेल २४१७; शोभतील २७८४; शोभो ३७७२; शोभित ४३५८.

शोभन– (न.) **शोभणे**; (शोभन शोभेना ?) २४१४.

शोभनतातडी– (स्त्री.) **मंगलकार्याची घाई** १०७.

शोभा– (स्त्री.) **सौंदर्य** ३३९, १०६३, २०७३; शोभाचि ८२६.

शोषणे – (क्रि.) **शोषून घेणे**; शोषियेली २८४०; शोषी २८९९; शोषिली ४२३४.

शौच– (न.) **शुद्धता** ७०८.

श्रम– (पु.) १) **कष्ट** ६१, ११३९, १७९५; श्रमा ५९०; श्रमचि १४१४; श्रमे १४१४; श्रमपरिहारा (पु.) ३५९४;
२) **घोकंपट्टी (वेदांची)**; श्रम ९०५.
(वा.प्र.) **श्रम पावणे** – कष्ट होणे १३५२;

श्रमणे– (क्रि.) **थकणे**; श्रमलो ६३९; श्रमले ६७४; श्रमला १४६४; श्रमलेती १९६४; श्रमविली ४११६; श्रमेना ४२९६.

श्रवण– (पु.) १) **कान** ३४, २२५९; श्रवणी २, १८९०; श्रवणां २११९;
२) **ऐकणे**; श्रवण ३७४, १००८ ४४०९; श्रवणीची ९३४;
३) **नवविधा भक्तीमधील पहिली भक्ती**; श्रवण १८३७.

श्रवणे– (क्रि.) **वाहणे**; श्रवे ३११४.

श्राद्ध– (न.) **मृताचा ठराविक तिथीला करायचा एक विधी** ४१९६.

श्राप– (पु.) **शाप** १९२८.

श्रियाळ– (वि.ना.) **एक पौराणिक राजा**; श्रियाळाच्या १३३.

श्री– (स्त्री.) १) **लक्ष्मी**; श्रीपती १४८, २३१०; श्रीयेचा २०५५;
२) **(श्री-आदरार्थी)**; श्रीअनंता ६४६; श्रीवत्सलांछन ६५२; श्रीअच्युता ६७५; श्रीरंगी १०३५; श्रीविठ्ठल १५२४; श्रीपंढरीनाथा १५७०; श्रीगरुडध्वजा १५७१; श्रीपंढरिराया १५७२; श्रीसंतांचिया २१८९; श्रीपंढरीशा २३१७; श्रीराम ३१०७; श्रीहरी ३४३८; श्रीरामनामाचा ४००४; श्रीगुरुराजा ४३२०.

श्रीधर – (वि.ना.) **कृष्ण** १५६.

श्रीमंत– (वि.) **धनवान** १५८१.

श्रीमुख– (न.) **कृष्णमुख** ४, १०२२, २८२१; श्रीमुखाची १५८१; श्रीमुखावाचूनि १४६३; श्रीमुखासहित १५७२.

श्रुत– (न.) **ऐकलेले** २६१९.

श्रुति– (स्त्री.) १) **वेदग्रंथ** २९, १५७१, २५०३; श्रुतीचे २६६७; श्रुतीचा ३४५८; श्रुतीमधी १२३४; श्रुतिशास्त्रा (न.) १६१३; श्रुतिदास – (वि.) **वेदभक्त** ३९२५;
२) **वीणा**; श्रुति ३३१, १५७७.

श्रेष्ठ– (वि.) **आदरणीय, थोर** ३४९, १११२, ४०३२; श्रेष्ठाचे ११८, २८४२; श्रेष्ठाचार – (पु.) **मोठ्यांचा आचार** २२२८.

श्रोता– (पु.) **श्रवण करणारा**; ऐकणारा १२५, १४६६; श्रोते २९१, १३६०; श्रोतयाच्या ६७९; श्रोतियाच्या १४८२.

श्रोत्रिय– (वि.) **वेदपठण करणारा**; श्रोत्री १२९७; श्रोत्रियासीं २१८१.

श्लाघिणे– (क्रि.) **आनंद व्यक्त करणे**; श्लाघीजे ४०४२.

श्लाघ्यता– (भा.ना.) **मोठेपणा** १५४१.

श्लेष्मपुरी– (स्त्री.) **नाकातील घाण** ३०८३.

श्वपच– (वि.) **चांडाळ** १४७१, ४३४३.

श्वान– (न.) **कुत्रा** ७६, ५७२; श्वानाचिया ७४; श्वानाचे ५७३; श्वाने ६७८; श्वानासी ८१४; श्वानालागी २५८; श्वानाचियापरी ३५१; श्वानापरी ५९९; श्वानविष्ठेसमान (स्त्री.) ३१२; श्वानयाती (स्त्री.) ३७४; श्वानपुत्रा (वि.) ६७८; श्वानशूकरे (स्त्री.) १२९३, २४९८; श्वानखररूपी – (वि.) **कुत्रा व गाढव रूपात** ४३८७.

श्वापद– (न.) **जनावर**; श्वापदांचे १४८; श्वापदे २१०; श्वापदाते १७२१; श्वापदीं २२५५; श्वापद झांडा – (न.) **जनावरे व झाडे** १२९३; श्वापदवेषे – (पु.) **जनावरांच्या रूपाने** ४३८७.

श्वेत– (वि.) **पांढरा** ४३१३.

ष

षंढ – (वि.) **नपुंसक** १७८७.

षट्कर्मे– (स्त्री.) **ब्राह्मणाची सहा कर्तव्ये अध्ययन. अध्यापन, यजन, याजन, दान, प्रतिग्रह** १४८४.

षडकर्मी– (वि.) **ब्राह्मणाची सहा कर्तव्ये करणारा** ४५०५.

षड्गुण– (न.) **परमेश्वराचे सहा गुण** ३७५०.

षडूर्मी– (स्त्री.) **षड्रिपू** ५२१, ३४९३.

षड्रस– (न.) **सहा रसांनी युक्त**; षड्रसी ४३०५.

षड्वर्ग– (पु.) **षड्रिपू** ; षड्वर्गा ६५०, १७७७.

स

संकट– (न.) **आपत्ती** १०२३, १६१६; संकटींचा ६०७; संकटीं ६७८; संकटे १०१०; संकटाचे १९१७; संकट ४४१६.

संकल्प– (पु.) १) **मनाचा निश्चय**; इच्छा ५७, १२९८, ११६९; संकल्पा ८९४; संकल्पी १३६९; संकल्पाचे १४०५; संकल्पासी २७२३; संकल्पासारिखे १५२६; संकल्पारूढ – (वि.) **संकल्प करणारा** ३१८९;
२) **विचार**; संकल्पाही ११२; संकल्पे २७७.
(वा.प्र.) **संकल्प सोडणे** – एखाद्या गोष्टीचा निश्चय करणे ७९०; **संकल्प वाहाणे** – निश्चय करणे १४२२; **संकल्प वाहाविणे** – निश्चय करणे ३३४१;

संकल्पिणे– (क्रि.) १) **इच्छा करणे, निश्चय करणे**; संकल्पिला ८८२; संकल्पी १३६९;
२) **अर्पण करणे**; संकल्पावी २८७७; संकल्पिला ४०७५.

संकीर्ण– (वि.) **सर्व** ४५५३.

संकेत– (पु.) १) **मनोदय**, भूमिका ३९, ८३३;
२) **नियम**, प्रघात; संकेत ८३९.

संकोच– (पु.) १) **मर्यादा, मानसिक बंधन** ५६, १९१८, २९१०; संकोचे ८३९; संकोचोनि २३३१; संकोचाने २५१४; संकोचा २६५२; संकोचित २८२०; संकोचन – **संकोचाची अवस्था** २३५५;
२) **त्रास**; संकोच ४९५.

संकोचणे– (क्रि.) **बंधन पडणे**; संकोचो ९६२.

संख्या– (स्त्री.) **संख्या** १३२०.

संग– (पु.) १) **संगती, साथ** २२, ६५०, २२६३; संगा २९; संगे ५०; संगीं १५४, १३६०; संगीसवे ४४०९; संगाअसंगावेगळाची – (वि.) **संग व असंग याच्या**

पलीकडे ६७५; संगउपचारे (पु.);
(वा.प्र.) **संग धरणे** – मैत्री करणे ३९७;
२) **विचारांची सोबत**; संग ५५, १५९;
३) **शरीर संग**; संग २४६, ३१२.

संगति– (स्त्री.) **सोबत** ८७, १०७६, २२६३; संगती १४८, ८३६, २४७१.

संगम– (पु.) **मिळणी, एक होणे** १५४५.

संगीत– (न.) **गायन** २४८७.

संग्रह– (पु.) **संचय, साठा, संग्रही** १८८९.

संग्रहणे– (क्रि.) **साठा करणे**; संग्रहावे ७५.

संघष्टन– (न.) **मैत्री, सहवास** ११७; संघष्टणे १६६३; संघष्टनी २७०७; संघट्टन ५२३.

संचणे– (क्रि.) **व्यापून राहणे, भरून राहणे**; संचले ३७, १५२८; संचला ९२६; संचली १२७७; संचलासी २४०३; संचलाचि २६४३.

संचरणे– (क्रि.) **वास्तव्य करणे, निवास करणे**; संचरोनि ३; संचरे ४१४; संचरली ४२१; संचरावे १७६६.

संचार– (पु.) १) **शिरणे, प्रवेश** ३९१, ७४७;
२) **साक्षात्कार**; संचार ३९२.

संचित– (न.) **नशीब, पूर्वजन्मीचे पापपुण्य** ९९, ८५०, २९३२; संचिता ३३८, ३११७; संचिताचा ५६८; संचिताचे ६१५; संचिते १३१५; संचिताने ६३६; संचिती ६५४; संचिताची १४२७; संचितासी १४९९; संचितचि १९०४; संचिताच्या ३६५०; संचितावाचूनि २३९७; संचितावाचून २७०३; संचितावेगळा ३९१४; संचितक्रियमाण भोग – (पु.) **पूर्वजन्मीचे या जन्मात भोगायचे कर्म** ७२८; संचितप्रारब्धक्रियमाणे – (न.) **पूर्व जन्मीचे, या जन्मी भोगावयाचे कर्म** २९४१;
२) **या जन्मात भोगून संपवायचे कर्म**; संचित २९४;
३) **पूर्वतयारी**; संचित ३७३;
४) **साठा**; संचित ६०२; संचिता ८८८.

संजीवनी– (स्त्री.) **मृताला जिवंत करणारी विद्या** १५५९, ३०७२.

संडा, संडी– पाहा **सांडणे**.

संत– (पु.) **आत्मज्ञानी, लोकोद्धारक** ३९, ४२३, २३०५; संतांचा ५१; संताचे ६१, २०१५; संतीं ९७; संतास ११९; संतांचे १२२; संता २७४; संतांचिया ३२६; संतांमाजी २७१३; संतांपुढे २७६०; संतदासांच्या (पु.) ५७; संतनिंदा (स्त्री.) ८९, ३०७; संतसंग (पु.) ११४, २३०६; संतजन (न.) १९०; संतसज्जनी (न.) १९४; संतपदवी (स्त्री.) २६२; संतसमागम (पु.) ३७४, २१२३; संतामुखीं (न.) ४२३; संतवचनी (न.) ४५२; संतमंडळ (न.) ५९४; संतसेवा (स्त्री.) ६१३, ३५५०; संतसंगति (स्त्री.) ६२०; ३४५०; संतसेवन (न.) ६४८; संतसंगी (पु.) ६५५; संतभेटी (स्त्री.) ८४६, २८२२; संतदर्शने (न.) ८४९; संताहाती (न.) १५९२; संतवाणी (स्त्री.) १९९७; संतपाय (पु.) २०५३; संतरजचरणांचा (पु.) २०७६; संतमहंतसिद्ध-हरिदासदाटणी (स्त्री.) २२७१; संतसंगतीसोई – (स्त्री.) **संतसंगतीचा मार्ग** २३१२; संतसंघष्टणे (न.) २४७१; संतप्रसाद (पु.) २५४८; संतचरणी (न.) २५५४; संतमेळी (पु.) २६५१; संतचरणासीं (पु.) २६५५; संतपूजा (स्त्री.) २६५८; संतपाउले (न.) २७५४; संतसेवेसि (स्त्री.) २८११; संतांपायी (पु.) २८९७; संतसमागममेळ (पु.) २९१५; संतकृपेचे (स्त्री.) २९२८; संतमहानुभावा (पु.) ३६८३; संतचिन्ह – (न.) **संतपणाची खूण** ४०६१; संतपदी (न.) ४१०९; संतसागरी (पु.) ४१२८; संतदृष्टी (स्त्री.) ४२७२; संतवाक्यांमृता (न.) ४२८१; संतसज्जनामध्ये (न.) ४३१४; संतचरणरज (पु.) ४३६४; संतसज्जनमेळा (पु.) ४४९८; संतकीर्ति (स्त्री.) ४४९८.

संतपण– (भा.ना.) **संतत्व** १२०५.

संतति– (स्त्री.) **मुलेबाळे** ४३४५.

संतप्त– (वि.) **रागावलेला** १२१०.

संतर्पण– (न.) **दान** १२८९.

संतान– (न.) **अपत्य, संतती** ५४७, ४२५९.
(वा.प्र.) **संतान वाढणे** – खूप मुलेबाळे होणे ३०८०.

संतापणे– (क्रि.) **रागावणे**; संतापले १२३१.

संतुष्ट– (वि.) **तृप्त** १५९६; संतुष्टचि २५९७.

संतोष– (पु.) **आनंद, तृप्ती** ८९१, ४३५६; संतोषाची १३७४; संतोषे २५५३.

संतोषणे– (क्रि.) **आनंद होणे**; संतोषाये २८३४; संतोषतो ३९५०.

संतोषी– (वि.) **संतुष्ट** १००५, १६५७.

संदी– (स्त्री.) १) **कोपरा** १४७;
२) **तावडीत, पेचात**; संदी ८८६;
३) **संधी**; संदी २०६६.

संदेह– (पु.) **संशय** २३९, १२०६, २५२९; संदेहाची ८८१; संदेहो ९५४; संदेहसा ९५८; संदेहपुरा – (पु.) **संदेहस्थान** ६५१; संदेहसागरी (पु.) १७६१; संदेहदायक (वि.) ४५६४.

संधान– (न.) **उपाययोजना**; युक्ती ३९४;
२) संबंध; संधान ११०२.

संधी– (स्त्री.) १) **मध्यभागी** २०३, ७०८;
२) **फट**; संधी २०४;
३) **खांदा**; संधी ४०८;
४) **अनुकूल प्रसंग**; संधी ५९४, १४१५;
५) **संकट**; संधी ६१७, ३४२१;
६) **वेळ**; संधी ६३१; संधिभागी – (पु.) **अनुकूल काळ** ४२४.

संध्या– (स्त्री.) **ब्राह्मणाचे नित्यकर्म** १६५३, ३९०६; संध्यास्नान (न.) ७८०; संध्याकर्म (न.) १७२७.

संन्यास– (पु.) **चार आश्रमांपैकी चौथा आश्रम** १४८४.

संन्यासी– (वि.) **संन्यास घेतलेला** १४८५, २७२६.

संपत्ती– (स्त्री.) **धनदौलत** २०९, १३१२, २९३०; संपत्तीचे १०२९; संपत्तीचा ४३४४; संपत्तीउपभोग (पु.) १७६३.

संपदा– (स्त्री.) **संपत्ती** ६५५, २९५४.

संपन्न– (वि.) १) **श्रेष्ठ** २९, २६६५; संपन्नचि २२०४;
२) **समर्थ**; संपन्न २१४, १२१४;
३) **युक्त**; संपन्न १००५.

संपादणी– (स्त्री.) १) **बतावणी** ३७८, २५८३; संपादणीविण ३०४, ४८८;
२) **प्रतिपादन**; संपादणी १३९२.

संपादणे– (क्रि.) १) **यथार्थ सादर करणे**; संपादुनी १२९; संपादिले ३७५, १९९३; संपादला १३३२; संपादिता २२१८; संपादती २७२२;
२) **वरपांगी दाखवणे**; संपादिसी १७६२; संपादितो ३५१८;
३) **मिळवणे**; संपादते २६८७;
४) **पूर्ण करणे**; संपादितो २८२३;
५) **शोभणे**; संपादे २९५३.

संपुट– (न.) **पेटी**; संपुटी ९३९; पाहा संपुष्ट.

संपुष्ट– (न.) **देव ठेवण्याचे पात्र** ८४९; संपुष्टी ९४०, ३४२८; संपुष्टशयनी – (न.) **हृदयात** १५७०.

संपूर्ण– (वि.) **पूर्ण, सर्व** २१३, १७९६.

संबंध– (पु.) **संपर्क, सहवास** ८९, १७५७; संबंधु १०६, २०८४; संबंधे ४१२; संबंधेसी ११०१; संबंधचि १२२५.

संबंधी– (वि.) **आप्त, निकटवर्ती** १७६६.

संबोखिणे– (क्रि.) **समजूत घालणे**; संबोखुनी ४१५८.

संभोगणे– (क्रि.) **उपभोग घेणे**; संभोगी २३६६.

संभ्रम– (पु.) १) **तीव्र इच्छा** १७९;
२) **आदर, आवड**; संभ्रम १९६६;
३) **मोह**; संभ्रम ४३१४.

संमत– (वि.) **मान्य**; संमता १२०६.

संमोखणे– (क्रि.) **समजावणे**; संमोखी ३३९.

संयोग– (पु.) **संगत**; संयोगाचा ५८८; संयोगे १३२५; संयोगी १४८४; संयोगाच्या २१८७; संयोगाचे २७१३.

संवचोर– (पु.) **संभावित चोर** ३९५१.

संवत्सर– (न.) **वर्ष**; संवत्सरां २५००.

संवदड– (स्त्री.) **शमीवृक्ष** ४४६९.

संवदणी– (स्त्री.) **कपडे धुण्याचे परटाचे पात्र** २०३८, २३८१.

संवसर्ग– (पु.) **संगत**; संवसर्गे १६५४; संवसर्गी ३३६६.

संवसाटी– (क्रि.वि.) **बरोबर**; सह १८३२; संसाटी २४९२.

संवाद– (पु.) **चर्चा, संभाषण** ३७, १७९४, ३४३२; संवादा २०९; संवादे १६७९.

संवाहन– (न.) **सेवा** २९०२.

संशय– (पु.) **विकल्प** १७६१.

संसार, संवसार– (पु.) **लौकिकजीवन** १५०, ७३२, १२७७; संसारा १३३, ६५७; संसाराचा २४३; संसारु ४०९; संसारे ४२५; संसाराचे ५६७; संसारी ६२२, २४६०; संसारासि ६८१; संसारींच्या ३९१४; संसारापासोनिया १७८६; संसारतापे (पु.) ९१; संसारडाईं – **संसाराच्या डावात** १९०; संसारसागरु (पु.) ४२८; संसारतुटी (स्त्री.) ४६०; संसारदुःखाचिये (न.) ६२५; संसारस्छिती (स्त्री.) ६२५; संसारगंधीची (स्त्री.) ६२५; संसारसिंधु (पु.) ६६२; संसारसोहळे (पु.) १०३७; संसारस्थिती (स्त्री.) १२१०; संसारसंगे (पु.) १५६४; संसारसंभ्रम (पु.) १७८३; संसारबंद (पु.) २१५३; संसारसंबंध (पु.) २१७०; संसारपांगिले – (वि.) **संसारात अडकलेले** २६१४; संसारउद्वेग (पु.) ३९१९; संसारगाबाळी (न.) ४०१५;
(वा.प्र.) **संसार पुन्हा नसणे** – पुनर्जन्म नसणे ४५०;
संसारा पाणी देणे – संसार सोडणे २५०१;
संवसारा २५, १७२८, ३८९९; संवसारी ४६२; संवसारे ८२२; संवसारसिंधु (पु.) १२३२; संवसारसाते – (पु.) **संसाराच्या बाजारात** २०८९; संवसारसीण (पु.) २७६८.

संसारिक– (वि.) **संसार करणारा** १२११.

संसारिया– (वि.) संसार करणाऱ्याला १२११.

संस्थापिणे– (क्रि.) स्थापन करणे; संस्थापिले ३७५०.

संहार– (पु.) सर्वनाश १७९१, ४५१०; संहारासी १५७९.

संहारणे– (क्रि.) नाश करणे; संहारी ११५, २२५८; संहारावे ४५८४.

सई– (स्त्री.) सखी ४४९५; सईबाई १६०; सये ३९४, १०४६, १५६८.

सईल– (क्रि.वि.) ढिला १४०.

सकट– (वि.) सर्व ३२०९.

सकळ– (क्रि.वि.) सर्व, संपूर्ण ६, ६०; सकळही ४, ७५; सकळां ३९; सकळांच्या १०१; सकळी सर्व; १४८; सकळे ३९१; सकळी – (सर्वजणी) ३९४; सकळेही १६६८; सकळाविशी – सर्वांबद्दल २१४; सकळासहित १०५१; सकळतीर्थांचे (न.) ३३२; सकळीकाळ – (पु.) सदैव ५३५; सकळ-साक्षी (वि.) ६०८; सकळैकवैकुंठ (न.) ६३०; सकळमुगुटमणिशूरा – (वि.) सर्व शूरांमध्ये श्रेष्ठ ६३५; सकळदेवा (पु.) ६४६; सकळकारण (न.) ६७३; सकळसिद्धि (स्त्री.) ६८०; सकळशास्त्रांचे (न.) ११४२; सकळव्यापक (वि.) २९३४; सकळचाळिता – (वि.) सर्वांचा चालक ३६३२; सकळतीर्थांहुनी (न.) ४४५०.

सकळिक– (वि.) सर्व १७६, १९९७; सकळिकां १९०; सकळिकांच्या ६१६; सकळिकांचे १५५१.

सकाळ– (स्त्री.) प्रातःकाल १९८९; सकाळवेळी (स्त्री.) ३२८७.

सकुमार– (वि.) कोमल ३९०, ४४५, १०८९, २४८०; सकुमारे २०३३.

सखा– (पु.) मित्र ६, १३०३, २७५८; सखया ३५९, १५९७; सखें ३६१, १९६७; सखी ४८०, १३१५.

सखी– (स्त्री.) मैत्रिण; सखिये ३३९; सखिया ३८४; सख्या ३९५.

सखोल– (वि.) खोलवर ३७७, ६८७ सख्यत्व – (भा.ना.) मैत्री; सख्यत्वे १०३४; सख्यत्व २६०३; सख्यत्वाचा ३०५८.

सगर– (पु.) मोठा मार्ग १७७८.

सगळे – (क्रि.वि.) सर्वजण १८९५.

सगुण– (वि.) १) मूर्त, रूपधारी १९२, १८३४; सगुणा ६१६; सगुणी ७१५; सगुणाची ११५०; सगुणे २५३५; सगुणभक्ती (स्त्री.) ६४५; सगुणस्वरूप (न.) ६७३; सगुणनिर्गुणांचा (न.) १४५३;
२) गुणयुक्त; सगुण ४५४.

सच्चिता– (वि.) सत्‌चित; शाश्वतसत्य १८५८.

सच्चित्सुखे– (न.) श्रेष्ठ आनंद ६७२.

सच्चिदा– (वि.) सत्‌चित्; शाश्वतसत्य ७००.

सच्चिदानंद– (पु.) श्रेष्ठतम आनंद २५४; सच्चिदानंदी ३४५.

सजनकसाई– (वि.ना.) एक भक्त २८२०.

सज्जन– (वि.) भला माणूस ११७, ८६३, २२५६; सज्जनांची ८७, ३२६; सज्जनी ११४; सज्जनाचे ३४७, २२१७; सज्जनाच्या ३७७; सज्जना ४२७; सज्जनापासून २९०; सज्जनलोका (पु.) २९१६.

सटवणे– (क्रि.) सटवीची बाधा होणे; सटवेचि ३५१.

सटवी– (वि.ना.) एक बालदेवता; षष्ठीदेवी ५९९; सटवीचे ७९७.

सडा– (पु.) रामप्रहरात अंगण स्वच्छ करून पाणी टाकणे ६८४, १९९१; सडे ८१२; सडासंमार्जन (न.) १९९१.

सण– (पु.) धार्मिक उत्सव २५०३, ३९२०.

सतंत– (वि.) १) सतत ५६२, १३९५; (सतंत संतत);
२) एकेकट्या; सतंत २३६७.

सतंतर– (वि.) स्वतंत्र १९०.

सतरा– (सं.वि.) एक संख्या; सतरावा १९१.

सती– (स्त्री.) १) मृतपतीच्या देहाबरोबर सहगमन करणारी १८४७, २२१८; सतीचे २४४६;
२) पतिव्रता; सती २४८६.

सत्कर्म– (न.) चांगले कार्य २३२५.

सत्तर– (सं.वि.) एक संख्या १९८१.

सत्ता– (स्त्री.) १) अधिकार १३, ८८३, १७७१; सत्ते ८२९; सत्ताधाके (पु.) ६४४; सत्ताबळ (न.) ८२९, १८४५; सत्तानायेका – (वि.) परमेश्वर १३२२; सत्तावर्ते – (न.) अधिकाराप्रमाणे वागणूक १९०१; सत्ताबळे – (न.) प्रेमाचा अधिकार २२७५; सत्ताधारी (वि.) २५८५; सत्तासूत्रे – (वि.) परमेश्वराने ३१६६;
२) परमेश्वरी रूप; सत्ता ३७६;
३) प्रेमाची सत्ता; सत्ता ८६८;
४) मालकी; सत्तेचा १२७०;
५) पारमार्थिक अधिकार; सत्ता १३५२;
६) देवाचा अधिकार; सत्ता १४६४.

सत्य– (न.) १) खरे ४६, ७६३, २०५६; सत्या २५२, १२६७; सत्याचे ५८६; सत्याचिया १३४६; सत्याची १४६४; सत्याविण ९३०; सत्यासाठी १५३९; सत्यभाव – (पु.) सत्याचे प्रेम ६५०; सत्यआचरण (न.) ६५५; सत्यवाद (पु.) ६५५; सत्यवाद – (पु.)

योग्यमार्ग ८३२; सत्यवादी – (वि.) सत्याचरणी १०२५; सत्यकर्मा – (न.) सत्कृत्य १३१४; सत्यअसत्यासी (न.) १३३३; सत्यसंकल्पाचा – (पु.) सत्याचा निश्चय १५०९; सत्यलोकासी १५७६; सत्यतराजू – (पु.) सत्याचा काटा, सत्यरूपी तराजू ४०५२;
२) सत्यरूप कृष्ण; सत्य २१७;
३) खरोखरीच ७४५.

सत्यत्व– (भा.ना.) सत्यता, खरेपणा; सत्यत्वे ४५०, १५३४; सत्यत्वेशीं ३०५८.

सत्यभामा– (वि.ना.) कृष्णपत्नी ३८७, १५६८; सत्यभामेच्या २५००.

सत्र– (न.) मोफत भोजनाची जागा ४५१.

सत्रावी– (सं.वि.) अमृतवाहिती; (जीवनकला), ज्ञानशक्ती ४२६.

सत्व– (न.) सार १९५; सत्वीं ४५०; सत्त्वाचि ७३१; सत्वरजतमबाधी – (स्त्री.) सत्वरजतम यांची बाधा २९४; सत्वहीन (न.) २०४०; सत्वगुण (पु.) २५००; सत्वहाणी (स्त्री.) ३६१६; सत्वकाळी – (पु.) कठीण प्रसंग ४५०५.

सत्वर– (क्रि.वि.) त्वरेने ६७८, २३०४;

सत्संग– (पु.) साधूंची संगत १२०९; सत्संगदर्शन (न.) ६७२.

सदा– (क्रि.वि.) नेहमी, नित्य ३, ८०२, १७६९; सदाकाळी १४६६; सदाकाळ १४६७.

सदाचारी– (वि.) सन्मार्गाने जाणारा ४३०५.

सदाशिव– (वि.ना.) शंकर; सदाशिवे ४५१; सदाशिवा ६४६.

सदेवा– (वि.) भाग्यवान ८९०.

सदैव– (वि.) १) दैववान, भाग्यवान ६०, १००८; सदैवां १९६; सदैवेचे – भाग्यवान स्त्रीचे ३८७; सदैवांचे २००१; सदैवाची २०४८.
२) सतत; सदैव.

सदोदित– (क्रि.वि.) सतत १७९५.

सद्गदित– (वि.) गहिवरलेला १९२, १९४८.

सद्गुरु– (पु.) परमार्थाचे ज्ञान देणारा गुरू १८८७, ४३४२; सद्गुरूने ४३३६; सद्गुरूच्या ४३४०; सद्गुरूचे ४३८०; सद्गुरूवाचूनि ४३४१; सद्गुरुराये (पु.) ३६८; सद्गुरुदास्य (न.) ४०३२; सद्गुरुसेवन (न.) ४२१४.

सनक– (वि.ना.) एक ऋषी; सनकादि ६; सनकादिक १५६, २५०३; सनकादिकांचे ४९८.

सनमानी– पाहा सन्मानी.

सनाथ– (वि.) आधार मिळालेला १६०१.

सन्निध– (क्रि.वि.) जवळ ३३१, १९५७, ३३२४; संनिध ८३७; संनिधचि २२००.

सन्निधता– (भा.ना.) जवळीक ९५३; संनिधता ८३८.

सन्निधान– (न.) जवळीक २४१३, ३४५३.

सन्निपात– (पु.) वात, पित्त व कफ यांचा एकत्रित प्रकोप ८१६.

सन्मान– (पु.) मानमरातब २४७०; सन्मानाची १५६३.

सन्मानिणे– (क्रि.) बहुमान करणे ४३५६; सन्मानी २५५९.

सन्मुख– (क्रि.वि.) समोर २८४, १५७५, ४१५१.

सपाट– (वि.) गुळगुळीत १४४.

सपुरता– (वि.) १) पूर्णत्व ७३४; सपुरती २६२८;
२) पुरेपुर; सपुरते ३१४४.

सप्त– (सं.वि.) सात २४८०; सप्तपाताळे – (न.) अतल, वितल, सुतल, रसातल, महातल, तलातल, पाताल; सप्तसागरात (पु.) २७५४.

सप्रेम– (वि.) प्रेमयुक्त ४१२३.

सप्रेमता– (भा.ना.) प्रेमळपणा ४३२८.

सफळ– (वि.) यशस्वी ७१३.

सबळ– (वि.) सामर्थ्यवान ३१२, २८२७.

सबाह्य– (क्रि.वि.) अंतरबाह्य ३४७, १६९५; सबाही २००८; सबाह्यअंतरसाक्ष – (वि.) अंतरंग व बहिरंग यांचा साक्षीदार ४४०६.

सभा– (स्त्री.) विशिष्ट कारणासाठी जमलेला समुदाय; सभे ३६४८; सभेमाजी १२८६; सभाधीट (वि.) ३६६२.

सभाग्य– (वि.) भाग्यवंत ९६९, २०४७; सभाग्या ४३३.

सभोवता– (क्रि.वि.) सर्वत्र २०३.

सम– (क्रि.वि.) समान, सारखे १५०, १५५८; समचि ३३९, १८१८; समतुके – (न.) सारख्या बळाने १५७; समभावे – (पु.) सख्यभावाने १७०; समविषम (न.) १९२, ६३७; समतुल्य (वि.) २७१; समबुद्धि – (वि.) सर्वांशी समभाव ३४५; समचरण (वि.) ३७०; ९४३; समसपाट –(वि.) भुईसपाट ४६१; समदृष्टी – (वि.) सर्वत्र समान दृष्टीने पाहणारा १०१९, ३६४४; समपाऊली (वि.) १५००; समब्रह्म – (वि.) ब्रह्मासमान १६२२; समतीर – (वि.) समान १९७८;

समपाय – (वि.) **दोन्ही पायांवर उभा असलेला** २१८१; समखूण – (स्त्री.) **समान** २३२८; समसकट – (न.) **सर्वांसह** ३८२७; समध्यान – (न.) **सर्वांकडे सारख्या दृष्टीने पाहणारा** ४१९३; समचित्त – (वि.) **सर्वांबद्दल सारखा भाव असणारा** ४५२१; समतुकभावे – (पु.) **सारखे वाटे असणारे** ४५३०.

समजणे– (क्रि.) **लक्षात येणे**; समजा ९३०; समजती १३५६; समजोनि १९०७.

समजावणे– (क्रि.) **समजूत घालणे**; समजावे ३१०; समजावी ६३९; समजाविली ९२६; समजावा १८९०.

समता– (स्त्री.) **सारखेपणा** १५३४, ४०४१.

समत्व– (भा.ना.) **सारखेपणा** २८९९.

समय– (पु.) **वेळ, काळ** १७७५; समयाच्या २१६; समयीं ७७७; समयो २४१४; समयाचा २४८३; समयावरी – **योग्यवेळी** २८१०;
(वा.प्र.) **समय नेणणे** – प्रसंग न जाणणे ८९८; **समय राखणे** – काळ ओळखणे २२१४.

समरंगण– (न.) **युद्धभूमी; समरंगणी** १३३; समरंगणा ११०२.

समरस– (वि.) **एकरूप**; समरसी २८४४.

समर्थ– (वि.) १) **इच्छा पूर्ण करण्याची शक्ती असलेला** ४०, १६९२; समर्थाचे ६६३, १३९८; समर्थाच्या ७२३; समर्थासी २५९, २०२३; समर्थाची २०२९; समर्थाशी २४२६;
२) **बलवंत**; समर्थाचे १६४२.

समर्थपण– (भा.ना.) **सामर्थ्यवान**; समर्थपणे २५८३; २७२१.

समर्पक– (वि.) **उचित, योग्य** १९३३, २३५५.

समर्पण– (न.) **अर्पण** ६४०.

समर्पिणे– (क्रि.) **अर्पण करणे, वाहून घेणे**; समर्पिता ११४; समर्पिले ५०४, २६६८; समर्पावे ५४५; समर्पिली ६३७, १७८५; समर्पे ६९८; समर्पिला ९३२; समर्पिजे ९८६; समर्पूनी ९९५; समर्पावी १५३५; समर्पिलो २४१७; समर्पून २७१५; समर्पीशी २८३२.

समवेत– (क्रि.वि.) **बरोबर, सह** ४९९.

समश्रुळित– (वि.) **श्रवणीय** ३३६४.

समस्त– (वि.) **सर्व** ३९५१; समस्ते ७४६.

समागम– (पु.) **संगत, सहवास** १८३, २४१३; समागमे २०३४, २२७५.

समाचार– (पु.) १) **वृत्त, हकीकत** ८६६, २३४७;
२) **आस्वाद**; समाचार ९९८;
३) **विचारपूस**; समाचार १६५९; १९५६.

समाधान– (न.) **तृप्ती, संतोष** ७१, ९७४, १७६१; समाधाने ६३, ८०२; समाधानी ३४५; समाधानासाठी १४३५;
२) **तृप्त, समाधानी**; समाधान १०९, ८६२.

समाधिस्थ – (वि.) **एकरूप** ३८५९.

समाधी– (स्त्री.) १) **तन्मय होणे, तद्रूप होणे** १८९, ११२२, २५३०; समाधीचे १३०४;
२) **परिसीमा**; समाधी २३४१.

समान– (क्रि.वि.) १) **सारखा** २६१, २२९८; समानचि १०१६, २३९८;
२) **एका ओळीत**; समान ३४४.

समाय– पाहा **सामावणे**.

समारंभ– (पु.) **उत्सव, कार्यक्रम** ४४७१.

समुदाय– (पु.) **समूह** ३१७, ४०५४.

समुद्र– (पु.) **मोठा जलाशय** ४५४; समुद्रीं ३१८२; समुद्राची ४४८१; समुद्रवळयांकित २२९८.

समूळ– (वि.) **मुळासह, पूर्णपणे** ५३, १४३६, ३३६७; समूळी १७३१; समुळूनि ४२२७.

समोर– (क्रि.वि.) **दृष्टिपुढे; नजरेपुढे** १४५, २०६०.

सर– (पु.) **मोत्याची माळ**; सरे ४०३२.

सर– (स्त्री.) **मोल, मान्यता**;
(वा.प्र.) **सर येणे** – मोल येणे २७०६.

सरकी– (स्त्री.) **सुरकुती**; सरक्या **सुरकुत्या** ४०३१.

सरड– (पु.) **एक प्राणी** २२४९.

सरण– (न.) **चिता**; सरणापाशी २८२४.

सरणे– (क्रि.) १) **मान्य होणे**; सरती १०; सरे १४५९;
२) **संपणे**; सरली १७, १५१५; सरे ४०, २०४१; सरला १५१, १६९२; सरेसे ४५१; सरल्या ५७३; सरले १३३४; सरते १८३०; सरता १९०७;
३) **मुक्त होणे**; सरलो २१५;
४) **दूर होणे**; सर ३७८, ३८२३; सरा ४०५;
५) **सरकणे**; सरो १०५०;
६) **संचार करणे**; सरता १०७०;
(वा.प्र.) **सरता होणे** – मान्य होणे ६५९; **सरो देणे** – संपविणे २१८७.

सरते– (वि.) १) **अधिक, श्रेष्ठ**; सरती ४६०; सरता ४७६;
२) **पूर्ण**; सरते १५८८;
३) **अखेरीस**; सरते १६९०;
४) **अंगीकार, स्वीकार**; सरती २३१८;
५) **मान्य**; सरता २८२२.

सरवदा– (वि.) **शकुन सांगणारा** ४३७.

सरसा– (क्रि.वि.) **बरोबर, संगे**; सरसी १७८६; सरसे २७३३.

सरसावणे – (क्रि.) १) **उभे राहाणे**; सरसावले ४५९;
२) **उद्युक्त होणे**; सरसावले १५२८.

सरसी– (स्त्री.) १) **विजय** ४१२;
२) **नीटनेटकी**; सरसी ४४६०.

सरळ– (वि.) १) **साधे** १२३५; २३५४; सरळी १५४४;
२) **स्पष्ट**; सरळ २१९७.

सराई– (स्त्री.) **हंगाम** ११४७.

सराटा– (पु.) **एक लहान काटेरी फळ** २८५९.

सरिक– (पु.) **भागीदार, वाटेकरी** १४४७.

सरिता– (स्त्री.) **नदी** ९२५, १४६१.

सरिसा-सरिसे– (क्रि.वि.) १) **सारखा** १५८, १४४०;
२) **घट्ट**; सरिसा ३९१;
३) **नीटनेटके**; सरिसे ६३७; सरिसा १२७०;
४) **लगोलग**; सरिसे १३८८;
५) **बरोबर**; सरिसे १९५२;
६) **सतत**; सरिसे २२७५;
७) **सरिसासरिसा** – तत्काळ ३७५७.

सरी– (क्रि.वि.) **बरोबरी** २४, १३०५, २२६७.

सरी– (स्त्री.) **स्त्रियांच्या गळ्यातील एक अलंकार** ३३८, १८०७.

सरोबरी– (स्त्री.) **बरोबरी** ६८४, ३२०१.

सरोवर– (न.) १) **जलाशय** १८७, ४१९१; सरोवरा ३९४;
२) **विपुलता**; सरोवर १८७.

सर्त – (स्त्री.)**प्रयत्न**; सर्तीनि ४३५.

सर्प – (पु.) **साप** २४८, २०४९; सर्पाचिया २७६; सर्पाचा ६०७; सर्पा ८१४; सर्पासी ८१५; सर्पाची १७५८; सर्पे २२५५.

सर्पीण– (स्त्री.) **सर्पीण** २९२.

सर्व– (वि.) **सर्व** २, ७५७, १६१८; सर्वा १९७; सर्वी ५९१; सर्वावरी १३; सर्वातूनि १४३६; सर्वविशीं (न.) २९, ३१४६; सर्वांगी (न.) ६२; सर्वकाळ (पु.) २१३, १४४९; सर्वभावे (पु.) २२०, १०३७; सर्वकारण (न.) ३४५; सर्वसाक्ष – (वि.) **कृष्ण** ३७७; सर्वसत्ता (स्त्री.) ५२७; सर्वसुखाचिया (न.) ६१५; सर्वज्ञाने – (न.) **सर्व प्रकारचे ज्ञान** ६२६; सर्वगुणे (पु.) ६३५; सर्वसाक्षी – (वि.) **परमेश्वर** ६३५; सर्वजाणा – (वि.) **सर्व जाणणारा** ६३५, २३१८; सर्वव्यापक (वि.) ६७३; सर्वतीता (वि.) ६७३; सर्वचाळका (वि.) ६७४; सर्वात्मना – (वि.) **सर्वांच्या अंतरंगात असणारा** ६९८; सर्वसाधनांचे (स्त्री.) ७७२; सर्वाठायी – (वि.) **सर्व ठिकाणी** ८०३; सर्वसिद्धि (वि.) ९४३; सर्वसुख (न.) १११०; सर्वजीवी – (वि.) **सर्व जिवांच्या ठिकाणी असणारा** १११३; सर्वशक्तिहीन – (वि.) **दुर्बल** १११५; सर्वभूती – (वि.) **सर्व प्राणिमात्रांच्या ठिकाणी** १२४३; सर्वरसी – (वि.) **सर्व रूपाच्या ठिकाणी** १३९३; सर्वजना (न.) १४९४; सर्वमय – (पु.) **सर्वांच्या ठायी** १५२३; सर्वाभूती (वि.) १६२३; सर्वभाग्या (न.) १६४१; सर्वखाणी – (स्त्री.) **सर्व जन्मात** १७८५; सर्वाजीवां – (पु.) **सर्व जिवांच्या ठिकाणी** १८६८; सर्वसुखा – (न.) **सर्व सुखाला** १९८८; सर्वरूप – (न.) **संपूर्ण रूप** २०४०; सर्वसांगे – (वि.) **यथासांग** २०९८; सर्वभावेविसी – (पु.) **सर्वभावांसह** २११९; सर्वकाजे (न.) २२३७; सर्वभूतासवे – (पु.) **सर्वजीवांसह** २३९८; सर्वसंग (पु.) २४१२; सर्वात्मकपण – (भा.ना.) **परमेश्वर सर्वत्र आहे, ही धारणा** २४५०; सर्वगत – (पु.) **सर्वत्र असणारा** २४७९; सर्वार्थी – (वि.) **पूर्णपणे** २५६२; सर्वजाणतिया (वि.) २६०४; सर्वविषयजात – (वि.) **सर्व विषयांचा जन्मदाता** २६६६; सर्वसंकटाचा (न.) २८३२; सर्वमान्यता (स्त्री.) २९१७; सर्वपक्षीं – (पु.) **सर्व बाजूंनी** २९४४; सर्वापरी – (स्त्री.) **सर्वापेक्षा** ३३३५; सर्वजाण – (वि.) **सर्वज्ञ** ३३५२; सर्वदाता – (वि.) **सर्व देणारा** ४१९७; सर्वांनिराळा – (वि.) **सर्वांहून भिन्न** ४२४२; सर्वपूजा – (स्त्री.) **सर्व उपचारांसह पूजा** ४५१६.

सर्वत्र– (क्रि.वि.) १) **सर्व ठिकाणी** ३४५, १३८५; सर्वत्रा २२००;
२) **सर्व जणांना, सर्वांना**; सर्वत्र ४०.

सर्वथा– (क्रि.वि.) १) **केव्हाही, सदैव** ३३१, २२०४; सर्वथाही ११३९; सरवता ४५०५;
२) **मुळीच, थोडाही**; सर्वथा ६२५, १५७०.

सर्वदा– (क्रि.वि.) **नेहमी** ५८२, १८८७.

सर्वस्व– (न.) १) **मालकीचे, सर्व** १२०७; सर्वस्वे १३३, १७५७; सर्वस्वाचा ३०९; सर्वस्वासि ३५३, ९४४; सर्वस्वी १५७९; सर्वस्वा २७७०; सर्वस्वेसी ३८४८;
२) **सर्वशक्तिनिशी**; सर्वस्वे ६७४;
३) **सर्वव्यवहार**; सर्वस्व १७४१.

सर्वज्ञ– (वि.) **सर्व जाणणारा** १८८९.

सर्वश– (पु.) परमेश्वर; सर्वेशा ४४२३.
सर्वेश्वर– (पु.) **परमेश्वर** ४६, २२७४; सर्वेश्वरू १५००; सर्वेश्वरा ४४२३.
सर्वोत्तम– (वि.) **परमेश्वर** ४०७, १७३४; सर्वोत्तमा १८५८; सर्वोत्तमें २६२५; सर्वोत्तमीं ३७०८; सर्वोत्तमु ४००५.
सर्वोत्तमपण– (भा.ना.) **देवपण** ३७६२.
सर्वोत्तमपणे– (क्रि.वि.) **चांगल्या प्रकारे** ९६७.
सलगी– (स्त्री.) **दाटस्नेह** ३७५, २०५८, ३५४४; सलगीचे ६८७; सलगीची १२३१; सलगीच्या २२५१; सलगीच्यांनी – **जवळच्यांनी** २७१९; सलगीसेवेने – (स्त्री.) **प्रेमभक्तीने** ९८५.
सलज्ज– (वि.) **विनयशील** २१८१.
सलणे– (क्रि.) **खुपणे**; सलों २२२०; सलताती २८१८.
सलपट– (न.) **सालपट**; सलपटासी ३८६९.
सलाम– (पु.) **नमस्कार** ४३७८.
सवंग– (वि.) १) **सोपे, सहज**; सवंगे ८३८; सवंगचि ८९०;
२) **स्वस्त, अल्पमोली**; सवंग २३६९, ३३०५.
सवंगडी– (पु.) **मित्र, सोबती**; सवंगडिया १९०; सवंगडे २२४; सवंगडे २३०१.
सवघड– (क्रि.वि.) **सहज मिळणारे** ८७७.
सवत– (स्त्री.) **नवऱ्याची दुसरी पत्नी**; सवती १५१; सवतीचे ४२१९.
सवाई– (सं.वि.) **सव्वापट**; सवाईचे ४३५६.
सवाद– (पु.) **स्वाद** ४२०६.
सवासिण– (स्त्री.) १) **सौभाग्यवती** ८२, १७१९;
२) **पतिव्रता**; सवासिणी २२०२.
सवे– (स्त्री.) **सवय** १८४, १८१४, २४१८.
सवे– (क्रि.वि.) १) **बरोबर, संगे** ३५, ६४८, २०२१;
२) **बाजूला**; सवा ३३३.
सव्य– (न.) **उजवी बाजू** १७८५, ३६८२.
ससा– (पु.) **एक प्राणी** ६७८; ससीसिंगाची (शशशृंग) ४२८२; अशक्य असणारी गोष्ट.
ससाना– (पु.) **एक पक्षी**; बहिरी ससाणा ६०७.
सहज– (वि.) १) **स्वाभाविकपणे** २६७, ८७२, २३८७; सहजचि ३०९, २८८२; सहजे ३४८; सहजा ४२७; सहजरूपा (न.) ६४६; सहजपूजा – (स्त्री.) **स्वाभाविकपणे होणारी पूजा** ७२१; सहजगुण – (पु.) **उपजतगुण** १०५६, ४२२२; सहजस्थिती – (स्त्री.) **श्रेष्ठ अवस्था** १२९८; सहजसंगम – (पु.) **अनायासे मिळणे** १३५८; सहजस्थिती – (स्त्री.) **श्रेष्ठ अवस्था** १३६६; सहजलीळे – (स्त्री.) **स्वभावतः**
२) **साधेपणा, साधेपणाने**; सहज ३३५;
३) **विनासायास**; सहज ६७२, १८३९; सहजी ७१०, ९४७;
४) **तटस्थपणे**; सहज २०४९.
सहसा– (स्त्री.)(क्रि.वि.) **बहुतकरून** ९८४.
सहस्र– (सं.वि.) **एक हजार** १५३, १५७१, ३०८७; सहस्रा १५३८; सहस्रवरी २९८४; सहस्रनामे – **(विष्णुसहस्रनाम)** ५१३; सहस्रनाम १५८०; सहस्रनामाची – **विष्णुसहस्रनाम** २१०९; सहस्रनाममाळा – **विष्णुसहस्रनाम** २२६७; सहस्रनामाचे – **विष्णुसहस्रनाम** ३४२६; सहस्रपादा – **सहस्र पायांचा** ६४६; सहस्रकरा –**सहस्र हातांचा** ६४६; सहस्रमुखें – **सहस्र मुखांचा** ७००; सहस्रसोळा – **सोळा सहस्र** १११२; सहस्रभुजांच्या – **सहस्र हातांचा** १५५१; सहस्रभुजा – **हजार हातांचा** ३०५४; सहस्रमुखेसी – **हजार जिभांनी** ४२००; सहस्रवदना –**सहस्रमुखांचा शेष** ४३६३.
सहा– (सं.वि.) **एक संख्या**; साही सहा शास्त्रे १५३, १९५; साह – **सहा शास्त्रे** १९१, ६५०.
सहाकारी– (पु.) **सहाय्यक** ६४७.
सहित– (श.अ.) **सह, बरोबर** १९८४.
सही– (वि.) **खरे, योग्य** ६५६.
सहोदर– (पु.) **सख्खे भावंड** ६३४, ४५४५; सहोदरे ४६२, १३१५; सहोदरी ३६२६.
सळ– (पु.) १) **बळ** ६२२; सळे २६०८; सळेबळे– (न.) **बळाने** ३४८२;
२) **मोजमाप**; सळे ११२५, २८१२; सळ १३२०; सळे २६९४; (वेगाने, आवेशाने).
सज्ञान– (वि.) **पुस्तकी पंडित**; सज्ञाने ४०४९; सज्ञाना ४२६४.
सांग– (वि.) १) **समग्र** २८०, १२८९, २२८७;
२) **पूर्णता**; सांग २९५;
३) **यथासांग**; सांग ७३१.
सांगडी– (स्त्री.) **प्रवाहात तरण्याचे एक साधन** ३६९, १३२२; सांगडीचा २६९१.
सांगणे– (क्रि.) **कथन करणे**; सांगतो २०, १९५; सांगावे ३९, २१०४; सांगा ६०, २१५५; सांगो ६३, १५०१; सांगता १०७; सांगे १२६, १३८४; सांगासी ४३७; सांगाल ५१८; सांगतसे ६७८; सांगिजेसे – **सांगावे असे** ७५१; सांगेसे – **सांगेल असे** १२१७; सांगीजो १८०२; सांगत २४६१; सांगायासी २९०५;

सांगईन ३११८; सांगितल्यांविणे १९४६; सांगतसांगता ३५७३.
सांगाती, सांगाते– (क्रि.वि.) **सह, बरोबर**; सांगाती ९९, १०४३, २१६०; सांगाते २०४, ८२४.
सांगाती– (पु.) **सोबती** २३२, १७८७.
सांगातीण– (स्त्री.) **सोबतीण** १५७.
सांज– (स्त्री.) **सायंकाळ**; सांजवरी ४४९५; सांजरात्रीमाजी – **संध्याकाळी व रात्री** ७९०.
सांजा– (पु.) **गव्हाचा खाद्य पदार्थ** ३६, १४९५.
सांडणे– (क्रि.) **सोडणे, टाकणे**; सांडूनि ७; सांडा ८, १३०४; सांडिला ११, १०१८; सांडियेले १६; सांडियेली ३१, २९०५; सांडूया ३८; सांडिता ७९; सांडी ८५, ९७५; सांडावा ९६; सांडावे १०५, १३६७; सांडवले ४२४; सांडवी ४२७; सांडवली ४२८; सांडुनिया ७३७; सांडोनिया १५२५; सांडील १६९७; सांडिली १९४९; सांडवूनि २०५०; सांडे २२२६; संडा २६; संडिसी १९७; संडावे ३४६; संडिती ३७७.
सांडउलंडी– (स्त्री.) १) **सांडलवंड** २४७६; सांडणे-मांडणे – (न.) **निर्मिती व नाश** १२११;
२) **ठेवणे**; सांडा १९८;
३) **झाडणे**; सांडू ५२०;
४) **सोपविणे**; सांडवूनि ८८७;
५) **दूर करणे**; सांडवी १३९८.
सांडवर– (वि.) **संसार सोडलेली स्त्री** २३.
सांडवा– (पु.) **जन्ममरणाची फेरी** २५३७.
सांडा– (वि.) **दुर्जन** ३६२९; सांडे ३७२७.
सांडीमांडी– (स्त्री.) १) **खटाटोप** १०२५, १४२८;
२) **घरसोड**; सांडीमांडी १४, २०९;
३) **मनातून काढून टाकणे**; सांडीमांडी ३४५;
४) **वागणूक**; सांडीमांडीअंगी – **वागणुकीत** २४३१;
५) **कर्मकांड**; सांडीमांडी २४७९.
सांडोवा– (पु.) **नदीवरचा लहान पूल** १२६३, ३८७९.
सांत– (वि.) **सर्व** २५०३.
सांद– (स्त्री.) **आडबाजूला, कोपऱ्यात, अडचणीत**; सांदी ७३, १३३४; सांदीस १५९.
सांदिणे– (क्रि.) **जोडणे**; सांदिता ९५; सांदीजेना २३३९.
सांभाळ– (पु.) **पालनपोषण** ७६४, १०७४, १९७१.
सांभाळणे– (क्रि.) १) **प्रतिपाळ करणे**; सांभाळिली १७; सांभाळी १२५, ७३८, १७५७; सांभाळित १७८; सांभाळावे ६०६, २३२२; सांभाळिल ७२२; सांभाळिले ८५३; सांभाळे ८८७; सांभाळिता १०००; सांभाळितो १३७९; सांभाळिलो १५११; सांभाळावी १८४१; (वा.प्र.) **सांभाळ न धरणे** – तोल न सांभाळणे २२११;
२) **अनुसरणे**; सांभाळी १९२;
३) **तोल सावरणे**; सांभाळुनि ३९२.
साई– (स्त्री.) १) **आश्रय** ६१४;
२) **सावली**; साई २८६६.
साउली– (स्त्री.) **छाया** ४५१, २३४१, ४१८०.
साउले– (न.) **वस्त्र** १५९२; साउली ३९४; साउलीं ३९४.
साकडे– (न.) **संकट** ६२०, १३४४, २२२०; साकडीं ९१८, १७६८.
साकर, साखर– (स्त्री.) **साखर**; साकर २९०, २२६९, ३८७१; साकरे २५५; साकरेचे ५७३, २४११; साकरेची ९२०; साकरा १७३२; साकरेपासुनी ५७७; साकरमांडा – (पु.) **खाद्य पदार्थ** १८००; साखर ३६, १०७; साखरेसि १०७; साखरेचा १२८२.
साकळी– (स्त्री.) **लोखंडाची साखळी** ३९३७.
साकार– (वि.) **मूर्त, रूपधारी** २६१, १८३४.
साकारणे– (क्रि.) **मूर्त होणे**; साकारले १५७५.
साखळणे– (क्रि.) **बांधणे**; साखळिलो ३३०८.
सागर– (पु.) **समुद्र** ३६९, १४७३, २४५२; सागरीं ७२९, १२९९; सागरा ९१०; सागरू १०२३; सागरे १४४७.
सागळ– (स्त्री.) **कातड्याची पिशवी**; सागळा १८७८.
साच– (वि.) **सत्य, खरे** ७०, ६८६, १७७३; साचे ७१, १२९३, १६७१; साचा ७१, ४७८, १२०३; साचभावे – (पु.) **खऱ्या प्रेमाने** ५२०.
साचणे– (क्रि.) १) **साठणे**; साचूनि ८४४; साचुनी ११४५; साचत १३३९; साचले १७५८; साचवुनि ३४६०; साचिले ४१०७;
२) **साठविणे**; साची ३६२२; साचवण्या ३८१९.
साचपण– (भा.ना.) **खरेपणा** ९९, १७५७; साचपणा ३४१८.
साचवणी– (स्त्री.) **साठवण** ४४७४.
साचार– (वि.) १) **खरे** ६०, १३३२, १५३२;
२) **मूर्तिमंत, प्रत्यक्ष**; साचार २६९९.
साजणी– (स्त्री.) **सखी, मैत्रीण** १५७, १५६८.
साजणे– (क्रि.) **शोभणे**; साजे ५३०, २३५०; साजत ७१७; साजती १७२०; साजेना ४००१.
साजिरे– (वि.) **सुंदर, शोभिवंत** १, १०२९, ३६८८;

साजिरी ४४५, ८८४; साजिऱ्या १५८०; साजिरा १५८१; साजिरेची ४२७१.

साट– (स्त्री.) **बाब** ९६७.

साटवण, साठवण– (स्त्री.) **संचय**; साठवण ३४२, २१९७; साठवण २८४७.

साटविणे, साठविणे– (क्रि.) **एकत्रित करणे, मनात ठेवणे**; साटविले ३३७, ११२५; साटविला ७१३, १५८४; साटवू ८४९; साटवावया ११४७; साटवावे १२६७; साटवावा १४८६; साटवीन १५४७; साटवले १६६७; साटिता १७००; साटवल्या १९७८; साटवला २०३४; साठविले २३६९; साठवल्या २४७७.

साटा– (पु.) **साठा** २४३, ५६८; साटे २८७; साट ११४६; साटेकरी २११७.

साटी– (स्त्री.) १) **धडपड** १०६३, १६६१;
(वा.प्र.) **साटी करणे** – सोडून देणे;
२) **त्याग**; साटी २२६७.

साटे– (न.) **देवाणघेवाण** ३४२५.

साटोवाटी– (स्त्री.) **देवघेव, मोबदला** २२६२, ३०८०.

साठ – (सं.वि.) **एक संख्या** २०३७; साठी २५००; साटां ४३१६.

साडी– (स्त्री.) **लुगडे** ३९४, ४२४५.

साडेदहा– (सं.वि.) **एक संख्या** ३६.

सात– (सं.वि.) १) **एक संख्या** ३९१, ३०८५; सातां १३०, ४०८;
२) **शरीरातील सात धातू, रस, रक्त, मांस, मेद, अस्थि, मज्जा, व शुक्र**; सात १५१; सातदी – (न.) **सात दिवस** ३६; सातांपाचां – (सं.वि.) **अनेकवार** ३५६३; सातापाचांचे – (सं.वि.) **सप्तधातू, पंचमहाभूते** १४१५; साता दिवसांचा (सं.वि.) ४३३८.

सातु– (पु.) **एक धान्य** ४५४.

सातें– (पु.) **बाजार** ९२, ३७७६; सांते ३२८९.

सात्विक– (वि.) **सद्गुणी** ३४; सात्विकाचे १८९०.

साद– (स्त्री.) **हाक** ३८०.

सादर– (वि.) १) **तयार, सिद्ध** ८२, १७१८, ३६१९; सादरचि ७५; सादरा ३७७;
२) **आदरपूर्वक**; सादर ४९४, १३३०; सादरे २०१८;
३) **पुढे ठेवणे**; सादर ९५३.

सादावणे– (क्रि.) **हाक मारणे**; सादवीत ७४१; सादावीत १०४४; सादाविले १७४८; सादावितो २००९; सादविती २७५६.

साध– (न.) **साध्य** ५७९.

साधक– (वि.) **परमार्थाची साधना करणारा**; साधकां १८९, १५७७, २९२८.

साधणे– (क्रि.) १) **मिळविणे, प्राप्त करणे**; साधिले १४, १६९६; साधाव्या ४५; साधिली १११; साधे १११; साधिला ३७६; साधी ५५५, १७२५; साधील ५७५; साधियेला ६४४; साधती ६४५; साधले ६६०; साधियेली १२८९; साधावी १४८६; साधावा १८८९; साधाया २०३९;
२) **मागणे**; साधावया १२७;
३) **नियंत्रण ठेवणे**; साधुनिया २३२५.

साधन– (न.) १) **उपासना प्रकार** ६११, १५२३; साधने ९६, १०१०; साधनांचे १२४७; साधनाची ९१७; साधनसिंधु (पु.) ६२७; साधनसंपत्ति – (स्त्री.) **साधनरूप संपत्ती** १८३३; साधनसंकटी – (न.) **योगमार्गाचे संकट** ४०१५;
२) **योगसाधन**; साधनाच्या ७८२;
३) **प्राणिमात्र**; साधने २००२;

साधु– (वि.) **सत्पुरुष** २५८, ५२३; साधूच्या ३०६६; साधुसंत (न.) ३३०, १५९९; साधुदर्शन (न.) ३४५; साधुसंता (न.) ६७२; साधुसंगे (पु.) ११२३; साधुजन (न.) १२९३; साधुसंतांच्या (न.) ३०७५.

साध्य– (वि.) **शक्य** २९८, १८५३.

सान– (वि.) **लहान** २११; साने ६४७; साना १८७९, २४८०; सानाथोर (वि.) ३९६१.

सानुकूळ (वि.) **अनुकूल** ९३७, २८२२.

साप– (पु.) **सर्प** २४०२; सापें १९८०; सापा ३५४२.

सापडणे– (क्रि.) १) **मिळणे, प्राप्त होणे**; सापडले १३९, १४७०; सापडावया १७०; सापडला २७४; सापडता ३८८; सांपडवुनी ४०८; सांपडो ४२२; सांपडे ६६४; सापडलो १७७९; सांपडवू २२७५; सांपडेना २३५०;
२) **पकडणे**; सांपडविले ३६८.

सापळा– (पु.) **उंदीर पकडण्याचा पिंजरा** २५८०.

साबडा– (वि.) **भोळाभाबडा** १५२०.

साबण– (पु.) **साबण** ७६५; साबणी १७२३.

सामग्री– (स्त्री.) **साधने** २६९, १०४०; सामोग्री ९३२; सामुग्री ३१५२; सामुगरी ४४३३.

सामरस्य– (न.) **एकरूपता**; सामरस्यें ४३३०.

सामर्थ्य– (न.) **शक्ती** १८७७, ३०९२; सामर्थ्याचे २३१५; सामर्थ्य २६२४.

सामा– (पु.) **माल, सामान** ८६.

सामान्य– (वि.) १) **कमी प्रतीचे** १२५, २३५५;
२) **सर्वसाधारण लोक**; सामान्यां १८८८.

सामावणे– (क्रि.) **मिसळून टाकणे**; समाये १५६; समावे २६२; सामावले ८२६, १४७४; सामावेसी १२९९; सामावली १५८०; सामावे ३७९५.

सामोरे– (क्रि.वि.) **समोर** ३८८, २५४४; सामोरी ३९४; सामोरा ४२८, २६२३;
२) **पुढे**; सामोरा ४३३.

साम्य– (न.) **सारखेपणा** ३७४३;
(वा.प्र.) **साम्या येणे** – एका पातळीवर येणे ८२४, १५०८.

साय– (स्त्री.) **दुधावरील साय** ११४८.

साया– (स्त्री.) **मार्ग** ४५४१.

सायास– (पु.) **परिश्रम, अभ्यास** ६१, १०२८, २९२५; सायासाचे १७, १५१४; सायासांनी ६०; सायासीं १९४, ६५१; सायासे ३०७, १४९०; सायासाची ३७६.

सायुज्यता– (स्त्री.) **सर्वश्रेष्ठ मुक्ती** ७७४, ३४०७.

सारंगधरू– (वि.ना.) **शार्ङ्ग नावाचे धनुष्य धारण करणारा** १५३; सारंगधरा – (स्त्री.) **विष्णू** ४४५.

सार– (न.) १) **महत्वाचा भाग, गाभा** ६७, ८२९, १७३५; साराचे ५९७;
२) **सर्वश्रेष्ठ**; सार २०४७;
३) **शुद्ध**; सार २४००;
४) **पाखडलेले धान्य**; सार १५८; सारमूळ –(न.) **मुख्य आशय** २६६७.

सारजा– (वि.ना.) **शारदा** ४४५८.

सारणे– (क्रि.) १) **दूर करणे, दूर ठेवणे**; सारिता ६५, ३८०; सारूनि १४७, १०४२; सारोनि १५९; सारी २४४; सारिली ४१५; सारावे ५९४; सारिले ८९८; सारूं ९४१; सारावा ९८६; सारूनिया ११०२; सारीन १६४९; सारावी २०९०; सारियेले २१६१; सारील २३३९; सारितील ३१२७;
२) **संपविणे**; सारा २०१; सारिता २००८; सारावी २८०४;
३) **अंगावर घालणे**; सारिले ४९७;
४) **व्यतीत करणे**; सारीतस १०१८.

सारथी– (पु.) **रथ चालविणारा** ६५२, २८२०.

सारथ्य– (पु.) **रथ चालविणे** ४३४३.

सारवणे– (क्रि.) **शेणाने जमीन स्वच्छ करणे**; सारविले २०९५, २५९६.

सारस – (पु.) **एक पक्षी** १८२०.

सारसुबी– **ग्रहण करणे** १७२४; (साखसुबी सारवी).

सारा– (वि.) १) **सर्व** १५०७;
२) **जमिनीचा सरकारी कर** १२७, ११४९;

सारासारी– (स्त्री.) **अन्य हालचाल** २५८७.

सारिखे– (क्रि.वि.) **सारखे, समान**; सारिखी ३०९; सारिखिया ५६०; सारिख्या २०४७; सारिखे १४५, २३६५; सारिखेचि ९८९; सारिके २४७४; सारिकेचि ४१४१.

सारीपाट– (पु.) **सोंगट्यांचा खेळ** ३०७.

सारे – (क्रि.वि.) **सर्व** १५३; सारीं ३००.

सार्थक– (न.) **साफल्य, समाधान** २७८८, ४४३०.

सार्वभौमराज्य– (न.) **एकछत्री राज्य** ५८२.

साल– (न.) **वर्ष**; साली १२७; सालझाड्यापाशी – **वर्षाअखेरीचा हिशोब** २४०९.

साला– (पु.) **शिवीसारखा वापर**; साल्याचा १३८.

सालोमालो– (वि.ना.) **तुकारामकालीन ढोंगी व्यक्ती** २३७२.

साव– (पु.) **संभावित, सज्जन** १०८९, २०१०.

सावकाश– (क्रि.वि.) **हळूहळू** २४३३, २६४८; सावकाशे २०८, २२३८; सावकाशी २५९५; सावकास ८१४; सावकासे २०१८.

सावचित– (वि.) **सावध** ३३६, ३४१; सावचित्त ४९३, ४०४७.

सावज– (न.) **जनावर**; सावजे २०९, ४१८७; सावजांनी २३६१.

सावडणे– (क्रि.) १) **संपविणे**; सावडी १५८;
२) **स्वच्छ करणे**; सावडीतो ४२९६.

सांवता– (वि.ना.) **एक संत, सांवता माळी** १५६८; सांवत्यास २८२०.

सावध– (वि.) **जागृत** ३३, १३३२, २०३७.

सावधान– (वि.) १) **तयार, सिद्ध** ७५, १३६९;
२) **एकाग्र**; सावधान ९८०.

सावया– (पु.) **साह्य करणारा** ४४४७.

सावरणे– (क्रि.) १) **काळजीने सांभाळणे**; सावरूनि १५०; सावरोनि १५८; सावरावा ३७८; सावरू १६७०; सावरी २३५५; सावरिले २९२२;
२) **सजविणे**; सावरिली ४९३.

सावले– (न.) **वस्त्र, लुगडे** ५६, ४४७७.

सांवळा– (वि.) **श्यामवर्णाचा**; सांवळे ६, १११२, २४६०; सांवळा ६, १५८१, ३१०७; सांवळी १५६, ७०४; सांवळेसा २३९; सांवळिये ४१३; सांवळ्या ६१६. ४३३३ सुंदर सांवळा

सावाधावा– (पु.) (ईश्वराने) धावून येणे ८५३, १८३६.
सावित्री– (वि.ना.) एक पौराणिक स्त्री; सावित्रीचे २१६८.
साष्टांग– (वि.) अष्ट अंगांसह केलेला नमस्कार १५७९, २१८९.
सासरा– (पु.) मुलाचे वा सुनेचे वडील ३९५.
सांसी– (श.अ.) साठी २३५३.
सासुरवास– (पु.) छळ ६१४, ३१६८.
सासुरवासी– (स्त्री.) छळ ३१६८.
सासुरवासिनी– (वि.) विवाह झाल्यावर नवऱ्याघरी आलेली मुलगी १९, ३८९.
सासुरे– (न.) सासर १२, २०४८; सासुरिया २३; सासुऱ्यासी २६६; सासुरा १५३७.
सासू– (स्त्री.) नवरदेवाची किंवा सुनेची आई ३९५; सासुसाटी ९९१; सासुबाई (स्त्री.) ४२१९; सासुसुना (स्त्री.) ३७८, १६२८.
साहाकारी – (पु.) सहाय्यक १५७६; साकाहारी १६२८, सहाकारी २७९५.
साहणे– (क्रि.) १) सहन करणे, सोसणे; साहती ६०, ३८४; साहे १०९, १६३६, १९२२; साहवे १४८; साहावे १६८, १७१६; साहाती ४१८; साहू ४६२; साहोनि ५४४; साहील ८०४; साहेंचि ९१४; साहोनिया १४२७; साहिली १९४४; साहिलिया २२०७; साहो २२४५; साहतोसि २२५०; साहताचि २२७६;
२) साह्य करणे; साहे ७४२;
३) नियंत्रण करणे; साहोनि १२१०, १६७९;
(वा.प्र.) साहो जाणे – समजणे ५९५.
साहवणे– (क्रि.) सहन करणे; साहावली १७२३; साहावेना ३०८९.
साहा– (सं.वि.) १) एक संख्या; साही १०११; सा १६१२;
२) सहाशास्त्रे; साही २०१३; साहीशास्त्रां ३१०७.
साहे– (न.) मदत, साहाय्य ६६, १८४९, ३०८७; साहेसखा – (पु.) मदत करणारा २९४४.
साहेब– (पु.) अधिकारी, स्वामी; साहेबाचे ४५९.
साह्य– (न.) मदत २३१, १५५७, २०८९; साह्ये १३१४; साह्यभूत १७८६.
साळंकृत– (वि.) अलंकारांनी सजविलेली २६८.
साळी– (स्त्री.) एक जात ५८४.
साळुंकी– (स्त्री.) एक पक्षी २९५०.
साळेढाळे– (वि.) मोकळे ३६८५.

साक्ष– (स्त्री.) प्रत्यक्ष पाहणारा ५५८, १९५२; साक्षभूत (वि.) ११२६, २११५.
साक्षत्व– (भा.ना.) प्रत्यक्ष पाहणे; साक्षत्वेसी १३०९; साक्षत्वे १३९१.
साक्षात्कार– (पु.) परमेश्वर दर्शनाचा अनुभव ४३५४.
साक्षित्व– (भा.ना.) पाहणे; साक्षित्वसी ८४३.
साक्षी– (वि.) प्रत्यक्ष पाहणारा २८१, १४१६, २५५४; साक्षीसी ५५८; साक्षीचे ९६३; साक्षीने १६७७; साक्षीचे २१८७; साक्षीचिया ३४२५; साक्षीविण ३७५६.
साक्षेप– (पु.) १) दक्षता, जागरूकता; साक्षेपे २००८, २९००;
२) आग्रह; साक्षेपे ४१६४.
सिंग– (न.) १) जनावराचे शिंग ११६;
२) एक वाद्य; सिंगे १४८.
सिंचणे– (क्रि.) शिंपडणे; सिंचा ३६६७; सिंचावे ३६९०.
सिंचन– (न.) शिंपडणे २०२८.
सिंचवणी– (स्त्री.) तीर्थ ३६६७.
सिंतोडणे– (क्रि.) थेंब उडणे; सिंतोडिती ४५१६.
सिंतोडा– (पु.) थेंब;
(वा.प्र.) सिंतोडा घेणे – पवित्र होणे ८०.
सिंधु– (पु.) सागर १०२०, १६१३, २७८३; सिंधूच्या १२८३; सिंधुपाशी ४३७१; सिंधुजळ (न.) १५४४; सिंधुभेटी (स्त्री.) ३१३२.
सिंपणे– (क्रि.) झाडांना पाणी घालणे; सिंपिले २८८६.
सिंपि– (वि.) शिवणकाम करणारा; सिंपियाचा १९०.
सिंह– (पु.) एक पशू; सिंहाचे २५१२; सिंहापुढे ४४८१.
सिंहस्थपर्वणी– (स्त्री.) बारा वर्षांनी येणारा पर्वकाळ २८७०.
सिंहासन– (न.) राजांचे आसन ४७५; सिंहासनी ४७७, १६०८.
सिका– (पु.) १) मुद्रा, ठसा ६९२, ६९४; सिक्का १८६०, ३८७५; सिक्याचा ३१६०; शिका ५१९;
२) मुद्रांकित नाणे; सिका २९१९.
सिजणे– (क्रि.) शिजणे; सिजले २७३५; सिजता ३४५६; सिजल्यावरी ३५९७; सिजेवरी २४००; शिजलिया २८७६; शिजल्यापरी ३२२१.
सिदोरी– (स्त्री.) १) खाद्यपदार्थांचे गाठोडे २०५,

५८९, १०४४; सिदोऱ्या १४७; सिदोरिया ४३८५;
२) पारमार्थिक विचार; सिदोरी १४४.
सिधा– (पु.) शिधा, स्वयंपाकासाठी घेतलेले धान्य ४४७७.
सिद्ध– (वि.) साधू, योगी १५६, २०५०, १५७७; सिद्धपंथे (पु.) ४२५; सिद्धओळीची – (स्त्री.) सिद्धांचा मार्ग ४२६; सिद्धलक्षणे (न.) २३१२; सिद्धाच्यानिपंथे – (पु.) ज्ञानी लोकांचा मार्ग ६०९; सिद्धसाधकांची – (न.) ज्ञानी लोकांची व भक्तांची १११०; सिद्धपंथ – (पु.) भक्तिपंथ १७८७.
सिद्ध– (क्रि.वि.) १) तयार १५७, १०४०, १६०२;
२) प्रचीती; सिद्ध १७९५.
सिद्धांत– (पु.) निष्कर्ष ४०६९; सिद्धांताच्या १०६३.
सिद्धी– (स्त्री.) १) पूर्तता २७८, १२२३, २७१३; सिद्धींचा ३३१; सिद्धीचे ६११;
(वा.प्र.) सिद्धि पावणे – पूर्तता होणे ६३६; सिद्धि जाणे – पूर्तता होणे ३०६८;
२) मनोरथ पुरविणाऱ्या देवता; सिद्धी ५३१, २०४६, ३३३१; सिद्धीला २९६; सिद्धीचा (अष्टमहासिद्धींचा) ३४५८.
सिद्धेश्वर– (वि.ना.) शंकर ७८९.
सिरजोर– (वि.) शिरजोर, दंडेलशाही करणारा ३९१.
सिलंगण– (न.) सीमोल्लंघन; सिलंगणीचे ४१९५.
सिले– (न.) हत्यार ७८१.
सिलेटोप– (पु.) शिरस्त्राण ४३४७.
सिवणे– (क्रि.) स्पर्श करणे; सिवे ५५.
सिवार– (न.) शेराचे झाड ६०.
सींग– (स्त्री.) भरून ओसंडणे ३५५५; सिंगेसी ११२४; सिगे १४७४; सिगेवरी १४७५.
सीड– (न.) जहाजावरील कापडी पडदा १५३९.
सीतबुंद– (पु.) कणभर ४०४७.
सीतरणे– (क्रि.) फसणे; सीतरिली १८४१.
सीता– (वि.ना.) रामपत्नी ३३९, ११०३; सीते ४१९; सीताशुद्धी – (स्त्री.) सीतेचा शोध २८४.
सीतापती– (वि.) राम ११०८.
सीमा– (स्त्री.) १) मर्यादा, हक्क ५१, ४२८;
२) पराकाष्ठा; सीमा १९४, २३९०.
(वा.प्र.) सीमा सांडणे – मर्यादेचे उल्लंघन करणे १९९४;
सीस– (न.) डोके, शिर २५; सीसा २२४५; सीसफुल – (न.) डोक्यातील एक सुवर्णाचा अलंकार २२०२.

सीसे– (न.) एक धातू, कथील ३१९८.
सुंदर– (वि.) १) रूपवान २, ८८४, २७८३; सुंदरा ३११४; सुंदरी ४१७९;
२) योग्य; सुंदर १९५.
सुइण– (स्त्री.) प्रसुतीची कामे करणारी स्त्री; सुइणी-पुढे २३७५.
सुकणे– (क्रि.) वाळणे, कोमेजणे; सुकलिया २६०५; सुकल्या – कोरड्या, शुष्क ३८३६.
सुकाळ– (वि.) १) विपुलता ३३१, १७३५, ३७९७;
२) उत्तमकाळ; सुकाळ ५९२;
३) उत्तम विचार करणाऱ्यांच्या काळात सुकाळ २८०१.
सुकृत– (न.) पूर्वपुण्य ३७५५; सुकृताचा २४५, ३४५०; सुकृताचे २५०५; सुकृते २८८३.
सुख– (न.) आनंद, समाधान २, ८८, २९०९; सुखाचे ४, ६; सुखे २२, २६१, १४४८; सुखा ८७, १४९१; सुखाचिया १९७३, २००९; सुखाचीच ४१८०; सुखदुःखाचे (न.) ४७; सुखसोहळा (पु.) १८९, ४५८०; सुखरूप (न.) ३४४; सुखमय (वि.) ३७३; सुखगती (स्त्री.) ४३७; सुखसेज (स्त्री.) ४६९; सुखसंपन्नता – (स्त्री.) ऐश्वर्य ६१५; सुखसंपत्ती-राज्यचाड – (स्त्री.) सुखाची, संपत्तीची व राज्याची इच्छा ६२०; सुखसागर (पु.) ६४२; सुखगोष्टी (स्त्री.) १०२२; सुखसमाधी (स्त्री.) १०९६; सुखधणी – (स्त्री.) सुखाची इच्छा २०२८; सुखरासी (स्त्री.) २०९९; सुखसमारंभे– (पु.) सुखाने व समारंभाने २१५३; सुखलाभ– (पु.) सुखाची प्राप्ती २८८८; सुखमान– (न.) सुख ३२५७; सुखचर्चा – (स्त्री.) सुखगोष्टी ३४६४; सुखनिद्रा (स्त्री.) ४०००; सुखवासी – (वि.) सुखात रमणारा ४२२३; सुखलेश (पु.) अल्पसुख ४५२८; सुखफळे – (न.) सुख ४५७७;
(वा.प्र.) सुख धरणे – सुख मानणे ६५२.
सुखावणे– (क्रि.) सुखी होणे; सुखावे २६५; सुखावले, ९३४; सुखावला १०३९; सुखावोनि ३०३९.
सुगंध– (पु.) सुवास १७२५, ३०६७; सुगंधा ४९३; सुगंधाची १५१९; सुगंधरस – (पु.) रुचकर ६६१.
सुगरणबाई– (स्त्री.) उत्तम स्वयंपाक करणारी ३८३९.
सुगी– (स्त्री.) हंगाम;
(वा.प्र.) सुगी येणे – भरपूर पीक येणे ११४९.
सुचणे– (क्रि.) मनात येणे; सुचले ८६०; सुचावा ९५१; सुचा – (वि.) थोडा, अल्प ३५६६; सुचे

१९७४.

सुचित– (न.) चांगले मन १६०.

सुजाण– (वि.) जाणता, ज्ञानी ६६४; सुजाणा ६३७.

सुजात– (वि.) चांगल्या जातीचा १५६५.

सुजाती– (स्त्री.) चांगली जात २६६५.

सुटका– (स्त्री.) मुक्तता ३३४४.

सुटणे– (क्रि.) १) मुक्त होणे; सुटिजे ९१; सुटे १४०, १४९०, २२५०; सुटली ८८१; सुटायाचा १११५; सुटती १६१६; सुटसी २४२८;
२) निर्माण होणे, उत्पन्न होणे; सुटती १८९;
३) संपणे; सुटो ९६९.

सुटिका– (स्त्री.) मुक्तता २७३९.

सुटी– (स्त्री.) १) मुक्तता ३४२९;
२) दूर करणे; सुटी ४१३.

सुडुका– (पु.) फाटके जुने वस्त्र; सुडके ६०, २९५५.

सुत– (पु.) मुलगा १७५७, ४३६५.

सुतक– (न.) अशौच २६६९.

सुतकाळा– (वि.) सुतकी ४३२१.

सुतकी– (वि.) १) अशौचात असलेला २३३६, २६३६;
२) वाईट विचाराचा; सुतकीया १३४५.

सुतणे– (क्रि.) झोपणे; सुतलो ४०६.

सुतवणे– (क्रि.) गुंडाळणे २६८७.

सुता– (स्त्री.) कन्या, मुलगी १७२०.

सुताळ– (पु.) उत्तम ताल; सुताळी ४२०.

सुती– (स्त्री.) लोभ, आसक्ती १२०७, १९८३.

सुतुतू– (पु.) एक खेळ १७१.

सुदणे– (क्रि.) घालणे; सुदले ४३१३.

सुदर्शन– (न.) विष्णूच्या हातातील चक्र ३३२, १५७१, २३८५; सुदर्शनावरी ३१७६, ४२०५.

सुदामदेव– (वि.ना.) कृष्णाचा मित्र २९६; सुदाम्याचे २८२०; सुदामा २९८३.

सुदीनसुवेळ– (पु.) चांगला दिवस आणि वेळ; सुदीनसुवेळी ४३८५.

सुदे– (वि.) १) शुद्ध ८३५;
२) सरळ; सुदे २४२४; सुद्या २४२४.

सुधारस– (पु.) विठ्ठलनामरस २७३४.

सुना, सुनी, सुने– (न.) कुत्रे; सुना २४६, २१२८; सुन्याचे २७०; सुनी १३८९; सुनियासी ३४१७; सुने ३३९, १०५०, ३२८०.

सुनाट– (पु.) १) शांत १०८८;
२) एकाकी; सुनाट ३३९;
३) वेगाने; सुनाट १७६०.

सुनीळ– (वि.) निळसर ४१५९.

सुने– (वि.) छिद्रान्वेषी १९७९.

सुपंथ– (पु.) चांगला मार्ग ४५०, २३१६, ३४६८.

सुपती– (स्त्री.) गादी ३६, १२८७, ३११५.

सुपात्र– (वि.) योग्य; सुपात्री ४३२.

सुपुत्र– (वि.) गुणी मुलगा; सुपुत्रालागी ४३६५.

सुफल– (वि.) सफळ २५०५; मनोरथ पूर्ती.

सुभट– (वि.) शूर योद्धा; सुभटा २८३.

सुमंत– (वि.) अष्टप्रधानांपैकी एक १८९०.

सुमन– (न.) फूल १८९८; सुमने १३५१; सुमनयाति – फुलांच्या जाती ४९३; सुमनमाळा ६६४.

सुरंग– (वि.) १) लाल ५०४;
२) सुंदर; सुरंग ७५७, ३२६८.

सुर – (पु.) देव १५७५; सुरां २८४, ३०९८; सुरवर – (न.) देवश्रेष्ठ १४८, ११२६; सुरवरांचे १४८; सुरवरां १४७३, १५७६.

सुरकवडी– (स्त्री.) एक खेळ १०८२.

सुरकाडी– (पु.) पाण्यात खेळायचा एक खेळ ३९४.

सुरण– (न.) एक कंदभाजी ९८.

सुरदास– (वि.ना.) एक हिंदी संत १५६८.

सुरनिस– (पु.) राजमुद्रा उमटविणारा अधिकारी १८९०.

सुरवाडिकपण– (भा.ना.) सुखरूपता; सुरवाडिकपणे २५२२.

सुरा– (स्त्री.) मद्य; सुरारस ११४६; सुरापान २८९६.

सुराणी– (स्त्री.) आवड; सुराणीची ३५०१.

सुरी– (स्त्री.) एक शस्त्र १७८६, २९११.

सुरेख– (वि.) सुंदर १५७७.

सुऱ्या– (वि.ना.) सूर्य; सुऱ्यापाटिलाचा – सूर्याच्या रूपातील पाटील १५५.

सुलभ– (वि.) सोपे ३१५, १०३६, २१२६; सुलभचि १५४४; सुलभा १६९८.

सुलाखताई– (स्त्री.) सोन्याला वा चांदीला छिद्र पाडून त्याचा कस पाहणे ३६१२.

सुवेळ– (स्त्री.) शुभवेळ ४४६.

सुशोभ्य– (वि.) शोभिवंत २६३२.

सुषुप्ति– (स्त्री.) जागृती व स्वप्न यांच्याहून भिन्न, गाढ झोपेची अवस्था २७१८.

सुष्ट– (वि.) सज्जन ४४४९.

सुसर– (स्त्री.) एक जलचर प्राणी २०३०.

सुस्वर– (पु.) गोड गायन ३२, २४२३; सुस्वरे ५००, २४८७.

सुहृद– (वि.) मित्र, १३३३; सुहृदी ३०८७; सुहृदजन (न.) ४०३४.

सूचना– (स्त्री.) मार्गदर्शन ८२३.

सूत– (न.) १) रेशीम ५०, ५८३; सुते १००३; (दोरा.)
२) हीन जातीचा; सूत २५७.

सूत्र– (पु.) मुलगा २४८६.

सूत्र– (न.) १) कमीतकमी शब्दात सांगितलेला आशय ६९४; सूत्राचे ४५०३;
२) धागा; सूत्र ८२५, १७३९;
३) वात्सल्यभाव; सूत्रे १३२९;
४) दैवी संकेत; सूत्र १८८६; सूत्रदोरी – (स्त्री.) अधिकार ६९४;
५) प्रेमसूत्र २५२९, ३३५६; सूत्रधारी – (वि.) जगाचा चालक २०४९, २९२३;
६) खेळ करणारा २९४७, ४४१४.

सूत्र्या– (पु.) सूत्रधार ३२३०.

सून– (स्त्री.) मुलाची पत्नी ९९१, ४२१९; सुनांसि ३९१; सुना २३६७; सुनमुखीचे (न.) ४२१९.

सूप– (न.) धान्य स्वच्छ करण्याचे साधन; सुपीं १५९; सुपें ४२७६.

सूर्य– (वि.ना.) १) एक देवता ६, ९२५; सूर्याचिया ३७४७;
२) सूर्यलोक; सूर्य १७६; सूर्यकोटीस – (पु.) सूर्याचे अनंत तेज ६७२; सूर्यविकासिनी – (वि.) कमळ १६२१; सूर्यबिंबी (न.) ४३४५.

सूक्ष्म– (वि.) लहान; सूक्षम १७७८; सूक्ष्मस्थूळा – (न.) लहान मोठे ६९७.

सृष्टी– (स्त्री.) जग ६७४, १५९७, ४३०३.

सेंट– (न.) शस्प; सेंटावरी २०८५.

सेंद– (न.) सेंदाड, एक फळ ३३३३; सेंदे ४३०३.

सेंदर– (पु.) शेंदूर; सेंदराचे २५६; सेंदरी ६२१; सेंदुर ७९७; सेंदुरविलेपने – (न.) शेंदूर फासणे ६१०.

सेंबडे– (वि.) शेंबूड असणारे ४४४५.

से – (सं.वि.) शंभर १५५.

से – (श.अ.) असे ३११.

सेकी– (क्रि.वि.) शेवटी १२०३, १८५७; सेखी १३३३, ४३२५.

सेज– पाहा शेज.

सेट– (वि.) १) सावकार, शेठ; सेटे १०९०; सेट्या ४०२२;
२) जाणता; सेटी १५६४.

सेत– (न.) शेत ८१, १८९२; सेता ११२०; सेताचा १९८१; सेती २०८६; सेताते ३११५; सेतें ४३२१.

सेना न्हावी– (वि.ना.) एक संत ४२९९.

सेनापति– (वि.) सैन्याचा प्रमुख १८९०.

सेल– (पु.) उत्तम भाग २०१, ४५९४.

सेलडेरा– (पु.) मुलांचा एक खेळ ३०८१.

सेलारी– (स्त्री.) शालू ४२४५.

सेवक– (पु.) नोकर, चाकर ३७३, ११३०, १३७८; सेवका १२५, १५४२, २९२५; सेवकाच्या ६५२; सेवकांचा १०१६; सेवके १६८५.

सेवणे– (क्रि.) १) खाणे, सेवन करणे; सेवूं ३८, ८७१, १७१६; सेवी २५५; सेविती ३४४; सेविता ४५१; सेवावा ६४९; सेवितील ९०४; सेविले १३३३; सेविलिया १५२५; सेवीन १६६८; सेविती २०३३; सेवावया २३६९; सेवावे २८८२; सेवीतसे ३१३३;
२) पत्करणे; सेववे ७२४;
३) राहणे; सेविले २३१४; सेववावी २६९२;
४) नमस्कार करणे; सेवावे ३०६४.

सेवन– (न.) आस्वाद, उपभोग, खाणे ३१६, ८४७, १६६४; सेवनीं १४००; सेवने २०७६; सेवनाते २७३५.

सेवा– (स्त्री.) १) सेवा, उपासना ३४, ७०५, १६४३; सेवे ५७; सेवेचे ३७४; सेवेंसि ४९९; सेवेमधी ४८२; सेवेलागी ४९३; सेवासुखे – (न.) सेवेच्या आनंदाने १८; सेवाऋणी – (वि.) सेवेने बद्ध झालेला ४४, ३५८७; सेवाभक्तिहीन – (वि.) सेवाभक्ती नसणारा ७४, ३७३१; सेवादान – (न.) सेवारूपाने दान ६४९, २७२०; सेवाहीन – (वि.) सेवा न करणारा १०३०; सेवाधने – (न.) सेवारूपी धनाने २५७४; सेवाचोर – (वि.) मनापासून सेवा न करणारा २८७२; सेवाभक्तिचिया – (स्त्री.) सेवाभक्तीच्या ४५२१; (वा.प्र.) सेवा मोडणे – सेवा निष्फळ ठरणे ३१२०;
२) पालन पोषण; सेवा ६०, २७९;
३) भोग, उपभोग; सेवा ६९.

सेविता– (वि.) सेवन करणारा ४५१; सेवित्या.

सेव्य– (न.) सेवा करण्यास योग्य १३९५; सेव्यसेवकता – (स्त्री.) स्वामिसेवा ३७५७.

सैन्य– (न.) समूह, समुदाय ८६; सैन्यलोक (पु.) ४५०५.

सैरा– (वि.) स्वैर २२४, १४९२; सैरै २७७९; सइरवचना – (न.) अनिर्बंध बोलणे ३७१२.

सैराट– (वि.) स्वैर ३८५, ४२३; सइराट ३०५८.

सोंग– (न.) **आविर्भाव, बाह्यवेष** ४१, १०८१, २२१८; सोंगे १९२, १५१६; सोंगाच्या १२१४; सोंगसंपादणी – (स्त्री.) **घेतलेल्या वेषाची बतावणी** २९९, २४०८; सोंग संपादणे – **सोंगाची पूर्तता करणे** ८६६, १६९८.

सोंगटी– (स्त्री.) **सोंगट्याचा खेळ** ४२९६.

सोंड– (स्त्री.) **हत्तीची सोंड** ७९७.

सोकणे– (क्रि.) **चटक लागणे**; सोकलो १८०; सोकला १८३; सोकले ३६४९; सोकवितो १८३; सोकावला ४०८.

सोकरणे– (क्रि.) **रक्षण करणे, सांभाळणे**; सोकरी ११४९, ३६८०; सोकरिलियावीण १२०७.

सोकरा– (पु.) १) **मुलगा** ४०५;
२) **रक्षणकर्ता**; सोकरी ११४८.

सोगा– (पु.) **नेसलेल्या धोतराचा पुढच्या निऱ्यांचा लोंबता भाग**; सोगया ३९१.

सोज्वळ– (वि.) १) **सरळ मनाचा** ३५७, १५२८; सोज्वळ २५४८;
२) **निष्कंटक**; सोज्वळ ३५४१.

सोडणे– (क्रि.) **सुटका करणे, त्याग करणे**; सोडी ८६, १९८२; सोडू १४४; सोडोनियां २१५; सोडिला ७३२; सोडीन १८९१; सोडिले १९७९.

सोडवण– (स्त्री.) **मुक्तता** १४४०, ४५०५.

सोडविणे– (क्रि.) १) **मुक्त करणे**; सुटका करणे; सोडवी ४३, ३५७७; सोडवूनि ३५६; सोडवा ३५९; सोडविसी ६१६; सोडवावे ६४६; सोडविली ११०३; सोडवील १४३८; सोडविले २४५५;
२) **टाकून देणे**; सोडवीन ७७२.

सोनसळा– (पु.) **सोन्याच्या तंतूत विणलेले रेशमी वस्त्र** ४, ४९७.

सोनार– (पु.) **दागिने घडविणारी जात** २३०९; सोनारी १४९५.

सोने– (न.) **एक मौल्यवान धातू** ६३, ९४६, ३८६१; सोनियाची १२५; सोनियाचे २५८; सोनियाचा ४६७; सोन्याचे २०३२; सोन्याचा २३४०; सोनियात ३१९८; सोन्याच्या ३८७५; सोन्याशेजारी १३९५.

सोपा– (वि.) **सुलभ** ३८, ८८९, २२९९; सोपी १८९, २७९९; सोपारे ३१५, ७११; सोपे ५९०, २४५८; सोपारा २६७८.

सोपान– (वि.ना.) **ज्ञानदेवांचा धाकटा भाऊ** १९०, १५६८.

सोपान– (पु.) **मार्ग** ३११३, ६१६५.

सोबती– (पु.) **सवंगडी** ३४२३.

सोम– (पु.) **चंद्र** २५७.

सोमल– (न.) **एक विष** २५०७; सोमवल ३०८०.

सोमवार– (पु.) **आठवड्यातील एक वार** ७२, ४५०; सोम १९८९.

सोय, सोई– (स्त्री.) १) **संबंध, लाभ** ८, ६६३, १०२९; सोयी ४२४; सोय ६३६; सोये १११४;
२) **व्यवस्था**; सोय ?;
३) **योग्य वेळ**; सोय १६४०;
४) **आकलन**; सोय २३६५;
५) **सवय**; सोय ३९०१;
६) **आठवण**; सोय ४०००;
७) **खूण**; सोयी ४५४१.

सोई – १) **संबंध** २६, १९०, ६२३;
२) **आधार, मदत**; सोई १७१, ८३८, १८५०;
३) **लाभ**; सोई ४२८;
४) **सवय**; सोई; सोईते ८८४;
५) **व्यवस्थित**; सोईते ९१०;
६) **उंची (दाराची)**; सोई १८२८;
७) **मार्ग**; सोई १९६२; सोईसवा ४२८.

सोयरा, सोइरा– (पु.) **आप्त, नातेवाईक**; सोयरा ३५, १३९३, ३०४६; सोयरिया ३; सोयरे २६३, २४८१; सोयरीं ४५८, १७५७; सोइरा १०४०, २२५३; सोइरे १६५४, २३९८; सोइरी २२०३; सोईरिया ३८९४; सोइरे धाइरे – (न.) **आप्त** ३९९३.

सोयरीक– (स्त्री.) १) **नाते संबंध जोडणे** ३००, ४०२३;
२) **नाते**; सोयरीक ३७९; सोयइरिका ३७०३.

सोर– (पु.) **आप्त** ३३६६.

सोरी– (पु.) **डाव**; सोरीमागे १३९.

सोलणे– (क्रि.) **साल काढणे**; सोलुनि १७५८; सोलावया ३४३७.

सोलिव– (वि.) १) **गाभा** ६८४;
२) **तुळतुळीत**; सोलिव १४४.

सोवळे– (न.) १) **पवित्र**; सोवळा ९८९, २२६८, ४२४८; सोवळे १५००, २३५०; सोवळी २२६८; सोवळ्याची २८५५;
२) **पापभीरू, शुद्ध चरित**; सोवळी ६८, १६३८
३) **दूर**; सोवळा ६४१;
४) **स्पर्शास्पर्श विचार**; सोवळ्याओवळ्यापासूनि ३९.

सोवा– (स्त्री.) **मनातली गोष्ट** ४२२.

सोस– (पु.) **हव्यास**, १५५, १४१३, २१८५; सोसे १३३६, १६३४, २६५०.

सोसणे– (क्रि.) **सहन करणे**; सोसी ५०, ७११, २४९५; सोसिले १४, ४२८, १९१३; सोसूं १४९, १८४४; सोसावे २१७, ९११; सोसिल्या ३७६; सोसिला ६१४; सोसोनि ७६९; सोसुनिया १२६९; सोसावा १४४०; सोसेना १५९४; सोसिली २०६६; सोसीन २५३२; सोसियेले २६६१; सोशी २८२०;
२) **शिकणे**; सोसी १५६५.

सोहं– (पु.) **'मी ब्रह्म आहे' ही भावना** १५५, ४२६; सोहंभावी – **'मी ब्रह्म आहे', असा भाव धारण करणारा** ४६६; सोहंकोहंच्या – **तोच मी आणि कोण मी** २५०१.

सोहळा– (पु.) १) **समारंभ, उत्सव** १४९, १३६५, ४२६४; सोहळे १८७, १४४८, २२८९; सोहोळा ६८४, ८१२; सोहाळे ८५४; सोहळ्यापुरते २६८७;
२) **आनंद**; सोहळा १८२०;
३) **नको तो प्रसंग**; सोहळा १८८६.
(वा.प्र.) **सोहळा घेणे** – आनंदाचा आस्वाद घेणे २४२३;

सोळा– (सं.वि.) **एक संख्या** १९१, ४६४, २९५३.

सौख्यदाता– (वि.) **सुख देणारा** ६७३, ६७५.

सौजन्य– (न.) १) **चांगुलपण** १०७८;
२) **ममता, लोभ**; सौजन्य ३८८५.

सौभाग्यसंपन्न– (वि.) **भाग्यवान** ११२७.

सौम्य– (वि.) **कोमल** ६६४; सौम्यचि ३५७१.

सौरस– (पु.) **गोडी, प्रेम** ३५४, २८४१.

सौरी– (स्त्री.) **स्वैरिणी स्त्री** ४६०, ४६३; सौरियांचे ४५५; सौरियांचा ४६१.

स्तंभ– (पु.) **खांब** ७७४; स्तंभी १७८४; स्तंभासी ४०१८; स्तंबी ४२८८.

स्तंभन– (न.) **जागच्या जागी खिळवून ठेवण्याची विद्या** २७२.

स्तन– (पु.) **थान**; स्तनीं २४२, १११८, २४१८; स्तना ६४९, १६७३; स्तनपान (न.) ८३७, ४५२५; स्तनपाने ३२२७; स्तनपाना (न.) ४२३०.

स्तवणे– (क्रि.) **स्तुती करणे**; स्तवुनिया ७९१, ३२७१; स्तविता १८३४; स्तवी २०८२; स्तवूं २६०१.

स्तवन– (न.) **स्तुती** २५३.

स्तविणे– (क्रि.) **स्तुती करणे**; स्तवितां ६६४.

स्तुति– (स्त्री.) **प्रशंसा, गौरव** २५३, ९६२, १८१८; स्तुतीचे २४०७; स्तुतियोग्य – (वि.) **स्तुतीला पात्र** २४३२.

स्तोत्र– (न.) **स्तुती व नाम यांनी युक्त असे काव्य**; स्तोत्रे ४५२६.

स्त्री– (स्त्री.) **स्त्री, पत्नी**; स्त्रिये १९८१; स्त्रियेसी ३०६२; स्त्रिया १९४२, ४०३२; स्त्रीपुत्रादिकी ८८५; स्त्रीभ्रतार १९९१.

स्थळ, स्छळ– (न.) **ठिकाण** ५०३, २११४, ३०५३; स्थळे १३४८; स्थळा २४०८; स्थळी २४१६; स्छळा १०६८; स्छळासी १३८५; स्छळी २०३९.

स्थान, स्छान– (न.) **जागा, पद** १४८६; स्थानां ४१८; स्थानी ४५८; स्छान ६११; स्छानमान – (पु.) **मुद्रा प्रकार** २०३२.

स्थापणे– (क्रि.) १) **स्थापन करणे**; वसविणे; स्थापिली २९१; स्थापी ३०५४; स्छापू १७८९;
२) **मान देणे**; स्थापियेले २१२६;
३) **रक्षण करणे**; स्थापूनियां ३९३२.

स्थिति– (स्त्री.) १) **मनाची अवस्था** ७४, ३६५, ७०५;
२) **आचार, प्रवृत्ती**; स्थिती २६०; स्छित ८९४.

स्थिर– (वि.) **निश्चल, दृढ** ११९, ९७८, २२२४; स्थिरू १९८; स्थिरी २३९५; स्थिर ६२६, १८४३.

स्थिरावणे, स्छिरावणे – (क्रि.) १) **स्थिर ठेवणे**; स्थिरावली १८४, १४७४; स्थिरावला ४७३; स्थिरावले १३८२, २४६५; स्थिरी २३९५;
२) **थांबविणे**; स्थिराविल्या १४४, ४२२; स्छिरावले ८२८; स्छिरावला १३२४; स्छिरावता २२३५;
३) **शांत राहणे**; स्छिर ३३९.

स्थूळ– (वि.) **मोठा** १५७१; स्थूल ४५१८; स्थूळसानापरी – **लहानमोठ्याप्रमाणे** २२६९.

स्नान– (न.) **आंघोळ** २०५२, ४३४७; स्नानेची ४०७९; स्नानविधी ६०१, ४४२९; स्नानसंध्या २०१२, ३०६७.

स्नेह– (पु.) **प्रेम** ३५३; स्नेहे १९७१, ४२९५; स्नेहवादे – (पु.) **खोटे प्रेम** ९४; स्नेहजाळ – (पु.) **स्नेहबंध** १०२; स्नेहवादे – (पु.) **खरे प्रेम** ९९६; स्नेहसूत्राची – (न.) **प्रेमाची** २२५१.

स्नेहाळ– (वि.) **प्रेमळ** ६३०, ४०९६.

स्पर्श– (पु.) **शिवणे , हात लावणे**; स्पर्शे २०५१; स्पर्श ३५०९; स्पर्शअंग – (पु.) **अंग स्पर्श** १७६७.

स्पर्शणे– (क्रि.) **हात लावणे, शिवणे**; स्पर्शावे ९३०.

स्पष्ट– (वि.) १) **स्वच्छ, निर्भीड** ५१८, २७०५;
२) **निश्चित**; स्पष्ट १६२७.

स्फटिक– (पु.) **पारदर्शक निर्मळ काच** ५३, ९३४; स्फटिकाची ५६४, ४५१२; स्पटिकाची २२९२; स्पटिकमणी (पु.) ९३१, १५१८; स्पटिकशिळा (स्त्री.) ४५११.

स्फीती– (स्त्री.) १) **कीर्ती, लौकिक** १४८३; स्फीतीचा १३९७; स्फीत ३७७२.
२) **सोंग, ढोंग**; स्फीति २८५५.

स्फुंद – (पु.) **अभिमान** २५१६.

स्फुंदन– (न.) **हुंदके देत रडणे**; स्फुंदन २७७२.

स्फुरणे– (क्रि.) **स्फुरण पावणे**; स्फुरते ४६९; स्फुरती १५९८; स्फुरताती १६६९.

स्फुलिंग– (पु.) **ठिणगी** १५३३.

स्फूर्ति– (स्त्री.) **उर्मी, प्रेरणा** १३३३.

स्मरण– (न.) **आठवण** ५८२, २७३२; स्मरणाचा १३०; स्मरणा ६६३; स्मरणे १४७४; स्मरणीं ३६७३.

स्मरणे– (क्रि.) **आठवण करणे**; स्मरविती – **स्मरण करवितात** २४४; स्मरता २५७; स्मरा ३४२, २३१३, ४३७९; स्मरला ३७६, ३८९४; स्मरों ६७८; स्मरावा ८२०, ३०४३; स्मरे १५६५; स्मरती १७६५; स्मरवी २३१६; स्मरविता – **आठवण करून देता** २७३२; स्मरवितो – **आठवण करून देतो** ३२०७.

स्मशान– (न.) **मसण, प्रेत जाळण्याची जागा** ५९, १५७९; स्मशानी १४१३; स्मशानींचा २७८५.

स्रवणे– (क्रि.) **वाहणे**; स्रवतसे १५१०; स्रवे ४२५८.

स्वइच्छा– (स्त्री.) **स्वतःची इच्छा** ७००, २९००; स्वइच्छेने ४५४.

स्वगुण– (पु.) **स्वभाव गुण** २०९६.

स्वतंत्र– (वि.) १) **मार्गदर्शनाशिवाय** ७८२;
२) **स्वाधीनचे**; स्वतंत्र ९१३, २९८५.

स्वता– (स.ना.) १) **स्वतः** ३५१;
२) **स्वताचे**; स्वता १८५३.

स्वदेश– (पु.) **आपला गाव** १७१४; स्वदेशा १२९३.

स्वधर्म– (पु.) **कर्तव्य** १४३७, ३८५८; स्वधर्माची २९७३.

स्वप्न– (न.) **झोपेत दिसलेले दृश्य** २७६९; स्वप्नी १२२, १२७७, १९९२; स्वप्नींचे २३१; स्वप्नींचिया ३३६; स्वप्नासी ६२९; स्वपनींची ८५६; स्वप्नाचे १७९९; स्वप्नींच्या २३२५; स्वप्नामाजी ३६८, १३२०.

स्वभाव– (पु.) १) **मनाची ठेवण** ३३७, १७३९, ३८३५; स्वभावेचि २३; स्वभावे ३०, ६१७, १२३३; स्वभावा ३०६३; स्वभावकर्म – (न.) **स्वभावधर्म** ३९५७;
२) **वेळच्यावेळी**; स्वभावे २०१०.

स्वभक्त– (वि.) **स्वतःचा भक्त**; स्वभक्ता ४२०२.

स्वमुख– (न.) **स्वतःचे तोंड** २५७; स्वमुखेचि २५७२.

स्वयंभू– (वि.) **स्वयंसिद्ध** २९५; स्वयंभ ३४०, ३५९३.

स्वये– (स.ना.) **स्वतः** ३२१, १७६१; स्वयमेव – **स्वतःच** ४३०३.

स्वर– (पु.) **शब्द**; स्वरे १५५०.

स्वरूप– (न.) १) **देवस्वरूप** ५०७, १७२९; स्वरूपी ४०६, ७१७; स्वरूपीच १४८५; स्वरूपें २९०६; स्वरूपस्थिती (स्त्री.) ३२६३; स्वरूपसिद्धि (स्त्री.) ४४७०;
२) **व्यक्तीचे रूप**; स्वरूप ५६४;
३) **स्थिती** ; स्वरूप २००७.

स्वर्ग– (पु.) **तीन लोकांपैकी एक लोक** २५४; स्वर्गाचिया १४७६; स्वर्गी २८७४; स्वर्गाहुनि २४८०; स्वर्गाते ३७५०; स्वर्गवास – (पु.) **स्वर्गाचे सुख** १०२७, १५८९; स्वर्गनर्कभोग (पु.) २००४; स्वर्गभोग (पु.) ३३८०; स्वर्गसुखे (न.) ४०८०.

स्वल्प– (वि.) **थोडे** ६५७, २१३१, ३८४६.

स्वस्थळ– (न.) **स्वतःचे ठिकाण**; स्वस्थळी ६८१; स्वस्थळासी ४३५६.

स्वहस्तक– (पु.) **स्वतःचा हात**; स्वहस्तके २६४२.

स्वहित– (न.) **स्वतःचे कल्याण**, फायदा ३४२, ९१७, १४९९; स्वहिताच्या ८३८, ११४२; स्वहिता ९३५, १७५८; स्वहिते १००८, १४६८; स्वहिताचा २१९५; स्वहिताची २८८६.

स्वाती– (न.) **एक नक्षत्र** १७५८; स्वातीतोय – **या नक्षत्रात पडलेला पाऊस** १३२३.

स्वाद– (पु.) **चव, रुची** ६४, ११४४; सवाद ३२३३; स्वादरसे (पु.) २००७.

स्वाधीन– (वि.) **स्वतःच्या हाती** २३१२; स्वाधीनचि ९८९.

स्वानंद– (पु.) **परमानंद**; स्वानंदाचे ४४६.

स्वानुभव– (पु.) **स्वतःचा अनुभव** ४३३१.

स्वामिनी– (स्त्री.) **धनीण** १३५२; स्वामिणी १६५६.

स्वामित्व– (भा.ना.) **ईश्वरीसत्ता** २५३७.

स्वामी– (पु.) **धनी, परमेश्वर** ८२, १०१६, २२५८; स्वामींच्या ३१८, ४४९६; स्वामीची ३९९; स्वामीचिया ४९९; स्वामीचे २२२६; स्वामीसाठी १२५ (धन्यामुळे); स्वामीसवे ५९५; स्वामीपुढे ९७६;

स्वामिविण २७१३; स्वामिकाजी (न.) २८३; स्वामिसेवेची (स्त्री.) ३४८; स्वामीसत्ता – (स्त्री.) **स्वामीचा अधिकार** १००७, ४४९६; स्वामिपदी – (न.) **स्वामीजवळ** १०७०; स्वामीभयाची (न.) १८१७; स्वामीसत्ता – (स्त्री.) **स्वामीची आज्ञा** २२९३; स्वामीसेवेसाटी (स्त्री.) २६४०; स्वामीसेवकता – (स्त्री.) **स्वामीसेवकपण** ३६०२.

स्वारी– (स्त्री.) **प्रवासात मदतीला घेतलेले वाहन** ४४७७.

स्वार्थ– (पु.) **स्वतःचा फायदा**; स्वार्थे ३९२२; स्वार्थामुळे ४५१९.

स्वाहाकार– (पु.) **आहुती देणे**; स्वाहाकारीं २४७९.

स्वीकारणे– (क्रि.) **घेणे**; स्वीकारिसी ६८७; स्वीकारिता २१२९; स्वीकारीना ४३४२.

स्वेतबंध– (पु.) **सेतुबंध (रामेश्वर)** ४१२८.

स्वेद– (पु.) **घाम** ६५०.

ह

हंस– (पु.) **एक पक्षी** १२१५, २४५१; हंसाचिये २३७१; हंसाची ३०५०; हंसगती – (स्त्री.) **मंदगती** १६१९.

हक– (पु.) **अधिकार** १७७५.

हगवण– (स्त्री.) **जुलाब** २२०२.

हजार– (सं.वि.) **सहस्त्र** १९४, १९७६.

हट– (पु.) **हट्ट** ४२६६; हटियाची २८९५.

हतियेर– (न.) **शस्त्र** १०७२; हतियारे १७२०; हत्यार २६५७.

हत्ती– (पु.) **एक पशू** २०९, २९५५.

हत्या– (स्त्री.) **वध**, १२२८, ४२४५.
(वा.प्र.) **हत्या घालणे** – हत्येचे पातक दुसऱ्यावर घालणे २४९३.

हनवटी– (स्त्री.) **हनवटी** ४०३१, ४४६१.

हनुमंत– (वि.ना.) **रामभक्त मारुती** २८५, ७८९; हनुमंता २८३, २५००; हनुमंते ११०८; हणुमंत ४३५९.

हमामा– (पु.) **एक खेळ** १५४, ३०८१;
(वा.प्र.) **हमामा घालणे** – हमामा खेळ खेळणे १५५.

हमाल, हामाल– (पु.) **मोलाने सामान वाहणारा** १५४९, ६९६.

हर– (वि.ना.) **शंकर** १९५, ९७४; हरें १३८५; हरहरमहादेव – (पु.) **शिवनामाची गर्जना** ४५१; हरेश्वर ७८९; हरहर १५७९.

हरण– (न.) **नाहीसे करणारे** ६६४.

हरण– (न.) **एक प्राणी** ४१९१.

हरणी– (स्त्री.) **मृगी** २६५.

हरणे– (क्रि.) १) **नाहीसे करणे**; हरती १७३; हरिली ३८०; हरी ६३५, १५४०; हरील ६५४; हरूनिया १०६४, १७८३; हरे १११२; हरले १२४५; हरूनि १८७९; हरिला २५००; हरावया २६८३;
२) **टाळणे**; हरावा २०९;
३) **हरण करणे, पळविणे**; हरतिया ६०५;
४) **वाहून नेणे**; हरावया ४५५८.

हरपणे, हारपणे– (क्रि.) **नाहीसे होणे**; हरपले ३८५; हरपलो २४८४; हारपले ४२६; हारपला ४२८, १६०५; हारपली १०८२; हारपोनि १६३०; हारपे २३१३; हारपती २३५०; हारपल्याची २९२१.

हरविणे– (क्रि.) १) **पराभूत करणे**; हरवी १३९; हरविला ७९०;
२) **सोडणे**; हारविले ४०६३.

हरा– (पु.) **बांबूची टोपली** ४३५८.

हरखणे– (क्रि.) **आनंदित होणे**; हरखली ७७.

हरिख, हारिख– (पु.) **हर्ष, आनंद**; हरिख ३४; हारिख ६७२; हारिखे ४३६९.

हरिश्चंद्र– (वि.ना.) **एक पौराणिक राजा** १६२८; हरिश्चंद्राचे १३३, ३३६२.

हरिरता – (वि.) **हरिबरोबर रमलेल्या** ७, ४०७.

हरिहर– (वि.ना.) **विष्णू व शिव** ५९६, १६५८; हरिहरां ७२, २७८५; हरिहरांचे ४५०; हरिहरात्मकचि २६२७.

हरी– (वि.ना.) **विष्णू, विठ्ठल** १, १२, १०८, १९५, २९४, १२५०, १३१७; हरीच्या ४२; हरीचिया ५९, ४५२; हरीची १४७; हरिचे ११३८, १५२४; हरीसवे २०६; हरिविण ३६१; हरिनामाचा (न.) १४३, २३०, १२०३, १५२४, १५४९; हरिरंगी (पु.) २२०, १७३५, २९०३; हरिदासांच्या २५०; हरिकथेविण २५५; हरिदास २६३, ४५१, १२८६, १७१३, २७४९, २८९२; हरिभक्तासि २९४; हरिकथा (कीर्तन) ३०३, ८६१, १०२८, १०३६, ११२२, १५४७, १६९६; हरिकीर्तन (न.) ३१२, २७७२; हरिगुण (पु.) ३६०, ६५५, १४९०, २३२९, ३४६९, ४३४०; हरिनाम (न.) ४१५, ४१६, ४२०, ४२७, १५१८, १५७५, २०१८, ४५६८; हरिजागर (पु.) ४५०; हरिनामाची (न.) ४५१; हरिजन – (वि.) **हरिभक्त** ४८०, ७२२, ७४७, ७८७, ९९८, १२७७, २३६८, २६१५, ३१३४;

हरिनामेविण (न.) ५२२; हरिदासांच्या (पु.) ५५७, १३०४; हरिकथेचे (स्त्री.) ५५८; हरिभजनीं (न.) ६६०, ७९०; हरिदासां (पु.) ७३४, १२६८, १४४७; हरिनामउच्चार (पु.) ७७३; हरिनामीं (न.) ८१७; हरिभक्ता (वि.) ९४५; हरीहातिचे (पु.) ११०९; हरिदासांचा (पु.) ११२२, २४१३; हरिकीर्तनी (न.) ११२२, २८९७, ४२०७; हरिनामकीर्तन (न.) १२३४, १७९२, ३७४२, ३८४७; हरिकथाकीर्तन (न.) १२६८; हरिकथेने (स्त्री.) १३०८; हरिरूप (न.) १४०४, २७९४, ३०५४; हरिरामबाणी (पु.) हरिनामरूपीबाणाने १५३८; हरिदासांची (पु.) १५४६, ४०३३; हरिभक्त (वि.) १५४८, १८८८, २७६८; हरिजनाची (पु.) १५५७; हरिहरि (पु.) १६९०, ४४९७; हरिनामांची (न.) १५५८; हरिनामध्वनि (पु.) १८३०; हरिकथेची (स्त्री.) १८३२; हरिनामाचे (न.) २१०९; हरिकथेते (स्त्री.) २१२५; हरिभक्तिविण (स्त्री.) २१२८; हरिकीर्तनांत (न.) २३१३; हरिभजनावाचून (न.) २३३७; हरिकथेवाचून (स्त्री.) २३३८; हरिकथामाउली (वि.) २३४१, २९७४; हरिजनासी (पु.) २४७१; हरिभक्ति (स्त्री.) २७८९; हरिचिंतनी (न.) २८१६; हरिजना (न.) २८४१; हरिजनीं (न.) २८९३; हरिभजने (न.) ३२२५; हरिनामवेली (स्त्री.) ३२५४; हरिदासानो (पु.) ३२६८; हरिवृत्तिमय (वि.) ४०७७; हरिदासांचिये (न.) ४१८९; हरिठसा – (पु.) **हरीचा प्रभाव** ४२४६; हरिदास्य (न.) ४३५०; हरिभक्ताची (पु.) ४४१०; हरिगुणकीर्ती (स्त्री.) ४४१०; हरिॐ (पु.) ४५०३; हरिसंग (पु.) ४५३८; हरिदुखे (न.) ४५४३.

हरी – (स्त्री.) १) **रांग, ओळ** १७४, १३२९;
२) **हार, पराभव**;
(वा.प्र.) **हरी आणणे** – जय मिळविणे १५१.

हरुष – (पु.) **हर्ष, आनंद** १४३, ४३३६; हरुषे १४५, ३५५५; हरुषाचि ४५५५.

हरुषणे – (क्रि.) **हरुषे** ४५५५; आनंदित होणे १९८.

हर्ष – (पु.) **आनंद**; हर्षे ९३५, १५६८; हर्षाचे १६९१; हर्षामर्ष – (पु.) **सुखदुःख** ११०, २४६२, ३७२८; हर्षयोग – (पु.) **आनंदाकारणे** ४२२६.

हलणे, हालणे – (क्रि.) **हालचाल करणे**; हलवी २७०५; हालें ७८१; हालो ९७१, १७०३; हालावे १५३५.

हलरु – (न.) **अंगाईगीत** ४३२७.

हवाला – (पु.) १) **ठाण्याचा अधिकारी** ४३५६;
२) **आश्वासन देणे** ९८३;
(वा.प्र.) **हवाला घालणे** ९८३; पाहा **हावाला**.

हव्यास – (पु.) **अभिलाषा** १९२५; हव्यासी ३३७७.

हसणे, हासणे – (क्रि.) **हसू येणे**; हसतील २९५६; हासों १८, १७५; हासे १४८, १००८, ४२६५; हासतेसी ३८८; हासतील ३९०, १९८३; हासत ४५५; हासविले १८५३; हासोनि ३७५३;
(वा.प्र.) **हासे होणे** – फजिती होणे ८६७.

हस्त – (पु.) **हात** ७०४, १५८०; हस्तेचि ४२८२; हस्तक १३१३, १९१४.

हस्ती – (पु.) **हत्ती** १४९२, ३०८७; हस्तीपाठी – **हत्तीच्या मागे** ३२८०.

हहेता – (पु.) **हेतू** १८८६; (हहेता हेता).

हळाहळ – (न.) **एक जहाल विष** १०९९.

हळहळ –(स्त्री.) **तळमळ** ५८, १४७४, ३७७५; हळहळेपासूनि २९२२.

हळहळणे – (क्रि.) **तळमळणे**; हळहळीती ४२४४.

हळू – (क्रि.वि.) **सावकाश**; हळूचि ६२३; हळु २०७४; हळूच ३४२३; हळूहळू १६२.

हांडा – (पु.) **धातूचे मोठे भांडे** १९८१.

हांडोरा – (वि.) **उनाड**; हांडोरिया १३३२.

हा – (स.ना.) हा ३, ७, ४२५, ४५६; हाचि ९, ११५; या ७; याचसाठी १६, ६१; यावरी ५२; यास ६१; याशी १५३; यासांगाते १८३; यातुनी २१२; येणेविण ५३६; याविशी – **यासंबंधी** ६४४; याने ७३२; येविशी ११२८; याविरहित १४८४; येचि २२८०; याचेनि ४३६८.

हा – (संबो.) १७०७.

हाउस – (स्त्री.) **मजा, आनंद** ३३९४.

हाऊ – (पु.) **बाऊ** ३६२१.

हाक – (स्त्री.) **बोलावणे, पुकारणे** ६४०, १५०४, २२८३; हाका २३६, १०७६, २६२७; हाकेसी ९४४; हाकेचा १३६३; हाके १३८९; हाकेसरिसा २५४७;
(वा.प्र.) **हाका मारणे** – बोलावणे २०१; बोंब मारणे २७०; **हाका देणे** – हाक मारणे ५३०; **हाक पावविणे** – हाक पोहोचविणे ६४०.

हाकणे – (क्रि.) **चालविणे**; हाकीत १४९३; हाकी २८२०.

हाकलिणे – (क्रि.) १) **आरडाओरड करणे**; हाकलिते १८५४;
२) **हालणे**; हाकलिता ४१६०.

हाकारा – (पु.) १) **आरडाओरड** ३९४;
२) **बोलावणे**; हाकाला ४१४, २५४४.

हाकारणे – (क्रि.) **बोलावणे**; हाकारूनी २८९; हाकारी ४५१; हाकारोनि २७८०; हाकारिले ४५५०; हकारी – **हाका मारणे** ४३८९.

हागणदारी – (स्त्री.) **शौच करण्याची जागा** १८९२.

हागणे – (क्रि.) **शौच करणे**; हागतिया १०५; हागुनि १५१; हागता २१७८; हागिल्याचे २२८६; हागो ३६२२; हागले ३९९१.

हाट – (पु.) **बाजार** १९४, २११७, ४१४६; हाटी ४५९, २००९;
(वा. प्र.) **हाटपाटी चुकविणे** – (जन्म मृत्यूच्या) येरझारा चुकविणे.

हाटवेच – (पु.) **बाजारखर्च**; हाटवेचे १७४६.

हाड – (न.) १) **अस्थी, हाड** ३६, ४५४; हाडे ७४९, ३३९४; हाडांचिया १७८६; हाडावरी ८१४;
(वा.प्र.) **हाडतिये घोणे करणे** – मान खाली घालणे ३८८;
२) **देह**; हाडी ३७९४.

हाडती – (क्रि.वि.) **तिरकी, खालती** ४५४२.

हाडहाडी – (स्त्री.) **हाकलणे** २२०३

हाणणे – (क्रि.) १) **मारणे**; हाणू १९८; हाणितल्या २६१; हाणा १५३८; हाणी २१४८; हाणोनि २८५४;
२) **आपटणे**; हाणिती १९२;
३) **नांगी मारणे**; हाणी १९८०.

हाणी, हानी – (स्त्री.) **नाश**; **नुकसान**; हाणी ३००, २३१२, ४५०५; हानी ८५६, १६२०, २०९१; हानिलाभ फायदा – तोटा ४१३९.

हात – (पु.) **हात** २५, ४६९, १४७८; हातीं २३, १३४१, १४७०, २०९०; हाते ४०, १४८; हातींचे ७०, २२०८; हातचि १२८; हातींचा (हातातील) २३६; हाती (कडून) २४४; हाती (पासून) ३५४; हाता (हातात) १३६६; हातींच्या १८७६; हातपाय (न.) ५९, १७८२; हातोहाती – (क्रि.वि.) १४४, २६३७; १) **लगोलग**; २) **पाहतापाहता** ८६७; हातोफळी – (स्त्री.) **हातांची साखळी** ९२७; हातीतोंडीचे – (न.) **हातातले व मुखातले** २०५८; हाततुके – (वि.) **पोकळ, व्यर्थ** २८४५; हातसोंका – (वि.) **ताबेदार** २९७७; हातबाहे – (पु.) **हात** ४५८१;
(वा.प्र.) **हाती धरणे** – आश्रय देणे; **हाती पडणे** – ताब्यात येणे १२९; **हाती लागले** – ताब्यात येणे १२९; **हात राखणे** – हळूहळू काम करणे १९२; **हात पिटणे** – ऊर बडवणे १९८; **हातां चढणे** – प्राप्त होणे २२८; **हातींचा जाणे** – गमावणे २३७; **हात नेदी** – लग्न न करणे ३९०; **हात पसरणे** – भिक्षा मागणे ४४८; **हाती असणे** – स्वाधीन असणे ५४८; **हात झाडणे** – जबाबदारी टाळणे ५८९; **हातपाय जाणे** – हात पाय तुटणे ११३७; **हात जोडणे** –नमस्कार करणे १२६१; **हाती न येणे** – हाती न लागणे १२८८; **हात झाडणे** – खर्च करणे १२९७; **हाताहात मिळविणे** – मैत्री जुळणे १६०३; **हाती सापडणे** – हातात येणे १६६६; **हात आवरणे** – व्यवहार थांबविणे १८१०; **हातासी मन लागणे** – मन ताब्यात येणे २७८९; **हाताखाली येणे** –नियंत्रणात येणे ३१४७; **हात आवरणे** – हात आखडता घेणे ३६०९; **हात वाहणे** – (मारण्यासाठी) हात टाकणे ४१७८.

हातवटी – (स्त्री.) **कौशल्य, नैपुण्य, कसब** ४३०८.

हातसर – (पु.) **हातातील दागिना** (गोठ) ४२४५.

हाय – (अ.) १) **होय** १३५१;
२) **दुःखवाचक उद्गार**; हाय १८११, २३१६, २६११; हायहाय १४८, ४३४८; हायहाया २६६८;
३) **इच्छा, हाव**; हाय १५९५.

हारंबळणे – (क्रि.) **ओरडणे**; हारंबळे ६२२.

हार – (पु.) **फुलांचा हार** १८९, १७०५.

हारते – ४४८.

हारास – (पु.) **ऱ्हास** १६४१.

हारी – (स्त्री.) **पराभव** २३९५.

हाल – (पु.) १) **दुःख, वेदना** १७९८;
२) **हद्द, सीमा**; हाल १६९; हाला १७१;
३) **डाव** ; हाल २२७, ४५४१.

हालमाकलमे – (स्त्री.) **हमरीतुमरी**; हातघाई २०२४.

हालविणे – (क्रि.) **जपाची माळ ओढणे**; हालवी ४६३; हालवूनि १८४९; हालवीत २२७२.

हालाहाल – (न.) **हलाहल नावाचे विष**; हालाहाले ४४८९.

हालीचाली – (स्त्री.) **हालचाल, चलनवलन** ३३९०, ४०३०.

हालो – (पु.) **ध्यास** ४३५८.

हाय – (स्त्री.) १) **हव्यास, तीव्र लालसा** ६२८, १४९९, २४०६; हावा ९६७, २२७३; हावभरी १३३६;
२) **हेवा, मत्सर**; हावा १५६६.

हावभाव – (पु.) **अभिनय** ७८२.

हावाला – (पु.) **विश्वास** ३७१.

हासता – (वि.) **हसणारा**; हासत्यासवे २१८२.

हास्य – (न.) **हसणे** ४५९३; हास्यमुख (न.) १११०, हास्यविनोदे (पु.) ३२६८.

हाहाकार– (पु.) **आरडाओरडा**; हाहाकारें ११४९, १४९३.

हिंग– (पु.) **मसाल्याचा एक पदार्थ** ८४, ३८३९.

हिंडणे– (क्रि.) **फिरणे, भटकणे**; हिंडती १९३, १७६०; हिंडो २०९, ६५९; हिंडे २२१, २०९५; हिंडावे ४१६; हिंडता ४२३, १६१४; हिंडोनि ४६०; हिंडवुनि १०९२; हिंडवी ११११; हिंडविले १२१५; हिंडतसे १५००; हिंडविते १५६९; हिंडावी १९८२.

हिंपुटी– (वि.) **दुःखी, कष्टी** ५२९, २७१९, ४४१८; हिंपुष्टी ३७१०.

हिंसा– (स्त्री.) **हत्या, हाणामारी** ५३, ४४४९.

हिका– (पु.) **हट्ट** १७५५.

हिजडा– (पु.) **नपुंसक व्यक्ती** ४६४; हिजड्या १५६५.

हिणाव– (पु.) **कमीपणा** २४७३.

हित– (न.) **फायदा, कल्याण** ३४, १०२७, १६५१; हिता १३१, १९३; हिताचा ५६२, १४९६; हिताचे १०७३; हिताचिया १३०२; हितापाठी – **हितासाठी** ४३३; हितकारण २५४५; हितगुज (न.) ५२७, १०२२; हितफळे – (न.) **फायदे** २००३; हितउपदेश (पु.) ३६५६.

हिमकर– (पु.) **चंद्र**; हिमकरी ४४८१.

हिमत– (स्त्री.) **धैर्य, हिंमत** ३६४; हिमतीची ३२६५.

हिरण्यकश्यप– (वि.ना.) **भक्त प्रल्हादाचा पिता** ३०५४.

हिरण्याक्ष– (वि.ना.) **एक दैत्य** ३०९०.

हिरवा– (वि.) १) **तिरसट**; हिरवे २६७;
२) **कच्चे, न शिजलेले**; हिरवे २७३५.

हिरकणी– (स्त्री.) **हिऱ्याचा लहान तुकडा** ७४८.

हिरा– (पु.) **एक बहुमोल रत्न** ५०, १३२३, ३१८०; हिरे २८७; हिरया ४४५; हिऱ्या ५५१, ४२४६; हीरा १२६०; हिरियासारिखा ४१०१.

हिरावणे– (क्रि.) **हिसकावून घेणे**; हिरोनि १७५, २४५०; हिरोन २४८७; हिरोनियां २८५९.

हिलाल– (पु.) **मशाल** ४४६.

हिंव– (न.) **थंडी**; हिवे २९००.

हिशोब– (पु.) १) **आर्थिक व्यवहाराच्या नोंदी** ५०९; हिशेबे २४१०; हिशोबाचे ३५४०; हिशेब ४३२०; हिशोबाकारणे १२४६;
२) **वाटा, हिस्सा**; हिशोबे ५०९, १२५३.

हीण, हीन– (वि.) १) **हलके, कमी प्रतीचे**; हीण १२५, २१८०; हीणे १०६७;
२) **अभाव**; हिणे १९६०; हीन २९०, १२५४, ३८२२; हीना १२८६; हीने १७२२; हीनवर ९९२, ४४९५; हीनाहूनि ३९६५; हीनकर्मी (पु.) १९५२; हीनबुद्धि – (स्त्री.) **दुर्बुद्धी** २२४४, ३१८३; हिनसुर बुद्धीपासी – (स्त्री.) **वाईट व चांगल्या बुद्धीजवळ** २५९०; हीनशक्ति (स्त्री.) २६९५; हीनबुद्धि – (स्त्री.) **मतिमंद** २७२७; हीनकमाईची (स्त्री.) ३७९५;
३) **शूद्र**; हीन ८२१, २८५०; हीनवर ८६०; हीण ४१९;
४) **कुरूप**; हीनकळा १००.

हीनत्ववचन– (भा.ना.) **कमीपणाचे बोलणे** ६३८.

हीनपण– (भा.ना.) **कमीपणा**; हीनपणे ५५७.

हीर– (पु.) **अंकुर, कोंभ** २२३६.

हुंगणे– (क्रि.) **वास घेणे**; हुंगीला १०८६; हुंगो २७१२.

हुंडी– (स्त्री.) २८२०, ४३२१.

हुंदकणे– (क्रि.) **हिसडा मारणे**; हुंदकी ३६६०.

हुंबरणे– (क्रि.) १) **गाईचे ओरडणे**; हुंबरती १०३९; हुंबरे १७०२;
२) **गोपाळांचे ओरडणे**; हुंबरती ४५७०.

हुंबरी– (स्त्री.) **एक खेळ** १४४, ४१०, ३०८१;
(वा.प्र.) **हुंबरी घेणे** – जलक्रीडा करणे १८४.

हुंमरी– (स्त्री.) **एक खेळ** २६२७.

हुकुम– (पु.) **आज्ञा** १९८५; हुकुमदाज – **हुकुम करणारा** २४५१.

हुजती– (स्त्री.) **पावती** २४१०.

हुजराती– (स्त्री.) **राजाची खडी फौज** २४०९.

हुतांश– (पु.) **अग्नी** ४०६४.

हुताशन– (पु.) **अग्नी** ५६४, ३४१५; हुताशनीं ३८२७.

हुताशिणे– (क्रि.) **जाळून टाकणे**; हुताशिली २६७०.

हुंतूपण– (न.) **मी तू करणे, वाद करणे** २३३९; (हुंवा, हांव, आंव = मी. कोकणी).

हुद्देदार– (पु.) **अधिकारी** २१७१.

हुरमत– (स्त्री.) **अब्रू** १६३६.

हुरुहुरु– (क्रि.वि.) **तळमळून** २६६.

हुशार– (वि.) **सावध** २०३७, ४१४६.

हुशारणे– (क्रि.) **सावध होणे** १९०.

हुसकणे– (क्रि.) **घालवणे, हकलून लावणे**; हुसकले २५०.

हृदय– (न.) **अंतःकरण** ३७७, १३१८, २१५५; हृदयीं १२४, १४८६, २९०२; हृदयींची ६४५; हृदयांत ६४७, २५५३; हृदयींचा २१७२; हृदयामाजी ३, ३०७२; हृदयनिवासी (वि.) ६६३; हृदयमंदिरी (न.) ७१३; हृदयपेटी (स्त्री.) ८४९; हृदयपुटी (न.) ८८४;

हृदयसंपुष्टी – (न.) **हृदयाच्या पेटीत** २०३४; हृदयसंपुटी (स्त्री.) ३३१३; हृदयकमळीं (न.) ४०३७; हृदयस्फोट – (पु.) **मोठ्याने रडणे** ४३३२;
(वा.प्र.) **हृदय वसणे** – मन ठसणे ६१७.

हृदयस्थ– (वि.) **हृदयात असणारा**; हृदयस्था ५४३; हृदयस्थाची १८८७; हृदयस्थीं २५६७.

हृषीकेशी– (वि.ना.) **कृष्ण** ३८७, १५४८, २४९३; हृषीकेशी २४८०.

हेंगे – (वि.) **विद्रुप, ओबडधोबड** २१५, २२३८; (हेगे – हे गे ?) २१७.

हेंड– (न.) **श्वानमैथुन** १३०८.

हेंडगे– (न.) **चिपाड**; हेंडग्याच्या १५६४.

हेंडी– (वि.) **नरपशू** ३५५३.

हेंदरा– (वि.) **क्षुद्र**; हेंदऱ्याचे २७०४.

हे– (स.ना.) **हे**; हेचि २, २४१३; हेही ४८; येणे १२९३; यावरी – **यापेक्षा** १५१३; येणेविण – **याशिवाय** २१३९; येविशी – **याविषयी** २४५७; येविसी ३८४८.

हेकड– (वि.) **हट्टी** ८३९, १३६१; हेकडें १८२८; हेकडाची ४०४४.

हेडाविणे– (क्रि.) **झिडकारणे**; हेडाविता २२५१.

हेत– (पु.) १) **हेतू** ४३०५;
२) **नजर ठेवणे**; हेत ३११४.

हेम– (न.) **सोने** ५८१, ३८२७.

हेरेचोरे– (न.) **इतर मुले** ४२४४ (हेरेचोरे – येरचोरे).

हेलावणे– (क्रि.) **अंतःकरण द्रवणे**; हेलावती २४६८.

हेवा– (पु.) १) **लोभ, हव्यास** ६०, ९६०, २२१२;
२) **उत्कट इच्छा**; हेवा ८५३, १३२५, २९०८.

हेळण– (न.) **अवहेलना** ४२४४; हेळणेचा २३२५.

हेळणे– (क्रि.) **अवहेलना करणे**; हेळू १५३३.

हेळा– (स्त्री.) **क्षण** ४२८२; हेळामात्रे ४२७, ३१२४.

हो– (संबो.) **अहो** १०७, ४५०.

होकरणे– (क्रि.) **आग्रहाने ठेवून घेणे**; होकरी ४०६०.

होट– (पु.) **ओठ** १४८; होटी ४१, ३५८३; होटा २०९.

होड– (स्त्री.) **पैज** १७११.

होणे– (क्रि.) १) **असणे, राहणे व्हा** ४, १६३; होऊंपाहे ५; जालिये ७; जालो ७; जाले ९, १४१; व्हावी २३, २८२९; व्हावे २५, १७६३; होय ३६, १०१; होईल ३८; व्हाल ४०; जालिया ८१, ११०; हो ९७; होऊनि ९८; जालोंसो ९५६; होवया १२७४; व्हाक्यासी १३७१; होणार १३७१; होणाराच्या १३७१; होतासी १४६७, १५०७; होऊं १४६९; होवा १७५०; होई १९८४; होसी २०१७; व्हावया २०७८; होऊनिया २१४७; होईजेल २२७४;
२) **जन्मणे**; जाली ३००;
३) **पाहिजे असणे**; व्हावा ९३५;
४) **होला हो म्हणणे**; होया होय ३६४.

होन– (पु.) **एक मध्ययुगीन नाणे** २६७, १०९३.

होम– (पु.) **यज्ञ** २९७३.

होमणे– (क्रि.) **जळणे**; होमे १२१०.

होलार– (न.) **वाजंत्री वाजविणारे लोक** २९७३.

होळी– (स्त्री.) **जाळणे** १३००, १८०१, २०४३, ४२८०;
२) **त्याग** २२३६;
(वा.प्र.) **होळी करणे** – नष्ट करणे ३८.

क्ष

क्षण– (पु.) **अत्यल्प वेळ** ८, २७६, ८८७, २१२५; क्षणे ७३१, २८५३; क्षणांचा १०६२; क्षणी १२९०; क्षणेचि १३८०; क्षणांच्या २५२९; क्षणभरी (क्रि.वि.) १४, २३५, १९५३; क्षणक्षणा – (क्रि.वि.) **प्रत्येक क्षणाला** ६१५, २५५६, ४५१२; क्षणोक्षणा (क्रि.वि.) ६६३; क्षणक्षणे (क्रि.वि.) ९८८; क्षणएक – (क्रि.वि.) **क्षणभर** १९७६; क्षणाक्षणां (क्रि.वि.) २२४७; क्षणमात्रे (क्रि.वि.) ३४१५, ४५०८.

क्षणभंगुर– (वि.) **अल्पकाळ टिकणारे** ५४८, २६३१.

क्षत– (न.) **जखम**; क्षते २२०७.

क्षत्रधर्म– (पु.) **क्षत्रियांचा आचार** १८३८.

क्षत्रिय – (पु.) **चार वर्णांपैकी एक** ११४२.

क्षमा– (स्त्री.) **सहनशीलता**; अपराध विसरणे ७५, ११४१, १८१५; क्षमादयाशांतीचे (स्त्री.) ६७२; क्षमाशस्त्र – (न.) **क्षमारूपीशस्त्र** ३९९५.

क्षय– (पु.) १) **नाश** ११२, २३९९;
२) **एक रोग**; क्षय ३१२; क्षयरोगव्यथा (स्त्री.) ३४९.

क्षयरोगी– (वि.) **क्षय हा विकार झालेली व्यक्ती** ३८२३.

क्षर– (वि.) **विनाशी** ४२८, १३९२; क्षरभागी – (वि.) **कमी होणारा** ८९१; क्षराअक्षराचा – (न.) **विनाशी व अविनाशी** १२९६; क्षराअक्षरावेगळ – (वि.) **नाशवंत व अविनाशी याहून वेगळा परमेश्वर** १३१६; क्षरविभाग – (पु.) **विनाशी** १३५६.

क्षरणे – (क्रि.) १) **कमी होणे**; क्षरले २१६४;
२) **वाफ होणे**; क्षरला ३५५८.

क्षार– (न.) **खारट** २९२३.

क्षिती– (स्त्री.) **पृथ्वी** ६४६, ४१८६; क्षितीधरित्या – (वि.) **पृथ्वीला डोक्यावर धारण करणारा, वराह** अवतार ६४६.

क्षीण– (वि.) **अशक्त, कृश** २९७, २१५९, ३४४४.

क्षीदक्षीण– (वि.) **कष्ट, हाल** २०६३.

क्षीर– (न.) १) **दूध** ७६, २४५४; क्षीरा ४४, २४५४; क्षीराचा १०२३; क्षिरीसाकरेचे (न.) १५७; क्षीरसागराला (पु.) २९६; क्षीरसागरा (पु.) ६४६; क्षीरसागरी (पु.) १२४८, १९७६; क्षीरसागराठायीं १७८४; क्षीरसागरवासी – **विष्णू** ४४०४; क्षीराब्धिवासा – **विष्णू** ६७३;
२) **खीर**; क्षीर १४९५; क्षीरीने २५८; क्षिरीचे ८१५; क्षीरीमध्ये ३८३९.

क्षुद्र– (वि.) **किंमत नसलेले**; क्षुद्री २६१७.

क्षुधा– (स्त्री.) **भूक** ३९५०; क्षुधाकाळी (पु.) ४४९३.

क्षुधार्थी– (वि.) **भुकेलेला** ३९०८.

क्षुधेला– (वि.) **भूक लागलेला, क्षुधेलिया** २१७४.

क्षुल्लक– (वि.) १) **क्षुद्र, गौण**; क्षुल्लका ८८८, २९३९; क्षुल्लके १३१५;
२) **क्षुद्रदेवता**; क्षुल्लकी – **क्षुद्र देवतांच्या ठायी** ७९७.

क्षेत्र– (न.) १) **पवित्र स्थान** १७३४; क्षेत्रीचे १४८५; क्षेत्रवासी (पु.) ७८९; क्षेत्रप्रदक्षिणा (स्त्री.) ४३८३; क्षेत्रप्रदक्षण (न.) ४४७६;
२) **देह**; क्षेत्राची ३३०९.

क्षेत्रपाळ– (वि.) **ग्रामरक्षक देवता** ४३६, ४२०५.

क्षेत्री– (पु.) **क्षत्रिय** २६७.

क्षेदक्षीण– (वि.) **कष्टी, दुःखी** २५४१.

क्षेम– (न.) १) **कल्याण** ४७९, १९६४;
२) **सांभाळ**; क्षेम ५८६;
३) **आलिंगन**; क्षेम ८०७, १९७०, ३४१८; क्षेम-आलिंगन (न.) ३४४५; क्षेमआलिंगनी (न.) ३८९९.

क्षोभ– (पु.) **दाह, संताप** ३९१, ३३५९; क्षोभा ३८४, ९९२; क्षोभें १५५७.

क्षोभणे– (क्रि.) **संतापणे**; क्षोभे ६२१; क्षोभाविले २२४१; क्षोभवी २६९०; क्षोभविता ४१०२; क्षोभले ४३७१.

ज्ञ

ज्ञाता– (वि.) **जाणता** ४१५४ अ.

ज्ञान– (न.) **पांडित्य** २५८, १४१२, २३७५, ४२७३; ज्ञानाचे ५५०; ज्ञानाचिया ८१०, १६०३; ज्ञानाची १४८३; ज्ञानाचा २३३९; ज्ञाना ३८३३; ज्ञानभंडाराचे – (न.) **ज्ञानसंचयाचे** ४६६; ज्ञानाग्नि (पु.) २६६८; ज्ञानगोष्टी (स्त्री.) ४०६१; ज्ञानउपदेश (पु.) ४२२३; ज्ञानहीन (वि.) ४२८९; ज्ञानाग्निहुताशी – (पु.) **ज्ञानरूपी अग्नी** ४३३१; ज्ञानस्वरूपाची – (न.) **आत्मज्ञानाची** ४३५५; ज्ञानज्योती (स्त्री.) ४३५५.

ज्ञानदेव– (वि.ना.) **एक श्रेष्ठ संत** १९०, १५६८, २३३३; ज्ञानदेवा १४१७, २३३५, ३०७६, ४३३९; ज्ञानदेवीं २३३२; ज्ञानियाची २८२०.

ज्ञानपण– (भा.ना.) **ज्ञान**; ज्ञानपणाची ३९५८.

ज्ञानपाभारी– पाहा **पाभारी** ११४७.

ज्ञानी– (वि.) **आत्मज्ञानी** १८९, १४२९; ज्ञानियांचे १५३६; ज्ञानियांसी ३०४९.

ज्ञानेश्वर– (वि.ना.) **एक श्रेष्ठ संत** ४३३९; ज्ञानेश्वरा २३३४.

ज्ञानेश्वरी– (वि.ना.) **ज्ञानदेवांची गीताटीका** २३२२.

परिशिष्टे

विशेषनामे

व्यक्तिनामे

अ

अंजनी – २८३.
अंबकऋषी – २८२०.
अंबा – ४०३२ (देवी).
अक्रूर – ६, ४९३.
अगस्ति – २७८३.
अग्नि – २५०.
अजामेळ – २५७, १०२३.
अनंत – ८.
अर्जुन – ६५२, २८२०.
अश्वत्थामा – १५५७.
अहल्या – ११०७, २८५३.
आंबऋषी – १७६४, १७६५, २८२०.
पाहा अंबकऋषी.
आदिनाथा – १४.

इ

इंद्र – १७५.

उ

उद्धव – ६, ४९३.
उग्रसेन – १५७६, १८०३.
उपमन्यु – ४२७, १०२३, १७८४.
उमा – ४२०५.

ए

एकवीरा – ४१७
एका – (एकनाथ) १९०
पाहा व्यंकोबा.

क

कंस – १५७६.
कबीर – ९२, १९०, २८२०, ४२९९.
कमळापति – ८७ (कृष्ण).
कर्ण – १३३, २५७.
काग – १८०३ (कागासुर).
कान्हो – १४२ (कृष्ण).
कान्होपात्रा – ४२९९.
काळिया – १५३, २३६.
कुंभकर्ण – ४०५४.
कुबेर – २१६८.
कुब्जा – १००, २५७.
कुश – ३१०४.
कृष्ण – ५४, ४५४.
केशव – २६६.
केशव चैतन्य – २६८.
केशवदास – ४५० (कृष्ण).
केशीराज – ६२७ (विठ्ठल).
कोळी – १४५५ (वाल्या कोळी).
कौसल्या – ११०४.

ख

खंडेराव – २३८४.
खोदु – ४२९९.

ग

गजेंद्र – ६२३.
गणपती – ४५०, १५८०.
गणिका – १०२३ (पिंगळा).
गणोबा – २३८४ (गणपती).
गदाधर – ६३५ (कृष्ण).
गायत्री – २५७.
गिरिजा – १३८५.
गोकुळनायक – ४०५ (कृष्ण).
गोपीनाथ – १४८ (कृष्ण).
गोराकुंभार – २८२०, ४२९९.
गोविंद – ९ (कृष्ण).

च

चंडी – २३८४ (क्षुद्र देवता).
चंद्र – १७६.
चंद्रमौळी – ५९७ (शंकर).
चक्रपाणी – ३९१ (कृष्ण).
चांगावटेश्वर – १९०.
चिंतामणीदेव – २८८३.
चोखामेळा – २८२०, ४२९९.

ज

जगन्नाथ – ६९८.
जनक – ३३९, ५४९.
जनाई – ४१७९.
जनाबाई – २८२०.
जनार्दन – ४८, ५३९ (कृष्ण).
जनार्दन – १९० (जनार्दन स्वामी).
जनी – २८२०, ४२९९.
जसवंती – २२०.
जाखाई – २३८४ (क्षुद्र देवता).
जानकी – ११०४.

तरटी -- १००३.
तुळस -- २, २५४.
निंब -- (कडूनिंब) १३१.
पिंपळ -- ५५४ पाहा अश्वत्थ.
बचनाग – २९८.
बाभुळ – ९९०, १४७२, १७९८.
बोर – २९६, १४७२.
रुई – ९९० पाहा अर्क.
रुद्राक्ष – ४५५.
लसण ३८३९.
वड – ४५५, १४७२.
वृंदावन – ९९१, १७३२ (कडू वृंदावन).
वेळू – ३४००.
शमी – ४२०५.
सरकी – कापूस ४०३१.
सिंवार – ६० शेराचे झाड.
सुरण – ३३३३.
सेंद – ३३३३ शेंदाड.

पशू

अश्व – ३०६२.
उंट – ३०७०.
उंदीर – २०३०.
ऐरावत – १२८२ इंद्राचे वाहन – हत्ती.
कामधेनु – १५४४ गाय.
कासव – ३२४, ४५४, ३३५६.
कासवी – ६४.
कीरवे – ३९७० डुक्कर.
कुतरा – २२४८.
कुतरी – १५२.
कुतरा – ५६.
कूर्म – ४५४ पाहा कासव.
कोल्हा – २५१२.
खर – १२१, २५८ गाढव.
गज – ७९७ हत्ती.
गर्धब – ४२७९ गाढव.
गाढव ३६, १५२, २०३०, २२४८.
गाय -- ९९०, १३७१, १३७४.
घोडा – १३३.
जंबुक – २७८३.
डुकर – ४५४.
डुकरी – १५२.
तुरंग – ४७ घोडा.
नांद्या – ९८ नंदीबैल.
पंचानन – २७८३.
बईल – २२४८ बैल.
बोकड – १११६.
बोका – २९२.
माकड – १३५.
म्हैस – २०९, ९९०, १५४४.
म्हैसा – ३०८२ रेडा.
रासभ – ८१५.
रीस – ३८३४ अस्वल.
रेडा – २३४०.
वराह – ४५४ डुक्कर.
वाघ – १३७४, २२४९.
वानर – ३८३४.
वारू – ४२९८ घोडा.
वृषभ – १२२ बैल.
व्याघ्र १३७१ वाघ.
शेळी – ९९०.
श्वान – ७४, ७६, ११२, २५८, ८१५ कुत्रा.
सिंह – २५१२.
हत्ती – २०९.

पक्षी

काउळा – २०३०.
कोंबडा १०४.
गरुड – ६.
घार – ३७३६.
चकोर – २८२१.
चातक – १८२०.
तितिर -- २०१०.
पुसा – ३७१९ पोपट.
बक – ९९१ बगळा.
बग – २०३० बगळा.
बगळा – १७६७.
मयूर – २८९ मोर.
शुक – १३२ पोपट.
सरड – २२४९.
साळुंकी – २९५०.
हंस – १२१५, २३७१.

कीटक

आळी – २३२७.
गोमाशी ३७३९.
ढेकूण – १५६४.
भृंग – ३८३४ भुंगा.
मुंगळा – २१७२.
मुंगी – २६१, २१७२.

जलचर

कासव – ३२४, ४५४, ३३५६.
कासवी – ६४.
बेडुक – २२४९.
मासा – ९९१.
मासोळी – २६६, १५६६.
सुसर – २०३०.

अन्य प्राणी

भुजंग – १५२ नाग.
विंचू – २४८, १०७८, १९८०.
सर्प – २४८, ८१५.
सर्पीण – २९२.
साप – १९८०.

एकार्थी जोडशब्द

अ

अंग – काया ८६३.
अंत – अवसान १६६७.
अंत – पार ३६२, १७३३, १८०१, ४३७६.
अंतर – दुरी ८९८.
अंतर – मन १६५५.
अंतर – मानस ३३७.
अखंडित – नित्य १४२०.

अग्नी – हुताशी ४३४१.
अडिका – पैका १७५८.
अणु – रणी (रेणू) ९९३.
अनंत – अपार ६६४.
अनुष्ठान – याग २६९४.
अनेक – प्रकार २०५७.
अन्नपान – भोजन ३१२.
अवकाश – संधी ९७१.
अवघिया – सकळां ५१४.
अवघे – सकळ १४४९.
अवसान – अंत ३१६.
असी – खड्ग १४७०.
अक्षवाणे – वोवाळणे ११०५.
आगम – निगम १५७०.
आगळा – दुजा ३४३.
आट – खटपट २२३४.
आनंद – भोज ३९११.
आन – दुजे ८६३, ११२१.
आनारिसे – वेगळे २५६९.
आनु – दुसरे २९१.
आरंभ – आदि ६०९.
आहाच – फोल ३७१५.
आहाच – वरिवरी १४८५.
आळिंगन – क्षेम २५९३.
उच्छिष्ट – शेष ५२०.
उणे – तुटी १३३९.
उत्तम – चांगले ६६०.
उत्सव – सोहळा १५७१.
उभे – ठाडे २६३३.
उष्ण – जाळ ४२८.
ऋषि – मुनि – सिद्ध ११३०.
ओझे – भार १०३०.

क

कंकण – चुडा २१९३.
कणु – अणु २२९४.
कथा – कीर्तन १४५७.
कर्म – आचरण २०९६.
कल्याण – क्षेम ४७९.
कळा – कुसरी २१२०.
काज – काम ४०६.
कामारी – बटीक ३७४.
काया – पिंड ३१२१.
काहण्या – गोष्टी २०९.
काळ – वेळ ५१२.
काळ – कृतांत ४४२३.
काळ – यम २८६५.
किंकर – दास २६२.
कीर्तन – कथा १९९८.
कीव – करुणा ७२४, २१५९.
कीव – काकुलती ७८३.
कुरवंडी – ओवाळणे ३२१५, ३२४३.
कोड – कौतुक ९८०.
कोडे – संकट १६४०.

ख

खडे – गोटे ४०९२.
खळ – दुष्ट ४५४५.
खाउनी – जेउनि ४६५.
खाऊं – जेवूं २०५८.
खाटिक – कसाब ४३५१.
खाली – तळी ४२३९.
खोळ – बुंथी १८८२.
ख्याति – कीर्ति १८८९.

ग

गण – समुदाय ३१७.
गणिका – कुंटणी ३०८६.
गर्भी – उदरी ६५४.
गर्व – ताठा २९२, ३२०, १४९२.
गळा – कंठ ४५८०.
गांजिले – पीडिले २७९५.
गुणवाद – गुणवर्णन, स्तुति १८३०.
गुह्य – गुज ३६४४, ३७०८.
गोड – अमृत – मधुर ७२५.
गोडी – रस १२५४.

घ

घट – मठ (माठ) ३५३८.
घडी – पळ १७३७.
घन – दाट १९४, ५१३.
घोष – जयजयकार २३६९.

च

चंचळ – चपळ १८३७.
चक्र – फेरा २३१३.
चतुर – पंडित – कुशळ ३६४८.
चित्त – मन ३९४, २८५८.
चौक – रंगमाळा ६८४, ८१२.

छ

छंद – चाळा २२०५.

ज

जड – भारी १०२३.
जतन – सांभाळ ८२०.
जन – लोक १८९, १९८३, १७३४.
जाणो – ठावा १५३.
जाति – प्रकार ३२५.
जिव्हाळा – ओल १५४.

ठ

ठाव – बुड १७४२.

ढ

ढोरे – गुरे १३३५.

त

तळमळ – व्यथा ३५५८.
तांबूल – विडा ३१२.
तीर – थडी ६६२.

थ

थोपटणे – ठोकणे २६०८.
थोर – मोठा २२६, ९२०, ३२३८.

द

दंड – काठी २०६७.
दंड – बाहू १६६९.
दानशूर – दाता ३४४.
दाम – रुका ३९४८.
दास – कामारी ६२८, ६२९, २०१५.

दास – सेवक ११३०.
दिवस – काळ १४८.
दीन – रंक १६५७.
दुःख – पीडा ४०९, २६८३.
दुजे – भिन्न २७४.
दुर्बळ – शक्तिहीन ३३४६.
दुरावा – दूर १६७७.
दुरी – अंतर २४४५.
दुरी – दूरांतर १९४२.
देह – अंग ३६०.
देह – काया ६१२.
देह – पिंड १५२५, १८२६.
दैन्य – दरिद्रता ३४६.
द्यावे – पुरवावे १७१२.

ध

धन – वित्त – ३०१, ८३८, १०७३, ३३१३, ३३३८, ३७५५.
धन – संपत्ति – २०९, २२९६.
धार – ओघ – १४२०.
धुळी – माती ४४८.

न

नवनीत – लोणी २४०१.
नवल – कोडे ६३८.
नष्ट – खळ २११२.
नष्ट – दुर्जन २७२८.
नष्ट – दुष्ट २०३६.
निकट – जवळ १५०४.
निद्रा – शयन ४९९.
निरोप – मूळ १२५३.
निर्दय – निष्ठुर ३३७.
निवाड – उकल १०७४.

प

पंथ – वाट ११३२.
पखाल – सागळ १८७८.
पचणे – जिरणे २४४१.
पडिभर – अतिशय ८८५.
परते – दुरी १२१५.
पळ – निमिष ४३७३.
पळ – क्षण ३५८३.
पाचारण – मूळ ४९३.
पाद – चरण ३४१५.
पाय – चरण ६१७.
पार – अंत ४२४३.
पार – पैल ३००.
पारपत्य – चाकरी १३७६.
पाषाण – खडे ५२२.
पीडा – दुःख १८८०.
प्रकृति – स्वभाव १३९०.
प्रथम – आरंभी ६१०.
प्राण – जीव २७७०.
प्रीत – प्रेम ९३५.
प्रेम – लोभ १९९४.

फ

फेरा – ओळसा २३८३.

ब

बरवया – बरवंट २९०९.
बरवे – उत्तम १६१.
बरे – ओजा ८४१, २०४४.
बहु – अतिशय ३१६.
बहु – फार ८६, ३५६, ४५०, ८४३, १६४५, ४५६४.
बहुतोंडे – वाचाळ २८८.
बाह्या – दंड २२५९.
बाळ – वत्स २०११.
बाळ – धाकटे ९२०.
बीज – मूळ १७७९.
बुंथी – खोळ ५२९.
बोभाट – डांगोरा २२३१.

भ

भडमार – वृष्टी १०६३.
भय – भेय ४१५३.
भवबंध – पाश १९८७.
भस्म – राख ७०९.
भांडा – वाद घालणारा ८०३.
भाग – शीण १५८.
भाग – सीण १९२७, १९७०.
भाग्यहीन – करंटा १३३४.
भार – ओझे ६५४, ८७८, २१४, २२९७.
भारी – आगोज ३५५.
भाव – प्रेम ३०६९.
भिन्न – पालट २१८२.
भिन्न – भेद ४३२, ९१५.
भीड – चाड ४६०.
भीतरी – आत ११०१.
भुजंग – सर्प २२५५.
भूषण – अळंकार ११२१.
भोजन – जेवण १८३५.
भ्रमण – फिरत ३९१७.
मति – बुद्धी ६१३.
मनी – मानसी ५३२, ११०९.
ममता – माया २७७०.
मरण – नाश ११३६.
मात – वृत्तांत ११३६.
माय – माउली ६३०, ८०७.
माथा – शिर २७८५.
मिठी – कवळिणे १४०.
मिथ्या – फोल ८४.
मिथ्या – माइक ४४५४.
मुख – वदन ३८८.
मोडी – तोडी १५०.
मोह – माया ३४५.

य

याग – यज्ञ २३२९, ४५०६.
याचक – भिकारी ६५४.
येरझारी – फेरा १७६०.

र

रंक – दीन ६५४.
रंजले – गांजले ३४७.
रज – माती १५४५.
रज – धुळी २७५४, ४१२८.
रज – रेण (रेणू) ४१४०.
रस – पाक १३७.
रानी – वनी १७८७.
राष्ट्र – जग १६०४.
रिते – पोकळ १४१२, ३२४२.
रुचि – चवी २८८.

ल

लंड – पाखांड १४७१.
लाड – कोड १९४४.
लाडे – कोडे १९९४, २७७६.
लेउनि – नेसुनि ४६५.
लेणे – अलंकार २७८५.

व

वचन – वाक्य १४३९.
वर – भले ८०७.
वस्ती – पेणे २४०८.
वाचा – वाणी २१८३.
वाचोनि – पढोनि ४६५.
वाटा – भाग १२६२.
वाढ – विस्तार २३४७.
वाद – झगडा २१८०.
वाद – संवाद १९५.
वावरे – फिरे १७४.
विकळ – कासावीस ३०३७.
विखार – विष ८१५.
वित्त – धन १८९७.
विनंती – विनवणी १९३३.
विप्र – ब्राह्मण ३८५८.
विरळा – एखादा १३१६.
विरळा – थोडे १०६९.
विष – गरळ १७५८.
वीर – जुंझार १४९३.
वेद – श्रुति ११८, २५५, ४४५, ७५४.
वेध – छंद ४५५.
वेश्या – गणिका २४८७.
वेळा – काळ २००.
वैरी – शत्रु – दावेदार २६९०.
व्याधि – पीडा – रोग ६१६ ११३६.

श

शत्रु – दावेदार ६१३.
शत्रु – वैरी २१२५.
शिणणे – भागणे २५९४.
शिव्या – गाळी ३५६.
शेज – बाज ३९१.
शेण – मल २६९१.

स

संग – संगति २२६३.
संत – महंत – सिद्ध १९२.
संत – विष्णुदास ३३९७.
संतर्पण – दान १२८९.
सकळ – अवघे १९६४.
सखे – जिवलग, सांगाती ४२४३.
सज्जन – संत ४२४.
सत्य – साच – खरे ७१८.
सदा – सर्वकाळ २१३, ४५३, ६८४, ९३५, ११२४.
सन्निध – जवळी ५०८.
सन्मुख – समोर २८४.
सभाग्य – संपन्न २०४७.
समय – वेळा २१६.
समरंगणी – रणी १११.
सवर्था – सदा १७६९.
सांगाती – सवे ९९.
साजिरे – सुंदर ६६४.
साधन – उपाय १३३०.
साधु – संत ४६५.
सारा (सारे) – अवघे १५०७.
साक्ष – देखणा १३९१.
सिणले – भागले १९१७.
सिनले – भागले १०३३.
सीन – भाग १९१९.
सुख – समाधान १९२४.
सुगंध – परिमळ १७२९.
सुलभ – सोपारे ३१५.
सूत्र – दोरी ७८३, १३२९, २८५२.
सूत्र – दोरे ८२६.
सेवक – दास ३६५४.
सोयरा – सांगाती ४६२.
सोस – हेवा (हव्यास) २६४८.
स्तुति – स्तवन २५३.
स्नेह – प्रीती ३५३.

ह

हरुष – आनंद १४३.
हस्त – कर १५३०.
हाक – अरोळी २६२७.
हाक – साद ४५५१.
हाट – पेठ ११२४.
हाणू – मारू १९८.
हात – बाहे ४५८१.
हानि – तुटी २०१०.
हमाल – भारवाही ६९६.
हिंडणे – प्रवास ६१६.
हुंबरणे – वरडणे ४१७८.
हुषार – सावध २०३७.
होळी – धुनी १५३२.

क्ष

क्षेम – आलिंगन १९४८, १९४०.

ज्ञ

ज्ञानाग्नि – हुताशी ४३३१.

अरबी फार्शी शब्द

अखेर – अ.
अफू – फा.
अबीर – अ.
अर्जदास्त – फा.
असमान – (अस्मान) फा.
असल – (अस्सल) अ.
आदा – अ.
आर्जव – फा.
इनाम – फा.
इमान – अ.
इशारत – अ.
ईमान – अ.
उजुर – अ.
ऐवज – अ.
कमाई – फा.

करार – अ.
कसाब – अ.
कागद – अ.
कारभार – फा.
किली – फा.
कुल्प – अ.
कौल – अ.
खर्चणे – फा.
खास – फा.
गरज – अ.
गरजू – अ.
गुजरणे – फा.
गुदरणे – फा.
गुलाम – अ.
गोसमाळी – फा.
चाकर – फा.
चाकरी – फा.
चिटणीस – नवीस फा.
जकात – अ.
जनावर – फा.
जमणे – अ.
जमा – अ.
जमाखर्च – अ.
जमान – अ.
जरूर – अ.
जाब – अ.
जाहाज – अ.
जिकीर – अ.
जिनस – अ.
जुलूम – अ.
जोडा – फा.
जोहार – फा.
डबीर – फा.
डाव – फा.
तक्त – फा.
तमाखू – फा.
तमासा – फा.
तलब – अ.
तसरीफ – अ.
ताईत – अ.
ताजवा – फा.
ताफा – अ.

तुरा – अ.
तुर्क – तु.
तोरा – फा.
दगा – फा.
दम – फा.
दमामा – फा.
दाणा – फा.
दाद – फा.
दावा – अ.
दावेदार – फा.
दिमाख – अ.
दिवाण – फा.
दुकान – फा.
दुमाला – फा.
दोम – ?
नफा – अ.
नरमता – फा.
नामसिका – नाम + फा. सिका.
निशाण – फा.
निशाणी – फा.
पडदा – फा.
पलंग – फा.
पाईक – फा.
पाईकपण – फा + पण.
पायपोस – फा.
पालखी – फा.
पेशवा – फा.
फकिर – अ.
फजित – अ.
फजितखोर – अ.
फजिती – अ.
फिरंग – पो.
फिर्याद – अ.
बंदर – फा.
बहुसाल – बहु + फा.
बाकी – अ.
बाजार – फा.
बारगीर – फा.
बिगारी – फा.
बुनाद – फा.
बेगारी – फा.
बेबाख – बे = फा + बाख.

बेश्रम – फा.
भांडखोरी – भांड + फा खोरी.
मजूर – फा.
मजुरी – फा.
मलंग ?
मसफ – फा.
मस्ती – फा.
महजर – अ.
महाल – अ.
माफ – अ.
माल – अ.
मिरास – फा.
मिराशी – मिरासी – फा.
मुजुम – अ.
मुदबख – अ.
मुलामा – अ.
मुशारा – अ.
मुसलमान – अ.
मेवा – फा.
मोकासा – अ.
मोकासी – अ.
मोमीन – अ
मोर्चा – फा.
मोहर – फा
यारी – फा
रंग – फा. (रंगत, मजा)
रदबदल – फा.
रसद – फा.
राजी – अ.
रुजू – अ.
रोज – फा.
रोजकीर्द – फा.
लाल – फा.
वकील – फा.
वर्ख – अ.
वासलात – अ.
विजार – अ.
विल्हा – अ.
विशारत – अ.
शर्त – अ.
शाई – अ.
शादी – फा.

शास्त – अ.
शाही – फा. पाहा शाई
शिका – फा. पाहा सिका
सरिक – फा.
सर्त – अ.
सलाम – अ.
साल – फा.
साहेब – अ.
सिका – फा.

सिले – फा.
सुरनिस – फा.
स्वारी – फा.
हक – अ.
हजार – फा.
हमाल – अ.
हवाला – अ. फा.
हिंमत – अ.
हिलाल – अ.

हिशोब – अ.
हुकुम – अ.
हुजरात – अ.
हुद्देदार – फा.
हुरमत – अ.
हुशार – फा.
हुशारणे – फा.

(एकूण अरबी फार्शी शब्द १६३)

म्हणी

१) हाड गळोनि आले मास ३६/९
२) तुका म्हणे असे हातींचे कांकण ।
तयासी दर्पण विल्हाळक । ७०/४
३) काय दिनकरा । केला कोंबड्याने खरा ॥ १०४/१
४) चढेल तो पडेल । १४०/५
५) भ्याली जिवा चुकलीं देवा । २३८/१
६) बीजा ऐसे फळ २४६/२, ५७३/३
७) अंतरीचे धावे स्वभावे बाहेरी । २८९/२
८) नवसे कन्यापुत्र होती ।
तरि कां करणे लागे पती । ३२९/४
९) दोही सवा नाड । विहीर एकीकडे आड ॥ ३३३/३
१०) व्याली कुऱ्हाडीचा दांडा ।
वर न घलीच तोंडा ३५२/२
११) तुझें आहे तुझपासीं ।
परि तू जागा चुकलासी ॥ ४१४/३
१२) करिता नव्हे नीट श्वानाचे हे पुच्छ । ५७३/२
१३) भाव तैसे फळ । ७४८/१
१४) तुका म्हणे बळी ।
ते गांढ्याचे कान पिळी ७७१/४
१५) तुका म्हणे दंड साहील यमाचे ।
न करी जो वाचे बोले तैसे । ८०४/५
१६) करी तो भोगी १०६३/५
१७) जैसे बळ तैसे मोल १०७०/१
१८) पालथे घागरी घातले जीवन । १७२८/२
१९) प्रत्यक्षासी काय द्यावे हे प्रमाण १८०२/५
२०) हालवूनि खुंट ।
आधी करावा बळकट । १८४९/१, १७०३
२१) हातींच्या कांकणां कायसा आरिसा १८७६/२
२२) आरोगुनी मुग २०२६/२
२३) बोले तैसी करणी करी २०७८/४
२४) तुका म्हणे जैसी दाखवावी वाणी ।
ते द्यावी भरोनी शेवट तो ॥ २०९०/४
२५) बोले तैसी नाही ओल । २१५७/१
२६) नारे तरी काय नुजेडे कोंबडे । २२८७/१
२७) पायींची वाहाण पायीं बरी । २३३३/२
२८) एका सितें कळे भात । २३७१/१
२९) तुका म्हणे जरी जग टाकी घाया ।
त्याच्या पडे पाया जन मग ॥ २४०१/४
३०) एका हाते टाळी ।
कोठे वाजते निराळी । २७१३/४
३१) जातीसाठी खाती माती । २८५८/४, ४३७८/५
३२) तुका म्हणे टाकी घाये देवपण । २८८६/४
३३) मुंगी होउनि साखर खावी । २८९२/१
३४) मन जाणे पापा । २९११/४
३५) गाठीं पडलीं ठका ठका । ३०५२/६
३६) पुढिला सांगे आपण न करी । ३५६७/१
३७) आगी काय जाणे मढे । ३५९३/४
३८) बोलाचिच कढी बोलाचाची भात । ३८७१/३
३९) पालथे घागरी रिचवितां जळ । ४०५९/३
४०) दोही पेवावरी ठेवूं जातां हात । ४०९८/२
४१) आळशावरी गंगा । ४११७/१
४२) लटिक्याचे आंवतणे जेविलिया साच । ४१९०/१
४३) बोले तैसा चाले । ४३१६/१

शब्द बदलून आलेल्या त्याच म्हणी.

बीज तैसी फळे येती तया । ५७३/३ पाहा २४६/२
खुंट/केला बळकट हालो नेदी १७०३/४, १८४९/१
तुका म्हणे जरी जग टाकी घाया ।
त्याच्या पडे पाया जन मग ।। २४०१/४ पाहा २८८६
हातींच्या काकणा कासया आरिसा १८७६/२, ७०/४
(एकूण म्हणी ४३)

परिशिष्ट

करार – अ.
कसाब – अ.
कागद – अ.
कारभार – फा.
किली – फा.
कुल्प – अ.
कौल – अ.
खर्चणे – फा.
खास – फा.
गरज – अ.
गरजू – अ.
गुजरणे – फा.
गुदरणे – फा.
गुलाम – अ.
गोसमाळी – फा.
चाकर – फा.
चाकरी – फा.
चिटणीस – नवीस
जकात – अ.
जनावर – फा.
जमणे – अ.
जमा – अ.
जमाखर्च – अ.
जमान – अ.
जरूर – अ.
जाब – अ.
जाहाज – अ.
जिकीर – अ.
जिनस – अ.
जुलूम – अ.
जोडा – फा.
जोहार – फा.
डबीर – फा.
डाव – फा.
तक्त – फा.
तमाखू – फा.
तमासा – फा.
तलब – अ.
तसरीफ – अ.
ताईत – अ.
ताजवा – फा.
ताफा – अ.

संदर्भ-ग्रंथ-सूची

१) पंडित, वि. प. व पंडित, शं. पां., तुकारामाबावाच्या अभंगाची गाथा, भाग १ (१८६९), भाग २ (१८७३) — मुंबई सरकार, मुंबई.

२) जोग, वि. न., सार्थ श्रीतुकारामाची गाथा, खंड पहिला (१९०९) — रा. श्री. गोंधळेकर, मुंबई. खंड दुसरा (१९२६) — केशव भिकाजी ढवळे, मुंबई.

३) भावे, वि. ल., तुकारामबुवांचा अस्सल गाथा भाग १/२ (१९१९) — वि. ल. भावे, पुणे.

४) देशमुख, मा. कृ. व दांडेकर, शं. वा., तुकाराम महाराजांची गाथा (पाठ व शब्दकोश यांसह) (१९१५) — चित्रशाळा प्रेस, पुणे.

५) पटवर्धन, मा. त्रि., फार्शी-मराठी कोश (१९२५) — भारतीय इतिहास संशोधन मंडळ, पुणे

६) संपा. पटवर्धन, वा. ब. व केळकर, न. ह., तुकारामांच्या अभंगाची चर्चा खंड १ (१९२७), खंड २ — श्री. मा. रा. जोशी, पुणे.

७) पांगारकर, ल. रा., श्रीतुकाराम चरित्र (आवृत्ती दुसरी) (१९२७) — केशव भिकाजी ढवळे, मुंबई.

८) दाते व कर्वे महाराष्ट्र शब्दकोश (खंड १-७) (१९३२-१९३८) — महाराष्ट्र कोश मंडळ लि., पुणे

९) कुलकर्णी, पु. दा., तुकाराममहाराजांच्या अभंगांची सांप्रदायिक ओळीची गाथा (१९५०) — केमकर आणि मंडळी, मुंबई.

१०) लाड, पु. मं., तुकारामाचे चरित्र (पूर्वार्ध) (१९५७) — मुंबई सरकार, मुंबई.

११) जोशी, प्र. न., सार्थ तुकाराम गाथा खंड पहिला (१९६६) खंड दुसरा (१९६८) खंड तिसरा (१९६९) — श्रीभारत बुक डेपो ग्रंथ प्रकाशन, मुंबई

१२) पठाण, यू. म., मराठी बखरीतील फार्सीचे स्वरूप (१९७३) — मराठवाडा विद्यापीठ प्रकाशन, औरंगाबाद

१३) नेऊरगावकर, स. के., श्रीतुकाराम महाराजांची सार्थ गाथा (१९७८) — प्रा. दांडेकर धार्मिक व सांस्कृतिक वाङ्मय प्रकाशन मंडळ, पुणे.